

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΣΤΙΛΠ.
ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΝΙΚ. ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΧΡΙ-
ΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "Ο ΚΟΡΑΗΣ,"

1929

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΘΡΑΚΩΝ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Τὸ περὶ Θρακῶν ζήτημα εἶναι περιπλοκώτατον. Ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις τὸ ὄνομα περιοριζέτο ὡς ὄρος γεωγραφικὸς εἰς τὰς χώρας τὰς ἀρχομένας βορειότερον τῶν ὀρίων τῆς νῦν Μακεδονίας μέχρι τοῦ Δουνάβεως περίπου. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἐν Ἀσίᾳ, ἐν τῇ νῦν Μ. Ἀσίᾳ. Οἱ περὶ τὸν Βόσπορον καὶ πρὸς Α. τοῦ Βοσπόρου οἰκοῦντες λαοὶ Θυνοὶ καὶ Βιθυνοὶ καλοῦνται Θραῖκες. Τῶν Θρακῶν τὸ ὄνομα ὑπάρχει καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ ἔνθα μνημονεύεται Θρακικὸς λαὸς Σαραπάραι (=κεφαλοτόμοι κατὰ Στράβωνα. Τὸ ὄνομα πιθανῶς εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ Θουκυδίδου μαχαιροφόροι.) Καὶ ἐν μὲν ταῖς χώραις ταύταις ἀναφέρονται ἤδη τῶς οἱ Θραῖκες ὡς λαὸς οἰκῶν τὰς χώρας αὐτάς, ἀλλὰ ἐκ συνειρμοῦ ἄλλων παραδόσεων γίνεται δῆλον ὅτι Θραῖκες ἐν Μ. Ἀσίᾳ ᾤκουν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Πολλαχόθεν δηλοῦται ἢ τῶν Τρώων πρὸς τοὺς Θραῖκας συγγένεια. Καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, παρὰ τὸν Ἄθωνα δηλονότι, ἐπιχωριάζει τὸ ὄνομα τῶν Θρακῶν. Ἐν τῇ Ὀμηρικῇ γεωγραφίᾳ ὁ Ἄθως ἢ Ἄθῳος, ὡς καλεῖ τὸ ὄρος ὃ ποιητῆς, κεῖται ἐν Θράκῃ. Ταῦτα ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις. Ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις καὶ ἐν ταῖς μυθικαῖς παραδόσεσι τὸ ὄνομα τῶν Θρακῶν διήκει δι' ὅλης σχεδὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Θραῖκες ἀναφέρονται ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον. Θραῖκες ἐν Φωκίδι. Ὁ Θουκυδίδης αὐτὸς μαρτυρῶν τὴν μεγάλην γεωγραφικὴν ἔκτασιν τοῦ ὀνόματος, χωρίζει τοὺς ὑπὸ τῶν μυθικῶν παραδόσεων ἀναφερομένους Θραῖκας τῆς Φωκίδος ἀπὸ τῶν βορειότερον οἰκούντων Θρακῶν.

Τίνες ἦσαν οἱ Θραῖκες οὗτοι; Ἦσαν λαὸς χωριζόμενος μὲν κατ' ὄνομα ἀπὸ τῶν κυρίως Ἑλλήνων, ἀλλὰ πάντως συγγενῆς πρὸς τούτους κατὰ μικρὸν ἐξελλή-

νισθεις ἐκ τῶν ἐν ταῖς παραλίσαις ἰδρυμένων Ἑλληνικῶν ἐποικιῶν καὶ ἄλλως δὲ φυλετικῶς συγγένειαν ἔχων πρὸς τὸ Ἑλληνικόν. Καὶ τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ ὁ μῦθος ὁ συγχωνεύσας ἑλληνικὰς καὶ θρακικὰς παραδόσεις. Τὸ ὄνομα τοῦ Βοσπόρου (ὀνόματος οὗ τὸ δεύτερον συνθετικὸν **πόρος** μαρτυρεῖ τὴν κατὰ μέρος ἑλληνικὴν καταγωγὴν τοῦ ὀνόματος) ὡς καὶ τοῦ Βυζαντίου Ἑλληνικώτατα θεωρούμενα ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, ἔχουσιν ὀρθὴν θρακικὴν (Βυζάντιον πάντως εἶναι ταῦτον τῷ Θρακομικρασιατικῷ Ποιύζαντις ἢ Ποδανδός).

Οὕτω καλεῖται τὸ στενὸν τῶν Κιλικίων πυλῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ σημαίνει δὲ ὅπως τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ Ποιύζαντις τῆς Μ. Ἀσίας, πόλιν κειμένην ἐπὶ στενοῦ. Ἀλλὰ ἡ συγχώνευσις τῶν Θρακικῶν καὶ Ἑλληνικῶν παραδόσεων ἐποίησαν ὥστε ἐκ τοῦ τοπικοῦ τούτου Θρακικοῦ ὀνόματος νὰ παραχθῇ μῦθος περὶ Βύζαντος Μεγαρέως δῆθεν οἰκιστοῦ τῆς πόλεως. Ἡ παράδοσις οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ τὴν ἐπελθούσαν ἐξελλήνισιν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς.

Πλὴν τῆς γεωγραφικῆς καὶ τῆς ἐθνογραφικῆς ταύτης ἐννοίας, τὸ ὄνομα τῶν Θρακῶν ἔχει σπουδαιότατην ἔννοιαν μυθικὴν, ἀναγομένην εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ.

Οἱ ἀρχαιότατοι μυθικοὶ ποιηταὶ καὶ ὑμνωδοὶ Ὀρφεύς, Θάμυρις, κ. ἄ. Θραῖκες καλοῦνται, ἡ ἀρχὴ δὲ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, μέχρι τινὸς δὲ καὶ θρησκείας, θεωρεῖται θρακικὴ. Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ τὰ μετὰ ταύτης συνδεόμενα ὄργανα Κλωδώνων καὶ Μιμαλλώνων, ὧν ὑπαινιγμοὺς ἤδη εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ὅμηρον (ἐν τοῖς περὶ καταδιωγμοῦ τοῦ Διονύσου ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τοῦ βασιλέως Θρακῶν) καὶ καθόλου αἱ ὀργαστικαὶ τελεταὶ καὶ μυστήρια, συνδέονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Θρακῶν μέχρι τῆς Ἐλευσί- νος, ἐνθα ὁμώνυμα μυστήρια ἰδρύθησαν κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ Εὐμόλπου τοῦ Θρακός. Μόνον αἱ Ἀθηναίαι φαίνεται ὅτι δὲν ὑπέκυψαν πολὺ εἰς ἐπίδρασιν Θρακικὴν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ μῦθος ὁ περὶ ἐπιδρομῆς Θρακῶν εἰς τὴν πόλιν, τῆς γενομένης ἐπὶ Ἐρεχθέως τοῦ βασιλέως Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' αὐτὸ τὸ κατὰ τὸν μῦθον γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν Ἀτικὴν εἰσβαλόντες ὑπὸ τὸν Εὐμόλπον Θραῖκες, ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἐλευσίῃ τῇ τοσοῦτον στενωῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι τὰ Ἐλευσίνα μυστήρια ὑπήγοντο εἰς τὴν λατρείαν Ἀθηνῶν, μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐνταῦθα κράτος τῶν Θρακῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον μέγα θρησκευτικὸν κέντρον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος οἱ Δελφοί, ὑπέκυψαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Θρα-

κῶν, Θρακίαι δὲ ἐκαλοῦντο ὡς γνωστόν, γένος ἐπισημώτατον τῆς Δελφικῆς ἀριστοκρατίας. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τὸ συνδεόμενον μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐνεργείας τῶν Θρακῶν ἰδιαιτέρως εἶναι τὸ τοῦ μουσικοῦ καὶ ὑμνοδοῦ Θαμύρα ἢ Θαμύριδος. Ὁ Θραῆς Θάμυρις ὁ τιμωρηθεὶς ὑπὸ τῶν Μουσῶν καὶ ἀφαιρεθεὶς *τὴν τε φωνὴν καὶ τὴν αἰοιδίην*, διότι ἐκαυχᾶτο ὅτι ἦτο ἡδυμολπότερος τῶν Μουσῶν, ἀναφέρεται ἐν πλείσταις Ἑλληνικαῖς χώραις ἔτι δὲ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐν Κιλικίᾳ καὶ ἐν Κύπρῳ αὐτῇ, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ταμιραδῶν Οἱ Ταμιράδαι τῆς Κύπρου, βασιλικὸν ἱερατικὸν γένος, καταγόμενον ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Κινυραδῶν, τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὀμηρικοῦ ἀρχοντος τῆς νήσου Κινύρα, ἦρχον τῆς νήσου. Τὰ πολλὰ ταῦτα περὶ Θρακῶν ὡς μουσικῶν, ὑμνοδῶν καὶ ὄργιαστῶν παραδιδόμενα ἔδωσαν ἀφορμὴν παρά τισιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ὄνομα Θραῆς οὐδεμίαν εἶχεν ἐν ἀρχῇ ἔννοιαν ἐθνολογικὴν, ἀλλὰ μόνον πνευματικὴν, σημαῖνον ὑμνοδὸν (τὸ ὄνομα συνεδέθη ὑπὸ τινων πρὸς τὸ θρέω—θροῦλλος—θροῖσκος—θροησκεία), ἀλλὰ ἡ διευκρίνις τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι ἔτι ἐπισημώτατος.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ εἰρημένα λέγομεν ὅτι μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Θρακῶν συνδέονται ζητήματα οὐ μόνον ἐθνολογικά, ἀλλὰ καὶ ζητήματα πνευματικοῦ βίου, τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ ὄνομα καὶ ὁ βίος τῶν Θρακῶν εἰσὶν ἀκραιφνῶς ἑλληνικά, ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος πολλοὶ λαοὶ καὶ ἐν τῇ ἰδίῳ Θράκῃ ἐκαλοῦντο Θραῆκες ὑπὸ τὴν ἐθνολογικὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Θραῆκες ἦσαν ἂν μὴ ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες, ὅπως τῆς κυρίως Ἑλλάδος, πάντως συγγενέστατοι πρὸς αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἀρωμοιωθήσαν ταχέως πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας¹. Ἰδίως αἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τῶν ἱστορικῶν χρόνων οἰκοῦσαι Θρακικαὶ φυλαί, ἀπετέλουν μετὰ τῶν *γνασίων Μακεδνῶν* καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τούτων (ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν ἐκ τοῦ Ἄργου τοῦ Ὀρσεστικοῦ καταγομένων Ἀργεαδῶν) τὸ Μακεδονικὸν κράτος τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὅπερ ὑπὸ δυναστείαν ἀκραιφνῶς Ἑλληνικὴν Δωρικὴν *«γνασίων Μακεδνῶν»* περιεῖχε καὶ πολλὰς συγγενεῖς πρὸς τὸ ἑλλη-

¹ Τὸ ἐν τῷ X Κεφ. τῆς Γενέσεως ἀναφερόμενον ὄνομα Θαρσίς (υἱὸς τοῦ Ἰαβάν ἤτοι Ἰωνος) ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς Θραῆκας, ὡς φρονοῦσιν πολλοὶ τῶν ἐθνολόγων, μαρτυρεῖ τὴν συγγένειαν τῶν Θρακῶν πρὸς τὸ Ἰωνικὸν φύλον.

νικὸν Θρακικὰς καὶ Ἰλλυρικὰς φυλάς, ἅς πάσας ἐξελληνίσαν, ἐδημιούργησε τὸ ἀκραιφνῶς Ἑλληνικὸν Μακεδονικὸν κράτος τοῦ Περγάδικου, Ἀμύντα, Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου, καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. ¹.

Σημ. Ὁ κ. Μ. Σταμούλης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ πέμψῃ πραγματείαν τινὰ ἐθνολογικὴν καὶ γλωσσικὴν ἀξιωματικῶς πεπαιδευμένου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, Κιρκασίου τὸ γένος, ζητοῦντος νὰ ἀποδείξῃ τὴν συγγένειαν τῆς τῶν Κιρκασίων γλώσσης πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Τὸ γεγονός ἀναφέρομεν μόνον ὡς χαρακτηριστίζον τὴν παρὰ τοῖς Κιρκασίσις ἀρξαμένην σπουδὴν τῶν μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Θράκης συνδεομένων ζητημάτων.

---

¹. Ἐν τοῖς ὀνόμασι τοῖς Μακεδονικοῖς τῶν ἱστορικῶν χρόνων εὐρίσκομεν τὴν συνάφειαν καὶ τὸν σύνδεσμον Ἑλληνικῶν καὶ Θρακικῶν ὀνομάτων. Οὕτω τὸ Θρακικὸν Κάσσανδρος μεταποιεῖται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἀλέξανδρος, τὸ Κασσάνδρα εἰς τὸ Ἀλεξάνδρα, ὡς παρέδωσαν ἤδη οἱ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς.

ΑΝΤΙΤΥΠΟΝ ΠΕΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΕΝΟΣ ΧΑΛΚΙΝΟΥ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Δημοσιεύοντες τὴν παρῶσαν μελέτην, μεταφρασθεῖσαν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ, ἀπὸ τὸ Bulletin de correspondance hellenique ἀριθμ. 48, νομίζομεν ὅτι προσφέρομεν εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῶν *Θρακικῶν* εὐχαρίστησιν, πλήρως δικαιολογημένην ἐκ τῆς ἀξίας καὶ ὀραιότητος τοῦ ἔργου προερχομένου ἐκ Θράκης καὶ τῆς ἀξιολόγου περιγραφῆς καὶ ἐρμηνείας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου κ. De la Coste Messelière.

Ἡ ψευδο-Βερενίκη τῆς Νεαπόλεως—κεφαλή ἐκ χαλκοῦ, ἴσως τῆς Ἀρτέμιδος, ἀνακαλυφθεῖσα εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ 1756, εἶναι ἀρκετὰ γνωστή, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη νέων σχολίων, ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν καὶ πράγματι σπανίαν συγκυρίαν, δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν ἐν Ἀθήναις μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐπανάληψιν οὕτως εἰπεῖν, ἢ μᾶλλον μίαν ἄλλην «κατάστασιν» τοῦ χαλκίνου αὐτοῦ καλλιτεχνήματος. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ γίνῃ ἡ ἀναπαράστασις τῶν δύο αὐτῶν ἀντιτύπων. Διαφοραί, ἀναλογίαι, ταυτότητες τὰ πάντα εἶναι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἕως τοῦ ἄλλου ἔργου διδακτικώτατα. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἔργων τὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐτυχῶς δὲν ἠσέβησε κανεὶς καθαριστὴς ἢ ἀνακαινιστὴς, μᾶς παρουσιάζει ὡς πρὸς σημεῖα τινα, καθωρισμένας τινὰς μορφὰς τὰς ὁποίας τὸ τῆς Νεαπόλεως, πολλὰ ὡς ἀνακαινισθὲν, δὲν εἶναι πλέον εἰς κατάστασιν νὰ μᾶς παράσχη.

Ἡ νέα κεφαλή προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν (τὴν ἀρχαίαν Πέρινθον) ἢ ἀπὸ τὰ γειτονικώτερα περὶχωρα. Εὐρεθεῖσα ἐκεῖ πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν καὶ μεταφερθεῖσα μετὰ τὰ γεγονότα τῆς Θράκης εἰς Κηφισιάν (Ἄττικῆς) κατόπιν, ὅπως ἐσχάτως εἰς Ἀθήνας, ἀποτελεῖ ἀκόμη μέρος τῆς συλλογῆς Σταμούλη. Αἱ εἰκόνες 1—4 μᾶς ἀπαλλάσσουν τοῦ κόπου τῆς περιγραφῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ κόπου νὰ ἐξηγησωμεν διεξοδικώτερον τὴν προσέγγισιν μετὰ τῆς ψευδο-Βερενίκης. Ἡ τόσον ἰδιάζουσα κόμμωσις ἦτο ἀρκετὴ νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ τούτο· ὄχι διότι ὁ πλόκαμος, περιζώνων τὴν κεφαλὴν ὡς στέφανος, εἶναι καθ' ἑαυτὸν ἀπροσδόκητος, ὅπως πράγματι εἶναι οἱ δύο ζωηροὶ καὶ εὐκαμπτοὶ βύστριχοι ποὺ ἀναχωροῦν ἀπὸ τοὺς κροτάφους καὶ εἶναι τελείως ἀνεξάρτητοι

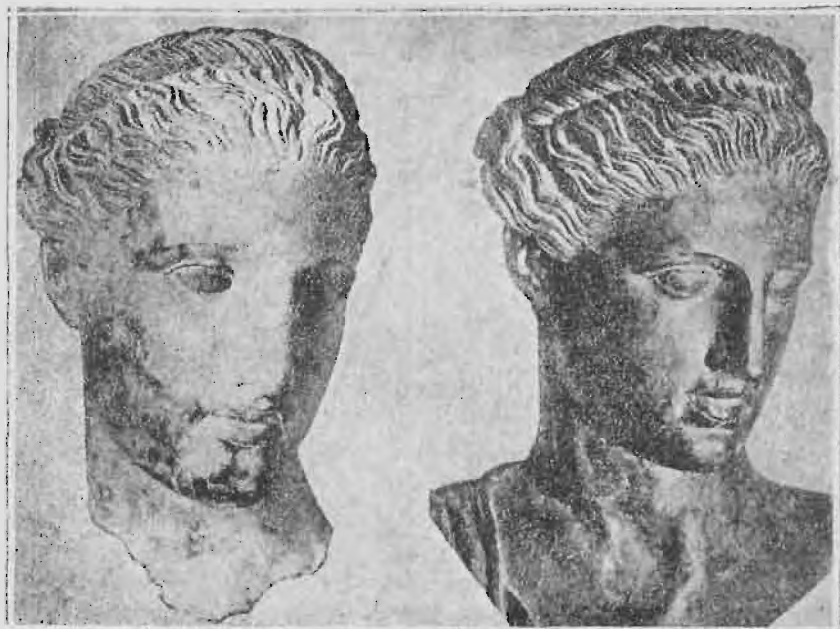
*Ἐκ χαλκοῦ κεφαλὴ τῆς Περίκτου Θράκης
(Εἰκ. 1.)*

Ἐκ χαλκοῦ κεφαλὴ τῆς Περίνθου Θράκης
(Εἰκ. 2.)

ἀπὸ τῶν πλόκαμων αὐτὸν ὁ ὁποῖος περισφίγγει τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς κόμης. Οἱ βύστροχοι οὗτοι ἀνέρχονται ἐλεύθερα ὑπεράνω τῶν ὄτων, ἀντὶ τὸ ἐπιπλακῶσιν ἐπὶ τὴν πλεξίδα, ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν ὑπερχάμησον καὶ τὴν περικαλύψουσαν ἔξωθεν, ἐπανερχονται ὅπως στερεοθῶσι διὰ τῶν εἰς ἀγμὴν καταληγόντων ἄκρων τῶν καὶ συγχωνευθῶσι μετὰ τῆς πλεξίδος. Παρομοίᾳ ἀκριβοῦς ἰσοδύναμος τοιαύτη κόμμωσις οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἀπαντᾷται. Αὐτὰ αἱ λεπτομέρεια τῶν δύο κομμῶν παρομοιῶσιν ἐπακριβοῦς ὅμοια.

Περινθια κεφαλή (Εἰκ. 3.) Ἡρακλειώτις κεφαλή

Τὰ κείντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἐμφάνεσις τῆς δεῖνα ἢ δεῖνα τούφας μαλλίων καὶ ἡ κατανομή καὶ τῶν ἐλαχίστων χωματισμῶν τῶν τριχῶν, ἀναποκοινοῦνται μὲ ἀκριβείαν.

Ἡ σύγκρισσις τῶν κατὰ πρόταρον ὄψεων (εἰκ. 1 . 4 .) προδίδει ἐπίσης στενὴν συγγένειαν. Ἐπὶ πλέον καὶ παρὰ τὴν ἕλλητιν μορακτηριστικῶν εὐκαρινῶς δεδηλωμένον καὶ αἱ δύο θέτουσι τὸ αὐτὸ εἶδημα: Μήπως προέκειται ἀρὰ γε περὶ δύο ἀντιτύπων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου; Ἢ ἡδυνάτο τις βεβαίως νὰ συγχωρήσῃ καὶ δικαιολογήσῃ τὴν πλείνην καθ' ἣν ἡ σκέψις ἔστειλένῃ πρὸς στιγμὴν πρὸς τὴν Βορειοκίην διὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Νεαπόλεως. Ἐν τούτοις αἱ δύο ὄψεις ἢ κατὰ μέτωπον καὶ ἢ κατὰ τρία τέταρτα μὲν δίδουν ἀμφοτέρωσιν, Ἐν προσώπων νεωῶς γυναικὸς ἢ νεάνιδος

μὲ πολὺν ὀλίγην ἀτομικότητα, ἄνευ οὐδεμιᾶς κοινοτυπίας πράγματι καὶ ἀσφαλῶς ὄχι ἐστερημένον θελητήρου τινός, ἀλλὰ τέλος πάντων ἀρετὰ ἀπόρροον· διότι εἴαν εἶναι προσωπογραφία, μένει ἐξιδανικευμένη καὶ εἶναι πολὺν μικρὰ αἰ ὁμοιότητες. Ἄλλως τε δὲν ἐπιόχῃ ἀμφιβολία ὅτι πρέπει ὑπὸ γωνίαν τριῶν τετάστων καὶ κατὰ μέτωπον νὰ πραγματοποιήσῃ κανεὶς τὰς δύο κεφαλὰς διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι ἔχει ἀπεναντί του δύο ἀπαιτήσεις, πολὺ συγγενεῖς, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προτοτύπου, καὶ ὄχι δύο ἔργα ἔξελθοντα ἀπὸ τὸν αὐτὸν τύπον (χαλοῦπι). Ἡ ἔκφρασις ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀγαθόριστος, εἶναι διαφορετικὴ. Ἡ σταθερὰ καὶ ψυχρὰ σοβαρότης τῆς Ἡρακλειώτιδος, χαλαροῦται, πρᾶνεται, σχεδὸν ἐξασθενεῖ εἰς ὀνειροπόλον ἂν ὄχι γελαστὴν μαλθακότητα, παρὰ τῇ Περινθίᾳ. Καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, ἡ τελευταία προδίδει ἀληθῆ μαλθακότητα. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ προίμετρος τοῦ πάγονος ἔχισε τὴν καθαρότητά της, ἡ σιαγὼν κατέστη ὀλίγον βαρεῖα, ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ τραχήλου εἰς τὰς παρειὰς ἀπλοποιήθη κατὰ τρόπον ἀξιολύπητον, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ ἀγαπήσῃ κανεὶς τὴν μᾶλλον αἰθεροῖαν χάριν τῆς Περινθίας, τὸ πληρέστερον καὶ ἐπιμηκέστερον ὄμοιδὸς τοῦ νεωροτάτου προσώπου, τὸ μικρὸν καὶ στιθερὸν στόμα, τὸ γεωμετρικῶς καλλίγραμμον τῶν προτύπων καὶ τοῦ μετόπου.

Ἡρακλειώτις κεφαλὴ
(Εἰκ. 4.)

Ἐν τούτοις, εἴαν ἐπισκοπήσωμεν αὐτὴν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν αἰ δύο κεφαλαὶ προξενούσιν ἐντέλειαν κυρίως ἕνεκα τῶν ὁμοιοτήτων τῶν. Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ καὶ διαστάσεις εἶναι λίαν αἰσθητῶς ὅμοια καὶ αἱ ἀναλογίαι αἰαταί. Εἰδικῶς ἀνευρίσκει τις εἰς ἀμφοτέρωσ ποιῶν τινα πλεονεξίαν συνίληψιν ἕξ ἧς προκύπτει μία ὄψις μετωπικὴ ὀλίγον ὑπὲρ τὸ δέον στενὴ ὡς πρὸς τὸ ὅλον μῆκος τοῦ κρανίου (θεωρούμενον ἀπὸ τοῦ προσώπου μέρος πρὸς τὸ ὀπίσθιον καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ μετώ-

1. Εἰς τὴν μετάφρασιν ἡμῶν ἠναγκάσθημεν νὰ περιορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκόνων τοῦ προτύπου, νομίζομεν ὅμως ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς ὁποίας δίδομεν ἐπαρκῶν διὰ τὴν κατανοήσιν αὐτοῦ.

που). Ἡ σχετικὴ αὐτῆ ἀσυμφωνία δημιουργεῖ μίαν ἀδιαφιλονίκητον κομψότητα, ἡ ὁποία ὅμως κερδίζεται, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, εἰς βάρος τῆς στερεότητος: Ἐννοεῖται καὶ εἶνε βέβαιοι ὅτι τοῦτο ἐγένετο σκοπίμως καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, ὡς πρὸς τὸ πρωτότυπον, εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι πρόκειται περὶ προσωπογραφίας ἢ τοὐλάχιστον περὶ ἐργασίας πιστῆς ἐπὶ τῇ βάσει ζῶντος ὑποδείγματος (μοντέλου).

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ εἰσέλθωμεν ἀκόμη εἰς λεπτομερείας ἠθέλομεν εὑρεῖ ἔτι πολλὰς καταδήλους ἀναλογίας, εἴτε τοὺς αὐτοὺς ὀφθαλμοὺς σαφῶς ὀριζοντίους, τὸ αὐτὸ στόμα καὶ ὀλίγον ἀπέχον ἀπὸ τὴν ρίνα τὴν ὁποίαν τὸ στόμα κάμνει νὰ φαίνεται περισσότερον τοῦ δέοντος, πώγωνα τέλος ὁ ὁποῖος εἶνε, χωρὶς ἀμφιβολίαν μικρός. Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου ἡ Περινθία κεφαλὴ ἀποτελεῖ ἀληθινὴν ἀξίαν, εἶνε κυρίως εἰς τὴν σποδὴν τῶν τεχνικῶν λεπτομερειῶν. Γνωρίζομεν πράγματι ὅτι ἡ Ἡρακλειῶτις διωρθώθη μετὰ τὴν ἀνακάλυψίν της. Ὁ κορμὸς εἶνε νεώτερος, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς (ὄλο τὸ μέρος τὸ περιεχόμενον εἰς τὸν κύκλον τὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῆς πλεξίδος). Ἄλλ' ὑπάρχει τι ἔτι χειρόν. Ὅλα τὰ χάλκινα εὑρήματα τοῦ Ἡρακλείου ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ πῦρ, τοῦθ' ὅπερ κατέστρεψε τὴν πάτιναν, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἐπίστρωσιν τῶν χειλέων.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ γενικὴ κατασκευὴ παρέμεινεν ἀναλλοίωτος, ἀπεναντίας ἱκαναὶ ἐνδείξεις πολὺτιμοι ἠδυνήθησαν καὶ ὄφειλον μοιραίως νὰ ἐξαφανισθῶσι καὶ τὰ συμπεράσματα ὡς ἐκ τούτου, πρέπει νὰ στηρίζονται ἐπὶ ἀδύτηρᾳ περιπέσει. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὅμως τῆς Περινθίου εἴμεθα ἀπ' ἐναντίας ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ ἐλληνικοῦ ἔργου καὶ καλῆς τέχνης τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτην ἕλην ἡ ὁποία εἶνε πολὺ ἐλαφρά. Τὸ πάχος εἰς τὸ μέρος τῆς θραύσεως τοῦ λαιμοῦ εἶνε 3 γσμ $\frac{1}{5}$, καὶ διατηρεῖται πανταχοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τόσον ὁμοιόμορφος, ὥστε διακρίνει τις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ὄλας τὰς λεπτομερείας τῆς πλαστικῆς διαμορφώσεως. Ἐχομεν ἐδῶ ἓν ἔξοχον δεῖγμα τῆς ἐλληνικῆς μεθόδου τῆς καλουμένης χύσεως μὲ ἄμμον (bronze au sable).

Ἡ ἔρευνα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀποκαλύπτει ἐπίσης ὅτι οὐδὲν μέρος τῆς κεφαλῆς ἦτο πρόσθετον, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι εἶχε πιστευθῆ διὰ τὴν ψευδο-Βερενίκην. Ἐπίσης οὐδὲν ἴχνος ἀριστικῶν ὀπῶν, οὔτε στομῶσεων οὔτε τήξεως νεωτέρας τοῦ μετάλλου. Ἐν μόνον ἴχνος διορθώσεως εἰς τὸ ὕψος τοῦ πώγωνος, ἐσωτερικῶς, δύο ψαλιδίσματα ἀπεμάκρυναν μίαν ἀπόφυσιν τοῦ μετάλλου. Ἡ λεπτομέρεια αὐτῆ εἶνε σημαντικὴ. Διὰ νὰ ἠμπορέσῃ τὸ ἐργαλεῖον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἀκόπως νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λαιμοῦ, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ κατεργασία τῆς κεφαλῆς ἐγένε-

νετο χωριστά, προτοῦ τοποθετηθῆ εἰς ἀγάλμα ἢ ἐπὶ μᾶς προτομῆς. Συνεπῶς αὐτὴ ἢ κεφαλὴ ἦτο πρόσθετος. Οὐδὲν λείψανον τοῦ πυρήνος ὑφίσταται· θὰ ἀπεσῦρθη ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἢ τοῦλάχιστον θὰ διελύθη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, διότι τὸ ἐσωτερικὸν μᾶς παρουσιάζει τὴν αὐτὴν πάτιναν μὲ τὸ ἐξωτερικόν, ἢ ὅποια πολὺ ὠραία καὶ τελείως ὁμογενῆς εἶνε ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας κατατίσσουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «κυανῶν».

Πράγματι ἔχει χρῶμα ἐλαφρὸν κυανοῦν ἀνάμικτον μὲ πράσινον turquoise. Πολὺ ὄχρον, πολὺ ἀλαμπές, διάφορον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐκείνου, ἐθαύμαζεν ὁ Πλούταρχος ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων ἐνὸς Δελφικοῦ ἀφιερώματος, διότι τὸ ἀλαμπές αὐτοῦ ἐξαφανίζει πᾶσαν ἀνταύγειαν, δηλ. ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ὑπενθύμιζε μίαν «ρευστότητα». Ἀναμφιβόλως τὸ κυανοῦν αὐτὸ ἐπίχρσιμα ἦτο, κατὰ τὸ θαυμάσιον πρότυπον τὸ ὅποιον ἔχομεν ἐνταῦθα, φυσικόν, ἐπενδύει ὁμοιομόρφως ἄνευ οὐδεμιᾶς παραλλαγῆς ἀποχρώσεως ἢ λάμπεως ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀρειχάλκου ἐκεῖνα ὅπου ἡ ἐπιδερμὶς εἶνε ἀνέπαφος, ἐκεῖνα ὅπου μία «πέτσα», ὀξειδωσις ἢ «ἀκαθαρσία» τὴν ἐπικαλύπτει, ὡς ἐκεῖνα ὅπου εἶνε βεβλαμένη. Ἀλλὰ ἐὰν—ἢ παρατήρησις εἶνε ἄτυχῶς πολὺ ὀρθή—τὸ κυανοῦν αὐτὸ ἐπίχρσιμα, εἶνε διαβρωτικόν, τοῦλάχιστον ὅμως ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐξαίρη ὅλας τὰς λεπτότητας καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς χαρακτηριστικῆς, ἀναδεικνύει ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διὰ τοῦ αἰχμηροῦ γλυφάνου ἐργασίας.

Αὐτὴν τὴν ἐργασίαν πρέπει τώρα νὰ παρακολουθήσωμεν. Ἐξτελέσθη μετὰ μεγάλης προσοχῆς καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς κόμης ἥτις περικλείεται ὑπὸ τοῦ πλοκάμου. Ὁ γλύπτης ἀπὸ ἐκεῖ φαίνεται θὰ ἤρχισε τὸ ἔργον καὶ προσεπάθησε ν' ἀντισταθμίση διὰ τῆς ἀκριβείας τῶν λεπτομερειῶν εἰς τοὺς εὐκάμπτους κυματισμοὺς—κομφῶς, ἐλευθέρως, τελείως «ἑλληνοπρεπῶς» κατανεμημένας—τὴν ὀλίγον συνοπτικὴν πλαστικότητα τοῦ τραχήλου, τὴν ὀλίγον ἀδεξίαν ἐκβλάστησιν τοῦ πλοκάμου καὶ τὸν εἰς αἰχμήν, ταχέως σμικρυνόμενον, τετρατισμόν του. Τὰ σκαλισματα τοῦ αὐτοῦ τούτου πλοκάμου εἶναι ὁποσδήποτε ἐπιμεμελημένα ἀλλ' ὀλίγον μηχανικά. Κατόπιν ὁ τεχνίτης μετέβη εἰς τοὺς χροτάφους, ὅπου μόνον αἱ ρίζαι τῶν τριχῶν ἐξαίρονται μὲ μικρὰς ἐπιδιορθώσεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως γίνονται σπανιώτεροι, ἀμυδρότεροι καὶ ἐξαλείφονται τελείως, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸν μεσαῖον ἄξονα τοῦ μετώπου. Αἱ τρίχες φύονται καὶ ἀνέρχονται συγκεχυμένως ὀλίγον χαλαραὶ καὶ ὀμιχλώδεις καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλείου θὰ ἀνεδεικνύετο ἐνταῦθα σαφῶς ἀνωτέρα—ἀλλ' ἀγνοοῦμεν ἐὰν δὲν ἐτροποποιήθη ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεώς της. Πεφαιτέρω, ἡ ἐργασία τῆς γλυφάνης καθίσταται ἀσήμαντος, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἐκκλητικόν. Μερικαὶ μόνον ὑποδείξεις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς (σημειοῦνται

οἱ δακρυγόνοι ἀδένες) καὶ εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν χειλέων. Τίποτε ὅμως εἰς τὰς ὀφρῦς (ὡς ἐπίσης τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλείου). Τίποτε, ὡς φαίνεται εἰς τὴν ἔξωτερικὴν αὐλακα τῶν χειλέων. Ἡ αὐλαξ αὐτῆ, ὡς γνωστόν, προωρίζετο νὰ καθορίζη, τὴν περιφέρειαν μικροῦ μεταλλικοῦ φύλλου, *ἐνσωματωμένου* τὸ ὁποῖον ἐπενέδυε τὰ χεῖλη καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτὰ ἰδιάζοντα χρωματισμόν. Τὰ χεῖλη τῆς Ἡρακλείου κεφαλῆς, ἦσαν ὡς λέγεται, ἀκόμη κεκαλυμμένα ὑπὸ ἀργύρου κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἀνασκαφῶν. Εἶναι λίαν ἀμφίβολον νὰ ἐδέχθησαν ποτὲ τοιοῦτον ἐπικάλυμμα μετάλλινον τὰ χεῖλη τῆς Περινθίας κεφαλῆς. Πιστοποιούμεν κυρίως πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ κάτω χεῖλους μίαν ὁμοίομορφον ἐπιδερμίδα ἢ ὁποῖα ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πώγωνα καὶ καλύπτει ταῦτοχρόνως τὸν λακίσκον τῆς παρειᾶς, τὸ χεῖλος καὶ τὴν αὐλακα αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἐν πρόσθετον μέταλλον ἤθελε κατ' ἀνάγκην ἢ σταματήσῃ τὴν ὀξειδωσιν, ἢ ἤθελε προξενήσῃ μίαν ἀκαθαροσίαν ἢ σκωρίαν διάφορον. Αὐτῆ ἢ αὐλαξ εἶναι ἐπὶ πλέον ἐφθαρμένη, σχετικῶς εὐρεῖα, ὕχι βαθεῖα καὶ ὅπως εἶδομεν, δὲν παρατηρεῖται καμμία καταφανῆς ἀπόπειρα διορθώσεως διὰ τῆς γλυφάνης. Δοκιμάζει λοιπὸν κανεῖς, καθὼς μεταβαίνει ἀπὸ τὴν κόμην εἰς τὸ πρόσωπον ἐν αἰσθημα ἀπογοητεύσεως βαθμιαίως ἰσχυροποιούμενον, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ἐξασθενήσῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον. Ἔτι πλέον, τὸ πρόσωπον δὲν εἶχεν ὑποστῆ παρὰ ἐν ἀτελὲς καὶ ταχὺ στίλβωμα. Ἡ ἐλαφρὰ κατὰ σύμπτωσιν προεξοχὴ ἢ ὁποῖα καθέτως χωρίζει τὸν δεξιὸν κρόταφον ἀπὸ τὸ μέτωπον, θὰ διετηρεῖτο ἀράγε εἰς ἐν τεμάχιον ἐπιμεμελημένον; Τέλος ἢ ἐξέτασις τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι διδακτικὴ. Ἐπίπεδοι, ὀλίγον προεξέχοντες, ὑπὲρ τὸ δέον ἀνοικτοὶ μεταξὺ τῶν ἀκαθορίστων βλεφάρων—τοῦ ἀνωτέρου ἀδεξιῶς ὑπογραμμιζομένου, τοῦ κατωτέρου μόλις χαραγμένου—οὐδέποτε εἶχον τὸ ἐλάχιστον ἐπικάλυμμα σμάλτου.

Χυτοσίδηρος ἐξαιρετικὸς, ἀναντιρρήτως ἑλληνικὸς. Κόμη σχεδιασθεῖσα κατ' ἀρχὰς μὲ διαστάσεις καὶ ἀκρίβειαν, κατόπιν δὲ ὀλίγον σπασμοδικῶς. Ὅψις ἐπι πλέον ἀνεπεξέργαστος, τῆς ὁποίας τὸ σύνολον παραμένει πολὺ χαριτωμένον, ἀλλὰ λεπτομέρειαι τινες τῆς ὁποίας προδίδουσιν πλημμελήματα καὶ χάσματα, ὀλικὴ ἔλλειψις τῶν incrustations καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου σμαλτώματος. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἐνδείξεων αὐτῶν ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου παραμείναντος ἀτελειώτου;

Ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως δὲν συνηγορεῖ εἰς ἐνίσχυσιν τοιαύτης γνώμης. Πρόκειται ἀσφαλῶς μὲ τὰς δύο αὐτὰς κεφαλὰς, περὶ δύο τεμαχίων μετὰ ἑλληνιστικῶν, ἐξεληθόντων ἴσως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου, ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐκ τοῦ αὐτοῦ καλλιτεχνικοῦ κέντρου τῶν Ἀθηνῶν πιθανώτατα, ὅπου ἐνηγοεῖτο ἢ ἀναπαραγωγὴ χάριν τῆς ἐξαγωγῆς, ἔργων διασήμων ἢ ἀπλῶς γνωστῶν. Εἶνε συνεπῶς λίαν φυσικὸν ἐν περιποιημένον ἀντίτυπον,

κατὰ πάντα τὰ σημεῖα ἱκανοποιητικόν, νὰ ἔλαβε τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐτερον πάλιν ἀντίτυπον εἰς τὸ ὁποῖον ἴσως ἐδοκίμασαν νὰ καταστήσουν νεανικωτέραν τὴν σοβαρὰν ἔκφρασιν τοῦ ὑποδείγματος, ἐν οἰονδήποτε ἀτύχημα θὰ διέκοψε τὸ σκόλισμα, τὸ μέταλλον ὅμως ἦτο πάρα πολὺ ἐπιτυχημένον, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται ἡ ἀποστολὴ του πάλιν εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ τοιοῦτον ὡς ἦτο θὰ ἀνεχώρησε διὰ μίαν περιοχὴν ὀλιγώτερον καλλιεργουμένην καλλιτεχνικῶς καὶ ὀλιγώτερον πλουσίαν. Ὅπως δὴποτε ἔχομεν ἀπὸ τῶρα καὶ ἐξῆς μίαν ἀποδείξιν ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ ἔξαγωγή τῶν ἑλληνικῶν ὀρειχαλκίων ἔργων κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἄλλὰ πρέπει ἀληθῶς, νὰ ἐκλάβωμεν τὸ ἀτελείωτον αὐτὸ ἀντίτυπον ὡς μίαν ἀμελημένην παραλλαγὴν ἐνὸς τύπου, ὃ ὁποῖος ἔμεινε μέχρι τότε ἀδιαπτῶτως αὐστηρὸς εἰς ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἐπαναλήψεις καὶ ἀναπαραγωγάς; Δὲν εἶνε προτιμότερον νὰ σκεφθῶμεν ὅτι τὸ πρωτότυπον ἐχάρακτο πρὸ παντὸς διὰ τὴν κόμην, τὴν γενικὴν κατασκευὴν τῆς κεφαλῆς καὶ μερικὰ χαρακτηριστικὰ τονισμένα κατὰ εἰδικὸν τρόπον, χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν τὴν ἔκφρασιν; Ἀλλ' οὔτε εἶνε ἐπίσης βέβαιον, ὡς ἠδυνήθησαν νὰ πιστεύσουν, ἐνόσω μόνῃ ἡ κεφαλὴ τῆς Νεαπόλεως ἦτο γνωστὴ, ὅτι εὐρισκόμεθα ἀπέναντι μᾶς Ἀρτέμιδος.

Ἡ αὐστηρότης τῆς Ἡρακλείου κεφαλῆς ἐδικαιολογεῖ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλ' ἡ Περινθία ἢ δίδυμος αὐτῆς ἀδελφίη, οὐδόλως δύναται νὰ παραβληθῆι πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα τῶν Βερσαλλίων. Θὰ εἶχαμε λοιπὸν ἄδικον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀποδώσωμεν κοινὸν πρωτότυπον εἰς τὸν Λεοχάρην.

Μήπως ἀρὰ γε πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν κλίσιν τὴν κατάδηλον τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὄμιον διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ μᾶς Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας ἀκουμβούσης εἰς τὴν στήλην τῆς καὶ παρατηρούσης τὸν κύνα τῆς; Ἄλλαι στάσεις δύναται νὰ ἐξηγήσουν τὸν «νοθευμένον αὐτὸν ρυθμὸν τὸν ὁποῖον σχηματίζουν ἡ διεύθυνσις τοῦ ἄξονος τοῦ λαμοῦ καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς ρινικῆς ἀκμῆς». Ρυθμὸς εἰς τὸν ὁποῖον θὰ προτιμῆται τις νὰ ἴδῃ, ἀπλούστερον, ἀκόμη ἐν δεῖγμα ὅτι πρόκειται βεβαίως περὶ δύο ἀντιγράφων προελθόντων ἀπὸ ἓν ἑλληνιστικὸν πρωτότυπον.

Ὅς πρὸς τὴν «διάταξιν τῆς κόμης, συνεσφυγμένης εἰς τρόπον νὰ μὴ παρενοχλῆται ὁ δρόμος» (τὸ τρέξιμον) καὶ ἦτις διάταξις θὰ ἤρμοζεν «ἐξ ἴσου εἰς μίαν Ἀμαζόνα καὶ εἰς μίαν Ἀρτεμιν κυνηγόν,» πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τὸ ἐξῆς: Ὁ πλόκαμος μᾶλλον στεφανώνει τὴν κεφαλὴν παρὰ τὴν περιζώνει. Διὰ νὰ διατηρῆ τὴν κόμμωσιν ἠθελε τοποθετηθῆι χαμηλότερον καὶ ἠθελεν ἀποκλείσει τοὺς δύο λούλους (mèches) τοὺς πλέον ἐλευθέρους τῶν χροτάφων. Οἱ λούλοι οὗτοι ἀποτελοῦν μᾶλλον ἐν στό-

λισμα,—μίαν φιλόρεσκον κίνησιν ἐὰν προτιμῶμεν, ἢ ὁποία ἔρχεται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μιᾶς ἐλαφροτέρας κινήσεως νὰ φαιδρύνῃ τὴν λιτότητα τοῦ συνόλου—ἢ μάλιστα τὸ διακριτικὸν σημεῖον μιᾶς εἰδικῆς κομμώσεως, προσωπικῆς ἀδστηρῶς. Συνεπῶς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ τις νὰ παραδεχθῶμεν μίαν ἐξιδανικευμένην προσωπογραφίαν.

P. DE LA COSTE—MESSELIFFRE

ΜΩΣΑΪΚΟΝ ΔΑΠΕΛΟΝ ΕΝ ΔΕΛΙΩΝΕΣ

Πλησίον εἰς τὸν ἀνεμόμυλον τοῦ ἡμῶρον τῶν Ἐπιβατῶν ἀπέχοντος χωρίου Δελιῶνες ἀνευρέθη τυχαίως τῇ 1920, ἀνασκαπτομένου τοῦ παρακειμένου χώρου, εἰς βάθος ἑνὸς μόλις μέτρου, ἀξιόλογον μωσαϊκὸν δάπεδον (dallage en marquetterie).

Μόλις ἔλαβον γνῶσιν τούτου, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ τότε Σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας Χάλκης Σεβασμιωτάτου Ἁγίου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, μετέβην ἐπὶ τόπου καὶ διενεργήσας ἀνόρυξιν ὁπῶν εἰς διάφορα σημεῖα, διεπίστωσα ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μωσαϊκὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατεῖχεν ἕκτασιν μήκους μὲν 23 μ. πλάτους δὲ ἄνω τῶν 10 μ.

Τὸ μωσαϊκὸν εἶναι ἐφηρμοσμένον ἐπὶ στρώματος ἐπιμελῶς καὶ στερεῶς ἐκτισμένου διὰ λίθων, τεμαχίων πλίνθων καὶ ἀμμοκονίας. Παριστάνονται δὲ ἐπ' αὐτοῦ κύκλοι ἀλληλένδετοι, ρόδακες καὶ διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα. Ἐν τινι τετραγώνῳ παριστάνονται ὀστρακόδερμα κατὰ σειρὰς τοποθετημένα συμμετρικῶς. Εἰς ἓν δὲ ἄκρον εἰκονίζεται πτηνὸν ἰπτάμενον.

Ἡ βῆσις τοῦ μωσαϊκοῦ εἶναι πάντοτε λευκή, τὰ δὲ διάφορα σχέδια ἔγχρωμα. Κυριώτερα χρώματα εἶναι τὸ ἔντονον πορφυροῦν, τὸ κίτρινον, τὸ κυανοῦν καὶ τὸ μέλαν. Οἱ κυβίσκοι τοῦ μωσαϊκοῦ ἔχουσιν ἐπιφάνειαν ὀκτῶ χιλιοστῶν τοῦ μέτρου.

Αἱ ἐπιχώριοι παραδόσεις οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ ὑπάρξεως μνημείου τινὸς ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ. Ἐν τούτοις ὅμως ἐν τῇ συνθέσει τοῦ οἰκοδομικοῦ ὕλικου τοῦ παρακειμένου ἀνεμομύλου ὑπάρχουσι συντρίμματά τινα προερχόμενα ἐξ ἀρχαίου κτιρίου καὶ δὴ κιονιδία τινα καὶ διάφορα μάρμαρα.

Ὑποθέτω ὅτι πρόκειται περὶ λουτροῦνος ρωμαϊκῶν χρόνων.

Τὴν ὑπαρξίν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μωσαϊκοῦ ἐν Δελιῶνες διεπίστωσε καὶ ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς κατὰ τὸ 1885 ἰδὼν τοῦτο μόνον ἐπ' ὀλίγα λεπτά, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, κατὰ τὴν ἀπὸ Ἐπιβατῶν εἰς Καδήμοι μεταβάσιν του. Ἴδου τί λέγει ἐπὶ λέξει ἐπὶ τοῦ προκειμένου :

«Διὰ πρώτην φοράν ὑποδεικνύω ἐνταῦθα τὴν ἀνακάλυψιν ποικιλο-

χρόου ἐκλεκτοῦ μωσαϊκοῦ παριστῶντος ὥραϊα γεωμετρικὰ σχήματα ἄξια νὰ περικοσμήσωσι μίαν σελίδα ἀρχαιολογικοῦ βιβλίου. Εἶδον τοῦτο ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ κατὰ τὴν ἀπὸ ἐπιβατῶν εἰς Καθήκιοι μεταβάσιν μου, ἐν συνοδίᾳ τοῦ κ. Φ. Ἀρχιγένους· εὐρέθη ἐν ἀρτίῳ τετραγώνῳ σχήματι εἰς βάθος δύο σπιθαμῶν καὶ λίαν πλησίον ἐνὸς τῶν ἐν Δελιώνεσ ἀνεμομύλων. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ἐσκεπτόμην νὰ τὸ σχεδιάσω, ἀλλ' εὗρον τότε αὐτὸ κεκαλυμμένον ὑπὸ θολωδεστάτων ὑετωδῶν ὑδάτων. Τὰ παιδία τοῦ χωρίου εἶχον βλάβει μίαν αὐτοῦ ἄκραν καὶ καθήκόν μου ἐθεώρησα νὰ συστήσω εἰς τὸν ἰδιοκτήτην μυλωνῶν νὰ τὸ καλύψῃ ἐκ νέου διὰ χωμάτων, ἵνα ἐν δευτέρῳ ἐκδρομῇ, ἦν ἐλπίζω νὰ ἐκτελέσω προσεχῶς, μελετήσω αὐτὸ λεπτομερῶς, ἐφάνη δὲ πρόθυμος. Ὁ αὐτὸς ἀνεῦρεν ἐνταῦθα τεμάχιον ἐπιγραφῆς καὶ τμήματα γλυπτῶν μαρμάρων, ἅτινα ἐνωρὶς διεσκορπίσθησαν»¹.

Σημειωτέον προσέτι ὅτι παρὰ τὴν κεντρικὴν πύλην τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου ὑπάρχει κιονόκρανον ρωμαϊκῶν χρόνων, οὗτινος ὁ μὲν ἄβαξ ἔχει διάμετρον 0,40 ὁ δὲ ἀστράγαλος 0,30. Τὸ ὕψος τοῦ κιονοκράνου εἶναι 0,42. Τὰ φύλλα τῆς ἀκάνθου εἶναι ἀμελῶς γεγλυμμένα· ἐγένοντο δὲ ἐπὶ τῶν νευρώσεων αὐτῶν ὀπαὶ διὰ τρυπάνου. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ναοῦ εἶναι ἐντεταχισμένα δύο μικρῶν διαστάσεων μαρμάρινα ἀνάγλυφα εἰκονίζοντα τὴν συνήθη παράστασιν τοῦ πενθίμου δείπνου.

Τὸ χωρίον Δελιώνεσ οὐδαμῶς ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων· περὶ τῆς ἐτυμολογίας ὅμως τοῦ τοπωνυμίου λέγονται πολλὰ μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου ὡς καὶ μετὰ τῶν περιοίκων, ἐν Σηλυβρία δηλονότι καὶ Ἐπιβάταις.

Τουρκιστὶ αἱ Δελιώνεσ καλοῦνται **Σιουργκιούν κιοϊ**, ἧτοι χωρίον ἐξορίας ἢ ἐξορίστων. Τοῦτο δὲ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ δημιουργηθῇ ὁ θρύλος, καθ' ὃν τὸ χωρίον ἔκειτο ἄλλοτε παρὰ τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν Ἐπιβατῶν καὶ Σηλυβρίας πλησίον τῶν διδύμων Θρακικῶν τύμβων, τῶν νῦν Ἀράπ Τεπέδων καλουμένων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι ἐλήστευσον τοὺς ταξιδεύοντας ἐπὶ τῆς τὸ χωρίον τῶν διασχίζούσης δημοσίας ὁδοῦ, μετετοπίσθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐνδοτέρω, ὅπου νῦν εὐρίσκεται τὸ χωρίον. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ οἱ κάτοικοι ἐν τῇ παλαιᾷ αὐτῶν τοποθεσίᾳ εὐρισκό-

1. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κερσεμέως, «*Ἀρχαιότητες καὶ Ἐπιγραφαὶ τῆς Σαράκης*». Ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, σελ. 70. Φαίνεται ὅτι ὁ μακαρίτης Π. Κερσεμέωσ δὲν ἐξετέλεσε τὴν δευτέραν ἐκδρομὴν του· τὸ δὲ μωσαϊκὸν καλυφθὲν διὰ χωμάτων τῇ ὑποδείξει του ἐλησμονήθη ἔκτοτε.

μενοι ἐλήστερον τοὺς διαβύτας ἀποδεκατίζοντες αὐτοὺς ὡς **Τελῶναι** ὀνομάσθησαν «Τελιῶνες», ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία «Δελιῶνες»

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν μετοικεσίαν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τουρκικῆς ὀνομασίας, αὕτη ἐνέχει στοιχεῖα πιθανότητος, πλὴν τὰ τῆς ἐτυμολογίας εἰσὶν ὅλως παρακεκινδυνευμένα.

Ἡ ἀναζήτησις ἐν τῇ ὀνομασίᾳ «Δελιῶνες» ἀρχαίου τοπωνυμίου ἢ ἐθωνομικοῦ προκειμένου περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἣτις εἶπερ τις καὶ ἄλλη μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν διετήρησε μέχρις ἡμῶν διὰ μέσου τῶν, χιλιετηρίδων ἀνέπαφα καὶ ἀκέραια τὰ ἀρχαῖα τοπωνύμια (Δημοκρανεία, Καλλικράτεια, Γάνος καὶ τόσα ἄλλα) εἶναι ἀπολύτως δεδικαιολογημένη. Ὀυδενμία δὲ ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι καὶ τὸ τοπωνύμιον «Δελιῶνες» εἶναι ἀρχαῖον, ἀλλ' ἡ ταύτησις παρουσιάζει δυσχερείας λόγῳ τῆς σιγῆς τῶν πηγῶν.

* * *

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει ἐθωνομικὸν «Δολιῶνες».

«Δολιῶνες, οἱ τὴν Κύζικον οἰκοῦντες, οὓς Δολιέας εἶπεν Ἐκαταῖος, λέγονται καὶ Δολιόνιοι, καὶ θηλυκῶς Δολιονία.» (Στέφανος Βυζάντιος, ἔκδοσις Augusti Meinekii, Βερολῖνον, 1849, σελ. 235).

* * *

Ἐκφράζω ὅθεν τὴν εἰκασίαν, ὑπὸ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν ἐννοεῖται, ὅτι εὗρισκόμεθα πρὸ μετοικεσίας Κυζικηνῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Ἱστορικὰ γεγονότα συντρέχουσιν ἄλλως τε νὰ ἀποκτησῆ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκασία πιθανότητά τινα.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅτε ὁ στόλος τῶν Ἀράβων ἐκυριάρχει τοῦ Αἰγαίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου, οἱ κάτοικοι τῶν νήσων καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν παραλίων, ὅσοι διέφυγον τὸ φάσγανον ἢ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔσπευδον νὰ μετοικίσωσι πανοικεῖ εἰς τόπους ἀσφαλεστέρους. Τὸ 670 ὁ στόλος τῶν Ἀράβων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ καταλαβὼν τὴν Κύζικον κατέστησε ταύτην ὀρμητήριον, ὁπόθεν ὀρμώμενος καθ' ἕκαστον θῆρος ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη συνεχῶς ἐπετίθετο κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἕως ὅτου τῷ 677 ὑπέστη τελείαν καὶ ἐπονείδιστον πανωλεθρίαν (1). Κατὰ τὸ ἑπταετὲς ἐν τούτοις διάστημα τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς Κύζικον οἱ Ἀραβες δεινῶς ἐπίεσαν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως ταύτης καὶ

(1) Βλέπε ἐμὸν σύγγραμμα *Les Palais et les Eglises des Blachernes*, Athènes, 1928 σελ. 41 ἔ.

τῆς περιοχῆς τῆς. Τότε δὲ φαίνεται ὅτι κάτοικοι Δολιόνων ἤτοι Κυζικηνῶν μετόκησαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Τὴν ἐπελθοῦσαν δ' ἐρήμωσιν τῆς χώρας ἐκείνης θέλων βραδύτερον νὰ ἀναπληρώσῃ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' ὁ Ρινότητος, μετέφερε κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ βασιλείαν (685—696) εἰς Κυζίκιον πανοικεῖ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου Κύπρου, ιδρύσας τὴν Ἰουστινιανούπολιν καὶ ἐπιτρέψας τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κύπρου τὴν διατήρησιν καὶ τοῦ αὐτοκεφάλου του καὶ ἀπασῶν τῶν προνομίων του, τοῦ Μητροπολίτου Κυζίκου ὑπαχθέντος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του.

Τὰ ἀνωτέρω γεγονότα διεδραματίσθησαν κατὰ τὴν περίοδον, ἣτις ἐν τῇ Βυζαντιακῇ Γραμματολογίᾳ καλεῖται «Περίοδος τῆς Μεγάλης Σιγῆς». Ἐπομένως ἀπὸ τὰ πενιχρὰ καὶ σπάνια φιλολογικὰ προϊόντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντλήσωμεν περισσοτέρας εἰδήσεις καὶ λεπτομερείας περὶ τῶν ἱστορικῶν συμβεβηκότων τῶν χρόνων ἐκείνων.

Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ σύγχρονος ἱστορικὴ ἐπιστήμη κατορθώνει σήμερον νὰ συμπληρώη τὰς παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρεχομένης πενιχρὰς εἰδήσεις ἀπὸ τὰ περιφρονημένα Συναξάρια. Χάρις εἰς αὐτὰ πράγματι πλείστα ὅσα σκοτεινὰ σημεῖα, ἰδίᾳ τοπογραφικά, διελευκάνθησαν σχεδὸν τελείως. Ἀπειράριθμος πληθὺς Συναξαρίων κεῖται ἀνεξερεύνητος εἰσέτι ἐν διαφόροις Βιβλιοθήκαις καὶ δὴ ἐν ταῖς τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἢ βιογραφία ἐπιχωρίου τινὸς ἁγίου νὰ μᾶς παρουσιάσῃ μίαν ἡμέραν τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τοῦ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΙΝΟΥ

Είλημμέναι ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Λεξικοῦ χειρογράφων Λαογραφικῆς καὶ Γλωσσικῆς ὕλης, τοῦ συλλογέως Σαμίδου (1912).

— 1 —

Ἐπιγραφή εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἐν Αἴνῳ
 «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρω σοι, **Κυρία,**
 Δέσποινα Μητροπάρθενε, Θεόνυμφε **Μαρία,**
 Ἀγνή, πρόσδεξαι δέησιν κἀμοῦ τοῦ ἐλαχίστου
 ἐκλυτρουμένη με χειρὸς ἐχθροῦ τοῦ παγκακίστου.
 α' ψ ξ η' (=1768) Αὐγούστου ιδ'
 Πόνος ἀμαθοῦς Ἀναστασίου Μανώλη.

— 2 —

Ἐπιγραφή τῆς ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς ἐν Αἴνῳ Ἁγίας Κυριακῆς ἱεραῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος, ἀφιερώματος τοῦ ἔθνομάρτυρος Στεφάνου ἀπαγχονισθέντος κατὰ τὸ 1821 ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ πολλῶν ἄλλων, ὄντος ἐκ τῶν σημαντικῶν κατοίκων τῆς Αἴνου.

«Σὺ ὑπὲρ ἡμῶν, Λόγε Θεοῦ, ᾧ ἄναξ,
 ταύτην καθ' ἡμᾶς εἴληφας φύσιν πάντως,
 ἔλεος δ' αὖ τῷ σῶν δούλῳ δὴ χορήγει
 φάος τῆς ψυχῆς καὶ σώματος τὴν ὁδοῖν . . . . .
 ἄδομεν (;) . . . . .
 . . . . . πανοικί . . . . . ὡς ἱστορήσαντά με
 ἄκος τῶν δεινῶν δὸς δὴ μοι εὐτυχίας,
 χόρον γὰρ εὐλαβῆ . . . . .
 . . . . . παρετίθης . . . . . αὐτοῦ
 . . . . . δὸς ἀμοιβὴν κατ' ἄμφω,
 Στέφανός εἰμι, ἔστεπαί με, ᾧ ἄναξ,
 στέφον δὴ καλοῖς, Στέφανον τὸν ἐξ Αἴνου.
 1788 Ἀπριλίον 14.

Σημ. Καὶ ἐστέφθη κατὰ τὴν εὐχὴν αὐτοῦ διὰ στέφους ἔθνομάρτυρος καταλείψας ὄρφανὰς δύο θυγατέρας.

— 3 —

Ἐπιγραφή τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Αἴνου Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ.

«Ὁρᾶς οἷα πάσχουσιν, ὦ Θεοῦ Λόγε,
οἱ πταισμάτων ἔλεχοι τῶν βδελυκταίων ;
ἔλεχον καὶ γὰρ μὴ φέρων ὁ Ἡρώδης
τέτμηκεν ἰδοὺ τὴν ἐμὴν κάραν, Σῶτερ !
(Ἀρχαία εἰκόν. Ἰδὲ ἐπομένην ἐπιγραφὴν 4).

— 4 —

Ἐπιγραφή τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ τῆς ἐν Αἴνῳ ἱερᾶς ἐκκλησίας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

«Ὁρᾶς οἷα πάσχουσιν, ὦ Θεοῦ Λόγε, οἱ πταισμάτων ἔλεχον τῶν
βεβήλων φευκτέον ἐλέγχοντες. Καὶ γὰρ μὴ φέρων ὁ Ἡρώδης τέτμηκεν
ἰδοὺ τὴν ἐμὴν κάραν....

(Ἰδὲ ἐπιγραφὴν 3).

— 5 —

Ἐπιγραφή τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Αἴνου ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ ὁποίου ὁ βόρειος τοίχος σώζεται ἐκ τῆς πρώτης οἰκοδομῆς, οὐσῆς βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ ἐφ' οὗ σώζεται καὶ ἡ ἐπιγραφή.

«Πηγὴν σε χροῦσον, Κόρη ἀγνείας
οἶδαμεν πάντες τὴν θεὸν τετοκυῖαν.
Ταῖς σαῖς φέρουσα τοῖνον ὠλέναις Λόγον
Καθιλέωσαί μοι, τὸ πᾶν ὅταν κρήνης
οὐκοῦν δέχου καὶ τουτοῦ ὄν σου χάριν
πόθῳ νέων ἡγεῖρα, ὡς ἐδυνάμην.

Ὁ θεῖος οὗτος πάνσεπτος καὶ περικαλλὴς ναὸς τῆς Πανάγνου καὶ Θεομητόρος Χρυσοπηγῆς ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων παρ' ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Ξένου, τηρικαῦτα κρατοῦντος τῆς θεοσώστου πόλεως Αἴνου τοῦ Ὑψηλοτάτου ἡμῶν ἀθρόντου Κυρ Παλαμίδε Φραντζέσκου Γαιελούζου τοῦ Παλαιολόγου.

Ἐν ἔτει ςϞϸλα' (=6931) Ν.ὰ Κοστ. ὁ Μαστ.

Σημ. Ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης 6931 ἀφαιροῦντες τὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι Χριστοῦ 5508 εὗρισκομεν τὴν διαφορὰν 1423, ἔτος καθ' ὃ ὀικοδομήθη ὁ ναὸς, τοῦτέστι τριάκοντα ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως.

— 6 —

Ἐπιτίμβιον

α' *Ἐνθάδε κείμει ἀκοιτις ἐγὼ Δημητρίου Εὐφρων
τοῦνομα Βαλασις (συνήθ. Μπαλασή) σκῆνος ἀπειταμένη.
Κεῖμαι μὲν τ' οὐ θνήξασα, λέξασα δ' ἄρ μακρὸν ὕπνον,
ἂν δ' αὖ σιτησομένη νεύματι ἀρχιθέω.*

1784 Ἀυγούστου 23.

— 7 —

Ἐπιγραφή τοῦ κατὰ τὴν συνοικίαν Μίβολη τῆς πόλεως Αἴνου ἱεροῦ
ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου (νῦν τοῦ Ἁγίου Βλασίου)

α' *Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ Μεγάλου Νι-
κολάου διὰ κόπου καὶ ἐξόδου Ἀργουσιταρίκη τοῦ Καναβούτζη.*

Ἔτος ς Ϟ κ θ' (6,929) Ν. ιδ' Κοστ. 1

Ἐν Αἴνω ὑπῆρχον δύο συνοικίαι, ἡ μὲν ἔχουσα ναὸν ἐπ' ὀνόματι
τοῦ Ἁγ. Βλασίου, πάτρωνος τῶν πηλουργῶν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν
ἅπαντες ναυτικοί· ἡ δὲ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Νικολάου πάτρωνος τῶν
ναυτικῶν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν ἅπαντες πηλουργοί, καὶ συνεφώ-
νησαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔλαβεν ἐκάστη συνοικία τὴν ἱερὰν εἰκόνα τοῦ
ἑαυτῆς πάτρωνος Ἁγίου, ἀνταλλάξαντες καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συνοικιῶν.
Ἀμφότεραι αἱ συνοικίαι κατεστράφησαν, ἡ μὲν τῶν ναυτικῶν μετὰ τοῦ
ἱεροῦ ναοῦ ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1867, ἡ δὲ τῶν πηλουργῶν ἐκ τῆς κα-
κοδαιμονίας τῆς Αἴνου, μείναντος μόνου τοῦ ναοῦ, νεωτέρας οἰκοδομῆς
καὶ οὐχὶ τῆς τοῦ Καναβούτζη, καταστραφέντος πρὸ πολλῶν ἐτῶν.

— 8 —

Ἐπιγραφή τῆς εἰκόνης τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς ἐπὶ τῆς πτέρυγος τῆς
ἀριστερᾶς θύρας τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ἐν Αἴνω ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Προ-
φήτου Ἡλίου!

α' *Ἰθ' ἐς βυθὸν κάκιστ' ὄφρα σοι θρόνον
ὑπερθεθεῖναι σοι θέλων Κτίσιου. ς ι Ϟ α' (!).*

1. Σημ. Ὁκοδομήθη, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς χρονολογίας, δύο ἔτη πρὸ τῆς οἰκοδο-
μῆς τῆς ἐν τῷ φρουρίῳ Ζωοδόχου Πηγῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδόμου Κωνσταντίνου.
ἦτοι τῷ 1421.

— 9 —

Ἐπιγραφή τῆς ἱερᾶς εἰκόνης τοῦ Ἀρχιστρατήγου οὔσης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐν Αἴνῳ Χαριτωμένης.

« . . . Ὅρατε με οἱ προσιόντες ρομφαίαν ἀνεσπασμένην χειρὶ κατέχων στίφη βαρβάρων ἐκδιώκων, καὶ πλήττω ἐμουδένα οὐ (δυσνόητος λέξις) ὑπάρχει Θεὸς Μέγας, ὁ βουληθεὶς πιπτῶν (;) ἐντολήν (;). . . . τὴν σπάθην φέρον τείνω πρὸς ὕψος ἐν φόβῳ Θεοῦ. . . .

— 10 —

Ἐπιγραφή ἐπὶ ἐνὸς πύργου τῆς Αἴνου.

«Διὰ τοῦ Λιβαδαρίου Ἰωάννου καὶ Μαρουῆλ τοῦ Ἀγγέλου». (τῶν οἰκοδόμων βεβαίως).

— 11 —

Ἐπιγραφή τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ πάτρωνος τῶν πηλουργῶν, τῆς ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς ἐν Αἴνῳ «Ὀδηγητηρίας».

«Τῶν χυτροποιῶν, Π (=πάτερ) δόσει ἐπαξίως
ἐξωγράψισται ἦδε εἰκὼν ἀγίως
εἰς ἀντίληψιν, ὧν ἔφην, Τσουζαλάδων,
λύσιν τε δεινῶν καὶ πονηρῶν σκανδάλων.

Μόσχον δὲ χεῖρ γράψε, ὃς πέλει
νέος μαθητῆς, καὶ ὑπεργέα θέλει.

Ἐν ἔτει σωτ. α ψ ο η' (=1778) ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ.

— 12 —

Ἐπιγραφή τῆς ἐν Αἴνῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐπονομαζομένης «Ἑλληνομουσεῖον».

Ψυχῆς Ἱατρεῖον

Μετὰ καὶ ἐπὶ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἀνοικοδομῆς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἀπεσκευάσθη ἡδὴ διὰ προσφορῶν τῶν συμπολιτῶν καὶ παρεπιδημούντων τιμῶν ἐμπόρων ἐπιπλοῦν ζήλω τῶν ἐφόρων καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ Κυριακοῦ Δούκα. 1847 Αὐγούστου 18.

Σημ. Ἐν βιβλίῳ τῆς Σχολῆς ταύτης, ἐν ᾧ ἀναφέρονται τὰ ἀποβλέποντα αὐτήν, κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς σπουδαίας αὐτῆς βιβλιοθήκης καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν αὐτῶν, ἐν οἷς Νεόφυτος Δούκα, Παῦλος Βλαχούτσος κ.λ.π. σημειοῦνται καὶ τὸ ἐξῆς: «1799 Αὐγ. 1 ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ τῆς Σχολῆς ταύτης, καὶ ἔλαβε πέρασ περὶ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου».

Ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ οἱ ἐξῆς διδάσκαλοι: Ἀλέξανδρος Γανοχωρίτης (1821), Ἰωάννης Φιλαλήθης, ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους, οἱ ἀδελφοὶ Γρηγοριάδα Παναγιώτης καὶ Γεώργιος οἱ Μυτιληναῖοι, οἱ συστήσαντες κατόπιν ἴδιον Λύκειον ἐν Σμύρῃν, ὁ ἱεροδιάκονος Μεθόδιος Στεφανίδης τέκνον τῆς Αἴνου καὶ μαθητῆς τελειόφοιτος τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥίζαρείου Σχολῆς (καὶ ἐμὸς διδάσκαλος ὡς καὶ οἱ ἀνωτέρω ἀδελφοὶ) μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ, Ἀναστάσιος Χρηστίδης Ἡπειρώτης, καὶ τελευταῖον ὁ φιλογενῆς καὶ πλήρης ἐθνικοῦ αἰσθήματος, ὁ νυμφευθεὶς ἐν Αἴνῳ τὴν ἐγγονὴν τοῦ ἀνωτέρω ἐθνομάρτυρος Στεφάνου (ἐπιγρ. 3) Ἀθηναῖν Γιαννακάκη Στεφανίδου, καὶ ἀγαπήσας τὴν Αἴνον πλεον τῆς γενετῆρας αὐτοῦ Νικόλαος Χατζόπουλος, ὁ ἐκ Καλωτῆς τῆς Ἡπείρου, πολλὰ μοχθήσας ὑπὲρ τῆς Αἴνου διὰ τὸ σιδηροδρομικὸν ζήτημα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χριστοδούλου Καλωταίου καθηγητοῦ καὶ γυμνασιάρχου ἐν Κων)πόλει.

— 13 —

Εἰς τὸ ἀριστερὸν πλάγιον τῆς θύρας τοῦ κυρίως ναοῦ τοῦ ἐν Αἴνῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, φέροντος χρονολογίαν τῆς ἐξῆς: «Ἐτελειώθη ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίου εἰς τὰς κθ' ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ αχπ'. (=1680).» Ἐσωθεν ὑπάρχει τοιχογραφία ἀρξαμένη νὰ καταρρέῃ καὶ παριστῶσα ἄνθρωπον γυμνόν, περὶ τὴν ὀσφῦν μόνον περικεκαλυμμένον διὰ περιζώματος καὶ τείνοντα ὀριζοντίως τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κρατοῦντα κοντάριον καὶ στηρίζοντα τοὺς πόδας ἐπὶ δύο τροχῶν τοῦ ἐνὸς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὡς τὸ σημερινὸν ποδήλατον, καὶ παρὰ τὸν θώρακα τοῦ ἀνθρώπου φαίνονται ἴχνη ἐπιγραφῆς, κάτωθεν δὲ τῶν τροχῶν μόλις ἀναγινώσκονται, ἀλλὰ πιστῶς ἀντεγράφησαν οἱ ἐξῆς στίχοι:

. . . καὶ ὁ καιρὸς τοῦ χρόνου. . . μὰ γρήγορα διαβαίνει
. . . τροχὸς γυρίζει ἢ νεότης, κυλῶντας αὐτοὶ οἱ τροχοί.

Εἰς τοῦτο συμβουλευώ σας ὁ(λους) μικροὺς μεγάλους,
νὰ κάμητε ἔργα ἀρετῆς (εἰς ὅλην τὴν ζωὴν σας).

Διότι ὅλα τὰ πρόσκαιρα στρεφοῦνται μετὰ βίας
ὡσεὶ καπνὸς καὶ ὄνειρον, ὡς λουλουδιοῦ τὰ φύλλα.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξα. Ἀμήν αχπ'. (1680).

Ο ΦΥΣΙΚΟΣ ΛΙΜΗΝ ΤΗΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ—ΣΩΖΟΠΟΛΕΩΣ
ΠΑΛΑΙ ΚΑΙ ΝΥΝ 570 π. Χ.—1930 μ. Χ.

Ὁ φυσικὸς καὶ ἀσφαλέστατος οὗτος λιμὴν ὀλοκλήρου τῆς Δ. παραλίας τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἔχει σχῆμα ἀνισοσκελοῦς ἰσπίου πετάλλου καὶ εὐρυχωρίαν τοιαύτην, ὥστε θὰ ἠδύνατο ν' ἀγκυροβολήσῃ ἄλλοτε ἐν αὐτῷ ἀνέτως, καὶ αὐτὸ τὸ «Χιλιόρμενο» τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἢ καὶ σήμερον ναυτικὴ τις μοῖρα τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἰς λεξικὸν ἐκδοθὲν Γαλλιστί κατὰ τὸ 1819 ἡ Σωζόπολις σημειοῦται ὡς πόλις ναυτικὴ μὲ λιμένα ἐν τῷ ὁποίῳ ἀγκυροβολοῦν πολεμικὰ πλοῖα.

Τοῦ λιμένος τὸ βάθος δύναται νὰ σηκώσῃ καὶ τὰ μεγαλύτερα πλοῖα, ἔχει ἀμμόδη τὸν πυθμένα μετὰ πλουσίας βλαστήσεως φυκιῶν καὶ κεῖται κατὰ τοὺς λιμενοδείκτας ἐπὶ 42° 37' Β. πλ. καὶ 25° 22' Α. μ.

Οἱ Ἰταλικοὶ ναυτικοὶ χόρται σημειοῦσιν αὐτὴν ὡς τὸν ἐξοχώτερον τῶν λιμένων τῆς Δ. παραλίας τῆς Μαύρης θαλάσσης.

Ἡ τοποθεσία του αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν προφυλάττει τὰ ἐν αὐτῷ ἀγκυροβολοῦντα πλοῖα ἀπὸ τὰ κύματα ὄλων τῶν ἀνέμων καὶ ἔχει ἐστραμμένην πρὸς Α. τὴν εἴσοδον, πρὸ τῆς ὁποίας ὑψοῦνται τρεῖς βραχώδεις νῆσοι, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῶν ὁποίων καταθραύεται ἡ μανιώδης ὄρμη τῶν πελωρίων κυμάτων τῶν προκαλουμένων ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τῶν βορειοανατολικῶν ἀνέμων.

Ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας τῶν νήσων τούτων «Μεγάλο νησί, Ἰης Γιάννης» ἀπεχούσης ἀπὸ τῆς πόλεως 1300 μ. ὑψοῦται σηματοδότης μετὰ νεοδημητῶ φάρου, τοῦ ὁποίου τὰ χαρακτηριστικὰ περιεγράφησαν εἰς τὸν Α' τ. «Θρακιῶν» σ 320.

Ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ὑπῆρχεν ἡ ἄλλοτε ἀκμάσασα Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορικὴ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῆς ὁποίας ἡ πλουσία εἰς χειρογράφα ἐπὶ μεμβράνης βιβλιοθήκη, ἱερὰ εἰκόνες, κειμήλια, ἱερὰ σκεύη, καὶ ἄμφια μετεκομίσθησαν κατὰ τὸ 1626, μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων βομβαρδισμόν αὐτῆς, εἰς τὴν κατὰ Χάλικην τῆς Προποντίδος ἱερὰν Μονὴν τῆς Παναγίας.

Μοναδικὰ σημεῖα τῆς ἄλλοτε ἀνθούσης Μονῆς τοῦ Προδρόμου σφ-

ζονται αἱ βάσεις τοῦ τρούλου τοῦ ναοῦ αὐτῆς καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω πρὸς Α. αὐτῆς, θολωτὴ Βυζαντινὴ κινστέρινα. Ἡ νήσος αὕτη χρησιμοποιεῖται νῦν ὡς παχυντήριο διαφόρων κατοικιδίων ζώων. Μερικὰ καχεκτικά καὶ ἀνεμογερμένα δενδρούλλια πελέας παρέχουσιν πενιχρὰν σιάν εἰς τὰ ὀλίγα βοσκήματα.

Ἀνατολικώτερον τῆς νήσου ταύτης προβάλλει τὸ ἄδενδρον νησάκι «Ἄης Πέτρος» ἐπὶ τῶν γρανιτωδῶν τοῦ ὁποίου βράχων θραύονται λυσοδῶς ἀφρίζοντα τὰ κύματα τοῦ Εὐξείνου. Μόνοι κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης εἶνε οἱ ὄστοκοῦντες ἐνταῦθα λευκόπιλοι λάροι καὶ τὰ ἔνυδρα ἔρπετα τῆς ἀκτῆς (νεροφεῖδες). Μύδια καὶ πεταλλίδες πληροῦσι τὰ ὑφαλα μέρη καὶ πάγουροι περιφέρονται ἀνενόχλητοι ἐντὸς τῶν σχισμάδων τῆς βραχώδους αὐτῆς παραλίας.

Νοτιοανατολικῶς τῶν δύο τούτων νήσων καὶ ἀκριβῶς πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος καὶ εἰς ἀπόστασιν πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς πόλεως 300 περίπου μέτρων, καὶ εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 15 μέτρων, ἕτερον προβάλλει νησίδιον «Μικρὸ νησί Ἄης Κηρῶκος» μεθ' ὁμωνύμου ἠρειπωμένου μονυδρίου. Ἐπὶ τοῦ Μικρονησίου τούτου, τοῦ πρώτου σταθμοῦ τῆς ἐκ Μιλήτου ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ φιλοσόφου Ἀναξιμάνδρου ἀποικίας, καταλαμβάνοντος 37 χιλ. τετραγ. μέτρ. ὑπάρχουσι δύο ἀρχαῖα φρεάτια, τοῦ μὲν ἐσκαμμένου κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς βράχου εἰς βάθος 17 μέτρων, τοῦ δ' ἑτέρου παρὰ τὴν Ν. παραλίαν βάθους 7 μέτρων μετὰ διαμέτρου 1.40 πλαισιουμένου ἐκ πελεκητοῦ λευκολίθου ἀρχαϊκῆς τέχνης. Ἐξ αὐτοῦ ἐξήχθησαν καὶ παρ' αὐτῷ εὐδίσζονται ἐγκατεσπαρμένα ἄπειρα τεμάχια πηλίνων ἀγγείων ἐξωγραφισμένων καὶ μή. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ μιᾶς τεθραυσμένης ληκύθου ἀναγιγνώσκεται, δι' αἰχμηροῦ ἐργαλείου γενομένη, ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

ΚΑΒΙΡΙΣΑΡΤΕΜΠΥΘΕΙΑ

Ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς νήσου ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας τοποθεσίας καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως, ὅπου τὸ πάλαι ὑפוῦτο μεγαλοπρεπῶς ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὅπου ἴστατο ὑπερηφάνως ὁ περίφημος κολοσσὸς αὐτοῦ (ἔργον Καλάμιδος 30 Ρωμ. πήχεων 13.20 μέτρων, ἄξιας 500 ταλάντων, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος) ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἀνήγειρεν ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ 1925, μεγαλοπρεπῆς κτίριον 42x62 μ. εἰς ὕψος ἀπὸ τοῦ γήϊνου ἐδάφους 23 ὁ μ. μετὰ χρονομέτρου ἐπὶ τῆς μετώπης, προωρισμένον διὰ πρᾶ-

πικρὴν ἀλιευτικὴν σχολήν, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐχαράχθησαν οἰκόπεδα πρὸς ἀνέγερσιν ἀποθηκῶν καὶ ἐγκατάστασιν ἐργοστασίων κονσερβῶν.

Ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς νήσου αὐτῆς ἐκτείνουσι τὰ ἀλιευτικὰ τῶν δίκτυα 2 ταλιάνια (ἀπόχαι, ἰχθυοσκοπεῖα) σκόμβρων, τὸ ἐν «Μύλος» ἐκτείνομενον ἐντὸς τοῦ λιμένος μὲ διεύθυνσιν Ν.Α. τὸ δ' ἕτερον «Γάτα» ἐξαπλούμενον ἐκτὸς τοῦ λιμένος πρὸς Δ.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα σημεῖα ὁ λιμὴν πλαισιοῦται πρὸς Α. ἀπὸ τὸν στενὸν ἀμμώδη ἰσθμὸν τῆς Σωζοπόλεως καὶ μιᾶς ἡμικυκλοειδοῦς βραχῶδους παραλίας μέχρι σημείου τινός, ὅπου ρέουσιν ἡσυχῶς ἐντὸς τοῦ λιμένος τὰ ὕδατα ἀνωνόμου ποταμίου, κάτωθεν ξυλίνης γεφύρας.

Πρὸς Ν. ὑπὸ μιᾶς ἀμμώδους λωρίδος μήκους 3 περιπυτοῦ χ.μ. ἀπλούμενης εἰς πλάτος 500—600 μέτρων καὶ καμπτομένης πρὸς Δ. μέχρι τῆς μικρᾶς βραχῶδους χερσονήσου «Χριστοσωτείας». Ἐκεῖθεν ἡ παραλία «Παχατούρι—Κόκκινες» διήκει μέχρι τοῦ βραχῶδους ἀκρωτηρίου «Θαλασσάκρας» ἀπὸ τῆς καμπῆς τῆς ὁποίας εἰσερχόμεθα πλέον ἐντὸς τοῦ λιμένος.

Δυτικώτερον τῆς παραλίας αὐτῆς ἄρχεται ὑψόμενον κλιμακῆδόν, τὸ δασυῶδες, μὲ δογιαστικὴν βλάστησιν ὄρος «Κεῖσις—ντάγ ἢ Μπακιολίκι» ὕψους κατὰ νεωτέραν ὑψομέτρῃσιν 379.6 μέτρων. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ὑπῆρχε πάλαι χαλκορυχεῖον καὶ ἐκ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐξαγωμένου χαλκοῦ ἐκόπτοντο τὰ νομίσματα τῶν ἀρχαίων πλησιοχώρων πόλεων Ἀπολλωνίας, Δεβελτοῦ, Ἀγχιάλου καὶ Μεσημβρίας.

Ὁ ἀρχαιολόγος Σκόρπιλ ἀνεκάλυψεν ἐνταῦθα καὶ μεταλλεύματα αἱματίτου καὶ γαληνίτου, ἐπὶ μιᾶς δὲ χαμηλοτέρας κορυφῆς τοῦ ἰδίου ὄρους καὶ ἐρείπια τετραγώνου φρουρίου.

Ὁ κυρίως λιμὴν, ὁ βαθύτερος, ἀσφαλέστερος καὶ γενικῶς ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων ἀνεγνωρισμένος ὡς τοιοῦτος, τὸ κυρίως ἀγκυροβόλιον, τὸ διὰ σχήματος ἀγκύρας ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν σημειούμενος, εἶναι τὸ μέρος τὸ ἐκτείνομενον ἐν σχήματι κανονικοῦ ἡμιπετάλλου πρὸς Ν. τοῦ λιμένος, ἀπὸ μιᾶς νοτιῆς εὐθείας γραμμῆς τεινομένης ἀπὸ τῆς μικρᾶς χερσονήσου «Χριστοσωτείας» καὶ διηκούσης μέχρι τοῦ γερανίου τοῦ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σωζοπόλεως φρέατος.

Εἰς τὴν σωστικὴν τοῦ λιμένος τῆς δύναμιν ὀφείλει ἡ Ἀπολλωνία καὶ τὸ νεώτερον αὐτῆς ὄνομα μετονομασθεῖσα Σωζόπολις.

Σύμβολον τῆς ἀρχαίας Ἀπολλωνίας ἐπὶ τῶν αὐτονόμων αὐτῆς νομισμάτων, ἦτο ἡ ἀγκυρα καὶ αὐτὴ ἐμφανίζεται πάντοτε ἐπ' αὐτῶν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὴν ἀρχικοῦ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως γράμματος Α.

Ἐπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀποδίδονται λιμένες μεγάλοι δύο. Τὸν ἕτερον ἐκ τῶν δύο τούτων λιμένων πρέπει νὰ

ἀναζητήσωμεν πρὸς Α. τῆς πόλεως, ὅπου ὑπάρχει ὄρμος «τοῖς ἀφ' ἐσπέρας ἀνέμοις» ἢ ὀπισθεν τοῦ ἀκρωτηρίου «Κολοκυθᾶ» εἰς θεΐον «Παλαμᾶρια» ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ πόλις ἐξετείνεται τότε μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ἐναντίον τῶν Σκυθῶν τῷ 514 π. Χρ. εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι μέρος ἢ καὶ ὀλόκληρος ὁ Περσικὸς στόλος ἐπλησίασε τὸν λιμένα τῆς Ἀπολλωνίας, ἀφ' οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀρχηγὸς τῆς ἐξ ἑξακοσίων Ἑλληνικῶν πλοίων μοίρας ἦτο ὁ Ἴστιάος, συμπολίτης τῶν πρὸ 50—60 ἐτῶν ἐνταῦθα ἀποικισάντων Μιλησίων καὶ ὅτι ὁ Περσικὸς στόλος παρέπλεε τὴν Δ. ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου πρὸς τακτικὴν καὶ ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν Περσικοῦ στρατοῦ, πορευομένου διὰ τῆς Βορείου Θράκης καὶ ἔχοντος δεξιὰν τὴν θάλασσαν, ἀνωθεν τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τῆς Μεσημβρίας ἀφ' οὗ «οἱ Σκυρμιᾶσαι καὶ Νιψαῖοι ἀμαχεῖτι σφέας ἑαυτοὺς παρέδωκαν Δαρείῳ» (Ἡρόδοτ.).

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐν τῷ «Εὐξείνῳ πενταπόλεως» ἐναντίον τοῦ Λυσιμάχου (313 π. Χρ.) ναυτικὴ βοήθεια ἀπέπευσε ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ἀπολλωνίας πρὸς βοήθειαν τῆς συμμάχου Καλλάτιδος, πολιορκουμένης στενωῶς ὑπ' αὐτοῦ. Μία ἐπιγραφὴ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως, περιέχει τὴν συμφωνίαν «τῶν ἑαυτῶν στρατηγῶν καὶ προβούλων» μετὰ τῆς φιλικῆς Ἴωνικῆς ἀποικίας τῆς Ἀπολλωνίας, νὰ ἐγείρωσι στήλην εἰς τὸν ἔδῳ ναῶν τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τιμὴν συμπολίτου των διακριθέντος εἰς τινα πόλεμον εἰς Σκυθικὴν χώραν.

Τὸ π. Χρ. ἔτος 72, φέρει ἀντιμετώπους τοὺς Ἀπολλωνιάτας πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τότε Ρωμαίους καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν τελευταίων Μάρκος Λούκιος μὲ ἐχθρικὰς διαθέσεις, πολιορκεῖ καὶ κυριεύει ἐξ ἐφόδου τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ἀπολλωνίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνηλεῶς κατασκάπτει κομίζων εἰς Ρώμην ἐν θριάμβῳ τὸν κολοσσὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸν ὁποῖον καὶ στήνει ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Καὶ ταῦτα πάντα ἐγένοντο βεβαίως τῇ συνεργίᾳ Ρωμαϊκοῦ στόλου, ἐνεργοῦντος ἀπὸ τοῦ λιμένος.

Ἐκτοτε οὐδεμία, περὶ τοῦ λιμένος τούτου, παρὰ τῶν ἱστορικῶν. μᾶς παρέχεται πληροφορία, μέχρι τοῦ 766 μ. Χρ. ὁπότε πλεῖστα πλοῖα τοῦ «Χιλιάρμενου» κατέφυγον διασωθέντα ἐν αὐτῷ, ὅτε φοβερὰ τρικυμία διέλυσε ἐν Ἀγχιάλῳ τὸν ἐκ 2900 δρομώνων καὶ χελανδίων στόλον τοῦ Ἀυτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐκστρατεύοντος ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 12^{ου} ὁ λιμὴν τῆς Σωζοπόλεως ἐξέτισε τὸν Ἀυτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιον τὸν Γ' μετὰ τῆς θυγατρὸς Εἰρήνης καὶ τῶν θησαυρῶν του, φυγόντα ἐκ Βυζαντίου καὶ διασωθέντα εἰς Δεβελτὸν (νῦν Γιακσελί πλησίον τοῦ Πύργου).

Βενετοὶ καὶ Γενοῦᾶται ἔμποροι ἐπανελημμένως ἐπεσκέφθησαν τὸν λιμένα Σωζοπόλεως, ἔπου τελικῶς ἐγκαθιδρύθησαν (1352) διὰ τῆς ἰσχύος των οἱ τελευταῖοι, χρησιμοποιήσαντες αὐτὸν ὡς ναυτικὴν βᾶσιν πολεμικῆς ἐνεργείας, ἔναντι τῶν ἀπὸ βορρᾶ Ταταρικῶν ἐπιδρομῶν. Πρὸ τούτου οἱ Γενοῦᾶται κατέκασαν τὰ ἐν τῷ λιμένι ναυλοχοῦντα πλοῖα τῆς παρὰ τὴν Σωζόπολιν Ἀβοροδύσης (Βουροδοβιζοῦ) τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους αἰχμαλωτίσαντες, ἐπώλησαν ἀντὶ δεκακισχιλίων νομισμάτων.

Εἰς τὸν λιμένα Σωζοπόλεως ἠγκυροβόλησε μετὰ φυγᾶδων κατὰ τὸ 1363 ἰστιοφόρον ἐξ Ἑρακλείας τοῦ Πόντου, κομίσαν τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς πόλεως ἐκεῖνης. Ἀλλὰ καὶ ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀγιορειτικῆς Μονῆς τῆς Λαύρας, μανθάνομεν ὅτι μετὰ τέσσαρα ἔτη ἤτοι κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1367 ἔτ. κατέπλευσαν ἐν τῷ λιμένι μερικαὶ Ἰταλο-Γαλλικαὶ γαλέραι, ὧν ἐπέβαινον ὁ Δυναστὴς τῆς Μιτυλήνης Φραγγίσκος Γατελοῦζος, ὁ Λατίνος τιτουλάριος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος καὶ ὁ Κόμης τῆς Σαβοΐας Ἀμαδαῖος ὁ ΣΤ΄ μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, τὸν ὁποῖον ἀπληευθέρωσε παρὰ τῶν Βαυλγῶρων, ἐκστρατεύσας πρὸ ὀλίγου κατ' αὐτῶν.

Αἱ Κοζακικαὶ ἐπιδρομαὶ τοῦ 1623 ἔναντιον τοῦ Ἄνω Βοσπόρου ἐγένοντο ἀφορμὴ ὅπως εἰσέλθῃ κατὰ τὸ 1626 ἐν τῷ λιμένι νικητῆς ὁ Τούρκος Ναύαρχος Ρετζέπ Πιαλῆ-πασᾶς καὶ πολιορκήσῃ τοὺς ἐν αὐτῷ καταφυγόντας Κοζάκους, οἱ ὅποιοι διὰ νυκτὸς σύραντες τὰ πειρατικά των πλοίαρια (σαΐκες) ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σωζοπόλεως, διέφυγον τὸν κίνδυνον ἀνοιχθέντες εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, συλληφθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων 7 μόνον πλοιαρίων.

Σουλτανικὸν πλοῖον Ἀχμέτ τοῦ Γ΄ παρέλαβεν ἐκ τοῦ λιμένος μας καὶ διεπρόρθημευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1783 τὸν ἐξ Ἀπορρήτων Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον μετὰ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου, διασωθέντες ἐν Σωζοπόλει κατὰ τινὰ στάσιν τῶν Γενιτσάρων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀνδριανουπόλει, μετὰ τὴν ἐν Κάρλοβιτζ εἰρήνην.

Κατὰ τὸν ἑξαετῆ Ρωσσο—Τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1768—1774 ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β΄ ἐπ' ἀρχετὸν χρονικὸν διάστημα ὁ Τουρκικὸς στόλος ναυαρχούμενος τότε ὑπὸ τοῦ Χαλίτς—Ὁσμᾶν πασᾶ διέμεινεν ἐναλλάξ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ καὶ εἰς Κατσιβελόσκαλαν, ἐρχόμενος εἰς τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ τῆς Ρούμελης.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1801 κατέπλευσεν ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ἐξ Ὁδησοῦ τὸ ἰστιοφόρον τοῦ Ἑλληνος πλοίαρχου Μουσκοῦλη, παραλαβὸν 19 Ἑλληνικὰς οἰκογενείας, 148 τὸ ὅλον ἄτομα, φεύγοντα τὰ δεινὰ τῶν θηριωδῶν ἐν Θράκῃ ἐπιδρομῶν τοῦ τρομεροῦ Κίρτζαλη ἀρχιληστοῦ Καρα—

Φετζῆ καὶ προερχόμενα ἐκ τοῦ χωρίου Κιουτσούκ—Μπουσλίκ, μετέφερον αὐτὰ εἰς Ὀδησσόν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α' τοῖς παρεσχέθη ὑπὸ τοῦ τότε Γενικοῦ Διοικητοῦ Μικλασέβσκη ἄσυλον, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Ὀδησσῷ εἶτα δὲ καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1827 Τουρκικὴ κορβέτα εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα φέρουσα ἐκ Βάρνης τὸν πασάν τοῦ Βιδινίου Χουσεῖν—πασά Γεντισάραγα, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐνταῦθα φίλου του Ἀσλάνη Σκουλόγλου (Ἀρσλάν Βοεβόδα).

Ὁ Ρωσσο—Τουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1828—1829 ἐχάραξε νέαν ἱστορικὴν σελίδα διὰ τὸν λιμένα τοῦτον. Πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Αἴμου ὑπὸ τῶν Ρώσων ὁ ὑποναύαρχος Κούμανωβ κατέπλευσεν ἐκ Βάρνης εἰς τὸν λιμένα μας τῇ 15 Φεβρουαρίου 1829 καὶ κατόπιν μικροῦ κανονιοβολισμοῦ παρέλαβε τὴν πόλιν, τοποθετήσας τηλεβόλα ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ξηρᾶς, καταστήσας οὕτω αὐτὸν δευτέραν ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους ναυτικὴν βάσιν. Τῇ 7 Ἰουνίου ἐναυλόχουν ἐν τῷ λιμένι Σωξοπόλεως 3 μόνον Ρωσικὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς μετὰ 3 φρεγατῶν, ὅτε ὁ Τουρκικὸς ναύαρχος Ἀχμέτ πασᾶς ἄγων ἐκ Κων)πόλεως 6 πλοῖα τῆς γραμμῆς, 3 φρεγάτας, 5 κορβέτας καὶ 3 βρῖκια ἐπεφάνη πρὸ τοῦ λιμένος. Ἀνεξηγήτως ὁμως ὁ Τουρκικὸς στόλος χωρὶς νὰ ρίψῃ οὐδεμίαν βολὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἐπὶ 2 συνεχῆ ἔτη ὁ λιμὴν κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ Ρωσικοῦ στόλου καὶ μόλις ἐγκατελείφθη περὶ τὸ 1831, ὅποτε οἱ Ρῶσοι ἀναχωροῦντες παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν πλείστους κατοίκους τῆς Σωξοπόλεως μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἀγαθοπόλεως Ἰωσήφ καὶ μέρους τοῦ ποιμνίου του. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἀναφέρεται καὶ τὸ κάτωθι δημῶδες Σωξοπολιτικὸν ᾄσμα :

*Ζώπολή μου πανεμένη,
 Πὸν εἶσαι ᾿ς τὸ γκόσμο ξακουσμένη,
 πὸν σὲ παρατοῦνε βία,
 καὶ πηγαίνου ᾿ς τὴ Ρουσία.
 ᾿Αφίρουν σπίτια ἐδπρεπισμένα.
 καὶ ταλιάνια ξακουσμένα.
 ᾿Οσοι εἶχανε καρμπόνια, ¹
 μπήκανε μέσο ᾿ς τὰ λατσόνια, ²
 ὅσοι εἶχανε καπίκια, ³
 ἐναυλώσανε καίκια,
 οἱ φτωχοί τε οἱ καῦμένοι,
 κάθουνται συλλογισμένοι.*

1. (Καρμπόβολα, ρούβλια). 2. (Πολεμικὰ πλοῖα). 3. (Ρωσικὰ κέρματα).

Κι' Ἀμιράλης (1) τοῖσε λέγει
 «εἴσαστε ἐτοιμασμένοι,
 κι' ἀμὲ τοῦ Θεοῦ ντὴ χάρη
 σὰς μπαρκάρω ἔς τὸ καράβι».

Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των οἱ Ρῶσοι, ἔρριψαν παρὰ τὸ μικρὸ νησί ἐντὸς τοῦ λιμένος, ὡς σημεῖον ναυτικῆς κάποτε κατοχῆς, μεγάλην σιδηρᾶν ἄγκυραν Ρωσικοῦ πολεμικοῦ πλοίου.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853—1856) καὶ ἀκριβῶς τὸν Ἰούλιον τοῦ 1854, ἐπροτιμήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατάρχου Σαιντ—Ἀρνὼ, ὁ λιμὴν τῆς Σωζοπόλεως, ὡς δευτέρα ναυτικὴ βάσις προμηθειῶν, μετὰ τὸν τῆς Βάρνης, οὐ μόνον χάριν τῆς ἀσφαλείας καὶ χωρητικότητος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῶν ἀφθόνων ποσίων ὑδάτων τῶν «Καβακιῶν» καὶ «Κουρνιῶν» καὶ τοῦ ὑγεινοῦ κλίματος τῶν πέριξ. Καὶ ἔγραφεν: «Ἡ ἀσφάλειά μου εἶναι ἐντελής· προσεῖδον τὰ πάντα, ἔτι καὶ ἀτυχίαν τινὰ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἔτι δὲ καὶ ἐπανάστασιν εἰς τόπον, ἔνθα ἡ κυβερνήσις εἶναι τοσοῦτον ὀσθενής καὶ ἡ Ρωσσία ἔχει πάντα τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν βοηθόν».

Ἐπὶ ὁλόκληρον διετὲς χρονικὸν διάστημα μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1856, ἐπλήρουν τὸν λιμένα Τουρκικὸς, Γαλλικὸς καὶ πρὸ πάντων Ἀγγλικὸς στόλος τῶν ὁποίων ἀρχιναύαρχος ἦτο ὁ Ἄγγλος ἐξωμότης Σιρ Στέφεν Λάκεμαν Μαζχὰρ πασᾶς. Ἡ παραλία τῆς ἐπιβίβασεως ἐντὸς τῆς ἀκτίνος τοῦ λιμένος, φέρει μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα «Ἑγγλέζικη σκάλα».

Κατὰ τὸν Ρωσο—Τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878 οὐδόλως ἐχρησιμοποιήθη ὁ λιμὴν εἰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας καὶ μόνον ἅπαξ ἐνεφανίσθη ἐν αὐτῷ Τουρκικὸν πολεμικὸν πρὸς ἐκροβισμόν τῶν Κιρκασίων λεηλατούντων τὰ πέριξ καὶ ἄλλοτε ἐλλειμεισθήσαν ἐν αὐτῷ 2 κανονιοφόροι τοῦ διαλυθέντος Τουρκικοῦ στολίσκου τοῦ Δουνάβεως.

Οὐχ ἦττον ὅμως κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Κιρκασίων λεηλασίαν τῆς πόλεως, πλείστοι κάτοικοι κατέφυγον ἐντὸς τῶν ἐν τῷ λιμένι ὁμοούντων ἐμπορικῶν πλοίων. Ἐκτοτε μέχρι τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου (1912) ἐξωγόνουν αὐτὸν μερικὰ ξένα ἐμπορικὰ πλοῖα ξυλοκαρβούνων καὶ κατὰ ἐποχὰς τὰ ὑπερκατὸν ἀλιευτικὰ πλοιάρια καὶ μικρὰ τινα ἱστιοφόρα μεθ' ἑνὸς μικροῦ ἀτμοπλοίου τῆς Βουλγαρικῆς ἀτμοπλοικῆς Ἑταιρείας, ἐκτελοῦντα τὴν μετὰ τῶν πέριξ (Πύργου, Ἀγκιάλου, Μεσημβρίας καὶ Βάρνης) τακτικὴν συγκοινωνίαν.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν 11 Ὀκτωβρίου τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ προῖας εἰς τὸ ἀνοιχτὸν πέλαγος πολεμικὰ

1) Amiral=ναύαρχος.

ἄγνωστου σημαίας καὶ προελεύσεως, μὲ ὀλοταχῶς διεύθυνσιν κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν λιμένα, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὁποίου καὶ ἐστάθμυσαν.

Ταῦτα ἦσαν μονάδες τῆς ἑξακουστῆς Τουρκικῆς ἀρμάδας (2 θωρηκτά, 2 ἀντιτορπιλοβόλα καὶ ἓν ὀπλιταγωγὸν) τὰ ὁποῖα κατόπιν προσποιητῆς ἐπιδείξεως, ἀπεμακρύνθησαν τὴν νύκτα τῆς ἐπομένης πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν.

Κατὰ τὸν Πανευρωπαϊκὸν πόλεμον ὁ λιμὴν ἐκλείσθη καὶ διεκόπη πᾶσα μετὰ τῶν πέριξ καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ συγκοινωνία. Εἰς τὴν εἰσόδον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Μεγαλονησίου μέχρι τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς τοῦ Αἴμου ἐτοποθετήθησαν τορπίλλαι καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτοῦ ὑψώματα ἐστήθησαν τηλεβόλα. Παρὰ τὴν Α. ἀκτὴν αὐτοῦ ἀνηγέρθη ὑπὸ Γερμανῶν στρατιωτικῶν ἀεροδρομικὸς σταθμὸς καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν συμμάχων, ἐτελεῖτο δι' ὑδροπλάνων χρησιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο τοῦ λιμένος.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὰς Ρωσικὰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας, εἶδομεν ὅτι τῇ 22 Δεκεμβρίου τοῦ 1920 κατέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα, δι' ἀτμοπλοίου, μέσον Πύργου, 68 Ρωσικαὶ οἰκογένειαι μεταξὺ τῶν ὁποίων στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου τῆς στρατιᾶς Βράγγελ, θύματα καὶ οὔτοι τοῦ Ρωσικοῦ μολσεβικισμοῦ. Διαχειμάσαντες δ' ἐν Σωζοπόλει ἀπεκόμισαν, ἀναχωρήσαντες, ἀλησιμονήτους περὶ τῆς Σωζοπολίτικης φιλοξενίας ἐντυπώσεις.

Τὸν λιμένα μας δὲν παρέλειψαν νὰ ἐπισκεφθοῦν ἐσχάτως μὲ τὸ ἐκ καουτσούκ πλοιάριόν των καὶ δύο Γερμανοὶ θαλασσοπόροι κατὰ τὸν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν περίπλουν των.

Πρὸ τῆς γενικεύσεως τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας πλείστα ἱστιοφόρα διεχειμάζον ἐν τῷ λιμένι τῆς Σωζοπόλεως καὶ ἀξιόπιστοι γερόντων διαβεβαιώσεις μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1846 — 1847 ἐμετρορήθησαν ὑπὸ περιέργων, ἐλλιμενισμένα τῇ 28 Νοεμβρίου 72 ἱστιοφόρα Αἰγαιοπελαγιτῶν τὰ περισσότερα. Πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου «ἔδεναν» καὶ μετὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων «ἔκαναν πανιά» γιὰ τὰ καλοκαιρινὰ τους ταξίδια.

Εἰς τὴν συχνὴν καὶ διαρκῆ ἐπικοινωνίαν ταύτην τῶν Σωζοπολιτῶν μετὰ τῶν Αἰγαιοπελαγιτῶν, ὀφείλεται σήμερον καὶ ἡ κοινὴ ἐν Σωζοπόλει χοῆσις πλείστων δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶνε παραλλαγαὶ τῶν νήσων Αἰγίνης, Θήρας, Ἰμβρου, Καρπάθου, Κερκύρας, Καλύμνου, Κρήτης, Κύπρου, Λευκάδος, Λέσβου, Νισήρου, Σπετσῶν, Σύμης, Ὑδρας, Χίου, Ψαρρῶν καὶ πολλῶν ἄλλων παραλίαν πόλεων τοῦ Αἰγαίου, καὶ πολλὰ οἰκογένειαι τῆς Σωζοπόλεως ἔλκουσι τὴν καταγωγὴν ἐκ μερικῶν τῶν μερῶν τούτων.

Ἡ ἀνεκτίμητος χρησιμότης τοῦ λιμένος τούτου, κατεδείχθη εὐθὺς

ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἀπολλωνίας, διότι αὐτὴ ἦτο τότε ἡ πρώτη ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου συμπολίτι - ἀποικία, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας διεσώζοντο οὐ μόνον τὰ ἐν τῷ πελάγει χειμαζόμενα Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ κατέπλεον ἐν χαρῶ, οἱ παραπλέοντες μετὰ τρόμου τὰς ἀξένους ἀκτὰς τῆς Θράκης, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἐνεφώλευον διάφοροι Θρακικαὶ ληστρικαὶ φυλαί. Ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ «Ἀναβάσει» ἀρκετὰ ζωηρὰ περιγράφει τὸν ληστρικὸν βίον τῶν ἐδῶ Θρακῶν τῶν κατοικούντων παρὰ τὰ ὄρη τῆς Στραόντζας. Οὗτοι κατεγίνοντο εἰς τὴν διαρπαγὴν τῶν ναυαγούντων Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς εἶχον στήλας πρὸς ὄρισμόν τῶν μερῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκάστη φυλὴ εἶχε τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ ληστεύῃ, διὰ τοῦτο παρὰ τὸν «ἔρημον, λιθώδη, ἀλίμενον καὶ ἀναπεπταμένον πολὺ πρὸς τοὺς βορρέας αἰγιαλὸν τῆς Σαλμυδησοῦ, εἰς τὴν χώραν τῶν Θυνῶν, οἱ Ἀπολλωνιάται ἴδρυσαν ἰδίαν ἀποικίαν, τὴν Θυνιάδα, ὅπου ἐν ἀνάγκῃ ἐλλιμενίζοντο τὰ παραπλέοντα πλοῖα». . . . «Πάλιν δ' ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας ἐπὶ Κυανέας στάδιοί εἰσι περὶ τοὺς αφ'. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἢ τε Θυνιάς τῶν Ἀπολλωνιατῶν χώρα» (Στραβ.). Καὶ ἕτερος τῶν συγγραφέων . . . . «Ἀπλετον γὰρ εἶναι τὴν θάλατταν ταύτην καὶ καλεῖσθαι Ἄξενον διὰ τὸ δυσχέμερον καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἔθνῶν καὶ μάλιστα τῶν Σκυθικῶν, ξενοθυτούντων καὶ σαρκοφαγούντων καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρωμένων, ὕστερον δ' Εὐξείνιον κεκλήσθαι, Ἰώνων ἐν τῇ παραλίᾳ πόλεις κτισάντων».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ σπουδαία σημασία τοῦ λιμένος τούτου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀτελοῦς ναυσιπλοΐας, ἐὰν μάλιστα ἀναλογισθῶμεν μὲ τι καμηλὸ καὶ πόθο οἱ θαλασσοποροῦντες Ἕλληνας ἐνητένιζον τότε πρὸς φιλικὰς παραλίας.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὡς εἶδομεν, ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο τὸ μοναδικὸν ὀρμητήριον τῶν ἐν τῷ πελάγει χειμαζομένων.

Τὰ ἀδελφάτα τῶν ναυτικῶν «Ἁγίου Νικολάου» καὶ τῶν ἀλιέων «Ἁγίων Ἀποστόλων» προθύμως καὶ μετ' αὐταπαρηγήσεως ἔσπευδον πάντοτε πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν καὶ πέραν τοῦ λιμένος, πρὸς διάσωσιν ναυαγῶν. Μετάλλιον Ἀγγλικὸν ναυτικῆς ἠρωϊκότητος, εὐρίσκεται παρὰ τινι ἐν Σωζοπόλει οἰκογενεῖα καὶ πολλάκις ναυτικοὶ Σωζοπολίται ὠδήγησαν ὡς πλοηγοί, διάφορα ξένα πλοῖα εἰς ὄρισμένους λιμένας. Ὅχι ὀλίγοι προσελήφθησαν εἰς ναυτικὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἠνωμένους στόλους τῶν Συμμάχων κατὰ τὸν Κοιμαϊκὸν πόλεμον ἐν ᾧ ἄλλοι ἀντιθέτως, προσκεκολλημένοι εἰς Ρωσικὴν ὑπηρεσίαν, μετεκόμιζον τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς λιμένας τοὺς Ρωσικοὺς, καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸν Χρυσοβέργην ἐπετίθεντο ἐξ ἐνέδρας κατὰ τῶν Ἀγγλων ἀπὸ τῶν παρὰ τὸν Προῦθον καλαμώνων.

Οἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων ναυτολογηθέντες καὶ ἐν Ναυαρίνῳ τὸν θάνατον εὐρόντες Σωζοπολίται ἀνέρονται εἰς δεκάδα ὀλόκληρον, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἀποθανὸν κατὰ τὸν μεταξὺ Ναυαρίνου καὶ Πατρῶν πλοῦν, ἐτάφη ἐν Κυπαρισσίᾳ.

Νῦν, παρὰ τὸν εὐρύχωρον, καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λεπτομερῶς περιγραφόμενον τοῦτον λιμένα, ἐσχηματίσθη παραλιμὴν, ἀσφαλέστερος ἐκείνου, διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως δι' ἰσχυροῦ κυματοθραύστου, συνδέσεως τῆς πόλεως μετὰ τοῦ μικρονησίου «Ἄης Κηρῦκος» ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, ἀνηγέρθη ἡ πρώτη Βουλγαρικὴ ἀλιευτικὴ σχολή.

Κατὰ τὴν ἐκβάθυνσιν τοῦ παραλιμένος τούτου, ἡ βορβοροφάγος ἀνέστυρεν ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν τῆς πόλεως θαλασσίου πυθμένος ἐκ βάθους 2—3 μέτρων διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, οἷον ἀμφορεῖς, ληκύθους, λυχνίας καὶ ἄλλα ἐξωγραφισμένα καὶ μὴ πῆλινα ἀγγεῖα μετὰ τινων ἀναγλύφων καὶ ἐνεπιγράφων πλακῶν, ὧν τὰς κυριώτερας καὶ ἀνεκδότους ἔτι, πλὴν τῆς α' δημοσιευθείσης ὑπὸ Μυρτίλου Ἀποστολίδου εἰς σ. 31 τοῦ Β' τόμου «Θρακικῶν», παραθέτομεν ὧδε :

1

ΚΥΡΣΑΣΠΟΛΥΑΝΑ
ΚΤΟΣ
ΥΒΡΕΙΣΞΕΡΞΟΥ
ΚΥΡΣΑΓΥΝΗ
ΚΥΡΣΑΣΠΟΛΥΑΝΑΚΤ
ΟΣ

ΣΗΜ. Ἐπὶ λευκοῦ λίθου μετ' αἰτώματος μ. 1.20 πλ. 0.40 παρὰ τὴν βάσιν 0.45 παχ. 0.10. Τὸ ὄνομα Κύρσας ἐμφανίζεται συχνὰ ἐπὶ νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Ὀδησσοῦ (Βάρνης). Τοῦ γ' στίχου τὰ ὀνόματα ἀσυνήθη εἰς Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς.

2

ΟΔΗΜΟΣΝΥΜΦΟΔΩΡΟΝ
 ΝΥΜΦΟΔΩΡΟΥΕΥΕΡΓΓΤΕΗΝΕΑΥΤΟΥ
 ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΣΗΜ. Ἐπὶ κεφαλῆς τρεῖς στέφανοι ἐκ φύλλων δάφνης ἀνάγλυφοι..

3

ΕΡΓΙΝΟΥ
 ΖΗΚΑΠΖΑΪΔ
 ΜΝΗΜΑΤΟ

ΣΗΜ. Βουστροφηδὸν γεγραμμένη, ἀναγινώσκεται : «Μνήμα τόδε Ἀσπασίης Ἐργίνου».

4

ΟΡ

ΣΗΜ. Ἐπὶ ἐκάστης τῶν 2 ἔξ ἀπλοῦ λευκοῦ ἀκατεργάστου λίθου στηλῶν, ἐν σχήματι τετραπλεύρου πρίσματος, φέρεται ἡ ἀνωτέρω συγκοιμημένη, μεγάλοις γράμμασιν, ἐπιγραφὴ, ἣτις συμπληρουμένη ἀναγινώσκεται : ΟΡΟΣ=ὄριον, σύνορον.

Περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἐν γένει κινήσεως τοῦ λιμένος τούτου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀρκετὰ ἐσημείωσα εἰς τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» παρελ. 1928 ἔτ. σ. 209—217.

Θ Ρ Α Κ Ι Κ Α (*)

III

Φίλων ἐπιεικεία—διότι οὐδὲν ἐπιεικείας δυνατώτερον, κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, συνεχίζω κατὰ διάθεσιν, καθ' ἑαυτὴν ἐπαινετήν, δημοσίευσιν **Θρακικῶν Σημειωμάτων**, ἅτινα ἀπὸ δεκάδων ἑτῶν συνέλεγον τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ τῶν λογίων, ἀγροῦ ἐπὶ τίνι λόγῳ !! Προσπαθῶ τώρα ἵνα τὰ ἐν ἀταξίᾳ οὐχὶ ὀλίγα συνειλεγμένα εἰς τάξιν κατὰ τὸ ἔμολ ἐνταῦθα δυνατὸν βάλω καὶ οἰκονομήσω, ἀφ' οὗ τὸ **Θρακικὸν Κέντρον** ὑπ' εὐνοίας τὰ **Θρακικὰ πράγματα** καὶ ἐκ φιλοπατρίας εὐνοήτου συνέστησεν.

Φέρων εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ νέα ταῦτα μικρὰ μελετήματα τὴν ἀγαθὴν προβάλλομαι ἐλπίδα ὅτι θὰ τύχω συγγνώμης παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν μου καὶ τῶν συμβουλευέιν ἴσως ἀξιούντων, ἐὰν λάβωσιν οὗτοι ὑπ' ὄψιν τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὰς συλλογὰς μου ταύτας μετὰ κόπον ἀναλέγω καὶ γράφων διατελῶ. Περιστὸν καὶ ἀνάξιον ἡγοῦμαι ἵνα τοῦ λοιποῦ ἀνακινῶ τὸν λόγον τοῦτον ἐν ἐκάστη δημοσιεύσει μελέτης μου, ἀφ' οὗ ἐπανέλαβον ἐν τοῖς ἀθηναϊκοῖς περιοδικοῖς τοῖς ὅροις, ὑφ' οὓς ἀπὸ τῶν τελευταίων ἰδία ἑτῶν διάγω καὶ γνωστοὺς κατέστησα, ἵνα μὴ ἀθνημῶ.

Εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, ὅς ταῦτα πάντα εἰδὼς ἐργάζεται ἀναίτιος ἀθανάτοισιν ὄρνιθας κρῖνων καὶ ὑπερβασίας ἀλεεινων, κατὰ τὸν ἡμέτερον Ἡσίοδον.

Νέον Κουρί, Θεσ)νίκης
19 Ἀυγούστου 1929

*) Ὅρα I καὶ II ἐν τῷ Α' μέρει τοῦ ἔτους τούτου.

ΑΙΝΟΣ

§ 1. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως Αἶνου καὶ τῆς Ὀμηρικῆς αὐτῆς ἀρχαιότητος, προλογίζων ἐν τοῖς προτέροις «Θρακικοῖς μου» (II) δὲν ἐσημείωσα τοῦλάχιστον *ὅτι* καὶ ὄρος, ὃ Αἶνος, μέγιστον ἐν Κεφαλληνία ὑπάρχει ὅπου καὶ Αἰνησίου Διὸς ἱερόν⁽¹⁾, καὶ *ὅτι* τὴν ὀνομασίαν διετήρησαν καὶ οἱ κατακτηταὶ καὶ οἱ ξένοι, οἵτινες καὶ εἰς τὰ Λεξικά ὑπὸ τὴν ὀρθογραφίαν Epos ἢ Eno ἐνέγραψαν ὡς σημερινόν (π. χ. De Vit+Onomasticon Latinum). Οἱ Τοῦρκοι, ὡς ἄλλοτε ἐκτενέστερον καὶ πρακτικώτερον ὑπέδειξα, διὰ τῆς μεταφράσεως ἢ δι' ἀναλόγου κατὰ τὸ σύστημα αὐτῶν τῶν ὀνομάτων μετατροπῆς, ἐβοήθησαν τοῖς ἀρχαιολογοῦσι γεωγράφοις εἰς τὴν εὑρεσιν καὶ ἐξυχνίασιν τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν⁽²⁾. Ἐνταῦθα ἀναγράφω νέον σημεῖμά μου, ὅπερ ἔχω παραλάβει ἐπίτηδες παρὰ τοῦ Λεονγλαβίου Ἰωάννου, τοῦ γνωστοτάτου νομομαθοῦς ἱστορικοῦ (+1593). Ἀναγιγνώσκω :

«... Von der Statt Ignos... ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ T. Aenos und Oenos (ἐν τῇ ὧα ἑλληνοῖσι τυποῦται Οἶνος) unter welchen das letz sie pronunciren Inos, daher der Name Inos Kompt so allhic durch ein weiches und zartes N gleich durch Gn bey den Türken und den Griechen ausgesprochen». Πρόκειται περὶ τῆς τουρκιστὶ ὀρθογραφίας καὶ μάλιστα τῆς προφορᾶς τοῦ ν τῆς ὑγρᾶς καὶ μαλακῆς, οὕτω καὶ ἐγράφετο τουρκιστὶ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ προσεφέρετο κατὰ τὰς ὀμιλίας, (ἐλίφ, γιέ, νούν, βάβ καὶ ζάλ=Ἰνος) μέχρι πρὸ τῆς τελευταίας Κεμαλικῆς μεταρρυθμίσεως⁽³⁾.

¹⁾ Ὅρα: Στράβ. Γ' ἢ 456 «μέγιστον δ' ὄρος ἐν αὐτῇ, ἐν ᾧ τὸ Διὸς Αἰνησίου ἱερόν». Πρβλε : Ἀπολλ. Ρ.δίου II, 297 «... ἐνθ' οἱ γε εὐχέσθην Αἰνητῶ ὑψιμέδοντι».

²⁾ Μυστακίδου, Γεωγραφ : Ἀτυκτα 1920 π. χ. γεύματος δίκην : Ἰλγάζ Δάγ ἐν τῷ νομῷ Κασταμονῆς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἀρχ. Ὀλγασσος. Διβριγι—Διβρικί=ἢ Τεφρικῆ παρὰ Βυζαντινοῖς. Τὸ Ἀτάυρο; δὲν εἶναι ὃ Ἀτάβυρις (Ρόδου) ; Ἡ Ἀήλος δὲν εἶναι ἢ Νετὶλ (:) Ἰσντὶλ=εἰς Ἀήλον κ. οὕτω καθ' ἑξῆς.

³⁾ Lewenklaw ἐν Neuwe Chronica... Φραγκφούρτη, 1595, fol. σ. 191. Εἶναι ὃ Λεοντώνυχος τοῦ Θ. Ζυγομαλᾶ, ὃν κατ' οἶκον ἐν Φαναριῶ καὶ ἐπεσκέφατο καὶ παρ' οὐ ἱκανά ἔμαθε διὰ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ὅρα Mystakides, R. Etudes Greques, 1898 σ. 294 καὶ ἐκτενῆ σημεῖωσιν εἰς τὰ ἐμὰ Germanograeca σ. 19.

Α΄.

Ἐκκλησία Αἴνου

Μητροπολίται κατ' ἐκλογὴν μέχρι τοῦ 1880.

§ 2. Ὁ *Le Quien* ἐν τῷ περιπύστῳ συγγράμματι αὐτοῦ (1) τῇ *Χριστιανικῇ Ἀνατολῇ* (*Oriens Christianus*) εἰς τὴν ἐπαρχίαν *Ροδόπης πρώτην* σημειοῦται τὴν *Ἐκκλησίαν Τραϊτανουπόλεως* (*Ecclesia Trajanopolis metropolis*) *πέμπτην* δὲ τὴν τῆς Αἴνου (*Aeni*) ἐν σ. 1201—1202. Ἐν τῇ *Notitia Hieroclis* ὁμοῦς προστίθησι: *prima civitas est Aenus, secunda Maximianopolis, tertia Trajanopolis, quae tamen illius provinciae ecclesiarum metropolis fuit*. Τὰ λοιπὰ ἀδιάφορα τῷ στενῷ μελετήματι, περὶ οὗ στενότερον, ἵνα μὴ εἶπω στενότερον λόγον ἐνταῦθα τοῖς φίλοις τῶν «*Θρακικῶν*» ἀναγνώσταις προσφέρω ἄλλοις ἐπικέσει φίλοις οὐ μόνον ὑγείας, ἀλλὰ καιροῦ καὶ δὴ καὶ βιβλίων εὐθνηοῦσι τὰς συμπληρώσεις ἀνατιθεῖς.

Παραλείπων ἔξ ἀνάγκης τὰ παρ' ἐμοὶ ἄλλα ἀτελῶς ἴσως καὶ ἀκαταστάτως συνειλεγμένα, τὰ παρὰ *Schlumberger* (*Sigillographie*), *Mordtmann* (Ἑλλ. Φ. Συλλόγῳ) *Miklosich—Müller* (*Acta et Diplomata*) ἐν 6 τόμοις, *Vindobonae—1890*) καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ παρὰ *Le Quien* κλπ. καὶ τῇ Ἐκκλ. Ἀληθεία, περιορίζομαι ἐκλεκτικῶς εἰς τὴν κάτωθι ἀναγραφὴν ὀνομάτων ὀλίγων μητροπολιτῶν, διὰ τινὰ σημεῖα ἐπιτηδες ὑπ' ἐμοῦ προκρινθέντων παρὰ—ἐποσημειούμενος τὰς πηγάς, ἀφ' ὧν ἦντλησα τὰ περὶ αὐτῶν.

§ 3. Ὀλύμπιος Αἴνων.— Αἴνους καλεῖ τὴν Αἴνον ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ αὐτὸν ἀναφέρει ἐπίσκοπον.

Γεώργιος.— Ἐν τῇ *Πενθέκτῃ* Συνόδῳ «ἀνάξιος ἐπίσκοπος τῆς Αἰνιτῶν πόλεως Θρακῶν χώρας».

Ἰωάννης.—ἐπὶ Ἀλεξίου πατριάρχου τοῦ *Στουδίτου* (Δεκέμ. 1025 μέχρι Φεβρουαρίου. 1043) ὑπογράφεται εἰς τὸν κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν *Θεοπασχιτῶν*, ἦτοι *Ἰακωβιτῶν* τόμον, 3ῶς τὴν σειρὰν μετὰ *Κωνσταντίνου* τῶν *Χωνῶν* μητροπολίτην (?). Κατὰ τὸ 1030—1038.

Μιχαήλ.— Ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ ἐπὶ πατριάρχου *Νικολάου*. Ὅρα τὰ παρὰ *Le Quien*—καὶ *Migne*, *Patrol. Graeca* τ. 127 σ. 974. Ὑπογράφει πρὸ τοῦ *Κερκύρας Νικολάου*.

(1) Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ. Παρισίους 1740, fol. ἐν σ. 1193.

(2) Ὅρα σ. 26 τοῦ *Ficker G.* «Erlasse d. Patriarchen von K)pel Alexios Studios» *Festschrift der Universität Kiel*, ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις *Γουλιέλμου τοῦ Β΄*, ἐν *Κιέλω* 1911. Σημειώσεις εἰρηναὶ πολλὰ καὶ μητροπολιτῶν κατάλλογοι ἀξιόλογοι.

Ἰωάννης κατὰ τὸ 1166. Ἴδε τὰ παρὰ Le Quien.

§ 4. **Δανιήλ**.— Ὅτε ὁ Καντακουζηνὸς ἐξήτησε παρὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ συνελθόντων ἀρχιερέων «ὅ,τι δέον πράττειν περὶ Καλλίστου πατριάρχου», ὡς ἀπὸ συνθήματος πάντες ἀπεφάνησαν ἵνα καλέσωσιν ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν πεπαιδευμένον ἱερομόναχον *Κάλλιστον*.... Πρεσβεία λοιπὸν ἐστάλη ἵνα καλέσῃ αὐτόν· τῆς πρεσβείας μετέσχον οἱ ἀρχιερεῖς Αἴνου *Δανιήλ* καὶ Τενέδου Ἰωσήφ. *Βλέπε τὰ περαιτέρω ἐν Καντακουζ.* (ἔκδ. Βόννης) τ. Γ' σ. 270—271.

Κατὰ τὸ 1353 (1).

§ 5. **Διονύσιος**.— Ὁ ἐπίσκοπος Ἀθύρα γίνεται Αἴνου κατὰ τὸ 1369. Παρὰ Miklosich—Müller.

§ 6, Ἄθανάσιος. — Τοῦτον εὐρίσκω μεταξὺ τῶν ὑπογραφόντων ἐπὶ πατριάρχου Ἀντωνίου. *Τυπικὸν ἀγιορειτικόν* (1893) (2).

Ἡ Αἴνος φαίνεται ὅτι ἔμεινε ἄνευ μητροπολιτικῆς προστασίας ἀφ' ὅτου ὁ γνωστὸς ἐκ Γενούης οἶκος τῶν *Γατελοῦζων* τῇ ἐπεικεῖ ἀδυναμία τῶν Παλαιολόγων, ὧν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ ἑαυτοῦ προσεκόλλησεν, ἐκ τῶν ἀπέναντι τῆς Θράκης νήσων καὶ εἰς τὴν Αἴνον εἰσεπήδησεν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ὑποκατέστησε μέχρι οὗ τὸ τοῦ Πορθητοῦ φάσγανον ἀφείλετο καὶ τὴν πόλιν ταύτην. Ὡς εἰς τὸ Α. μέρος τοῦ Παπικοῦ κράτους ἢ *Βενετία* προσεφέρετο τοῖς ὀρθοδόξοις ἐν ταῖς νήσοις—παρалаίπω τὰ ἐν Πελοποννήσῳ—οὕτω καὶ ἡ πρὸς Δ. ἄλλη Δημοκρατία, ἢ *Γένονα*, δὲν ὑστέρει ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ὑπηκόους αὐτῆς σχέσεσιν ὡς φαίνεται τοῦλάχιστον ἐκ διασωθέντων ἡμῖν πατριαρχικῶν ἐγγράφων. Ἐν τούτων ἔστω ἡ κάτωθι πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Αἴνου σὺν *Νικολέτῳ Γατελιούζῳ*, ἦν πρὸ δεκάδων ἐτῶν τεσσάρων διέσωσα παρ' ἐμοὶ ἀντιγεγραμμένην ἐκ τῆς πολυτίμου Συλλογῆς τοῦ Miklosich—Müller (Acta. τ. Β' σ. 338). Ἡ πατριαρχικὴ αὕτη ἐπιστολή, ἀδήλου δυστυχῶς πατριάρχου, μικρὰ καθ' ἑαυτήν, μεγάλη διδάσκει ἡμᾶς, ἀφοῦ μετὰ τὸν θάνατον (;) τοῦ μητροπολίτου Αἴνου Ἀθανασίου ἢ Ἑκκλησία οὐδένα ἐξελέξατο εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ, μάτην δὲ ὁ πατριάρχης δις καὶ τρις

(1) Ἀνάγνωθι τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ δημοσιευόμενον ἐν τοῖς Actis τοῦ Miklosich—M (τ. Α' 1860 σ. 353) θαυμασίας διαγράφουσαν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ αυτοκρατορίᾳ κατάστασιν «Παραχωρήσει θεία διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν συνέβη . . . διάστασις μεταξὺ τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν ἀθθεντῶν καὶ βασιλέων. . . .» Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὴ ἡ διάστασις ἔνεκα τῆς εἰς τὸν οἶκον τῶν Παλαιολόγων παρεοδύσεως τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου.

(2) Ἐν *Γεδεῶν*, Ἀθῶν, 1885 σ. 115. Ὅρα ὁμοῦ καὶ Αἴνου, πρόεδρος Δράμας τῷ 1395 ἐ. τ. Β' τοῦ Miklosich.

ἔγραψε ζητῶν τὴν συναίνεσιν τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως (1). Ἡ ἐπιστολὴ πάντως τακτέα περὶ τὸ 1400, ἐὰν δὲν θελήσωμεν ἵνα καὶ μέχρι τοῦ 1408 παρεκτείνωμεν τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπιστολῆς (2), καὶ τοῦτο, διότι ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ἄρχων *Νικολέττος* (ἢ *Νικολέζος*) τῷ 1409 ἀπεβίωσε παραδοὺς τὴν ἡγεμονίαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ *σιρ Παλαμῆδει Γατελιούζω Παλαιολόγω* (3).

Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ὧδε :

Ἐθγενέστατε, ἐνδοξότατε, φρονιμώτατε ἄρχων τῆς Αἴνου, σιρ Νικολέττω Γατελιούζω· ἄμποτε νὰ ὑγιαίνη ἡ εὐγένειά σου καὶ ἔχης εἰς τὴν ὑγίαν σου δλόκαλα.

Περὶ τῆς αὐτόθι ἀγιοπαύτης μητροπόλεως Αἴνου, διότι ἔχει πολλοὺς χρόνους καὶ οὐκ ἐδέξατο μητροπολίτην, ἔγραφα τῇ εὐγενείᾳ σου καὶ μίαν καὶ δύο τρεῖς, ἵνα γράψης ἡμῖν καὶ ποιήσωμεν μητροπολίτην μετὰ καὶ τοῦ θελήματος καὶ τῆς ἀποδοχῆς σου, ἐπεὶ διὰ τὴν φιλίαν σου καὶ διότι ἀποδεχόμεθα, ἵνα γένηται καὶ τοῦτο μετὰ βουλῆς σου, διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐποιήσαμεν μητροπολίτην αὐτόθι· ἐπι δὲ ἀναγκαῖον ἵνα εὐρίσκειται αὐτόθι μητροπολίτης, ὡς καὶ ἀπανταχοῦ, ἵνα διδάσκη καὶ τὸν λαὸν καὶ κρατῇ καὶ ἐμποδίξῃ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀπὸ ὀμιλιῶν καὶ μέθης καὶ καπηλείας καὶ ἄλλων σφαλμάτων· μεγάλη γὰρ ἁμαρτία ἐστὶ εἰς Θεὸν τὸ ἐμποδίζειν γενέσθαι ἀρχιερεῖα εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγὼ οὐδὲν οὔτε ἀπὸ ταύτης τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἀλλαχόθεν ποθὲν βούλομαι λαβεῖν τὸ τυχόν, εἰ μὴ ἀρχιερεῖς πανταχοῦ καθιστάνειν γνησίους εἰς αὔξησιν τῶν πόλεων καὶ προκοπὴν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ χριστιανύμου λαοῦ. Ἴνα ὄν καὶ ἑαυτοὺς ἀπαλλάξωμεν τῆς ἁμαρτίας, διότι οὐ ποιοῦμεν αὐτόθι γνήσιον μητροπολίτην, καὶ τὴν εὐγένειάν σου, πῶς οὐδὲν ἐξήτησας τοῦτο γενέσθαι γράφομεν καὶ πάλιν ἀξιόσῳμεν, ἵνα γράψης ἡμῖν περὶ τούτου καὶ μετὰ τῆς ἀποδοχῆς σου ἐκλεξώ-

1) Ἀνάγνωθι τὸ ἔγγραφο διὰ τὰ περαιτέρω. Πρβλ. καὶ τὸ σθένος καὶ τὴν αὐθεντίαν, μεθ' ἧς γράφει πρὸς τὸν *μεγαλοπρεπέστατον* καὶ... τῆς Βενετίας I. Μοτσενίγον ὁ πατριάρχης *Μάξιμος ὁ Λόγιος* (+1482) καλῶν τοὺς Βενετούς ἵνα παύσωσι τοὺς διωγμοὺς κλπ. προσεπιλέγων ὅτι οὕτω ὑμεῖς οἱ Βενετοὶ *προσφερόμενοι... αὐτοὶ Χριστιανοὶ ὄντες, κακὸν παράδειγμα δίδετε τοῖς ἀρχουσι νῦν* (τοῖς Τούρκοις δηλονοῦν). Ὅρα : *Μυστακίδου*, ἐπὶ τῇ Ἀλώσει, τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν.... Πατριαρχεῖα, 1920 σ. 86—87. Τὸ ἔγγραφο ὅλον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *Thomas* ἐν τοῖς *Abhandl. d. K. Bayer. Academie d. Wiss.* τοῦ Μονάχου, 1853 ὑπὸ τὸν τίτλον : *Eine Griechische Originalurkunde z. G. der anatolischen Kirche* εἰς 4ον ὄπερ εὐτυχῶς ἔχω παρ' ἐμοί. Νῦν ἀναδημοσιεύεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Miklosich—Müller τ. V, σ. 281—285, Vindobonnae, 1887.

2) Ἐπὶ πατριάρχου *Καλλίστου* ἢ ἐπὶ *Ματθαίου*, ὅστις ἐπατριάρχησε (1397—1410 μ. X.).

3) Ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἐν Αἴνῳ ἡ *Ζωοδόχος Πηγὴ*. Ὅρα ὅσα ἔγραφα ἀλλαχοῦ, ἐσημείωσα δὲ ἐν τῇ σ. 49 τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου συντόμος.

μεθα τὸν κρείττονα καὶ ὃν χορηγήσῃ ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ χειροτονήσαντες στείλωμεν αὐτόθι γνήσιον ἀρχιερέα διδάσκαλόν τε καὶ ποιμένα εἰς τοὺς αὐτόθι Χριστιανούς. Γράφον οὖν, **ἀξιοῦμεν**, περὶ τούτου συντόμως· ἄμποτε νὰ ἐγιαίνῃ ἡ εὐγένειά σου καὶ ἔχῃς εἰς τὴν ὑγείαν σου «λόκαλα».

§ 7. **Δωρόθεος** Αἴνου.— Τοῦτον εὗρισκω ὑπογράφοντα τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου **Μάρκου** τοῦ **Συλοκαράβη**. Ἡ καθαιρέσις ἐγένετο Συνοδικῆ διαγνώμη ἐπὶ πατριάρχου **Διονυσίου** ἐν τῇ μονῇ τῆς **Πάμμακαρίστου** (*Φετχιέ δζαμί*) «μηνὶ Ἰανουαρίου εἰς τὰς ιε' τοῦ ἔτους 1706 (=1467)» καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ πολλῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων. Δέκατος τέταρτος τὴν σειρὰν ὑπογράφει ὁ **Δωρόθεος**.

Ἐπειδὴ ἤριζον περὶ τῆς πατριαρχίας ὁ τε **Συμεὼν** ὁ Τραπεζούντιος καὶ ὁ Κων)πολίτης **Μάρκος**, αἱ δὲ ἔριδες κατετάρασσον τὴν Ἐκκλησίαν, «διὰ νὰ λείψουν καὶ οἱ δύο καί... πᾶσουν τὰ σκάνδαλα» προσκρίθη ἡ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως **Διονυσίου** τοῦ Α' (1467....) μεσιτεία παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τῆς ἱστορικῆς *κερά—Μάρως* (1).

Ἐο μακαρίτης χαλκέντερος παλαιογράφος Π. ὁ Κεραμεὺς ἐδημοσίευσεν τὸ ἔγγραφο ἐν τοῖς *Βυζ. Χρονικοῖς* τῆς Πετρουπόλεως (2).

§ 8. **Ματθαῖος**.— Ἐπὶ Ἱερεμίῳ Β' τῷ 1575 ὑπογράφει..... ὁ Τραιανουπόλεως **Ἰωάσαφ** πρὸ τοῦ Νικομηδείας καὶ εἶτα.... ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Αἴνου **Ματθαῖος**, (σ. 454 τοῦ ὑπ' ἀρ. 333 πατριαρχ. κώδικος).

Ἐο **Ματθαῖος** τίσσεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀνδρῶν, ὃν ὁ Γεργάχιος ὁ τῆς Γερμανικῆς πρεσβείας ἐφημέριος ἐπέδωκε τῷ Κρουσίῳ τῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν κατὰ τὸ 1578· «docti et clari viri hodiernae Graeciae». (Βλέπε: *Turcograecia*, σ. 506—507) (3).

Ἐο καὶ ἐν τῇ γραπτῇ *Φιλοθήκῃ* ἐν Τυβίγγῃ.

Καὶ κατὰ τὸ 1583, ἐν Συνοδικῷ γράμματι τῷ δοθέντι τοῖς Σιναΐταις (4).

1) Ἐγνωθε ἐν *Turcograecia* σ. 126· καθέκαστα. **Σάθα**, Μ. Βιβλιθ. 7, σ. 581.

2) Ἡ πραγματεία τοῦ Κεραμεῦς φέρει τίτλον «**Μάρκος** ὁ **Συλοκαράβης**, Πατριάρχης οἰκουμενικὸς καὶ εἶτα πρόεδρος· Ἀχριδῶν» = *Βυζ. Χρονικά* 1903, τ. Γ' σ. 402—415. Ὑπὸ τὴν πραγματείαν καὶ τῶν πηγῶν ἡ ὑπόδειξις. Σημειώσας ἔχω καὶ παραπομπὴν εἰς *Λάμπρου*, Ν. *Ἑλληνομνημ.* Ζ', 165 καὶ Η'. 370, ὅπερ δὲν δύναμαι ἵνα ἐξελέγξω νῦν.

3) Ἀναδημοσιεύεται ὁ κατάλογος καὶ παρὰ **Σάθα**, Νεοελλην. Φιλολ. 235.

4) Ἐο «Σινὰ ἔγγραφο σ. 58 καὶ τ. V τοῦ Miklosich—Müller, Vindobonae, 1887 σ. 245, ἐνθα καὶ ἡ πηγὴ σημειοῦται τὸ βιβλίον «τοῦ Ἱερεμῆ ἀρχιμανδριτοῦ Σιναΐτου ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768. Περιγραφὴ...».

§ 9. Πυχώμος.— 1590 (1).

§ 10. Παρθένος.— 1601 (2) 23 Φεβρ. υπόμνημα ἐκλογῆς ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος, οὗ τὸ ὄνομα δὲν ἀναφέρεται.

Τὸ υπόμνημα τοῦ Παρθενίου ἐν σ. 178 τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς διασωθέντι ἔχει ὡδε :

« Τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Αἴνου ἀπροστατεύτου μεινάσης, ἅτε τοῦ
 » ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταθεμένου, ἡμεῖς οἱ
 » ἐνταῦθα καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς προστάξει τοῦ Παναγιωτάτου ἡμῶν ἀδ-
 » θέντου καὶ δεσπότητος κῦρ Ματθαίου συνελθόντες ἐν τῷ νέῳ Πατριαρ-
 » χεῖῳ τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐποιήσαμεν ψήφους
 » εἰς αὐτὴν καὶ ἐν αὐταῖς ἐθέμεθα α') μὲν τὸν σπουδαιότατον ἀρχιάδο-
 » νον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κῦρ Παρθένιον, β') τὸν ἐκείθεν ὄντα ἱε-
 » ρομόναχον Ἄνθιμον καὶ ἐφημέριον τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως
 » καὶ γ') τὸν ὀσιώτατον ἱερομόναχον καὶ πρωτοσύγκελλον κῦρ Γαβριήλ.
 » ὄθεν καὶ ἐσημειώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι κατὰ τὸ , ξ ρ θ' ἐν μηνὶ Φε-
 » βρουαρίῳ καὶ Ἰνδικτ. ιδ' ».

§ 11. Μελέτιος.— 28 Μαρτίου 1602, τέως μέγας Πρωτοσύγκελλος ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ ἀπὸ Ἀθηνῶν, τοῦ λογιωτάτου . . . . Ὑπογράφει καὶ εἰς συνοδικὸν περὶ συνοικεσιῶν γράμμα δημοσιευόμενον εἰς τὰ «Μετὰ τὴν Ἄλωσιν» τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐπὶ τούτου ἐγένετο καὶ τὸ διὰ τὴν μονὴν τῆς Σκαλωτῆς (Παναγίας) ἐν Αἴνῳ σιγίλλιον, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ἐν Δελτίῳ I. E. Ἐταιρείας, Β', σ. 622—625 κατὰ τὸ 1609 (ζριζ, Φεβρ.).

Ὡς πρῶν Αἴνου κατὰ τὸ 1613, ὄρα ἀμέσως ἐκλογὴν ἐπὶ Τιμοθέου, τοῦ Δανιήλ.

§ 12. Δανιήλ.— 1611, ἐπὶ Τιμοθέου πατριαρχοῦ διαδεξάμενος τὸν Μελέτιον. Ὑπογράφει τῷ 1613 ἐν συνοδικῷ γράμματι μετὰ τὸν Βερροίας καὶ ἐν ἑτέρῳ, ἐν ᾧ καὶ ὁ πρῶν Κυζίκου Γαβριήλ καὶ ὁ πρῶν Αἴνου Μελέτιος.

Ὁ Δανιήλ παρεπιδημεῖ ἐν Κων)πόλει κατὰ τὴν ὑπεριελθὴν σύνοδον τὴν συγκληθεῖσαν ἐπὶ ἀμέσῳ ἐκλογῇ διαδόχου τοῦ ἀποθανόντος Τιμοθέου. Ἐξελέγη ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος (Λούκαρις) Νοεμβρίου δ' τῷ 1620. Τὸ υπόμνημα τῆς ἐκλογῆς ὑπογράφει, ὡς μετὰ τινος ἡμέρας, τῇ λ' Νοεμβρίου καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τῇ ἀναδείξει πατριαρχοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ Γερασίμου.

1) *Regel*.— Aualecta Byzantino-russica, Πετρούπολεως, 1891 σ. 90.

2) Σάθα.— Μ. Βιβλ. Γ' σ. 549. Νομικὴ Συναγωγή, Δοσιθέου. Ἐλλ. Φ. Συλλ. Παριστ. τοῦ ΙΗ' τ. σ. 173.

Βλέπε τοῦ Legrand E. Bibliogr. Hellénique (1896) τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, τ. IV, σ. 342—345. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα ἀναδημοσιεύονται ἐν τῇ σειρᾷ τῶν τόμων *Πατριολογικῶν ἐγγράφων*, ἅτινα ἐκ τοῦ Πατριολογ. Ἀρχαιοφυλακείου κελεύσει τοῦ ἀειμνήστου Ἰωακείμ τοῦ Γ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλεξεν ὁ τότε ἀρχαιοφύλαξ, νῦν δὲ μητροπολίτης Κυζικίου *Καλλίνικος* ὁ Δηλικάνης (1).

§ 13. *Παρθένιος*.— Τῷ 1622 μηνὶ Ἰανουαρίῳ εὗρισκω αὐτὸν εἰς προᾶξιν ψήφων ἐπὶ ἐκλογῇ *Μεσημβρίας* (Ἀκακίου) ὑπογράφοντα καὶ μηνὶ Φεβρουαρίῳ ἐπὶ ἐκλογῇ *Ἡρακλείας* καὶ ἐπὶ ἐκλογῇ *Παροναξίας* (2).

Καὶ ἐπὶ *Κυρίλλου* τοῦ Λουκάρεως κατὰ τὸ ζ ρ λ' (1622) ὑπὲρ τοῦ, χρησιμωτάτου ἐν Χίῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἄρχοντος *Μιχαὴλ Καβάκου* ἐν συνοδικῷ γράμματι περὶ τῶν ἐν Χίῳ σταυροπηγιακῶν δύο χωρίων, τοῦ τε Πυργίου καὶ τῆς Βωλισσοῦ (οὔτω) ὑπογράφει αὐτὸς καὶ ὁ *πρῶν Αἴνου Δανιὴλ* (3).

Ἐπίσης καὶ ἐν σιγίλλῳ ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἰωάννου Θεολόγου ἐν Πάτρῳ ἐπὶ *Κυρίλλου* κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1624 ἐκδοθέντι ὑπογράφει ὁ αὐτὸς *Παρθένιος* μετὰ τοῦ *πρῶν Αἴνου Δανιὴλ* (4).

Ἐπίσης τῷ α χ λ γ' (=1633) ὁ Αἴνου *Παρθένιος* ὑπογράφει προκειμένου περὶ ἐκλογῆς Ἀθηνῶν, μητροπόλεως ἀπροστατεύτου μεινάσης, ὡς καὶ ἐν ἐγγράφῳ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1634, ἐν ᾧ περὶ καθαιρέσεως οἰκονόμου τινὸς παπᾶ Παναγιώτη μητροπόλεως *Κερκύρων*, ἐν ἧ ὑπογέγραπται καὶ *Θεοφάνης*, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Ἐπίσης, μηνὶ Ἰουνίῳ (5) 1638, ὑπογράφεται ἐν ὑπομνήματι ἐπὶ ἐκλογῆς Προικονήσου, ἅτε ἀποθανόντος τοῦ *Δανιὴλ*, πρὸ τοῦ Βιζύης *Δαμασκηνοῦ* (5).

1) Ἐν Κων)πόλει 1904 (ἐγγραφα 1515—1863) σ. 3—6. Σχεδὸν συγχρόνως ἐξεδίδοντο ὑπὸ τε τοῦ Legrand 1896 καὶ τοῦ *Κεραμέως* (1897) ἐν τοῖς οἰκείαις συγγραμμασι τὰ ἐγγραφα ταῦτα. Ἀνάλεκτα Ἱερ. Σταχυολ. τ. Δ' σ. 93, 94. *Καλὸν θεωρῶ* ἵνα ὁ ἔχων καιρὸν παραβάλη τὰς ἐκδόσεις ταύτας διὰ τὴν σειρὰν τῶν ὑπογραφῶν.

2) *Κεραμέως II*. Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθ. τ. Δ' σ. 11.

3) Τὴν ὑπαρξιν τῆς πράξεως ταύτης ἀναγράφει ὁ κ. *Γεδεῶν* (Π. Πινάκων) σ. 551 ἀλλ' ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὸν *Μάρτιον*, κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμῶς ἀνάγνωσιν ἢ τῷ *Καβάκῳ* χορηγία ἐγένετο τὸν *Αὔγουστον*. Πρβλε: Ἑκκλ. Ἀληθείας 1899 σ. 24 ἐν σιγίλλῳ 25 Φεβρ. 1623.

4) *Miklosich—Müller*, Acta et Dipl. τ. VI (1890) σ. 295 καὶ 296.

5) Ὁ ἀποθανὼν *Δανιὴλ* ἦν Θραξ ἐκ Μυριοφύτου. Ἐκ τῆς ἀνεξανιλήτου *Νομικῆς Συναγωγῆς* τοῦ Δοσιθέου, τῆς ἐν τῷ I. Μετοχίῳ τοῦ Π. Τάφου ἐν Κων)πόλει κατηρφαλισμένης, περὶ ἧς δεῖα *Σάθα*, Μ. Βιβλ. τ. Γ'.

Περὶ τοῦ *Δανιὴλ* ὁ βουλόμενος μετῴτω τὴν 88 σ. τῆς *Προικονήσου* (Κων)πόλει, 1895) τοῦ κ. *Γεδεῶν*.

Ἐπίσης ἐν σ. 349 τῆς Νομικῆς Συναγωγῆς τοῦ Δοσιθέου ὁ Αἴνου Παρθένιος ὑπογράφει ἐν ὑπομνήματι ἐκλογῆς Προϊλάβου καὶ Ἰσμαηλίου « . . . . . ἐθέμεθα πρῶτον τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κῦρ *Μελέτιος*, » δεῦτερον τὸν ἱερομόναχον Γρηγόριον καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον Θεο- » φάνην . . . μηνὶ Μαΐῳ, Ἰνδικτ. ζ', 1639. Ὑπογράφει πρὸ τοῦ *Νέων Πατρῶν Ἰωάσαφ. Περβλε*: καὶ σ. 386 τοῦ XIII τ. τῶν Documenti Provitore la Istoria Românilor ὑπὸ Hurmuraki, Bucuresti, 1909 p. 4ον. Καὶ ἐν Ἰστορικῶν Παραρτ. τῶν τ. Κ'—ΚΒ' τοῦ Ἑλλ. Φ. Συλλόγου σ. 102.

Ἐπίσης αὐτόθι σ. 351 τῆς Ν. Σ. « . . . . ἐθέμεθα τὸν θεοφιλέστατον » ἀρχιεπίσκοπον πρώην Σάμου κύριον Ἄνθιμον, τὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι » ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, δεῦτερον τὸν ὀσιώτατον ἐν » ἱερομονάχοις κῦρ *Γαλακτίωνα* καὶ τὸν ἱερομόναχον *Σάββαν* ἐπὶ ἐκλογῇ » . . . . . »

Καὶ μετὰ δύο σελίδας, ἦτοι ἐν τῇ 351 ἐπὶ ἐκλογῆς μητροπολίτου Νικομηδείας γενομένης ἐπὶ τῆς πατριαρχίας *Κυρίλλου* τοῦ ἐκ Βερροίας κατὰ Μάϊον τοῦ 1639 ἀπαντᾷ ὑπογράφων ὁ ἡμέτερος Παρθένιος.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τίμιον θεωρῶ ἵνα ὑποβάλω εἰς τοὺς μέλλοντας ἵνα χρησιμοποιήσῃσι τὰ ἀνωτέρω περὶ σειρᾶς μητροπολιτῶν σημειώματά μου καὶ τὰς ἕξῃς παρατηρήσεις πρὸς ἔλεγχον, εἰς ὃν ἐνταῦθα διατρέβων δὲν δύναμαι δυστυχῶς ἵν' ἀποδυθῶ. Εἶναι δὲ αὗται :

Ἀντώνιος.— α') Πρὸ πολλῶν ἐτῶν σημειώσας ἔχω ἐν τοῖς περὶ Αἴνου τῷ «ζρδδ' (1626) Μαρτίου 22 Αἴνου Ἀντώνιος, πατριαρχικὸς ἐφημέριος, ἅτε πρὸ χρόνου οὐκ ὀλίγου ἀπροστατεύτου μεινάσης τῆς ἐπαρχίας (Νομ. Συναγωγὴ Δοσιθέου). Οὐδὲν πλέον ἔχω, οὐδὲ τοιοῦτον ὄνομα ἐν τῇ τοῦ *Σάθα* (Μ. Β. τ. Γ') περιλήψει πατριαρχικῶν ἐγγράφων ἐγγράφεται.

Γρηγόριος.— β') Ὁ μακαρίτης Κεραμεὺς ἐν σ. 13 τοῦ Δ' τ. τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθ. ἀναφέρει ὑπογράφοντα ἐν τῇ πράξει ψήφων διὰ τὴν ἐκλογὴν Κορίνθου γενομένην μηνὶ Μαΐῳ 1622 *Γρηγόριον*, ἐπαναλαμβάνει δὲ τὸ ὄνομα καὶ ἐν τῷ ἀλφαβητικῷ καταλόγῳ τῶν ὀνομάτων ἐν τῷ τέλει τοῦ τόμου.

Παῖσιος.— γ') Τοῦτον ἀναγράφει ἐν ἀνεκδότῳ γράμματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ὁ φίλτατος μητροπολίτης ἅγιος Παραμυθίας κ. Ἀθηναγόρας, ὅπερ καταχωρίζει ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων σ. 30 τοῦ Γ' τ. τῶν Ἰστορικῶν Παραρτ. (1928). Παῖσιος Αἴνου κατὰ Ἰανουάριον 1634 (1).

1) Ἀπέφυγον δι' εὐνοήτους λόγους μέχρι τοῦδε ἵνα προκαλέσω τὴν προσοχὴν τῶν φίλων συγγραφέων ὅτι πρέπει ἄλλοτε γράφοντες ἵνα διακρίνωσι τὸν ἔχοντα τὸ αὐτὸ ἐπίθετον ἐκ Δρόβανης λόγιον κ. Μυστακίδην ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴτε τῶν ἐπαίνων μὴτε τῶν δεινῶν παρατηρήσεων ἐγὼ ἀντὶ ἐκείνου τοῦ καλοῦ Ἰηπερώτου ἀξιῶμαι.

Ὁ ἡμέτερος *Παρθένιος* οἰκεία προαιρέσει διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀσθε-
νείας καὶ διὰ γῆρας παρητήσατο⁽¹⁾, ὡς λέγει καὶ τὸ ἐν τῇ *N. Συναγωγῇ*
ὑπόμνημα τῇ 1 Μαρτίου τοῦ 1652 εἰς τὸν διδάσκαλον ἱερομόναχον *Νι-
κηφόρον*.

§ 14. *Νικηφόρος*.— «Ὁ ἐκ Δουϊνοπόλεως ἐκλελεγμένος ὅλης τῆς
ἐπαρχίας». Ὁ διδάσκαλος *Νικηφόρος*, οὗ ἐλθόντος εἰς Κων/πολιν ἐκεῖθεν
ἐγένετο ἡ ἐκλογή, διεκυβέρνησε τὴν ἐπαρχίαν μέχρι τέλους τοῦ 1654, ὅτε
κατὰ Δεκέμβριον ἐξελέγη ὁ ἱερομόναχος Μακάριος.

§ 15. *Μακάριος*.— Περὶ τῆς ἱερατείας τούτου ἐπέχω.

§ 16. *Γεδεών*.— Τῷ 1676, Σεπτεμβρ. ἰνδ. ιε', ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ
'Αρχιδῶν Θεοφάνους ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου ὑπογράφει μετὰ τὸν Εὐ-
ρίπου *Δανήλ*.

Parà Gelzer: Der wiederaufgefundene Kodex des Hlg. Kle-
mens σ. 90.

Abh. aus d. Berichten d. phil=histor. Klasse d. Kön. S. G. d.
Wissensch. Leipzig, 1903 Febr.

§ 17. *Γεδεών*.— Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ *Νεοκαισα-
ρείας* ἐπὶ εἰκονοστασίῳ ξυλίνου γεγλυμμένου ἀνεγράφετο « . . . ἐλεπτου-
» γήθη δι' ἐξόδου τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Αἴνου *Γεδεών* εἰς
» μνημόσυνόν του καὶ τῶν γονέων *Ἰωάννου καὶ Συγκλιτικῆς*». Πρὸ τῆς
λέξεως «ἐλεπτουργήθη» ἡ χρονολογία του α ψ δ (1704).

Ὁ ναὸς ἐντὸς τοῦ τείχους (Κάστρου)⁽²⁾ ἐν εὐρείᾳ περιβόλῳ σὺν τοῖς
δύο παρεκκλησίαις εἶναι μικρὸς μὲν ἀλλὰ παλαιὸς μετὰ τροῦλλον ἔχοντας
τέσσαρα ἀνάλογα παράθυρα διὰ τὸν φωτισμόν, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς ἀσβεστώ-
σεως τῶν τοίχων οὐδεμίαν διακρινομένην τοιχογραφίαν. Ὅπισθεν τοῦ
δεξιοῦ χοροῦ διασώζονται τινες παρὰ τὴν γυναικωνίτιδα, ἥτις εἶναι ἰσό-

---

« Ἐνταῦθα ὁ κ. Μυστακίδης κυριολεκτικῶς τὰ συγγέει, . . . ἐνταῦθα . . . τίς τῶν δύο ; »
'Αναγνοσθήτασαν τὰ ἐν σ. 31 τοῦ ἀνωθι ὑποδειχθέντος τόμου. Καλὸν μάλιστα
διὰ τοὺς μὴ ἡμετέρους ἵνα προσγράφηται τὸ ἀρχικὸν κύριον ὄνομα ἑκατέρου καὶ
εἶτι ἄλλο διακριτικόν. . . . Σύγχυσις μεγάλη ἐγένετο καὶ ἐν τῇ *'Ηπειρωτικῇ Βιβλι-
ογραφίᾳ*, ἀνεγράφησαν δέ τινες διατριβαὶ τοῦ Ν. Ι. Μ. παρὰ τὸ δίκαιον ἐμοί, ὡς
εἰδοποίησα ἐν καιρῷ τοὺς ἀρμοδίους τῶν Η. Χ.

¹⁾ *Πρβλε. Σάθα*, Μ. Βιβλ. Γ' 586, 590.

²⁾ Ἐν τῷ *Κάστρῳ*, ἧτοι ἐντὸς τοῦ ἐρμάνου τείχους ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τὸ 1874
ἐπισκευασθεῖσα Μητρόπολις, κατοικία τοῦ μητροπολίτου, καὶ δύο μόνον οἰκογέ-
νεια Ἑλληνικαί—πλὴν πεντεκαίδεκα Τουρκικῶν—αἵτινες περιεῖπον κατὰ τὸ δυ-
νατὸν τὸ *τζαμί*, τὸ ὁποῖον ἦτο ναὸς τοῦ ἁγίου *Κωνσταντίνου* ὡς καὶ ἐκ τοῦ ρυθ-
μοῦ ἀκόμη διακρίνεται. Ἐδῶ ἡ ἀργὴ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τούτου.

γαίος. Τὸν τροῦλλον ὑποβαστάζουσι τέσσαρες κίονες, ὧν οἱ δύο ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ διατηροῦντο ὅλα τὰ διὰ τὴν λειτουργίαν ἀπαιτούμενα. Χάρις τῇ θεοσεβείᾳ τῶν γυναικῶν εἰ καὶ μετὰ δυσκολίας ἐξωκονομοῦντο αἱ διὰ τὸ ἔλαιον καὶ τὴν καθαριότητα δαπάναι, καίτοι ἡ ἐκκλησία κατὰ τὰ παραδεδομένα ἦτο πλουσία καὶ αὐτάρκης.

Σημειωθῆτω κατὰ τὰ ἐμοὶ πιστωθέντα : ὅτι μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον ὑψώθη ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης *πρῶτος κώδων* ἐν Αἶνω (*).

Ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐνορίαν τελοῦσι τὸ μέγα καὶ ἱστορικὸν παροικλήσιον τῆς *Ζωοδόχου Πηγῆς*, περὶ οὗ εἶπον ἐν σ. 49 τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου, καὶ τὸ τῆς *Παντοβασιλίτσας*, κερχωσμένον ὑπὸ τὸ προαύλιον οἰκίας μόλις 25—30 ἐκκλησιαζομένους δυνάμενον νὰ περιλάβῃ· ἐώρταζε κατὰ τὸ Σάββατον, τὸ πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.

Σημ. Σημείωμα καταλόγου ἀρχιερέων τοῦ Οἰζουμενικοῦ θρόνου δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Π. *Κεραμέως* ἐν τῷ *Δελτίῳ* I. Ε. Ἑταιρείας τ. Γ (1890—91) ἀναφέρει : 36ος ὁ Αἶνου ὑπέριμος *Γεδεῶν*...καὶ *Ἱερεμίας*.

§ 18. **Νεόφυτος**.— 1713. Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκη. Παράρτημα τ. ΙΗ' τοῦ Ἑλλ. Φ. Συλλόγου σ. (174):

§ 19. **Δανιήλ**.— 1716. Ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Γ'. *Αὐτόθι*. ΙΗ' τ. Ε. Φ. Συλλ. σ. 175.

§ 20. **Ἱερεμίας**.— 1721 Βυζάντιος : συνδρομῇ αὐτοῦ εἰς τὴν Μονὴν *Σκαλωτῆς*. Ἄλλοτε ἴσως διασαφήσεις. Βλέπε καὶ *Λαμπάκη*, ἐν *Δελτίῳ* Χρ. Ἀρχ. Ἑ. τεύχ. Η'.

§ 21. Ὁ **Μεθόδιος**.— Οὗτος ὁ Αἶνου ἐποίησε κατὰ τὸ 1738 τετραστιχον ἱαμβεῖον *εἰς τὸν πονήσαντα τὸ σπανιόνατον βιβλίον «Λιτὴ ναυτικὴ ἐσπερινὴ καὶ ἑωθινὴ εἰς χρῆσιν ναυτικῶν»* τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ 1738. Πονήσας εἶναι ὁ *Διαμαντῆς Ρούσιος*. Ὅρα Legrand E. Bibliogr. Hellénique . . . dix huitième siècle, Paris 1918 σ. 270. Τὸ βιβλίδιον ὑπ' ἀριθ. 257.

Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ κατὰ τὸ 1748 Ἑνετίησι τυπωθὲν τοῦ αὐτοῦ λογισωτάτου διδασκάλου *Διαμαντῆ Ρουσίου* βιβλίον «Ἐλεγχοὶ Λατίνων Θερησκείας» ἐποίησε τρίστιχον «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Αἶνου Μεθόδιος εὐχέτης σου». *Αὐτόθι*, ἐνθ' ἄνωτέρω σ. 358 ἢ ἀρ. 364.

*) Ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ ναοῦ ἔνδοθεν ὑπῆρχε γεγραμμένον «δεῖσαι τοῦ δούλου τοῦ > Θεοῦ Γεωργίου ἱερέως καὶ διδασκάλου τοῦ Ψαλτήρος». Πάντα τὰ περὶ τῶν ναῶν εἶναι σημειώσεις τοῦ 1881. *Πρβλε* : ὅσα παρὰ τῷ μακαρίτῃ *Λαμπάκῃ* ἐν *Δελτίῳ* Χρ. Ἀρχ. Ἑ. τεύχει Η' γράφονται, διότι δὲν ἔχω παρ' ἐμοὶ πρόχειρον. ὡς ἐσημείωσα ἐν σ. 40 καὶ 60 τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ τόμου τούτου.

§ 22. **Τιμόθεος**.— Ἐν τῷ πατριαρχικῷ κώδικι, ἐν ᾧ περιέχονται διασωζόμενα εὐτυχῶς τὰ ἀπὸ τοῦ 1730 μέχρι τοῦ 1760 ὑπομνήματα ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν ἀναγινώσκω :

« Ἐπειδὴ ἡ ἀγιωτάτη μητρόπολις Αἴνου διέμεινεν ἀπροστάτευτος » καὶ ἀποίμαντος, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κῦρ *Μεθοδίου* πρὸς » Κύριον ἐκδημήσαντος . . . ἀδεία τοῦ παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου » ἡμῶν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου *Σεραφεῖμ* (1) ἐθέμεθα . . . τὸν θεοφιλέ- » στατον ἐπίσκοπον Ἐλασσῶνος κῦρ *Τιμόθεον*. . . »

ἔτει α ψ ξ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον, Ἰνδικτ. η'.

Ὁ *Τιμόθεος* οὗτος Αἴνου ὑπογράφει εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἐλασσῶνος—νεωστὶ ἐκλεγέντος—ὀσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις *Παρθενίου*.

α ψ ξ', Ἰανουαρίου η'.

Ἐπίσης ἐν σιγγίλλῳ ἱερῶς Μονῆς τοῦ ἀγίου Μελετίου ἐν τῇ Ἀτικῇ.

Ὅρα *Νέου Ἑλληνομνήμονος* τ: Δ' (1907) σ. 97—100.

Εἰς Αἴνον, προσταγῇ βεζιρικῆ, κατὰ τὸ 1767 ἐξωρίσθη ὁ Ἰωαννίνων *Γρηγόριος*, ἀνθ' οὗ Ἰωαννίνων ὁ Συμωναῖος *Γρηγόριος* γίνεται κατὰ Ἐπιφάντην. (Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 413).

§ 23. **Διονύσιος**.— Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 340 πατριαρχικῷ κώδικι τῷ περιέχοντι σειρὰν τῶν ἀπὸ 1769 μέχρι 1790 ἔτους ὑπομνημάτων ἀπήντησα τὸ ὑπόμνημα τὸδε :

« Τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Αἴνου ἀπροστατεύτου διαμεινιάσης » ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κῦρ *Τιμοθέου* τὸ ζῆν ἐκμετρήσαν- » τος καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος, ἡμεῖς οἱ ἐνδημοῦντες » συναδέλφοι ἀρχιερεῖς προτροπῇ καὶ ἀδεία τοῦ παναγιωτάτου καὶ σε- » βασιμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρ- » χου κυρίου κυρίου *Θεοδοσίου* (2) συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατρι- » αρχικῷ ναῷ τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου καὶ ψήφους » κανονικὰς προβαλλόμενοι εἰς εὐρεσιν καὶ ἐκλογὴν ἀξίου καὶ ἀρμοδίου » προσώπου τοῦ ἀναδεξιμένου τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον καὶ ἀρχιερατι- » κὴν προστασίαν τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώ- » τατον ἐν ἱερομονάχοις κῦρ *Διονύσιον*, δευτέρον τὸν ἱερομόναχον *Χρύ- » σανθον* καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον *Μελέτιον*, ὧν τὰ ὀνόματα κατέστρω- » ται ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας . . . ἐν ἔτει » σωτηρίῳ α ψ ο β', κατὰ μῆνα ἰούλιον, ἐπιανεμήσεως ε' . »

Θεοδόσιος . . . πατριάρχης ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἀγίου Νικο-

1) *Σεραφεῖμ Β'* ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως, περὶ οὗ ὄρα *Γεδεών*, Π. Πινάκων σ. 619—653. Ἐπατριάρχησεν ἀπὸ Ἰουλίου 1757—25 Μαρτίου 1761, ἰδιαιτέραν ἐπεδειξάτο στοργὴν πρὸς τὴν Μ. τοῦ Γένους Σχολήν.

2) *Θεοδόσιος* ὁ Κρής, πατριαρχήσας ἀπὸ Ἀπριλίου 1769—Νοέμβρ. 1773.

μηδείας κῦρ *Νικηφόρου*, τοῦ ἁγίου Χαλκηδόνος κῦρ *Παρθενίου*, τοῦ ἁγίου . . . κῦρ *Καλλινίκου*, τοῦ ἁγίου Προύσσης κῦρ *Μελετίου*, τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως κῦρ *Σαμουήλ*, τοῦ ἁγίου Δρύστρας κῦρ *Παρθενίου*
 τοῦ ἁγίου Ἄρχιάλου κῦρ Ἄνανιου,
 » » Χριστιανουπόλεως » Ἰερεμίας
 » » Μεσημβρίας » Μακάριος
 » » Βάρνης » Νεόφυτος
 » » (;) » Γρηγόριος
 » » Ἀγαθουπόλεως » Νεόφυτος.

Ὁ *Διονύσιος* ὡς συνοδικὸς μετὰ τὸν Βάρνης ὑπογράφει ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ πατριάρχου *Γερασίμου*, γενομένη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1794. Διωρίσθη κατὰ τὸ 1797 ἐξαρχικῶς σὺν τῷ ἐπισκόπῳ Μυριοφύτου, τῷ *Νεοφύτῳ*, εἰς τὸ ἐρευνῆσαι τὴν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου [τοῦ *Τσαδηῖρι*] κατάστασιν, μεθ' ὃ ἐγένετο τὸ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σιγίλλιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. « . . . Διορισθέντων γὰρ ἐξαρχικῶς τῶν ἐν ἁγίῳ » πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν τοῦ τε ἱερωτάτου » μητροπολίτου Αἴνου καὶ υπερτίμου κῦρ *Διονυσίου*, τοῦ θεοφιλεστάτου » ἐπισκόπου Μυριοφύτου κῦρ *Νεοφύτου*, ἐπὶ τὸ ἐρευνῆσαι τὰ περὶ τῆς » καταστάσεως τῶν ἐκεῖ σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων καὶ παραλαβεῖν » ἀκριβῆ λογαριασμὸν καὶ καταγραφὴν τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ » ἐτησίου ληψοδοσίας ἐκθεσιν. . . . ». Τὸ σιγίλλιον ἐγένετο ἐπὶ *Γρηγορίου* τοῦ *Ε'* εἰε *χιλιοσιῶ ἐνενηκοσιῶ ἐβδόμῳ* κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου, ἐπινεμῆσεως πρώτης.

Καίτοι οὐχὶ οἰκτεῖον τὸ μέρος, σημειωθῆτω ἐνταῦθα ὅτι εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας, τῆς ἱερᾶς μονῆς ταύτης, ἥτις ἄγει ἑορτὴν καὶ πανηγυριν τῇ 2 Μαΐου ἐκάστου ἔτους ἐκτάκτως συρρέοντος πλήθους προσκυνητῶν ὑφίστατο (ὑφίσταται ;) ἐν λαμπρῷ καὶ εὐφώρῳ πεδιάδι ἐν ἣ καὶ γαῖα τῆς μονῆς χωρίον Ἀρβανίταις ἐξ ὀλιγίστων καλῶν οἰκογενειάρχων οἰκούμενον, διοικητικῶς ὑπαγόμενον τότε τῇ ὑποδιοικήσει *Κεσσάνης*.

§ 24. *Ματθαῖος*.— Ἀποθανόντος τοῦ *Διονυσίου* ἐκλέγεται κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1807, ἐπινεμῆσεως δεκάτης μητροπολίτης Αἴνου ἀνὴρ σπουδαιότατος ὁ «ὄσιολογιώτατος ἐν ἱεροδιδασκάλοις *Ματθαῖος*» ἐξ Αἴνου καταγόμενος, δὲν ἠθέλησε τάχιστα, ἵνα εἰς ἄλλην ἀνωτέραν τὴν τάξιν μητροπόλιν ἀνέλθῃ, ἀλλὰ παρέμεινε τῇ γενετείῳ αὐτοῦ θεαρέστως ὑπηρετῶν καὶ τὰ κατὰ τὴν παιδείαν προάγων. Διδάσκαλος αὐτὸς πρότερον ἐν Ἐπιβάταις (1) καὶ εἶτα ἐν τῇ τότε ὀνομαζομένη *Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ*

1) *Πατριαρχοῦντος Γερασίμου* τοῦ ἀπὸ Δέρκων καὶ ἀρχιερατεύοντος τῆς Σηλυβρίας *Καλλινίκου* ἐξεδόθη διὰ τὴν Σχολὴν Ἐπιβατῶν, μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1796

(=Π. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆ) τῇ ἐκ Φαναρίου εἰς Κουρούτσεμε μετατεθείση (=Σχολῆ τοῦ Κουρούτσεμε) ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος ὑπὸ τῶν ἀρχοντικῶν ἡγεμονικῶν οἰκῶν, ἰδιαίτατα τοῦ τῶν Καλλιμαχῶν (¹), ἐφρόντισεν ἅμα τῇ ἐκλογῇ ὡς μητροπολίτου τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἵνα ἐπιστατήσῃ καὶ διορθῶσῃ τὰ σχολειακά, διότι καὶ ἡ Αἶνος εἶχε σχολήν, ἣν προσηκόντως διὰ σιγγίλιου ὁ φιλόμουσος πατριάρχης Γεράσιμος κατὰ τὸ 1796 ἐστήριξεν (²).

Ματθαῖος. [«Διεβίω βίον ἐνάρετον ἀφωσιωμένος εἰς τὰ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, εὐλαβῆς καὶ εὐπρεπῆς τὰ ἐκκλησιαστικά. Αὐτὸς ἐκώλυσε τὴν κατὰ τὰ ἐννεαήμερα τῆς Παναγίας—ὅτε ἐτελεῖτο ἐμπορικὴ πανήγυρις πρὸ τοῦ φερωνύμου ναοῦ κατ' ἔτος—γινομένην θυσίαν (κουρμπάν) ὄρισας μόνον τὴν πανήγυριν τελεῖσθαι ἄνευ τῆς τοιαύτης θυσίας πρὸ τῆς ὀρισμένης εἰκόνας. Ἡ ἑορτὴ αὕτη καὶ νῦν ἡ πανήγυρις μετετέθη εἰς Καλύβια Μαλγάρων, ἔνθα ὑπαρχούσης μονῆς ἀθωνιάτιδος μεταβαίνουνσι προσκυνηταὶ ὀδηγούμενοι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀγιώνυμον ὄρος ὑπὸ τινος μοναχοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καταδρομῆς κλήρου καὶ λαοῦ ὁ Ματθαῖος συκοφαντηθεὶς ἐκλήθη εἰς Κων(ν)πολιν καὶ ἐφυλακίσθη] (*).

Ὁ Αἶνου Ματθαῖος, προτροπῇ τοῦ πατριάρχου *Εὐγενίου*, τοῦ ἀπὸ Πισιδίας (³) μετατίθεται τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 ἐπινεμήσεως θ' εἰς Θεοσιγγίλιον, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Περιοδικῷ* τοῦ 'Ε. Φιλ. Συλλόγου ὑπὸ τοῦ μακαρίτου *Μ. Παράνικα*, τ. ΙΑ' σ. 77—78 (1878). Ὑπὸ τοῦ κ. *Γεδεῶν* ἀγνοεῖται ἡ δημοσίευσίς τοῦ σιγγίλιου, καίτοι γράφει ἱκανὰ περὶ τοῦ *Ματθαίου Χρον. Πατριαρχ. Ἀκαδημίας*, Κ)πολις 1883, σ. 295 κ. ἔ.

¹) Τὸ ἐν τῷ δεξιῷ κλιτεῖ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου *Δημητρίου* ἐν Ξηροκρήνη τοῦ Βοσπόρου (Κουρούτσεμε) παρεκκλήσιον εἰς μνήμην *Ἀλεξάνδρου* τοῦ Καλλιμάχη ὠνόμασαι τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου· ἐν τούτῳ ἐτελεῖτο μέχρι θοετίας καὶ ἡ λειτουργία καθ' ἕκαστον ἔτος τῇ 30 Αὐγούστου καὶ ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα τῆς τοῦ χωρίου καὶ τοῦ ναοῦ εὐσεγγετιδος ἡγεμονικῆς ταύτης οἰκογενείας. «Ὁρα *Μυστακίδου* «περὶ Κουρούτσεμε...» ἐκδ. Ἀθηνῶν σ. 81 καὶ τὴν αὐτόθι σημειώσιν.

²) Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Γερασίμου, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ σχολάρχης τῆς Σχολῆς τοῦ Γένους αὐτὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ μῆνα Μάρτιον ἐξεδόθη σιγγίλιον διὰ τὴν Σχολὴν τῆς Αἶνου, εἰς ἣν προσηλοῦται τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου *Παντελεήμονος* ἡρειπωμένον τότε καὶ τὸ ἐν τῇ πόλει μετόχιον αὐτοῦ μετὰ τρουλωτοῦ ναῖσκου τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου* ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη κοινὴ σχολὴ τῶν Ἑλλήν. μαθημάτων. *Βλέπε* ὅσα ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ *Νεολόγῳ* Κων(ν)πόλεως ἀριθ. 3772 (16 Ὀκτ. 1881) καὶ τὸ σιγγίλιον ἐν *Δελτίῳ* 'Ι καὶ 'Ε. Ἐταιρείας τ. Β' 84—87 καὶ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῶν «*Θρακικῶν*» τοῦ ἔτους τούτου σ. 49. Διορθωτέα τὰ ἐν τοῖς *Χρονικοῖς* τῆς Π. Ἀκαδημίας τοῦ κ' *Γεδεῶν* ἐν σημειώσει σ. 206. Ἐλησμονήθη ἡ ἐν τῷ *Νεολόγῳ* δημοσίευσίς τοῦ κ'.

³) Ὑπόμνημα *ἐκλογῆς* τοῦ ἀπὸ Πισιδίας *Εὐγενίου* καὶ τῆς *παύσεως* τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου τοῦ Ε', ἐδημοσιεύθη ἐν *Ἐκκλησ. Ἀληθείας* σ. 204 ἔτους 1920.

*) Τὰ ἐν [ ] παρεντεθειμένα εἶναι τὰ πρὸ τεσσαρακονταετίας κατατεθειμένα ἐν τοῖς χειρογράφοις μου.

σαλονίκη (1) καὶ ἐπὶ Ἀνθίμου προβιβάζεται εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κυζίκου. . . Ἀποθνήσκει κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1831 (2).

Μαρθαῖος.— α' Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 319 πατριαρχ. κώδικι φέρονται ἐπὶ λέξει ταδε : « Μετὰ δωδεκαήμερον τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀνθίμου (ἀπὸ » Σμύρνης) Καλκηδόνος ἐγκαθειρόχθη μετὰ τοῦ ἁγίου Νικομηδείας κῦρ » Παραρέτου, τοῦ ἁγίου Δέρονος κῦρ Ἰερεμίου, τοῦ ἁγίου Θεσ)νίκης κῦρ » **Μαρθαίου**, τοῦ ἁγίου Σμύρνης κῦρ Παισίου, τοῦ ἁγίου Μιτυλήνης κῦρ » Καλλινίκου, εἰς τὸ ὄδξάκι τοῦ *μποσιαντζήμπασι* δίκην ὁμήρων. Σήμερον » δὲ τῷ 1822 μηνὶ Ἰουλίῳ λ', ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἐγένετο πατριαρχῆς ὁ Ἀνθίμος. . . ».

β'. Ἐν σελίδι δὲ 49 τοῦ περιέχοντος τὰ ἀπὸ 1824—1838 Π. ὑπομνήματα κώδικος ἀνέγων : « Τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Θεσ)νίκης ἀρρο- » στατεύτου διαμεινάσης ἄτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κῦρ **Μαρθαίου** » διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προβι- » βασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κυζίκου (3) . . . » διορίζεται Θεσ)νίκης ὁ ἅγιος Λήμνου **Μακάριος** τὸν Ἰανουάριον τοῦ » 1824 ».

§ 25. **Γρηγόριος.**— Ἀμέσως ἅμα τῇ εἰς Θεσ)νίκην μεταθέσει τοῦ **Μαρθαίου** εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ ἐκλέγεται **Αἴνου** ὁ ἐν ἱερομονάχοις ἀρχιμανδρίτης **Γρηγόριος**. Κατήγετο ἐκ Τήνου, ἐχηρημάτισεν ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Μελίτῃ γραικικῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν Ρωσικὴν κατοχὴν ἐβοήθησε πολὺ τοὺς Τούρκους (μέχρι 1831). Ἐπὶ **Γρηγορίου** τοῦ ζ' ἐγένετο Δρύστρας καὶ Προϊλάβου ἀντὶ τοῦ ἐκπτώτου Ἀνθίμου, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1840.

§ 26. **Κύριλλος** (4).— Ἐπειδὴ δὲ ἄνευ ἀρχιερατικῆς προστασίας ἔμεινεν ἡ Αἴνος « . . ἄτε τοῦ κῦρ Γρηγορίου κατὰ κοινήν πρὸς τὴν Ἐκκλη-

1) Τελευταία σελίδι τοῦ 349 Πατριαρχ. κώδικος, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ἐν Αἴνω.

2) Ὁ Αἴνου **Μαρθαῖος** μετέβη ἐξαρχικῶς εἰς Σμύρνην πρὸς λύσιν τῆς περὶ τοῦ φιλολογικοῦ φροντιστηρίου διαφορᾶς. Ὅρα, *Οἰκονόμοι, Σωζόμενα Φιλολογικά*, σ. 470. Ὁ βίος τοῦ **Μαρθαίου** ἐκτίθεται ὑπὸ Σαμουήλ τοῦ Κυπρίου ἐν τῷ βιβλίῳ ὅπερ φέρει τίτλον « Ἀντίρρησις πρὸς τὴν ἐν εἰδει ἀπολογίας περὶ τῆς εἰς τὸ χυδαῖον ἰδίωμα μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἀποσταλείσαν τῇ τοῦ Χ. Μ. Ἐκκλησίᾳ ἐπιστολῇ τοῦ μακαρίτου κῦρ Ἰλαρίωνος κλπ. » ἐν Κων)πόλει 1841 σ. μβ'—μδ'.

3) Ἐν σελ. 41 τοῦ Π. κώδικος εὕρισκω ὅτι : « διεδέξατο τὸν ἀποθανόντα » **Κωνστάντιον** καὶ τὸν ἀπὸ Βερροίας παρεισφρήσαντα **Κακοζαχαρίαν** τὸν καθαιρέσει παντελεῖ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ καθυποβληθέντα.

4) Ἄναστ. **Καρακιουλάφη**, « Φυσιογνομ. Ἀριστοτέλους » ἐν Κ)πόλει, 1819 ἐν καταλόγῳ συνδρομητῶν ἀρχιμανδρίτης τοῦ Παναγιωτάτου λέγεται.

Ὅρα ἐν τῷ Β' μέρει τῆς μελέτης ταύτης γράμματα πρὸς αὐτὸν *πατριαρχικά*.

« σίαν δι' ἀναφορῶν ἐπίμονον ἀγωγὴν δι' εὐλόγους καὶ κανονικοὺς λόγους
« καὶ κατὰ συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐξωσθέντος τῆς ἐπαρχίας ταύτης» ἐξε-
λέγη ὁ τῶς δευτερεύων τῶν πατριαρχείων *Κύριλλος* κατὰ Μάϊον τοῦ 1831.

Ἐκ Νεοχωρίου τοῦ Βοσπόρου, κόσμιος ἀνὴρ, ἐγένετο *Ἀμασείας* ἐπὶ
διαδοχῇ τοῦ τεθνεώτος *Καλλινίκου* κατὰ τὸ 1847 καὶ κατὰ Σεπτέμβριον
τοῦ 1855 ἀνεδείχθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1). Ἀπεσύρθη τοῦ οἴκου.
θρόνου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1860. Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Κυρίλλου προση-
τήθη διὰ σιγίλλου καὶ ἡ ἱ. μ. Σκαλωτῆς ταῖς Σχολαῖς Ἰανουαρίῳ 1832 (2).

§ 27. *Σωφρόνιος*. — Μετὰ τὴν μετάρθεσιν ταύτην κατὰ Μάϊον τοῦ
αὐτοῦ ἔτους διεδέξατο ἐν τῷ θρόνῳ τὸν Κύριλλον ὁ ἐκ Μιτυλήνης *Σω-
φρόνιος*, ὁ ἀπὸ Ἀγγιάλου, οὐχὶ μεγάλης παιδείας μέτοχος, ἀλλ' ἀγαθὸς
ποιμὴν, λίαν εὐαρεστήσας τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ καὶ εἰς βαθμόν, ὥστε ὅτε
κατὰ τὸ 1849 ἐξελέγη *Κρήτης* ἀντὶ τοῦ εἰς Φιλιππούπολιν μετατεθέντος
Χρυσάνθου (3) ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος *Νικηφόρου* καὶ διεδέξατο
αὐτὸν ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος *Ἰγνάτιος*, οἱ ἐπαρχιωτὰ δὲν ἀφῆκαν αὐτὸν

28. § (*Ἰγνάτιος*) ἴν' ἀναχωρήσῃ, καίτοι ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔξαρχος εἶχεν
ἀποσταλῆ. Ἐπὶ τέλους πειθόμενος τῇ ἀνωτάτῃ αὐτοῦ πνευματικῇ ἀρχῇ
ἔρχεται εἰς Κων)πολιν καὶ οἴωνει ἐν εἶδει ἐξορίας κατοικεῖ εἰς τὴν νῆσον
᾽Οξειαν τῶν Πρίγκιπωνήσων. Ὑποβάλλει τὴν παραίτησιν αὐτοῦ κατὰ Δε-
κέμβριον ἀπὸ τῆς νέας ἐπαρχίας. Ὁ λαὸς τῆς Αἴνου ἐκθύμως καὶ ἐπιμό-
ως ζητεῖ τὸν προσφιλῆ αὐτοῦ πνευματικὸν πατέρα μὴ εἰσακούομενος δέ,
καθ' ἃ φέρεται ἀνὰ τὰ στόματα, πάντως ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν
μεγάθυμον Σουλτᾶνον *Μετζῆτ Χάν*. Ὁ Σουλτᾶνος ἐξέδωκεν *ἰραδέ*, δι'
οὐ ἐπανάρχετο ὁ μητροπολίτης εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως
ἕτερος εἶχεν ὀρισθῆ μητροπολίτης, ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἐγένετο κλῆρος—
τοῦτο κατὰ παράδοσιν—καὶ ὁ κλῆρος ἔλαχεν ἐπὶ τὸν *Σωφρόνιον*.

Οὕτω τῷ 1851 κατὰ Φεβρουάριον, ὡς φέρεται ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς
κώδιξι, ὁ πρῶν *Κρήτης* διαδέχεται τὸν εἰς Κασσάνδρειαν διορισθέντα
Ἰγνάτιον, τὸ πᾶν ἐξοικονομήθη, διευθετήθη καὶ ὁ *Σωφρόνιος* διαβιοῖ ἐν
μέσῳ τοῦ λατρευόντος αὐτὸν ποιμνίου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπισυμ-
βάντιος κατὰ τὸ 1855. Ἀποθνήσκων ὁ *Σωφρόνιος* ἐδωρήσατο τῇ ἐκκλησίᾳ

1) Βλέπε: παρὰ *Μαθᾶ*, κατάλ. Πατριαρχῶν, ἔκδ. δευτέρα 1884 σ. 180 τὰ
περὶ πολιτείας αὐτοῦ.

2) Ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν σ' 88—93 τοῦ Β' τ. τῆς Ἱ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐται-
ρείας καὶ τὰ συναφῆ πρὸς τοῦτο ἄλλα ἐπίσημα γράμματα, μέχρι σελ. 107. Ὅρα
κατωτέρω τὰ ἐπὶ τῆς ἱερατείας *Σωφρονίου*.

3) Ὅρα: *Πανηγυρικὸν* εἰς τὸν Χρυσάνθον, ἐκφωνηθέντα ἐπὶ τῇ εἰς Φιλιππού-
πολιν καθόδῳ αὐτοῦ ἐν *Τσουκαλά*. Ἱστορικογεωγρ. περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλ)-
πόλεως ἐν Βιέννῃ 1851 σ. 77.

τῆς Παναγίας (Κοίμησις), ἣτις ἦτο καὶ μητροπολιτικὴ, τὴν λαμπρὰν τοῦ θείου αὐτοῦ πατριάρχου *Καλλινίκου* ἀρχιερατικὴν στολὴν χρυσοῦφαντον καὶ πλουσίως ἐπάργυρον Εὐαγγέλιον. Ἐραγε διεσώθησάν σου ; (1).

Ἐπ' αὐτοῦ διὰ *σιγίλλιον* ἀπεσπάρθη ἡ ἱ. μ. Σκαλωτῆς ἀπὸ τῶν σχολῶν καὶ ἀνεκτίσαστο τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς σταυροπηγιακὴν καὶ πατριαρχικὴν ἀξίαν (Μαΐω 1837) (2).

§ 29. *Γαβριήλ*. — Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1855 ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχίας Ἀνθίμου τοῦ 5', τοῦ Κουταλιανοῦ, ἐκλέγεται Αἶνου ὁ *Γαβριήλ*, τέως Δημητριάδος, ἐκ Μιτυλήνης καὶ αὐτὸς ποιμάνας τὴν ἐπαρχίαν θεοφιλῶς μέχρι τῆς 17 Ἰουλίου τοῦ 1867, ὅτε ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος. Ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, ἐξ ἀνακομιδῆς δὲ διεσώθησαν τὰ ὄσῳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς [Κε]χαριτωμένης (3). Μετέσχε καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπὶ διετίαν κατὰ τὰ κεκανονισμένα (1864—66).

Τοῦ *Γαβριήλ* τούτου εἶχον ἰδεῖ ἐπιστολὰς τοῦ ἔτους 1867 ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένας, ὧν ἡ τελευταία ἐγράφετο καὶ ὑπεγράφετο ἐν Αἶνω τῇ 12 Ἰουνίου. Ἀπευθύνοντο αἱ περισσότεραι ἢ σχεδὸν ὅλαι «πρὸς τὸν μουσικολογιώτατον ἄρχοντα πρωτοψάλτην τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. *Σταυράκη*ν (Γρηγοριάδην) εἰς Κων)πόλιν κατὰ τὸ Φανάριον». Ἐπιστολὴ χρονολογουμένη ἐξ Αἶνου τῇ 16 Μαρτίου τοῦ 1867 εἶναι ἀρκούντως σπουδαία, διότι ἀναφέρεται εἰς ζήτημα ἐθνικὸν τὸ τῶν *Διαθηκῶν*, ὅπερ, ὡς γνωστόν, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους σπουδαιότατα τὰ πατριαρχεῖα ἀψησόλησε καὶ συνετάραξε. Ἐγράψε δι' ἐνέργειαν τῶν δεόντων τῷ πατριάρχῃ, ἀλλ' ἅμα καὶ τῷ ἁγίῳ Νικαίας καὶ τῷ κ. Γρηγορίῳ *Ταπεινῷ*, ἀδελφῷ, ὡς αὐτὸς γράφει τῷ ἄρχοντι πρωτοψάλτῃ, τοῦ ἁγίου Μελενίκου (4) καὶ ζητεῖ ἵνα πληροφορηθῇ, ἐὰν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐγένετο *τακίριον* καὶ τίς ἡ ἀπάντησις τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ *Σταυράκης Γρηγοριάδης* ἦν ἐξ Αἶνου, ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ ἐννέα πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ ἐν Κων)πόλει Μουσικοῦ Συλλόγου, ὡς δεικνύει ὁ

1) Ἡ ἐκκλησία ἐκἀκὴ κατὰ τὸ 1867, ὡς ἤδη δεσμειωθήσαν τὰ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ 60 σελίδι τοῦ ἔτους τούτου τῶν «*Θρακικῶν*».

2) Ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τ. Β' σ. 101—107 τοῦ *Δελτίου* τῆς Ἱ. καὶ Ἐ. Ἐταιρείας. Βλέπε καὶ τ' ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς ἱερατείας τοῦ Κυρίλλου.

3) Τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας, τῆς *Χαριτωμένης*, εἰς τὸν Κάτω Μαχαλάν, κατὰ τὸ 1802 ἀνακαινισθεῖσης, ὅτε εἶχεν ἀνεγερθῆ καὶ λιθόκτιστον μέγα κωδωνοστάσιον.

4) Μελενίκου *Διονύσιος* (1837—1875) ὁ *Ταπεινός* † 1881 ἐν Φαναρίῳ. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ μακαριτὴς φίλος μου νομοδιδάκτωρ Ἐλευθέριος *Ταπεινός*, ὁ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐφέσου †, ἐκτενῆ ἐγράψε περὶ μητροπολιτῶν Μελενίκου μελέτην ἐν τῷ δωδεκάτῳ τ. τῆς Ἐκκλησ. Ἀληθείας. Πρβλε, τοῦ ἰδίου καὶ τὰ ἐν τῷ Γ' τόμῳ αὐτόθι.

ἔντυπος κατάλογος ἐν τῷ κανονισμῷ τοῦ Συλλόγου τυπωθέντι τῷ 1863 (ἐκ σ. 14). Τὰ περὶ τοῦ Σταυράκη τούτου, ὅστις καθὼς ἐγὼ ἐξ ἐγγράφου προσκλήσεως ἐμπιστευτικῆς τοῦ Ἐλασσῶνος Ἰγνατίου φερούσης χρονολ. 23 Ὀκτωβρ. 1865 γινώσκω, ἦτο ψάλτης τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ ἱεράς Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας. Ἀπόφασις συνδικῆ καὶ πατριαρχικῆ αὐθημερὸν ληφθεῖσα ἐμπιστευτικῶς τῷ Σταυράκη, διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀνεκρινώθη, ἵνα ἢ οὗτος ἔταιμος διὰ τὰ περαιτέρω τοῦ διορισμοῦ (1).

§ 30. **Μελέτιος.**— Τὸν Γαβριὴλ θανόντα διεδέξατο ὑπερμεσοῦντος τοῦ 1867 ὁ ἐξ Ἰβρὶκ Τεπέ, ἐν Αἴνῳ ἀνατραφεὶς Μελέτιος, πρῶην Λοφτοῦ, ὅστις ὑπὸ τῶν Αἰνίων ἠναγκάσθη ἵνα ὑποβάλλῃ παραίτησιν. μεθ' ἣν προεδρικῶς ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους.

Μελέτιος.— Μετὰ ἐνδεκάμηνον μεσαρχιερατείαν (2) κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1872 ἀνεδείχθη μητροπολίτης ἐπὶ τῆς τρίτης πατριαρχίας Ἀνθίμου τοῦ 5' ὁ Νεοκαισαρείας Μελέτιος, ὅστις μόλις ἔτος ἐν διοικήσας τὴν ἐπαρχίαν παρητήθη καὶ αὐτός.

§ 31, **Δωρόθεος.**— Τοῦτον διεδέξατο ὁ Κίτρους Δωρόθεος κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873. Ἐποίμανε τὴν ἐπαρχίαν μέχρι μεσοῦντος τοῦ 1877, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε. Ἐτάφη, ὡς ἐσημείωσα ἐν σελ. 60 τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως.

§ 32. **Ἀνθίμος.**— Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1877 ἐξελέγη μητροπολίτης Αἴνου ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ἀνθίμος ὁ Τσαΐσος, ὁ ἀπὸ τοῦ 1869 ἐπίσκοπος Παραμυθίας. Γεννηθεὶς τῷ 1831 ἐν Πηλαιβίτση παρὰ τὸ Φιλιάτι,

1) Τὴν ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλασσῶνος Ἰγνατίου, καλὸν ἐνθύμιον ἀπέστειλα ἐντεῦθεν τῷ μουσικολογιαίῳ ἄρχοντι Μ. Πρωτεκδικῷ κ. Γ. Παπαδοπούλῳ, ἀριγνώτῳ διὰ τὰ περὶ μουσικῆς ἔργα αὐτοῦ. Πρὸς τοῦ αὐτοῦ: Ἱστορικῆ ἐπισκόπησις τῆς Βυζαντ. Ἐκκλῆσ. Μουσικῆς.... ἐν Ἀθῆναις, 1904 σ. 110.

2) Ἐπὶ τῆς μεσαρχιερατείας ταύτης ἐλήφθη ἐν Αἴνῳ τῇ 11 Ἀπριλ. 1871 ἐγκύκλιος τοῦ ἐν Κωνιπόλει Ἑλλ. Φ. Συλλόγου, ἡ προκαλοῦσα τὴν συνεργασίαν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὁμοματεῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ ἐγκλειούσα τὰ ἐπὶ διαφόροις διαγωνισμοῖς προγράμματα, ἡ ζητοῦσα πληροφoρίας περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ παρὰ τοῦ Προεδρείου τοῦ ἐν Αἴνῳ Ἀναγνωστηρίου ὁ «Εὐαγγελισμός». Τὸ γράμμα τοῦ γεραροῦ Συλλόγου ὑπ' ἀρ. 774 καὶ ἡμερ. 26 Μαρτίου 1871 ὑπογράφει ὁ πρόεδρος Μ. Λογοθέτης Σ. Ἀριστάρχης καὶ ὁ γεν. γραμματεὺς Γ. Χασιώτης. Εὐλογημένοι χρόνοι! Ὁ πατὴρ τῶν Συλλόγων, ὡς σημειώσας ἔχω, κατὰ τὸ 1873 καὶ 1874 καὶ ἀνά δεκαπέντε λίρας ἐπίδομα ἐπεμπεν εἰς τὸ ἀναγνωστήριον ὁ «Εὐαγγελισμός», ὅπερ ἦτο οἰοεὶ παράρτημα τῆς σχολῆς, διότι ἐν αἰθούσῃ τῆς εὐρείας Σχολῆς εἶχεν ἐγκαταστή, ἐν ἣ καὶ σπουδαία τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὑπῆρχε Βιβλιοθήκη. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην εἰσῆλθον ἅπαξ μετὰ τοῦ μακαρίτου Συροπούλου Συροπούλου· δὲν ἐδέχθη ἴν' ἀναλάβω τὰς κλεῖδας. Τοῦ διατὶ ἡ ἐξήγησις εὐνόητος.

ὄργων πρὸς μάθησιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ζωσιμαίαν* ἐξ ἧς μετὰ ἑξαετείς σπουδὰς ἀπεφοίτησε τῷ 1850 ἀριστοῦχος μεταβάς δ' ἀμέσως εἰς Κ)πολιν ἐτελείωσε καὶ τὴν ἐν *Χάλκῃ Θεολογικῇ Σχολῇ* κατὰ τὸ 1861. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδαξεν ἐν τῇ *Ζωσιμαίᾳ* τὰ Θρησκευτικά. Ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπίσκοπος Παραμυθίας ἐχειροτονήθη ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τοῦ σ. μ. Ἰωαννίνων *Σωφρονίου*, ἐπιμάνεν ἐναρέτως τὴν ἐπισκοπὴν μέχρι τοῦ 1877, ὅτε ἐγένετο μ. Αΐνου, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ ἐπομένου 1878 εἰς Αΐνον ἀφικόμενος. Εἶναι ὁ μετέπειτα ψηφισθεὶς Ἄγγιάλου, εἰς ἣν ἐπαρχίαν δὲν ἠξίωσεν ἵνα μεταβῇ. Ἀσχολούμενος περὶ συγγραφὰς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1893 ἐξελέγη *Κορυθαῖος*, εἶτα *Λέρου καὶ Καλύμνου*, ὅθεν καὶ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον παρ' ἐλπίδα ἀνεργήθη ὡς Ἄνθιμος Ζ', παραιτησάμενος τῇ 19 Ἰανουαρίου τοῦ 1897, ὅπως ἀναλάβῃ τοὺς οἴκας τοῦ θρόνου ὁ εὐγενέστατος ἐκεῖνος καὶ κοσμιώτατος πατριάρχης *Κωνσταντῖνος ὁ Ε'* ὁ ἀπὸ Ἐφέσου.

ΠΙΝΑΞ

σύντομος κυριωτέρων ὀνομάτων τοῦ Α' μέρους

	§	§		§	§
Α' θανάσιος		6	Δαμασκηνὸς Βιζύης		13
Ἀκάκιος Μεσημβρίας		13	Δανιὴλ	4, 12, 13,	19
Ἀνανίας Ἀγγιάλου		32	»	Προικονήσου	13
Ἄνθιμος πατριάρχης		24	»	Εὐθείου	16
» (Τσάτσος)		32	Διονύσιος Μελενίκου		29
» Δρούστρας		25	»		5, 23
Ἀντώνιος		13	»	πατριάρχης	7
Ἀρβινίταις, χωρίον		23	Διαμαντῆς Ρύσιος		21
			Δωρόθεος		7
Γαβριὴλ Κυζίκου		29	»	Κίτρους	31
Γατελούζων οἶκος		6			
Γεδεὼν 1ος		16	Εὐγένιος	πατριάρχης	24
» 2ος		17			
Γεράσιμος πατριάρχης		24	Θεοδόσιος	πατριάρχης	23
Γεώργιος		3	Θεοφάνης Ἀχοιδῶν		
Γρηγόριος	13, 23,	25	Θεο(ν)ικής	Ματθαῖος	24
» Ἰωαννίνων		22			
» Ταπεινὸς		29	Ἰγνάτιος	Κασσανδρείας	28

	§	§	§	§
Ἰγνάτιος	Ἐλασσῶνος	29	Νεόφυτος	18
Ἰερεμίας	17, 20,	23	»	Βάρνης
»	Χριστιανουπόλεως	23	»	Ἀγαθουπόλεως
»	Δέρκων	24	»	Μυριοφύτου
Ἰωάννης		3	Νικηφόρος	14
Ἰωάσαφ	Τραϊανουπόλεως	8	»	ὁ διδάσκαλος
»	Νέων Πατρῶν	13	»	ὁ Νικομηδείας
Ἰωσήφ	Τενέδου	4	Ὀλύμπιος	3
Κ ακοζαχαρίας		24	Ὅξεϊα	(Πριγκίπου)
Καλύβια	χωρίον	24	Π αῖσιος	13
Καλλιμαχῶν οἶκος		24	Πανηγύρεις	24
Καλλίνικος	Μιτυλήνης	24	Παντοβασιλίτσα	17
»	Ἀμασειάς	26	Παρθένιος	10, 13
Κίτρονος	Δωρόθεος	31	»	Δρύτρας
Κυζίκου	Ματθαῖος	24	»	Χαλκηδόνος
Κύριλλος Αἴνου,	Ἀμασειάς ιθ'	26	»	Ἐλασσῶνος
Λ ἴμνου Μακάριος		24	Παχώμιος	9
Μ ακάριος		25	Σ αμουήλ	Φ]πόλεως
»	Λήμνου	24	Συμεὼν	Τραπεζούντιος
»	Μεσημβρίας	23	Σωφρόνιος	Ἰωαννίνων
Μᾶρκος	Ξυλοκαράβης πατρ.	7	»	Αἴνου
Ματθαῖος		8, 24	Τ ιμόθεος	πατριάρχης
Μεθόδιος		21	Χ ριστιανουπόλεως	Ἰερεμίας
»	Μελένικου	29	Χρῦσανθος	Κρήτης
Μελέτιος	Ε.	11, 23,	Χωρία)	Ἀρβανίταις
»	Προύσης	23	ὄρα)	Καλύβια
Μιχαήλ		3		
»	Καβάκης ἐν Χίῳ	13		
Μοναὶ	Παγτελεήμονος	23, 25		
	Σκαλωτῆς			

B'.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(1823 — 1824)

α') Πρὸς τὸν μ. Αἵνου **Γρηγόριον** διὰ τὴν ἐφορείαν τοῦ Ἐφέσου.

β') Πρὸς τοὺς **προεστῶτας** τῆς ἐπαρχίας Αἵνου διὰ τὴν ἀφιέρωσιν κτήματος εἰς τὰς Σχολὰς ὑπὸ τοῦ **X'' Λασκαράκη X'' Μανωλάκη** καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς ἀφιερώσεως εἰς τὴν μονὴν **Σκαλωτῆς**, διότι ὁ δωρητὴς περιεβλήθη τὸ μοναδικὸν σχῆμα ὑπὸ τὸ ὄνομα **Λεόντιος**.

γ') Πρὸς τὸν ἡγούμενον **Σκαλωτῆς Ἀνθίμου** διὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν μετοχίου καὶ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ **M. Ἀργυροπούλου** καὶ τῆς **Ραλίδς Μαρκόδξη**.

δ') Πρόσκλησις τοῦ ἡγουμένου **Ἀνθίμου** εἰς Κων)πολιν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἱερᾶς Μονῆς.

α'.

§ 1. **Ἀνθίμος** (1) ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Γερώτατε μητροπολίτα Αἵνου καὶ ὑπέρτιμε ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργὴ τῆς Ἡμῶν μετριότητος κῦρ **Γρηγόριε**, χάρις εἴη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Τὸ κατ' αὐτὰς σταλὲν γράμμα σου εἶδομεν νὰ γράφῃς διὰ νὰ ἐπεξεργασθῶσι καὶ θεωρηθῶσιν οἱ μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ ἐνθέρμου ἐφόρου σου συναδελφοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ σεβασμιωτάτου γέροντος ἀγίου Ἐφέσου ἐφορικοί σου λογαριασμοί, τοὺς ὁποίους παρρησιασθέντας παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ὑπεξήλθομεν συνοδικῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστασίας καὶ περιεργίας ἐθεωρήσαμεν αὐτοὺς καὶ εἶδομεν τὸν μὲν λογαριασμὸν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος τακτικώτατον καὶ καθὼς εἶναι εἰθισμένον νὰ γίνωνται οἱ λογαριασμοί, πάντων τῶν λοιπῶν ἐφόρων, τὸ δὲ σταλὲν **πυλάνδρον** τῆς ἱερότητός σου, ἐθεωρήσαμεν καὶ αὐτό, καὶ ἡ μὲν λήψις εἶναι σύμφωνος, περὶ δὲ τῆς δόσεως, πληροφορεῖται ἐκ τοῦ ἕξαποστελλομένου σοι ἤδη παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, καὶ συνοδικῶς ἐπιθεωρηθέντος λογαριασμοῦ, καθ' ὃν καὶ μένεις ὀφείλων τῷ ἐνθέρμῳ

1) **Ἀνθίμος ὁ Γ'** ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος, Νάξιος, ἐπατριάρχησεν ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1822—9 Ἰουλίου 1824. *Γεδεών*, Π. Πίνακες καὶ πρότερον παρὰ *Μαθᾶ*, ἱστορ. κατάλογος τῶν... Πατριαρχῶν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ 1837 καὶ τοῦ 1884.. Ὅρα ἐν τῷ Α' μέρει περὶ *Γρηγορίου* § 25 καὶ 26.

ἐφόρῳ σου γρόσια 4921 καὶ παραδες 29. Ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες ἐντελλόμεθα καὶ ἐπιτάττομεν σφοδρῶς τὴν ἱερότητά σου, εὐθύς ὁποῦ λάβῃς τὴν παροῦσαν ἡμετέραν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπιστολήν, χωρὶς τινος προφάσεως ἢ ἀναβολῆς καιροῦ ἢ ἀργοπορίας προφθάσας νὰ ἐμβάσῃς τὴν εἰρημένην ποσότητα τῶν γρ. 4921 καὶ παραδ. 29, ἢ διὰ *πολίτης*, ἢ διὰ σουρῆ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἱερότητα, φροντίζων ἀμεταθέτως νὰ δικαιώσῃς κατὰ πάντα τρόπον τὴν αὐτοῦ ἱερότητα μὲ τὴν ταχεῖαν ἀποστολήν τῆς εἰρημένης ποσότητος ὁποῦ μένεις ὀφείλων, καὶ ἐπειδὴ παραιτεῖται τῆς ἐφορείας σου, διὰ τὸν ἀγνώμονα αὐτὸν πρὸς τὴν ἱερότητά του τρόπον σου θέλεις διορίσεις ἐφορὸν σου ἄλλον, ὃν ἂν ἐθέλῃς πρὸς ἐπιστασίαν τῶν ἐμπιπτουσῶν σοι ὑποθέσεων. Πρόσεχε δὲ ἵνα μὴ ἐξ ἀμελείας ἢ ἄλλης τινὸς συνήθους σοι προφάσεως δὲν ἤθελες προφθάσεις τάχιστα τὸ χρέος σου τοῦτο, ἐπειδὴ ἂν φανῆς ἀπειθῆς τῇ συνοδικῇ καὶ δικαίᾳ ταύτῃ ἀποφάσει καὶ ματαιολογῆς, γίνωσκε βεβαίως ὅτι θέλει σταλῆ ἐκκλησιαστικὸς ἔξαρχος νὰ τὰ παραλάβῃ ἐκ τῶν χειρῶν σου καὶ πρὸς τῇ μεγάλῃ ζημίᾳ καὶ βλάβῃ σου (1), θέλει σοι ἐπενεχθῆ καὶ ἔνδικος ἐκκλησιαστικὴ παιδεία. Οὕτω ποίησον καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως, ἢ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἶη σοι.

α ω κ γ' δεκεμβρίου κα'.

† ὁ Κων)πόλεως ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Εἰς τὸ ἄνωθι πατριαρχικὸν γράμμα ἀπήντησα ἐν τῷ κώδικι ὅτι τῇ πέμπτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός [τοῦ ἐπιόντος ἔτους] « α ω κ δ' ἄλλαν » γέγραπται τῷ μητροπολίτῃ Αἴνου *Γρηγορίῳ* ἀπαντητικὸν εἰς τὸ ἀπὸ » κ α' Ἰανουαρίου ἀδελφικόν του, ὅτι ὠμιλῆθη καὶ κατεπέσθη νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐφορείαν αὐτοῦ ὁ ἅγιος Ἐφέσσου, ἀλλ' ὅτι πρέπει τέλεσον νὰ » ἐξοφλήσῃ τὰ ὀφειλόμενα ἀφεντα χρέη του μέχρι τῆς αἰς **Μαρτίου** » αὐλικὰ διάφορα, *ζητομήρια*, τὰ λόγω *καβεζαχάρεως* εἰς τὰ νοσοκομεῖα » καὶ σχολὴν συμποσούμενα εἰς γρ. 9586 κατὰ τὸ περικλειόμενον κατὰ » στίχον, ἐὰν [ὅμως] παρακούσῃ θὰ στείλῃ ἡ Ἐκκλησία ἔξαρχον».

Πρὸς προστασίαν τῶν ἐμπιπτουσῶν ὑποθέσεων καὶ ἐν γένει ἠθικῆν συναντίληψιν οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς εἶχον τοὺς πρωτεύοντας ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ πατριάρχει μητροπολίτας ἐφόρους ἀνταποκριτὰς καὶ ἀντιπροσώπους ἐν παντί, βεβαίως οὐχὶ ἄνευ συμφέροντος, τὰ συμφέροντα

1) *Ἐξαρχοὶ* ἐξεπέμποντο ἐκ τῶν πατριαρχείων κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὀφεικτάλοι ἐφωδιασμένοι διὰ πατριαρχικῶν γραμμάτων διὰ διαφόρους ἀποστολάς, διὰ συνάξεις, διὰ λογαριασμῶν ἐξελέγξεις, δι' ἀνανέωσιν σιγίλλων, διὰ καταγραφὰς κινήτων καὶ ἀκινήτων μονῶν κλπ. Ὅρα *Ἐκθεσίον* σπουδαιότατην τοιαύτην τοῦ Ζυγομαλά δημοσιευθεῖσαν παρὰ *Legrand* ἐν Notice Biographique 1889 σ. 124 καὶ τὰ ἔγγραφα, ἰδίως τὸ ἐν τῇ § 5.

αὐτῶν προασπίζοντας. Ὁ Ἡρακλείας π. χ. ὑπῆρξε καιρός, καθ' ὃν εἶχε τὴν ἐφορείαν ὑπερτριάκοντα ἀρχιερέων τοῦ Οἴκου. θρόνου, ὁ Ἐφέσου δέκα πέντε καὶ μεθ' ὕστερον ὀλιγωτέρων.

β'.

Ἄνθιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως κ.λ.π.

§ 2. Τιμιώτατοι προεστῶτες καὶ πρόκριτοι τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Αἴνου καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἡμῶν ἐν κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις εἰη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις. Τὴν κοινὴν ἡμῶν ἀναφορὰν ἀπὸ εἰς τοῦ τρέχοντος δεκεμβρίου σεσημειωμένην ἐλάβομεν, ἣτις ἀνεγνώσθη συνοδικῶς ἐπ' ἀκροάσει τῆς ἀγίας καὶ ἱεράς ὁμηγύρεως καὶ ἔγνωμεν ἐξ αὐτῆς ὅσα μετὰ δεινοπαθείας καθιστορεῖτε περὶ τοῦ πατριώτου σας *X'' Λασκαράκη X'' Μανωλάκη* τοῦ διὰ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθέντος ἤδη *Λεοντίου*, ὅστις ἔχων ὑπὸ τὴν δεσποτείαν ἑαυτοῦ ἐν μαγαζεῖον κείμενον αὐτόθι ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν, πρὸ χρόνων ἰκανῶν, οἰκεία βουλῇ καὶ αὐθαιρέτῳ γνώμῃ, ἀφιέρωσεν αὐτὸ μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ὀντάδων εἰς τὰ τρία τῆς πατρίδος σας κοινὰ βακούφια, *σχολῆν* δηλονότι, *ὄρφανὰ* καὶ *ὀσπητάλια*, κατασφάλλισας τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην καὶ διὰ σεβεντιῶν καὶ ἑγγράφων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν, ἐπὶ λόγῳ καὶ συμφωνίᾳ, ὅπως ἐφ' ὄρου ζωῆς αὐτοῦ πορίζεται τὰς ἐξ αὐτοῦ προσόδους πρὸς ζωοτροφίαν του, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ μένη ὑπὸ τὴν τελείαν δεσποτείαν καὶ χρῆσιν τῶν διαληφθέντων τριῶν βακουφίων. Ἐφ' ᾧ καὶ ἔνεκεν τῆς ἀφιέρωσεως ταύτης ἐγένετο αὐτῷ χάρις εἰς τὰ ἄφηνκτα ἀπαιτούμενα παρ' αὐτοῦ βασιρικὰ δοσίματα τοῦ κοινοῦ μὴ λαμβάνοντος παρ' αὐτοῦ ὅσα ἔπρεπε νὰ λάβῃ, ἣδη δὲ μηδενὸς εἰδότης μηδὲ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως σας μήτε ὑμῶν αὐτῶν, κρατῶν ὁ αὐτὸς Λεόντιος δῆθεν πρὸς ἀσφάλειάν του καὶ τὰ περὶ τῆς ἀφιέρωσεως τοῦ κτήματος ἑγγραφα ἀπελθὼν πρὸς τὸ αὐτόσε ἱερὸν μοναστήριον τῆς *Σκαλωτῆς* καὶ συμφωνήσας μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμένου καὶ γινόμενος μοναχὸς ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸ τὸ ρηθὲν προαφιερωμένον εἰς τὰ βακούφια τῆς πατρίδος σας μαγαζεῖον ἀδικῶν ἐκ τῆς ἀφιέρωσεως ταύτης τό τε κοινὸν τῆς πολιτείας σας, τὸ ἐσνάφιον αὐτοῦ καὶ τὰ εἰρημένα τρία βακούφια γρ. 5600 ὀφειλόμενα παρ' αὐτοῦ ἄφηνκτα βασιρικὰ δοσίματα, περὶ ὧν αὐτὸς τε καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῆς *Σκαλωτῆς* προσκληθέντες ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως σας συναδελφοῦ ἡμῶν ἀγίου Αἴνου καὶ ὑποσχεθέντες πρῶτον τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν, ὕστερον ψευσθέντες οὐκ ἀπέδωκαν, καὶ τῷ παραλόγῳ αὐτῶν τρόπῳ μένουσιν ἀδικούμενα τὰ ρηθέντα τρία μέρη. Ταῦτα μετ' ὀδύνης ἀναγγέλ-

λοντες ἡμῖν, ἐξαιτεῖσθε θερμῶς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν εὐθύδικον αὐτῆς ὑπεράσπισιν ἀπαιτοῦντες διὰ τῆς εἰρημένης ὑμῶν ἀναφορᾶς γενέσθαι δυοῖν θάτερον, ἢ ν' ἀφήσῃ ὁ μοναχὸς *Λεόντιος* τὸ κτῆμα τοῦ εἰρημένου μαγαζείου εἰς τὰ τρία τῆς πατρίδος σας μέρη ὁποῦ ἔκουσία βουλῆ προαφιέρωσε καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν διατελοῦν μονύδριον τοῦ ἁγίου *Παντελεήμονος*, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ ἢ εἰς ὅποιον ἄλλο μέρος εὐχαριστηθῆ, ἐκτὸς τῆς μονῆς *Σκαλωτῆς*, ἔχων παρ' ὑμῶν τὰ πρὸς ζωοτροφίαν αὐτοῦ καὶ ἀνάπασιν ἐφ' ὄρου ζωῆς αὐτοῦ, ἢ τούτου μὴ γενομένου ν' ἀποδοθῶσι τὰ ὀφειλόμενα παρ' αὐτοῦ ἀφευκτα βασιλικά δοσίματα, συμποσούμενα, ὡς εἴρηται 5600 γροδία. Σκέψεως οὖν γενομένης περὶ τούτου, καὶ περὶ τῆς κατὰ χῶρον ἀποκαταστάσεως τῶν δικαίων, ἀπεφάνθη συνοδικῶς ἡ ἐπικύρωσις τὴν εἰς τὴν σχολὴν, ὄρφανὰ καὶ ὀσπητάλια ἀφιερώσεως τοῦ εἰρημένου μαγαζείου παρὰ τοῦ *Λεοντίου* ὡς ἔκουσία βουλῆ καὶ ἐπὶ συμφωνίαις καὶ ὑποσχέσεσιν ἐγγράφοις αὐτοῦ πρὸ ἱκανῶν χρόνων γεγεννημένης, καὶ ὡς ἱερὰ χριστιανικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ τρία ταῦτα καταγῶγια δικαίως καὶ νομίμως ἀφιερωθὲν ἀναπόσπαστον εἶναι διακελεύονται οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι. Τὴν δὲ μετὰ ταῦτα γεγεννημένην παρὰ τοῦ ἰδίου ἀφιέρωσιν τοῦ αὐτοῦ κτήματος εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῆς *Σκαλωτῆς*, δέδοκται ἵνα μένη ἄκυρος, ὡς ἀσύστατος καὶ βεβιασμένη καὶ ἀπάτη καὶ δόλω γεγεννημένη. Διὸ γράφοντες διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἐπιστολῆς, βεβαιοῦμεν τὴν παρὰ τοῦ μετονομασθέντος *Λεοντίου* ἀφιέρωσιν τοῦ μαγαζείου αὐτοῦ μετὰ τῶν *ὀντάδων* εἰς τὰ εἰρημένα τρία καταγῶγια ἱερὰ, σχολὴν, ὄρφανὰ καὶ ὀσπητάλια, ὡς δικαίως καὶ κατὰ νόμον γεγεννημένην καὶ ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὴν ἀμετάστρεπτον καὶ διαμένη τὸ κτῆμα τοῦτο ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῶν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καθ' ὅς ἔχετε μετ' αὐτοῦ συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις, ἀποδόντος πρὸς ὑμᾶς ἀναντιορήτως καὶ τὰ περὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτῆς ἐγγράφα καὶ σενέτια. Τὴν δὲ μετὰ ταῦτα γεγονυῖαν ἀφιέρωσιν τοῦ αὐτοῦ κτήματος εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῆς *Σκαλωτῆς*, ὡς δόλω γεγεννημένην καὶ ἄδικον καὶ παράνομον ἀκυροῦμεν καὶ ἄχρηστον καὶ ἀνίσχυρον ἀποκαθιστῶμεν, μηδεμίαν ἐξουσίαν, ἢ ὅλω μετοχὴν ἔχοντος ἐν τῷ εἰρημένῳ κτήματι τοῦ διαληφθέντος μοναστηρίου τῆς *Σκαλωτῆς*, ἢ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμένου καὶ λοιπῶν πατέρων, ὡς προαφιερωμένῳ ἐν τοῖς τρισὶν ἱεροῖς καταγωγίσις. Ταῦτα ἐκκλησιαστικῶς ἀποφαινόμενοι, ἀκολούθως ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλομεν πᾶσιν ὑμῶν τοῖς προεστῶσι καὶ λοιποῖς προκρίτοις τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὅπως γινώσκοντες καλῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ συνοδικὴν ἀπόφασιν νὰ γνωρίζηται τὸ εἰρημένον μαγαζεῖον ἀφιέρωμα ἀναφαίρετον τῶν τριῶν βουκουφίων τῆς πατρίδος σας καὶ νὰ φυλάττητε ἀκριβῶς τὰς γεγεννημένας μετὰ ὑμῶν καὶ

τοῦ ἀφιερωτοῦ κῆρ Λεοντίου ἐγγράφους συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις καὶ φροντίσαντες περὶ τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ νὰ τὸν διορίσητε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἢ εἰς τὴν ἑλληνικὴν σχολήν ἢ εἰς ὅποιον ἄλλο μέρος εὐχαριστεῖται, ἐπιμελούμενοι ὡς φρόνιμοι καὶ ὡς οἱ ἴδιοι γράφετε, πάντων τῶν πρὸς ζωοτροφίαν αὐτοῦ καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν του· μάλιστα νὰ μεταχειρισθῆτε παντοίους τρόπους νὰ τὸν ἀναπαύσητε καθ' ὅλα ἀποδόντες αὐτῷ καὶ γράμμασας ὑποσχετικὸν τῆς ζωοτροφίας καὶ ἡσυχίας του μέχρι τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Λεόντιος ἐμμένων τῇ νομίμῳ καὶ οἰκειοθελεῖ αὐτοῦ ἀφιερῶσει καὶ πειθόμενος ἀναντιρρητῶς τῇ συνοδικῇ ἀποφάσει, θέλει φυλάττει ἀπαραβάτους τὰς ὑποσχέσεις του, προσέχων νὰ μὴ παρεκτραπῆ τοῦ λοιποῦ, ἵνα μὴ ἀντὶ μισθοῦ λήψῃται κρίμα. Ὑμεῖς δὲ ὡς φιλόκαλοι καὶ νουνεχεῖς ἐπιστάται τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος σας βακουφίων καὶ κτημάτων αὐτῶν θέλετε προσέχει εἰς τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν καὶ οἰκονομίαν αὐτῶν διὰ νὰ ἔχητε καὶ τοὺς μισθοὺς παρὰ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

α ω κ γ', δεκεμβρίου κ θ'.

† Ὁ Κων)πόλεως καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης

† Ὁ Καισαρείας	Χρῦσανθος	ἐν Χριστῷ εὐχέτης
† Ὁ Νικομηδείας	Πανάρετος	» » »
† Ὁ Ἀγγύρας	Ἀγαθάγγελος	» » »
† Ὁ Λήμνου	Μακάριος	» » »
† Ὁ Ἐφέσου	Μακάριος	» » »
† Ὁ Δέρκων	Ἰερεμίας	» » »
† Ὁ Μεσημβρίας	Κύριλλος	» » »
† Ὁ Προικονήσου	Κοσμᾶς	» » »
† Ὁ Κυζίκου	Ματθαῖος	» » »
† Ὁ Σερρών	Χρῦσανθος	» » »
† Ὁ Σηλυβρίας	Διονύσιος	» » » (1)

§ 3. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐγράφη ἐπίσης παρὰ τῶν ἄνωθι ὑπογεγραμμένων γράμμα τῷ μητροπολίτῃ Αἴνου Γρηγορίῳ, τῇ λ' δεκεμβρίου. Ἐπίσης καὶ τῷ ἡγουμένῳ Ἀνθίμῳ καὶ τοῖς πατράσι. Ὁ ἡγούμενος μάλιστα καλεῖται εἰς Κων)πολιν φέρων βιβλία καὶ κατὰστιχα πρὸς ἔλεγχον κλπ.

γ'.

Ἀνθιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως κλπ. κλπ.

§ 4. Ἐρώτατε μητροπολίτα Αἴνου καὶ ὑπέριτε ἐν ἁγίῳ πνεύματι

1) Ἀνὰ τέσσαρες ἐκ παραλλήλου ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ ὑπογράφουσι.

ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος κῦρ Γρηγόριε χάρις εἶη σου τῇ ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ. Ὁ ἐκ τῆς ἐπαρχίας σου ταύτης ὁρμώμενος τιμιώτατος ἡμέτερος κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπητὸς μεγαλὸς Ἀργυρόπουλος ἀνήγγειλεν ἡμῖν ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Αἴνω κατὰ τὴν ἐνορίαν τῆς Παναγίας Ἐλεούσης κεῖται παλαιὸν μετόχιον τοῦ αὐτόσε ἱεροῦ σεβασμίου ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου Σκαλωτῆς ἐπιλεγομένου, ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ὁσπητίου τῆς αὐτοῦ τιμιότητος καὶ σχεδὸν ἐντὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ. Τοῦτο οὖν τὸ μετόχιον ὃ ἡγούμενος τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου κῦρ Ἀνθιμος, ἄνευ ἐρωτήσεως καὶ εἰδήσεως τοῦ προσεχοῦς γείτονος διαληφθέντος κῦρ μεγαλίου προεπώλησε κακῶς εἰς τὴν Ραλιὸν σύζυγον τοῦ κῦρ Δημητράκη Μαλκότζι, δέον γὰρ ἂν ἐρωτῆσαι τὴν αὐτοῦ τιμιότητα πρῶτον εἶγε βούλεται ἀγοράσαι ὡς γείτων καὶ προτιμώμενος πρὸς τὴν ἀγορὰν κατὰ νόμους, αὐτὸς ἀδιαφορήσας ἀνερωτήτως ἐπώλησεν αὐτό. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὕτως ἔχουσιν τὴν ὑπόθεσιν ἐπληροφορήθημεν καὶ παρ' ἄλλων ἀξιοπίστων, ἣ δὲ ἀγορὰ τοῦ μετοχίου τούτου ἀνήκει πρὸς τὴν αὐτοῦ τιμιότητα κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους τοὺς διακελεύοντας εἰς ἀγορὰν ἀκινήτου προτιμᾶσθαι τὸν γείτονα τοῦ ξένου, διὰ τοῦτο γράφοντες διὰ τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν τῇ ἱερότητί σου, ὅπως μετακαλεσάμενον τὸν εἰρημένον ἡγούμενον Ἀνθιμον καὶ τὴν Ραλιὸν καὶ πληροφορήσας αὐτούς, ὅτι ἡ γενομένη τοιουτοτρόπως παρ' αὐτῷ πώλησις καὶ ἀγορασία οὐκ ἔρρωται, ὡς κακῶς καὶ παρανόμως γεγεννημένη, νὰ ἀκυρώσῃς αὐτὴν καὶ νὰ ἐπιτάξῃς τὸν μὲν ἵνα ἐπιστρέψῃ ὅσα λόγῳ διατιμῆσεως ἔλαβεν ἄσπρα ἕνεκα τούτου (εἶγεν ἀληθῶς ἔλαβεν, τὴν δὲ Ραλιὸν, ὅπως παραλαβοῦσα τὰ ἄσπρα τῆς σῶα, ἀφήσῃ, τέλειον τὴν διακατοχὴν τοῦ μετοχίου, ἐπιστρέψῃ δὲ καὶ ἀποδῶ πρὸς τὴν ἱερότητά σου ἀναντιρρήτως πᾶν ὅ,τι ἔγγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἢ πωλητικὸν ἔλαβε παρ' αὐτοῦ κρατεῖ εἰς χεῖρας τῆς ἕνεκα τούτου, ὡς πάντῃ ἄκυρον, τὸ δὲ μετόχιον πωληθὲν πρὸς τὸν διαληφθέντα κῦρ Ἀργυρόπουλον ἐπὶ τῇ αὐτῇ συμπεφωνημένῃ διατιμῆσει, ὡς γείτονα καὶ προτιμώμενον νομίμως εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ, παραδοθῆ εἰς τὴν δεσποτείαν καὶ χρῆσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἐλενίδζας, τῆς πωλήσεως ταύτης ἐχούσης τὸ κύρος ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης, ὡς εὐλόγου τε καὶ νομίμου.

Ἐπὶ τούτοις δὲ εἰδοποιουμέν σε καὶ περὶ τοῦ νεωστὶ ἀφιερωθέντος εἰς τὸ ρηθὲν ἱερὸν μοναστήριον ὁσπητίου τῆς καλογραίας Χ'' Ροδιανῆς, ὅτι εἰμὲν αὐτὸ συντελεῖ εἰς χρῆσιν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου καὶ γένηται χρεῖα πωλήσεως αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ ἀγορασθῆναι ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον εὐχρηστότερον ὁσπητίον νὰ παραγγείλῃς ἐντόνως νὰ μὴ πωληθῆ εἰς τινα, ἄνευ ἡμετέρας εἰδήσεως ἀλλὰ χρείας οὐσης πωληθῆναι κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρέ-

πον, νὰ εἰδοποιῶσι τὴν ἱερότητά σου, καὶ ἡ ἱερότης σου νὰ δηλοποιῆς τοῦτο πρὸς ἡμᾶς. Καὶ οὕτω καθ' ἡμετέραν ἄδειαν καὶ εἶδησιν νὰ γίνηται ἡ πώλησις ὅπου ἀνήκει. Ταῦτα πρὸς εἰδοποίησίν σου καὶ ποιήσον ὡς σοι γράφομεν καὶ μὴ ἄλλως ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ τῆς ἱερότητός σου.

† Ὁ Κων)πόλεως καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

α ω κ δ, ἀπριλίου δ'.

δ'.

Ἄνθιμος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως κλπ. κλπ.

§ 5. Ὅσιωτάτοι προηγούμενοι καὶ λοιποὶ πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἴνου κειμένου ἱεροῦ καὶ σεβασμίου ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῆς Σκαλωτῆς ἐπιλεγομένου, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ εὐλογία καὶ συγχώρησις. Τὴν σταλεῖσαν πρὸς ἡμᾶς ἐνυπόγραφον ἀναφορὰν Σας ἐλάβομεν εὐλαβῶς μὲ τὴν εἰς τὰ ὄδε ἔλευσιν τοῦ ὀσιωτάτου καθηγουμένου τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου κῦρ Ἄνθιμου συμμοναστηριακοῦ σας, καὶ ἀναγνόντες ἐπέγνωμεν τὸν θεάρεστον ζῆλον τῆς ὀσιότητός σας ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς μετανοίας σας, καθὼς καὶ ἀπὸ ζώσης φωνῆς τῆς αὐτοῦ ὀσιότητος ἐπληροφορήθημεν τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν μοναστήριον, καὶ ἐπαινέσαντες ἐπηνυχίθημεν τῇ ὀσιότητί σας τὰ εἰκότα. Καὶ ὁ σκοπὸς δὲ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου πρόνοια ἡμῶν ἐκ πρώτης ἀρχῆς μὲ τὸ νὰ ἀποβλέπη εἰς μόνην τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ, διὰ τοῦτο καὶ προλαβόντες ἐγγράψαμεν ἡμῖν τὰ δέοντα, ἐπιτάττοντες τὴν ἐνταῦθα ἔλευσιν τοῦ ἡγουμένου, μετὰ τῆς παραλαβῆς καὶ τῶν μοναστηριακῶν ἐγγράφων, καθὼς καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν γραμμάτων ἐπληροφορήθητε. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ὀσιότης του πρὸ τῆς αὐτόθεν

1) Μὴ ἔχων παρ' ἐμοὶ δῶρον τίμιον τοῦ μακαρίτου Λάμπρου «Τὰ Ἄργυροπόλεια» δὲν δύναμαι ἵνα προστρέξω εἰς τὰ ἐν αὐτῷ. Ἐφ' ᾧ ῥίπιω τὴν παρ' ἐμοὶ σημειῶσιν ταύτην ἐκ τοῦ Horna ἐν Wienez Studi, 1903, σ. 193 ἔχουσαν ὡς ἐξῆς:

«**Νέραντζα**: Pomeranzenbaum, Ueber die Forme **νεράντζιον** ὄρα ἐν λ: »**μῆλον** Steph: Thesaurus V, 985. «εἰς Νεράντζαν τῆς μονῆς τοῦ Ἄργυροπόλου» καυθεῖσαν ὑπὸ χειμῶνος» XXXI ἐπίγραμμα Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμών, χαρτεφύλακος, νομοφύλακος πρώτου τῶν Βλαχερνῶν καὶ πρωτοσυγγέλου, μετὰ δὲ τινες » χρόνους καὶ πατριάρχου Ἄντιοχείας».

Ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος βοτανικὸς von Heldreich ἐν τῷ Μελέτῃ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Die Nutzpflanzen Griechenlands mit besonderer Berücksichtigung d. neugriechischen u pelagischen Vulgarnamen (Ἀθήναις, 1862) ἐν σ. 55 λέγει «ἡ Νεραντζιά, pelag: nerōnje==τὰ **Νεράντζια**, die Früchte (=οἱ καρποὶ) καὶ ὀμιλεῖ περὶ αὐτῶν.

ἀναχωρήσεώς του μὴ λαβὼν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν νύξιν, δὲν ἐπρόφρασε νὰ λάβῃ μήτε τὰ μοναστηριακὰ ἔγγραφα μεθ' ἑαυτοῦ, διὰ νὰ τὰ φέρῃ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τῷ ἐγράφομεν, διὰ τοῦτο ἐπιστρέφει ἤδη αὐτόθι κατ' ἐπιταγὴν ἐκκλησιαστικὴν διὰ νὰ τὰ παραλάβῃ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ αὐθις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Γράφοντες δὲ καὶ τῇ ὀσιότητί σας διὰ τῆς παρούσης πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς καὶ ἰδεάζοντες αὐτὰ ταῦτα ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν ὑμῖν ἐκκλησιαστικῶς, φθάσαντες αὐτόθι τῆς ὀσιότητός του νὰ συμπροθυμηθῆτε κοινῶς εἰς τὸ νὰ ἐτοιμασθῶσιν ὅλα τὰ μοναστηριακὰ ἔγγραφα, κώδικες δῆλα δὴ σενέτια, σιγιλλιώδη κατὰστιχα καὶ ὅσα ἄλλα σώζονται πρὸς δὲ καὶ μία καταγραφή λεπτομεροῦς τῶν κινήτων τοῦ μοναστηρίου πραγμάτων καὶ κτημάτων καὶ ἱερῶν ἀμφίων καὶ λοιπῶν καθὼς καὶ διὰ ζώσης φωνῆς θέλετε πληροφορηθῆ παρὰ τοῦ ἡγουμένου. Εἶνε δὲ ἀναγκαῖα ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἐμφάνις αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ πολλοὺς λόγους, καθὼς γνωρίζετε καὶ ἡ ὀσιότης σας πραγματεύεται τὴν εὐταξίαν καὶ εὐρυθμίαν καὶ καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου, τὴν διατήρησιν τῶν σταυροπηγιακῶν προνομιῶν καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἱερατικοῦ καὶ μοναδικοῦ χαρακτήρος σας καὶ τὴν ἀποσόβησιν πάσης ἐνδεχομένης καταχρήσεως, εἰς τὰ ὁποῖα αὐτὰ διενεργεῖται ἀξιοχρέως ἢ τῆς Ἐκκλησίας πρόνοια.

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐντελλόμεθα ὑμῖν, περιμένοντες νὰ ἰδῶμεν τὰς ἐν γραφῇ ἀληθείας ἀποκρίσεις σας συμφώνως μετὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπαινετὴν προθυμίαν τοῦ διαληφθέντος δσιωτάτου ἡγουμένου σας κῦρ Ἀνθίμου· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μεθ' ἡμῶν.

αωκδ', ἱανουαρίου κδ'.

† Κων)πόλεως καὶ ἐν Χῶ εὐχέτης

Π Ι Ν Α Ε

σύντομος τῶν κυριωτέρων τοῦ Β' μέρους

	§ §		§ §
Α' νθίμος Γ' πατριαρχῆς	1, 2, 4, 5	Λασκαράκης Χ' Μανωλ.	2
» ἡγούμε. Σκαλωτῆς	3, 5	Λεόντιος μοναχός	2
Ἀργυρόπουλος Μεγαλιός	4	Μαλκδόξης Δ. καὶ σύζ. Ραλιό	4
Ἀργυρόπουλος	4	Μοναὶ — ἁγ. Παντελεήμονος	2
		— Σκαλωτῆς	2, 4
Γρηγόριος Αἰνίου	1 κ. ε.		
Εὐ' ξάρχος π.	1	Ὀσπητάλια }	2
Ἐφορος	1	Σχολεῖα }	
		Σχολὴ ἑλληνικὴ	2
Ὑπογραφαὶ ἑνδεκα μητροπολιτῶν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1823	§		2.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΠΡΩ (1)

Ὅτε συνηρομολόγουν τὰ ἄνωθι περὶ Αἴνου καὶ περὶ τὴν κατάταξιν τῆς σειρᾶς τῶν μητροπολιτῶν αὐτῆς κατεγινόμενη, ἀπήντησα κατ' εὐτυχῆ συγκύρησιν νέον μητροπολίτην Ἄπρω, δέκατον τρίτον αὐτὸν ὀνομαστὶ γνωσθέντα (2). Εἶναι δὲ ὁ Νικήτας ἀρχιεπίσκοπος Ἄπρω.

Τοῦτον ἀνεῦρον ἐν τῷ καταλόγῳ (Liste) τῶν μητροπολιτῶν—ἀρχιεπισκόπων—ἐπισκόπων, οἵτινες ὑπογράφουσι κατὰ σειρὰν ἐν τῷ κατὰ τῶν Θεοπασχιτῶν, ἥτοι Ἰακωβιτῶν Τόμῳ, ὅστις ἐγένετο ἐπὶ Ἀλεξίου πατριάρχου (Στουδίτου) κατὰ τὸ 1030—1038.

Festschrift der Universität Kiel, ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις Γουλιέλμου τοῦ Β' (Κάιζερ). Erlasse d. Patriarchen von K)pel Alexios Studites ὑπὸ Ficker, ἐν Κιέλφ 1911 σελ. 27.

Γ. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟΝ

Ἄπρωσ=Κερμιέν

Ὑπὲρ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν 1 χιλίωμ. εἶναι τὸ Κερμιέν, οὗ πολλαὶ οἰκίαι φέρουσιν εἰς τοὺς τοίχους τεμάχια μαρμάρου. Τὸ φρούριον 2 χιλμτ. Β. Δ. εὐρίσκεται ἐπὶ λόφου προβλήτος ὑπερκειμένου ὑπὲρ μικροῦ ἑκατέρωθεν ρύακος, ὅλωσ χωματίου ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ πλήρους τεμαχίων ἀγγείων Βυζαντ. στρώματος. Ἀπὸ Ν. καὶ ΝΑ. ἀπλοῦνται μέγιστα ἐκτάσεις.

Τὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως ὄχι μέγα (τετράπλευρον ἐπίμηκες 250—280) καὶ κακίστης διατηρήσεως, ἀνέτως λατομούντων ἐντεῦθεν τῶν κατοίκων. Σώζεται ὅμως ὁ κύκλος σαφῆς, ἔστω καὶ συγκεχωσμένος καὶ ἔξω ἄλλος ἔτι εὐρύτερος φαίνεται, πιθανῶς περιβάλλον τὸν ἀπὸ Ν. διπλάσιον διαβάθμιον (νῦν γεωργούμενον κῆπον μᾶλλον) λόφου. Σώζεται καὶ ὀρθο-

1) Ἐν σ. 39—43 τοῦ τόμου τούτου.

2) Ἐνδεκα κατὰ τὸν Le Quien τοῦ μακαρίτου Λαμπουσιάδου, δωδέκατος ὁ Ματθαῖος κατὰ τὸν σ. μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως κ. Σ. Σταμούλην. Ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείας τοῦ 1906.

γώνιον οικοδόμημα ἐν τῇ ΒΔ. γωνίᾳ (διώροφος δεξαμενὴ ἴσως, ἀφοῦ βαθέως χωρεῖ).

Τῆς αὐτῆς τοιχοδομίας, opus incontum, πάχους πάλιν ὁμοίου ὡς καὶ συνήθη τείχη (1.80—2 μ.). Τὰ κατὰ ὁμόφωνον μαρτυρίαν ἐντεῦθεν ἀπηγμένα εἰς Μάλγαρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κων)πολιν γλυπτὰ (θηριομαχία δῆθεν) καὶ ἐπιγραφαὶ (Τρύφων- βασιλεὺς δῆθεν) πρὸ 12—15 ἐτῶν καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τὸ 1½ ὥραν ΝΑ. Σαπὰν Τσιφλικ ('Ελληνικόν) προαπηγμένοι ἐκεῖ ἐκ τοῦ Ἐβρὸν βέη—κιόϊ νεκροταφείου 2 ὥρας Β., ἐξήχθησαν ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας του, ἔνθα καὶ νῦν σαφῆς λάκκος. Ὅρατοί ἐτι γύρω 3—4 τύμβοι (εἰς μέγιστος, ἔνθεν ἐν αἰθρίᾳ ὁράται ἢ Χαριοῦπολις). Ἐν ἄλλῳ ἀνοιχθέντι πρὸ ἐτῶν εὐρέθη λάρναξ καὶ ὑαλίνη θυμασία πρόχους καὶ δακτύλιος χρυσοῦς ἔχων βάρος πέντε λιθῶν. Στήλη ἀμμολίθου εὐρεθεῖσα ἐντετοιχισμένη παρὰ τὸν σταῦλον τοῦ Σερίκ—ἀγᾶ μουχιάρη, νῦν φέρει τὰ ἐξῆς λατινικὰ γράμματα: (*Ἡ στήλη ἔχει διαστάσεις 0.38x0.32x0.23. Τὸ ἀέτωμα σχηματικὸν ἀπλῶς ὕψ. γραμμ. 0.04,5) L. GERMA MIL. LEGXYPOILXY.

Ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζαμίου ὡς βάσις ξυλίνου στήλου ἀλλῆς τῆς οἰκίας Ἀχμέτ Ὀνμπαση σώζεται στήλης μαρμάρου τμήμα τετραπλευρον ἀνώμαλον ἔχον ὑπὸ σταυρὸν τάδε: † **ΘΕΟΔΩΤΟΥ** 0.23x0.25x0.6.

Τεμάχια γλυπτῶν μελῶν (σαρκοφάγου φαίνεται) μὲ ἀνθοστέφανον π. Χ. καὶ ἐν κιονόκρανον Βυζαντινὸν διπρόσωπον (διλόβου παραθύρου) πεζῆς ἐργασίας ἐν οἰκίαις.

Εὐρίσκονται κατὰ τὸ φρούριον καὶ ὑδραγωγείου σωλῆνες μεγάλοι περὶ τὰ 0.80 τοῦ μ., ἐνῶ οἱ τῆς μεγάλης κρήνης εἶναι μικρότεροι κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ ὕδωρ εἶναι ἄριστον.

Οἱ Τοῦρκοι ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα Κερμιέν ἀπὸ τοῦ Γκερμι—Γιάννη ἦτοι Μακρο-Γιάννη ὄνομα τοῦ παραδόχτου τὴν πόλιν Ἐλληγος Διοικητοῦ (Πρβλ. τὸ Κρητικόν: ἕνα γκερμε). Πέριξ ὑπάρχουσι τύμβοι περὶ ὧν οἱ Τοῦρκοι ἐκ παραδόσεως λέγουσιν ὅτι ἦσαν σκοπιαὶ πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν μακρὰν κειμένων. Καὶ ἔξω τοῦ τείχους πρὸς Ν. πρόβολόν τι κτίριον ἐπιμηκέστατον θὰ ὑπῆρχε, ἀφοῦ παρὰ τὸ μέγα οἶκημα ἑκατέρωθεν ὑπάρχουσι ταφροειδεῖς μεγάλοι λάκκοι κενοὶ τῶν κατεστραμμένων ὑπὸ χωρικῶν τειχῶν ἢ τοίχων.

ΔΥΟ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΚ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

I

*Περὶ συντεχνιῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας.— Ὁ κανονισμὸς τῆς ἐν
Φιλιππουπόλει συντεχνίας τῶν Ἀμπατζήδων (¹).— Οἱ
Βούλγαροι ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τινα πρακτικὰ
ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς συντεχνίας.*

§ 1. Ὡς γνωστὸν πᾶσαι αἱ τῶν Χριστιανῶν συντεχνίαι, τουρκιστὶ ρουφρέτια ἢ *ισνάφια* καλούμεναι, ἦσαν ἐπὶ τουρκοκρατίας διωργανωμένα ὡς σωματεῖα ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τε τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας, διητυθύνοντο δὲ ὑπὸ προΐσταμένων, οἵτινες ἐξελέγοντο *κοινῇ γνώμῃ* πάντων τῶν *μαϊστόρων* (²) (τεχνιτῶν—ἐπαγγελματιῶν) ἐν κοινῇ συνελεύσει αὐτῶν, καλουμένη *σύναξις* ἢ *σύνοδος* ἢ *λότζα* (³) καὶ ἐκαλοῦντο *προεστοὶ* ἢ *πρωτομαῖστορες* (πρωτοτεχνίται) (⁴). Οὕτως ἐκάστη συντεχνία εἶχε τὸν πρόεδρόν της, μεθ' οὗ πολλάκις συνεξελέγοντο καὶ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐκ τῶν εὐνυπολήπτων καὶ πρεσβυτέρων μαϊστόρων καὶ ἐκ τῶν παρισταμένων ἐν τῇ συνελεύσει ἱερέων τῆς πόλεως μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συμβούλων τοῦ πρωτομαῖστορος καλουμένων πάντων *προεστώων* ἐκυμαίνετο μεταξὺ τῶν πέντε καὶ δέκα, ὧν εἷς ἢ δύο ἦσαν ἱερεῖς, μέχρως οὗ κατηργήθησαν ἐκλεγομένου μόνον πρωτομαῖστορος.

¹) Ἀμπατζήδες ἐκαλοῦντο οἱ τε ἔμποροι τῶν ἀμπαδῶν ἢ γαίρων καὶ οἱ ῥάπται τῶν ἐξ αὐτῶν ἐνδυμάτων. Ἀμπαῆς δὲ (ἢ ἕλ. τουρκική, ἦν παρέλαβον καὶ οἱ Βούλγαροι) εἶναι ἑρέα πυκνὴ καὶ παχεῖα, ὑφαινομένη ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς ὑπὸ τὸν Αἴμον κωμοπόλεσιν. Ἐκ ταύτης κατεσκευάζοντο οὐ μόνον τὰ τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Τούρκων ἐνδύματα, διὸ καὶ μεγάλη ἐξαγωγή ἐκ Φιλιππουπόλεως ἄλλοτε ἐγένετο τοιούτων εἰς ἅπασαν τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀνατολῇ.

²) *μαῖστωρ*, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *magister* (=διδάσκαλος), καὶ κατὰ τὴν παρραφθορὰν *μάστορας* καὶ *μάστορης* καὶ [πληθ. *μαστόροι*, τὸ θηλ. *μαστόρισα*].

³) ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *loggia*.

⁴) Αἱ τῶν Μωαμεθανῶν συντεχνίαι εἶχον προΐσταμένους τοὺς ὑπὸ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ὀριζομένους ἐκάστοτε *ἐπιτρόπους*, τουρκιστὶ καλουμένους *κεχαγιάδες*.

Ὁ πρόεδρος (πρωτομαίστωρ) καθ' ἦν ἐλάμβανεν ἐντολὴν παρὰ τῆς δλότητος τῶν μαϊστόρων ἐν τῇ πρὸς ἐκλογὴν του γενικῆ συνελεύσει συνεκέντρου εἰς χεῖράς του πᾶσαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς συντεχνίας καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς. Οὗτος ὡς δικαιοφύλαξ ὄφειλε νὰ λύη δικαίως καὶ τέλειδικως τὰς μεταξὺ τῶν μαϊστόρων ἀναφρομένους διαφορὰς καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας πᾶσαν ὑπόθεσιν τῆς συντεχνίας, εἶχε τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῆς συντεχνίας καὶ τὸ ταμεῖον κρατῶν λεπτομερῆ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων λογαριασμόν, ἐλεγχόμενος ἐν γενικῆ συνελεύσει κατὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς του, ἐκάλε, ὅσάκις ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον εἰς γενικὴν συνέλευσιν τοὺς μαϊστορας καὶ προεδρεύων ταύτης εἰσηγεῖτο τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα, ὧν τὴν ἐπικύρωσιν ἐπεζητεῖ παρὰ τῶν μαϊστόρων, ἀντεπροσώπευε τὴν συντεχνίαν εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν της ἐνώπιον τῶν δικαιοδικῶν τοῦ τόπου ἀρχῶν, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινότητος καὶ ἐν γένει φροντίζετο πρὸς τῆς εὐλοκίνοῦς καὶ τιμίας ὑφ' ἐκάστου ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος πρὸς πρόοδον καὶ εὐδοκίμησιν αὐτοῦ καὶ πρὸς πρόληψιν οἰασθήποτε δυσφημῆσεως, ὑπακούοντων προθύμως αὐτῷ πάντων τῶν μαϊστόρων. Ὁ δὲ παραβάτης τῶν διατεταγμένων πρὸς ζημίαν τῆς συντεχνίας ἀνεξαιρέτως ἐτιμωρεῖτο (ἐπαιδεύετο), τῆς ποινῆς του ἐπιβαλλομένης ἀείποτε ἐν γενικῆ συνελεύσει. Ἦτο δ' αὕτη ἡ χρηματικὸν πρόστιμον ἢ κλεῖσις τοῦ ἐργαστηρίου του ἐπὶ τια χρόνον ἢ καὶ ἀπαγόρευσις τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ μεγάλου κύρους τοῦ προέδρου ἐκάστης συντεχνίας ἐν τῇ κοινωσίᾳ ἐν γένει πρωτομαῖστορες ἐξελέγοντο ἐκάστοτε οἱ σεβασμιώτεροι καὶ τιμιώτεροι ἐκ τῶν πρεσβυτέρων μαϊστόρων, ὧν πολλὰκις ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν συνεχῶς ἀνενοῦτο ἡ ἐντολή, σύμβουλοι δὲ ἐκ τῶν διατελεσάντων πρωτομαϊστόρων καὶ ἐξ ἄλλων δημοφιλῶν μαϊστόρων.

Οἱ πόροι ἐκάστης συντεχνίας ἦσαν τὸ τέλος, ὅπερ ἕκαστος ἀναγορευόμενος μαίστωρ κατέβαλεν ἐφ' ἅπαξ εἰς τὸ ταμεῖον καὶ ὑπερ ἐκαλεῖτο *φιλεῖα* καὶ ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος *μαστορεῖα*, αὐξηθὲν σὺν τῷ χρόνῳ κλιμακῆδὸν ἀπὸ 10 ἄσπρων εἰς 25) γρόσια, τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐκάστοτε πρόστιμα εἰς τοὺς παραβάτας τῶν διατεταγμένων, δωρεαὶ καὶ κληροδοτήματα ἀποθνησκόντων μελῶν καὶ οἱ τόκοι (*διάφορο*), τῶν ἐκ τοῦ ταμείου δανειζομένων ἐπὶ ὁμολογίᾳ χρημάτων εἰς μαϊστορας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐτησίας δαπάνας ἐκάστης συντεχνίας ἀείποτε κατεβάλλετο φροντίς ὑπὸ τοῦ προέδρου ὅπως αὐταὶ εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν πόρων καὶ οὕτω ὑπῆρχεν ἐν τῷ ταμείῳ ἱκανὸν χρηματικὸν ποσὸν πρὸς παροχὴν δανείων εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην διὰ τὴν ἐργασίαν των μαϊστορας. Διετίθεντο δ' αὐταὶ συνήθως εἰς μίσθωσιν κλητῆρος (*ισαούση*) τῆς συντεχνίας καὶ νυκτοφυλάκων τῶν ἐργαστηρίων εἰς βοηθήματα μικρὰ εἰς ἐνδεεῖς καὶ ὀρφανά,

εἰς ἐξαγορὰν καὶ ἀπελευθέρωσιν χριστιανῶν δούλων (σκλάβων), εἰς συνδρομὰς εἰς ἐκκλησίας καὶ ἱερεῖς πρὸς μνημόσυνον τῆς συντεχνίας, εἰς φόρους τινὰς τῆς συντεχνίας εἰς τὸ κράτος καὶ φιλοδωρήματα εἰς διοικητικούς ὑπαλλήλους, εἰς ἐπίδομά τι εἰς τὸν ἀρχιερέα καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν (πατριαρχεῖον) καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλο ἤθελε παραστῆῖ ἀνάγκη.

Ὁ βουλόμενος νὰ μετέλθῃ οἰονόηποτε ἐπάγγελμα, ὄφειλε πρότερον ἐπὶ μακρὸν ν' ἀσκηθῆ ἔν τούτῳ καὶ νὰ δοκιμασθῆ. Συνήθως ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας παρεδίδοτο ὑπὸ τῶν οἰκείων του εἰς τινὰ τῶν μαϊστόρων, τῶν ἐχόντων ἴδιον ἐργαστήριον, ὅπως μαθητεύσῃ. Ἡ μαθητεία του ἦτο μακρά, ἐὰν ἐστρεφεῖτο ἰδιοφυΐας τινὸς καὶ δὲν ἀπεδείκνυε προθυμίαν καὶ ζήλον ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, τοῦλάχιστον τὰ δύο, εἰργάζετο ἀμισθεὶ σιτιζόμενος μόνον καὶ παραμένων παρὰ τῷ μαϊστορῷ, ὄφειλε δὲ νὰ ἐκτελῆ ἀγογγύστως πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἐπιβαλλομένην αὐτῷ ὑπὸ τε τοῦ μαϊστορος καὶ τῶν βοηθῶν του. Ὑστερον ἐλάμβανε μικρὸν τινὰ ἐτήσιον μισθὸν (ρόγαν) ⁽¹⁾ ἀναλόγως τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐν τῇ τέχνῃ προόδου του, ὅστις παρέμενε συνήθως παρὰ τῷ μαϊστορῷ κεφαλαιοποιούμενος. Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦτο ἐκαλεῖτο *μαθητής*, τουρκιστὶ *τσιράκι*. Ὅτε ἐξεμάνθιαν πλέον τελείως τὴν τέχνην προήγετο ὑπὸ τοῦ μαϊστορος εἰς *βοηθόν*, τουρκ. *κάλφαν*. Ἐν ἐργαστηρίῳ δέ, ὅπου εἰργάζοντο πλείονες τοῦ ἐνὸς βοηθοί, *καλφάδες*, ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο *πρωτοβοηθός*, *πρωτοκάλφας* καὶ ἀντικαθίστα τὸν ἐργαστηριόρχην ἀπουσιάζοντα. Ὁ μαθητής δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀλλάξῃ μαϊστορα, μόνον ὁ βοηθὸς ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῦτο σπανίως συνέβαινε, ἐὰν εἴρισκε παρ' ἄλλῳ μαϊστορῷ μείζονα μισθόν.

Γενόμενός τις βοηθὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τὴν εἰς *μαϊστορα* ἀναγόρευσίν του, ὅπερ συνήθως ἔπραττεν, ὅτε κατώρθου ν' ἀποταμεύσῃ χρηματικὸν τι ποσὸν διὰ τῆς ἐργασίας του, ὅπως πληρώσῃ τὰ τέλη τῆς ἀναγορευσεῶς του καὶ ἀνοίξῃ ἴδιον ἐργαστήριον. Ἡ πρότασις ὑπεβάλλετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου του μαϊστορος, ὅστις πολλάκις πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τὸν βοηθόν του εὐμενείας κατέβαλλε καὶ τὰ τέλη. Ὁ ἐγκρινόμενος ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἀνηγορεύετο ὑπὸ τοῦ προέδρου μαϊστορῶ, ἀναφωνούντων πάντων *ἄξιος—ἄξιος*. Οἱ τῶν μαϊστόρων υἱοὶ ἀπηλλάσσοντο τῶν πολλῶν τῶν μαθητῶν μόχθων ἅτε κληρονομοῦντες τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς μετὰ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τῆς πελατείας ἅμα· ἀναγορευόμενοι δὲ μαϊστορες κατέβαλλον τὸ ἥμισυ τῶν τελῶν.

¹⁾ *Ρόγα*, (ἡ) ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *erogo pecuniam*=προχειρίζομαι τινα χρήματα· ἐκ τούτου καὶ τὸ ρῆμα *ρογεύω* καὶ *ρογιαζώ*=λαμβάνω ὑπηρετήν ἢ ὑπάλληλον πὶ μισθῷ ἢ συμφωνῷ ὡς ὑπηρετῆς ἢ ὑπάλληλος πρὸς τὸν μαϊστορα ἐπὶ μισθῷ.

Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἡ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀναγόρευσις τῶν μαϊστόρων ἐγένετο ἐν μιᾷ συνελεύσει, ἣν ἐπηκολούθει εὐωχία καὶ δεῖπνον πάντων τῶν μαϊστόρων ἐκ τῶν καταβαλλομένων τελῶν ἀναγορευσεως· ὅθεν ἐκαλοῦντο ταῦτα *φιλειά*, (ἡ). Βραδύτερον ὅμως ἐφ' ὅσον ὁ βίος καθίστατο ἀκριβώτερος καὶ αἱ ἀνάγκαι τῶν συντεχνιῶν ἠξάνοντο, τὰ τέλη πάντα περιήρχοντο εἰς τὸ ταμεῖον καλούμενα *μαστορεία*, ὀλίγοι δέ, οἱ μᾶλλον εὐποροὶ τῶν ἀναγορευομένων μαϊστόρων, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ τῶν ἐργαστηριαρχῶν υἱοί—, προσεκάλουν τοὺς προεστοὺς καὶ τοὺς ἐγκριτοτέρους τῶν μαϊστόρων εἰς εὐωχίαν καὶ δεῖπνον (*φιλειά*). Ἐνεκα δὲ τῶν κοινῶν συμποσιῶν τούτων, ἐκάστη συντεχνία ἐκέκτητο πλῆθος μαγειρικῶν καὶ ἐπιτραπεζίων σκευῶν, προερχομένων πάντων ἐκ δωρεῶν, ἅτινα παρεχώρει πρὸς χρῆσιν καὶ εἰς ἰδιώτας Χριστιανοὺς ἐπὶ μικρᾷ μισθώσει.

Γενόμενός τις μαΐστωρ εἶχε τὸ δικαίωμα πλέον ν' ἀνοίξῃ ἴδιον ἐργαστήριον δανειζόμενος ἐνίοτε καὶ χρηματικόν τι ποσὸν παρὰ τοῦ ταμεῖου τῆς συντεχνίας ἐπὶ ὁμολογία καὶ βραδύτερον τῇ ἐγγυήσει δύο ἀξιοχρέων μαϊστόρων. Πολλοὶ ὅμως ἐλλείπει ἰδίων κεφαλαίων ἠναγκάζοντο, τινὲς δὲ καὶ προετίμων τοῦτο, νὰ ἐργάζωνται καὶ μαΐστορες ὄντες παρ' ἄλλοις, ἄλλοι δὲ καὶ συνηταιρίζοντο μετὰ τῶν τέως μαϊστόρων των καὶ δὴ ὅσοι συνεδέοντο πρὸς αὐτοὺς διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. Ἡ τοιαύτη τῶν συντεχνιῶν διοργάνωσις φαίνεται ὅτι παρέμεινεν ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων σχεῦσα καὶ Τουρκικὴν (Ἀραβικὴν) ἐπίδρασιν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ὀνομάτων *τσιράκι, κάλφας, ἰσνάφι, ρουφέτι*.

Ὡς φαίνεται κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους αἱ συντεχνίαι δὲν εἶχον γραπτοὺς κανονισμοὺς, ἐπὶ τῇ βάσει ὧν ἕκαστος τῶν μαϊστόρων ἠδύνατο ἐν τῇ ἑξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὰ τε καθήκοντα καὶ δικαιώματά του ἀλλὰ κατὰ παραδόσιν διετηροῦντο διατάξεις τινὲς ρυθμιζουσαι τὰς μεταξὺ τῶν μαϊστόρων σχέσεις ὡς καὶ τὰς τῶν ὑφισταμένων πρὸς τοὺς προϊσταμένους· αὗται δ' ἠρεῖδοντο κυρίως ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν νεωτέρων πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ὡς ἐμπειροτέρους καὶ σοφωτέρους καὶ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης πάντων πρὸς ἀλλήλους πρὸς τὸ συμφέρον καὶ προαγωγὴν τοῦ τε ἐπαγγέλματος καὶ ἐνὸς ἑκάστου. Ἐπειδὴ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἤρξαντο γινόμεναι παραβάσεις τῶν θεσμίων ὑπὸ τινῶν τῶν μελῶν ζημιούσαι τὸ τε ἐπάγγελμα κοινῶς καὶ ἑκάστους ἰδίᾳ, τὸ μὲν ἐξ ἀγνοίας, τὸ δὲ ἐκ πλεονεξίας, ἐγένετο ἀνάγκη συντάξεως ὑφ' ἐκάστης τῶν συντεχνιῶν *ἐγγράφων συμφωνητικῶν* μεταξὺ τῶν μαϊστόρων τῶν ἀποτελούντων τὴν συντεχνίαν μετ' ἐνόρκου ὑποσχέσεως ἑκάστου περὶ διατηρήσεως τῶν ἐν αὐτοῖς διατεταγμένων. Ταῦτα τὰ σύντομα συμφωνητικὰ ἐπέχοντα θέσιν *κανονισμῶν* περιέλαβον τὰς κυριωτέρας τῶν κατὰ παραδόσιν καὶ τῶν ἐκάστοτε ἐν γενικαῖς συνελεύσει γενομένων δια-

τάξεων. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ συμφωνητικὸν τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συντεχνίας τῶν Ἀμπατζήδων, μιᾶς τῶν μᾶλλον παλαιῶν, πολυμελῶν καὶ εὐπόρων, συντεταγμένον ἐν ἔτει 1804 (1).

§ 2. «Ὅπου εἶναι ἡ συμφωνία καὶ ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ ἔνωσις, ἐκεῖ καὶ ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ χαρίζει ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ εὐφρισκόμενοι κατὰ τὸ παρὸν μαῖστορες τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ἰσναφίου τῶν Ἀμπατζήδων, βλέποντες μερικοὺς ὁποῦ παραβαίνουν καὶ δὲν φυλάττουν τὰς παλαιὰς τάξεις καὶ τὸ γιὸλ ἐρκιάνι (2) τοῦ Ἰσναφιοῦ μας, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς χαλασμόν τοῦ Ἰσναφίου καὶ ζημίαν κοινὴν ὄλων τῶν μαϊστόρων, ἐκρίναμεν εὐλογον μὲ γνώμην κοινὴν ὄλων τῶν μαϊστόρων μεγάλων τε καὶ μικρῶν, νὰ διορίσωμεν εἰς τὸ παρὸν ἐνυπόγραφόν μας συμφωνητικὸν γράμμα τοὺς ἐξῆς ὄρους διὰ ὄφελος καὶ καλητέραν κατάστασιν καὶ στερεώσιν παντοτεινὴν τοῦ Ἰσναφίου μας καὶ δὴ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὑποσχόμεθα καὶ ἀποφασίζομεν :

Αον. Ὅλοι κοινῶς οἱ μαῖστορες καὶ οἱ νῦν εὐφρισκόμενοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν ἀνάμεσά τους καὶ ἀγάπην καὶ νὰ μὴ κατατρέχη ποτὲ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ζημιώνη οὔτε ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα οὔτε εἰς τὴν ξενιτείαν (3) ἀλλὰ οἱ μικρότεροι πάντοτε νὰ τιμοῦν τοὺς μεγαλειτέρους τους καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ ποτὲ κανεὶς νὰ ὑβρίσῃ καὶ νὰ ἀτιμᾶσῃ ἢ νὰ ἀσχημολογήσῃ τὸν ἄλλον· οἱ δὲ μεγάλοι νὰ ἀγαποῦν τοὺς μικροὺς ὡς ἀδελφούς.

Βον. Ὅταν γίνεται σύναξις ἦτοι λότζα, νὰ μὴν ὀμιλῇ ποτέ τις

1) Τὸ πρωτότυπον ἐν χειρογράφῳ φυλάσσεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθμὸν 104. Εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ φύλλῳ χάρτου πλάτους 0,518 καὶ ὕψους 0,737 τοῦ μέτρου. Τὸ κείμενον ἀποτελεῖται ἐκ στίχων 40 καὶ ἔχει πλάτος 0,47 καὶ ὕψος 0,67. Εἶναι ἀπόγως ὀρθογραφήμενον καὶ εὐανάγνωστον. Αἱ ὑπογραφαὶ ὁμοῦ τῶν μαϊστόρων εἶναι πλήρεις ἀνορθογραφῶν καὶ τινες δυσανάγνωστοι. Ὅπισθεν τοῦ χειρογράφου ἐν τῷ μέσῳ εἶναι γεγραμμένον : «Εἰς τὸ μέσον εἶναι τὸ συμφωνητικὸν τῶν Ἀμπατζήδων καὶ νὰ τὸ φυλάξετε εἰς τὸν κρυφῶνα τοῦ Ἰσναφίου». Πιθανῶς ἐντολὴ τοῦ πρωτοϊμάστορος πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους του. Μετεφράσθη Βουλγαριστὶ ὑπὸ τοῦ Β. Diakovitch καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Annuaire de la bibliothéque nationale de Plovdin, ἔτ. 1921, σελ. 206. Ἐνταῦθα διετηρήθη πιστῶς ἡ ὀρθογραφία του.

2) Ἡ λ. εἶναι Τουρκικὴ καὶ φαίνεται ὅτι σημαίνει : τὴν καλὴν πορείαν, τὴν εὐημερίαν τῆς συντεχνίας.

3) Ἐκ τῶν Ἀμπατζήδων οἱ ἔχοντες κεφάλαια μαῖστορες ἔκαμνον ἐξαγωγὴν οὐ μόνον ἀμπάδων ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγὴν ἐνδυμάτων εἰς διάφορα μέρη τῆς Ὀθωμ. αὐτοκρατορίας. Συνώδευον δὲ καὶ οἱ ἴδιοι τὰ ἐμπορεύματά των πρὸς ἀσφάλειαν. Οὗτοι ἔφερον τὸ ὄνομα *Καραμπατζήδες*, διότι οἱ ἐξαγόμενοι ἀμπάδες ἦσαν μαῦροι, *καρᾶ* τουρκιστὶ.

διὰ χατήρι (¹) καὶ φιλοπροσωπίαν οὔτε μὲ κουσμυγέι (²), ἀλλὰ τὸ δίκαιον νὰ ὀμιλῇ ὁ καθείς καὶ ἐκεῖνο, ὅπου θεόψυχα κριθῆ εὐλογον ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους, νὰ στέργουν καὶ νὰ πείθωνται εἰς αὐτὸ καὶ οἱ νεώτεροι καὶ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ ὀμιλοῦν λόγια ἄπρεπα καὶ παράστρατα ἔμπροσθεν τῶν μεγαλειτέρων τους. Ὅποιος δὲ μαίστωρ κραχθῆ εἰς τὴν λόντζαν δύο ἢ τρεῖς φοραῖς καὶ δὲν πηγαίνει, νὰ παιδεύεται. Εἰ δὲ καὶ ἔχει ἀναγκαίαν ὑπηρεσίαν, νὰ ἔρχεται νὰ παίρνῃ τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν πρωτομαίστορα καὶ ἔτσι νὰ βλέπῃ τὴν ὑπηρεσίαν του.

Γον. Ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι διὰ νὰ ἔβγῃ νέος μαίστωρ, νὰ πληρώνῃ διὰ τὰ τῆς μαστορίας, ὁ μὲν υἱὸς τοῦ μαίστορος γρόσια πεντήκοντα: ἦτοι γρ. 50, ὁ δὲ ξένος καὶ ξαναμπῆς (³) γρόσια ἑκατόν, ἦτοι γρ. 100 καὶ τῷ τζαούση νὰ δίδῃ παράδες ἑκατόν, ἦτοι 100. Ἐτερογενῆς δὲ ἦτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαίστωρ νὰ μὴ γίνεται ποτέ.

Δον. Ὅποιος μαίστωρ θέλει νὰ γείνῃ σύντροφος, νὰ συντροφιάζῃ μόνον μὲ ἄλλον μαίστορα τοῦ ἰσναφίου του· μὲ κάλφαν ὅμως ἢ μὲ κανένα ἄλλον, ὅπου δὲν εἶναι μαίστωρ τοῦ ἰδίου ἰσναφίου, δὲν ἔχει ποτὲ τὴν ἄδειαν διὰ νὰ συντροφιάζῃ οὔτε εἰς τὸ φανερόν οὔτε κρυφίως, πάρεξ ἂν εἶναι μαίστορος υἱὸς καὶ τοῦτο νὰ γίνεται μὲ ἄδειαν καὶ τοῦ ἰσναφίου.

Εον. Νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἄδειαν κανεὶς ἀπὸ τοὺς μαίστορας νὰ πηγαίνει εἰς τὰ βονὰ ἢ νὰ περιπατῆ ἀπὸ χάνι εἰς χάνι διὰ νὰ ψωνίξῃ γρίζα (⁴), ἀλλὰ νὰ προσμένη ὁ καθένας εἰς τὸν δυντᾶν του (⁵) ἢ εἰς τὸ ἐργαστήρι του νὰ τὰ φέρουν οἱ ἴδιοι πωληταί, ὡς καὶ πρότερον. Καὶ ὅταν τινὰς ψωνήσῃ γρίζα, νὰ δίδῃ μερίδιον καὶ εἰς ἄλλον μαίστορα, ἂν τοῦ ζητήσῃ.

Σον. Ὁ ἓνας μαίστωρ νὰ μὴ χαλᾷ ποτε τὸ παζάρι (⁶) τοῦ ἄλλου κατηγορῶντας τὸ πρᾶγμα του ἢ λέγοντας εἰς τὸν μουστερῶν (⁷) ὅτι αὐτὸς τὸ δίδει παρακάτω.

Ζον. Τὰ τζιράκια νὰ δουλεύουν ἕως δύο χρόνους καὶ νὰ στοιχοῦν τρεῖς ρόγαις καὶ ἔπειτα νὰ ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ ἐβγαίνουν ἀπὸ τὸν πρῶ-

¹) Ἡ λ. τουρκικὴ = πρὸς χάριν, χαριζόμενος.

²) Ἡ λ. τουρκικὴ· πιθανῶς: ὀπισθοβουλία.

³) Ἡ λ. τουρκικὴ, πιθανῶς ἀντὶ τῆς νῦν ἐν χρήσει ξαναφῆς. Ἴδε κατωτέρω § 5 πρακτικὸν 34 σημ.

⁴) Ἡ λ. ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ *gris* (φινίος): ἐνεκα τοῦ χρώματος ἐκαλοῦντο κυρίως μόνον αἱ φαιαὶ ἐρέαι, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ πᾶσα ἐρέα (ἀμπᾶς).

⁵) Ἡ λ. Τουρκικὴ=δωμάτιον· δηλ. τὸ ἐν τοῖς λιθοκτίστοις χανίοις δωμάτιον, ὅπερ ἐμισθοῦντο κυρίως οἱ μεγαλείμποροι καὶ ἐξαγωγεῖς ἐκ τῶν μαίστορων πρὸς ἀσφάλειαν ἀπὸ πυρὸς καὶ κλοπῆς καὶ ὅπερ ἐχρησίμευεν αὐτοῖς ὡς τόπος γραφείου καὶ συναλλαγῆς.

⁶) Ἡ λ. Τουρκικὴ=ἀγοραπωλησία. ⁷) Ἡ λ. Τουρκικὴ=πελάτης, ἀγοραστής.

τον μαίστορά τους· πάρεξ ἂν εἶναι τὸ τζιράκι μὲ ἡλικίαν καὶ τὸ ἰσνάφι· θελήση διὰ νὰ τὸν κάμη ραεῦ (1). Ὡς τόσον ὁ κάλφας χωρὶς νὰ τελειώση ἢ διορία του καὶ χωρὶς νὰ λογαριασθῇ μὲ τὸν πρῶτον μαίστορά του, νὰ μὴν τὸν δέχεται ἄλλος οὔτε νὰ ξεμανυῶ ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου τὸν κάλφαν καὶ τὸ τζιράκι.

Ηὺν. Ὅταν θελήση τινὰς νὰ στοιχήση κάλφαν, νὰ στοιχῶ ἔμπροσθεν εἰς τὸν πρωτομαίστορα καὶ μὲ συμφωνίαν τοιαύτην, ὅπου νὰ μὴν ἔχη τὴν ἄδειαν ὁ κάλφας ἐκεῖνος, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, διὰ νὰ ψωνίῃ οὔτε τὸ παραμικρὸν πρᾶγμα διὰ λογαριασμόν του, οὔτε ὁ μαίστωρ του ἢ ἄλλος μαίστωρ νὰ ψωνίση πρᾶγμα διὰ λογαριασμόν τοῦ κάλφα, ἀλλὰ νὰ δέχεται τὰ ἄσπρα (2) τοῦ κάλφα μὲ τὸ διάφορον. Εἰ δὲ καὶ ὁ κάλφας ψωνίση πρᾶγμα τοῦ κεφαλιοῦ του, νὰ μὴ τὸν δέχεται εἰς τὸ καῖκι (3).

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅπου ἐμπεριέχονται εἰς τὰ ὀκτὼ κεφάλαια τὰ ἀνωτέρω, ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ καιροὺς κριθοῦν εὐλόγα ἀπὸ ὄλην τὴν κοινότητα τοῦ ἰσναφίου πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδίου ἰσναφίου μας εἴμεθα ὑπόχρεοι ὅλοι κοινῶς διὰ νὰ τὰ φυλάξωμεν. Ὅποιος δὲ τῶν μαιστόρων ἢ μικρὸς ἢ μέγας ἀθετήση καὶ δὲν φυλάξῃ κανένα ἀπὸ ὅσα εἰς τὸ παρὸν μὲ γνώμην κοινὴν διορίζομεν καὶ ἀποφασίζομεν, ὁ τέτοιος νὰ παιδεύεται κατὰ τὴν εὐλογοφανῆ ἀπόφασιν ὅλου τοῦ ἰσναφίου. Εἰ δὲ κανένας τῶν μαιστόρων κρυφίως τολμήσῃ νὰ κάμη κανένα ἀπὸ ὅσα εἰς τὸ παρὸν εἶναι ἐμποδισμένα, πρὸς τούτοις καὶ ὅσοι ἠξέυρουν τὸν τέτοιον καὶ δὲν τὸν μαρτυροῦν διὰ νὰ παιδευθῇ πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἄλλον, οἱ τέτοιοι ὁμοῦ ὡς κακοβληταὶ τοῦ ἰσναφίου μας νὰ ἔχουν τὴν κατάραν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ τιμίου Προδρόμου (4) τῶν τε ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων (5) καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν κατάραν τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν δεσπότης ἁγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου κυρίου Κυρίλλου, ἔτι δὲ καὶ ὄλων τῶν μαιστόρων τοῦ ἰσναφίου μας, τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν τωρινῶν καὶ τῶν μεταγενεστέρων καὶ προκοπὴν καὶ καὶ χαῖρι (6) νὰ μὴν ἰδοῦν οἱ τέτοιοι ποτέ τους, ἐφ' οἷς ἐργάζονται. Καὶ

1) Ἡ λ. Τουρκικὴ=χάρις, καλωσύνη.

2) Ἄσπρον, ἀργυροῦν μικρὸν Τουρκικὸν νόμισμα καὶ συνεκδοχικῶς ἐν τῷ πληθυντικῷ=χρήματα· πρβλ. «ἔχει πολλοὺς παραδες»,

3) Ἡ λ. Τουρκικὴ=λέμβος, πλοῖον· τ. ἔ. ὁ μαίστωρ νὰ μὴ δέχεται εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐνοικιαζόμενον ποταμόπλοιον ἢ θαλασόπλοιον τὸν τοιοῦτον κάλφαν του κατὰ τὸ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ταξειδίον του, ὅπερ ἐπεχειρεῖ πρὸς ἐκποίησιν τῶν ἐμπορευμάτων του.

4) Ὁ προστάτης ἅγιος τῆς συντεχνίας τῶν Ἀμπατζήδων.

5) Οἱ μετασχόντες τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ (325) οἰκουμενικῆς Συνόδου θεοφόροι πατέρες. 6) Ἡ λ. Τουρκικὴ=καλόν, προκοπὴ.

εἰς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι γεγραμμένων οἱ πάντες στέργομεν καὶ ὑπογραφόμεθα».

Ἐν Φιλιππουπόλει 1805 Ἰουλίου κθ'.

Κων)τίνος Μήτκογλου πρωτομάστορης	βεβαιοῖ
Δημητράκις Χ' Γιαννάκις	»
Ἀθανάσιος Χ' Δημητρίου Γκιεμισγεροδάν	»
Γεώργις Χ' Εὐαγγέλη	»
Ἀθανάσιος Ἰωάννου Κοτσιάσσογλου	» κτλ.

Οὕτω ἀκολουθοῦσιν αἱ λοιπαὶ ὑπογραφαὶ εἰς ἕξ στήλας μετὰ τῆς προσθήκης ἀείποτε βεβαιοῖ. Ἐκ τῶν 130 ὑπογραφῶν τῶν μαϊστόρων οὐδεμία εἶναι ἀλλόγλωσσος, πᾶσαι εἶναι Ἑλληνικαί, εἰ καὶ περὶ τὰ 30 ὀνόματα μαϊστόρων εἶναι Βουλγαρικά, οἷον *Νένος*, *Σφρέτκος*, *Στοιγιάνης*, *Στόιτζος* καὶ ἄλλα. Τοῦτο, ὡς καὶ τὸ τοῦ τρίτου ὄρου «έτερογενῆς δὲ ἦτοι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν μαῖστωρ νὰ μὴ γίνεται ποτέ», περιτρώως δηλοῖ ὅτι οἱ Βουλγαρικῆς καταγωγῆς μαῖστοροὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἕλληνας, ὡς τελείως κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη ἐξηλληνισμένοι ἕνεκα τῆς χρονίας αὐτῶν παρ' Ἑλλησι μαῖστοροσι μαθητείας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἔζων. Διότι ἡ πόλις ἀνέκαθεν οὔσα Ἑλληνικὴ οὐ μόνον κατ' ὄνομα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν, τοιαύτη παρέμεινε καὶ κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων (1363 ἢ 1364 κατὰ τὸν Nicow¹⁾) καίπερ κατεχομένη τότε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ὕστερον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Αὐτὸς ὁ Ρωμοῦνος μισέλλην Jorga ὁμολογεῖ τοῦτο λέγων: «ἡ πόλις διεφύλαξε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸν παλαιόν της ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, κατοικηθεῖσα κατόπιν ὥσπερ καὶ πρότερον ὑπὸ Ἑλλήνων ἐμπορέων, οἵτινες ἐνδιεφέροντο περὶ τῆς ἐν Θράκῃ ἐμπορίας». «Die Stadt behielt auch weiterhin ihren alten Griechischen Charakter und wurde nach und vor von Griechischen Kaufleuten, die am Thrazischen Handel interessiert waren, bewohnt²⁾».

§ 3. Ὄθεν παράδοξος φαίνεται ἡμῖν ἡ γνώμη συγχρόνων τιῶν Βουλγάρων, διῶσχυριζομένων ὅτι ἡ Φιλιππούπολις ἦτο ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων πρὸ τῆς πτώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοὺς Τούρκους αἰῶνων πόλις Βουλγαρικὴ καὶ ὑπὸ Βουλγάρων κατοικεῖτο, διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον πολυλαίως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατελήφθη καὶ οἱ Τούρκοι παρὰ τῶν Βουλγάρων, οὐχὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, κατέλαβον αὐτήν. Ἀλλ' ἡ κατάκτησις πό-

¹⁾ P. Nicow. Tourscoto zavladenie na Bulgaria (=ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Βουλγαρίας κατοχή). Iznestia na Istoritschescoto droujestvo (=δελτίον τῆς ιστορικῆς ἐταιρείας), σελ. 50 τόμ. VII—VIII, ἔτ. 1928, Sophia.

²⁾ Jorga N. Geschichte des Osmanischen Reiches, τόμ. I, σελ. 212, ἔτ. 1918. Gotha.

λεως ἢ χώρας τινὸς συνεπάγεται ἀείποτε καὶ τὸν ἔξεδνισμὸν τῶν κατοίκων αὐτῆς; Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν βασιλείου (ἀπὸ τοῦ 1186) κατὰ τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας διῆλθον πεντάκις διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀλλ' ὥσπερ οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Γότθοι, οἱ Κόμανοι, οἱ Ρῶσσοι, οἱ Φράγκοι, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλωσι τὸν ἔθνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὅστις ἦτο Ἑλληνικός. Ἄλλως τε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε κατοχῆ τῆς πόλεως ἦτο ὀλιγοχρόνιος, ἐπέμενον δὲ εἰς αὐτὴν διὰ στρατηγικοὺς λόγους ὁμολογοῦντες καὶ αὐτοὶ οὗτοι τὴν ἑλληνικότητα τῆς πόλεως.

Ἡ Φιλιππούπολις τὸ πρῶτον (1) ἔπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλ-

1) Λέγω τὸ πρῶτον, διότι ἡ γνώμη τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βουλγαρικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Σόφιας κ. Zlatarsky ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης μέρος κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα, δηλ. ἐπὶ τοῦ πρώτου βασιλείου τῶν βουλγάρων βασιλεύοντος τοῦ Κρούμου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ (803-888) ἦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βουλγάρων, ἐπομένως καὶ ἡ Φιλιππούπολις, ὡς κειμένη ἐν τοῖς βορείοις αὐτῆς, δὲν φαίνεται πιθανή. Οἱ Βούλγαροι κατὰ τοῦτον τὸν αἰῶνα, εἰ καὶ πολλάκις ἐπέδραμον τὴν Θράκην προσελάσαντες μέχρι τῶν τευχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσήτησαν μόνον τὰ βόρεια κράσπεδα αὐτῆς εἰς τὸ κράτος τῶν ἀρκοῦμενοι μόνον εἰς τὴν δῆμοιν τῆς καίθρου ἄλλης χώρας καὶ τῶν ἀνοχυρωτῶν ἢ ἀφρουρήτων πόλεων, ὧν τὸς κατοίκους ἀήγον εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τοῦτο δέ, διότι οὔτε τὰ πολιορκητικὰ μέσα οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον εἶχον πρὸς συστηματικὴν πολιορκίαν τῶν ὠχυρωμένων πόλεων, αἰτίνες καλῶς φρουρούμενα διέμενον ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὥσπερ καὶ ἡ περιμάχητος καὶ ὄχυρὰ φύσει καὶ τέχνῃ Φιλιππούπολις. Αὗται ἦσαν οἱ προμαχῶνες καὶ τὰ προπύργια αὐτῆς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν εἰς τὴν Θράκην ἐπιδρομῶν καὶ ἕνεκα τούτου ἐκρατοῦντο πάσῃ δυνάμει ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἂν τινες ὑπέκλυτον εἰς τοὺς πολέμους ἀδῆς μετ' ὀλίγον χρόνον ἀνακατελαμβάνοντο καὶ ἀνωχυροῦντο. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Μιχαὴλ Ραγγαβέ* (801-813) ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Κρούμος ἐπωφελοῦμενος στάσιν γενομένην παρὰ τῷ στρατῷ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν ἐκστρατείαν αὐτοῦ «κατέχουσε Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν», φοβηθέντες δὲ καὶ «δραξάμενοι προφάσεως οἱ μέτοικοι τῶν ἐν Θράκῃ ὄχυρωμάτων ὡς καὶ οἱ ἐν *Φιλιππουπόλει* καὶ Φιλίπποις καὶ Στρυμόνι ἔφυγον καὶ αὐτοὶ ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια». (Θεοφάνους χρον. σελ. 772, ἔκδ. Βόννης). Προφανῶς πρόκειται οὐχὶ περὶ τῶν φρουρῶν τῶν ὄχυρωμάτων, ἀλλὰ περὶ τῶν εἰς αὐτὰ μετοίκων, οὓς ἕνεκα τῆς γενομένης λειψανδρίας οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος (741-775) Λέων ὁ Χάζαρος (775-780) καὶ Νικηφόρος (802-811) μετόπισαν εἰς τὴν Θράκην. (Νικηφόρου πατριάρχου ἴστορ. σελ. 74 *Κεδρινοῦ*, σελ. 4, 19) Ἐκ τοῦ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους δὲν ἐξάγεται ὅτι ὁ Κρούμος κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν, περὶ οὗ οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει, ἐν ᾧ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν (Θεοφάνους, σελ. 778 *Ζωναρά*, XV, 17 *Κεδρινοῦ* σελ. 483 καὶ 486) μνημονεύεται ἡ κατάληψις τῆς μὲν Βερόης καὶ τῆς Ἀγγιάλου ἀμαχητεῖ, τῆς δὲ Μεσημβρίας διὰ πολιορκίας.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῆς τριακονταετοῦς συνθήκης, τῆς συναφθείσης τῷ 814 μετὰ τὴν δεινὴν τῶν Βουλγάρων ἦταν ὑπὸ Λέοντος Ε', παρὰ τῇ Μεσημβρίᾳ καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κρούμου, μετὰξὺ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Χάν Ὠμοργιά (814—831) καὶ τῶν Βυζαντινῶν, τῆς εὐρεθείσης ἐν Suleimankioi ἐπὶ στήλης καὶ ἐρη-

γάρων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου III Ἀγγέλου (1195—1204). Ὁ ἐξ ἡγεμονικοῦ οἴκου καταγόμενος Βούλγαρος Ἰβραγκὸς δολοφονεῖ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Ἀσάν, τὸν ἕτερον τῶν ἰδρυτῶν τοῦ δευτέρου βασιλείου των, καὶ καταφεύγει εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου τυγχάνει φιλοξενίας παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ συνδέεται αὐτῷ δι' ἐπιγαμίας λαβὼν τὴν ἀνεψιάν του γυναῖκα. Πρὸς στερέωσιν δὲ τῆς συγγενείας διορίζεται ὁ Ἰβραγκὸς συγχρόνως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπαρχος ἐν τῇ Φιλιππου-

νευθείσης ὑπὸ τοῦ Jirecek, Ouspensky, Bury καὶ Zlatarsky (ιδὲ Bulletin de la société archéol. Bulgare, σελ. 131—179, ἔτ. 1913, Sophia) φαίνεται ὅτι ἡ Φιλιπούπολις δὲν περιήρχετο εἰς τὸ Βουλγαρικὸν κράτος κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῶν δύο ὁμίρων κρατῶν Βουλγαρίας καὶ Βυζαντίου. Διότι ἡ γραμμὴ, ἥτις ἀπὸ Δελβετοῦ διήκε μέχρι Κωνσταντίας (Τύρνοβον—Σεῖμὲν) καὶ Μακρολιβάδου (Οὐζουντζόβα), ἐστρέφετο ἐκεῖθεν πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τὸν *Αἶμον* (ἡ λέξις σαφῶς ἀναγινώσκεται ΑΙΜ...ΟΡΟΣ, ἣν ὁ Zlatarsky ἀποφεύγει νὰ συμπληρώσῃ, ὅπως ἐπεκτείνῃ τὸ βουλγαρικὸν κράτος πρὸς νότον), ἄρα ἡ Φιλιπούπολις κατελείπετο πολὺ πρὸς νότον τῆς γραμμῆς. Αὕτη ἡ γραμμὴ, καλουμένη διὰ τοῦ τουρκικοῦ ὀνόματος *Ἐρμεσία* ὠρίζετο διὰ μεγάλης τάφρου ἢ σούδας (*Κεδρινοῦ* II, 372) μετὰ πασσάλων, ἧς ἴχνη διακρίνονται καὶ νῦν ἀπὸ τῆς κόμης Γιαϊκεσλί παρὰ τῷ Πύργῳ μέχρι Τυρνόβου Σεῖμὲν (ιδὲ *Jirecek-Argyrow*, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 682—684). Ἡ ἐν μεταγενεστέρῳ δ' ἐπιγραφῇ τοῦ Χάν Μαλαμήρ (831—836) ὡσαύτως ἐπὶ στήλης εὐρεθείσης ἐν Σούμλα, κεκομμένη καὶ λίαν τετριμμένη, ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις ὑπὸ τοῦ Jirecek «ἤλθεν εἰς Φιλιπούπολιν» φαίνεται ἡμῖν ὑποθετικῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὀρθῶς συνεπληρώθη, ἡ φράσις δὲν σημαίνει ὅτι ἡ πόλις ἦτο ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ προειρημένου καθορισμοῦ τῶν ὁρίων. Διότι ἐκ ταύτης φαίνεται ὅτι ὁ Χάν Μαλαμήρ, ὅστις ἔζη ἐν ὁμοιοῖα μετὰ τῶν Γραικῶν, ὥσπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ὁμορτάγ καὶ ὁ πάππος Κροῦμος, ἀφοῦ παρέδωκε τοῖς Γραικοῖς τὰ φρούρια τοῦ Προβάτου καὶ τοῦ Βουρ... (πιθανῶς καθ' ἡμᾶς Βουρδίπου (;) ἢ Βουρδιπάρου (;), τοῦ νῦν Σαλαδινόβο περιφερείας Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸ Τατάρ—Παζαρτζίκιον) καὶ ἀφοῦ ἐπέστρεψεν αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα μέρη, αὐτίνα κατεῖχεν, ἤλθεν εἰς τὴν Φιλιπούπολιν, τὴν ὑπὸ τῶν Γραικῶν κατεχομένην καὶ ἐν ἣ διέμενεν ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀντιπρόσωπος, ὅπως διαπιστώσῃ τὰς πρὸς τοὺς Γραικοὺς συνθήκας πιθανῶς. (*Ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν: *Nikow P. Kayhan Isboul, Sbornik vif tschest na Zlatarsky*, ἔτ. 1922, Sophia καὶ *Beschevliev*, Annuaire du musée national de Sophia, ἔτ. 1922—23) σελ. 418.

Ὁσαύτως καὶ ἡ ἐτέρα γνώμη τοῦ Jirecek (Ὀδοιπορικοῦ σελ. 134) ὅτι κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, ἐπὶ τῆς βασιλείας ἐν Βουλγαρίᾳ τοῦ τσάρου Συμεὼν (893—927) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πέτρου, ἦν γνώμην ἀσπάζονται καὶ οἱ καθηγηταὶ Zlatarsky καὶ Blagoew, ὅτι ἡ Φιλιπούπολις ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλγάρων παρ' ὧν κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ρῶσοι, εἶναι πεπλανημένη διότι ὁ σύγχρονος αὐτοῖς αὐτοκράτωρ Κων)τίνος ὁ Πορφυρογέννητος (912—959) μνημονεύει τὴν πόλιν ὡς ὑπαγομένην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θράκης, τετάρτην ἐκ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τοῦ Θρηκτικοῦ θέματος καὶ διοικουμένην ὑπὸ Κομισαρίου καὶ ἔχουσαν πέντε πόλεις, αἵτινες ἦσαν κλίμα Μεσσικὸν καὶ Ἀκόντιον *Φιλιπούπολις*, Βερόη, νῆσος Θά-

πόλει, ἥτις ἦτο «ἐπιτείχισμα Μυσοῖς καὶ Σκύθαις τειχῆρες» τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας²⁾ Ἄλλ' ὁ Ἰβραγκὸς μόλις ἔλθων εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ λαβὼν τὴν διοίκησιν ἀφίσταται τοῦ Βυζαντίου καὶ συμμαχίας τῷ βασιλεῖ τῶν Βουλγαροβλάχων Ἰωαννίτσα, τῷ καὶ Καλογιάννῃ ἐπιλεγομένῳ (1199) βλέπει δι' ἐπιδρομῶν τὴν Βυζαντινὴν ἐπικράτειαν. Ἐκ τούτου ὁ πρὸς τοὺς Βουλγάρους πόλεμος τῶν Ἑλλήνων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ δευτέρου βασιλείου ἐξηκολούθησε δορυμὸς καθ' ἕλλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλεξίου καὶ πάμπολλοι μάχαι συνεκροτήθησαν περὶ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅποτε καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Καμύτζης μαχόμενος ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰβραγκοῦ καὶ παρεδόθη εἰς τὸν Καλογιάννῃ, τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἀσάν: «καὶ αὐτοῦ δὲ (τοῦ Ἰβραγκοῦ δηλ.) τῶν Ρωμαϊκῶν κάστρων ἐπειλημμένου πόλεμοι πάμπολλοι τοῖς Ρωμαίοις παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐγένοντο περὶ τὰ μέρη τῆς Φιλιππουπόλεως, ἔνθα καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Καμύτζης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐάλω μαχόμενος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσάν Ἰωάννου κατάρχοντος»³⁾. Τοῦτο ἀναγκάζει τὸν Ἀλέξιον νὰ ἐκστρατεύσῃ μετὰ πολλῆς δυνάμεως στρατοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλιππουπόλεως κατὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἰβραγκοῦ καὶ νικήσας ἐν μάχῃ τοὺς Βουλγάρους κυριεῦει ἱκανὰ καταληφθέντα ὑπ' αὐτῶν φρούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Στενιμάχου, ὅπου συλλαμβάνει πλῆθος αἰχμα-

σος καὶ νῆσος Σαμοθράκη». (Κωνστ. Πορφυρογεννήτου, περὶ θεμάτων, βιβλ. ΙΙ). Ὁ μέγας Συμεὼν, ὡς πρὸ αἰῶνος ὁ Κροῦμος, ἐπέδραμε τὴν Θράκην, ὡς καὶ ἄλλα τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας μέρη, τῷ 924, ἀλλὰ δὲν ἐκυριάρχησεν αὐτῆς ἀπάσης. Τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἦτο ξένον αὐτῷ, ὅθεν ὡς ἐπιδρομεὺς ἠρήμωσε καὶ ἐδίωσεν αὐτό: «Συμεὼν ἄρχων Βουλγαρίας πανστρατὶ κατὰ τῆς Κων(σταντινουπό)πόλεως ἐκστρατεύει καὶ λήζεται μὲν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐμπυρίζει δὲ πάντα καὶ καταστρέφει καὶ δεινδοτομεῖ» (Θεοφάνους, συνέχεια, ΙΧ § 12). Ἄναμφιβόλως τὰ ὑπὸ Θεοφάνους λεγόμενα δὲν δηλοῦσι κυριαρχίαν, διότι οὐδεὶς πλὴν τῶν παραφρόνων καταστρέφει τὰ τοῦ οἴκου του, ἀλλὰ ἐπιδρομὴν ἐχθροῦ εἰς χώραν ἀντιπάλου. Ὅθεν δικαιοῦτατα ὁ ἀμερόληπτος Βούλγαρος ἱστορικὸς G. Balatzchew ἐπικρίνων διαφόρους ἀνακριβείας ἐν μελέταις Zlatarsky καὶ Blagoew ἐπὶ τῶν ἐκστρατειῶν Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου κατὰ τῶν Βουλγάρων προκειμένου περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως ὁμολογεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σαμουὴλ καὶ τῶν συναρχόντων του οἱ Βούλγαροι οὐδέποτε ἐκυριάρχησαν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως, ἐπιλέγει δὲ αὐτολεξεῖ τὰδε: «Ἄς γνωρίζῃ ὁ καθηγητὴς Ν. Βλαγόεφ ὅτι οἱ Βούλγαροι συμβασιλεῖς οὐδέποτε ἐκυριάρχησαν τοῦ ὀχυροῦ τῆς Φιλιππουπόλεως φρουρίου οὐδὲ τῶν ὀχυρωμάτων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν διοικητικὴν του περιφέρειαν. Ὁ Σαμουὴλ οὐδὲ ἐδοκίμασε νὰ πολιορκήσῃ αὐτὸ καθ' ὅσον τοῦτο ἦτο ἀνώτερον τῶν δυνάμεων του». (G. Balatschew, Bulgarite prez poslednite desetgodischnini na desetija vek (=οἱ Βούλγαροι κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ δεκάτου αἰῶνος), Sophia ἔτ. 1927 σελ. 83, σημ. 2).

²⁾ Ἐφραίμ μοναχοῦ, Ἀλέξιος Ἄγγελος στίχ. 6396.

³⁾ Γ. Ἀκροπολίδου, χρόν. § 12.

λώτων Βουλγάρων καὶ μετ' οὐ πολὺ καὶ τὸν Ἰβραγκὸν αὐτὸν δι' ἀπάτης (1). Οὕτω ἡ Φιλιππούπολις ἐπανέρχεται πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλούσης τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204) ἡ Φιλιππούπολις ἠκολούθησε τὴν τύχην τῆς πρωτευούσης. Ὁ αὐτοκράτωρ Βαλδουίνος, ὁ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἐν Κων)πόλει αἰρεθείς, ἐπεσκέπαστο ὅλην τὴν Θράκην, ὅπως αὐτοπροσώπως γνωρίσῃ τὴν νέαν ἐπικράτειάν του καὶ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ἣτις μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας ἀπετέλεσε φέουδον, διώρισε διοικητὴν τὸ Renier de Tris: «διελθὼν τοίνυν τὰς Θρακικὰς πόλεις τῇ μὲν Ὁρεστιάδι φρουρὰν ἐγκατέλεξεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Διδυμότειχον καὶ τὴν ἐκ Φιλίππου περιώνυμον πόλιν διεπράξατο» (2). Οἱ Φιλιππουπολίται ἐδέξαντο τὸν διοικητὴν τῶν μετὰ προθυμίας καὶ χαρᾶς, διότι ἔρχοντο βοηθείας καὶ ὑποστηρίξεις, ἅτε πολεμούμενοι λυσσοδῶς ὑπὸ τοῦ Καλογιάννη, οὗ παντὶ τρόπῳ τὴν κυριαρχίαν ἀπέκρυσσον (3). Μετὰ τὴν παρὰ τῇ Ἀδριανουπόλει ἦτταν τῶν Φράγκων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάκτησιν τῶν πλείστων τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας μερῶν ἐκλονίσθη ἡ τῶν Φιλιππουπολιτῶν πεποιθήσις εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ὀλιγαρχίμου φρουρᾶς τοῦ Renier φύλαξιν καὶ ἄμυναν τῆς πόλεως τῶν κατ' ἐνδεχομένης τοῦ Καλογιάννη ἐπιθέσεως καὶ διὴ μετὰ τὸν ὄλεθρον τῶν Σερβῶν καὶ ἤρξαντο σκεπτόμενοι περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως εἰς τοὺς Βουλγάρους. Πρὸ τῆς λήψεως ὅμως τελικῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως οἱ ἐν τῇ πόλει Πανυλιανοὶ προσεκάλεσαν τὸν Καλογιάννην ὅπως καταλάβῃ τὴν πόλιν. Ὁ Renier μαθὼν τοῦτο καὶ φοβηθεὶς περὶ τῆς ἀσφαλείας του κατέφυγε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Στενιμάχου (4) ἐπὶ τῆς Ροδόπης. Τότε ὁ Ἕλληνας Ἀσιλιέτης, ἀνὴρ μέγα δυνάμενος, κατέπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τὸν ἐπερχόμενον Καλογιάννην, οὗ οἱ μισθοφόροι Κούμανοι ἦσαν ἀνηλεεῖς καὶ ἀνθρωποφύται, ἀλλὰ ν' ἀντιστῶσιν ἀμύνόμενοι ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ Καλογιάννης ἐπειράθη νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἔνεκα τοῦ ὄχυροῦ τῆς καὶ τῆς γενναίας τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἀμύνης, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν καὶ προέβη εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς πολιορκουμένους. Ἐν αὐταῖς ἠγγυᾶτο τοῖς Φιλιππουπολίταις πᾶσαν ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας, ἂν ἔστεργον ἐκουσίως νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τὴν πόλιν, ἄλλως ἠπεῖλει ὅτι θὰ παρέτεινε τὴν πολιορκίαν μέχρι ἐσχάτων.

1) *Νικήτα Χωνιάτου*, III, 4, σελ. 686 καὶ *Ἐφραίμ μοναχοῦ* αὐτόθι, στ. 6495.

2) *Νικήτα Χωνιάτου*, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, § 7, σελ. 99. Πρβλ. καὶ *Ν. Γρηγορά*, Ρωμ. I. Β. καὶ *Ἐφραίμ μοναχοῦ*, αὐτόθι. στίχ. 7209.

3) *G. de Ville-Hardouin*, Conquête de Constantinople, κεφ. LXIX σελ. 185.

4) *Αὐτόθι*, XCII

Οἱ πολιορκούμενοι πιστεύσαντες ἀδιστακτικῶς εἰς τὰς βασιλικὰς ὑποσχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἰδαμόθεν οὐδεμίαν βοήθειαν ἐλπίζοντες, ἤνοιξαν εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν βλαχοβουλγάρων Καλογιάννην τὰς πύλας τῆς πόλεως· ἄλλ' ὁ αἰμοβόρος ἀπατηλῶς προσενεχθεὶς ἀπεδείξατο τὴν θηριωδίαν του, διότι προέβη εἰς τὰς σκληροτάτας καὶ ἀπανθρωποτάτας τῶν πράξεων. Ἀμέσως ἀπεκεφάλισε τὸν ἀρχιερέα, ἐξέδειρε ζῶντας τοὺς ἀρχοντας τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ κατέκαυσε ζῶντας καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας ἀπήγαγεν ἀλυσσοδέτους εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ὀλίγοι τινὲς διαφυγόντες τὸν ὄλεθρον κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν εἰς τὴν Ὁρρεσιτάδα καὶ τὸ Διδυμότειχον πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν πρὸς τὸν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν. Ὁ δὲ δυστυχὴς Ἀλέξιος Ἀσπιέτης διατροπηθεὶς τοὺς ἐπισφυρίους τένοντας καὶ διὰ κάλων διαπερασθεὶς ἐκείθεν ἐκρεμάσθη ἐκ ποδῶν ἀπὸ εὐθυτενοῦς σκόλοπος ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου τῆς ἀκροπόλεως μέρους πρὸς κοινὴν πάντων θέαν καὶ οὕτω ὑπέστη μαρτυρικώτατον θάνατον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του. Ἡ δὲ πόλις οὐ μόνον ἐλεηλατήθη, ἀλλὰ καὶ κατεστράφη ἄρδην καὶ εἰς περιφανὲς ἐρείπιον μετεβλήθη κατεδαφισθέντων τῶν λαμπρῶν πύργων καὶ τῶν τειχῶν τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ τῆς ὑποκειμένης πόλεως καὶ πυρποληθέντων τῶν ὑψηροφῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν πλουσίων καὶ πολυτελῶν κυρίων, ἀφ' οὗ ἐποτίσθη τὸ χῶμά της ἀπανθρώπως διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος τῶν τέκνων της· «ainsifut detruite la noble cité de Finerople, qui était une des trois meilleures de l'empire de Constantinople» (1). Αὕτη ἦτο ἡ μεγίστη τῶν καταστροφῶν ἐκ τῶν πολλῶν, ἃς ὑπέστη ἡ λαμπρὰ αὕτη τῶν Θρακῶν μητρόπολις τῷ 1205. Ὅτι δὲ ἡ Φιλιππούπολις διεφύλαττε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταστροφῆς της πολὺ τῆς παλαιᾶς της καλλονῆς, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Γ. Ἀκροπολίτης λέγων: «κατέσκαψε γοῦν ἐκ βάρθρων αὐτῶν τὴν Φιλιππούπολιν, θαναμαστὴν ἄγαν οὖσαν, ἣτις παρὰ τῷ Ἐβρώ κείται...» (2) καὶ ὁ Ἐφραίμ: «καταστρέφει πρῶτα μὲν Φιλιππούπολιν, πόλιν περιώνυμον, ἐπιφανεστάτην» (3).

Ἐὰν ἡ Φιλιππούπολις κατῳκεῖτο ὑπὸ Βουλγάρων καὶ ἦτο Βουλγαρικὴ θ' ἀπέκρουον τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως των οἱ κάτοικοί της ἢ αὐτὸς θὰ ἔπραττεν ὅσα διέπραξεν; Ὀνομάζων δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Καλογιάννης μετὰ τὴν ἀπάνθρωπον τῶν Φιλιππουπολιτῶν σφαγὴν Ρωμαιοκτόνον, ἀντεκδικούμενον τὸν Βασίλειον τὸν ἐπικληθέντα Βουλγαροκτόνον, ἐάνταμναν οὖν, ὡς ἔφασκεν, ἐποιεῖτο τῶν ὧν εἰργάσατο πρὸς Βουλγά-

1) *Αὐτόθι*. Πρβλ. καὶ *Νικήτα Χωνιάτου*, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν § 10—13.

2) *Γ. Ἀκροπολίτου*, χρον. § 13.

3) *Ἐφραίμ μοναχοῦ*, Θεόδωρος Λάσκαρις στίχ. 7810.

ρους κακῶν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος καὶ καλεῖσθαι μὲν ἔλεγεν ἐκείνον Βουλγαροκτόνον, Ρωμαιοκτόνον δὲ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν» (1) δὲν ὠμολόγει ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἀτυχοῦς πόλεως ἦσαν Ἕλληνες; Ἀλλ' ἔτι πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν τῶν Φιλιππουπολιτῶν δηλοῦσιν περιτράνωσ καὶ οἱ λόγοι τοῦ Νικολάου Μπακλαβίτου, ἀνδρὸς δραστηρίου καὶ δεινοῦ εἰς καιρικὰς περιπετείας βοηθοῦ, ἐκ τῶν μετοικησάντων εἰς Μελένικον τῆς Μακεδονίας πολλῶν Φιλιππουπολιτῶν κατὰ τοὺς πρὸς τὸν Καλογιάννην ἀγῶνας τῆς πόλεως. Οὗτος πλησιάζοντος εἰς τὸ Μελένικον, (καὶ αὐτὸ τότε ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους διατελοῦν), τοῦ Ἕλληνοσ βασιλέωσ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, ὅστισ ἐκαθάριζε τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομέων Βουλγάρων, συμβουλεύει τοὺς συμπολίτασ του νὰ δεχθῶσι προφρόνωσ αὐτὸν ἀποτινάσσοντεσ τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν: «Ἀλλ' ἐπεὶ βασιλεὺσ ἡμῶν ὁ τῶν Ρωμαίων προσήγγισε δεῖ αὐτῷ ἑαυτοὺσ ἐγχειρίσαι· ὅτι γὰρ ἡμέτεροσ χῶροσ τῇ τῶν Ρωμαίων προσήκει ἀρχῇ πλεονεκτικώτεροσ γὰρ οἱ Βούλγαροὶ τοῖσ πράγμασι χρησάμενοὶ καὶ τοῦ Μενελίκου ἐγένοντο ἐγκρατεῖσ ἡμεῖσ δὲ πάντεσ ἐκ Φιλιππουπόλεωσ ὁρμώμεθα καθαροὶ τὸ γένοσ Ρωμαῖοὶ φίλοσ τε καὶ ὁ τῶν Ρωμαίων βασιλεὺσ καὶ ἐν ἡμῖν δικαστήσ καὶ εἰ Βουλγάροισ προσήκομεν» (2).

Ἡ ἐν Φιλιππουπόλει δευτέρη κυριαρχία τῶν Βουλγάρων διήρκεσε μόνον δύο ἔτη περίπου. Διότι μετὰ τὴν κριτεράν καὶ πεισματώδη μάχην τῆσ 2 Αὐγούστου τοῦ 1208, τὴν συγκροτηθεῖσαν παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει μετὰ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν Βορίλαν, τὸν διάδοχον τοῦ ἀποθανόντοσ Καλογιάννη, καὶ τῶν Φράγκων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Ἐρρῆκον, τὸν διάδοχον τοῦ Βαλδουίνου, καθ' ἣν οἱ Βούλγαροὶ καίπερ πολλῷ πολυαριθμότεροὶ ἠττήθησαν αἰσχροῶσ (3), οἱ Φράγκοὶ ἀνακατέλαβον τὴν πόλιν. Αὐτίσ δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων συνωκισθεῖσα παρέμεινε ὑπὸ τοὺσ Φράγκοισ, ὡσ ἐξάγεται ἐξ ἐπισημῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχεῖου τῆσ Βενετίας (4), μέχρι τοῦ 1235, διοικουμένη ὑπὸ τοῦ Renier καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνεμιῦ του Gerard de Stroem.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέωσ τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσέν II, συμμάχου τοῦ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, βασιλέωσ τοῦ κράτοσ τῆσ Νικαίας, ἦταν (1230) παρὰ τῇ Κλοζοτνίτση κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Χασκόβου εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἄγουσαν ὁδὸν τοῦ δεσπότου τῆσ Ἠπείρου Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστισ ἐκδιώξασ τοὺσ Φράγκοισ ἐκ τῆσ Θεσσαλονίκησ καὶ τῆσ Ἀδριανουπόλεωσ ἀνηγόρευσε ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτοσ του ἀνὰ τὴν Θράκην, οἱ Βούλγαροὶ ἐκυρι-

1) Γ. Ἀκροπολίτου, αὐτόθι.

2) Γ. Ἀκροπολίτου, αὐτόθι § 41. 3) Valensiennes, histoire de l'empereur Henri § IV—VIII. 4) Jirecek—Argyreff, Ὀδοιπορικὸν κτλ. σελ. 136.

ἀρχησαν αὐθις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁπότε, ὡς φαίνεται, ἡ Φιλιππούπολις ἀνυπεράσπιστος οὕσα ἔπεσε τὸ τρίτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν μετὰ τὸ 1235, ἀλλὰ δι' ὀλίγιστον χρόνον. Ἐννοεῖται κατὰ τὸ μικρὸν ταύτης χρονικὸν διάστημα δύο ἢ τριῶν ἔτων, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εὐσεβοῦς Ἀσέν II, ὅστις «οὐ μόνον παρὰ Βουλγάρων ἀλλὰ καὶ παρὰ Ρωμαίων ἐφιλεῖτο καὶ ἐτέρων ἐθνῶν» (1), ὡς «ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἄριστος ἀναφανείς οὐκ ἐν τοῖς οἰκείοις μόνον, ἀλλὰ γε δὴ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοτρίοις» (2) καὶ ὅστις φερόμενος πατρικῶς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του Ἑλλήνας ἐκάλει ἑαυτὸν βασιλέα Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ὡς μαρτυροῦσιν ἡ τε Βουλγαρικὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Στενιμάχου (3) καὶ ἡ ἐπὶ στήλης τοῦ ναοῦ τῶν 40 μαρτύρων ἐν Τυρνόβω, ἡ Φιλιππούπολις δὲν ἐξεβουλαρίσθη.

Ἀποθανόντος τοῦ φιλανθρώπου βασιλέως Ἀσέν II (1241) οἱ ἀνίκανοι αὐτοῦ διάδοχοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὰς κατακτηθείσας χώρας, ἅς κατέλαβον βαθμηδὸν οἱ δραστήριοι καὶ στρατηγικοὶ τῆς Νικαίας Ἑλληνες αὐτοκράτορες, θέντες ὄριον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν τὸν Ἐβρον ποταμὸν «Στενιμάχος καὶ Τζέπαινα καὶ ὅσα ἦν τῷ τῆς Ροδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνια τε καὶ κωμοπόλεις ὑπόφορα τούτῳ (τῷ Βατάτῳ) γεγένηται καὶ ὄρος αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγαροῖς Ἐβρος ἦν ποταμός» (4). Οὕτω ἡ Φιλιππούπολις ἐπανῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων πάλιν πολλῶ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Φραγκικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας (5) (1261). Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὰ τεῖχη αὐτῆς ἀνεκτίσθησαν κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ πολλοὶ αὐθις συνέρρευσαν πρὸς κατοίκησιν, διότι μετ' ὀλίγα ἔτη ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ (6) ἦτο μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὄρια τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους πρὸς τὴν Βουλγαρίαν παρέμειναν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑλληνικὴν τῶν Παλαιολόγων δυναστείαν ὁ ὡς ἄνω ροῦς τοῦ Ἐβρου μέχρι τῶν εἰς αὐτὸν ἐκβολῶν τοῦ Ἀρίσβου (Τόνζου), ὁπόθεν ἐστρέφοντο πρὸς τὰ βορειο-ανατολικά τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ Φιλιππούπολις ἦτο «ἐν ὄριοις τῆς ἐκείνου (τοῦ τῶν Βουλγάρων τσάρου) καὶ Ρωμαίων ἡγεμονίας» (7). Ἐκ-

1) Γ. Ἀκροπολίτου, αὐτόθι § 25. 2) *Αὐτόθι*, § 39.

3) Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ πιστὴν μετάφρασιν εἶχεν ᾄδε: «Ἐν ἔτει 6739 (1231), ἰνδικτιῶνος δη, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνυμφθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τσάρου Ἀσέν, (τσάρου) τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ ἄλλων χωρῶν, διώρισεν τὸν σεβαστὸν Ἀλέξιον καὶ κατεσκεύασε (;) τοῦτο τὸ ἄστυ.» 188 πλείονα Κ. Μ. Ἀποστολίδου, ὁ Στενιμάχος, σελ. 16—17, Ἀθῆναι, ἔτ. 1929.

4) Γ. Ἀκροπολίτου, αὐτόθι § 44. 5) *Jirecek—Argyreff*, αὐτόθι σελ. 137.

6) *Καντακουζηνοῦ*, ἱστορ. I, 35. 7) *Αὐτόθι*, I, 173.

τοτε περὶ τὰς ὀκτὼ δεκαετηρίδας, ἡ πόλις δὲν ἠνωχλήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, περισπωμένων εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τοῦ κράτους τῶν ἀνωμαλίας καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς Ρωσσίας ἐπιθέσεις τῶν Τατάρων κατ' αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ Ἀνδρονίκου Βου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Ἀνδρονίκου Γου τοῦ νεωτέρου, Παλαιολόγων, ἡ Φιλιππούπολις περιῆλθε τὸ τέταρτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Σφεντοσθλάβου, γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ νεαροῦ Ἑλληνοσ βασιλέως, διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο ὁ υἱὸς του Γεώργιος ὁ Τερτερῆς, ὁ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Βυζαντίου ἀνατραφεὶς. Οὗτος ἐπεστράτευσε κατὰ τῶν ἀνα τὴν Ροδόπην ἐπαρχιῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ἐδήλωσεν, «εἶλε δὲ τὴν Φιλιππούπολιν, μεγάλην τε καὶ πολυάνθρωπον οὖσαν καὶ περὶ καὶ ἱπικῶ στρατεύματι ἐρρωμένην καὶ ἐν ἐπικαίῳ μάλιστα χωρίῳ κειμένην, ὥστε αὐτάρκη εἶναι καὶ πρὸς πόλεμον καὶ εἰρήνην τῶν ἄλλων μάλιστα ἠπειρωτῶν» (1) διὰ δολιότητος ἐλλείψει ἀμυντῶρων, διότι οἱ μὲν Φιλιππουπολίται συνεστρατεύοντο τῷ βασιλεῖ, οἱ δ' ἄλλοι ἐγχώριοι ἠσχολοῦντο περὶ τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου (1322). Ὁ Ἀνδρόνικος ἐπὶ τέσσαρας μῆνας πολιορκήσας τὴν πόλιν δὲν ἠδυνήθη μεθ' ὅλας τὰς μηχανάς, ἃς μετεχειρίσθη καὶ τὰς τειχομαχίας νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς φρουρᾶς τῆς καταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ Τερτερῆ ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸν Ρῶσον Ἰβάνην (2). Μετ' ὀλίγον ὅμως μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας καὶ ἀναχώρησιν τοῦ Ἀνδρονίκου ἐξεληθούσης τῆς φρουρᾶς πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐρχομένου Βουλγαρικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς καὶ διανικτερευσάσης πέραν τοῦ Ἑβρου οἱ Φιλιππουπολίται νομίσαντες, ὅτι ἦτο καιρὸς «ἐλευθεροῦν ἑαυτοὺς τῶν Βουλγάρων» ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ εἰσήγαγον τὸν στρατηγὸν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Στενιμάχου Βρυνένιον, ὅστις μετὰ στρατιᾶς ἐνήδρευε περὶ τὴν πόλιν πρὸς διαρπαγὴν βοσκημάτων. Καὶ οὕτω ὁ Βρυνένιος (1323) «τὴν Φιλιππούπολιν ἀνεσώσατο τοῖς Ρωμαίοις» (3). Ἐκ τούτου περιτρώως φαίνεται, ὅτι οἱ Φιλιππουπολίται δὲν ἦσαν Βούλγαροι, διότι ὡς τοιοῦτοι δὲν θὰ ἠλευθέρουν ἑαυτοὺς τῶν ὁμοειδῶν τῶν προτιμῶντες τοὺς Ἕλληνας.

Μετὰ τινα ἔτη ὅμως ἡ βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου Ἄννα ἡ Σαβοϊανή, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικόν της υἱὸν Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου. Ὅτε δὲ ὁ φιλόδοξος Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλεῖα τῇ βοηθεία τῶν Τούρκων, ἡ Ἄννα παρεχώρησεν ἐννέα ὄχυράς πόλεις μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς στρατιωτῶν ἐν τοῖς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν μεθορίοις τῆς Θράκης

1) *Ἀπόδοι*, I, 35. 2) *Ἀπόδοι*, I, 56. 3) *Ἀπόδοι*, I, 37.

κειμένας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς σύμμαχον, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ τύχη στρατιωτικῆς βοήθειας παρ' αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Καντακουζηνοῦ. Καὶ βοήθειας μὲν οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν (1), ἀλλ' αἱ πόλεις περιῆλθον εἰς τοὺς Βουλγάρους· ἦσαν δ' αὐταὶ ἡ Θανμασία καὶ μεγάλη Φιλιππούπολις, ἡ Τζέπανα, ὁ Κρουζιμός, ἡ Περισιτίτσα, ἡ Ἁγία Ἰουστίνη, ὁ Στενίμαχος, ὁ Ἀετός, ὁ Μπέαδος καὶ ὁ Κοσνικός, οἱ δ' ἐν αὐταῖς στρατιῶται «ὀλίγω πλείους χιλίων ἦσαν, πάντες μαχιμώτατοι καὶ οὐδένων ἄλλων τῶν παρὰ Ρωμαίοις στρατευομένων λειπόμενοι εἰς εἴψυχίαν» (2). Ἐκτοτε (1344) ἡ Φιλιππούπολις δὲν περιῆλθε πλέον εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλγάρων, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεώς της (1363). Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην, πέμπτην, κατοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τὴν καὶ χρονιωτέραν, εἰκοσαετῆ σχεδόν, διεφύλαξεν ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις τὸν ἑλληνικόν της πληθυσμόν, ἅτε διὰ συνθήκης παραχωρηθεῖσα αὐτοῖς. Τοῦτο ἐκφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως Ἑλλήνων τὸ γένος ὑπηκόων τῷ Βουλγάρῳ βασιλεῖ κατὰ τὴν ἀπεξεσμένην ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς τοιχογραφίας τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Μονῆς Πετριτζιονίτισης (Βατοκόβου) ἐπὶ τῆς Ροδόπης : «Ἰω(άννης) ἐν Χῶ (=Χριστῷ) τῷ Θεῷ εὐσεβῆς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρωμαίων Ἀλέξανδρος» (3) καὶ ἐκ τῶν προνομίων, ἅπερ ἔδωκεν ὁ Τούρκος κατακτητῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἱερεῖς τῆς πόλεως, παραδόντας τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἐν νυκτὶ ἀπόδρασιν τῆς βουλγαρικῆς φρουρᾶς μετὰ μακρὰν πολιορκίαν καὶ ἅπερ ἐσεβάσθησαν οἱ Τούρκοι ἐπὶ πέντε ὄλους αἰῶνας. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν προνομίων τῶν οἱ ἱερεῖς ἔφερον περὶ τὸ καλημαύχιόν των περιέλλημα πρᾶσινωπὸν (μουμίον), ἔφ' οὗ ἐπὶ τετραγωνικοῦ ἐρυθρόχρου βελούδου ἦτο τουρκικοῖς γράμμασι χρυσοκέντητον τὸ ἀπαραβίαστον καὶ ἱερὸν τοῦ προσώπου των μετὰ τοῦ σουλτανικοῦ τουῖᾶ (σφραγίδος) (4). Ἐκ τῶν

1) Zlatarsky, Rodopskiat jounak Montschil vnoevoda (=ὁ Ροδοπαῖος ἦρος ὄπλαρχηγός Μομτσίλος) σελ. 120. Ἐν τῇ Βουλγαρικῇ ἱστορικῇ βιβλιοθήκῃ, ἔτ. α', τόμ. II. 1928, Sophia.

2) Καντακουζηνοῦ, αὐτόθι, III, 66.

3) Ἰδέ, Ivanoff J. Acenova krepost i batschkovskiat monastir, σελ. 213, Bulletin de la société archéol. Bulgare, τόμ. II, ἔτος 1911. (=Τὸ φρούριον τοῦ Ἀσέν καὶ ἡ μονὴ τοῦ Βατοκόβου).

4) Ὁ τελευταῖος Ἕλλην ἱερεὺς, ὅστις ἔφερε τὰ σήματα τῶν προνομίων τούτων, ἦτο ὁ ἐπονομαζόμενος Καρέτσας, ὅστις ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877—78, τῶν ἄλλων ἱερέων τῆς πόλεως ἀπορριψάντων ταῦτα ὡς τουρκοκρατῆ καὶ μὴ ἀρμοζόντα τῷ ἱερατικῷ σχήματι μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅπότε ὁ τῶν Ραγιαδῶν βίος ἐγένετο ἀνθρωπινώτερος τῇ παραχωρῆσει ἐλευθερίας τινος ὑπὸ τῶν Σουλτάνων.

προειρημένων ἀριδῆλως τεκμηριούται, ὅτι ἡ Φιλιπούπολις, ὡσπερ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μακεδονοκρατίας καὶ ρωμαιοκρατίας ἐν Θράκῃ, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοκρατίας ἦτο πόλις ἑλληνική.

§ 4) Ἐξ ὧν ὡσαύτως εἶναι καὶ γελοία καταντᾶ ἡ διυσχύρισις τοῦ τε συγχρόνου τῆς Πλόβδηφ ἱστοριογράφου Σίσκωφ καὶ ἄλλων Βουλγάρων, ὅτι ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Φιλιππουπόλει ὀρθόδοξος χριστιανικὸς πληθυσμός. πλὴν δεκάδος οἰκογενειῶν ἐμπούρων μετοικησάντων εἰς αὐτὴν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἄλλων τοσούτων ἑλληνιζόντων Κουτσοβλάχων, ἦτο ἀνεκαθεν βουλγαρικὸς, ἐγκαταστάς ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν βουλγαρικῶν κωμῶν καὶ κωμολόγων, ἐξηλληνίσθη ὅμως κατ' ἀνάγκην διὰ τοῦ ἑλληνοσ μητροπολίτου καὶ τῶν ἑλλήνων ἱερέων, ὧν ὁ πνευματικὸς ζυγὸς ἦτο ἐπαχθέστερος τοῦ πολιτικοῦ τῶν Τούρκων εἰς τοὺς Βουλγάρους, διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τε ταῖς συντεχνίας καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν γένει μεταξὺ τῶν χριστιανῶν. Διότι, ἂν οἱ ἐγκαθιστάμενοι Βούλγαροι ἐν τῇ πόλει δὲν ἐμάνθανον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ δὲν ἐγίνοντο Ἕλληνες, ἦτο ἀδύνατον νὰ εὗρωσι πόρον ζωῆς θεωρούμενοι ἀποδιοπομπαῖοι τράγοι ὑπὸ τῶν ὀμοδόξων τῶν. (1) Λίαν παράδοξον ἐν πόλει, ἥς τὰ τρία τέταρτα καὶ πλέον τῶν κατοίκων ἦσαν Μωαμεθανοί, οἱ ἐγκαθιστάμενοι Βούλγαροι νὰ ἑλληνίζωσι μεταβάλλοντες ἐθνισμόν, ὅπως ζήσωσιν. Ὅπως δῆποτε ἡ ὀμολογία περὶ τοῦ ἑξελληνισμοῦ τούτων προϋποθέτει ἑλληνικὸν περιβάλλον ἐκ συμπαγοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατέχοντος τὰ σκῆπτρα ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ τῇ κοινῶνι ἐν γένει. Διότι, ἂν ἀρχῆθεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ ἐν αὐτῇ ὀρθόδοξοι ἦσαν Βούλγαροι, ὑπὸ τίνων ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ διὰ τίνας ἐτελεῖτο ἡ ἀκολουθία ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἑλληνιστὶ καὶ ἐλειτούργουν ἑλληνικὰ σχολεῖα; διατι δὲν ἐλαλεῖτο ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα καὶ δὲν ἐδιδάσκετο αὐτὴ, ὡς ἐν ἄλλαις βουλγαρικαῖς πόλεσιν, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας γλῶσσα ἦτο ἡ σλαβική, ὡς καὶ ὁ μητροπολίτης ἦτο Ἑλλήν;

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι γνήσια βουλγαρικὰ ὀνόματα, ὡς Βούλκος, Στοῖλας, Γιουβάνης, Γιόντους, Τόντος, ὄντα εὗρηστα παρὰ τοῖς ἑλλήσι Φιλιππολίταις μέχρις ἐσχάτων, ἀπαντῶσιν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰῶνος ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς βιβλίοις τῆς συντεχνίας τῶν Ἀμπατζήδων καὶ δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ ὅτι οἱ φέροντες ταῦτα ἦσαν βουλγαρικῆς καταγωγῆς καὶ ἐξηλληνίσθησαν. Ἄλλ' ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος δὲν δύναται τις ἀσφαλῶς ἀεῖποτε νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ φέροντος αὐτό, διότι ἐνδέχεται πολλοὶ φέροντες βουλγαρικὰ ὀνόματα νὰ εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ πολλοὶ

1) Chichkof, Plontiv, σελ. 95. 111. 118 καὶ ἐξῆς.

φέροντες ἑλληνικά νὰ εἶναι βουλγαρικήσ καταγωγῆσ. Τοῦτο δὲ εἶναι λίαν εὐεξήγητον. Ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῖν τοῖς ἔλλησιν ἡ ἀρχαιοτάτη συνήθεια ὁ πρωτότοκος παῖς νὰ λαμβάνῃ ἀείποτε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς πατρός ἀππου ἡ δὲ πρωτότοκος θυγάτηρ τὸ ὄνομα τῆσ πρὸ μητρός μᾶμμησ, τὰ δὲ ὑστερότοκα τέκνα νὰ λαμβάνωσιν ὀνόματα διαφόρων συνήθωσ συγγενῶν ἢ καὶ ὀνόματα τιθέμενα αὐτοῖσ ὑπὸ τῶν ἀναδόχων ἄνευ πρὸς τοὺς γονεῖσ προσυνηνοήσεωσ. Ἐνεκα τῆσ τότε ὑπαρχούσῃσ ἐμπορικῆσ συνάλλαγῆσ καὶ τῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων πρὸς τοὺς περιοίκουσ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα συνοίκουσ βουλγάρουσ συνέβαινε, ὅπωσ οἱ δεσμοὶ αὐτῶν καθίστανται ἀρρηκτότεροι, νὰ συνδέωνται πρὸς ἀλλήλουσ καὶ διὰ πνευματικῆσ συγγενείασ πολλὰκισ, τῆσ *κουμπαριᾶσ*. Οὕτω πολλοὶ τῶν ἑλλήνων ἐποιοῦν *κουμπάρουσ* βουλγάρουσ καὶ πολλοὶ τῶν βουλγάρων ἑλληνασ. Ἐπομένωσ εὐλογον ἦτο τῶν ἀναδόχων τινὲσ ὀνοματοθετοῦντεσ κατ' ἀρέσκειαν εἰσ τὰ ὑστερότοκα τέκνα νὰ δίδωσιν οἱ μὲν ἑλληνεσ ἐνίοτε εἰσ τοὺσ βουλγάρουσ γνήσια ἑλληνικά ἱστορικά ὀνόματα (Κίμων, Περικλῆσ, Χαρίλαοσ), οἱ δὲ βούλγαροὶ εἰσ τοὺσ ἑλληνασ γνήσια βουλγαρικά ὀνόματα, προσφιλῆ καὶ δημοφιλῆ αὐτοῖσ (Βούλκοσ, Στοῖλασ, Γιόντσοσ) ἢ καὶ φερῶνυμα ἀγίων ὑπὸ βουλγαρικὸν τύπον ἐπὶ τὸ θωπευτικώτερον (Γιουβάντσοσ, Νικὸλτσοσ, Τόντσοσ). Ἐκ τούτου δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὡσ παρὰ τοῖσ γνησίοισ βουλγάροισ ἀπαντῶσιν ἱστορικά ἑλληνικά ὀνόματα, οὕτω καὶ παρὰ τισι τῶν ἑλλήνων βουλγαρικά. Συνήθωσ δὲ ἦσαν τοιαῦτα κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα παρ' οἷσ ἡ μὲν μήτηρ ἦτο Ἑλληνίσ, ὁ δὲ πατὴρ Βούλγαροσ ἐξελληνισθεῖσ ἤδη κατὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη.

Ταῦτα λέγοντεσ οὐδαμῶσ σκοποῦμεν ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν τοῦ λήξαντοσ αἰῶνοσ δὲν ὑπῆρξαν ἀπόγονοὶ ἑξελληνισθέντων βουλγάρων, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν λίαν ἐδάριθμοὶ. Οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντοσ ἢ ἀπὸ τοῦ τέλουσ τοῦ 18ου αἰῶνοσ ἀρξάμενοὶ ὀμαδὸν νὰ ἐγκαθίστανται ἐν τῇ πόλει βούλγαροὶ, οἱ τε ἔμποροὶ καὶ ἐπαγγελματίαὶ καὶ γεωργικοὶ τῶν προαστείων, καίπερ ἐξελληνισθέντεσ πλὴν ἐλαχίστων, ὅτε ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 1848 οἱ περὶ ἐκκλησιαστικῆσ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχεῖου καὶ ἐν γένει ἐθνικῆσ των χειροφετήσεωσ ἀγῶνεσ, ἤρξαντο ἐπανερχόμενοὶ εἰσ τὸν ἐθνισμόν των διὰ τῆσ ἐπ' αὐτοὺσ ἰσχυρᾶσ πίεσεωσ τῶν ἰθυόντων τὸ ἐθνικόν των κίνημα. Μετὰ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα (1872), ὅποτε πλέον ὀριστικῶσ διεκρίθησαν οἱ ὀρθόδοξοὶ Φιλιππουπολιταὶ εἰσ ἑλληνασ (πατριαρχικοὺσ) καὶ εἰσ βουλγάρουσ (ἑξαρχικοὺσ) καὶ ἀπατέλεσαν ἰδίασ θρησκευτικῆσ κοινότητασ ἀνεγνωρισμένασ ὑπὸ τῆσ Ὀθωμανικῆσ Κυβερνήσεωσ καὶ ἰδίωσ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆσ Βουλγαρίασ ὑπὸ τῶν Ρῶσσοσ (1878) καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆσ, οὐδεῖσ σχεδὸν βούλ-

γαρος ἢ βουλγαρικῆς καταγωγῆς ἑλληνίζων ἀπέμεινε ἕλληνα, τοῦναντίον δὲ πλείστοι Ἕλληνες, συνοδεόμενοι πρὸς βουλγάρους δι' ἐπιγαιμῶν ἀδελφῶν ἢ θυγατέρων ἢ ἄλλων συγγενῶν ἐβουλγάρισαν πρὸς ζημίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Φιλιππουπόλει.

Οἱ περισθινέντες μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως (1363) Ἕλληνες, ἠλαττωμένοι πολὺ τὸν ἀριθμὸν, συνωκίσθησαν πάντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ βραδύτερον καὶ εἰς τὰ νότια τῆς ὑποκειμένης πόλεως μέχρι τῆς συνοικίας τῶν Παυλικιανῶν καὶ Ραγουσαίων (Παυλικιάνικα). Αὕτη δ' ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς τέως πολυανθρώπου πόλεως ἀναμφιβόλως προῆλθεν ἐκ τῆς διαρροῆς αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας καὶ τῆς παντελοῦς ὑπ' αὐτῶν ἐκκένωσης τῆς ὑποκειμένης πόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως, ἐν ἣ ὀχυρωθεῖσα ἡ φρουρὰ ἠμύνετο σθεναρῶς. Ἔνεκα δὲ τῆς γενομένης μεγάλης ἐρημίας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ περὶ αὐτὴν χώρα, ὁ σουλτάνος Μουράτ (1) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Βαγιατζίτ (2) ἠναγκάσθη ν' ἀποικίση πολλοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Ἀσίας, οἵτινες κατώκησαν ἰδίως τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ βορειοδυτικὰ τῆς πόλεως μέρη. Ἡ πόλις Filippe πλέον μετωνομασθεῖσα (3) γενομένη αὖθις πολυάνθρωπος ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἶχεν ἴδιον διοικητὴν, ὥσπερ ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὰ Σκόπια, ὅστις ὑπήγετο εἰς τὸν μέγαν τῆς Εὐρώπης (Ρωμανίας) στρατηγόν, τὸν Ροῦμ—ἐλλ—βεγλέρ—βέι καὶ ὤφειλε ν' ἀκολουθῆ αὐτὸν μετ' ὀρισμένης στρατοῦ δυνάμεως κατὰ τὰς ἐκστρατείας (4). Οὕτω περὶ τὸν πρῶτον Χριστιανικὸν Ὀρθόδοξον πυρῆνα τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ἤρξαντο συνοικούντες καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς Θράκης καὶ δὴ πλείστοι Κωνσταντινουπολιταὶ καταφυγόντες πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (5). Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος (1454—1459) ἐχειροτόνησε μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως τὸν ἀπὸ Πελοποννήσου Διονύσιον, μαθητὴν Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ πατριάρχου ἑστέρον (1468—1476) (6).

1) *Χαλκοκονδύλη*, II, σελ. 101. 2) *Hammer*, Geschichte des Osm. Reiches, I σελ. 206. 3) Οἱ κατακτηταὶ Τούρκοι σεβασθέντες τὸ ἑλληνικὸν τῆς πόλεως ὄνομα ἐκάλεσαν αὐτὴν Φιλιππὲ ἢ *Φιλιμπέ* (ἐκ τοῦ ἢ *Φιλίππου*)· πρβλ. *Edrine* (ἐκ τοῦ ἢ *Ἀδριανοῦ*), *Ἰσταμπόλ* (ἐκ τοῦ *εἰς τὴν Πόλιν*) κτλ., τὴν δὲ χώραν, δηλ. τὴν Θράκην *Ροῦμ—ἐλί*, ἤτοι *Ρωμαίων χώρα*, μεταφράζοντες τὴν *Ρωμανία*, ὡς ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν Βουλγάρων ἢ Θράκη καὶ αἱ Βυζαντιακαὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐπαρχαὶ καὶ ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη λέγεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ Αἴμου ἢ πεδιάς τοῦ Ἐβρου.

4) *Χαλκοκονδύλη*, VIII, σελ. 438. 5) *Κριτοβούλου*, ἱστορ. III, 17.

6) Πατριαρχικῆς ἱστορίας Κων)πόλεως 1454—1583, σελ. 107, ἐκδ. Βόννης. - *Κ. Κούμα*, ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. VI I, σ. 436 καὶ ἐξῆς, Βιέννη 1831.

Ὁ πρῶτος, ὅστις ποιεῖται μνεῖαν Βουλγάρων κατοίκων ἐν τῇ Φιλιππουπόλει, εἶναι ὁ προσκυνητῆς Bertrand de la Broquière. Οὗτος ἐπανακάμπτων εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ εἰς Ἱεροσολήμ ταξειδίου του διήλθε διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως, περὶ ἧς λέγει ὅτι «κατὰ τὸ μείζον μέρος οἰκεῖται ὑπὸ Βουλγάρων τοῦ ἑλληνικοῦ (ἀνατολικοῦ, ὀρθοδόξου) δόγματος». Τὸ λεγόμενον ὁμως δὲν διαπιστοῦται οὔτε ἐπὶ τῶν ἀμέσως προγενεστέρων καὶ συγχρόνων Βυζαντινῶν συγγραφέων, οὔτε ὑπὸ τῶν ἀμέσως μεταγενεστέρων ὁδοιπορικῶν ἄλλων συγγραφέων (1). Ἐφ' ὅσον ὁμως ἐπληθύνοντο ἐν τῇ Φιλιππουπόλει οἱ Τοῦρκοι, ἐπὶ τοσοῦτον αὐθις ἤλαττοῦντο οἱ Ἕλληνες μετοικοῦντες ἕνεκα τῆς ἀφορήτου καταστάσεως συμβιώσεώς των μετ' αὐτῶν. Ὁ Jirecek εἰκάζει (2) ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ Βυζαντινοὶ τῆς Φιλιππουπόλεως παλαιοὶ οἴκοι ἀπεχώρησαν εἰς τὸν παρακείμενον Στενίμαχον καὶ τὰς παρ' αὐτῷ κόμας Κούκλεναν καὶ Βοδενά, καὶ ἀπετέλεσαν συνοικισμούς, οἵτινες μέχρις ἐσχάτων παρέμειναν ἀμειγῆς ἑλληνικοὶ ἐν μέσῳ τοῦ βουλγαρικοῦ τῆς χώρας πληθυσμοῦ, ὥσπερ νῆσοι ἐν τῷ πελάγει. Πιθανῶς ἡ εἰκασία αὕτη εἶναι ὀρθή ἐν μέρει πάντως ὁμως ἱκανοὶ οἴκοι παρέμειναν ἐν τῇ πόλει, ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῶν παλαιῶν ἐπιταφίων πλακῶν, ἐφ' ὧν ἐφέρετο κεχαραγμένος, κατὰ κληρονομικὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν, ὁ δικέφαλος ἀετός, τὸ ἐπίσημον τοῦ Βυζαντίου σύμβολον, ἐκ τοῦ τίτλου ἀρχῶν, ὃν ἔφερόν τινες μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου

1) Τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ μεταφράσεως ἀποσπάσματος τοῦ *Broguière*, Voyage d'outre mer et retour de terre sainte, ἔτ. 1432 et 1443, ὑπὸ Ἰορδ. Ιβανου ἐν τῇ ἔφημερίδι Σόφιας *Mir* (=Εἰρήνη), ἔτους 1926, πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ ἡ τοῦ *Jirecek* ἐν τῷ *Perioditschesko spisanie*, ἔτ. 1882, τόμ. III, σελ. 75—76. Ὑποθέτομεν, ὅτι ὁ Γάλλος ἱερεὺς ἐπλανήθη ἐκλαβὼν τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει Ρωμαίους ὀρθοδόξους (τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος, ὡς γράφει) ὡς Βουλγάρους, οἵο ἦσαν οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα οἰκοῦντες πρὸς τὸν Αἴμον καὶ τὴν Ροδόπην, ὅθεν διήλθεν, εἰ καὶ ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ αἰῶνα ὕστερον (1530) κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Βέτρην (πλησίον τῶν Τραϊανείων πυλῶν) μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως σχεδὸν ὁδὸν ἔξω μὲν Χριστιανοὶ Σλαῦοι, ὑπῆρχον ὁμως καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, οἵτινες ἠγνόουν ὅλως τὴν σλαυικὴν γλῶσσαν κατὰ τὸν *Kouripeschitsch*: «Ἐν τῇ Ρουμανίᾳ ὑπάρχουσι πλείονες Ἕλληνες, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ὁμιλήσωσι μεθ' ἡμῶν σλαυῖσι». *Jirecek*, ὁδοιπρ. σελ. 140 καὶ ἐν τῷ *Periodits. Spisanie*, τόμ. III, ἔτ. 1882, σελ. 90 μετάφρ. τοῦ: *B. Kouripeschitsch*, *itinerarium*, Wegrayss kün, Maypotschultf gen Constantinopel zu deur Türkischen Kayser Soleyman). Ἐνδέχεται ὁμως, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, νὰ ἐξέλαβε τοὺς Παυλικιανούς, τοὺς οἰκοῦντας ἀνέκαθεν νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀκροπόλεως, (ἐφ' ἧς τότε ὄκουν οἱ Ἕλληνες), παρὰ τῇ συνοικίᾳ ὅθεν διήρχετο ἡ πρὸς τὴν Εὐρώπην ἄγουσα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς Βουλγάρους Ὄρθοδόξους, καίπερ αἰρετικούς (Μανιχαίους), αἵτε μὴπω ἀνήκοντας εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα, διότι ἐλάλουν, ὡς φαίνεται, ἔκτοτε τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν καὶ μάλιστα, ἀφοῦ οὐδαμῶς ἄλλως ποιεῖται μνεῖαν τούτων.

2) *Jirecek*—*Argyrow*, Ὄδοιπορικὸν σελ. 139.

αἰῶνος καὶ ἐκ καθαρῶν βυζαντιακῶν κυρίων ὀνομάτων (Κομνηνός, Νικηφόρος, Δροσινός, Λογοθέτης, Ἀλέξιος κτλ.). Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι φθίνοντος τοῦ 16 αἰῶνος ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς καθαρῶς Τουρκικὴν, ὃ δὲ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς κατῆλθεν εἰς 250 οἰκογενείας, οἰκοῦσας ἐπὶ τῶν λόφων Σχοινοβατῶν καὶ τοῦ Μουσαίου καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας αὐτῶν (1) καὶ ἐχοῦσας ὀκτὼ ἐκκλησίας, ὧν κυριωτάτη ἡ τῆς ἁγίας Μαρίνης παρ' ἧ καὶ ἡ μητρόπολις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ διελθόντος ἐντεῦθεν Gerlach(2).

Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἤρξατο ἄλιν πληθυνόμενον τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν πόλιν ἀθροῶν μεταναστῶν ἐξ Ἀγρᾶφων καὶ Θεσσαλίας καὶ ἐκ τῆς νήσου Ρόδου, κατὰ τὸν δέκατον δὲ ὄγδοον αἰῶνα, ἐξ Ἡπείρου, ἐκ Μοσχοπόλεως τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων πόλεων (3) καὶ ἐκ τοῦ Στενιμάχου καὶ οὕτω ἐσηματίσθη ἰσχυρὰ καὶ συμπαγὴς Ἑλληνικὴ κοινότης, ἧς τὰ μέλη προήγαγον τό τε ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας ἐν γένει, ἀνέπτυξαν τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα διοργανώσαντα τὰς συντεχνίας, ἴδρυσαν σχολεῖα καὶ ἄλλα εὐαγῆ καταστήματα καὶ ἐπέβαλον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ. Οὐδαμῶς λοιπὸν εἶνε παράλογον, ἐὰν κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα Βούλγαροί τινες ἐγκαθιστάμενοι καθ' ἑκάστους εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν περιοίκων καὶ δὴ γεαροὶ πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης ἐξηλληνίσθησαν ἀποβαλόντες τὸν ἐθνισμόν των.

Ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας διατήρησις τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνισμοῦ καταφαίνεται ἐν κεφαλαίοις :

α') Ἐκ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, λαλούντων καὶ γραφόντων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐχόντων Ἑλληνας ἱερεῖς, ὧν τινες ἦσαν καὶ διδάσκαλοι (4) καὶ Ἑλληνα ἀρχιερεῖα καὶ λειτουργοῦμένων ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ πάντων μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁπότε αὐθιγέντων τῶν παροίκων Βουλγάρων ἤρξατο χάριν αὐτῶν πατριαρχικῆ ἀδεία ἐν ἐνὶ τῆς πόλεως ναῶ τῷ τῆς Παναγίας καὶ ἐν τοῖς δυοῖν τῶν προαστείων, τῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Μαρασίῳ καὶ τῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήγας, χάριν τῶν Βουλγάρων οἰκοδομηθέντι, γινομένη ἡ λειτουργία ἐν τῇ σλαυικῇ γλώσσῃ.

β') Ἐκ τῶν περὶ τὰς γεννήσεις, ἀρραβῶνας, γάμους, κηδείας, μνη-

1) Αἱ συνοικίαι τῶν μερῶν τούτων τῆς πόλεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος αἰῶνος ἦσαν σχεδὸν καθαρῶς ἑλληνικαί.

2) *Sr. Gerlach, itinerarium, Frankfurt, ἔτ. 1674. Μετάφρ. ἐν τῷ Periodits, Spisanie, τόμ. VII, 1884 σελ. 110, ὑπὸ Jirecek.*

3) *Τσοουκαλά, ἱστορία Φιλιππουπόλεως, σελ. 39 § 58 καὶ ἡ Βουλγαροσλαυικὴ συμμορία, σελ. 23, κεφ. 4.*

4) Ὁ πρῶτος ἱστοριογράφος τῆς πόλεως (1819) Οἰκονόμος Παπᾶ Κωνσταντῖνος ἦτο καὶ διδάσκαλος ἐν τῇ ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ.

μόσυνα, χοροὺς ἐθίμων, ἅπερ μετεδόθησαν καὶ εἰς τοὺς μετοικησάντας εἰς τὴν πόλιν Βουλγάρους ἐκ τῶν περίεξ κομῶν καὶ κομοπόλεων.

γ') Ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος, ὅπερ εἶχον οἱ ὀρθόδοξοι Φιλιππουπολίται, καλοῦντες ἑαυτοὺς Γραικοὺς μὲν συνήθως, Ρωμίους (Ρωμαίους) δὲ σπανιώτερον, Ἑλλήνων καλουμένων μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος προερχομένων καὶ τῶν κτησαμένων ἐν γένει τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα συμπολιτῶν των.

δ') Ἐκ τῆς ἐκάστοτε ἐνισχύσεως τοῦ ὑπολειφθέντος ἐν τῇ πόλει μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν αὐτῆς (1363) ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτως μετοικούντων εἰς αὐτὴν ἐξ ἄλλων μερῶν ἀγκραιφνῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ ὁμαδικῶς ἐξ Ἀγράφων καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον καὶ ὄγδοον αἰῶνα, ὡσαύτως καὶ ἐκ Ρόδου καὶ ἐξ ἄλλων τοῦ Αἰγαίου νήσων (1), ἐκ Μοσχοπόλεως τῆς Μακεδονίας καὶ ἐξ Ἡπείρου κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἑλληνικῶν κομοπόλεων Στενιμάχου καὶ Βοδενῶν, ἰδίως μετὰ τὴν τυρσόλησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Κυρτζαλήδων ληστῶν (1793—1810), ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἰονίων νήσων καὶ ἄλλων πόλεων, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἐπωνυμιῶν πολλῶν, οἷον Πολίτης Σταμπολῆς, Σέρρεςλις, Βλάχος, Μόραλις, Τσάκωνας, Ἀγραφιώτης, Ἐδρινελῆς, Ἀρβανίτης, Καραμανλῆς, Σαλονικιός, Χαλεπλῆς κτλ. τῶν ἐκ βουλγαρικῶν πόλεων ἐγκαθισταμένων φερόντων τὰ ἐπωνύμια, καὶ ἂν ἀκόμη ἐξηλληνίζοντο τινες αὐτῶν, Ζάγαρλις, Παζαρτζικλῆς, Τσιρπανλῆς, Ἀβραδάλις, Σόφιαλις, Σαμακοβλῆς, Σιλτζόβαλις κτλ.

ε') Ἐκ τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως ἀνερχομένων μέχρι τοῦ 1600, οὓς ἀνέγνω ὁ Τσουκαλᾶς πρὸ τοῦ 1852 (2) ἐξαφανισθέντων δὲ ὕστερον τῷ 1860 κατὰ τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ὀξείας κοινοτικᾶς διαμάχας, ἐν οἷς συντεταγμένοις ἅπασιν ἑλληνιστὶ καὶ περιέχουσι τὰ ἄξια μνήμης συμβάντα τῆς μητροπόλεως καὶ τῆς κοινότητος οὐδεμίᾳ ἀλλόγλωσσος ὑπογραφή ἢ ἄλλο τι ἀφορῶν εἰς ἄλλην ἐθνότητα ἅπαντᾷ.

ς') Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπικρατησάσης ἑλληνικῆς γλώσσης, τῶν πρακτικῶν καὶ βιβλίων ἐκάστης συντεχνίας μέχρι τοῦ 1857, ὅποτε ἤρξαντο ἀποχωριζόμενοι οἱ Βούλγαροι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποτελοῦντες ἰδίας συντεχνίας, γεγραμμένων ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἐν τῇ ἀπλοελληνικῇ μὲν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἥτις ἦτο κρᾶμα τῶν τε νοτίων καὶ βορείων ἑλληνικῶν διαλέκτων, βραδύτερον δὲ ἐν γλώσσῃ ρεπούση πρὸς

1) Ἐπιγραφῆς ἀναθηματικῆς ἀπὸ τοῦ 1631 ἢ διάλεκτος εἶνε τῶν νοτίων Ἑλλήνων. Ἴδε Θεολογικά, τόμ. II, ἔτ. 1929, σελ. 16 III.

2) Γ. Τσουκαλᾶ, ἱστορ. περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, σελ. 40, σμ. λγ' Βιέννη, 1851.

τὴν καθαρεύουσαν ὑπὸ τὴν σχολικὴν ἐπίδρασιν, τῶν ὑπογραφῶν καὶ αὐτῶν τῶν φερόντων γνήσια βουλγαρικὰ ὀνόματα οὐσῶν ἑλληνικῶν καὶ ὑπὸ ἑλληνικὸν τύπον, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τῶν σφριζόμενων βιβλίων ἀπὸ τοῦ 1685 τῆς συντεχνίας τῶν Ἀμπατζήδων, ἧς οἱ Βούλγαροι μαίστορες ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἦσαν ἰσάριθμοι τοῖς Ἑλλήσι τοιούτοις (1).

ζ') Ἐκ τῆς ὑπάρξεως παλαιόθεν ἑλληνικῶν σχολείων «γυμνάσιόν τε τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐκ πολλοῦ μὲν συνεστός» (2), περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ὁποίων ἐγένετο μνεία ἐν τοῖς κώδιξι τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως, ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἀφορῶντων εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὴν ἐν γένει παιδείαν τῆς πόλεως (3).

η') Ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν καὶ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἃς οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἐκκλησιῶν ἀποσβέσαντες τεχνιέντως ἀντικατέστησαν διὰ βουλγαρικῶν οὐδὲν ἴχνος καταλιπόντες αὐτῶν, πλὴν τῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου παραχωρηθείσης τοῖς Ρώσοις φυγάσι μετὰ τὸν διεθνῆ πόλεμον.

θ') Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ τῶν ἐπιταφίων μαρμαρίνων πλακῶν, τῶν ἐπεστρωμένων ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἢ μετακομισθεισῶν εἰς τὸ νῦν τῶν ὀρθοδόξων ἔξω τῆς πόλεως νεκροταφεῖον, ἀρθέντων τῶν ἐν τοῖς περιβόλοις τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας τάφων. Αἱ παλαιότεραι τῶν πλακῶν φέρουσι γεγλυμμένον καὶ τὸν δικέφαλον ἀετόν, σύμβολον τοῦ βυζαντινισμοῦ τῶν Φιλιππουπολιτῶν, ὅστις ἀπαντᾷ ἀνάγλυφος καὶ ἐπὶ ἐνεπιγράφου πλακὸς ἐπὶ τοῦ βιλανείου τῆς μεγάλης παλαιᾶς οἰκίας τοῦ Χατζη-Κωστάκη Ἰωάν. Κοϊμτζόγλου.

ι') Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν κτιτορικῶν ἐπιγραφῶν εἰς ἀνεγερθείσας ἢ ἀνοικοδομηθείσας ἐκκλησίας, οἷον εἰς τὰς ἀρχαιότερας τὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπικαλουμένης τῆς Παναγίας, ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (1698) (4) καὶ εἰς τὴν τῆς ἁγίας Μαρίνης ἐν

1) Ἴδε κατωτέρω.

2) *Κ. Οἰκονόμου*, ἔγχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1819, σελ. 28 § ιδ'.

3) Ἴδε, *Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, τὰ Ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα, § 1, σελ. 94, τόμ. II, Θερακικῶν ἔτ. 1929.

4) Ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος τῆς μέχρι τοῦ 1841, ὅτε κατεδαφισθεῖσα ἀηγέρθη λιθόκτιστος, ἦτο ἡ ἐπιγραφή: «Ἐκ βάρθρων ἀνφοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος τῆς Θεομήτορος, συνδρομῆς δὲ καὶ μόχθου κυρίου Ἀνδρονίκου, ἐντιμοτάτου ρήτορος μητροπόλεως τῆς πάνυ περιφήμου πόλεως τῆς Φιλίππου. Τελειωθέντος τοῦ ναοῦ αὐθις ἀνιστορήθη δι' ἐξόδων καὶ συνδρομῆς τοῦ ἄνωθεν ρήτορος ἐντιμοτάτου κυρίου Ἀνδρονίκου, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου τε ἡμῶν τοῦ καὶ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως κυρίου Νεοφύτου. Ἐτελειώθη δὲ ἐν εἵτει σωτηριῶ φ χ φ η', ἐν μηνί Σεπτεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος ζ'». (*Τσουκαλά*, αὐτόθι,

τῇ ὑποκειμένη πόλει (1561), (1) αἴτινες σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν ἐκτοπισθεῖσαι (2).

ια') Ἐκ τῶν μαρτυριῶν περιηγητῶν καὶ ὁδοιπόρων, οἵτινες διεθόντες διὰ τῆς Θράκης μνημονεύουσιν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου ἤδη αἰῶνος ἐν τοῖς βιβλίοις τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν, ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, Ἑλληνομαητροπολίτην, Ἑλληνας ἱερεῖς, ἑλληνικὰς συνοικίας, ἑλληνικὰς οἰκίας, ἑλληνικὰς παραδόσεις, ἐν τῇ Φιλιππουπόλει μετὰ τοῦ ὀνόματός της (3).

ιβ') Ἐκ τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ἀπὸ δύο ἤδη καὶ πλέον αἰῶνων ἐν διαφόροις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας πόλεσιν, οἷον ἐν Βιέννῃ (Κοϊμτζιόγλου), ἐν Ὀδησσῷ (Μαροσλῆς), ἐν Πετρούπολει (Κοϊμτζόπουλος), ἐν Μασσαλίᾳ (Κατσιόγρας), ἐν Σμύρνῃ (Διαμαντόπουλος), ἐν Ἀθήναις (Λευκίας, Κλεόβουλος, Χρυσοβέργης, Παπᾶς), ἐν Καλκούτᾳ (Μανδρατζόγλου καὶ ὀλόκληρος παροικία) (4), ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ.

σελ. 40. § 58). Ὑπὸ τὸ ἱερὸν δὲ σύνθηρον τῆς ἐκκλησίας ὅτε ἀνφοδομεῖτο, εὐρέθη καὶ ἡ ἐπιγραφή: «Λ(ε)ίφαν(ο)ν κείτα(ι) τελ(ειωθ)ἐν ἐντά(δε) Ἐπιφανίου, θυγατρὸς Ἀμάντου τοῦ κ(υρίου) κτήτορος τοῦ Θείου ναοῦ τούτου». (Τσουκαλά, αὐτόθι). Kalinka (Denkmäler in Bulgarien, σελ. 289, ἀρ. 366) ἀναγινώσκει Ἀλάντου, ὁ Τσουκαλάς Ἀλάντου, ἡμεῖς Ἀμάντου..

1) Ἡ ἐπιγραφή εἶχεν: «† Οἶκος ὁ παρῶν ἐκ βάρων ἀνηγέρθη, κόπου καὶ μόχθου καὶ συνδρομῆς ἠνέχθη Ἀρσενίου τε τοῦ πανιερωτάτου Φιλιππουπόλεως μαητροπολίτου, ἐπὶ ἔτους ζο', Νοεμβρίου ε'». (Τσουκαλά, αὐτόθι, σ. 41, λδ').

2) Διασφάζονται σήμερον ἡ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου «ζήλω εὐσεβεῖ τῶν ἐνορικῶν ἐκ βάρων ἀνφοδοῦνται, 1830, Μαρτίου 15» καὶ ἡ τοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου: «Οὗτος ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐκτίσθη τῷ 1832 σωτηρίῳ ἔτει, Ὀκτωβρίου 30 καὶ ἐγκαινιάσθη ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν».

3) Gerlach, itiner. ἀπόσπασμα κατὰ μετάφρ. ἐν τῇ βουλγαρικῇ ὑπὸ Jirecek ἐν τῷ Perioditschesko spisanie, τόμ. VI, ἔτ. 1883 Sredets, σελ. 108—111. A. Wénpern. Ein gantz new Reysbuch von Prag ausz gen Constantinopel, 1622 Nürnberg—Evlia Tscheleby, γεωγραφικὰ ὑπὸ Achmed Djhevdet, μετάφρ. εἰς τὴν βουλγαρικὴν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπὸ D. Gadjanow ἐν τῷ periodits. spisanie, τόμ. LXX, ἔτος 1908 σελ. 637 καὶ ἐξῆς.—Riccart histoires de l' état présent de l' empire Ottoman, traduct. Briot, ἔτ. 1676 Cologne σελ. 711 καὶ ἐξῆς.—A series of Lettres addressed to Sir William Fordyce containing a voyage and journey from England to Smyrna etc. Translated from the originale into English by the Author S. L. (Saviour Lusignan), σελ. 52 καὶ ἐξῆς 1786.—Paul Lucas voyage fait par l'ordre du Roy dans la Grèce, l' Asse mineure, la Macedonie et l' Afrique, Paris ἔτ. 1712 τόμ. 1, σελ. 188 καὶ ἐξῆς.—Alf. de Lamartine voyage en Orient 1831—1833, Paris ἔτ. 1881 τόμ. 2, σελ. 250 καὶ ἐξῆς.—A. Viguensnel, voyage dans la Turquie d' Europe Paris ἔτ. 1868, τόμ. 2, σελ. 188

4) Νικολ. Παπαδοπούλου Ἐρμῆς ὁ κερδῶος, τόμ. 2, σελ. 329 Βενετία ἔτος 1817.—Κ. Κούμα, ἱστορία τῶν ἀνθρώπων πράξεων, τόμ. XII, σελ. 550 Βιέννη ἔτ. 1832.—Ἡλ. Τανταλίδου, Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία Γρηγορίου ἱερομονάχου.

ιγ.) Ἐκ τοῦ δεκάτου ἄρθρου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τουρκικοῦ φερμανίου περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐξαρχίας ἀπὸ 8 Ζελχιτζέ 1286 (1872), καθ' ὃ παραχωρουμένης τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως τῷ βουλγάρῳ μητροπολίτῃ Φιλιππουπόλεως ἐξερεῖτο ἡ πόλις Φιλιππούπολις ὡς ὑπὸ ἐλλήνων κατοικουμένη μετὰ τῆς παρ' αὐτῇ κομοπόλεως Στενιμάχου καὶ τῶν κομῶν Κουκλένης, Βοδένης, Ἀρβανιτοχωρίου, Παναγίας, Λεβόσσης Λασέβης, Ἀγγάνης, Βατσκόβου, Βλαστίτσης καὶ τῶν μονῶν Βατσκόβου, ἁγίων Ἀναργύρων, ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ἁγίου Γεωργίου.

ιδ.) Ἐκ τῆς βερολινίου συνθήκης τοῦ 1878, ἀναγνωρίζουσας ἑλληνικὴν μειονοψηφίαν ἐν τῇ ἀποσπασθείσῃ ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας βορείῳ Θράκῃ καὶ ἀποτελεσάσῃ τὴν αὐτόνομον ἐπαρχίαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν (Roumélie orientale)

ιε.) Ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῆς συνταξάσης ἐν Φιλιππουπόλει τὸν καταστατικὸν τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας χάριτην (1879) διεθνοῦς ἐπιτροπείας θρησκευτικῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐν Φιλιππουπόλει, Ἀγγιάλῳ κτλ. καὶ ὡς γλώσσης ἐπισήμου τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τῇ βουλγαρικῇ, τουρκικῇ καὶ γαλλικῇ.

καὶ ις.) Ἐκ τῶν σφαγῶν τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τῶν ἐκμανέντων τούρκων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ὁπότε καὶ οἱ πρόκριτοι ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐραβδίσθησαν, τὰ ὑπάρχοντά των διηρηθήσαν καὶ αἱ οἰκίαι των κατεκρήσαν (1) καὶ ἐκ τῶν καταδιώξεων τοῦ 1821 ὁπότε ὁ μὲν μητροπολίτης Σαμουὴλ ἀνακληθεὶς ὡς μέλος τῆς φιλικῆς ἐταιρείας εἰς Κωνσταντινούπολιν παρητήθη, (2) ἀπηγχονίσθησαν δέ τινες τῶν προκρίτων, ἐν οἷς καὶ ὁ πάππος τοῦ ἐν Ὁδησσῷ μεγάλου φιλανθρωποῦ καὶ ἔθνικοῦ εὐεργέτου Γρηγορίου Μαρασλή Ἰωάννης Σκάρλος.

§ 5) Πρὸς τῷ προμνημονευθέντι τῆς ἐν Φιλιππουπόλει συντεχνίας τῶν ἀμπατζήδων συμφωνητικῷ καὶ τὰ διαφυλαχθέντα αὐτῆς ἀρχεῖα ἀπὸ τοῦ 17ου φθίνοντος μέχρι τοῦ 19ου μεσοῦντος μαρτυροῦσι περὶ τῶν ἐν τῷ 5. τῆς προηγουμένης § εἰρημένων. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τούτοις συντεταγμένοις ἑλληνιστὶ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε πρωτομαστόρων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν διαφόρων γραφῆς τύπων, πᾶσαι αἱ ἰδιόγραφοι τῶν ἐκάστοτε τῶν λογαριασμῶν ἐλεγκτῶν καὶ μαρτύρων ὑπογραφαὶ εἶναι ἑλληνικαὶ πλὴν μίᾳ τουρκικῆς τῷ 1811, τριῶν βουλγαρικῶν μεταξὺ 38 ἑλληνικῶν ἐν τῷ αὐτῷ πρακτικῷ τῷ 1818 καὶ μίᾳ ἄλλης βουλγαρικῆς μεταξὺ 19 ἑλληνικῶν τῷ 1821. Ὡσαύτως ἐν τοῖς καταγεγραφομένοις ὀνόμασι τῶν κατ' ἔτος ἀναγορευομένων μαϊστόρων μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος

Κων)πολις ἐτ. 1852. *Κ. Οἰκονόμου*, αὐτόθι, σελ. 29. *Γ. Τσουκαλά*, αὐτόθι σελίς 42, 25.

1) *Κ. Κουμα*, αὐτόθι, τόμ. X, σελ. 385. 2) *Γ. Τσουκαλά*, αὐτόθι, σελ. 84.

σπανιώτατα εἶναι τὰ γνήσια βουλγαρικά, οἷον Βούλκος, Πέτβος, Στογιάννης, Στόιτσοσ Σφέτκος, Γιουβάννης, Νένος Γιόντσοσ, εἶτα ἄρχονται πληθύνόμενα καὶ ἀπὸ τοῦ 1797 εἶναι σχεδὸν ἰσάριθμὰ τοῖς ἑλληνικοῖς. Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ εἴπη τις ὅτι τὰ ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀνοματολογίου ὡς γνήσια ἑλληνικὰ ἐκλαμβάνόμενα ὀνόματα, οἷον Γεώργιος, Δημήτριος, Νικόλαος, Κωνσταντῖνος, Μιχαήλ, Παῦλος καὶ εἴ τι ἄλλο, δυνατὸν ν' ἀνήκωσι καὶ εἰς βουλγάρους, μὲ ὀνόματα, οἷα εἶναι τὰ ἀκόλουθα τῶν πλείστων ἐκ τῶν περὶ τοὺς 1300 μαϊστόρων μέχρι τοῦ 1797, Ἀρίσταρχος, Ἀναστάσις, Γιακουμῆς, Γιαννάκης, Δῆμος, Διαμάντις, Δροσινός, Ζάχος, Θανάσις, Θεοδόσιος, Κοσμάς, Κυρίτσης, Λάμπρος, Λευθέρις, Μανόλις, Μαυρουδῆς, Μήλιος, Νικηφόρος, Πάγκος, Παναγιώτης, Παρασκευᾶς, Πασκάλις, Πολυζώις, Ρίζος, Στάθις, Σαράντης, Σταμάτις, Σταυράκις, Στέριος, Τάσος, Τζιώτης, Τριαντάφυλλος, Φωτεινός. Χριστόδουλος, Χρῦσανθος, καὶ ἐπωνύμια, οἷα, τὰ : Ἀρβανίτης, Βλάχος, Γούναρις, Γραμματικός, Γραμμένος, Εὐταξιόγλου, Ζαχαρινός, Κεφάλογλου, Κίτσογλου, Κράχτογλου, Κύρογλου, Κωνσταντινεὸς Λαγγεράς, Λαγγερόπουλλος, Λογοθέτης Μανδρατζόγλου, Μαργαρίτογλου, Μάτζαρις, Μαυρουδήογλου, Μηχανατζόγλου, Πάνογλου, Παντιάς, Πάππος, Ράφτογλου, Σανίδογλου, Σαχίνης, Σγουροφώτις, Σκλάβος, Σπανδωνῆς Στασινός, Τσιπούρης, Τύρογλου, Χατζηβυτίνας, Χρυσάφογλου καὶ ἄλλα, οὐδαμῶς εἶναι εὐχρηστα παρὰ τοῖς Βουλγάροις.

Ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων δὲ καὶ Βουλγάρων ἀναλογία καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ πίνακος τῶν διατελεσάντων πρωτομαϊστόρων τῆς συντεχνίας ἀπὸ τοῦ 1685 μέχρι 1856, ὃν κατηρτίσαμεν χρονολογικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχείων. Ἐκ τῶν 45 πρωτομαϊστόρων 8 μόνον (καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ 1760) ἔχουσι Βουλγαρικὰ ὀνόματα ἢ ἐπωνύμια, οἱ δι' ἀστερίσκων σημειούμενοι,

- 1) 1685—1703, Χατζηδηῆμος
- 2) 1703—1706, Κυρίτσης Χριστοδουλάκης
- 3) 1706—1716, Γεώργιος Σοντάγιος
- 4) 1716—1717, Ἰωάννης Παπασακελλίου
- 5) 1717—1723, Χατζηαναστάσης μετὰ 9 ἄλλων προεστῶν
- 6) 1723—1730, Κωνσταντῖνος Κεντιντένογλου
- 7) 1730—1733, Κωνσταντῖνος Λογοθέτης Μαυρουδόγλου
- 8) 1733—1739, Χατζηθανάσις Κεντιντένογλου
- 9) 1739—1740, Χατζηκωνσταντῖνος
- 10) 1740—1747, Χριστόδουλος ὁ ἐπιλεγόμενος Τοκάς ἢ Τοκάτσοσ
- 11) 1747—1748, Χατζηπαρασκευᾶς
- 12) 1748—1749, Χατζηχριστόδουλος Ντεμριτζόγλου

- 13) 1749—1750, Χατζηχριστόδουλος Παπαζόουλου ἢ Οἰκονόμου
 14) 1750—1754, Χριστόδουλος Τοκάς
 15) 1754—1756, Χατζηχριστόδουλος Ντεμιρτζόγλου
 16) 1756—1760, Χατζηπαρασκευᾶς
 17) 1760—1763, Χατζηστογιάνης *
 18) 1763—1764, Χατζηχριστόδουλος Ντεμιρτζόγλου
 19) 1764—1765, Χατζηστογιάνης καὶ Κων)τίνος Μηχανατζόγλου *
 20) 1765—1767, Χατζηστογιάνης
 21) 1767—1772, Κων)τίνου καὶ Χατζηχριστόδουλος Ντεμιρτζόγλου
 22) 1772—1775, Χατζηθανάσις Χαλεπλῆς, Χατζηναστασίας καὶ Χα-
 [τζηστάθις
 23) 1775—1790, Χατζηναστασίας
 24) 1790—1797, Χατζῆς (καλεῖται καὶ ἀπλῶς Τάσιος, πιθανῶς ὁ
 [αὐτὸς πάλιν Χατζηναστασίας
 25) 1797—1801, Χατζησιόγιττος *
 26) 1801—1811, Κωνσταντῖνος Μήτσογλου
 27) 1811—1820, Χατζηκυριάκος Μελκὸν
 28) 1820—1821, Χατζηθανάσις Κωνσταντῖνου Μπουλγκούρογλου
 29) 1821—1823, Σταυρίτσας Μέτζου
 30) 1823—1824, Ἰγνάτιος Δημητρίου
 31) 1824—1825, Χριστόδουλος Νακατζόγλου
 32) 1825—1826, Χατζησλαύης Στόγιου *
 33) 1826—1829, Στογιάνης Θεοδώρου *
 34) 1829—1832, Σταυρίτσας Μέτζου
 35) 1832—1834, Φίλιππος Ἀποστόλου
 36) 1834—1835, Γεώργιος Χατζηκωνσταντινογλου
 37) 1835—1836, Γεώργιος Κωνσταντῖνου Κεντιντένογλου
 38) 1836—1839, Χατζηγένος Ράϊκου *
 39) 1839—1840, Κυριάκος Νικολάου
 40) 1840—1841, Στάντσιος Ἰωάννου *
 41) 1841—1844, Δημήτριος Σταύρου
 42) 1844—1846, Χατζηϊωάννης Χατζηπαύλου
 43) 1846—1851, Ἰωάννης Κωνσταντῖνου Οὔσιαλῆς
 44) 1851—1854, Ἀθανάσιος Γεωργίου Οὔζουνογλου
 45) 1854—1856, Χατζηβέλιος Θεοδώρου *

πάντες δὲ οἱ λοιποὶ οὐχὶ μόνον κατὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ἐκ καταγωγῆς ἦσαν Ἕλληνες καὶ τοιοῦτοι παρέμειναν καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν γνωστοὶ Φιλιππουπολίται μέχρι τῆς ἐκ γενετείρας των διασπορᾶς, ἢ τοῦ θανάτου των, οἷον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χατζηναστασίας, Χα-

τζηριστοδούλου, Χατζηθανάσι, Κεννιντένογλου, Μπουλγκούρογλου, Σταν-
ρίτσα, Σταύρου, Χατζηπαύλου, Οὔσιακλή, Οὔζούνογλου καὶ ἄλλων. Τῶν
δὲ ἐξηλληνισμένων ἄλλοι μὲν ἐπανήλθον εἰς τὸν ἐθνισμόν των, καίπερ
ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις ἐκπαιδευθέντες, ὀλίγιστοι δὲ ἀπέθανον ἐν-
θουσιώδεις Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἔγγονος τοῦ Στάντισιου Ἰωάννου, μη-
τρόθεν δὲ Γκιουμσαγερδάνης Στάντισος Γ. Σταντσίδης καὶ οἱ ἔγγονοι τοῦ
Χατζησλαύη Στόγιου Σλαυίδαί. Ὡστε ἐκ τούτων κρίνων τις δέον νὰ θε-
ωρῇ ἀψευδῆ τὰ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἱστοριογράφου τῆς Φιλιππουπόλεως (1818)
Κ. Οἰκονόμου, ἱερέως, λεγόμενα: «Οἱ ἐγκάτοικοι ταύτης τῆς πόλεως εἰσὶ
πέντε γένη, *Τουρκοί*, Χριστιανοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, οἵτινες καὶ
Ρωμαῖοι καλοῦνται, *Ἀρμένιοι*, *Μανιχαῖοι*, ἦγουν οἱ κοινῶς λεγόμενοι
Παυλικῖανοι καὶ *Ἑβραῖοι* οὓς πάντας εἶ τις εἰς δεκαπέντε διέλοι μέρη,
τὰ μὲν ἔνδεκά εἰσι *Τουρκοί*, τρία δὲ ἀνατολικοὶ Χριστιανοί, ἦγουν *Ρω-
μαῖοι*, καὶ τὸ λοιπὸν ἐν συμπληροῦσι τὰ λοιπὰ τρία γένη, . . . ὧν ἕκα-
στος τὴν ἰδίαν προσφέρει διάλεκτον' οἷον οἱ μὲν *Τουρκοί* τὴν *Τουρκικὴν*,
οἱ *Ρωμαῖοι* τὴν *ἁπλῆν ἑλληνικὴν*, οἱ *Ἑβραῖοι* τὴν *ἑβραϊκὴν*, οἱ δὲ *Παυλι-
κῖανοι* τὴν *σλαυονικὴν*, ἦτοι τὴν *βουλγαρικὴν* . . .» (1), ὅστις περὶ Βουλ-
γάρων οὐδένα λόγον ποιεῖται οὔτε ὡς ἰδίας ἐθνότητος, οὔτε ὡς λαοῦν-
των τὴν γλώσσάν των, ἣν εἶχον μητρικὴν μόνον οἱ Παυλικῖανοι, ὡς
καὶ νῦν.

ᾧς δεῖγμα δὲ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης τῶν Φιλιππουπολιτῶν κατὰ τὸν
17ον, 18ον καὶ 19ον αἰῶνα παρατίθεμαι ἐνταῦθα πρακτικὰ τινὰ τῶν συ-
νεδριῶν τῆς εἰρημένης συντεχνίας ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς (2) αὐτολεξεῖ διο-

1) Κ. Οἰκονόμου, αὐτόθι, σελ. 27—28.

2) Ταῦτα εἶναι τρία κατὰστικα περιέχοντα φύρδην-μεῖγδην, πλὴν τοῦ τρίτου,
ὅπερ εἶναι μᾶλλον λογιστικὸν βιβλίον, τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τῆς συντε-
χνίας, τὰ ὀνόματα τῶν ἐκάστοτε ἀναγορευομένων μαϊστόρων μετὰ τῶν παρ' οἷς
ἐμαθήτευσαν, τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτεον λεπτομερῶς καὶ ποικί-
λας ἄλλας σημειώσεις. Πάντα εἶναι δεμένα καὶ δέρματι περιεκαλυμμένα. Τὸ
πρῶτον ὕψους 0,30 τοῦ μέτρου καὶ πλάτους 0,10 ἀρχεται ἀπὸ 15 Μαΐου 1685 καὶ
τελευτᾷ τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1771. Εἶναι πλήρες καὶ συνέχεια ἄλλου προγεγενημέ-
ρου. Τὸ δεύτερον ὕψους 0,30 καὶ πλάτους 0,20 ἀρχεται ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1772 καὶ
τελευτᾷ εἰς 3 Ἰουνίου 1817. Τὸ τρίτον λίαν εὐμέγεθες καὶ παχύ, ὕψους 0,51 πλά-
τους 0,40 καὶ πάχους 0,05 ἐκ χονδροῦ λευκοῦ χάρτου μετὰ τῶν γεγραμμένων σελί-
δων ἠριθμημένων, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ἄγραφον, μετὰ ἐξωφύλλου καλλι-
τεχνικῶς γεγραμμένου καὶ πίνακος περιεχομένων ἐν τῷ τέλει, ἀρχεται ἀπὸ 15
Μαΐου 1811 καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ 1857, κυρίως ὅμως δυνατόν εἰπεῖν ὅτι εἶναι συνέ-
χεια τοῦ δευτέρου ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1818, διότι κατὰ τὸ ἔτος 1811—1817
ἀναγράφονται μόνον τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ ταῦτα ἀναγορευθέντων μαϊστόρων.
Ταῦτα τὰ ἀρχεῖα φυλάσσονται νῦν παρὰ τῆ συντεχνία τῶν ἀμπατζήδων, παρακμα-
σάση καὶ ἀριθμούση ὀλίγα μέλη βουλγάρους καὶ παρεχωρήθησάν μοι πρὸς ἀνάγνω-

θῶν μόνον τὰς ἀνορθογραφίας, αἵτινες ἀπαντῶσι ἐν πάσῃ συλλαβῇ σχεδὸν μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος, διαφυλάττων δὲ πιστῶς τοὺς φθόγγους, ὅπως δηλωθῆ, πῶς ἡ γλῶσσα σὺν τῷ χρόνῳ ἔρρηπε πρὸς τὴν τῶν βορείων ἐλλήνων, ἀπὸ δὲ τοῦ 19ου αἰῶνος, ὑπέστη τὴν σχολικὴν ἐπίδρασιν τείνουσα πρὸς τὴν καθαρεύουσαν.

1) «Εἰς τοὺς χιλίους ἑξακοσίους 85 πρώτη ἔγινεν σύνοδος τῶν μαστόρων τῶν ἀπατζήδων μικροὶ τε καὶ μεγάλοι καὶ ἐκαινούργησαν τὸ παλαιὸν τὸ κατάστιχον καὶ τὸ ἀφιέρωσεν ⁽¹⁾ εἰς τοῦτο ὁ κύριος Δροσινὸς εἰς τὸ ρουφέτι. Εἰς ἐνδειξιν καὶ εἰς ἐνθύμησιν ἐγέντο αὐτῇ ἡ καταγραφή, δηλονότι ἐκάθισεν πρωτομάστορος ὁ Χατζηδῆμος ἔμπροσθεν τοὺς χρησιμωτάτους γερόντους κ' αὐτοῦς. 1685 Μαῖου 15»,

2) «Ἐπὶ ἔτους 1699 ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Χατζηδημητριάκις Μαυρουδόγλου εἰς τὸ ρουφέτι σαχάνια ⁽²⁾ 38, διὰ ψυχικὴν του σωτηρία. Ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Χρηστος τοῦ Γραμματικοῦ ἀνεμὸς γρόσια δέκα».

3) Ἐπὶ ἔτει 1703, Ἰουλίου 23. Ἐσυνάχθησαν τὸ ρουφέτι τῶν ἀπατζήδων μικροὶ τε καὶ μεγάλοι καὶ εὐρῆκαν εὐλογο ἱερεῖς τε καὶ κοσμικοὶ καὶ ἐσυμφώνησαν τοιαῦτα καὶ ἐβάλαμε ἡ ὁλόγη προεστὸ ἐντιμώτατον Κυρίτζη Χριστοδουλάκη, νὰ τὸν ἔχωμεν προεστὸν καὶ ὅ,τι ὑπόθεσι τύχη τοῦ ρουφειτοῦ νὰ μᾶς τὴν κρίνη μὲ τοὺς ἐπιλοίπους δέκα, μὲ τὸν εὐλαβέστατον πατᾶ Κωνσταντῖνον καὶ κύριος Δροσινὸς καὶ κύριος Χατζηδῆμος καὶ κύριος Δημήτριος Μπέγκλης καὶ κύριος Χατζηζάχος καὶ κύριος Χατζηγάππου καὶ κύριος Ἀθανάσιος Κασάμπογλου καὶ κύριος Κωνσταντινίδος καὶ κύριος Βοῦλκο καὶ ὁ κύριος Δημήτρι. Αὐτοὺς ἠῤῥαμε εὐλογο, ὅ,τι δὲ δέσουν καὶ λύσουν εἴμαστε εἰς τὰ πάντα..... ⁽³⁾ ἕως τὸν ἐρχόμενον καὶ βάνομε καὶ τζαούση τὸν Παπάζογλου Κυρίτση Νικόλα».

4) «Ἀφιέρωσα ἐγὼ Χατζηνικηφόρος τοῦ Χατζηκωνσταντῖνου, ὁ γαμπρὸς τοῦ Λογοθέτου ἕνα καζάνι ⁽⁴⁾ ἑννὰ ὀκάδες νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸ ρουφέτι γιὰ ψυχὴ καὶ σωτηρία». 1704.

5) «Ἐπὶ ἔτει 1706. Αὐγ. 3. Ἐνθύμησι τὸ πῶς ἐσυνάχθησαν οἱ μαστόροι τῶν ἀπατζήδων, γέροντες καὶ νέοι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου καὶ εὗραν εὐλογο καὶ ἔκαμαν προεστὸ τὸν κύριον

σιν τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ φιλοπόλιδος καὶ φιλόστορος δικηγόρου Ἀλεξάνδρου Πέεφ, εἰς ὃν ἐκφράζω δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μου.

¹⁾ Ἐνεχείρισε, παρέδωκε. ²⁾ ἡ λ. τουρκικὴ, χαλκαὶ ἐπιτραπέζια παροφίδες.

³⁾ Ὁ ἀντιγραφεὺς τῶν πρακτικῶν δὲν ἠδυνήθη, ὡς φαίνεται νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἐν τῷ προχείρῳ φράσιν καὶ ἀντέγραψεν ἀσυνάρτητά τινα «στρελ...νῶς...μας Θεὸς μας ψυχὴ» ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι ὅτι οἱ μᾶστορες εἶναι ὑπόχρεοι μέχρι τοῦ ἐπομένου ἔτους νὰ ὑπακούουσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς συντεχνίας. ⁴⁾ Ἡ λ. τουρκικὴ, μέγας χαλκοῦς λέβης.

Γεώργι Γιαύκου, δικαιοφύλακα εἰς τὰ πάντα τοῦ ρουφετίου, ὅ,τι ἂν ὑπό-
θεσι τύχη, νὰ τὰ τελειώη καλὰ (καί) νὰ εἶναι καλὰ τελειωμένα καὶ ὁποιο-
σδήποτε φανῆ ἀπειθής μας, ὅ,τι φανῆ εὐλογο νὰ παιδεύεται καὶ εἰς τοῦτο
ἐγένετο τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα ἐνώπιον τῶν ἐντιμοτάτων κληρι-
κῶν καὶ εὐλαβεστάτων ἱερέων καὶ τιμιωτάτων μαϊστόρων καὶ ἂν τύχη καὶ
ἔβγη κανεὶς πασκαλῆς (1) ἀνηρώτητα, νὰ ἔχη νὰ πληρώνη, γρόσια 200
ἔξοδα διὰ τὴν φιλειά του».

6) «Ἐπὶ ἔτει 1710, Ἰουν. 3. Ἐσυνάχθησαν οἱ μαστόροι καὶ εὐροῆκαν
εὐλογο διὰ τὰ σαχάνια ὅποιον χριστιανὸν χρειασθοῦν νὰ τὰ πάρη, νὰ
δίδη ᾗ τὰ ἑκατὸ μισὴ ὀκὰ καλαί (2) καὶ ἂν χαθῆ κανένα, νὰ δίδη ἕνα
ζλότι (3) τὸ σαχάνι καὶ ὅσο δὲν πληρωθῆ τὸ σαχάνι, νὰ μὴ δίδονται.
Καὶ ἐβάλαμε τὸν μαστορο Θανάσι τζιαούση νὰ κυβερνήη καὶ ἡ ῥόγα του
γρόσια 15 καὶ ὅ,τι παίρνει ἀπὸ τοὺς πασκαλῆδες, νὰ εἶναι δικά του τὸ
μισὸ γρόσι (4) Ὁ μακαρίτης Ἡλίας ἄφησε εἰς τὸ ρουφέτι σαχάνια 5.
διὰ τὴν ψυχὴν του καὶ ὁ θεὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃ».

7) «Ἐπὶ ἔτει 1713, Ἰουλ. 1 Ἀφιέρωσεν ὁ ἄρχων Χατζημαρουδῆς
εἰς τὸ ρουφέτι τῶν ἀμπατζήδων σαχάνια 46 καὶ ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ τον».

8) «Ἐν ἔτει 1716. Ὁ Πάππος ἀφιέρωσε εἰς τὸ ρουφέτι ἀσλ(άνια) ἰς
ἀποθανόντας καὶ διὰ ἐνθύμησι ὡσαύτως ἔδωσαν ἀπὸ τοῦ ρουφετιοῦ ἀσλ.
5' διὰ τὸν σκλάβον, ὁποῦ ἀγόρασαν. Φεβρουα. 15 ἀφιέρωσεν ὁ μακαρί-
της Γεώργιος Σγουροφώτις ἀσλ. 50.—Ἐδώσαμε ἀσλ. 10 διὰ τὴν σκλάβαν
τοῦ Χατζημητρού. — Ἐνθύμησιν ὁποῦ ἀφιερῶσαμεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἰωάννου
παπᾶ Σακαλλίου τοῦ ρουφετίου ἐν ἔτει 1716 ἐν μηνὶ Φεβρουα. 15 ἐν
πρώτοις τὸ μεγάλο καζάνι, ὀκάδες 33, ἕτερο τὸ μισὸ, (5) ὀκάδες 21 καὶ
τὸ μικρὸ ὀκάδες 9, κιοπιτζές (6) ἕνας δράμα 33, ἕτερος κιοπιτζές ἕνας ὀκᾶ
1 καὶ μισάλες (7) 8 καὶ μισάλια (8) 12, καλαί ὀκάδας 2, σαχάνια 225, νελ-

1) Πιθανῶς ἐκ τοῦ πάσχα, οἰονεὶ πασχαλινός, ἐορτάσιμος. Ἐλέγετο οὕτω
ὁ ἐκ τῶν βοηθῶν ἀναγορευόμενος μαϊστορ, ὅστις ἐώρταζεν ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει
του. Ὁ ἀναγορευὼν αὐτὸς ἑαυτὸν ἄνευ ἀποφάσεως τῆς συνεδρίας (ἀνηρώτητα) ἀπε-
φασίσθη νὰ τιμωρῆται διὰ προστίμου 200 γροσίων, ἀντὶ τοῦ ὁρισμένου τέλους
10 γροσίων.

2) Ἡ λ. τουρκικὴ, κασσίτερος. 3) Αὐστριακὸν νόμισμα.

4) Ὁ κλητὴρ τῆς συντεχνίας πλὴν τοῦ ἐτησίου του μισθοῦ εἶχε καὶ ποσοστὰ
ἐπὶ τῶν τελῶν (φιλειᾶς) τῶν ἀναγορευομένων μαϊστόρων, ἥμισυ γρόσιον εἰς τὸ
τέλος (10 γρόσια).

5) Μεσαίον, μέσου μεγέθους. 6) Ἡ λ. τουρκ. χαλκοῦν ἡμισφαιροειδὲς ἀγγεῖον
μετὰ μακρᾶς λαβίδος πρὸς τὰ ἄνω πρὸς ἀντλησιν ζωμοῦ ἐλαίου, ὕδατος κτλ. 7)
μισάλα καὶ μεσάλα, ἡ ἐκ τοῦ λατινικοῦ mensa—mensalis, τὸ ἐπιτραπέσιον σκέ-
πασμα, 8) μισάλι, τὸ προσόψιον, ὅθεν καὶ μακρομέσαλο, τὸ μακρὸν σκέπασμα,
ὅπερ ἤπλουτο ἐπὶ τῶν γονάτων των περὶ τὸν σουφρᾶ (χαμηλὴ τράπεζα) καθημέ-

πικά⁽¹⁾ τρανά καὶ μισιακά⁽²⁾ 52. Τὰ σαχάνια καὶ τὰ λεγκέρια⁽³⁾ ὅλα ὀκτάδ. 145. Ναλίπια μικρὰ 64, κλίμια⁽⁴⁾ 3 καὶ χαλί⁽⁵⁾ 1, ἕτερα σαχάνια 9, ἕτερα σαχάνια 10 καὶ ναλίπια 5, ἕτερο κίλιμ ἓνα 1».

9) «Ἐν ἔτει 1717. Ἐσυνάχθημεν μαῖστορες τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων μικροὶ τε καὶ μεγάλοι καὶ εὔραμεν εὐλογον νὰ βάλωμεν προσεστοὺς τὸν ἐντιμότετον κὺρ Χατζηναστίσι, τὸν ἐντιμότετον κὺρ Στέργιον τὸν ἐντιμότετον κὺρ Διαμαντῆ, τὸν ἐντιμότετον κὺρ Χατζηχριστοδοῦλου, τὸν Χατζηπαῦλον, τὸν κὺρ Ἰωάννην, τὸν Χατζηγεώργι, καὶ τὸν κὺρ Κώστα καὶ τὸν κὺρ Κωνταντῖνον καὶ τσαούση τὸν Κώστα, καὶ τοὺς ἔχομεν εἶπει τρόπους ὅλοι κοινῶς εἰς τὰ δίκαια καὶ ἔαν εὐρεθῆ κανεὶς ἀναμεταξὺ μας ἐνάντιος νὰ παιδεύεται μὲ γνώμη κοινή.»

10) «Ἐπὶ ἔτος 1722 μηνὸς Μαΐου ἀφιέρωσε τὸ ρουφετί εἰς τὸν ἁγ. Δημήτριον⁽⁶⁾ ἄσλ. 30 διὰ νὰ μνημονεύουν τὰ ὀνόματά τους ὀλωνῶν παντοτεινά, ρουφετί ἀμπατζήδων μία παρисиά. Ἐδώκαμεν καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἄσλ. 100».

11) «Ἐπὶ ἔτος 1723 Μαρτίου 23. Τὸν πρωτομαῖστορα τὸν Κώνστα τὸν ἀφιέρωσαν ᾗς τὸ ρουφετί διὰ νὰ εὐρίσκεται ᾗς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὸν ἡρογοιάσαν⁽⁷⁾ ἄσλ. 25 καὶ τὸν ἀφέντη τὸν κὺρ Στέριο τὸν ἀφιέρωσαν οἱ μαστόροι μὲ τὸ θέλημά του διὰ νὰ ἔχη τὸ πουγαί⁽⁸⁾ τὸ μαστορικόν, ὅτι ἔξοδα εἶναι βασιλικά,⁽⁹⁾ νὰ ἔχη νὰ παραστέκεται..... Καὶ τὸ ἦσαν εὐλογο οἱ μαστόροι, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ὅτε γείνη σὺνάξι μαστορικῆ καὶ πηγαίνῃ ὁ πρωτομαῖστορας καὶ λαλήσῃ κανέναν κατὰ τὴν ὥρα καὶ δὲν ἐλθῆ ἢ μικρὸς ἢ μέγας, νὰ σφαλνέται τὸ ἐργαστήρι του ἢ καὶ ὁ ὀ(ν)τᾶς του⁽¹⁰⁾ νὰ παιδεύεται.—Ἀυγούστου 17. Διὰ ἐνθύμησιν φανερωμέν ἡμεῖς οἱ ἀνατολίτες⁽¹¹⁾ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀργαστηριατοὶ ὅτι ἐσυνάχθησαν ὁμοῦ καὶ τὸ ἦσαν εὐλογο ὅτι νὰ δίνον οἱ ἀργαστηριατοὶ ἄσλάνια 25 διὰ τὰ ἔξοδα καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κáμνουν εἰς τὸ κάστρο⁽¹²⁾ ἀλισφερίσι⁽¹³⁾ ἔξόχως

νων σταυροποδητεὶ πρὸς δεῖπνον,¹⁾ ἢ λ. τουρκικῆ σκεῦος χαλκοῦν ἐπιτραπέζιον.²⁾ μέσου μεγέθους,³⁾ ἢ λ. τουρκ. χαλκῆ λεκάνη, ⁴⁾ ἢ λ. τουρκ. τάπης πρὸς ἐπίστροφωσιν τοῦ τῶν δωματίων δαπέδου,⁵⁾ ἢ λ. τουρκ. τάπης πολυτελής, μετρίου μεγέθους,⁶⁾ ὁ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὃν μνημονεύει καὶ Gerlach εἰς αὐτὸν ἠκκλησιάζετο ἀνεκαθεν ἢ συντεχνία τῶν ἀμπατζήδων.⁷⁾ ρογιαζω ἐκ τοῦ ρόγα, μισθῶ ⁸⁾ ἢ λ. τουρκ. βαλάντιον καὶ συνεκδοχικῶς τὸ ταμεῖον,⁹⁾ κυβερνητικόν, δηλ. φόροι πρὸς τὸ κράτος,¹⁰⁾ τὸ ἐν τοῖς χανίοις (ξενοδοχεῖον) δωματίον, ὅπερ εἶχον πολλάκις οἱ ἐπαγγελματῆαι, ἢ λ. τουρκικῆ.

¹¹⁾ Οἱ ἐξ Ἀνατολῆς (μικρᾶς Ἀσίας) ἐρχόμενοι εἰς Φιλιππούπολιν ἔμποροι πρὸς προμήθειαν ἀμπάδων κτλ.

¹²⁾ Κάστρο ἐλέγετο ἡ Φιλοπολις παλαιότεν ὡς ὀχυρῶμένη· οὕτω ἐκάλουν αὐτὴν καὶ οἱ Στενιμαχῖται τοὺς δὲ Φιλιππουπολίτας *καστρινοὺς*,¹³⁾ ἢ λ. τουρκ. ἀγορα-

τὰ 30 ἀσλ. καὶ τὰ ἐπίλοιπα, ὅσα τρέξουν νὰ πληρῶνονται ἀπὸ τὴ μάσι⁽¹⁾ τοῦ ρουφετίου τὸν κάθε χρόνον».

12) «Ἐν ἔτει 1726, Ἰουν. 15. Ἐλογαριάστηκαν οἱ μαστόροι καὶ ἔδωσαν τοὺς λογαριασμοὺς οἱ τζιαρσιλῆδες, ⁽²⁾ ὅσο κάνανε».

13) «Ἐν ἔτει 1730, Ἰουν. 1. Σήμερον ἔδωσεν ὁ κὺρ Κωνσταντῖνος Κιντιντένογλους τὸ λογαριασμὸν σῶον καὶ ἀνέλλιπον καὶ ἐξώφλησεν. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρουδόγλους ἔλαβε ἀνὰ 300 γρ. ἀπὸ τὸν Χατζηθα-
νάσι Ζαβάτζογλου καὶ τὸν Χατζηκρυϊάκον, ἐξ ὧν τὰ ἡμίση ἔδωκε διὰ τὸ χάι-σερῖφ ⁽³⁾, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκράτησε διὰ λογαριασμὸ τοῦ ρουφετίου».

14) «Ἐν ἔτει 1732, Ἰουνίου 28. Ἐπῆραν οἱ μαστόροι τὸ λογαριασμὸ ἀπὸ τὸν ἐνδοξότατον κὺρ Κωνσταντῖνον Λογοθέτη».

15) «Ἐν ἔτει 1733, Αὐγ. 1. Ἐπήραμε λογαριασμὸν τοῦ ἐνδοξοτάτου τζελεπή ⁽⁴⁾ Κωνσταντῖνου καὶ ἀπέμειναν σὲ λόγου του γρόσια 89».

16) «Ἐν ἔτει 1739, Ἰουν. 22. Συνήχθησαν οἱ μαστόροι (τοῦ) ρου-
φετί τῶν ἀμπατζήδων ὅλοι κοινῶς καὶ ἐσυμφώνησαν κοινῇ γνώμῃ καὶ ἔβαλαν προεστοὺς νὰ ἐπιτηροῦν καὶ νὰ διετηροῦν τὸ ρουφετί εἰς κάθε
χρεῖαν καὶ ὑπόθεσιν· ἐμ πρώτα τὸν αἰδισιμώτατον οἰκονόμον παπᾶ κὺρ
Μαργαρίτην, δευτέρον τὸν αἰδισιμώτατον ἅγιον Σακιλλίων παπᾶ Κων-
σταντῖνον, τρίτον τὸν κὺρ Χατζηκωνσταντῖνον, τέταρτον τὸν κὺρ Χριστό-
δουλον, πέντος ὁ κὺρ Παῦλος· καὶ τὰ(ς) εἰσπραξί(εις), τὰ ὅσα συνάζονται
τὸ ρουφετίο νὰ τὰ ἔχη ὁ κὺρ Χριστόδουλος εἰς φύλαξιν του· καὶ τὸ ὅ,τι
πάρη, ὅ,τι δώση, νὰ ἔχη κατάστιχο νὰ διαλαμβάνη...»

17) «Ἐν ἔτει 1740, Αὐγ. 20. Ἐσυνάχθησαν οἱ μαστόροι εὐρίσκοντας
᾿ς τοῦ Χατζηκωνσταντῖνου ἄσπρα 605 καὶ ἔδωσι τὰ ἱατὸ πέντι τὸ τόκο
διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ ρουφετίου νὰ τὰ ξοδιάζῃ καὶ ἔμειναν ᾿ς τοῦ Χατζηκων-
σταντῖνου ἀσλ. 500 μὲ τὸ διάφορον τὰ δέκα ἔντικα».

18) «Ἐν ἔτει 1744, Σεπτεμ. 18. Ἐδωσα ἐγὼ ὁ Χριστόδουλος τὴν
λογάριαι τοὺς μαστόρους καὶ ἔμειναν ἀπάνου μου νὰ ξουδιάζου ἀσλ. 28
διὰ τοῦ ρουφετιοῦ τὴν ὑπόθεσιν δι' ὅ,τι κάμη χρεῖαν. Πεθαίνοντας ἡ
κερὰ Μιλάχω τὸ μακαρίτη Χατζημαυροδῆ ἄρχοντά μας ἀφιέρωσι εἰς τὸ
ρουφετί ἀσλ. 50».

19) «Ἐν ἔτει 1745, Αὐγ. 10. Ἐλογαροστήκαμε μὴ τὸ πρωτομάστορη
τὸν κὺρ Χριστόδουλον ἔμεινα(ν) πὶ λόγου του ἄσπ. 35 διὰ νὰ ξοδιάζῃ διὰ
τὸ ρουφετίου τὴν ὑπόθεσι τὰ ὅ,τι λάχη ⁽⁵⁾».

πωλησίαι, ¹⁾ εἰσπραξίεις, κατὰ συγχοπὴν ἐκ τοῦ μάξουσις ἐκ τοῦ ρ. μαξεύω - συνα-
θροίζω, ²⁾ ἢ λ. τουρκ. οἱ ἐν τῷ τζαρσί (ἀγορᾶ) τῆς πόλεως ἔχοντες τὰ ἐργαστήριά
των, ³⁾ ἢ λ. τουρκ. προνόμιον παραχωρηθὲν τῇ συντεχνίᾳ, ⁴⁾ ἢ λ. τουρκ. εὐγενής,

⁵⁾ Ἐν ἄλλοις πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ τύπου ἀπαντᾷ, ὅ,τι καὶ ἂν τόχη, (1746),
ὅ,τι ἂν ποθήση (1752), εἰς τὴν χρεῖαν του (1766).

20) «Ἐν ἔτει 1751, Ἰουλ. 20. Πιεθαίνοντας οὐ Ταχτιατζῆς Δημητράκις οὐ Σαλονικεῖος ἀφιέρωσι τὸ ρουφετί ἀπατζήδων ἄσλ. 5».

21) «Ἐν ἔτει 1753, Αὐγ. 1. Ἐσυνάχθησαν οἱ τιμώτατοι μαστόροι ὁ τε ὁ κὺρ Νικολάκις, κὺρ Χατζηγεώργις καὶ κὺρ Χατζηχριστόδουλος ὁ Διμιτρίζογλους καὶ ὅλοι οἱ ἐπίλοιποι καὶ ἐπῆραν τὸν λογαριασμὸν τοῦ μαστοροῦ Χριστόδουλου προεστὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσαν εἰς χεῖράς του ἄσπ. 90 διὰ τὴν ἐξοδιάζη διὰ τοῦ ρουφειοῦ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἤθελεν τύχει χρονικῆς. Τὰ ἄσπρα (1) τοῦ Θεοφρουρήτου ρουφειοῦ μας, ὅπου ἐδιαμοιράσθησαν εἰς τοὺς μαστόρους, γράφομεν τὰ ὀνόματα αὐτῶν».

22) «Ἐν ἔτει 1754, Ἰουλ. 20. Ἐσυνάχθησαν οἱ μαστόροι καὶ ἤσαν εὐλογον τὸν κὺρ Χατζηχριστόδουλον Ντεμιτρίζογλου εἰς τὸ νὰ εἶναι κυβερνήτης καὶ πρωτομάστορ εἰς τὸ ρουφετί μας τῶν Ἀμπατζήδων καὶ τὸν ἐνεχείρισαν ἄσ. 160 διὰ τὴν ἐξοδιάζη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ρουφειοῦ μας. Εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπῆραν οἱ μαστόροι τὸν λογαριασμὸν ἀπὸ τὸν μαστοροῦ(α), τόκον καὶ ἐξώφλησαν καὶ ἔστω δι' ἔνδειξιν».

23) «Ἐν ἔτει 1763. Ἐσυνάχθησαν οἱ μαστόροι καὶ πῆραν ἀπὸ τοῦ πρωτομάστορο(α) Χατζηστουγιάνη τὴν λουγάργιασι κὶ ξέκαμι. Λογαριάζοντας ὁ Χατζηχριστόδουλος καὶ Χατζηστουγιάννης ἔδωκαν τὸν λογαριασμὸν σωστὰ καὶ ξέκαμαν».

24) «Ἐν ἔτει 1765, Αὐγ. 15. Ἀπικατέστησαν ἡμεῖς οἱ ἀμπατζήδες εἰς τὸ ἰσνάφι προεστὸν τὸν Χατζηστουγιάνη εἰς τὸ νὰ ἔχη τὴν φροντίδα τοῦ ἰσναφίου καὶ τοῦ ἐκάμαμεν *teslim* (2) τὲς ὁμολογίαις (3) βουλωμέναις ἔς τὴν σακκούλα καὶ ἄσπρα 6004 καὶ δι' ἔξοδα ἄσ. 116».

25) «Ἐν ἔτει 1769, Αὐγ. 1. Διὰ τὸ παρὸν φανερώνομε ὅτι ἐλάβαμε τοῦ Καρακάσογλου τὴν ἐλεημοσύνη, ἄσ. 100 : ὕστερα ἐλάβαμε διὰ τὰ σπιτάλια (4) τῆς Πολίτας (5) ἄσ. 1000 καὶ δώσαμε ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄσπρα τοὺς μαστόρους ἄσ. 500 καὶ δώσαμε καὶ εἰς τὴν πολιτείαν (6) διὰ τὸ χρέος τοῦ τζελεμπῆ Γιαννάκογλου, ὅπου ἦταν ἀδύνατο, ἄσ. 200 καὶ δώσαμε καὶ (τὸν) κὺρ Γιαννάκι Τουλκάρογλου ἄσ. 400, γίνονται τὰ ὅλα σὺμμα (7) ἄσ. 1000».

1) Τὰ χρήματα συνεκδ. ἄσπρον ἦτο μικρὸν ἀργυροῦν νόμισμα χρησιμεῦον ὡς νομισματικὴ μονάς, ὡς βραδύτερον τὸ γρόσιον.

2) Ἡ λ. τουρκ. ἐνεχείρισαμεν ἐπισήμως. 3) Ἄλλαχοῦ *σύμφωνο* (1764), ἐνυπόγραφα χρηματικὰ διὰ χρήματα δανειζόμενα εἰς τοὺς μαῖστορας ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τῆς συντεχνίας.

4) Τὸ νοσοκομεῖον καὶ γηροκομεῖον τῆς Κοινότητος, ἐκ τοῦ λατιν. *hospitalia*. 5) Κωνσταντινοπουλίτις τις.

6) Ἡ Κοινότης. 7) Συγκεφαλαίωμα, τὸ ὅλον, ἐκ τοῦ λατιν. *summa*, πρβλ. καὶ τὸ γαλλικὸν *somme*.

26) «Εἰς τοὺς 1705 ἔγειναν τῶν μαστόρων τὰ τεστήρια (1) καὶ ἐπάγησαν ἕξοδα γρόσια 90 καὶ ξοδιάσθηκε κρέας ὀκάδες 26 καὶ 400 ψωμιά καὶ 20 ὀκάδες βούτυρο καὶ τέσσερα κοιλὰ ρύζι καὶ 50 σταμνιά κρασί καὶ 6 σταμνιά ρακὶ διὰ ἐνθύμησι».

27) «Εἰς τοὺς 1705 παραστάσα ἡ γυνὴ τοῦ μακαρίτη Κωνσταντίνου Τερζόγλου ὀνόματι Σοφὴ ἔμπροσθεν εἰς τοὺς μαστόρους καὶ ἔκαμε ἀγωγὴν εἰς τὸν Μαρίνο διὰ τὸ τίποτες (2) τοῦ ἀνδρός της καὶ τὸ ἤϋραν εὐλογο καὶ ἐσυβάσθη (3) καὶ ἐξώφλησε. Μαΐου 31 (4)».

28) «1789, Ἰουν. 19. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἐφάνηκαν ἄσπρα μαστορικὰ ὅλα καὶ ὁμολογίες ἔγειναν σούμμα γρ. 2349. Ἔως τὴν σήμερον ὅσοι μαστόροι ἤβγαν, καλὰ βγαλμένοι, ἀπὸ τὴν σήμερον 1789 Ἰουλ. 27 ἕως χρόνους δύο νὰ μὴν ἔβγη κανεῖς. Καὶ ἂν κἀνὴ σύντροφον κανεῖς, ὅπου νὰ μὴν εἶναι μαστορίς, νὰ παιδεύεται καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν μαστόρων μὲ μιὰ φιλειὰ ὅλους τοὺς μαστόρους μικροὺς καὶ μεγάλους».

29) «Ἔτος 1790, Ἰουν. 20. Ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμὸς τῶν μαστόρων καὶ ἐξέκαμεν ὁ παλαιὸς μὲ τὸν Χατζηναστάσι καὶ ἐφάνησαν ἄσπρα μαστορικὰ ἔτοιμα γρόσ. 3000, ἧτοι τρεῖς χιλιάδες ἄσπρα γροά. Ἐχομεν καὶ ἔς τὴν πολιτείαν δομένα ἄσπρα τοῦ Ἰσναφίου μας γρ. 715 νὰ τρέχουν πρὸς γρ. 1 τὸν μῆνα, νὰ λαμβάνῃ τὸ διάφορόν της τοῦ χρόνου γρ. 105».

30) «Ἔτος 1794, Νοεμβρ. 21. Ἐδωσεν τὸ Ἰσνάφι μας εἰς τὸν τζελεπῆ Μιχαλάκι γρ. 1000, ἧτοι γρόσια χίλια δανεικὰ μηνιατικά (5), πρὸς ἄσ. 200 μηνιατικά, μὲ λόγον τοῦ πανιερωτάτου δεσπότη, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν διὰ τὸ κουμέρκι (6) τοῦ κρισιοῦ».

31) «Ἔτος 1797, Ἰουλ. 22. Ἰδοὺ φανερώνομεν τὶ ἄσπρα ἔτοιμα εἶναι εἰς τὴν μέσην (7) τῶν μαστόρων τοῦ Ἰσναφίου ἀμπατζήδων γίνονται τεσλίμι εἰς τὸν Χατζηστόγιτζεν προεστὸν μας ἀπὸ μαστορεῖς καὶ ἔργων ἀχτζιασι καὶ σιγμέν παρασί (8), γρ. 898. Δίδονται εἰς χεῖρας τοῦ Χατζηστόγιτζου, ὅπου ἐμοιράσθησαν τὰ ἄσπρα οἱ μαστόροι, ὁμολογίες 33, συμποσοῦνται εἰς γρ. 1831 (9)».

1) Αἱ ἀναγορεύσεις μετὰ συμποσίου, εἰς ὃ παρεκάθητο πάντες οἱ μαστορες καὶ αἱ ἐπίσημοι ἀναγνωρίσεις αὐτῶν ὡς μαστόρων.

2) Μικρὰ περιουσία, ὑπάρχοντα. 3) Κατὰ συγκοπήν ἐκ τοῦ ἐσυμβιάσθη.

4) Τὰ ὑπ' ἀριθμ. 26 καὶ 27 εἶναι σημειώσεις γεγραμμένα ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου καταστίχου.

5) Ἐξοφλητέα κατὰ μῆνα ἀνά 200 γρόσια.

6) Ἐκ τοῦ λατιν. commercium. Τὸ παρά Πορφυρογεννήτῳ κομμέρκιον καὶ παρὰ τῇ Ἄννη Κομνηνῇ κουμέρκιον=τέλος, τελώνιον.

7) Εἰς τὸ μέσον, πρὸ τῶν ὀμμάτων, τ. ἔ. ἐν τῷ ταμείῳ.

8) Αἱ λ. τουρκ. δασμοὶ κυβερνητικοί. 9) Ἀπὸ τοῦ ἀκολούθου ἔτους σημειοῦ-

32) «Ἔτος 1811, Μαρτ. 1. Ἀπὸ 1801 Ἀπριλίου 29 ἕως 1811 Μαΐου 18 λογαριασμός τοῦ κῦρ Κωνσταντίνου πρωτομάστορος, τὰ ὅσα ἔλαβεν εἰς χρόνους 10 καὶ ἡμέρας 19, ὁποῦ ἐστάθη πρωτομάστορας. Ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμός του παρόντων ὄλων τῶν μαστόρων, γρ. 19397, Ἰωσήφ Χατζημυχάλης Κέρογλου, μάρτυς, Χατζηγιαννάκις Χατζηκωνσταντίνου, Ἰωάννης Στόιτζιον Περουσιτζήης μάρτυς (τουρκικὴ ὑπογραφή) (1), Σταύρις Χατζητάσου, Ἀθανάσιος Χατζηδημητρίου Γκιουμουσγερδάν μάρτυς, Ἀργύρις Γεωργίου Πάνογλους μάρτυς, Χατζηγεώργις Ράφτογλου μάρτυς, Ἀθανάσιος Κωνσταντίνου Μπουργούρογλου μάρτυς, Ἀθανάσιος Ἰωάννου Τόντζογλου μάρτυς, Ἀναστάσις Παύλις Τζόνε με κοινὴν γνώμην ὄλων τῶν μαστόρων ἐπιτροπικῶς τοὺς ὑπογράφω ὄλους τοὺς μαστόρους καὶ μαρτυρῶ. Με τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ με γνώμην κοινὴν ὄλων τῶν μαστόρων τῶν ἀμπατζήδων ἐγκρίνομεν τὴν σήμερον 1811 Μαΐου 18 ὅλοι οἱ μαστόροι (καὶ) ἐβγάζομεν διὰ πρωτομάστορά μας τὸν Χατζηκυριάκον, τὸν ὁποῖον τὸν δίδομεν τὴν ἄδειαν ὅλοι κατὰ τὰ νόμιμα νὰ φυλάξῃ τὸ γιὸλ ἀρχάνι μας καὶ δι' ἀσφάλειάν του πῶς τὸν δεχόμεθα καὶ ὑποταζόμεθα ὑπογραφόμεθα ὡς κάτωθεν».

33) «Ἔτος 1813, Μαΐου 17. Ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμός τοῦ πρωτομάστορος τῶν ἀμπατζήδων Χατζηκυριάκου καὶ ἔμεινε καπιτάλι 8237. 1813 Μαΐου 17 ἐν Φιλιππουπόλει. Με τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ με τὴν θέλησιν ὄλων τῶν μαστόρων τῶν ἀμπατζήδων πάλιν ἐπεστήθη πρωτομάστορας τῶν ἀμπατζήδων ὁ Χατζηκυριάκος καὶ ἰδοὺ γράφομεν τὸ ὅσον καπιτάλι ἔχομεν τοῦ ἰσναφίου διὰ τὸ ἀκόλουθον πάλιν κατάστιχον» (2). 26 Ἰουλ. 1813. Με τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ με τὴν βούλησιν καὶ θέλησιν ὄλων τῶν μαστόρων ἀμπατζήδων ἐδανείσθη τὸ ἰσνάφι τῶν ἀμπατζήδων παρὰ τῶν νέων ἐπιτρόπων (3), δηλαδὴ τοῦ τζελεμπῆ Δημητράκη γήτορα, κῦρ Ἀθανάσι Γκιουμουσγερδάνη, Πέτρου Παπασαοῦλ καὶ κῦρ Ἀθανάσι Κωνσταντίνου Μπουλγούρογλου τὰ ἄσπρα τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τῶν ὀσπιταλίων Φιλιππουπόλ(εως) καὶ ἐδόθη χρεωστικὴ ὁμολογία εἰς τοὺς ἐπιτρόπους με ὑπογραφὴν τῶν μαστόρων, ἡ ὁποία εἶναι κεφάλαιον ἄσ. 10332 καὶ τὸ διάφορον δι' ἓνα χρόνον καὶ γίνονται ὅλα κεφάλαιον καὶ διάφορον—σοῦμμα 11832».

34) «Ἔτος 1815, Μαΐου 1. Ἐθεωρήθη ὁ λογαριασμός τοῦ Χατζη-

ται ἐν τῇ ἀριστερᾷ σελ. λάβω ὑφ' ὃ τὰ ἔσοδα, ἐν τῇ δεξιᾷ δώσω, ὑφ' ὃ τὰ ἔξοδα.

1) Ἡ τουρκικὴ ὑπογραφή πάντως ἀνήκει εἰς χριστιανὸν Ἀνατολίτην τουρκόφωνον, διότι κατὰ τὸ συμφωνητικὸν (ἄρθρον β) ἑτερογενὴς μαῖστορ δὲν ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν συντεχνίαν.

2) Τὸ καπιτάλι ἀποτελοῦσι διάφορα κονδύλια.

3) Οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες καλοῦνται ἐνταῦθα ἐπίτροποι.

κυριαίου. Ὅσα εὐρίσκονται τὴν σήμερον εἰς τὴν κάσσαν μετρητὰ καὶ εἰς ὁμολογίας, ὡς φαίνεται ὀπισθεν, 9359. Γνώμη κοινῇ τῶν μαϊστόρων ἀπεφασίσθη εἰς τὸ ἔξης ἢ μαστορεῖα νὰ πληρῶνῃ ὁ *ξζιαμπές* (1) γρ. 200 καὶ τοῦ μαϊστόρου ὁ υἱὸς γρ. 100».

35) «Ἔτος 1818, τῇ 1 Ἰουνίου εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός, ἀμήν, ἐν Φιλιππούπολει. Κατάλογος τῷ ἐσνάφι τῶν ἀμπατζήδων, ὁποῦ ἐσυμφωνήσαμεν ὅλοι οἱ μαϊστορες μὲ κοινήν γνώμην ἐφέτος κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα διὰ νὰ πάρωμεν τεστηρίον (2) εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνδοξοτάτου μας Ναζιρ-ἀγᾶ Ἀλῆ-ἐφέντη καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας τοῦ εὐρισκομένου μας τιμώτατον καὶ χρησιμώτατον πρωτομαϊστορόν μας κύριον Χατζηκυριαῖκον Μελκὼν καὶ μὲ καλὴν ὥραν νὰ δώσῃ ὁ ἅγιος Θεὸς μὲ ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν εἰς τὸ ἐσνάφι μας ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ τῷ πολλαπλασιάσῃ τὰ κέρδη τῶν μαϊστόρων μας, ἀμήν». (3)

36(«Διὰ Ἀβράνταλα (4) ἐν ἔτει 1818 Ἰουν. 30, Φιλιππούπολις. Διὰ ἐνθύμιον, ὁποῦ κάνομεν τὸ πιστήριον τῶν ἀμπατζήδων καὶ προσκαλέσαμεν τοὺς ἀμπατζήδες τοῦ Ἀβράνταλη διὰ νὰ πάρουν καὶ αὐτοὶ τεστηρίον πρὸς τούτοις ἤρθανε καὶ ἐφίλησαν χερί εἰς τὸ ἐσνάφι ἐδικό μας, ὁποῦ εἶναι: ὁ μὲν κύριος . . . (5) καὶ ὅσοι δὲν ἤρθαν, ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ χωρίον ἀπὸ τὸ ἐσνάφι τοὺς καὶ ἐπλήρωσαν τὸ διατεταγμένον, ὡς καθὼς τὸ ἔβραμεν ἀπὸ τὸ παλαιὸν κατὰστιχον γρόσια 325. Ὅθεν ἐγινε τὸ παρὸν ἐν κοινῷ[ν] μαϊστόρων ἵνα ἔχωσι τὸ κύριος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ κροιτηρίῳ καὶ δικαιοσύνη».

37) «Ἐν ἔτει 1821, Αὐγούστου 25. Τίθεται πρωτομαϊστόρω ὁ κύριος Σταβροίτσας Μέτζιου Καπουζάκογλου, καὶ ἡ ξεκαθάρισις τοῦ ἐσναφικοῦ λογαριασμοῦ, ὁποῦ παραδίδει τῷ ἔτει 1822 Σεπτεμβρίου 22, ὡς φαίνονται ἀντικρως ἔσοδα καὶ ἔξοδα».

1) Ἡ λ. εἶναι τουρκικὴ καὶ σημαίνει τὸν προσκολλώμενον μαθητὴν παρὰ τινι μαϊστορῷ. ὅπως ἐκμάθη τέχνην καὶ ἀναγορευθῆ μαϊστόρω, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς υἱοὺς τῶν μαϊστόρων, οἵτινες δικαιοῦματι κληρονομικῶ ἐκτῶντο εὐκολώτερον τὴν μαϊστορεῖαν.

2) Ἡ λ. ἐνταῦθα σημαίνει, ὡς φαίνεται, ἐπαγγελματικὴ ἄδεια παρὰ τῆς κυβερνήσεως διδομένη.

3) Ἐπειτα καταγραφὴ ὀνομάτων μαϊστόρων 200, καλφάδων 186, τσιρακίων 200, ραφιάδων 50 καὶ ἐσναμπιδικῶν παιδιῶν (ὑποθέτω τῶν μήπω γενομένων τσιράκια) 150.

4) Ἡ νῦν Κοπρίφτιτσα, ἐξ ἧς ὁμαδὸν μετόκησαν οἱ Βούλγαροι εἰς Φιλιππούπολιν ἀρχομένου τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 36 διαφυλάττω τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου, ὅπως καταδειχθῆ ὅτι οἱ συντάξαντες τὰ πρακτικὰ δὲν ἦσαν λόγιοι, ἀλλ' ἔμποροι καὶ βιοτέχναι, γράφοντες, ὡς ἐλάλουν, ὅπερ κυροῦται καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν δύο παρελθόντων αἰώνων, ἀπερ οὐδεμίαν σχεδὸν λέξιν ἔχουσιν ὀρθῶς γεγραμμένην. 5) Ἐπονται εἴκοσι βουλγαρικά ὀνόματα.

38) «Ἐν ἔτει 1831, Μαΐου 1. Κατ' ἔμπροσθεν τῶν μαϊστόρων ἐθεωρήθη καὶ ἐβάλλθη πάλιν ὁ ἴδιος (1) (Μέτζιου) μὲ τὸ ἄνωθεν καπιτάλι τῶν ἐννέα ὁμολογιῶν καὶ μετρητῶν, ὡς φαίνεται, 3809 γρ. Ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1831—20 Δεκεμβρ. 1840, ὅσα ἀπὸ μετρητὰ ἐλάβαμε ἀπὸ τὴν μητροπόλιν παρὰ τοῦ δεσπότη *κοιρῆο* Νικηφόρου Φιλιππουπόλιν διὰ τῆς 10000 *χηληάδης*, ὅπου εἶνε μὲ τόκον εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἀπὸ 10 γρ. ἐξωφλήθη ὁ λογαριασμός καὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ τὰ ἐμοίωσαν».

39) «Ἐν ἔτει 1843, Μαΐου 1. Κάτοθεν φαίνεται οἱ ἄντικρι *σούμα*, ὅπου ἔχομε εἰς τὸν μάστορη τοῦ Ἰσναφιοῦ μὲ ὁμολογίας 46323 γρ.—1843, Ἰουν. 1. Καταγραφὴ τὸ ὅσα γρόσια ἐσυνάχθησαν φέτος τοῦ ὄρφανοῦ τοῦ μακαρίτι Θεοδώρου ἀφέντη 34863» (2).

40) «Ἐν ἔτει 1843, Ἀπριλ. 20. Καταγραφὴ δι' ὅσα γρόσια ἀφιέρωσεν ἡ μακαρίτισα Σμαράγδα τοῦ ποτὲ Πετράκη Ἀντωνίου Φιλιππουπόλιτου, ἀποθνισκομένη εἰς Βιέναν διὰ τὰ τοκίζοντε πρὸς 10% καὶ ὁ τόκος νὰ διαμεράζετε τὸν καθέκαστον χρόνον εἰς τὰ σχολεῖα καὶ νοσοκομίον διὰ μιμύσνον ἐώνιον».

41) «Τῆ 6 Φεβρ. 1839. Σιμίσις διὰ ὅσα ἀφιέρωσαν κατὰ καιροῦς οἱ ἀποθανόντες μαϊστόροι τοῦ Ἰσναφίου μας εἰς τὴν κάσσαν τὴν Ἰσναφικὴν ἐπὶ λόγου διὰ τὰ μεράζεται τὸ δέκατον εἰς ἐλεημοσύνην, δηλ. τὸ ἥμισυ τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἁγίου Πάσχα καὶ ἂν κανεῖς πρωτομαίστορος ἤθελε πλεονεκτίσει καὶ δὲν δώση τὸ δέκατον, ὡς παρήγγελον οἱ ἀποθαμένοι μαϊστόροι νὰ ἔχουν τὴν ἁμαρτίαν των, πρὸς τούτοις καὶ τὴν κατάραν τῶν ζῶντων μαϊστόρων, ὅπου ἔδωσαν ὑπόσχεσιν εἰς αὐτὰ ὅτι θὰ μεράζονται ὅλλα αὐτὰ, νὰ ἔχει τὸ κρῖμα, ὅπου δὲν τὰ μεράση ὡς ἄνωθεν.

42) Ἐν τέλει ἀντιγράφω τὴν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ τρίτου καταστίχου ἔμμετρον ἐπιγραφὴν. «Κατάστιχον τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Ἰσναφίου τῶν Ἀπατζίδων, κατασκευασθὲν δι' ἐπιμελείας τοῦ πρωτομαίστορος Χατζῆ Κυριάκου Μελκὼν ἐν ἔτει 1811 Μαΐου 15» (3).

«Ἄν καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον καὶ γέροντα καὶ νέον,
μάλιστα εἰς πραγματευτὴν εἶν' προῶγμα ἀναγκαῖον,

1) Πρωτομαίστωρ.

2) Ἡ συντεχνία ἐπετρόπευε καὶ διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν τοῦ ὄρφανου, ἀηλικίου, κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ πατρὸς του Θεοδώρου ἀφέντη.

3) Ἡ χρονολογία ἐν τρισὶ στίχοις εἶναι περικεκλεισμένη ἐντὸς στεφάνου ἐκ δάφνης, ἡ δὲ λέξις *κατάστιχον* μεγάλοις κεφαλαίοις τοῦ τύπου γράμμασι γεγραμμένη. Ἄγνωστον τίς ὁ συντάκτης τοῦ στοιχοεργήματος· ἐκ τῆς χρήσεως ὅμως τῆς ἀντωνυμίας *τέτοιος*, ἣτις ἰδιάζει ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Φιλιππουπολιτῶν, πρβλ. καὶ

νὰ ἔχ' ἓνα κατάστιχον μὲ τάξιν συνθεμένον,
 πολλῶ μᾶλλον χροιάζεται ἐν τέτοιον βιβλίον
 σ' ἓνα μέγαλον σύστημα πραγματευτῶν τιμῶν'
 ὅπου καὶ τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν μαϊστόρων,
 καθὼς τῶν ὑποθέσεων τοῦ ρουφετίου ὄλων
 νὰ περιέχη ἐνταυτῶ ἐνθύμησιν βεβαίαν,
 εἰς κάθε μὲν περίστασιν πρόχειρον κ' ἀναγκαίαν'
 ὅθεν νὰ γίνῃ τὸ παρὸν ἐφρόντισεν ἰδίως
 πρωτομαίστωρ ὁ ρηθεις, νὰ μείνῃ αἰώνως'
 ὅστις θεόθεν εὐχεται εἰς κάθε ἐν' ὑγείαν,
 ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν κοινὴν καὶ εὐτυχίαν'.

τὴν παροιμιώδη φράσιν *τέτοιος πάθειος*, προκειμένου περὶ ἠθικοῦ καὶ σωματι-
 κοῦ χαρακτηρισμοῦ τινος μεταξὺ διαλεγομένων, εἰκάζεται ὅτι ἦτο γνήσιος Φιλιπ-
 πουπολίτης. Ἴσως εἶναι ὁ σύγχρονος πρῶτος ἱστοριογράφος τῆς Φιλιππουπόλεως
 ὁ γηγενὴς Κ. Οἰκονόμος, ἱερεὺς καὶ ἑλληνοδιδάσκαλος· δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ
 ἡ πιθανότης τοῦ ὅτι ἦτό τις τῶν λογίων ἀμπατζήδων, τῶν ἐκπαιδευθέντων ἐν τῇ
 ἀκμαζούσῃ τότε ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ τῆς πόλεως. Ὅτι δὲ μεταξὺ τῶν ἀμπα-
 τζήδων ὑπῆρχόν τινες θύοντες καὶ εἰς τὰς Μούσας φαίνεται ἐξ ἄλλου στιχουργη-
 ματος τοῦ μεγαλειπόρου ἀμπατζῆ Χατζηκωστάκι Χατζηϊωάννου Κοϊμτζιόγλου,
 υἱοῦ τοῦ Χατζηγιωβανῆ Χρήστου Κοϊμτζιόγλου, μαῖστορος πολλάκις μνημονευο-
 μένου ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς συντεχνίας ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ἀρχομένου
 ὅστις ἐγένετο καὶ εὐεργέτης τῆς συντεχνίας μετὰ θάνατον, ὡς δηλοῖ ἤδη ἡ σημεί-
 ωσις ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι τοῦ τρίτου καταστίχου : «ὅσα ἀφιέρωσεν εἰς τὸ ἰσνά-
 φιον ὁ μακαρίτης Χ' Γιωβανῆς Χρήστου Κογιουμτζιόγλους διὰ νὰ μοιράζωνται οἱ
 τόκοι κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἰσναφίου ἐν ἔτει 1854 Σεπτεμβρ. 21, γρόσια χίλια ἐπὶ
 ἡμερῶν τοῦ πρωτομαίστορος Χ' Βέλιου Θεοδώρου». Τὸ στιχούργημα παρατιθέμεθα
 ἐνταῦθα ἀντιγράφαντες ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἱστορίας Κ. Κοῦμα, ἐν τῇ πρώτῃ
 σελίδι οὗτινος ἔγραψεν ἰδιοχείρως ὁ στιχουργός, ἣν ἱστορίαν μετ' ἄλλων βιβλίων
 ἐκτησάμεθα ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τοῦ λογιῶν Φιλιππουπολίτου.

«Τριετὴς ἐγκατελείφθην πρὸς μητέρα ὀρφανὸς
 κ' ἔως τοὺς τριάντα χρόνους ἔζησα πολλὰ οἰκτρῶς.
 Μετὰ ταῦτα χρόνους πέντε νυμφευθεὶς τὴν εὐγενῆ
 καὶ φιλιτάτην μου Κατίγκω ἔζησα μ' ἀναψυχή·
 πέντε χρόνους τῆς ζωῆς μου· καὶ εὐθὺς ἐν ἀκαρεῖ
 μὲ τὸν θάνατον τῆς φίλης παρητήθην τῶν ἐν γῆ.
 Τώρα ἄλλο δὲν μοι μένει, παρὰ αὕτη ἡ ἐλπίς.
 πότε νὰ συγκοινωνήσῃ ἡ ψυχὴ μου μετ' αὐτῆς.

Ἐν Φιλιππουπόλει τῇ 21 Ὀκτωβρ. 1815

Χ' Κ. Χ' Ἰωάν. Κοϊμτζιόγλου

II

Τύπος συμφωνητικοῦ προικοδοτήσεως

(προικοχάρτι)

Ἡ εἰς γάμον τῶν θυγατέρων ἔκδοσις ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν ὀρφανῶν ὑπὸ τῶν συγγενῶν ὑπελαμβάνετο θρησκευτικὸν καθήκον, ἐντεταλμένον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς διαιώνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, παρ' ἅπασιν τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἐπομένως καὶ παρὰ τοῖς Φιλίππουπολίταις. Ὅθεν οἱ γονεῖς καὶ αὐτῶν ἀποθανόντων οἱ ἄμεσοι συγγενεῖς, ἅμα ὡς ἡ κόρη ἐγίνετο ἔφηβος, ἐμερίμνων περὶ τῆς καλῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς παρέχοντες κατὰ τὰς δυνάμεις των προῖκα εἰς χρήματα μετρητά, κτήματα καὶ οἰκιακὰ πράγματα (κοσμήματα, ἱματισμὸν, ἔπιπλα καὶ σκεύη). Γενομένων τῶν προκαταρκτικῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τοῦ ὑποψηφίου γαμβροῦ ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων ἢ συγγενῶν τῆς νύμφης διὰ τῶν προμνηστόρων ἢ προμνηστριῶν (προξενητῶν ἢ προξενητριῶν), ὠρίζετο ἡ ἡμέρα τῶν ἐπισημῶν ἀρραβῶνων, καθ' ἣν ἐπὶ παρουσία τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῶν οἰκογενειῶν τοῦ τε γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης καὶ τῶν ἱερέων τῆς ἐνορίας ἀντηλλάσσοντο ἐν τῷ οἴκῳ τῆς νύμφης ἢ συγγενοῦς αὐτῆς οἱ δακτύλιοι μετ' εὐχὴν τοῦ ἱερέως καὶ ἡ νύμφη ἠσπάζετο τὴν δεξιὰν πάντων τῶν παρισταμένων, πλὴν τῶν παρθένων μετ' ἧν ἀντήλλασεν ἀσπασμὸν εὐχομένη ἐκάστη τὸ καὶ ὅς τὸ κεφάλαιόν σου (δηλ. ὅμοιον συμβᾶν—ἀρραβῶνα).

Μετὰ τὴν προσφορὰν τῶν εἰθισμένων ἀναμνηστικῶν καὶ γλυκυσμάτων συνειτάσσετο τὸ συμφωνητικὸν τῆς προικοδοτήσεως (προικοχάρτι) ὑπὸ τοῦ παρισταμένου γραμματέως τῆς ἱεράς μητροπόλεως ἢ τοῦ ἱερέως συνυπογραφομένων ὡς μαρτύρων τῶν παρισταμένων ἱερέων καὶ ἄλλων προσώπων, ὅπερ βραδύτερον ἐλικυρούμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως κατεχωρίζετο εἰς τὸν κώδικα τῆς ἱεράς μητροπόλεως. Τοῦτο τὸ ἐπίσημον ἔγγραφο, φέρων τὰς ὑπογραφὰς τοῦ τε ἀρχιερέως καὶ τῶν μαρτύρων καὶ τὰς σφραγίδας τῶν ἐπιτρόπων (μουχτάρηδων) τῆς συνοικίας μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως καταχωρίσεως παρεχωρεῖτο εἰς τὸν γαμβρόν πρὸς ἔλεγχον τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου μετακομιδὴν τῆς προικὸς τῆς νύμφης δι' ἁμαξῶν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἀφοῦ πρότερον ἢ προῖξ ἐξετίθετο πρὸς κοινὴν θέαν, καὶ διεφυλλάσσετο ἐν τοῖς κειμηλίοις καὶ ἐγγράφοις τῆς οἰκογενείας. Παρατίθεμαι ἐνταῦθα κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν τὸ προικοχάρτι τῆς Μαριώρας, θυγατρὸς τοῦ Βασιλείου Θωμᾶ, μεγαλεμπόρου, συζευχθείσης μετὰ τοῦ Γεωρ-

γίου Χρήστου τοῦ ἐπικαλουμένου Κλεάνθους, ὡσαύτως μεγαλεμπόρου, συνταχθὲν ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1843, Μαΐου 15 (1).

Ἡ Φιλιππουπόλεως Νικηφόρος ἀποφαίνεται (2)

† Εἰς δόξαν πατρὸς, υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου τριουποστάτου Θεοῦ, ὃς ἐν ἀρχῇ ἰδία φιλανθρωπία κινούμενος ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν γυναῖκα ἐποίησεν ὡς βοηθὸν αὐτοῦ καὶ τούτου ἅπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀλληλοδιαδόχως τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἠκολούθησεν ὅθεν καὶ ὁ τιμιώτατος κύριος Βασίλειος Θωμᾶ τοῖς ἱεροῖς περὶ τὸν Θεὸν ἐπιτάγμασιν, ἦν ἔχει θυγατέρα ὀνόματι Μαριώραν, εἰς γάμου ἤδη φθάσασαν ἡλικίαν, συνεφώνησε μετὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Χρήστου ἐπὶ τῷ δοῦναι αὐτῷ ταύτην ὡς γυναῖκα νόμιμον καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐπιβραβεύει τῇ ῥηθείᾳ θυγατρὶ αὐτοῦ τὴν ἀπὸ καρδίας εὐχὴν ὅτι «εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκου» ἐπομένως δὲ δίδωσιν αὐτῇ χάριν προικὸς, ἵνα ἔχη καὶ ζητῆται μετὰ τοῦ εἰρημένου ἀνδρὸς αὐτῆς τὰ κάτωθι ὡς φαίνονται :

Ἅσα εἰς μετροπὴν ἐδόθησαν εἰς χεῖρας τοῦ γαμβροῦ ὀκτώ χιλ.

No 8000

1 πεταλοῦδα διαμαντένια (3)	300
1 ζευγάρι σκουλαρίκια (4) διαμαντένια μὲ ζουμπρούτια σοφρο- γκουτῆς λουλούδια(5)	500
1 ἔτι ζευγάρι ὅμοια μικρότερα	300

1) Τὸ ἀξιοσπούδαστον τοῦτο ἔγγραφο διαφυλάσσεται παρὰ τῷ δικηγόρῳ Ἀλεξάνδρῳ Κ. Πέεφ, ἐγγόνῳ μητρὸθεν τοῦ κ. Κλεάνθους. Εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ ἐπισήμου χαρτοῦ πλάτους 0.18 καὶ ὕψους 0.45 τοῦ μέτρου καὶ καταλαμβάνει δύο σελίδας, τὴν τε ἐμπροσθίαν καὶ ὀπισθίαν. Ἐν τῷ ἄνω τῶν σελίδων μέρος ἀφέθη κενόν, πλάτους 0.07, εἰς ὃ τῆς πρώτης σελίδος ἐτέθη ἡ ὑπογραφή τοῦ μητροπολίτου. Ἡ πρώτη σελὶς περιέχει στίχους πλὴν τῆς εἰρημένης ὑπογραφῆς 45, ὧν οἱ πρῶτοι 10 περιλαμβάνουσι τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου, οἱ δὲ λοιποὶ τὰ προικῶν, ἡ δὲ δευτέρα 40, ὧν οἱ πρῶτοι 23 περιλαμβάνουσι συνέχειαν τῶν προικῶν, οἱ ἐπόμενοι 9 τὴν εὐχὴν καὶ οἱ λοιποὶ 8 τὰς ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων, ἐκατέρωθεν δὲ τῆς τελευταίας ὑπογραφῆς εἶναι ἀνά μία τουρκικὴ σφραγὶς καὶ ἐν τῇ ἀριστερῇ γωνίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῆς εἰς τὸν κώδικα τῆς μητροπόλεως καταχωρίσεως τοῦ ἐγγράφου.

2) Ἰδιόγραφον τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου.

3) Χρυσὸν μετ' ἀδαμάντων κόσμημα ὑπὸ σχῆμα πεταλοῦδας (ψηχῆς) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ λαιμοῦ.

4) Τὰ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς *σκολαρίκια* σχετιζομένης τῆς ἐτυμολογίας ἀπὸ τοῦ *σκολάριος* ἐκ τοῦ *σκόλλυς* κατὰ τὸν Κοραῖν ἐνώτια, ἐλλόβια.

5) Χρυσᾶ ἐνώτια μετ' ἀδαμάντων μεγάλα, παριστῶντα ἄνθη. (ἡ λ. τουρκικῆ ὡς καὶ αἱ ἀκόλουθοι εὐκόλως διακρινόμεναι).

10 ἐξάγια μαργαριτάρια (1)	1000
25 ἐξάγια ἐντισέδες (2) βενέτικον μάλαγμα	1600
	11700
1 δακτυλίδι διαμαντένιον	300
1 ἔτι δακτυλίδι μετὰ πράσινην πέτραν	50
1 βοῦλλαν μαλαγματένιαν (3)	60
1 ἀντίκων κόκκινην μετὰ μάλαγμα (4)	30
	12140
1 φερετζῆς τζόχινος μετὰ τὰ γιασμακλίκια (5)	300
4 φέσια	40
10 δεσίματα γιαζμάδες (6)	200
1 μόδα τζόχινη μετὰ νοῦρκες (7)	400
1 ἔτι μόδα τζόχινη μετὰ μῆλον (8)	650
1 ἔτι μόδα γκρίζου μετὰ τακίμι (9)	300
1 ἔτι μόδα τζόχινη μετὰ ναφὲν (10)	150
1 ζακέτον ἀτλάζι κεντητὸν μετὰ νοῦρκες (11)	150
1 ζακέτον τζόχινον μετὰ μῆλον	100
1 ἔτι ζακέτον τζόχινον μετὰ τακίμι (12)	80
1 ἔτι ἡμερινὸν (13)	40
1 ἀντερεὶ ἀτλάζι σηδέδικον (;) γκιουβεζὶ μετὰ κουλέδες (14)	400
1 φουστάνι μουχαρῆς (15)	300
1 ἀντερεὶ χινδιστανήσιον (16)	150
1 φουστάνι λιγλιῆς τῆς πόλεως (17)	200
4 φουστάνια ἀτλάζι σάμικα (18)	700
4 φουστάνια ἡμερινὰ	160

1) Σερὰν μαργαριταριῶν διὰ νήματος πεπερασμένων, φερόμεναι περὶ τὴν δέσρην

2) Ψέλια ἐκ χρυσοῦν σπειρῶν ἐπὶ 25 σειρῶν, χρυσοῦ ἀπέφθου, οἷος ἦτο ὁ λεγόμενος τῆς Βενετίας. 3) Χρυσοῦς δακτύλιος μετὰ σφραγίδος ἐπὶ τῆς ψηφίδος.

4) Χρυσοῦς δακτύλιος μετὰ παλαιοῦ δακτυλιολίθου, ἔχοντος μυθικὴν τινα παράστασιν. 5) Τὸ τῶν ὀθωμανίδων ἱμάτιον μετὰ κρηδέμων, ὅπερ ἔφερον τότε ἐξερχόμεναι καὶ αἱ χριστιαναί. 6) Περιελλήματα τῶν κεφαλῶν βεβαμμένα, ἅπερ ἔφερον κατ' οἶκον. 7) Σάκκος ἐξ ἐρέας μετὰ γουνώματος. 8) Γούνωμα πολῦτιμον ἐρυθροπόν. 9) Σάκκος (ἐπανωφόριον) ἐξ ἐπιχωρίας ἐρέας μετὰ τῶν συναπαρτημάτων του. 10) Σάκκος μετὰ εὐτελεστέρου γουνώματος. 11) Ἐπανωφόριον μεταξωτὸν κεκοσμημένον διὰ κεντημάτων. 12) Μετὰ τῶν συναπαρτημάτων του. 13) Μάλλινον. 14) Εἶδος μανδύου ὡς ὁ περσικὸς κἀνδύς μεταξωτὸς χρώματος ἰόχρου μετὰ κοσμημάτων. 15) Μεταξωτὸν ὕφασμα γεγραμμένον. 16) Τῶν Ἰνδιῶν, ἅπερ ἠφθόνουν ἐν τῇ Φιλιππουπόλει ἀποστελλόμενα ἐκ Καλκούτας παρὰ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Φιλιππουπολιτῶν. 17) Ὑφασμα Κωνσταντινουπόλεως. 18) Μεταξωτὸν τοῦ Σιάμ.

1 ζωνάρι μακρὸν τζιάρι ⁽¹⁾	120
1 ντιγιρμι Ἰνδιστανήσιον καὶ κ'. κορδέλλας ζωνάρι ⁽²⁾	30
	<hr/>
	19610
30 ὑποκάμισα, τὰ 25 μεταξωτὰ καὶ 5 βαμπακινὰ	1800
30 μανδήλια μεταξωτὰ	600
15 σόβρακα καὶ τουμάνια ⁽³⁾	375
15 βρακοζώνας	375
10 μπόγους ⁽⁴⁾	100
10 χειρομέσαλα καὶ 1 τραπεζομέσαλον ⁽⁵⁾	80
1 κυκλομέσαλον ⁽⁶⁾	30
3 χαυλιὰ λουτρικὰ μὲ σιλιτζῆ μποχτζιάν ⁽⁷⁾	100
1 δουσεμὲ κεντητὸν ⁽⁸⁾	40
1 κασσετίνα μικρὰ μὲ καθρέπτην	20
2 σεπέτια τῆς Πόλεως ⁽⁹⁾	80
2 στρώσεις τῆς κοιμήσεως μὲ 6 προσκέφαλα. 4 μαξιλάρια	
καὶ σινδόνι κεντητὸν	620
1 κιλίμι σιαρκογικὸν μεγάλον ⁽¹⁰⁾	150
1 σινὶ τραπεζιοῦ μεγάλον ⁽¹¹⁾	130
1 λεκανοῖμπρίκιον τῆς Πόλεως ⁽¹²⁾	80
6 σαχανικὰ καπακίδικα τῆς Πόλεως ⁽¹³⁾	120
4 σαχανικὰ ἀπλάτα ⁽¹⁴⁾	40
3 τετζερέδες τῆς Πόλεως ⁽¹⁵⁾	120
4 τάσια τοῦ λουτροῦ κίτρινα ⁽¹⁶⁾	40
4 σανδάνια ⁽¹⁷⁾ καὶ πηλοκούτι ⁽¹⁸⁾	
	<hr/>
ἔστησαν ἑξήκοσι μία χιλιάδες τετρακόσια σαράντια γροσία	21440

¹⁾ Ζωνάρι ὀρισμένον χρωματισμοῦ. ²⁾ Ὑφασμα Ἰνδικὸν πρὸς ζώνην. ³⁾ Τὰ τουμάνια ἐφοροῦντο ἄνωθεν τοῦ ἐσωβράκου, ὅτε δὲ ἦσαν κατασκευασμένα ἐκ μέλανος πανίου ἐλέγοντο *καρμαβια*. ⁴⁾ Σκεπάσματα πρὸς τοῦτο ὑφασμένα, λεγόμενα καὶ *μπουχτσάδες*. ⁵⁾ Κάλυμμα τραπέζης ὑφασμένον πρὸς τοῦτο, χειρομέσαλα δὲ αἰ νῦν *πετσέτες*, ἐκ τοῦ λ. *mensalis*. ⁶⁾ Ἐπίμηκες μακρὸν καὶ στενὸν ὕφασμα ἀπλούμενον ἐπὶ τῶν γονάτων τῶν περὶ τὴν τράπεζαν (σουφρᾶν) κύκλῳ καθημένων σταυροποδητεῖ, ἐλέγετο καὶ *μακρομέσαλον*. ⁷⁾ Λουτρικὰ καλύμματα διὰ τοὺς ἐκ τοῦ λουτροῦ ἐξερχομένους μετὰ τοῦ ἐν ᾧ περιτυλίσσονται κεχρωματισμένου ὑφάσματος. ⁸⁾ Ὑφασμα στρωννύμενον, ὅπως ἐξαπλωθῆ ἐπ' αὐτοῦ ὁ λουστεις μετὰ τὸ λουτρὸν. ⁹⁾ Σπυρίδες Κων)πόλεως. ¹⁰⁾ Τάτης μέγας ὑφασμένος πρὸς κάλυψιν τοῦ διαπέδου τῆς αἰθούσης. ¹¹⁾ Χαλκοῦν κυκλοτερὲς ἀβαθὲς σκευὸς, χρησιμεῖον ἱστάμενον ἐπὶ ταπεινοῦ τρίποδος ὡς τράπεζα (σουφρᾶς) πρὸς δεῖπνον. ¹²⁾ Χαλκῆ λεκάνη καὶ ὕδροχόος τῆς Κων)πόλεως. ¹³⁾ Χαλκαὶ παροφίδες μετὰ καλυμμάτων. ¹⁴⁾ Ἀβαθεῖς παροφίδες. ¹⁵⁾ Λεβήτια χαλκᾶ. ¹⁶⁾ Ὁρειχάλκινα ἀγγεῖα ὡς ἀρχαῖαι φιάλαι, δι' ὧν λαμβάνοντες ὕδωρ ἐκ τῆς γούνας ἐν τοῖς λουτροῖς περιχύνονται. ¹⁷⁾ Ὁρειχάλκινα κηροπήγια. ¹⁸⁾ Κυτίον χρησιμεῖον πρὸς φύλαξιν πηλοῦ.

Τοῦ δὲ γαμβροῦ :

1 δακτύλιος διαμαντένιος	400
1 λουλούδι διαμαντένιον (1)	1400
1 ζουργκούτζι διαμαντένιον (2)	1600
1 φουστανλίκι ἀκροαζῆτ φίνον	250
1 ζωνάρι μακρὸ ἄσπρον τζιάρι	120
1 ταμπαρικά ἄσημένα (3)	100
1 πιστιμάλλι (1)	50
	3920

Τὸ ὅλον γρ. 25.360

Ὁ δὲ Θεὸς τῶν ὅλων ὁ εὐδοκήσας αὐτοὺς εἰς γάμου κοινωνίαν ἐλθεῖν ἀνέξησαιεν αὐτοὺς καὶ δόψη κλίσιν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων Ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων Θεοσέπτων μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν. Διὸ καὶ ἐγένετο ἡ παρούσα προικοπαράδοσις τῇ βεβαιώσει τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου κυρίου Νικηφόρου καὶ μαρτυρίας τῶν ὑπογεγραμμένων ἀξιόπιστων μαρτύρων καταστροφθεῖσα καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως εἰς ἔνδειξιν.

Ἐν Φιλιππουπόλει «α ω μ γ, Μαΐου ιε'».

Ὁ σακελλάριος Γεώργιος ἱερεὺς μάρτυς,

Ὁ σακελλάριος Νικόλαος ἱερεὺς μάρτυς

Ὁ ρεφερενδάριος Στέργιος ἱερεὺς μάρτυς.

Ὁ ὑπομνηματογράφος Θεόφιλος ἱερεὺς μάρτυς.

Χριστόδουλος Θομᾶ μάρτυς. Ἰωάννης Παναγιώτου μάρτυς. Στάβρος Χ'

Ἰωσήφ μαρτυρῶ.

(τόπος σφραγίδος) Π'' Δημήτρις Π'' Ἰωάννου, μάρτυς (τόπος σφραγίδος).

Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ γωνίᾳ κάτωθι πλαγίως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω :

«Κατεστρώθη εἰς Ν. 148 καὶ 149».

1) Κόσμημα χρυσοῦν ἐν σχήματι ἄνθους ἀδάμασι πεποικιλμένον, φερόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ τοῦ στήθους. 2) Παρόμοιον. 3) Ἀργυρᾶ σκευὴ κατάλληλα πρὸς φύλαξιν ἡδέων ἐδεσμάτων. 1) Συνήθως μεταξωτὸν κεχρωματισμένον ὕφασμα ὅπερ ἔφερον αἱ γυναῖκες καλυπτόμεναι ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω ἐν τοῖς λουτρῶσιν. Αἱ πλεῖσταί τῶν λέξεων εἶναι τουρκικαί.

III

Ἀρχαῖα νομισματα ἐκ Μαρκιανοπόλεως

Καί' εἰδήσεις τῶν ἐν Βουλγαρία ἐφημερίδων, ἃς ἐπεβεβαίωσε καὶ ὁ κ. Ν. Μούσμοφ, διευθυντῆς τοῦ ἐν Σόφια νομισματολογικοῦ μουσείου δι' ἀνακοινώσεώς του ἐν τῇ ἐφημερίδι *Μῆρ* ἀπὸ 21 τ. Νοεμβρίου, εἰρέθησαν δύο μεγάλοι πίθοι (dolia), πλήρεις ἀρχαίων νομισμάτων, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μαρκιανοπόλει, ἧς τὴν θέσιν ἐπέχει ἡ νῦν κόμη *Ποταμός Δέβνα* ἐν τῇ περιφερείᾳ Βάρνης. Ἡ ἀποκάλυψις τούτου τοῦ θησαυροῦ ἦτο ὅλος τυχαία γενομένη τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς βάθος δύο μέτρων ὑπὸ τὸ ἔδαφος ὑπὸ τινος πρόσφυγος ὀρούσσοντος λάκκον ἐντὸς τῆς ἐν τῇ κόμῃ οἰκίας του. Τὰ νομίσματα αὐθημερὸν κατεσχέθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πλὴν ἐνὸς τετάρτου αὐτῶν διαρπαγέντος ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ ζυγισθέντ' ἔσχον βάρος 289 χιλιογράμμων, ὧν τὰ 236 μετεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐν Σόφια μουσεῖον, τὰ δὲ 50 εἰς τὸ ἐν Βάρνῃ,

Ὁ νομισματολόγος Μούσμοφ, ὅστις ἀνέλαβε τὴν μελέτην καὶ κατάταξιν αὐτῶν, ἀνακοινεῖ ὅτι ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἰκανῶν νομισμάτων κατασχεθέντων εἰς τὰς χεῖρας τῶν χωρικῶν προκύπτει ὅτι ταῦτα εἶναι τοῦ I—III μ. χ. αἰῶνος. Τῶν νομισμάτων ἄλλα εἶναι ἀργυρᾶ, ἄλλα μεμειγμένα μετὰ κασσιτέρου καὶ ἄλλα χαλκᾶ ἐπαργυρωμένα διὰ λεπτοῦ στρώματος ἀργύρου. Ἐκ τούτου πλὴν τῶν ἀπέφθιν ἀργυρῶν πάντα καλύπτονται ὑπὸ σκωρίας. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ θησαυρὸς οὗτος ἀνήκεν εἰς τὸ δημόσιον καὶ κατεχώσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ III μ. χ. αἰῶνος, ὅποτε ἐγένοντο αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων εἰς τὴν Θράκην, διότι φαίνεται ἀδύνατον ὅτι ὁ ἰδιώτης ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἦτο κάτοχος τοσούτου πλοῦτου, τ. ἔ. 400 περίπου χιλιογράμμων ἀργυρῶν νομισμάτων. Τοῦτο θὰ διασαφηνισθῇ ἐκ τῶν γενησομένων ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ συστηματικῶν ἀνασκαφῶν, ἐξ ὧν ἐλπίζεται ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἐτέρων ἀρχαιοτήτων, διότι οἱ πίθοι κατεχώσθησαν ἐν τῇ γωνίᾳ δημοσίου πιθανῶς κτιρίου, ὧς φαίνεται ἐκ τῶν σφριζομένων λειψάνων τοίχων.

Ἡ Μαρκιανόπολις ἢ ἡ Μαρκιανοῦ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐξ Ἀγγιᾶλου διὰ τοῦ Αἴμου εἰς τὴν κάτω Μοισίαν ἐν ᾧ σημείῳ ἡ ὁδὸς διεσχίζετο εἰς δύο κλάδους. ὧν ὁ μὲν βορειοδυτικὸς ἤγεν εἰς Δορόστολον (Σιλίστριαν), ὁ δὲ ἀνατολικὸς εἰς Ὀδησσὸν (Βάρναν) καὶ τὰς ἄλλας Παρθεξεινοποντίας πόλεις. Ἀπέιχε 18 χιλιόμετρα τῆς Ὀδησσοῦ νοτιοδυτικῶς κειμένη παρὰ τῷ Ποταμῷ ἐν ἧ ἀκριβῶς θέσει κεῖται σήμερον ἡ κόμη *Ποταμὸς Δέβνα*, ὧς διεπιστώθη ἐκ διαφόρων ἐρειπίων καὶ τινῶν ἐπιγραφῶν. Ἡ πόλις ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ (98—117 μ. χ.)

καὶ ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκεανῆς (Marcellini, XXVII, 4, 12, Δεξιππου fr. 17), ὡς ἡ Πλωτινόπολις παρὰ τῷ νῦν Διδυμοταίῳ πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Πλωτίνης. Ὁ Γότθος ἱστορικός Gordanes ἀφηγεῖται (de getarum origine et rebus gestis, v) τὴν ἐξῆς περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεως παραδοσιν, ἣτις διασώζεται καὶ σήμερον παρὰ τοῖς παροίκιοις. Θεραπεινὸς τῆς Μαρκιανῆς ἀντλοῦσα διὰ χρυσοῦ ἀγγείου ὕδωρ ἐκ τοῦ Ποταμοῦ ὠλίσθησε καὶ ἐκρήμισε τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸν ποταμόν. Ἀναζητηθὲν τὸ ἀγγεῖον καὶ μὴ ἀνευρεθὲν ἐνομίσθη ὅτι παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ρεύματος. Μετὰ τινος ὅμως ἡμέρας ἀνῆλθεν αὐτόματον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑποθέσας ὅτι Θεὸς τις ποτάμιος ἐνοικεῖ ἐν τῷ ὕδατι, ὅστις ἔκαμε τὸ θαῦμα, ἔκτισε παρὰ τῷ ποταμῷ τὴν πόλιν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀδελφῆς του Μαρκιανῆς.

Ἡ Μαρκιανόπολις κατοικεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων τὸ πλεῖστον, διότι ὁ βίος ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἑσωτερικὴ τῆς διοικήσεως (βουλὴ καὶ δῆμος) ἦσαν ἑλληνικὰ ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τε τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς πόλεως. Οὐδαμῶς ἄρα διέφερε τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Θράκῃ ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἰδρυθεισῶν πόλεων, αἵτινες διὰ τῆς εἰς αὐτὰς συρροῆς Ἑλλήνων ἀποίκων ἀρχεῖσθαι ἐλάμβανον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἦσαν καὶ ἡ Νικόπολις πρὸς Ἰστρον (Νικοῦπ) ἢ Σερδική (Σόφια), ἢ Πανταλία (Κιουστεντὶλ) κτλ. Αὐτόνομος λοιπὸν οὕσα εἶχε τὴν προνομίαν τοῦ κόπτειν ἴδια νομίσματα. Ταῦτα πάντα, πλὴν τινῶν ἐχόντων ἐν τῇ ὄψει τὴν ἐπιγραφὴν ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΣ καὶ κεφαλὴν τῆς πόλεως, ὡς πολιούχου θεᾶς, ὅπισθεν δὲ τὴν Κυβέλην ἢ τὸν Ἡρακλεῖα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ εἶνε αὐτοκρατορικά, τ. ἔ. φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν τὴν κεφαλὴν ἢ τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τοῦ ὀνόματός του ἑλληνιστί, ὅπισθεν δὲ εἰκόνας θεῶν ἢ σύμβολα αὐτῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛ(Ε)ΙΤΩΝ ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ διοικοῦντος τὴν ἐπαρχίαν ὑπάτου (κάτω Μοισίαν), ὅμοια πρὸς τὰ νομίσματα τῶν λοιπῶν ἐν Θράκῃ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ πόλεων.

Αὐτοκρατορικὰ νομίσματα τῆς Μαρκιανοπόλεως εἶναι γνωστὰ ἡμῖν μέχρι τοῦδε τῆς Σαβείνης, γυναικὸς τοῦ Ἀδριανοῦ (117—138), Μάρκου Αἰδρηλίου (161—180), Κομμόδου (188—192), Σεπτιμίου Σεβήρου (193—211), Σεπτ. Σεβήρου καὶ Ἰουλίας Δόμνης (γυναικὸς του), Ἰουλίας Δόμνης, Καραάλλα καὶ Γέτα, Καραάλλα καὶ Ἰουλίας Δόμνης (μητρὸς του), Γέτα (211), Μακρίνου (218), Μακρίνου καὶ Διαδουμενιανοῦ (υἱοῦ του), Διαδουμενιανοῦ, Ἐλεογαβάλου (218—222), Ἐλεογαβάλου καὶ Ἰουλίας Σοαμίας (μητρὸς του), Ἐλεογαβάλου καὶ Ἰουλίας Μαΐσας (μάμμης του), Ἀλεξάνδρου Σεβήρου (222—235), Ἀλεξάνδρου Σεβήρου καὶ Ἰουλίας Μαμαίας (μητρὸς του), Ἰουλίας Μαμαίας, Γορδιανοῦ III (238—244), Γορ-

διανοῦ καὶ Σεράπιος, Γορδιανοῦ καὶ Τρανκυλλίνης (συζύγου του), Τρανκυλλίνης, Φιλίππου πατρὸς (244—249) καὶ Ὀτακιλίας (συζύγου του), Φιλίππου υἱοῦ καὶ Σεράπιος. Ἐκ τούτων τῶν αὐτοκρατόρων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πρὸς ἀνάμνησιν ἐκκοπέντων μεταλλίων, ἐπεσκέψαντο τὴν πόλιν ὁ Καρακάλλας κατὰ τὴν εἰς Θράκην πορείαν του καὶ ὁ Γορδιανὸς ὁ III.

Θεοὶ εἰκονιζόμενοι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως εἶναι: ὁ Λύκιος Ἀπόλλων, ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Τύχη, ὁ Ζεὺς, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἡρακλῆς, ἡ Κυβέλη, αἱ τρεῖς Χάριτες, ἡ Νέμεσις, ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ὀμόνοια, ἡ Ἴσότης, ἡ Ἀφθονία, ὁ Ποταμός, ἡ Πόλις, ἡ Ὑγίεια, ὁ Σέραπις κλπ. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ διαίρεσιν τῆς Θράκης εἰς ἕξ ἐπαρχίας (provinciae) ἡ Μαρκιανόπολις μετὰ τῆς Ὀδησοῦ, Νικοπόλεως πρὸς Ἴστρω καὶ Δοροστόλου ὑπήγετο εἰς τὴν κάτω *Μοισίαν* (Marcellini, XXVII, 4, Sexti Rufi, breviar. IX, Polemii Silvii, σελ. 254, tabulae Veronensis σελ. 507). Ἡ πόλις, ὡς φαίνεται, πολλάκις κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν βαρβάρων. Ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (περὶ κτισμάτων. IV, 11) μνημονεύεται ὡς μία τῶν ὀχειρωθεισῶν πόλεων ὑπὸ τοῦ Ἰουστιανοῦ. Πιθανῶς ἡ τελεία καταστροφή τῆς πόλεως ἐγένετο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ Ἀσπαρουχ (679), ἐξ οὗ καὶ ἐγκαταλείφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων της, ὀλίγω δὲ βραδύτερον οἱ Βούλγαροι ἡγεμόνες ἐχρησιμοποίησαν τὸ λίθινον ὑλικὸν αὐτῆς πρὸς κτίσιν τῆς πρώτης βουλγαρικῆς πρωτευούσης *Πλήσκας*, διότι πλεῖστοι κατεργασμένοι λίθοι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Πλήσκας ἔχουσι τοὺς ὁμοίους τῶν κυλιόμενους καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ πλατεῖα τῆς κόμης καὶ πέριξ αὐτῆς ἡμῶς ἐπέχει, ὡς προσερόφη τὴν θέσιν τῆς πάλαι ποτὲ Μαρκιανοπόλεως. (*Ἴδε καὶ Σπ. Σακελλαριῶδου, Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης κτλ. Ἀθῆναι ἔτ. 1929, σελ. 167).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΙΓΕΝΕΙΩΝ ΕΝ ΕΠΙΒΑΤΑΙΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ (1)

Εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον χρόνους.

Καθ' ὃν χρόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἢ ἀπὸ τοῦ Καποδιστριαίου πρὸ 30ετίας ἀρξαμένη ἐκπαίδευσις ἀγωνίζεται μὲ ἀνεπαρκῆ μέσα νὰ δημιουργήσῃ πνευματικὴν κίνησιν, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ μόλις ἀπελευθερωθέντος Ἑλλήνος ἐξακολουθεῖ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸ ἐκ τῆς μακρᾶς δουλείας κληροδοτηθὲν εἰς τὴν ψυχὴν του σκότος, οἱ δὲ πολιτικῶς ἀπελευθερωθέντες ἀπὸ τοῦ Ταυγέτου μέχρι Θεσσαλίας, κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἐλεύθεροι, εἶναι σκλάβοι εἰς τὰ ἀνήμερα ἡθῆ, τὰς προλήψεις καὶ τὰς δεισιδαιμονίας πού κατακλύζουσιν ὀλοτέλα τὴν ἀπὸ τῆς σπάθης τοῦ κατακτητοῦ μόλις λυτρωθεῖσαν δύσμοιρον χώραν, εἰς τὴν βόρειον ἄκρην τῆς Προποντίδος ἐμφανίζεται πνευματικὸς Ἀστὴρ πρώτου μεγέθους : *Τὰ Ἀρχιγένεια*.

Εἶναι τὸ Διδασκαλεῖον, τὸ ὅποιον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του μέχρι τοῦ μοιραίου 1922 διήρυσσε βίον 65 ἐτῶν καὶ ἐτροφοδότησε μὲ διδασκαλίσας Μικρὰν Ἀσίαν, Πόντον, Βουλγαρίαν, Ρουμανίαν, Νήσους τοῦ Αἰγαίου, Κύπρον καὶ Αἴγυπτον. Ἐξῆσε βίον περιλαμπρον καὶ ἐφώτισε τὸν Ἑλληνισμόν τῆς δούλης Ἑλλάδος εὐηργέτησε δὲ τὸ ἔθνος ὅσον οὐδὲν ἄλλο ἐκπαιδευτικὸν καθίδρυμα.

Ἡ σημασία τῶν Ἀρχιγενείων εἶναι τόσον μεγαλυτέρα καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν ὠφέλεια τόσον ἀξιολογώτερα, καθ' ὅσον, ὡς Διδασκαλεῖον θηλέων παραγαδὸν ἄφθονον ὑλικὸν ἀμεσώτατα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ φύλου σχετιζόμενον μὲ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, συνετέλεσεν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν πρόδοτον τοῦ γένους διὰ τῶν ἀπανταχοῦ διεσπαρμένων τροφίμων αὐτοῦ καὶ συνδεθὲν μὲ τὸν πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἐκπολιτιστικὸν παράγοντα τὴν μητέρα, συνετέλεσεν εἰς καιροὺς ἐξόχως σπουδαίους εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἐθνικὴν προκοπὴν καὶ παροσκεύασε τὰς μεταγενε-

Σημ. τ. Δ. Παρὰ τοῦ ἀξ. ἐν Ἀλεξανδρουπόλει καθηγητοῦ κ. Ταμβακίδου κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ παρόντος τεύχους ἐλάβομεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀρχιγένους καὶ τῶν Ἀρχιγενείων ἐν Ἐπιβάταις Ἐκπαιδευτηρίων, ἀφιερουμένην τῷ κ. Φιλίππῳ Μανουηλίδῃ πολιτευτῇ Ἐβρου. Λυπούμεθα πολὺ ὅτι ὁ γῶρος δὲν μᾶς ἐπέτρεψε τὴν καταχώρησιν πλήρους τῆς μελέτης καὶ ὡς ἐκ τούτου περιοριζόμεθα εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς *εἰσαγωγῆς* καὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν *Ἀρχιγενείων*.

στέρας γενεάς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς μᾶλλον ἰσχυράς, ἀκμαιότερας καὶ καταλλήλως ἐφωδιασμένας εἰς τὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀρξάμενον ἀπανταχοῦ τῆς ὁλονὲν καταρροεύσης αὐτοκρατορίας ἀγῶνα τῶν ἐν αὐτῇ βιοσῶν φυλῶν περὶ ἐπικρατήσεως.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ μετὰ τὸν ἐπιτυχῆ κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀποβάντα Κορμαϊκὸν πόλεμον. Κατ' ἀρχὰς δεσμευομένη ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν παραδόσεών της ἤρνεϊτο βεβαίως εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτῆς ὑπεσχημένων, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων πειθομένη ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὴν βιοῦντας ραγιάδες πλὴν ἄλλων ἑλευθεριῶν καὶ τὴν ἀνετιώτεραν πῶς εἰς τὰ γράμματα ἐπίδοσιν των.

Κατὰ τοιαύτην ἐποχὴν καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἴδρυσε τὴν ἐν Ἐπιβάταις φερώνυμον αὐτοῦ σχολὴν προσδώσας εἰς ταύτην διὰ μὲν τοῦ χρήματος αὐτοῦ ἀκμὴν καὶ ἐπιβολήν, διὰ δὲ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀνόματος ὄνομα σεβαστόν καὶ κῦρος σπουδαιότατον, δι' ὧν ἡ σχολὴ αὕτη δύναται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς νὰ συγκαταριθμῆται μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν σχολῶν τοῦ δουλεύοντος Ἐθνους.

Ἐπιβάται.

Εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ Σηλυβρίας ἀνατολικῶς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἐγγατίας τῆς ἀγούσης εἰς Κων)πολιν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος κεῖται ἡ ἱστορικὴ κωμόπολις Ἐπιβάται.

Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς κώμης δὲν ὑπάρχει ἱστορικῶς ἠτιολογημένη ἀφορμὴ. Εἰς τρεῖς ὅθεν ἐκδοχὰς θὰ καταφύγωμεν, δι' ὧν θὰ προσπαθίσω, μὲν ἐξ εἰκασιῶν νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου.

Α'. Τὰ βουνὰ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (τῆς Στροάντζας) διήκοντα μέχρι σχεδὸν τοῦ παρὰ τὴν Καλλικράτειαν πρώτου στενοῦ κολπίσκου, ἄφηνον ὡς καὶ σήμερον ἐλάχιστον στενὸν χώρον διὰ τοὺς μέλλοντας ἐκεῖθεν νὰ διέλθωσι διαβάτας μεταβαίνοντας ἐκ τῶν Ἀν. μερῶν τῆς Βυζαντ. Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Κων)πολιν, οἵτινες κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπέκειντο εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ληστείας.

Ὅθεν ὁ περὶ 20—25 χιλιόμετρα δυτικώτερον τῆς Καλλικρατείας κείμενος ὁρμίσκος τῶν Ἐπιβατῶν θὰ ἦτο καταλλήλοτατος διὰ τοὺς ὁδοιποροῦντας, ἵνα ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, προτοῦ δηλ. φθάσωμεν εἰς Καλλικράτειαν, διακόπτοντες τὴν πεζοπορίαν αὐτῶν, συνεχίζωσι τὸν δρόμον των πρὸς τὴν 8 μίλις ὄρας ἀπέχουσαν Κων)πολιν ἐπιβαίνοντες μικρῶν δι' Ἐπιβάτας προωρισμένων ταχυπλόων πλοιαρίων, καὶ ἐπειδὴ τὸ χωρίον ἦτο σταθμὸς πεζοπόρων διαβατῶν, ἐπιβατῶν, τὸ χωρίον ὀνομάσθη μὲ τὸ ὄνομα

«Ἐπιβάται». (Παρὰ τοῦτο τὸ χωρίον καὶ σήμερον ἔτι καλεῖται «αἱ Ἐπιβάται».)

Δὲν μοι ἐξήγησε μὲν βέβαια οὐδεὶς, διατὶ προτιμᾶται τὸ θηλυκὸν γένος, ἀλλ' εἰκάξω ὅτι τοῦτο προῆλθε μᾶλλον ἐκ τοῦ λίαν μορφωμένου γυναικείου φύλου τοῦ χωρίου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σχετικῶς ὀλιγώτερον μορφωμένους ἄρρενας κατοίκους τοῦ χωρίου πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ὁ ἀμόρφωτος λαὸς καλεῖ τὸ χωρίον Πληβάται, Πληβάτες, στίς Πληβάτες, ἀπ' τῆς Πληβάτες. Οἱ δὲ τοῦρκοι «Μποάτος» καὶ «Πηγκάτος».

Β'. Τινὲς τῶν γεροντοτέρων μεθ' ὧν ἤλθον εἰς ἐπαφὴν ἀμυδρῶς διατηροῦσιν ἐν τῇ μνήμῃ των παρηλλαγμένας παραδόσεις καὶ παραμύθια σχετιζόμενα κάπως μὲ ἱπποστάσια βασιλικά βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν Ἐπιβάταις, ὅπου κατ' ὠρισμένην ἐποχὴν ἔφερον ἐπιβήτορας ἵππους διὰ τὰς βασιλικὰς φορβάδας, ἢ εἰς τοὺς ἐκεῖ διατρεφομένους ἐπιβήτορας τοὺς διὰ βασιλικῆς δαπάνης διατρεφομένους, ἔφερον φορβάδας. Ἦτο δηλαδὴ σταθμὸς ἐπιβητόρων διὰ τὰς περὶ τὴν Προποντίδα πλουσίας ἐπαρχίας τῆς Βυζαντ. Αυτοκρατορίας ἐξ ὧν ἐλαμβάνοντο οἱ καλύτεροι ἵπποι διὰ τὴν αὐλὴν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Βυζαντίου.

Ἄν ἐξετάσωμεν τὸ πλοῦσιον καὶ γόνιμον τῆς περὶ τοὺς Ἐπιβάτας χώρας ἀπὸ Δημοκρανεΐας χωρίου 12—15 χιλιόμετρα ἀνατολ. τῶν Ἐπιβατῶν κειμένου, ἀνατολικωτάτου σημείου τῆς μέχρι 1922 ἐκτεινομένης Μ. Ἑλλάδος μέχρι Σηλυβρίας 12—15 χιλιόμετρα δυτικῶς τῶν Ἐπιβατῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὰ μάλιστα δικαιολογεῖται ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ὡς ἀφορμὴ τῆς ὀνομασίας τοῦ χωρίου, ὡς κέντρον ἱπποτροφῆς περιφερείας.

Γ'. Ἐκδοχὴ μᾶλλον ἐπιστημονικὴ εἶναι ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ φιλολόγου Hagnac (ἴδε μονογραφίαν Α. Σταμούλη ἐν τῷ περιοδικῷ «Πυρρός» 1925 περὶ ἀμοιβῶν εἰς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικούς ἱππομάχους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα), κατ' ἣν περιοχαὶ πρὸς ἀποικισμὸν ἐθεωροῦντο εἰς ναυτικούς στρατιώτας Ἐπιβάτας ὀνομαζομένους, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπιβαίνοντες στρατιῶται, τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο, ὅτε τὰ πλοῖα συγκρουόμενα προσήγγιζον ἀλλήλα, νὰ μάχωνται ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος μεταβαλλομένης τῆς ναυμαχίας εἰς πζζομαχίαν ἢ προκειμένης ἀποβάσεως εἰς ξηρὰν ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, αὐτοὶ πρῶτοι ν' ἀποβιβάζωνται ἐν αὐτῷ ἐξασφάλιζοντες οὕτω τὴν ἀνενόγητον προσόρμισιν τοῦ ἐφ' οὗ ἐπέβαινον πλοίου.

Κατ' ἄλλην γνώμην, (ἴδε πραγματεῖαν περὶ Ἐπιβατῶν τοῦ περὶ τὰ Θρακικὰ δοκιμώματα ἀσχολουμένου ἱατροῦ κ. Α. Σαμοθράκη) φέρεται τὸ χωρίον ὡς «Ἴπποβάται», διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον αὐτοκρατορικοὶ σταῦλοι τῶν Βυζαντ. αυτοκρατόρων, φέρεται δὲ καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν «Τὰ Ἐπίβατα» ὡς ὀνομάζει τὸ αὐτὸ ὁ ἀπὸ Σιναίου Κωνσταντῖος ἐν τῇ «Κων-

στάντιαδι» αὐτοῦ, καὶ καθ' ὃν (γ' μ. Χ. αἰῶνα) συναντᾶται ἐνταῦθα δια-
δεδομένος ὁ Χριστιανισμός.

Ἐν Ἐπιβάταις ὑφ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1912 ὑπερήφανος ὁ πύργος τοῦ
Ἀλεξίου Ἀποκαύκου στρατηγοῦ ἐπὶ Ἰωάνν. Κατακουζηνοῦ (1325—1345)
καὶ σφοδροῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, ὅστις μέγιστον ἴσχυσεν ἐπὶ τῆς χήρας Ἀν-
δρονίκου τοῦ Γ' βασιλίσσης Ἄννης τῆς Σαβαΐας καὶ σφοδρότατα ἀντε-
πολιτεύθη τὸν μέγαν δομέστικον Κατακουζηνόν, ὅστις διαφωνήσας μετὰ
τῆς βασιλομήτορος Ἄννης ἀπῆλθεν εἰς Διδυμότειχον ὅπου ἐστέφθη αὐτο-
κράτωρ.

Ὅτε ὁ Ἰ. Κατακουζηνὸς ἐν Διδυμοτείχῳ παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρα-
τεύσῃ κατὰ τῶν Φράγγων τῆς Πελοποννήσου, ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν
Κων)πόλει καθ' ἣν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου βασιλεὺς ὁ Ἰωάννης ὁ
Ε' ὁ δὲ Ἀπόκαυκος ἀνηγορεύθη μέγας Δούξ. Ἄλλ' ἐδολοφονήθη ὀλίγας
ἡμέρας ὕστερον καθ' ἣν στιγμήν ἐπεσκέπτετο τοὺς ἐγκαθεικότους ὀπα-
δοὺς τοῦ Κατακουζηνοῦ.

Τὸ 1912 τελείως κατεστράφη ὁ Πύργος οὗτος καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων
αὐτοῦ οἱ κάτοικοι ᾠκοδόμησαν ἀντὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὠραίου
καὶ ἐπαρκoῦς διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ χωρίου, ναὸν λαμπρότα-
τον, ὑψηλόν, πολυτελέστατον, ναὸν ἄξιον διὰ τὴν πλουσιωτέραν συνοικίαν
τῆς Κων)πόλεως.

Οἱ Ἐπιβατηνοὶ σεμνύνονται καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἣτις ἐξ
Ἐπιβατῶν καταγομένη ζήσασα περὶ τὰ 1150 π. Χ. διὰ βίου ὀσίου καὶ
ἁγίου ἠγλάισε τό τε ὄνομα αὐτῆς καὶ τὸ τῆς γενετικῆς αὐτῆς λογισθεῖσα
ἐκτοτε ὑπὸ τῶν συγχωριανῶν τῆς καὶ βραδύτερον διὰ τῶν συνήθων ἐκ
τῶν παραδόσεων δημιουργουμένων θρύλλων καὶ ὑπὸ τῶν περιόικων, με-
ταξὺ τῶν ὀσίων. Πολλὰ θαύματα ἀναφέρονται ὡς ἀποδείξεις τῆς ἁγιότη-
τος τῆς Ἐπιβατηνῆς ὀσίας καὶ ἁγίας Παρασκευῆς. Οἱ Ἐπιβατηνοὶ ἐπω-
νόμασαν τὴν νέαν καὶ ὠραίαν αὐτῶν ἐκκλησίαν μετὰ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας
των ἣ δὲ ὠρισμένη πρὸς ἑορτὴν τῆς τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἡμέρα εἶναι
κοινὴ πάντων τῶν συγχωριανῶν τῆς.

Περὶ τῶν λειψάνων τῆς ἁγίας πολλὴ ἀλληλογραφία διεμείφθη μεταξὺ
τῶν Ἐπιβατηνῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦ 1815 εὐσεβῶν ἠγεμόνων τῆς Μολ-
δοβλαχίας περὶ τῆς κυριότητος. Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας κατ' ἀρχὰς ἐκ Καλ-
λικρατείας μετεφέρθη εἰς Τύρνοβον τῆς Βουλγαρίας, εἶτα εἰς Βελιγράδιον
τῆς Σερβίας καὶ εἶτα εἰς Κων)πολιν. Ἐπὶ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α'
(1639—1644) ὁ ἠγεμὼν τῆς Μολδαβίας Βασίλειος μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ Σουλ-
τάνου Μουράτ τοῦ Δ' μετεκόμισε τὸ λείψανον εἰς Μολδαβίαν καταβαλὼν
260 πονγγιὰ ἦτοι 30.000 χρ. δραχμὰς πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ποιζίλλας
ἄλλας ἐκδουλεύσεις παρασχὼν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ. Σήμερον τὸ λείψανον

σώζεται εἰς Ἰάσιον μεγάλως τιμώμενον καὶ εὐλαβούμενον ὑπὸ τῶν Ρουμάνων, οἵτινες διὰ νόμου πανηγυρίζουν τὴν εορτὴν τῆς ὁσίας τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία εορτάζει τὴν 14ην Ὀκτωβρίου.

Τὸ χωρίον ἀκολουθήσαν τὴν τύχην τῆς Σηλυβρίας κατελήφθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1453 ὑπὸ τῆς πρωτοπορείας τῆς στρατιᾶς τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καρατζῆ βέη, ὅστις καταλαβὼν πάντα τὰ προάστεια τῆς Κων)πόλεως περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου γνωστοῦ πολιορκητικοῦ τηλεβόλου τοῦ ὑπὸ τοῦ Οὐρβανοῦ κατασκευασθέντος.

Τὸ χωρίον διετήρει Ἀστικὴν σχολὴν πρὸ τοῦ 1800, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται ἀπὸ σιγλιώδη πατριαρχικὰ γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ κατὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς σχολῆς ταύτης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐνθυμοῦμαι καὶ ὅμοιον μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε' ἐπιδειχθέν μοι κατὰ τὸ 1921 ὑπὸ τοῦ τότε διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ σχολείου κ. Κρητιζοπούλου.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἐκκενώσεως ἔτη γενικὴ κατάστασις τοῦ χωρίου.

Οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, περισσότερο μὲ τὴν σταφυλοπαραγωγὴν καὶ ὀλιγώτερον μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰς τέχνας.

Τὸ εὐφορώτατον ἔδαφος εἶναι κατάφυτον ἀπὸ ἀμπελώνας τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα μεταφερόμενα διὰ πλοιαρίων εἰς Κων)πολιν καὶ πωλούμενα εἰς τιμὰς λιανικῆς καταναλώσεως ἀποφέρουσι πλεῖστα κέρδη εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἐπιβατῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων. Ἐπίσης ὁ τόπος διατρέφει πλεῖστα ποίμνια ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων τὸ διὰ καθημερινῶν πλοιαρίων μετακομιζόμενον ἐξάισιον γιανούρι εἰς Κων)πολιν καὶ λιανικῶς καταναλισκόμενον ὡς γιανούρι Σηλυβρίας σπουδαίως συμβάλλει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Οἱ ναυτικοὶ ἀσχολοῦνται ὀλίγον εἰς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ὡς ἐπὶ πλεῖστον δὲ μὲ τὴν ἀλιείαν καὶ δὴ τῶν σκόμβρων, τσίρων καὶ παλαμιδῶν. Λόγω τῆς συχνῆς μετὰ τῆς Κων)πόλεως ἐπαφῆς καὶ τῆς σχετικῆς οἰκονομικῆς εὐπορίας τοῦ τόπου, ὁ βίος τῶν κατοίκων ὁμοιάζει ἐν πολλοῖς μὲ τὸν βίον τῆς ἀστικωτέρας συνοικίας τῆς Κων)πόλεως, ἡ δὲ πνευματικὴ κίνησις, ἡ ἡμερότης καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ χωρίου καὶ τῶν περιόικων εἶναι τὰ ἀξιολογώτατα σημεῖα ἅτινα προσελκύουν καὶ τοῦ μᾶλλον ἐπιπολαίου ἐπισκέπτου τὴν προσοχὴν. Τὸ χωρίον ἐπίσης ὡς ἐν τῶν ἀπομεμακρυσμένων προαστείων τῆς Κων)σταντινουπόλεως θεωρούμενον ἐχρησίμευε καὶ ὡς θερινὴ διαμονὴ πολλῶν Κων)πολιτῶν, μεθ' ὧν καὶ δι' ἐπιγαμιῶν καὶ παντοίων ἄλλων δεσμῶν

συγγενείας συνεδέετο. Γενομένης ἀπογραφῆς τῷ 1922 εὐρέθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου συμποσούμενοι εἰς 620.

Ἄλλ' ὅτι κατέστησεν ὀνομαστὸν τὸ χωρίον ἦσαν τὰ Ἀρχιγένεια Διδασκαλεῖα τὰ ἰδρυθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῶν Ἐπιβατῶν τέκνου τοῦ Σαράντη Ἀρχιγένους, ἱατροῦ τοῦ Σουλτάνου καὶ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Κων)πόλεως. (1)

Τὰ Ἀρχιγένεια μετὰ τὸν Ἀρχιγένη

Ὡς ἐκ τῆς διαθήκης καθίσταται γνωστὸν, ἀπόλυτοι διαχειρισταὶ καὶ κληρονόμοι ὠρίσθησαν ὁ Φώτιος θετὸς τοῦ Ἀρχιγένους υἱὸς καὶ ἡ Ἐλένη ἡ σύζυγος αὐτοῦ. Πολλὴ ἀμέλεια ἀπεδείχθη πρὸς συμμόρφωσιν μὲ τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἀρχιγένους, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ ἄρμα προσοδεδεμένη ἡ χήρα Ἀρχιγένους, δὲν διεμαρτύροτο διὰ τὴν κακὴν διαχείρισιν τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ συζύγου τῆς.

Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιγένους ἔπαυσε λειτουργοῦν τὸ οἰκοτροφεῖον, βραδύτερον δὲ τῷ 1891 καὶ τὸ Ἐλένειον, τῶν δὲ Ἀρχιγενείων ἡ λειτουργία μόλις κατορθοῦτο τὸ μὲν διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ἐπιβλέψεως τῆς ἰδρυτριάς, τὸ δὲ διὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ Φωτίου. Ὁ Φώτιος Κ. ἦτο ἱατρός ἐκ Μαδύτου, προσελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σαράντη Ἀρχιγένους ὡς διδάσκαλος τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας ἐν τῷ Ἀρχιγενείῳ, ψάλτης τοῦ καιδρίου καὶ ἱατρός τοῦ χωρίου δαιμιλῶς ἀποζημιούμενος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιγένους. Καίτοι μεσηλιξ ὁ Φώτιος καὶ ἔγγαμος, τόσον ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ Σαράντη καὶ τῆς Ἐλένης Ἀρχιγένους, ὥστε τῷ 1867 υἱοθετήθη ὑπ' αὐτῶν περιβληθεὶς διὰ τοῦ ἐνδόξου τίτλου τῆς υἱοθεσίας καὶ ἐγένετο ἐπίσημος κληρονόμος τῆς τε περιουσίας καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Ἀρχιγένους ὀνόματος. Ἡ ἱστορία τῶν Ἀρχιγενείων καὶ Ἐλενείων μέχρι τοῦ 1893, ὅτε τελειῶς ἀφηρέθησαν ταῦτα ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Φωτίου, εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τούτου.

Ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ τῆς διερχομένης ἔξωθι τοῦ χωρίου δυτικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων μακρὰν τοῦ ἐκ κτιρίων συγκροτήματος τῶν Ἀρχιγενείων ἰδρύθησαν τῷ 1870, ὡς ἀνέφερον ἄνωτέρω, τὰ Ἐλένεια. Συγκείμενα ἐκ δύο μεγαλοπρεπῶν καλλιμαρμάρων κτιρίων κειμένων ἐν μέσῳ περιοχῆς ἐκ 40 στρεμμάτων περιφράκτων ἐκ τοίχου καὶ πλήρους παντοίων ὀπωροφόρων δένδρων, φυτῶν καὶ ἀνθέων, ἀπετέλουν χάριμα ὀφθαλμῶν καὶ πραγματικὸν τέμενος τῶν Μουσῶν καὶ τῆς σοφίας.

Παρὰ τὰ διάφορα περὶ Φωτίου σπερμιολογήματα, φαίνεται ὁ ἀνήρ

1) *Εἰκὼν ζεύγους Ἀρχιγένους*. Θερακικὴ ἑπετηρὶς (Θερακικῆς Ἀδελφότητος ἐν Ἀθήναις) ἔτος Ἰαν 1897 σ. 128 Ἀνεστ. Κων)νίδου.

ὅτι ἦτο ὀξὺς τὸν νοῦν, πολυμαθὴς καὶ δραστήριος διδάσκαλος, ἀλλ' ἀτυχήματά του οἰκονομικά, τῶν ὁποίων ἡ ἀφορμὴ ἄγνωστος παρέμεινε εἰς ἡμᾶς παρὰ τὰς ἐπὶ τούτῳ ἐρεῦνας ἡμῶν, ἴσως καὶ φιλοχρηματία, παρουσίασαν ἔλλειψιν πόρων ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιγένους. Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου δὲ ἔτους ἐπεβλήθη φορολογία εἰς τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν καὶ τὰ τε Ἐλένεια καὶ τὰ Ἀρχιγένεια μετέβαλον τὸν φιλανθρωπικὸν χαρακτήρα αὐτῶν μετατραπέντα εἰς κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν.

Οὕτως οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἐλενείου καὶ τοῦ Ἀρχιγενείου ἐπλήρουν κατ' ἐλάχιστον ὄρον 10—15 λίρας Τουρκίας ἑτησίως διδάκτρα. Αἱ τελειόφοιτοι τῶν Ἀρχιγενείων εἰργάζοντο καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν τῶν ἐπὶ 1 σχολικὸν ἔτος δωρεὰν εἰς τὸ πρότυπον δημοτικὸν τοῦ Διδασκαλείου καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς θητείας ταύτης καταβάλλουσαι ἀπὸ 3—8 λίρας ἐλάμβανον τὸ πτυχίον αὐτῶν μὲ χρονολογίαν τοῦ προηγουμένου ἔτους τῆς ἀπολύσεώς των.

Ὑπὸ τόσον δυσκόλους καὶ ἀνοικονομήτους συνθήκας ἐπόμενον ἦτο ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιγένους καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1880, ὅποτε ἐπιταθείσης τῆς πενίας τῶν κληρονόμων τοῦ Ἀρχιγένους, ἡ διαβίωσις τῶν Ἀρχιγενείων ἐξηρτάτο καθ' ὀλοκλήριαν καὶ μόνον ἀπὸ τὰ διδάκτρα τῶν τροφίμων αὐτῶν, τῶν ὁποίων αἱ τάξεις ὀλογὸν ἠραιοῦντο, νὰ περιορισθῇ ὁ ἄλλοτε πελώριος κύκλος τῆς δράσεως τῶν Ἀρχιγενείων καὶ νὰ περιορισθῶσι ταῦτα εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν 2—3 χωρίων ἐγγύτατα τῶν Ἐπιβατῶν κειμένων.

Οἱ Ἐπιβατηνοὶ ἐπανειλημμένως θελήσαντες νὰ βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν τῶν Ἀρχιγενείων καὶ μὴ εἰσακουσθέντες παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ Ἀρχιγένους, ἐν τέλει διὰ πληρεξουσίου αὐτῶν, ἤγειρον ἀγωγὴν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μετὰ δεκαετίαν διὰ δύο δικαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ Μικτοῦ Ἐθν. Συμβουλίου ἐπέτυχον τὴν μείωσιν τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας τοῦ Φωτίου ἐπὶ τῶν Ἀρχιγενείων, τὰ ὁποῖα μόλις ἀπαλλαγέντα τῆς ἀμφιβόλου προστασίας του, ἐπέδειξαν ἀδυναμίαν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ περαιτέρω βίου αὐτῶν.

Τὰ Ἀρχιγένεια μετὰ τοῦ ὑπὸ τοίχου περιφρασσομένου περιβόλου αὐτῶν ἐκτάσεως 4—5 στρεμμάτων περιελάμβανον.

Α'. Ἐν ὄλον συγκρότημα κτιρίων διήκον ἀπὸ τῆς Ν. Α. πλευρᾶς καὶ καλυπτον ὀλοκλήρον τὴν νοτίαν καὶ μέρος τῆς Λυτ. πλευρᾶς καὶ ἀπετελεῖτο :

α) Ἀπὸ διώροφον κτίριον καινουργῆς (ἀνοικοδομηθὲν τῷ 1915—16) εἰς τὸν τόπον τοῦ παλαιοῦ πρὸς Ν. Α. ἐνῶ ὑπῆρχον 7 αἴθουσαι εὐρύταται μετὰ συνεχοῦς εὐρυτάτου διαδρόμου εἰς τὸν κάτω ὄροφον τὸν προωρισμένον διὰ τὸ Ἀστικὸν (δημοτικὸν) σχολεῖον. Εἰς δὲ τὸν ἄνω ὄροφον

8 αἴθουσαι μετὰ εὐρυτάτου ἐπίσης διαδρόμου πρὸς χρῆσιν τῶν τάξεων τοῦ Γυμνασίου καὶ Διδασκαλείου.

β) Συνεῖχτο διώροφον κτίριον παλαιόν, ὅπερ ἐχρησίμευε πρὸς κατοικίαν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ὃ δὲ κάτω ὄροφος του περιελάμβανε ἀποθήκας ἐν καλῇ καταστάσει ἐνοικιαζομένας πρὸς ὄφελος τῆς σχολῆς.

γ) Ἡ Ν. Δ. πλευρὰ περιελάμβανε τὸ Νηπιαγωγεῖον, ὅπερ ἦτο στερεώτατον κτίριον μὲ αἴθουσαν πελωρίαν δυναμένην νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ 300 νήπια.

Β. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ὑπῆρχεν ἰδιαίτερον κτίριον ὄραϊον καὶ εὐρύχωρον προωρισμένον δι' οἰκοτροφεῖον.

Γ. Ἐντὸς τῆς ἀπεράντου ἐπίσης αὐλῆς ὑπῆρχε κομψότατος μαρμαρόκτιστος σταυροπηγιακὸς ναῖσκος.

Ἄν κρίνῃ κανεῖς ἀπὸ τὰς τοιχογραφίας Ρώσων ζωγράφων αἱ ὁποῖαι κοσμοῦσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ μὲ θέματα ὑψηλὰ καὶ μεγαλειώδη, ὡς τὸ τῆς δημιουργίας, τὸ τῆς β. παρουσίας, κ.λ.π. θὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ θεραπεία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο ἀντικείμενον ὀλιγωτέρας μερίμνης διὰ τὸν μέγαν Ἀρχιγένη ἀπὸ τὴν ἐν τοῖς Ἐκπαίδ. Καθιδρύμασι θεραπείαν τῶν Μουσῶν.

Δ. Τὰ Ἐλένια, ἰδιαίτερον κτίσμα τοῦ Ἀρχιγένους πρὸς τιμὴν τῆς Ἐλένης, ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν 600 μέτρων Β. Δ. τῶν Ἀρχιγενείων μὲ περιοχὴν 40 στρεμματίων περιβαλλομένων ὑπὸ τοίχου καὶ ἀπαρτιζομένων ἀπὸ δύο ὄραϊα διώροφα λιθόκτιστα μέγαρα, ὧν τὸ μὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κατοικία τοῦ Φωτίου Ἀρχιγένους τὸ δὲ ἕτερον ὡς Γυμνάσιον ἀρρένων.

Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ ἦτο κατάφυτος πλήρης ὀποροφόρων δένδρων καὶ παντοίων φυτῶν ἐν ὅσῳ ὑπῆρχεν ὁ Φώτιος Διευθυντῆς καὶ Διαχειριστῆς τῆς μεγάλης τῶν Ἀρχιγενείων περιουσίας.

Μέχρι τοῦ 1884 οὐδὲν στοιχεῖον ἀνευρέθη, ὥστε νὰ δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ εἰπώμεν, ποία ἦτο ἡ κίνησις εἰς τὰ Ἀρχιγένεια καὶ τὰ Ἐλένια. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἀνευρέθησαν ἑλλητικῆ μητρῶα ἐγγραφῆς καὶ προόδου τῶν ἐν τοῖς Ἀρχιγενείοις μαθητριῶν.

Ἐξ ὅσων ἠδυνήθημεν νὰ συναγάγωμεν γενικῶς, ἐδιδάσκοντο ἐν μὲν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, συνισταμένην εἰς τὸ ὁρθῶς ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν καὶ εἰς ἄλλας γνώσεις ἰκανῆς διὰ τὸν πρακτικὸν βίον χρησιμότητος, ἐν τῷ Γυμνασιακῷ τμήματι ἀρχαίους κλασσικοὺς μετὰ τῶν μαθημάτων φυσικῆς καὶ χημείας καὶ στοιχειώδη μαθηματικά.

Τὸ ὅλον σχολικὸν πνεῦμα διείπετο ὑπὸ πολλῆς πρὸς τὰ ἱερὰ προσηλώσεως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ νὰ προτιμᾶται τῆς ᾠδικῆς καὶ νὰ διδάσκηται ὡς ὑποχρεωτικὸν μάθημα εἰς ἀνώτερον Σχολεῖον Θηλέων. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῷ Ἐλενίῳ ἐκπαίδευ-

τηρίῳ ἀρρένων, τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τῶν Ἀρχιγενείων ἡ ὅλη γυμνασιακὴ παιδείσις περὶ τὸ τέλος ἐκαρκεύετο μὲ ἀρκετὰς θεωρητικὰς ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς γνώσεσις καὶ μὲ προπόνησιν πρακτικὴν εἰς τὸ στάδιον τοῦ διδασκάλου, δι' ὃ προωρίζονται οἱ τε ἄρρενες καὶ θήλειαι τρόφιμοι ἀμφοτέρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Τὰ παιδαγωγικὰ ἐδίδασκεν αὐτὸς ὁ Φώτιος, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα ἐστρατολογουῖντο ἐκ Κων(υ)πόλεως ἐν ὧσφ μὲν ἔζη ὁ Σαρ. Ἀρχιγένης οἱ δοκιμώτεροι τῶν εἰς τὰ γράμματα διακρονομένων μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου οἱ ἐνδεέστεροι. Πατριαρχικὴ ἐπιτροπὴ κατ' ἔτος ἀποστελλομένη ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἐπιβάτας προσδρευομένη ὑπὸ Μητροπολίτου διεξῆγε τὰς ἐξετάσεις καὶ ἀλένειμε τὰ πτυχία εἰς τοὺς τελειοφοίτους.

Εἰς ἰδιαιτερον βιβλίον διατηρούμενον εἰσέτι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν Ἀρχιγενείων ἐν τῷ Ἀδασκαλείῳ Ἀλεξ(α)πόλεως, διάφοροι ἀρχιερεῖς καὶ λόγιοι κατεχώρουν τὰς ἐντυπώσεις αὐτῶν, αἵτινες σήμερον ἀναγιγνωσκόμεναι παράγουσι τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀναγιγνώσκοντα ὅτι ἡ ἐκεῖ συντελουμένη ἐργασία ἦτο πολλοῦ λόγου ἀξία.

Ὅτι ὅμως ἀξίον λόγου καὶ σπουδαῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν σχολὴν ταύτην τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν 16 πρώτων ἐτῶν τῆς λειτουργίας αὐτῆς (ἀπὸ 1857—1873) μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιγένους.

Ὅδδὲν ἀξίον λόγου διὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐποχὴν εἰμὴ δίκαι, φῆμαι περὶ σπατάλης τῶν χρημάτων, δι' ὧν ἐκληροδότησεν ὁ μέγας ἀνὴρ τὰ ἐκπαιδευτήρια, σπερμολογήματα εἰς βάρος τοῦ Φωτίου καὶ τῆς Ἑλένης, μείωσις τῆς μεγάλης φήμης καὶ ἀξίας τῶν Ἀρχιγενείων καὶ μεταβολὴ τοῦ προσορισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ φιλανθρωπικοῦ καταστήματος εἰς κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν.

Τὰ δίδακτρα τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 12—18 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς. Εἰς ἐπιστολὴν τινα ἀναγιγνώσκωμεν παράκλησιν γονέως τινὸς διὰ τὸν υἱὸν του ἰκετεύοντος ὅπως ὁ υἱὸς του γίνῃ δεκτὸς εἰς τὸ Ἑλέναιον μὲ 9 λίρας (ποσὸν μυθῶδες διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην).

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπιβατῶν δι' ἀγωγῆς αὐτῶν ὑποβλήθεισις τὴν 15-9-1887 εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀνέφερον τὴν κρατοῦσαν εἰς τὰ Ἀρχιγένεια κατάστασιν καὶ διεμαρτυρήθησαν κατ' αὐτῆς καὶ ἐξήτησαν τοῦτο μὲν τὴν ἀκριβῆ τῶν ὄρων τῆς διαθήκης τήρησιν, ὧν ὁ κυριώτερος συνίστατο εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν χρημάτων τοῦ Ἀρχιγένους εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενείων καὶ τὸν ἀκριβῆ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ εὐεργέτου μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλεγχον ἐπὶ τῆς μεγάλης περιοουσίας τοῦ διαθέτου, τοῦτο δὲ τὴν κατάπαυσιν τῆς καταβολῆς διδάκτρων διὰ τὰ τέκνα τοιλάχιστον τῶν Ἐπιβατηνῶν ὡς ἀντικειμένης εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης.

Ἡ δίκη ἐπὶ ἔτη ἀπασχολήσασα τὰ Πατριαρχεῖα ἔληξεν ἐπὶ τέλους 16-3-1894 μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Φωτίου καὶ τῆ Ἑλένης. τοῦ Φωτίου ὑποχρεωθέντος νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπειὰς τῆς καταδίκης καὶ τῆς Ἑλένης ἀποθανούσης ἐν τῷ μεταξὺ ὡς κληρονόμου καὶ ἐκεῖνης.

Παρὰ τὴν καταδίκην του ὅμως, ὁ Φώτιος ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου πίνακος τῆς ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ μέχρι σήμερον κατατεθειμένης ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενείων χρηματικῆς περιουσίας, δὲν κατέβαλεν εἰμὴ ἐλάχιστον ποσό.

Ὅτῳ ἡ διορισθεῖσα πρὸς παραλαβὴν τῶν Ἀρχιγενείων Πατριαρχικῆ ἐπιτροπὴ δὲν παρέλαβεν εἰμὴ ράκη ἀπὸ τὴν ἄλλοτε μεγαλοπρεπῆ πορφύραν μετ' ἧς εἶχεν ἐπενδύσει τὰ Ἀρχιγένεια· ὁ μεγαλόνυμος ἰδρυτῆς των.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Φωτίου τὰ Ἀρχιγένεια δὲν ἐκαλλιέργησαν οἰκονομικῶς, διότι τὰ ἐκ τῶν τόκων τῶν κληροδοτημάτων εἰσοδήματα ἀπέμειναν ἐλάχιστα, δωρεὰς δὲ δὲν ὑπῆρχον ἄλλοι τοῦ ἀναστήματος τοῦ Ἀρχιγένους ἄνδρες νὰ προσφέρουσιν, ἵνα συντηρηθῇ τὸ κολοσσαίου προορισμοῦ Διδασκαλεῖον τοῦτο. Διὰ τοῦτο ἡ μικρὰ Κοινότης τῶν Ἐπιβατῶν ἐκ τῶν μικρῶν τῆς πόρων οὐς εἶχεν ἐκ δωρεᾶς ἄλλου μεταγενεστέρου τῆς τέκνου τοῦ Βασιλ. Ἐλευθεροπούλου ἰδρύσαντος διώροφον μετὰ ἐλαρκουῶν ἐκτάσεως Δημοτικὸν σχολεῖον διὰ τὰ ἄρρενα τῆς Κοινότητος, ἠναγκάζετο νὰ συνεισφέρῃ καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἀρχιγενείου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ δίδακτρα δὲν ἔπαυσαν ἐπιβαλλόμενα εἰς τὰς τροφίμους τοῦ Διδασκαλείου τούτου καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς τροφίμους τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ σχολείου, ἃν καὶ ἐλάχιστα ἐδαπανῶντο διὰ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ προτύπου δημοτικοῦ καὶ τοῦ νηπιαγωγείου, διότι αἱ ἀπόφοιτοί του, διδασκάλισσαι καὶ νηπιαγωγοί, διὰ νὰ λάβωσιν τὸ πτυχίον αὐτῶν καὶ ἀποκτήσωσι δικαίωμα ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ ἓν ἔτος δωρεάν (!), εἰς τὰ πρότυπα ὡς προανέφερον σχολεῖα τῶν Ἀρχιγενείων.

Ἀπὸ τοῦ 1901 τὸ Πατριαρχεῖον ἐνεργότερον ἐπεμβάν εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἀρχιγενείων διεφύθησε τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν διὰ κανονισμοῦ, προσέθεσε δὲ εἰς τὰ διὰ τὰ Ἀρχιγένεια δαπανώμενα διάφορα κονδύλια καὶ μέρος τῶν εἰσπραξέων τοῦ ναυδροῦ τοῦ ἁγίου Θεοράποντος ἐν Σιρκετζῇ Κων)πόλεως. Τῷ 1913 ἐξάη ἡ Ν.Α. πλευρὰ ἡ χρησιμεύουσα ὡς διδακτήριον, τῷ δὲ 1915 ἀνηγγέρθη δι' ἐράνων ὁμογενῶν Κων)πόλεως, κατ' ἄλλους δὲ δι' ἀποζημιώσεως ἐκ τῆς κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς ἀσφαλείας. Ὅτε τῷ 1918 ἐγκατεστάθη ἐν Κων)πόλει ἡ Ἑλλην. Ἀρμοστεία διὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Ἐκπαίδ. Συμβούλου κ. Στυλιανοπούλου ἐπεχείρησε νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο. Ἀλλὰ τῷ 1920—21 ἡ ἀνάγκη τῶν Ἀρχιγενείων προέκυψε καταφανῆς καὶ πατριαρχικὰ γράμματα καὶ διαφό-

Φων ἀρχιερέων σχετιζομένων μετὰ τὰ ἙΑρχιγένεια ἀπεστέλλοντο πρὸς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει Πολιτ. Διοίκησιν Θράκης, δι' ὧν παρεκαλεῖτο αὕτη νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς διοίκησιν τὸ ἴδρυμα, καθ' ὃ περιλαμβανόμενον πλέον εἰς τοὺς κόλπους τῆς μείζονος Ἑλλάδος.

Καὶ ὄντως, ἀφοῦ τὸ Πατριαρχεῖον ἐπανειλημμένως ἀνεφέρθη πρὸς τὴν Γεν. Διοίκησιν Θράκης ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ Γεν. Διοίκησης Θράκης ἀπέστειλεν εἰς Ἑπιβάτας περὶ τὰ μέσα Σεβρίου 1921 τὸν Γενικὸν Ἑπιθεωρητὴν μέσης ἐκπαιδεύσεως κ. Β. Νικολαΐδην, ὅστις καὶ παρέλαβε παρὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐξουσιοδοτηθέντος πατριαρχικοῦ ἀντιπροσώπου τὰ ἙΑρχιγένεια καθιδρύματα μετὰ πάντων τῶν παραρτημάτων αὐτῶν καὶ τὰ Ἑλένια. Πρῶτος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς τοποθετηθεὶς ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης ἐστάλη ὁ ὑποφαινόμενος μετατεθεὶς ἐκ τοῦ Γυμνασίου 40 Ἑκκλησιῶν, ὅπερ διηρῦθη τῷ 1920—21 καὶ ὅστις διεσφύμισα τὸ Ἑκπαιδευτήριον τοῦτο εἰς 6 τάξεις Προτύπου δημοτικοῦ, 3 τάξεις Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου καὶ 3 Διδασκαλείου, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ἀρσακείου.

Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται γινόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυόντων ἐν τῷ Κράτει ἐκπαιδευτικῶν νόμων ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης. Οὕτω τὸ ἐκπαιδευτήριον ἐπανεῦρε τὸν κανονικὸν αὐτοῦ δρόμον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀπὸ τοῦ 1873 διακοπεῖσαν αὐτοῦ κανονικὴν τροχίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ τῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου τὸ προσωπικὸν τοῦ Διδασκαλείου ἦτο συμπληρωμένον ἢ δὲ ἀπόρροπος λειτουργία αὐτοῦ ἀξιοζήλευτος.

Ἐν ἄλλῃ βάρσκανος μοῖρα, ὡς ἠδίκησε μεγάλην καὶ πρωτάκουστον ἀδικίαν σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, οὕτω καὶ τὰ ἙΑρχιγένεια, ἅτινα μετακομισθέντα εἰς Παλαιὰν Ὁρεστιάδα συνεχωνεύθησαν τῷ 22 - 23 μετὰ τοῦ Ζαππείου Ἀδριπόλεως καὶ ἐλειτούργησαν αὐτόθι. Ὅτε δὲ τῷ 23 παρεδώσαμεν καὶ τὴν Παλ. Ὁρεστιάδα εἰς τοὺς Τούρκους εἰσηγήσει τοῦ τότε Διευθυντοῦ τῆς Ἑκπαιδεύσεως παρὰ τῇ Γεν. Διοικήσει Θράκης κ. Ἰω. Τέντε, ἐπιθυμοῦντος ζωνρῶς νὰ μὴ σβεσθῇ ἡ ὠραία πνοὴ δύο σπουδαίων Ἑκπαιδευτηρίων, τὰ ὅποια ἀπετέλουν ἄλλοτε δύο σπουδαίας ἐκπολιτιστικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς δάδας τῆς Θράκης τρανὰ δὲ τεκμήρια τῆς προσωπικῆς γεναιοδωρίας δύο σπουδαίων τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ τέκνων, ἀεφάσισεν ἡ Γεν. Διοίκησης νὰ τὰ μετακομίσῃ εἰς Ἀλεξανδρούπολιν καὶ συνεχίσωσι τὸν βίον αὐτῶν ὡς Διδασκαλεῖον Θράκης.

Τῷ 1924 διὰ τοῦ 3182 Νόμου μετετάραψεν εἰς ἑξατάξιον Διδασκαλεῖον καὶ ὡς τοιοῦτον λειτουργεῖ σήμερον ἐνταῦθα. Διατὶ ὅμως νὰ μὴ διατηρηθῇ τὸ Ἑκπαιδευτήριον τοῦτο οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην τῶν δύο αὐτοῦ ὀνομασιῶν; Ποῦ εἶναι οἱ κόποι καὶ αἱ φιλογενεῖς καὶ ἀνθρωπιστικαὶ καὶ πατριωτικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἙΑρχιγένους καὶ τοῦ Ζάππα;

Ἡ τοιαύτη ἐκ μέρους τοῦ Ἐπισήμου Κράτους παράλειψις τῆς διαφωνίσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀρχιγένους, τοῦλάχιστον ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ ἐνταῦθα Διδασκαλείου, κατὰ τὴν γνώμην μου ἐνέχει πλὴν τῆς ἀγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἀρχιγένους καὶ ὕλικήν ζημίαν. Διότι τὰ διάφορα διὰ τὸ Ἀρχιγένειον Ἐκπαιδευτήριον κατατεθειμένα ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς δωρητοῦ χρηματικά ποσὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς ἐπισήμου διαδόχου τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο δὲν ἐτήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ὀνομασίαν.

Ἐὰν τὸ ἐν Ἀλεξ(π)όλει Διδασκαλεῖον διὰ τῆς διατηρήσεως τοῦ τίτλου του ὡς Ἀρχιγενείου διετήρει τὰ δικαιώματά του ὡς νομικὸν πρόσωπον θὰ ἔδικαιοῦτο :

1) Εἰς τὴν νομὴν τῶν τόκων τῶν διαφορῶν ἀπομεινόντων ἐν τῇ Ἐθν. Τραπεζῇ ἐπ' ὀνόματί του τίτλων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν κυριότητος.

2) Θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποζημιωθῇ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἀνταλλαγῆς διὰ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ἀκίνητα αὐτοῦ ἐν Ἐπιβάταις ἀγροῦς καὶ κτίρια 5,000,000 σημερινῶν δραχμῶν.

Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μέλημα ἄλλων, τῶν ἀρμοδίων.

Ἡμεῖς τὸ γόνυ κλίνοντες εὐλαβῶς πρὸ τοῦ μεγάλου τῆς Θράκης τέκνου Σαράντη Ἀρχιγένους ἄς εὐχηθῶμεν κατὰ τὰς χειμαζούσας σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν πονηρὰς ἡμέρας τῆς συγχρόνου ἐποχῆς μας ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ παύσωσιν οἱ μεγάλοι δωρηταὶ ἐμφανιζόμενοι ὡς σωτῆρες τοῦ δεινοπαθοῦντος γένους, ν' ἀνταποκριθῶμεν δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῶν προσπαθειῶν των καὶ συνεχίσωμεν τὸ μεγαλειῶδες ἔργον τοῦ ὁποίου τόσον στερορὰ ἔθεσε τὰ θεμέλια ἢ περὶ τὸν Ἀρχιγένειον μεγαλάνυμος χορεία τῶν μεγάλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εὐεργετῶν.

Ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενείων Ἐκπαιδευτηρίων ἐν τῇ Ἑθνικῇ
Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος (Γραμματεία ἀριθ. 79508) εὐρίσκον-
ται κατατεθειμένα μέχρι τῆς 4 Ἰουν. 1922 τὰ ἑξῆς ποσά:

Τίτλος	Ἀξία μονάδος	Συνολ. ἀξία εἰς δραχμὰς	Τόκοι	Ἐτησία Πρόσοδος
α) Εἰς κατάθεθιν ἐπὶ προ- θεσμίᾳ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 15237 ἐντόκου διαρκοῦς ὁμολογίας. Ὁφειλόμενοι τόκοι.		370.9 1481.20		
β) Ἐν τῷ Ταμείῳ τίτλων πρὸς φύλαξιν. 1 Λαχειοφόρος ὁμολογία δανείου 60.000.000 3 % Ἑθν. Τραπεζῆς.	40)	400	3 %	13
7 Λαχειοφόροι ὁμολογίαι Ἑθν. Τραπεζῆς 30.000.000 1921 2 1/2 %.	100	700	2 1/2	17.5
6 Ὁμολογίαι Σιδηροδρό- μων Ἀνατολ. Ρωμυλίας.	Λίραι Ὁθωμ. 12 1/2	3593.75		
14 Ὁμολογίαι Ἡνωποιη- μένου Αἰγυπτ. χρέους.	80	25760		728.80
309 Ὁμολογ. Ἡνωποιη- ῶθωμανικοῦ χρέους.	150	1.066.050		
γ) Ἐξ εἰσπραξέως τοῦ Ταμείου τίτλων εἰς πίστωσίν των τῶν 1—9—921.		65—15		

Προικοσύμφωνον τοῦ ἔτους 1822

ἀνεπιού Κυρίλλου Σεργετιόγλου

Διὰ τοῦ παρόντος ἔμμαρτίρου ὑποφαίνομαι, ὅτι κατὰ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας εἰς νόμιμον α'. γάμον ἀρραβωνίασα τὴν θυγατέρα μου Ἀναστασοῦδα, μὲ τὸν Κυρ. Νικολάκη Σταύρου, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ δώσω πρῆκα στὴν προσηρημένην θυγατέρα μου τὰ ἀκόλουθα: εἴκοσι ὑποκάμισα, εἴκοσι τζεβρέδες κατὰ τὴν συνήθειαν. δεκαπέντε συντρόφια, ὀκτὼ μαξιλάρια καδιφεδένια, δύο μακάτια κουξήα, δύο μαξιλαροῦδια, δύο μεντέρες μὲ τὸ μαλί των, δύο στρώματα δίμητα, δύο συντόνια, δύο προσκεφαλάδες, δύο παπλόματα, δύο μεντεροῦδες δίμηταις καὶ ἓνα χαλί. ἓνα κελίμι, ἓνα τακίμι λουτρίσιου, τρεῖς τετζερέδες, δέκα σαχάνια, ἓνα σινὶ καὶ ἓνα σεντούκι καρίτικου, ἓνα σκαμνί, ἓνα φαράσι σιδερένιον καὶ ἓνα σιακτάνι ἀσημένιο μὲ τὸν φιτιλά του, ὀκτὼ μπουρλεῖες μαργαριτάρι, ἓνα ἐγκόρφι, ἓνα τζεβαχιρένιο ζωνάρι μὲ μαργαριταρένια βῆτα. μινὰ σαρὰ σκουραλίκια ζουμρουτένια, δύο δακτυλίδια μαλαματένια, ἓνα χρυσὸ ὀτζάκι-περδεσὶ δύο μπόους χρυσούς, πέντε κάτια φαρσειαῖς. Ἡ μινὰ τζιν-τζεκλιὰ φοῦστα ζινκιαπόγouna. μινὰ σταμπόλσιαλησὶ φοῦστα μὲ μινὰ μόδα τουναδόγouna, μινὰ γκεντζένια φοῦστα μὲ μινὰ ἀσπρόγouna, μινὰ τουλπανένια κενδιτὴ φοῦστα μὲ μινὰ καρσακόγouna καὶ μινὰ ἀτλαδίσια φοῦστα-μὲ ἓνα γουνάκι τούρκα. καὶ ἓνα γούνουμα τούρκα διὰ τὸ νυφάκιο τὸ τουτζάκη, πέντε φέσια, πέντε τσεμπέργια, δεκαπέντε βρακουζόνες, δεκαπέντε πετσέτες, ἓνα ὁμοὺς χαβλίσι, ἓνα κεφαλόδεμα, καὶ ἓνα φέρετζε τσουχένιο. Αὐτὰ δίδω στὴν προειρημένην θυγατέρα μου τὰ ὁποῖα θέλουν εἶναι ἀνεκλυπῆ ἕως τὸ παραμικρόν. δίδω καὶ τῷ προσηρημένῳ γαμπρῷ μου, μισὸ σπίτι ἓνα δακτυλίδι διαμαντένιο, ἓνα καλαμάρι ἀσιμένιο καὶ ἓνα ὥρολόγι μπούλες μαργαριταρένιο, τὰ ὁποῖα ὡς προεῖρηται θέλουν εἶναι ἀνεκλυπῆ ἕως τὸ παραμικρόν, περιπλέον καὶ τοὺς δύο δίδω τὴν πατρικὴν εὐχὴν μου, ὁ θεὸς νὰ τοὺς δώσῃ εἰρήνην καὶ ὁμόνοϊαν. Εἴθε!

Ἄδριανοῦ τῆ 24 Φεβρουαρίου 1822

Οἱ μάρτυρες

Ὁ ὑποφαίνομαι

Δ. Ταπητσλῆς μάρτυς

Νικόλαος Μαλούσης

Χριστόδουλος Δουλᾶς μάρτυς

ὁ ἐφημέριος Ἁγίου Νικολάου

ἱερομόναχος Γαβριήλ

(*) Σημ. τ. Δ. Κατὰ τὴν δημοσίευσιν ἐτηρήθη πιστῶς ἡ ὀρθογραφία τοῦ

B'

Ἰδοῦ σημειώνομεν τὴν ὄσσην προῖκα παραδίδει ὁ Γεώργιος Νικολάου εἰς τὸν πενθερὸν του Θεόδωρον Σίμου τῆς ἀποθανούσης γυναικὸς του Ἀναστασίας καὶ θυγατρὸς τοῦ Θεοδώρου ὡς ἀκολούθως ὀνομασί:

Τῆ 22 Ἰανουαρίου ἐν Ἀδριανουπόλει.

1 Διαμαντικὸ ἕως γρόσια 500, 1 δακτυλίδι διαμαντένιο, 1 ἀσημένια κρίνα, 1 σῶβρακον μὲ τὴν βρακουζόνα, 12 ὑποκάμισα, 8 συντροφία μὲ ταῖς βρακουζόνας, 4 κουντουγούνα, 6 φουστάνια, 4 τζεβρέδες, 2 προσόψια, 7 πετζέτες, 4 πόγους, 1 σουφρά, 1 δουσμεμ λουτροῦ, 1 σινδόνι, 2 ἐλάκια, 2 μουσουφούστανα, 2 τζιμπέργια, 2 μακάτια μπασμένα, 14 μαξιλάρια ὁμοίως γεμάτα, 2 προσκεφάλια ὁμοίως, 2 στρώματα, 2 μινδιροῦδες, 2 σιδιρ μιντιρί, 1 κελίμι, 1 λουτροῦ χαλῆ, 2 ἐφαπλώματα μὲ σινδόνια, 2 σαχάνια, 2 τενζερέδες, 1 σινί, 2 σανδάνια, 1 λεκάνη μὲ ἰπρίκι, 2 τάσια λουτροῦ καὶ ἓν κιλ κουτουσοῦ, 1 ζευγάρι γκέτες, 1 σκαμνί, 1 φαράσι, 1 σινδούκι, 86 εἰς φλοργιά, 1 ζευγάρι βραχιόλια γροσιῶν 3500, 1 καθρέπτης, 1 κτένια, 1 πιστιμάλη.

Ἄλλα τὰ ἀνωτέρω ἐδόθησαν τέλεια εἰς τὸν Θεόδωρον σίμου πατέρα τῆς ἀποθανούσης Ἀγαστασίας, ἔμπροσθεν τῶν ὑποφαινομένων καὶ ἔξοφλῶν τέλειον.

τῆ 22 τοῦ ἀνωτέρου

Θεόδωρος σίμου ὑπογράφωμαι διὰ χειρὸς τοῦ μελετίου ἀρχιμανδρίτου †
 Παπυβασίλης τοῦ ἀγιουνικόλαου
 προμηκῦριος παρὸν
 δημήτριος χρίστου παρὸν.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (1)

1. Ἐσὸ στὸ παραθύρι.

(Σαραντακκλησιώτικο)

Χορὸς Συρτός

Ἐ σὸ στὸ παραθύρι καὶ γὼ στο καπηλιό

λιό. Ἐ λιό στεί λεμε τὸν τζε βρέ σου να

σὺ ερω τὸ χορὸ στεί συ ερω τὸ χορὸ τραλα

λαλα

Ἐσὸ στὸ παραθύρι καὶ γὼ στὸ καπηλειό,
 ρίξε με τὸν τζεβρέ σου νὰ σύρω τὸ χορὸ.
 Στὸ Κούμπαβου πηγαίνω, στὴν ἄκρη τὸ γυαλό,
 χωρέψτε κοριτσάκια καὶ γὼ νὰ τραγουδῶ.
 5 Ἐγὼ εἶμ' ὁ Παυλάκης, ποὺ παίζω τὸ διολι
 καὶ βγάζω τὰ κορίτσια πὲ μέσ' πὲ τὸ κλουβί.

¹⁾ Τὰ τραγούδια αὐτὰ ἐβραβεύθησαν, μαζί με ἄλλα δημοσιευθέντα καὶ μὴ, με χρηματικὸν βραβεῖον εἰς τὸν Α' Λαόγρ. καὶ Γ' λωσ. διαγωνισμὸν τῶν «Θρακιῶν».

2. Ἡ Κακοπαντρεμένη.

(Ἀδριανουπολίτικο)

Τοργῶς

Ὅλες ἢ νιές παν τριυ θή και και πῆ ραν παλλι
καρ για κ'ε γω μα ναμ' ἢ ἴμ κορ φη Κ' ε-

- Ὅλες οἱ νιές παντρεύθηκαν καὶ πῆραν παλλικάρια.
 Καὶ γώ, μάννα μ', ἡ ἔμορφη πῆρα τὸ μαρσασιάση.
 Μαράθηκ' ἡ καρδοῦλα μου καὶ χτίκιασ' ἡ ψυχὴ μου.
 Τὸν δίνω μῆλο δὲν τὸ τρώει, γλυκὸ κρασί δὲν πίνει.
 5 Τὸν στρώνω πέντε στρώματα καὶ πέντε μαξιλάρια.
 Καὶ πάπλωμα μαγκανιαστό, σενδόνη κρυσταλλεῖνιο.
 — Σήκω, μαράζι μ', πλάγιασε, σήκω μαράζι μ', πέσε.
 Κι' ἄπλωσε τὸ ξηρόχερο σ' στὸν ἀργυρὸ τὸν κόρφο.
 Νὰ ἴδῃς τοῦ Μάη τῆ δροσιά, τ' Ἀπρίλη τὰ λουλούδια.

3. Τρία Παλικαράκια.

(Σαραντακκλησιώτικο)

Χορός

Τρί α παλλικά ράκια τρία παλλι κα ράκια πα νε να παντρευτονε πα
 νε να παντρευτούνε να παντρολογιστούνε να παντρο λο γι στού νε

Τρία παλικάρια
 πάνε νά παντρευτοῦνε
 νά παντρολογηθοῦνε.
 Στὸ δρόμο τοῦ πηγαίνουν
 5 εὐρίσκουν ἓνα γέρο
 ποὺ κάντου καὶ πουδιοῦντου
 τὰ παλιοσέρβουλάν του
 καὶ τὰ ποδόπανάν του.
 —Ποῦ πᾶτε παλικάρια;
 10—Πᾶμε νά παντρευτοῦμε
 νά παντρολογηθοῦμε.
 —Βοῆτε καὶ μένα μάννα
 μιὰ ὄμορφη κοπέλλα

νᾶχει τὰ μαῦρα μάτια
 15 τῆ κόκκινες μαγοῦλες.
 Βοῆχαν καὶ κείνον μάννα
 ποῦχε τὰ μαῦρα μάτια
 τῆ κόκκινες μαγοῦλες.
 Πάγει νά τὴν φιλήσει
 20 δὲ σὼν' νά τὴν φιλήσει.
 Βάζει τὸ κουπανέρι,
 γλυστῶ τὸ κουπανέρι,
 πεφτεῖν ὁ γέρος κάτω
 σπάζει τὴν κεφαλὴν του
 25 καὶ τὴν δεξιάν πλευρὴν του.

4. Λωλαίνομαι Μανοῦλα μου.

(Σαραντακκλησιώτικο)

Συγχοῦς

λο λαινο και λο λαινο και κα
 νου λα μου λο λαινο και μα νου λα
 μου για μιὰ γυτο νο πού λα μου λο μου

Λωλαίνομαι, Μανοῦλα μου,
 γιὰ μιὰ γειτονοπούλα μου.
 Σῦρε, μάνεμ, καὶ πέ της το
 κάτσε κουβέντιασέ της το.
 5—Μετὰ χαρᾶς μου, γιόκα μου,
 θὰ πάρω καὶ τὴ ρόκα μου.
 Πῆρε τὴν ρόκα ντης καὶ πάει

βρίσκει τὴν κόρη ποὺ ζενταίει.

—Καλή σου μέρα, λυγερή.

10—Καλῶς τὴν μάννα τὴν καλή.

—Κόρημ', ὁ γυιὸς μου σ' ἀγατεῖ
καὶ ντρέπεται νὰ σὲ τὸ πῆ.

—Σὰν ντρέπεται τὶ ἔρχεται
στὴν πόρτα μου καὶ στέκεται :

15 Πές τον νὰ ἔρτει τὸ προῖ
νὰ πιοῦμε τὸν καφέ μαζί.

5 Μάη μ' Μάη μ'.

(Ἰδιοανουπολίτικο)

Μά ημ' Μα ημ' ἀπ' ἐρ ἔι σοι Ἄ

πρὶλ' Ἄπρὶλ κα τα καῦ με νε ὁ λα τὰ δε κα ρα

γκιοζια μου ὅλα τὰ δέν δρα φορτω σε

Μάη μ', Μάη μ' πῶρχεσαι
'Ἀπρὶλ' Ἄπρὶλ' κατακαημένε.

Ἄλα τὰ δέντρα φώρτωσες
μάνθη καὶ μὲ λουλούδια.

5 Καὶ μένα βαρναφόρτωσες,
στοῦ ἄπιστου τὰ χέρια.

Μὲ τὰ μαχαίρια περπατεῖ
μὲ τὰ σπαθιά ζωσιμένος.

Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ

10 κατὰρα μ' νὰ τὸν πιάσει.

'Ἀπ' τὰ ψηλὰ νὰ γρομμιστῇ

στὰ χαμηλὰ νὰ πέσει.

Σὰν τὸ γυαλὶ νὰ τσαμιστῇ
σὰν τὸ ζερεὶ νὰ λυώσεται

15 Πέντε γιατροὶ νὰ τὸν βαστοῦν
δέκα νὰ τὸν γιατρεύουν.

Καὶ γὼ νὰ διάβω νὰ περνῶ
νὰ τοὺς καλημερίσω.

— Καλή μερά σας ἰατροί,
20 καλὰ τὰ γιατροικὰ σας.

Καλὰ νὰ τὸν γιατρεύετε
τὸ νιό, τὸ παλλικάρη.

Πάρτε μαχαίρια κοφτερά
σπαθιά ξεγυμνωμένα.

25 Και κόψτε την καρδίτσα του
πώς έκαψε και μένα.

(Προβλ. Λαογρ. Α. σ. 127)

6 Δόστε τὸ χορὸ νὰ σύρω.

(Ἀδριανουπολίτικο)

Σᾶς πα ρα σᾶς πα ρα σᾶς πα ρα κα λῶ κο ρι τσιᾶ

σᾶς πα ρα κα λῶ κο ρι τσιᾶ δῶ στε τὸ λο ρὸ γὰ εὐ ρω.

Σᾶς παρακαλῶ κορίτσια,
δόστε τὸ χορὸ νὰ σύρω.
Ἔχω κόρη νὰ παντρέψω
καὶ γαμπρὸ νὰ κανακέψω
5 νὰ τὸν δώσω καὶ προικιά
τροῶμα κατὸ φλωριά.
Νὰ τὸν δώσω καὶ ἀμπέλι
πῶχ' σταφύλια σὰν τὸ μέλι.

7 Βουργάρ' ἀγάπησα.

(Ἀδριανουπολίτικο)

Μὰ νὰ μὲ βουλγάρα γὰ πη σα βουλγάρα θε νὰ πάρω βουλγάρα θε νὰ πά ρω

- Μάννα μ', Βουργάρ' ἀγάπησα, Βουργάρα θε νὰ πάρω
- Καὶ σύ, νιγέ μ', γραμματικός, Βουργάρα δὲ σὲ πρέπει.
- Καὶ γὼ μάννα μ', γραμματικός καὶ κειν' ἀρχοντοπούλα,
ἔχει χιλιάδες πρόβατα, χιλιάδες τὰ γελάδια.
- Λύκος νὰ φάγ' τὰ πρόβατα καὶ ψόφος τὰ γελάδια.
- Καὶ γὼ, μάννα μ', τὴν ἄρεσα, θὰ στείλω νὰ τὴν πάρω.

Καὶ τὸ νταῦλι βρόντησε τὴ νύφη πᾶν νὰ φέρουν.
 Κ' ἡ πεθερὰ κι' ὁ πεθερὸς τὰ δέντρα ξεριζώνουν.
 Βγάζουν ὀχιές φάρμακερές, φίδια φαρμακωμένα.
 10 Καὶ στὸ φαγὶ τὰ ρίξανε, κ' ἡ νύφη φαρμακώθηκε.

8 Δὲν λαλεῖς.

(Σαραντακκλησιώτικο)

Χορὸς

Δὲν λα λευ εἰς λα λεῖς που λιεῖ ἀν δὸ
 νε τὸ πρῶτὸ μὲ τὴν δροσιά γιὰ γιὰ σ' ἀ
 γὰ στὴ μου γλυκειὰ τραλαλα λα λα λα
 3 3 3

- 1 Δὲν λαλεῖς (λαλεῖς), πουλί μ' ἀηδόνι.
 τὸ πρῶτὸ μὲ τὴν δροσιά.
 Γιὰ σ' ἀγάπη μου γλυκειά.
- 2 Βάρκα θέλω (θέλω) ν' ἀρματώσω
 μὲ σαράντα δυὸ κουπιά,
 γιὰ σ' ἀγάπη μου γλυκειά.
- 3 Καὶ μ' ἐξῆντα παλλικάρια
 νὰ σὲ κλέψω μιὰ βραδυά,
 γιὰ σ' ἀγάπη μου γλυκειά.
- 4 Θὰ σὲ πάγω στὴν Ἀθήνα
 σ' ἓνα ἀψηλὸ βουνό,
 γιὰ σ' ἀγάπη ποῦχω γώ.

- 5 Θὰ σὲ κάνω κ' ἕνα σπίτι
μαρμαροπελεκητό,
γεια σ' ἀγάπη ποῦχω γώ.
- 6 Θὰ σὲ πάρω κ' ἕνα δοῦλο
νὰ τὸν λένε Δημητρό,
γεια σ' ἀγάπη ποῦχω γώ.
- 7 Θὰ σὲ πάρω καὶ μιὰ δοῦλα
νὰ τὴν λένε Μαριγώ,
γεια σ' ἀγάπη ποῦχω γώ.

9 Νάτος, μάνε μ', νάτος.

(Ἀδριανουπολίτικο)

Νά τος γιά νηΐ' νά τος πε ρα στὸ χαντάκι

πε ρα στὸ χαντάκι πῶ σπερ νε βαμ βαί κι

- Νάτος, μάνε μ', νάτος
πέρα στὸ χαντάκι
πῶσπερνε μπαμπάκι.
Εἶχε καὶ καλπάκι
5 τσέφλι πὸ μπαμπάκι.
Εἶχε καὶ ντουντούκα
κρομμυδομαντούκα.
Εἶχε καὶ τσαρούχια
καρπουζοκαμπούκια.
10 Εἶχε καὶ βροντάρι (1)
ἀπὸ μπαλντιράνι (2).
Εἶχε καὶ μαροῦτι
τὸ λιανὸ τὸν ἄμμο.

1) Βροντάρι=τουφέκι. 2) Μπαλντιράνι=καλάμι κωνείου.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ (*)

Στὴ Θράκη ἦτο πολὺ διαδεδομένο τὸ τραγοῦδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ, γνωστὸν ὡς τραγοῦδι τῆς Ἀρετῆς.

Τὰ παλαιότερα χρόνια τὸ τραγοῦδοῦσαν στὴν Σηλυβριά, Ἡράκλεια, Ἐξάστερο, Φανάρι, Τσαντῶ, Οἰκονομεῖο, Στροντζα, Κατίκιοι, Καστανιές μὲ μικρὰς παραλλαγές.

Ἡ παραλλαγὴ τοῦ τραγοῦδιου τῆς Ἀρετῆς τῆς Σηλυβριάς διαφέρει ὄλων τῶν παραλλαγῶν τῆς Θράκης, ποὺ ἔχω, ὅπως καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πολίτη ἐκδεδομένων (ἐκτὸς τῆς Μαδύτου) ὡς πρὸς τὸ ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός καὶ ὄχι, ὡς λέγει τὸ ὄσμα:

Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς ὁ μικροκωνσταντῖνος.

— *Μὲ ποιόνα ἤρθες Ἀρετὴ μ', γιὰ πές με τὴν ἀλήθεια.*

— *Ὁ γιόκας σου μὲ ἔφερε, ἡ πρώτη σου ἦ γέννα.*

καὶ πάρα κάτω :

— *Ὁ ἀδελφός μου μ' ἔφερε ὁ πρῶτος Κωνσταντῖνος.*

Γι' αὐτό, ἂν καὶ δὲν ἤθελαν ἡ μητέρα καὶ οἱ ἀδελφοὶ νὰ δόσουν τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα, ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη του. Ἐπέμενε νὰ ξενιτευθῆ ἡ ἀδελφή του, ὄχι γιὰ νὰ ἔχη κονάκι, ὅσο γιὰτὶ θὰ καλόπεφτε, θὰ καλοπαντρεύονταν, ὁ γαμπρὸς ἦταν πλούσιος, ἀκόμα καὶ οἱ προξενητάδες.

Γυρεύουν ἀργυροπάλουκα νὰ δέσουν τ' ἄλογά τους.

Ὅμοιως σαυτὴν τῆς Σηλυβριάς, ποὺ δὲν ἀπαντᾶται σὲ οὐδεμίαν παραλλαγὴν, ἡ μάννα τῆς Ἀρετῆς, γιὰ νὰ πεισθῆ πὼς ἡ κόρη τῆς χτυπάει τὴν πόρτα, τὴν λέγει :

— *Ἐλα νὰ φάνης τὸ πανὶ σ', τότε θὰ σὲ γνωρίσω.*

Ἡ πόρτ' ἀμέσως ἄνοιξε καὶ μέσ' τὸν λάκκο μπαίνει,

τρεῖς σαῖτιές δὲν ἔρριξε κ' ἡ μάννα τῆς φωνάζει :

— *Αὐτὲς οἱ τρεῖς οἱ σαῖτιές μοιάζουν τῆς Ἀρετῆς μου.*

Ἡ γριά, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄκουσα τὸ τραγοῦδι, μὲ εἶπεν ὅτι ἡ Ἀρετὴ ἦταν μοναδικὴ φάντρια, ἔφαινε τὸν καμποχά, τὸ βαρούτιμο πανὶ μὲ τὸ δύσκολο φάσιμο, ποὺ φαίνονταν μὲ 62 πατήματα καὶ 42 καρούλια. Καμιὰ δὲν ἦταν ἄξια νὰ τὸ ἀποτελειώσῃ, ὅταν παντρεύθηκε ἡ Ἀρετὴ καὶ τὸ πανὶ ἔμεινε στημένο στὸν ἀργαλειό.

(*) Σ. τ. Δ. Δημοσιεύομεν ἀνωτέρω δύο παραλλαγὰς τοῦ τραγοῦδιου τῆς Ἀρετῆς ἐκ Σηλυβριάς, ὧν ἡ πρώτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς Ἑλπ. Σαραντῆ εἰς τὴν «Ἑλληνίδα» ἔτος Θ' τεύχ. 10, 1929, σ. 206—208 μὲ μικρὸν πρόλογον, ἡ δ' ἄλλη ἀδημοσίευτος μὲν ἀλλὰ πολὺ συντομωτέρα.

Στὴν Ἡράκλεια τὸ τραγουδοῦσαν ὅταν τέλειαζαν τὴν νύφη, ὅταν τῆς ἔβαζαν τρές. Στὴν Στρονίτζα, τὸ βράδυ τῆς ἀποκορῆς στὴν μιὰ μεριὰ τῆς κάμαρας κάθονταν οἱ ἄνδρες καὶ στὴν ἄλλη οἱ γυναῖκες καὶ τραγουδοῦσαν τὴν Ἀρετὴ καὶ ἔκλαιαν.

Ἦταν τραγοῦδι τῆς κούνιας καὶ τοῦ χοροῦ, ὡς καὶ ὁ θάνατος τοῦ ναύτη καὶ ἄλλα λυπητερά τραγοῦδια. Ἀρὰ γε ὁ μέγας πόνος τῆς σκλαβιάς ἀκόμη καὶ στοὺς γάμους, χοροὺς καὶ διασκεδάσεις ἐξεδηλοῦτο μὲ τὴν θλίψη καὶ μελαγχολία ;

1. Ἡ Ἀρετὴ

- Μιά μάννα μιὰ καλόμαννα καὶ μιὰ κακογραμμένη
 ποῦχε τίς ἐννιά ὄχιους, τὴν Ἀρετὴ μονάχη,
 εἰς τὸ φεγγάρι τὴν ἔλουγε, τὴν νύχτα τὴν χτενίζει
 καὶ στὸν καθάριο Ἀγγερινὸ τὴν φιλοτσουτσουδίξει, (1)
- 5 νὰ μὴν τὸ μάθ' ἢ γειτονιά καὶ πᾶν' καὶ προξενούνε.
 Σαρῆ Γιαννάκης τῶμαθε ἔπο' μέσ' τὴν Βαβυλῶνα
 προξενητιάδες ἔστειλε, τὴν Ἀρετὴ γυρεύουν,
 γυρεύουν τόπο νὰ σταθοῦν, αὐλὲς νὰ ξεπεζέψουν,
 γυρεύουν ἀργυροπάλουκα νὰ δέσουν τ' ἄλογά τους,
- 10 γυρεύουνε καὶ τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακρὰ στὰ ξένα.
 «Ὅλα τ' ἀδέλφια δὲν θέλουν κι' ὁ Κωνσταντῖνος θέλει.
 «—Ἐλᾶτε κι' ἄς τὴν δόσουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
 στὰ ξένα καὶ στὰ μακρὰ καὶ στοῦ γαμπροῦ τὰ χέρια,
 νὰ τὴν φορέσουν μάλαμα κι' ὄλο μαργαριτάρι,
- 15 νὰ βάλουν στὸ κεφάλι τῆς διαμάντινο στεφάνι.
 Δὸς τὴν μάννα μ', δόσῃνε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα
 νὰ κάνουμε ξένους δικούς καὶ ξένες παραμάνες (2)
 ποὺ εἶμ' κι' ἐγὼ πρᾶματεντῆς τυχαίνει καὶ παραίνω,
 γὰ νᾶχ' τὸ ἄλογό μ' ταγῆ (3) κι' ἔχω καὶ γὼ κονάκι».
- 20 Κι' ἢ μάννα τῆς ἐφώνηξε, τὸν Κωσταντῆ τῆς λέγει,
 —Ἄν εἶνε λύπη ἢ χαρὰ ποῖός πάγει νὰ τὴν φέρῃ ;
 —Ἄν εἶνε λύπη ἢ χαρὰ τὸ ἄλογό μου ἔχω,
 δάση βουνὰ θὲ νὰ διαβῶ, τὴν Ἀρετὴ νὰ φέρω.
 Κι' ἔστρεξε καὶ ἔδωσε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
- 25 Τότ' ἄλλαξε ἢ Ἀρετὴ καὶ βάζει τὰ χρυσὰ τῆς,
 στοὺς προξενῆτες ἔτρεξε μὲ λύπη μὲ χαρὰ τῆς.

(1) Τὴν κάνει φίλεις πλεξούδες, ἄλλοτε ἔπλεκαν σὲ πολλὲς πλεξούδες τὸ μαλλιά. (2) Συγγενεῖς, (3) Λ. Τ. Τροφή τῶν ζώων.

- Ἦλθε πανοῦκλα φόνισσα ἢ ἀντρογόνο-χωρίστρα,
 μῆρες ὀχτῶ δὲν πέρασαν τ' ἀδέλφια ὀχτῶ πεθαίνονν.
 καὶ σὺς ἐννιά ὁ Κωσταντῆς, τὸ πρῶτο παλλικάρι
 30 κ' ἀπόμεινε ἢ μάννα τῆς σὰ φύλλο, σὰ κλωνάρι.
 Σ' ὄλα τὰ μνήματ' ἐκλαιγε, σ' ὄλα μοιρολογοῦσε,
 στοῦ Κωσταντῆ τὰ χῶματα νὲ ἐκλαιγε, νὲ θρηνοῦσε.
 ὁ ἥλιος ἐβασίλευε κ' ἢ μάννα βλαστημοῦσε.
 «Πέτρα νὰ γίνης, Κωσταντῆ, σίδερο νὰ μὴ λυώσης
 πὸν ἔστρεφες καὶ ἔδοσα τὴν Ἀρετῆ στὰ ξένα».
 35 Ὁ Κωσταντῆς σὰν τ' ἄκουσε βαρῶν τὸν βαρυνάει,
 κάνει τὰ χέρια του τσαπιά, τίς ἀπαλάμεις φιλάρια
 καὶ τὸ κιβοῦρι του ἄλογο καὶ τὸ καπάκι σέλα
 καὶ τὰ καρφιὰ τοῦ κιβουριοῦ, καλύβια (1) σι' ἄλογό του.
 40 Βιτσιὰ τὸν μαῦρο ἔδωσε, στὴν Ἀρετῆ παραίνει,
 βρῖσκει χορὸν τριζοῦβερο, ἢ Ἀρετῆ τὸν σέρνει.
 — Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὀποῦ χιπᾶ, ποιὸς εἶνε πὸν βρονταίει ;
 — Ἔνος στὴ θύρα στέκεται, τὴν Ἀρετῆ ζηταίει.
 45 Κατέβηκε ἢ Ἀρετῆ τὸν ξένο τῆς κιττάζει.
 — Ποιὸς εἶσαι σύ, ὦ ξένε μου, καὶ ποιὸ τὸ ὄνομά σου ;
 — Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ Κωσταντῆς, τὸ πρῶτο σου ἀδέλφι ;
 γιὰ σήκω ἔλα, Ἀρετῆ, κ' ἢ μάννα σου σὲ θέλει.
 — Ποῦ εἶν', Κωσταντῆ, τὰ νειάτα σου, ποῦ εἶν' ἢ ὠμορφιά σου ;
 50 ποῦ εἶνε ἢ ξανθὴ περισιὰ, τὸ μαῦρό σου μουστάκι ;
 — Ἀχ, βαριά ἀρρώστια πέρασα καὶ πάρ' ἢ ὠμορφιά μου
 κ' ἔπεσε ἢ ξανθὴ μ' περισιὰ, τὸ μαῦρό μου μουστάκι,
 αἶνιτε νὰ πᾶμε, Ἀρετῆ, ἢ μάννα μας σὲ θέλει.
 — Ἄν καὶ μὲ θέλει γιὰ καλό, νὰ πάγω ἔϊσ' πῶς εἶμαι
 55 καὶ ἂν μὲ θέλει γιὰ κακό, νὰ ρουτηχτῶ στὰ μαῦρα.
 — Αἶνιτε νὰ πᾶμε, Ἀρετῆ, κ' ἄς ἦσαι ὅπως εἶσαι.
 Πάν' σιὸ ἄλογό τ' τὴν κάθησε, σιὴ μάννα τῆς τὴν πάγει.
 Στὸ δρόμο ὅπου πάγαιναν, πουλιάκια κελαῖδοῦσαν,
 δὲν κελαῖδοῦσαν σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι
 60 μόν' κελαῖδοῦσαν κ' ἔλεγαν μ' ἀνθρωπινῆ φωνίτσα.
 — Γιὰ δὲς καῦμὸς πὸν γίνεται εἰς τὸν ἐπὶ τὸν κόσμον,
 νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τίς ἀποθαμένοι.
 — Ἀκοῦς τί λένε τὰ πουλιά, ἀκοῦς τί λὲν' τ' αἰδόνια ;
 — Ἄφσε, πουλιά ἔναι καὶ λαλοῦν, πουλιά ἔναι καὶ ἄς λένε.

1) Πέταλα.

- 65 Καὶ σὶὸ χωριὸ πὸν κόντεψαν, ὁ Κωσταντῆς τῆς λέγει.
 — Ἄιντε, Ἀρετῆ, σὶὸ σπίτι μᾶς καὶ κάνε τὸ σταυρό σου
 καὶ γὰρ θὰ συρριανίσω τ' ἄλογό μ' πὸν θέλ' νὰ κασατίσει.
 κι' ἂν δὲν πιστέψ' ἡ μάγνα μου πὸν σ' ἔφερα .....
 νὰ καὶ τὸ δαχτυλίδι μου, τὴν πρώτη μ' ἀρραβῶνα.
- 70 Βλέπει τὴν πόρτα σφαλιχτῆ, σφιχτὰ μανταλωμένη
 καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα νᾶναι ἀραχριασμένα.
 — Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πὸν κρικελεῖ καὶ τὴν κρικέλα παίζει ;
 — Ἐγὼ εἶμαι, μαννοῦλα μου, ἡ μικρο Ἀρετῆ σου.
 — Ἄν εἶσαι σὺ ἡ Ἀρετῆ κι' ἂν εἶσαι ἡ καλὴ μου
- 75 ἔλα νὰ φάνεις τὸ πανί σ', τότε θὰ σὲ γνωρίσω.
 Ἡ πόρτ' ἀμέσως ἄνοιξε καὶ μέσ' τὸν λάκκο μπαίνει,
 τρεῖς σαῖτιες δὲν ἔρριξε κι' μάγνα τῆς φωνάζει :
 « Ἀντὲς οἱ τρεῖς οἱ σαῖτιες μοιάζουν τῆς Ἀρετῆς μου »
 κι' ἡ μάγνα τὴν γλυκοφιλεῖ καὶ τὴν γλυκορωταίει :
- 80 — Μὲ ποιόνα ἤρθες Ἀρετῆ μ', γιὰ πὲς με τὴν ἀλήθεια,
 — Ὁ γιόγκας σου μὲ ἔφερε, ἡ πρώτη σου ἡ γέννα.
 Καὶ κείνη βαρνοάκουσε, ξανὰ τὴν ἐρωταίει.
 — Μὲ ποιόνα ἤρθες Ἀρετῆ μ', γιὰ πὲς με τὴν ἀλήθεια ;
 — Ὁ ἀδελφός μου μ' ἔφερε, ὁ πρῶτος Κωσταντῖνος.
- 85 Κι' ἡ μάγνα σὰν τὸ ἄκουσε, πέφτει, λιγοθυμαίει
 κι' ἐπὶν' σὶὸ λιγοθύμασμα ἐβγήκε ἡ ψυχὴ τῆς

ΕΛΠ. ΣΤΑΜ. ΣΑΡΑΝΤΗ

2. Τῆς Ἀρετῆς τὸ τραγοῦδι.

- Μιά μάγνα, μιὰ καλήμαννα, ἀπ' τίς καλὲς τὲς μάγνες,
 πὸν εἶχε τοὺς ἐρνιά γιουὺς τὴν Ἀρετῆ μονάχη.
 Στὰ σκοτεινὰ τὴν χτένιζε, στὰ σκοτεινὰ τὴν λούγει
 κ' ἔξω στὴν ἀστροφεγγιὰ καθοῦνταν καὶ τὴν πλέχε.
- 5 Προξενητάδες ἔρχονται πὸ μέσ' τῆ Βαβυλῶνα,
 ἤρτανε καὶ γυρεύουε τὴν Ἀρετῆ στὰ ξένα.
 Ὅλα τὰδέρφια δὲν στρέγουν, ὁ Κωσταντῖνος στρέγει.
 — Ἐλάτε νὰ τὴν δώσουμε τὴν Ἀρετῆ στὰ ξένα.
 νᾶχουμε γαμπρὸ στὴν ξενητιά νὰ τρέχει τὸνομά μᾶς.
- 10 Ἦσαν οἱ χρόνοι δύστιχοι, χρόνοι κατακαμένοι,
 πεθαίνουν οἱ δχιτῶ οἱ γυιοί, πεθαίν' κιὸ Κωσταντῖνος.
 Ἦσαν τὸ Μέγα Σάββατο πὸν κλαῖν τοὺς πεθαμένους.
 Σῶλα τὰ μνήματα κλαίγει, στὸν Κωσταντῖνο λέγει :

- Ἐν Ἀνάθεμά σε, Κωσταντῆ, καὶ τρεῖς ἀνάθεμά σε,
 15 πὺν ἔδωσες τὴν Ἀρετὴ σὶὰ μακρυνά, σὶὰ ξένα».
 Σὰν τᾶκουσε ὁ Κωσταντῆς πολὺ τοῦ κακοφάνη,
 κὰν τὸ κιβούρι τ᾽ ἄλογο, τὸ σάβανό τ᾽ καπίστρι,
 καὶ τὰ κιβουροκάρφια του ζεγκιὰ καὶ τάνεβραίνει.
 Πῆρε τὸ δρόμο, τὸ δρομί, δρομί τὸ μονοπάτι.
- 20 Στὸ δρόμο ὅπου πῆγαινε Θεὸν παρακαλοῦσε.
 Νὰ εὔρει καὶ τὴν Ἀρετὴ . . . .
 μὲ τετρακόσια τούμπανα, μὲ δυὸ χιλιάδες κόσμο.
 Ἐτοὶ παρακαλοῦσε τὸ Θεό, ἔτσι πάλε τὴν ἦρε,
 μὲ τετρακόσια τούμπανα μὲ τρεῖς χιλιάδες κόσμο.
- 25 — Καλὰ τὰ κάνεις Ἀρετῆ, καλῶς τὰ πολεμά σου.
 — Γιὰ διέστε τὸ διαβολουγιό, πὺν ξαίρει τὸνομά μου.
 — Ἄν εἶμαι τοῦ διαβόλου γνιός, μόν᾽ εἶμ᾽ ὁ Κωσταντῆνος.
 — Ἄν εἶσαι σὺ ὁ Κωσταντῆς, πὺν εἶναι ἡ περτσιὰ σου ;
 τὸ μπουρμαλλὶ μουστάκι σου . . . . .
- 30 — Ἀρώστησα βαρειά ρωστιά καὶ πέσε ἡ περτσιὰ μου,
 τὸ μπουρμαλλὶ μουστάκι μου, τὰ νειάτα κιδομορφιά μου.
 Ἄιντε, Ἀρετῆ, νὰ πάγουμε κῆ μάννα μας φυλάγει.
 — Πές, ἀδερφέ μ᾽, ἄν εἶν᾽ καλὰ νὰ βάλω τὰ χρυσᾶ μου.
 — Ἄιντ᾽ Ἀρετῆ νὰ πάγουμε κῆ μάννα μας φυλάγει.
- 35 Ὅσο νὰ πὺν ἀφίνω γειά, σαράντα μίλια πᾶνε,
 ὅσο νὰ πὺν ὦρα καλή, ἄφαντοι πᾶν στὸ δρόμο.
 Στὸ δρόμο ὅπου πῆγαιναν, πουλάκια κελαδοῦσαν :
 «Νὰ σμίγουνσι οἱ ζωντιανοὶ μαζί μ᾽ τοὺς πεθαμένους !»
 — Ἀκοῦς τί λένε τὰ πουλιά, τί κελαδοῦν τὰηρόνια ;
- 40 — Πουλάκια ἔναι καὶ κελαῖδοῦν, πουλάκια ἔναι κι᾽ ὡς λένε,
 Τὴν πῆρε καὶ τῆνε κρατεῖ στὴ μάννα τῆς τὴν πάγει.
 Ἦρανε σὶὰ μνημόρια, πῆραν τὸν Κωσταντῆνο.
 Πῆρε τὸ δρόμο μοναχῆ, στὴ μάννα τῆς πηγαίνει.

Σημ. Συλλογέως. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀπορρέει κατὰ τὸν Ψυχάρην ἐκ Σλαβικῆς πηγῆς, (Δελτίον Ἑστίας). Ἄλλην ἐκδοσιν ὁμοίας ὑποθέσεως ποιήματος εἶδομεν μόνον μίαν ἐν τῇ «Πανδώρα» οὐδ᾽ ἂν πολὺ συντομωτέραν καὶ μὴ ἔχουσαν τὸ κάλλος τῆς ἡμετέρας. Ἐκτὸς ταύτης εἶδομεν ἑτέραν (Ἡ΄ Τ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ.) ὑπὸ τοῦ κ. Σταμέλου ἀναφερόουσαν Εὐδοκίαν ἀντ᾽ Ἀρετῆς. Πρὸς δὲ δύο ἄλλας τοῦ κ. Πολίτου ὅστις ἐπιγράφει αὐτὸ «τὸ ὄσμα τοῦ ἀποθαμένου ἀδελφοῦ» (Δ. Ἰστ. καὶ Ἑθν. Ἑτ.).

ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἐκ Σηλυβρίας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΑΣΧΑΛΙΩΤΙΚΑ

1. (Δογάν-κιοϊ-Μαλγάρων)

Μιά κόρη μιὰ διαβάτισσα μιὰ μικροπαντρεμένη
πολὺ μικρὴ παντρεύτηκε, κατ' τὸ γιὰλὸ ἄγαντεύει
ψηλὰ ὑφαίν' καὶ τραγουδεῖ τ' ἀντροῦ ἴσου τὰ ματήλια.

Πραγματευτῆς σου πέρασε καὶ τὴν καλημερναί:

- 5 «Καλὴ μέρα Συγκόρμισα» — «Καλῶς τον τὸν διαβάτην».
— «Κόρη μου, δὲν παντρεύεσαι διαβάτ' νῆντρα δὲν παίρνεις;»
— «Καλέ μ', νὰ σκάσει μαῦρος σου αὐτὸν τὸν λόγο π' μ' εἶπες
ἔχω νῆντρα στὴν ξενητιά τώρα δώδεκα χρόνια
νοῖντι ἤρτε, νοῖντι φάνηκε, νοῖντι γραφῆ με στέλνει
10 καὶ τῶρι π' μ' ἔστειλε μιὰ γραφῆ πικρὴ φαρμακωμένη
φαρμάκι νὰ με στείλετε θὰ σκώσω νὰ τὸ πιῶ.

(Πρβλ. Ἐκλογ. Πολίτου 168. 105)

2

- Ν' ἀνέβω στὴ γαρυφαλιά νὰ κόψω μιὰ φουρκάλα,
νὰ φουρκαλήσω τὸν γιὰλὸ νὰ περάσουν τὰ καράβια.
Τρία καράβια πέρασαν τὰ τρι' ἀράδ' ἀράδα.
Τζῆνα φέρνει τις Χιώτισσες καὶ τᾶλλο τὰ σαντάλια
5 τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο φέρνει τὴν κόρη μέσα.
Τραγοῦδησε, γερέντισα, ν' ἀκούσουν τὴ λαλίτσα σ'
μουν' τὰ λαλίτσα σ' ἄκουσα καὶ τὸν καϊμὸ σ' ἄπὸ πέρα.

3

- Καλῶς τὰ ξένα τὰ παιδιὰ ποῦρθαν νὰ διοῦν κορίτσια
καὶ τὰ κορίτσια ποῦν' ἐδῶ ὅλα ἄραβωνιασμένα
καὶ τᾶλλα τ' ἀραβωνιαστὰ στὰ ξένα δὲ μπαγαίνουν.
Καὶ ξενητιά κ' ἡ ὄρφανὰ καὶ χωρισμὸς π' ἀγάπη
5 σ' ἕνα ζυγὶ τὰ ζύγισαν κ' ἡ ξενητιά βαρύτερ',
κὶ χάρος παίρνει κ' ἀστοχεῖ κ' ἡ ξενητιά μαραίνει.
— «Σ' αὐτὸν τὸν ἄσπρο τὸ λαιμὸ σ' δὲν πρόεπον μαῦρες χάντρες,
μὸν πρόεπον ξῆντα δυὸ φλουριά νὰ κυματίζ' ἄλυσσιδα.
σ' αὐτὰ τὰ χέρια σ' τὰ παχειὰ δὲν πρόεπον τὰ βραχιόλια

- 10 μόν' πρέπει γλντιζέδες σου νάλόκλειστα στὰ χέρια σ'
σ' αὐτὴ τὴ μέση σ' τὴ λιγὴ δὲν πρέπ' μαλλίσια ζώνη,
μόν' πρέπ' τ' ἀσημοζούναρο νάλόκλειστο στὴ μέση σ'».
— «Νᾶρμάθιασε ξήνια φλουριά καὶ ρίξτα στὸ λαιμό μου
ἴσως κί' ἂν γελασῶ κί' ἐγὼ καὶ βγῶ ἔπο τὸ χωριό μου».

4

- Πραματευτὴς ἐξέβγηκε πὸ μέσα πὸ τὴν Πόλη.
Σέρνει μουλάρια δώδεκα καὶ μουλές δεκαπέντε
στὴν μουλα στὴν καλὴ μουλα κάθει' ἀφέντις' ἀτός του.
Δεντιρὶ κρατεῖ στὸ χέρι του δεντιρὶ ξεροζιζωμένο,
5 νὰ μὴν τὸν κρούξει κορνιαχτός, νὰ μὴν τὸν κάψει ἥλιος
νὰ μὴν ναι κλέφτες στὸ βουνό καὶ κλέφτες στὸ μπαῖρι.
Κ' οἱ κλέφτες τὸν ἀγνάντεναν πὸ νὰ ψηλὸ μπαῖρι,
μιὰ κουρσουμιά ντὸν ἔδωσαν ἀνάμεσα στὰ στήθια,
τὸ στόμα τ' γαῖμα γιόμωσε τὰ χεῖλη του φαρμάκι.
10 — «Καὶ σεῖς γιατροί, γιατρεύετε σφαζμέν' μαχαιρωμένοι
γιατρέψετε τὸν ἀδερφό μ', τὸ καρδιακὸ τ' ἀδέρφι μ'».
— «Κί' αὐτὸ ἔνε ἀδεροβοῦρα καὶ γιατρεμὸς δὲν ἔχει».

5

- Βάρα τὸ γκοῖνο στὸ νερὸ πὸ τὰ ταχειὰ στὸ βράδυ.
Ὡς πότε γὼ νὰ τραγουδῶ κί' ὡς πότε γὼ νὰ λέγω ;
Νὰ πέθαινα νὰ γλύτωνα καὶ πάλε ν' ἀνασιτόμαν,
νὰ ἤγλεπα ποιὸς μ' ἔκλαιε καὶ ποιὸς μὲ τραγουδοῦσε.
5 Μόνο μαουῖλα μ', μ' ἔκλαιγε κί' ὁ κύρης μ' μὲ λυπόνταν
τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια μ' καρδιακὰ κείνα δὲν μὲ λυπόνταν
γυαλίζονται, στολίζονται στὸ παναγύρ' νὰ πᾶνε,
τὸ παναγύρι χάλασε παναγυριώτες πᾶνε,
πᾶνε τὰ μάτια π' ἀγαπῶ, πᾶνε καὶ δὲν τὰ γλέπω,
10 δὲν τᾶπα σύριτε στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὄρα,
μόν' τᾶπα νὰ πηγαίνετε, στὸν τόπο σας νὰ πῦτε.

6

- Τώρα στὰ γεροντάματα μᾶς ἔβγαλαν καὶ κλέφτες·
μᾶς ἔβγαλαν τριαντάφυλλο μὲ τᾶπρο τὸ ληλοῦδι,
ἄσπρο ληλοῦδι νὰ φορεῖς καὶ μένα νὰ θυμᾶσαι,
ἐννιὰν γαστριτίσα πάτησα καὶ δέκα μαναστήρια
5 σ' Ἀγιᾶς Σοφίᾶς τὸ μαναστήρ' δὲ μπόρσαν νὰ τὸ πατήσουν

- νόλοντρογύρω μάρμαρο στή μέσ' γαλάζια πέτρα.
 — «Νάνοιξε, διάκο μ', νάνοιξε νά μᾶς ξεμολογήσεις
 ἔχουμε κι' ἕναν ἄρρωστο νά μᾶς τὸν κοινονήσεις»,
 Γελάσχε διάκος κι' ἄνοιξε τὸν πῆραν τὸν κεφάλι
 10 σιὸ μανδηλάκι τ' ἰώδεσε σιὸ μύλο τὸ παραίνει.
 — «Νάλισε, μύλο μ', νάλισε τῆ διάκο τὸ κεφάλι
 βγάλε τ' ἀλευρι κόκκινο καὶ τὸ πασπάλ' μελάني
 νᾶρθονται νιές νά παίρνουν κνᾶ κι' οἱ γραμματικοὶ μελάني.
 (Κατ' ἀπαγγελίαν τῆς Δ)δος Μαρίας Μπελλάκη ἡλικίας 18 ἐτῶν).

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΧΩΡΙΟΥ ΡΕΜΗΠΤΣ

(περιφερείας Μαλγάρων)

1. Τοῦ τραπεζιοῦ.

- Μάρ' ᾽Αρετή μ' κάλ' ᾽Αρετή μ', μοναχοθυγάτρα μ',
 προξενητάδες ξέβηκαν πὸ μέσα πὸ τὴν Πόλη
 ξεβγήκανε καὶ γύρεψαν τὴν ᾽Αρετή σιὰ ξένα.
 Ἄλλ' ἰώστρεψαν κι' ἄλλ' δὲν τὸ σιγρέν κι' ὁ Κωσταντῆς τὸ σιγρέγε
 5 «Νάινι μάνα μ', τὴ δώσωμε τὴν ᾽Αρετή σιὰ ξένα
 καὶ γὼ νά γέν' ἀραμπατζῆς νά φέρνω τὰ χαμπέρια,
 τὸ χειμῶνα νά γυρίζω τρεῖς βολές τὸ καλοκαῖρι πέντε».
 Νάρρωσθησε κι' ἡ μάνα του, τὴν ᾽Αρετή γυρεύει.
 — Καὶ Κωσταντῆς σου πέθανε κι' ὁ Κωσταντῆς σου χάθη.
 10 Τὸν Κωσταντῆ βλαστήμαγε πικρὸς βλαστήμιες ρίχνει
 «ὅποτε λυώσ' τὸ σίδερο τότε κι' ὁ Κωσταντῆς σου.»
 Ποιάκι πάει καὶ λάλησε δεξιὰ πὸ τὸ νημόρι τ' :
 «Τ' ἀκοῦς, τ' ἀκοῦς, βρε Κωσταντῆ, μάννα σ' σὲ βλαστημάει
 τὴν ᾽Αρετή σου γύρευε, τὸν Κωσταντῆ βλιστημάει».
 15 Κι' ὁ Κωσταντῆς σὰν τᾶκουσε πολὺ τὸν κακοφάνκε.
 Φκιάνει τὴν πέτρα τ' ἄλογο καὶ τὰ σανίδια σέλλα
 καὶ κίνησε καὶ πάαινε, τὸ Θὸν παρακαλοῦσε.
 «Κύργιον μ', νά βρῶ τὴν ᾽Αρετή σιὴ βρούση πὸν γιομίζει».
 Καθὼς τὸ παρακάλεσε, ἔτσι πάει καὶ βοήκε.
 20 «Καλὴ μέρα, μῶρ' ᾽Αρετή».—«Καλῶς τὸν Κωσταντῆνο».
 Τὶ μαύρισε, μῶρ' Κωσταντῆ μ', τί εἶσαι ραχνιασμένος,
 καὶ μεῖς σ' ἄκσαμε πέθανες καὶ σ' ἄκσαμε καὶ χάθηκες».
 — «Ἀπὸ τὸν ἥλιο μαύρισα κι' ἀπ' τὸ πολὺ τὸ κάμα.
 Ἄντι, ἄντι μῶρ' ᾽Αρετή μ', μάννα σου σὲ γυρεύει

25 κ' ἡ μάγνα σου ἀρρώστησε τὴν Ἄρετὴ γυρεύειν.

Καὶ κίνησαν καὶ πάγαιναν, τὸ Θὸν παρακαλοῦσαν.

Στὴ σιγάτα νὰ ποὺ πάγαιναν σιὸ δρόμο ποὺ διαβαίνουν
πολάκι πάει καὶ λήλησε :

«Νὰ γκεξεράν οἱ ζωντανοὶ μαζί μὲ σ' πεθαμένο!»

30—Τ' ἀκοῦς, τ' ἀκοῦς βρὲ Κωσταντῆ, τί λέγει τὸ πολάκι;»

—«Ἄντε, ἄντε μῶρ' Ἄρετὴ μ', πολάκι εἶνε κι' ἄς λέει».

(Βλ. Ἐκλ. Πολίτη 155. 92)

2

«Κάτσε ν' Ἀντώνη μ', κάτσε καὶ μὴν παγαίνεις στὴν κλεφιά».

—«Θὰ πάγω μαρ' μάγνε μ', ἔχω ἀρκαντιάσδες μὲ καρτεροῦν
θὰ πᾶμε νὰ πατήσουμε σιὸ Καβατζίκ τὸν τσορμπατζῆ».

—«Κι' ἂν πᾶτε καὶ πατήσετε γρόσια νὰ μὴν τὸν πάρετε,

5 γρόσια νὰ μὴν τὸν πάρετε, φλουριά νὰ μὴν τὸν χαρίσετε,
πῶχει τὰ γρόσια μέσ' τ' ἀμπάρ' καὶ τὰ φλουριά μέσα στὴν κιάδ',
μόνον ἔχ' ἕναν μικρὸν ἄγγονό, κείνο νὰ τὸ χαλάσετε,
σ' σοῦβλα νὰ τὸ περάσετε σ' σοῦβλα νὰ τὸ ψήσετε.

Παποῦς του νὰ γυρίζ' τὴ σοῦβλα, γενε' τ' νὰ τὸ τράει π' ἀλάτ',

10 μπουμπᾶς του νὰ λαλεῖ νταρμπούκ' (') μάγνα τ' νὰ τὸ τραγουδεῖ :

—«Ἀχ! τὸ παιδάκι μ' τὸ καλὸ

ἀποῦταν ὄλο μάλαμα κι' ἡ γλῶσσα τ' μπιλυμπιλένια» (²).

3. Χορευτικὸν

Τ' Χριστοῦ κανδήλα γαῖμα γιόμησε

Χριστός μας δὲν τὸ δέχτηκε,

πράσινο μπαϊράκι ἔστησε, σιὸ καρνοφίλ' τὸ φύτεψε

περνᾶν τὰ πρόβατα (³) σουριά (⁴), μάνες βελάζουν σὰν τ' ἀρνιά

5 τ' ἀρνιά βελάζουν σὰν τὰ πλιά

νὰ μᾶς γλυτώσ' πὸ τὴν Τουρκιά

πὸ τὴν Τουρκιά πὸ τὴν μαχαιριά

κι' ἀπὸ τὸ Τούρκικο τὸ χέσ'.

4

Γέρος πάει σιὸ χωράφι

καὶ γρηὰ τὸν μπᾶει ψωμάκι

καὶ σιὸ κολοκυνθάτ' νεράκι.

—«Καλὴ μέρα γεροντᾶκο».

5—«Βρὲ καλῶς τὴν τὴν γρηὰ μου».

—«Κι' ἂν τὸ κάνεις τί τὸ κάνεις

τὴν περιπλοκάδα βγάνεις

τ' ν ἀγριάδα τί τ' ν ἀφήνεις;»

Κάκιωσε καὶ γεροντᾶκος

10 ζερβοκέντησε τὰ βώδια

ἔφκιασε βαθὺν ἀλάκι

ἔβαλε τὴ μπάμπω τ' μέσα.

¹) Μουσικὸν ὄργανον (λ. τ.). ²) Τ' ἀηδονιοῦ. ³) Ἄνθρωποι. ⁴) Κοπάδια.

«Καθὼς γιόμισε τ' ἀδλακάκιμ'
νὰ γιομίσ' καὶ τ' ἀμπαράκι μ'

5

Τὶ γὰ κάνω γέροί μου,
πῶχω κακὴ γυναικα
τὸ Γενάρη μ' ἔστειλε
νὰ πὰ θερίσω.

5 Κίτησα καὶ γὼ λιχνός, γὰ πὰ
[θερίσω.

Ὅλη μέρα θέριζα
βροχῆς καὶ χιόνια,
καὶ τὸ βράδυ μάζωνα
νεροσταλίδες.

10 Κίτησα καὶ γὼ λιχνός
γὰ πὰ στοῦ σπύτι μ',
βρίσκω πέντε στήν ἀλλή
κι' ἄλλοι ὀχτῶ στή θύρα

οἴλο στάρι καὶ κριθάρι
καὶ κεχρὶ καὶ καλαμπόκι».

κι' ἄλλοι πέντε στή γωνιά
15 πὸν μαγειρεύουν
μπουλντιουοτζούμα(1) ἔφηναν
λαγοῦ μ' μπερδέκια.

—«Δὲ σὲ λέω βρὲ κερατᾶ,
βρὲ μαγεμένη μ',

20 μέσα νὰ μὴν ἔρχεσαι,
μέσα μὴ μπαίνεις,
ὄντα ἔχω σ' φίλοι μου
καὶ τὶς δικοί μου;

Νά! τὸ ξεροκόμματο
25 καὶ τὸ ξυνὸ τ' ἄργιάνι,
φάγε καὶ ντερλόκωσε
μέσα μὴν μπαίνεις.

6

—«Τ' ἔχεις ν' ὕγιέ μ' καὶ κλαίβεσαι καὶ βαρυνασιενάζεις;»

—«Δὲ θέλω μάνα μ', γὰ στοῦ πῶ, δὲ θέλω γὰ στοῦ ξέρω
οἴλα τ' ἀμπέλια τᾶδερα(2) γλυκὸ σταφύλι δὲν ἦδρα».

—«Τ' ἀμπέλια θέλουν δούλεμα γὰ κάνουν τὰ σταφύλια,
5 στὸν κλάδο βάνουν γεροντιὰ στοῦ σκάφιμο παλλικάρια
καὶ στοῦ πρωτοξελάκκωμα τὶς λεύτερες κοπέλες».

7. (Πασχαλιώτικο)

«Χριστὸς ἀνέστη, νόφη μου». — «Καλῶς τὴν πεθερά μου».

— «Νύφη μ', κεντᾶς καὶ χαίρεσαι, κεντᾶς καὶ καμαρώνεις
καὶ π' ἀγαπήσ' εἶν' ἄρρωστος καὶ π' ἀγαπήσ' πεθαίνει».
Τὸ κέντημα τὶς τὸ δίπλωσε καὶ στή φωτιὰ τὸ ρίχνει.

5— «Φωτιὰ γὰ κάψ' τὸ κέντημα καὶ λαύρα τὸ γκιοργκέφη μ'».
Τὰ παπονισάκια τὶς ἄδραξε καὶ στοῦ μπαχτσέ τσου ρίχι
κόβει μῆλο πὸ τὴ μηλιὰ καὶ φύλλο πὸ τὴ δάφνη
καὶ κύλισε καὶ μπάγαίνε τὸ Θὸν παρακαλοῦσε :

«Κύργε μ', γὰ βρῶ τ' ἄγάπη μου παπάδες γὰ τὸν ψέλνουν»
τὸ σαβανάκι τ' δίπλωσε καὶ νιὸς χαμογελαίει.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω κατ' ἀπαγγελίαν τῆς Πασχάλως Μαγκάκη ἡλικίας 65 ἐτῶν.

1) Ὁρτύκια λ. τ. 2) Γύρσινα.

ΚΑΛΑΝΤΑ

Δογόν—κιόι (Μαλγάρων)

Καλέσπερα

Τ' παραμονή τὸν Φώτουν τ' νύχτα σὺν ἀποφᾶν μαζεύονται 5—6 ἄντιο, παίρνουν ξύλα νὰ μὴν τὶς δαγκῶν' τὰ σκυλιὰ καὶ γυρίζν' ἀπὸν σπὶτ' σὶ σπὶτ'. Κεῖνου τοῦ βράδ' οὐλ' περιμέν' ἄπιτηδες, ὥσπου νὰ τελειώσ' ὅλα τὰ μπουλούκια καὶ τραγ'δᾶν:

Γκαλή σ' ἡ ὥρα ἄφεντη μου κ' ἄργιόν' γκαλλίτερά σας
 ἰδῶ ξαφρίζουν τὸ φλουροὶ τ' ἄσῆμ' κὶ τὸ λογάρι,
 κὶ στῆ φλουριὸν τὸ ξάφρισμα βαρεῖα κοιμᾶτ' ἄφεντης.

Κὶ πῶς νὰ τὸν ξυπνίσουμι τὸν θκόν μας τὸν ἄφεντη ;
 5 Φιρᾶτε μῆλα δώδεκα, νεράντζα δεκαπέντι
 κὶ ἓνα κανκὶ ροῖδόσταφλο νὰ πιεῖ νὰ ξαγρυπνήσει.

(*Ἄν ἔχει ἄλογο*).

Ἄν ἦπτε καὶ ξαγρύπνισι τὸν μαῦρο του γυρεύει,
 χίλιοι βαστοῦν τὸν μαῦρο του καὶ χίλ' παρακαλᾶνε
 κ' ἄφεντης μας καμάρωνε δὲ θέλ' νὰ καβαλικίψει,
 10 γυρεύει σέλα μάλαμα τσολντάρι ἀσημένιο
 καὶ τὰ σκαλοπατήματα ὅλο μαργαριτάρι.
 Σᾶν ἔκανε καὶ ρίχτηκε σὺν φλάμπρος μέσ' τὰσκέρι,
 δὲν ἔπριπισ, ἄφεντη μου, νᾶσαι σὰ τοῦτ' τῆ χώρα
 μόν' ἔπριπισ ἄφεντη μου, νᾶσαι μέσα στὴν Πόλη.
 15 Ν' ὠρίζες χίλια γκάτεργα καὶ δυὸ χιλιάδες βάγκες,
 ν' ὠρίζες κ' ὄλ' τῆ Βηνητιά κὶ ὅλα τὰ Βηνητία.

(*Ἄν δὲν ἔχει ἄλογο*).

Ἄν ἦπτε καὶ ξαγρύπνισι τὴν ντάβλα του γυρέβει.
 Ἄφεντη μου, στῆ ντάβλα σου χρυσῆ καντήλα φέγγει.
 Ἄν βάνεις λάδι μοναχό, φέγγει τὴν ἄφεντιά σου,
 20 ἄν βάνεις λάδι καὶ κηρί, φέγγει τὸν κόσμον ὅλον.
 Φέγγει στρατῶτ' ὅπου περνοῦν, σ' διαβάτ' ἄπου διαβαίνουν,
 φέγγει καὶ σέν' ἄφεντη μου, στὴν κλίνη ποῦ κοιμᾶσαι.
 Νὰ κοσκινάσου τὰ φλουριά νὰ δορυμονᾶς τὰ γρόσια,
 κὶ τ' ἀποκοσκινήματα κέρνα τὰ παλλικάρια.
 25 Κέρνα τα ἄφεντη μ', κέρνα τα νὰ λὲν καλὸ γιὰ σένα.
 Πολλὰ εἴπαμε τ' ἄφεντ', νὰ ποῦμ' καὶ τὴν κυρά μας.
 Κυρὰ χρυσῆ, κυρὰ ὄγυρῆ, κυρὰ μαλαματένια,

κυρά μ', σάνταν στολίζουσαν στὸν ἀγιασμό νὰ πάγεις,
βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο κι τὸ φριγγάρ^ο ἀστήγη
30 κι τὸν μικρὸν Αὐγερινὸ καθάριο δαχτυλίδι.

Πουλά εἶπαμ' κι τὴν κυρά νὰ ποῦμ' κι τ' ἀρχοντόπλα.

Κυρά μ', τὴ δυχατέρα σου κυρά μ' τὴν ἀκριβῆ σου,
τὴν ἔλιζες τὴν χτένιζες στὸν ἀργαλειὸ τὴν στέλνεις·
δλόχρυσα τὰ μτάρια της κι' δλόργυρο τὸ χτένι τς

35 καὶ τὴ σαῖτα πῶρριχγε ὄλο μαργαριτάρι.

Ἀπὸ τῆς κόρης τὸν ἤχό, πὸ τ' ἀργαλειὸ τὸ βρόντο
σκαντάλισε τὸ νήλιο της κι' ἀργεῖ νὰ βασιλέψει.

—«Γιὰ ἔβγα ἥλιο, γιὰ νὰ βγῶ, γιὰ λάμπει γιὰ νὰ λάμπω
γιὰ δῶσιμ τις ἀκτίνες σου νὰ πὰ νὰ βασιλέψω.»

40 Κυρά μ', τὸ γυιὸ σ', τὸ γυιούτσικο σ' κυρά μ', τὸν ἀκριβὸ σου
τὸν ἔλιζες τὸν χτένιζες στὸν δάσκαλο τὸν στέλνεις
κι' ὁ δάσκαλος τὸν ἔδιρινε μὲ μιὰ χρυσῆ βεργίτσα.

Ὡρις ὦρις τὸν ἔδιρινε ὦρις ὦρις τὸν λέγει :

—Μικρέ μου, ποῦν' τὰ γραμματά σ', μικρέ μου, ποῦν' ὁ νοῦς σου ;

45—Τὰ γραμματά μ' μέσ' τὸ χαρτί κι' ὁ νοῦς μου πέρα διάβη
κι' ὁ νοῦς μου πέρα διάβητικε, πέρα στίς μαυρομάτες,
πῶχουν τὸ μάτι σὰν ἐλιά, τὸ φρούδι σὰν γαῖτάνι,
πῶχουν καὶ τὸ ματόφυλλο σὰν τῆς ἐλιάς τὸ φύλλο.

Καὶ μεῖς σὰς τραγουδήσαμε θεὸς νὰ σὰς φυλάγει

τ' χρόν'.

Ἄμα θὰ πάρουν τὸ δῶρο κι' βγοῦν ὄξου ἕνας ἀπ' τις τρανοὶ δίν'
τὸ ντουβὰ: «Πήραμι ἀπ' τὸν ἀφέντη μας μισὸ θριφτὸ κι' ἕνα φοῦρο
ψωμί, χίλια κσά⁽¹⁾ φλουριά πάντα γειὰ νᾶχ'. Καρδιά κεφάλι νὰ μὴν τὸν
πουνεῖ. Σηιῶντεεεεεεεε!»

(Κατ' ἀπαγγελίαν Χριστοδούλου Σταμπουλάκη)

Κάλαντα Ἁγίου Λαζάρου χωρῶς Δογάν· κισὶ

(Μαλγάρων)

Τὴ Πέμπτ' τοῦ προῖ (πρὸ τῶν Βαΐων) τὰ κοροῖτσια⁽²⁾ ποὺ θὰ χο-
ρέψουν τὸ Λάζαρο βγαίνουν καὶ μαζεύουν ἀπ' τὰ σπίτια τὰ ροῦχα τ'
Λάζαρο. Κι' οἱ γυναῖκες δίνουν τὰ γκιορντάνια τ'ς, σταυροῦδες, φοῦστες
(παιδιῶν), καρφίτσες, ποκάμσα, σοργοῦτσια⁽³⁾, ζαρηφλήκια⁽⁴⁾, κόπτρες,

¹⁾ κσά=χρυσᾶ

²⁾ Ἡλικίας 6—13 ἐτῶν. ³⁾ χάριτινα τριαντάφυλλα. ⁴⁾ ἀλυσσοιδίτσες μὲ φλουριά-

βαρβέτες⁽¹⁾, τεπελήκια⁽²⁾ και κορδόνια με ψιλές χάνδρες. Τοῦ βραδ' μιὰ π' ξαίρ' νὰ φκιάσ' τὸ Λάζαρο, παίρνει ἕναν κόπανο, τὸν βλάστηρ⁽³⁾, τοὺς δέν' σὰν σταυρὸ και τὸν φορᾶ πρώτα τὸ ποκάμσο κι' ὕστερα τις φοῦστες. Τσὰκ ὀλοκοντὰ τὸν βάλ' οὐλα τὰ στολιδία π' μαξεῦκαν τοῦ πρωί, τὸν κὰν' σὰν κοῦκλα στολισμέν' και τὸν δαγιανδὰν στὰ γιούκια. Τοῦ πρωί μαξεύουντι πάλ' τὰ κουρίτσια γυρίζουν στὰ σπίτια και τραγοῦν αὐτὸ τὸ τραγοῦδ' :

Καλὴν μέρα σας, καλὴν αὐγήτσα
[σας,
ἦρθε Λάζαρος, ἦρθαν τὰ Βάγια,
ἦρθε κι' ἀγγύπνος
τῆς γορασνίτσας μας,
σταυρωσταθήτσα μας, παλλικάρια
ἄλον δρογύρω κόσκια [μας,
κι' αὐγὰν κὶ πέντε πῆτες.
Σὲ τοῦτ' τὰ σπίτιαν τ' ἀψηλὰ
τὰ μαρομαροφκιασμένα

(ὄπου ἔχουν πρόβατα)

ἔδῶ εἶνε χίλιαν πρόβατα
και δυὸ χιλιάδες γίδια

Σημ. Ὅντας τραγοῦν τὰ κουρίτσια τρέμουν τὸ Λάζαρο, γιὰ νὰ κουνδουνίζουν τὰ στολιδία τ'.

Κατ' ἀπαγγελίαν Κωσταντινιάς Μπελλάκη ἡλικ. 13 ἐτῶν και μαθητριάς Λυγαριάς.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Δογὰν· κιδί (περιφερείας Μαλαγάρων)

1. Ὅταν παίρνουν τὴν νύφη

«Τί σ' ἔκαναν, κουρτσούλα μου, και σύμμασες τὰ ρούχα σ'
τὰ σύμμασες τὰ δίπλωσες και στὸν μποχστὰν ντὰ δένεις ;
Νοῖντι μάνα σ' σὲ μάλωσε, νοῖντι κύρη σ' σὲ διώχνει ;»

— «Νοῖντι, μάνα μ', με μάλωσε νοῖντι, κύρη μ', με διώχνει
τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια καρδιακὰ κείνα με λένε «σύρε

κια και νομίσματα πού βάζονται στὸ μέτωπο. (1) μεταξωτὰ κρέπια. (2) ἀσημένια πλάκα στρογγυλή σκαλιστὴ πού εἰκονίζει τὴν Παναγία ἢ ἄγιον. (3) βέργα πού τὴν χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ ἀνοιγμα τῶν φύλλων τοῦ ζυμαριοῦ.

στὸν ντόπο σου νὰ πᾶς σου».

Καὶ στὸ σκαφίδ' ποὺ ζύμωνα, ζυμῶστε καὶ χορτάστε,
καὶ στὸ τζακάκι ποὺ κάθουμουν, καθῆστε καὶ χωρέστε
καὶ στὴν κουπάνα π' ἔπλυνα, νὰ πλύνντε νὰ χορτάστε».

2. Ὅταν χορεύουν τὴν νύφη

Σὲ δροσερὸ βασιλικό,
νὰ πέσω πᾶν' νὰ κοιμηθῶ
φοβᾶμαι νὰ μὴ γκορεμιστῶ,
νὰ γένω γῆς καὶ χόματα
5 καὶ πετροπελεκύσματα.
Νὰ γένω βρούσες μὲ νερὸ
νᾶρθονται κόσμος γιὰ νερό.
Νᾶρθῆ κι' ἀφέντης βασιλιᾶς,
νερὸ νὰ μὴν τὸν δώσετε,
10 μόνο νὰ τὸν ρωτήσετε,
πόσα ντουγούνια ἔκανε

πόσες νυφάδες ἔπαιρνε.
— Ἐννιά ντουγούνια ἔκανε,
ἐννιά νυφάδες ἔπαιρνε
15 οὐλές ραγιάτ' τὸν ἔκαναν,
οὐλές ἀφέντ' τὸν ἔλεγαν,
κι' ὀλόμικρο νυφοῦλα του
ραγιάτι δὲν τὸν ἔκανε
ἀφέντη δὲν τὸν ἔλεγε
20 τὴν κάκισε τὴν πάντρεψε
τὴν ἔδωσε μέσ' τῆ Φραγκιά.

3. Τραπεζικό (1)

Νὰ πέταγα ψηλά ψηλά, ψηλά πᾶν' τὰ οὐράνια,
νὰ διῶ τὴν Πόλη πῶς καίεται τὰ κάστρα πῶς ρημάζουν,
πὸ μιὰ μεριά ντὴ δὴν' φωτιά πὸ τ'ν ἄλλη Χάρος τὴν παίρνει.
Πῆραν μανάδες μὲ παιδιὰ καὶ πεθερὲς μὲ νυφάδες,
5 πῆραν μιὰ χήρα παπαδιὰ μὲ δυὸ μὲ τρεῖς νυφάδες.
Ἡ μιὰ φορεῖ τὰ πράσινα κι' ἡ ἄλλη τὰ γαλάζια
κι' ἡ τρίτη ἡ μικρότερη δὲν ἔχ' καὶ τὶ νὰ βάνει,
πὸ τὸ φλουρι δὲν φαίνεται, πὸ τὸ μαργαριτάρι.
— «Νάιντι νύφη μ', περπάταγε πῶς περπατοῦσες πρῶτα,
10 τὰ ρουῖχα σου σὲ βάραιναν νοῖντι τάσημικά σου».
— «Τὰ ρουῖχα μ' δὲ μὲ βάραιναν νοῖντι τάσημικά μου,
τὸ ταῖρι μου μὲ βάρυνε τὸ ταῖρι μ' τὸ χαμένο».
— «Τὸ ταῖρι σ' μεῖς τὸ ἴδιαμε σ' ἓνα μεγάλο κάμπο,
μαῦραν μπουλιὰ τὸν ἔτρωγαν κι' ἄσπρα τὸν τριγυροῦσαν
15 κι' ἓνα πουλι καλὸ πουλι νὲ τρώγ', νὲ τρογυρίζει
στὸ κεφαλάκι τ' στέκονταν νήσκιο ποὺ τὸν κρατοῦσε.

1) Τραγουδιέται κατὰ τὴν ὥρα τοῦ τραπεζιοῦ γι' αὐτὸ λέγεται καὶ «τραπεζικό.»

- Γιὰ φάγε, γιὰ πὲ καὶ σύ, πουλί μ', γιὰ σήκω νὰ τρογοῦρῖσεις—
 --Γὼ ἔφαγα στὴ μάννα μου καὶ εἶμαι χορτασμένο.

4. Τραπεζικό

- Ἐγὼ εἶμαι ὄρφανὸ παιδὶ ἔχω καὶ χήρα μάννα,
 μένα μάννα μ' με στοίχισε ⁽¹⁾ σ' ἓνα παπᾶ κι' ἀφέντη,
 νὰ στέκωμαι νὰ τὸν κερνῶ νὰ τραγουδῶ νὰ πίνει.
 Πὸ τὸ πολὺ τὸ κέρασμα κι' ἀπ' τὸ πολὺ ραγιάτι ⁽²⁾
 5 τρεμτίσκει τὸ χεράκι τσου καὶ γκρέμει τὸ ποτῆρι.
 Νοῖντι σὲ πέτρα βάρει, νοῖντι στὴ γῆς ἀκοῦμπει,
 σὰν ἔκανε καὶ βάρει στ' ἀφέντη μας τὸ γόνα
 κι' ἀφέντης μας τὸ κάκισε γυρεύει νὰ μᾶς πουλήσει.
 —«Μὴ μᾶς πουλεῖς, ἀφέντη μου, καὶ μὴ μᾶς παζαρεύεις
 10 νὰ γέγω γῆς νὰ μὲ πατεῖς γιοφύρι νὰ διαβαίνεις,
 νὰ γένω κι' ἀργυρὸς μπαχτσές, νὰ πέφτεις νὰ κοιμᾶσαι,
 νὰ πέφτουν τ' ἄνθια σου ἀπάνου, τρογύρω στὸ σαρίκι σου».

5

- Λυὸ βασιλιάδες μάλωναν
 πῶς νὰ συμπεθεριάσουν
 καὶ τώρα π' συμπεθερίασαν
 κάθονται τρῶν καὶ πίνουν.
 5 Κόρη ξανθὴ σ' ραγιατέυε.
 —«Μάννα μ', κιᾶν ἔρθ' ὁ βασιλιάς
 πῶς θὰ τὸν ραγιατέψω ;»
 —«Σταυρῶσε τὰ χερίτσα σου
 καὶ στέκα σταυρωμένος
 10 στρῶσε γιοργκάνια ⁽³⁾ δώδεκα
 καὶ μαξιλάρια πέντε».
 —«Μάννα μ' κιᾶν ἔρθ' βασιλίσα.
 πῶς νὰ τὴν ραγιατέψω ;»
 —«Σταυρῶσε τὰ χερίτσα σου
 15 καὶ στέκα σταυρωμένος,
 στρῶσε γιοργκάνια δώδεκα
 καὶ μαξιλάρια πέντε».

6. Τοῦ χοροῦ.

- Τοῦτος ἔρημος χειμῶνας
 οὔλο γιὰτ' ἐμένα κάνει,
 πῶχο τὰ παιδιὰ μ' στὰ ξένα,
 τὰ τουφέκια μ' γιομωμένα,
 5 τὰ σπαθιὰ μ' ξεγυμνωμένα.
 Πέντε μῆνες κι' ἓνα χρόνον
 στὴν ἀγάπη μου δὲν πῆγα,
 πόψα κίνησα καὶ πῆγα
 τὴν ἀγάπη μ' δὲν τὴν ἦρα,
 10 μοῦπαν πάει στὸ πανηγύρι,
 στὸ Ζαλοῦ Ζαλοῦ παγκύρι
 πῶς κοιμῶνται δίπλες δίπλες
 σὰν τὸ φεῖδι στὸν προσήλιο
 σὰν τὸν χορνιαχτὸ στ' ἄλωνι.

¹⁾ Μὲ συμφώνησε. ²⁾ Ὑπερσεία (λ. τουρκικὴ). ³⁾ Παπλώματα (λ. τ.).

7

Σὲ τοῦτ' τ' ἄλῳνι τὸ πλατὺ
τρανὸς χορὸς ποὺ γίνεται,
πολὺς κόσμος μαζώνεται.

5 Νάχα μῆλο νάχα ρόιδο,
νὰ τῶριχνα μεσ' τὸ χορὸ
νὰ ξεδιπλώσουν τὸ χορὸ
νὰ διῶ τν' ἀγάπ' ὅπ' ἀγαπῶ,

πὸ τίνος χέρι πιάνεται.

Πὸ τὸ Γιῶρ' τὸ χέρι πιάνεται,
10 τὴν ἔσφιξε στὸ χέρι τς,
μελάνιασαν τὰ νύχια τς,
τρίζουν τὰ δαχτυλίδια τς,
βροντᾶν τὰ μπλεξίγια τς.

8

Φέτο τὸ καλοκαιράκι
θέλ' νὰ γίνω ἕνα μπολάκι
στά οὐράνια ν' ἀνεβαίνω
καὶ στίς κάμπ' νὰ κατεβαίνω.

5 Λεμονιὲς πολλὲς ποτίζω
καὶ λεμόνια δὲν ὀρίζω

τάχ' ἀγὰς μ' μετρημένα,
στὸ τεφεῖρι περασμένα,
στὸ τσαρσί νάμαθιασιμένα,

10 λάτε νὰ παζαρευτῆτε
στά λεμόνια στά ληλούδια

9

Γιάννης πῆρε πάει στά ξύλα
στόχεσε τὸ μπαλά στο σπίτι
γύρισε νὰ πὰ νὰ τὸν πάρει
πλάγιασε πὸ πκάτ στὸν ἦσκιο

5 μπῆκε καὶ ὀχιά στο στόμα τ'

τὸ χαμπὲρ πάει στὴ μάνα τ',
τὸ χαρτί στὴν ἀδερφή του,
τ'ἄκσε μάνα τ' καὶ ἡ ἀδερφή του
ἔκλαιε κι' ἡ γιabuκλου του.

(Κατ' ἀπαγγελίαν τῆς δεσποινίδος Μαρίας Μπελλάκη)

Παραδόσεις

(Δογάν — κιόι — Μαλγάρων.)

1

Κάποτε ὁ Χριστὸς μεταμορφώθηκε σὲ γέρο καὶ γυρίζοντας στά χω-
ράφια εἶδε ἀπὸ μακρὰ ἕνα γεωργὸ ποὺ ὄργωνε. Πῆγε κοντά του καὶ κύ-
ταξε πὼς ὁ γεωργὸς ὀργώνοντας βαστοῦσε τὸ ἀλέτρι πάντα μὲ τὸ ἴδιο χέρι,
ποὺ ἢ μιὰ ἀλετριὰ γίνονταν σωστὴ (πέτοῦσε χῶμα), ἐνῶ ἢ ἄλλη πῆ-
γαινε στά ἄδεια. Πάντα ἀπὸ ἕνα μέρος ὄργωνε. Ἔκανε δηλ. δυὸ ἀλε-
τριὲς ποὺ ἢ μιὰ πῆγαινε χαμένη. Γυρίζει λοιπὸν καὶ τὸν λέγει: — «Γιατί,
μπάρμπα, ὀργώνεις ἔτσι καὶ χάνεις τίς μισὲς ἀλετριεῖς; Για κῦττα. Ὅταν
θὰ πᾶς ὀργώνοντας στὴν ἀκρὴ τοῦ χωραφιοῦ, πιάσε τὸ ἀλέτρι μὲ τᾶλλο
σου χέρι, πὲς «ὄστα» τὰ βόδια νὰ γυρίσουν ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ βύ-

«Ήθελε τὸ ἀλέτορι σου πάλι νὰ ὀργώνει.» Τῶκανε ὁ γεωργὸς καὶ κύτταξε πῶς ἔτσι πού τὸν ὠδήγησε ὁ γέρος ἦταν πιὸ καλά, γιατί ἔκανε διπλῆ δουλειά, ἐνῶ πρὶν μὲ τὸν ἴδιο κόπο ἔκανε τὴ μισή. Καὶ ἔτσι ὀργώνουν ὡς τὰ σημεῖρα οἱ γεωργοὶ μὲ τὴν ὀδηγίαν τοῦ γέρου (Χριστοῦ).

Ἀπὸ κεῖ ὁ Χριστὸς πῆγε στὸ χωριὸ σ' ἓνα σπίτι πού ὑφαίνε μιὰ γυναῖκα στὸν ἀργαλειὸ πανί. Ἡ γυναῖκα ρίχνοντας τὴν σαῖτα τὴν ἔρριχνε πάντα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά π. χ. ἀπὸ τὴ δεξιά. Βγαίνοντας ἡ σαῖτα στὸ ἀριστερὸ μέρος ἔκοβε τὴν κλωστή καὶ πάλι τὴν ἔρριχνε ἀπὸ τὴ δεξιά. Ἔτσι ὑφαίναν τότε. Τὴν λέγει ὁ γέρος (Χριστὸς).—«Γιατί, κυρά μου, ὑφαίνεις ἔτσι ; Κύτταξε. Ὅταν βγαίνει ἡ σαῖτα στὸ ἀριστερὸ μέρος, μὴν κόβεις τὴν κλωστή, παρὰ ἄρπαξέ τὴν μὲ τὸ ἀριστερὸ σου χέρι, στήλνέ τὴν πρὸς τὰ δεξιά καὶ ἔτσι θὰ ὑφαίνεις πιὸ πολὺ, παρὰ πού τὴν κόβεις τώρα». Δοκίμασε ἡ γυναῖκα καὶ εἶδε πῶς ἔτσι πού τὴν ὠδήγησε ὁ γέρος ἦταν πιὸ καλλίτερα. Καὶ ἔτσι ὑφαίνουν ὡς τὰ τώρα.

Ὁ Χριστὸς πάλι μὲ ἄλλη μορφή τραβήξε κατὰ τὰ χωράφια καὶ πῆγε στὸ γεωργὸ πού ὀργωνε καὶ τὸν ρωτᾷ :—«Δὲ μοῦ λές, μπάμπια, ποῖος σοῦ ἔδειξε καὶ ὀργώνεις ἔτσι ;

—«Νὰ κάποιος γέρος περνοῦσε ἀπ' δῶ καὶ κείνος μὲ ἔδειξε» ἀπήντησε.

—«Ἄφου εἶνε ἔτσι, τοῦ λέγει ὁ Χριστὸς, νὰ εἶσαι εὐλογημένος καὶ κάθε φορὰ τόση δουλειὰ νὰ κάνεις, πού νὰ τὴν φορτώνεις στὸ ἀμάξι σου καὶ νὰ μὴ χωρᾷ» Πολλὴ δηλαδή. Πῆγε καὶ στὴ γυναῖκα πού ὑφαίνε ἔτσι πῶς τὴν παράγγειλε πρὶν καὶ τὴν ρώτησε· «Ποῖος σοῦ ἔδειξε, κυρά μου, νὰ ὑφαίνεις ἔτσι ;»

—«Μονάχη μου τὸ βροῖκα» ἀπάντησε ἐκείνη. Γυρίζει τότε καὶ τὴν λέγει· «Σὺ νὰ ὑφαίνεις ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ ὅλη τὴν δουλειὰ πού θὰ κάμεις μόλις νὰ χωρεῖ στὴν ἀμασχάλη σου». Καὶ ἀπὸ τότε ὁ γεωργός, ὅταν ὀργώνει, κάνει πολλὴ δουλειὰ καὶ φαίνεται, ἐνῶ ἡ γυναῖκα ὅσο καὶ ἂν ὑφαίνει μπορεῖ νὰ τὸ χωρέσει στὴν μασχάλη της ἀπὸ κάτω.

(Κατὰ διήγησιν Κυριαξῆ Κουκάκη ἡλικίας 79 ἐτῶν.)

2

Στὸν καιρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου βλέποντας ὁ διάβολος ὅτι ὁ Θεὸς ἔφκιασε ἄνθρωπο, θέλησε κι' αὐτὸς νὰ κάνει κανὰ ζῶο. Καὶ ἔφκιασε τὸ λύκο, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν δώσει ζωή καὶ ἔτσι τὸν πῆγε στὸν Θεὸ προστὰ καὶ τὸν εἶπε πῶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν βάλει ζωή. Τότε ὁ Θεὸς βλέποντας κατὰ τὸν λύκο, τὸν ἔκανε μὲ τὸ στόμα του «Ποῦφ» καὶ ὁ λύκος ζωντάνεψε. Τὸν παράγγειλε δὲ στὸ ἐξῆς νὰ κυνηγᾷ τὸν πλάστη του, τὸν διάβολο. Τὸν κρέμασε κατόπι ἓνα κουδοῦνι στὸ λαιμὸ καὶ

τόν ἔδωσε τὴν ἄδεια νὰ τρώγει κάθε μέρα ἀπὸ ἓνα πρόβατο. Τὰ πρόβατα τότε ἦταν σὰν ἄγρια, τὰ ἔπιανε δηλ. ἡ μύγα (οἰστρός), ὅπως πιάνει τώρα τὰ βώδια, ἐνῶ τὰ βώδια ἦταν ἡμερα σὰν τὰ πρόβατα ποὺ δὲν τὰ πιάνει ἡ μύγα.

Μιά μέρα ὁ Θεὸς πῆρε μορφή ἀνθρώπου, πῆγε σ' ἓνα ἀγελαδάρη καὶ τὸν ρώτησε ἂν βρίσκεται ἐκεῖ κοντὰ καμμιὰ βρούση νὰ ξεδιψάσει. Ὁ ἀγελαδάρης περιφρονητικὰ σήκωσε τὸ δεξί του πόδι καὶ τὸν ἔδειξε μὲ τὸ πόδι τὸ μέρος ποὺ ἦταν ἡ βρούση λέγοντας: «Ντέ ἐ ἐ ἐ ἐ ἐκεῖ εἶνε». Σηκώθηκε ἀπ' ἐκεῖ ὁ Θεός, πῆγε σ' ἓνα τσομπάνη ποὺ βόσκαε πρόβατα καὶ τὸν εἶπε: — «Δὲ μοῦ λές, καλέ μου ἄνθρωπε, ἔχει ἐδῶ πέρα κοντὰ καμμιὰ βρούση νὰ πιῶ νερό;» — «Ἐχει μπάρμπα νά, βάστα τὴν φλογέρα μου καὶ φύλαγε τὰ πρόβατα καὶ γὼ θὰ πάγω νὰ σὲ φέρω νερό· κύτταξε ὅμως σὰν ἔρτει ὁ λύκος, μὴν τὸν διώχνεις, παρὰ δὲς τον ἓνα πρόβατο νὰ φάγει καὶ δὲν πειράζει». Ἐφυγε ὁ τσομπάνης καὶ ὁ Θεὸς ἄρχισε νὰ λαλεῖ τὴ φλογέρα, ὅπου τὰ πρόβατα ἠμέρεψαν καὶ ἦσαν γύρω του καὶ βοσκοῦσαν. Τότε ἦρτε καὶ ὁ λύκος καὶ θέλησε νὰ πάρει κανὰ πρόβατο. Σὰν τὸν εἶδε ὁ Θεὸς τὸν χτύπησε μιὰ μὲ τὴν φλογέρα, τὸν ἔριξε πίσω του δυὸ πέτρες, ποὺ γένηξαν σκυλλιά καὶ τὸν κυνηγοῦσαν. Καὶ ἀπὸ τότε ἡ μύγα ἀπὸ τὰ πρόβατα πῆγε στὰ βώδια καὶ τὰ πιάνει τὴν ἀνοιξη, γιὰ τὴν κακὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀγελαδάρη, ἐνῶ τὰ πρόβατα ἠμέρεψαν. Τοῦ λύκου πάλε ἡ ράχη κι' ὁ λαιμὸς ἀπὸ τότε σκλήρουναν καὶ δὲν λυγοῦν, ἐξ αἰτίας ποὺ τὸν χτύπησε ὁ Θεὸς μὲ τὴ φλογέρα καὶ τὰ σκυλλιά τὸν ἐχθρεύονται πολὺ.

Ὁ λύκος μὲ τὸ νὰ εἶχε στὸ λαιμὸ του τὸ κουνδοῦνι δὲν κατώρθωνε νὰ βρεῖ κυνήγι, γιὰ τὴ ζῶα ἄκουαν ἀπὸ μακριὰ τὸ κουνδοῦνι καὶ ἔφευγαν· κι' ἔτσι κατήντησε νὰ ψοφήσει ἀπ' τὴν πείνα. Τὸν βρῆκε μιὰ καρακάξα λιγοθυμισμένο καὶ τὸν εἶπε ὅτι θὰ τοῦ τὸ λύσει τὸ κουνδοῦνι, ἂν ἀπὸ τὰ κυνήγια του ἀφήνει καὶ ἓνα μέρος γι' αὐτήν. Τὴν ὑποσχέθηκε ὁ λύκος καὶ ἡ καρακάξα ἔβγαλε τὸ κουνδοῦνι ἀπ' τὸ λαιμὸ του. Γι' αὐτὸ ὡς τὰ τώρα ἡ καρακάξα παρακολουθεῖ τὸν λύκο καὶ ὅπου κρυφτῆ ὁ λύκος αὐτὴ βρίσκεται πάντοτε κοντὰ του, γιὰ νὰ φάγει τίποτε ἀπομεινάρια.

(Κατὰ διήγησιν Χριστοδούλου Σταμπουλάκη ἡλικίας 35 ἐτῶν)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. *Θρήνος*

Κλαίγουν τ' ἀηδόνια τῆς Βλακιᾶς, καὶ τὰ πουλιὰ στὴν Δύση,

Κλαίγουν ἀργά, κλαίγουν ταχιά, κλαίγουν τὸ μεσημέρι.

Κλαίγουν τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν βαριά κρουσμένην,

ἀπὸ τὴν ἐκρουσέψανε, τῆ ἑτρεῖς ὄρταις τοῦ χρόνου.

5 Τοῦ Χριστουγέννου γιὰ κηρί, καὶ τοῦ βαίτου γιὰ βάρια,

καὶ τῆς Λαμπρῆς τὴν Κυριακὴν γιὰ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa von Johann Wilhelm, Zinkeisen.

Hambourg 1840 Erster Theil σελ. 220.

2

Τ' ἀηδόνια τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰ πουλιὰ τῆς Δύσης

Κλαίγουν ἀργά, κλαίγουν ταχιά, κλαίγουν τὸ μεσημέρι,

κλαίγουν τὴν Ἀντιριανούπολιν, τὴν κολυκρουσεμένην,

ὁπούτηνε κρουσέψανε τίς τρεῖς γιορταῖς τοῦ χρόνου.

5 Τοῦ Χριστουγέννου γιὰ κηρί καὶ τοῦ Βαγιά γιὰ βάρια,

καὶ τῆς Λαμπρῆς τὴν Κυριακὴν γιὰ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

(Ταχυδρόμος Ἀδριανουπόλεως 1920 ἀριθ. 18 ὑπογ. Α.)

Φέρει εἰς τὴν σημείωσιν : πιθανῶς οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι νὰ ἐννοοῦν πτὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἄλωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ 1205, ἥτις ἐγένετο τὴν ἐβδομάδα τοῦ Πάσχα. (!!!)

ΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

3. *Ἡ Παπαδοπούλα.*

Τοῦ Παπᾶ ἡ θυγατέρα ἦταν χοντροκουλαρέσσα,

πέντε ἀμάξια τὴν τραβοῦσαν μὲ τὸν Δήμου δεκαπέντε.

Ὅσο νὰ τὴν πᾶν ὅτὸ σπίτι, δὲν χουροῦσεν ἀπ' τὸν πόρτα,

ξήλουσαν τὰ παραστάτια, κ' ἔβαλαν τὴν νύφη μέσα.

5—Σὺ καλὴ μου πεθερίτσα, βάν' ἕνα φαγὶ νὰ βράσει,

στὸ μικρὸ τὸ καζανάκι ὁποῦ παῖο' πουλὺ καὶ λίγου,

ὄπου παίρ' τὰ δυὸ τὰ βρόδια καὶ τὴν μαύρην ἀγελάδα.
Ἔκατοι κ' ἢ νύφ' νὰ φάγει, στὸ μισότς τὸ δόντ' δὲν πάει.

—Σὺ καλή μου πεθερίτσα, βάν' ἕνα κρασί νὰ πιῶμε,
10 στὸ μικρὸ τὸ βαρελάκι, ὄπου παίρ' πουλὸ καὶ λίγου
ὄπου παίρ' τρακόσια μέτρα.

Ἄν τὸ σήκουσ' ἢ τυφούδα, κ' ὁ λημὸς τῆς δὲν ἐβροάκη.
—Σὺ καλή μου πεθερίτσα, βάν' τὴν νύφ' νὰ κατουρήσει.
Πάν' τὰ σπίατα σὰν καράβια τὰ πηθιά σὰν κουψιλίδια,
κ' οἱ καιμένες Ἀϊλεξίδες ἔπλιξαν σὰν τὰ ψαράκια.

4

Ἄιντε γιούργια, ἄιντε γιούργια,
κ' ὁ χορὸς θέλει τραγούδια.
Τὴν γῆ κάμνου γιὰ κρεββάτι,
καὶ τὴν πέτρα μαζιλάρι,
5 γιὰ τὴν δόλια τὴν ἀγάπη.
Εἶνε χρόνια δὲν τὴν εἶδια,
παραπίν' ἀπ' τὴν βδομάδα.
Ψὲς τὴν εἶδια στὸ πηγάδι,
κ' ἀπρουψὲς μὲς στὰ κουρίτσια.

10 Ρίχνου μῆλου, ῥίχνου ῥῶϊδι,
Νιραντζιά μ' ἀπουλουγήθηκη.
Κόψι, κόρη μ', τὸ νιραντζῆς
γιὰ νὰ δγείς τὴν κόρη μέσα,
πὼς ἀνθίζ' καὶ λουλουδίξει

15 πὼς πρασινοκιτρινίζει,
σὰν τοῦ Μάη τοῦ λουλουδι,
σὰν τ' Ἀπρίλι τὸ ζουμποῦλι,

5

Νὲρ Κρούου ἀγέρας φύσηξε, ποῦ μὲς' ἀπ' τὴν αὐλή μου,
Νὲρ Πῆρε τὸ φεσάκι μου, ποῦ πάν' π' τὴν κεφαλή μου.
Νὲρ Κ' ἢ κεφαλή μου μάλαμμα, καὶ τὰ μαλλιά μ' μετᾶξι,
Νὲρ Κι' ἀσημένιου ἀγαλιός, μαλαμματένιου χτένι.
5 Νὲρ Ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἢ Πέροδικα, ποῦ κελαῖδεῖ καὶ φαίνει ;
Νὲρ Δικός μου εἶν' ὁ ἀγαλιός, δικό μου καὶ τὸ χτένι
Νὲρ Διζή μ' εἶνε ἢ πέροδικα ποῦ κελαῖδεῖ καὶ φαίνει.

6

Φέτους τοῦ καλουκαιράκι,
κυνηγοῦσ' ἕναν πουλάκι,
κυνηγοῦσα, λαχταροῦσα,
νὰ τὸ πιάσω δὲν μποροῦσα.
5 Ἐρριξα τὴν ξώβεργά μου,

ἦρτε τὸ πουλι κοντά μου,
Ἔκατοι στὰ γόνατά μου,
Ἐσκηψα νὰ τοῦ φιλήσου,
καὶ φλουρὶ νὰ τοῦ δοῦδίσου.

7

Γὼ ἦμαν ὄρφανὸ πηδάκι,
ποῦ νὰ τῶβρω τὸ φλουράκι ;
Στὰ οὐράνια θ' ἀνέβου

τις ἀγγέλ' θὰ κατιβάσου,
5 καὶ τὴν θάλασσα θ' ἀδιάσου,
θὰ τὴν κάμνου περιβόλι,

θά φυτεύου δειδρουλάκια,
λιμουνές, πουρτουκαλάκια.

Ἦρτι κλέφτης νὰ τὰ κλέψει.

10-Κλέφτη μου, μὴν κλέφτς τὰ
[μῆλα,

μὴν κουρδουκυλιᾶς τὰ φύλλα,
τ' ἄχ' ὁ ἀγάς μας μετῶμένα,
κ' ἢ κυρά μ' λογαριασμένα,
στὸ τιφτέρι πιρασμένα,
15 ἓνα ἓνα μιτωμένα.

8

Μένα ἢ μάννα μου μ' ἀρραβώνιασι
μ' ἀρραβώνιασι καὶ μὲ πάντριψι
κάτου στὴν Βλαχιά κ' εἰς τὴν Ρουμανιά.

Ἔχου πιθερά, ἔχου πιθιρό,

5 πιθερά μ' εἶνι πιροφάρμακη,

πιθερός μ' εἶνι μέλ' καὶ ζάχαρη,

τ' ἀντραδέρφια μου τὰ κουντόχρονα,

τὰ κουντόχρονα, τὰ πιρήφανα.

Γὼ νερὸ φέρονσ', κεῖνα τᾶχυναν.

10 Γὼ ψουμι ζυμώνου, κεῖνα τῶρριχαν.

—Σύρ' νύφ', γὰ νιαρὸ τὰ μισάνυχτα.

Πέτεινους λαλεῖ, τὸ στοιχειὸ βγαίνει.

Βρίσκου τὸ στοιχειὸ κεῖ ποὺ λούνιτι,

κεῖ ποὺ λούνιτι καὶ χινίζιτι,

15 μ' ἀργυρὸ τάσι, μὲ χρυσὸ χτένι.

9

Λιμονιές πολλές πουτίζου,
καὶ λιμόνια δὲν οὐρίζου.

Κάτ' στὶς λιμουνιας τὴν ρίζα
τρεῖς κουπέλες λουγυροῦσαν

5 καὶ οἱ τρεῖς γαλιὰ κρατοῦσαν,
παλλικάρια τῆς ρωτοῦσαν:

Ποιὰ εἶν' ἄσπρη, ποιὰ εἶν' ροῦσα

ποιὰ εἶνι γαϊτανόφρυδοῦσα
Τοῦ παπᾶ ἢ θυγατέρα,

10 καὶ τοῦ Διάκου περιστέρα,

ὅταν λέγει νὰ πιτάξει,

πέντι πέρδικες θὰ φτάσει

κι' ἄλλις πέντι θὰ προφτάσει.

10

— Τρελαίνουμι, μανούλα μου,
γὰ μιὰ γειτονοπούλα μου,
πέντε χρόνια τὴν ἀγαπῶ,
κι' ἀντρέπομαι νὰ τῆς τὸ πῶ.

5 Σύρε, μάννα μ', καὶ πέ της το
κρυφὰ κουβεντιασέ της το.

— Μετὰ χαρᾶς σου, γιόκα μου,
νὰ πάρω καὶ τὴ ρόκα μου,

Παίρνει τὴ ρόκα της καὶ πάει,
10 βρίσκει τὴν κόρη, ποὺ κεντάει.

— Καλημέρα σου, λυγερή,

— Καλῶς τὴν μάννα τὴν χρυσιή.

— Κόρη μ' ὁ γυιὸς μου σάγαπεϊ,
κι' ἀντρέπεται νὰ σὲ τὸ εἰπεῖ.

15 — Ἄν μ' ἀγαπᾶ κι' ἀντρέπεται,
στὸ σπῆτι μ' γιατί ἔρχεται;

Πές τον νὰ μὴν ἀντρέπεται,
μάλιστα νὰ συχνοῦρεται.

Πές τον νᾶρθ' αὔριο τὸ πρωί,
20 νὰ πιοῦμε τὸν καφέ μαζί.

11. Ἡ Παναγιώτα

Ἡμέρα ἦταν βροχερή, μὲρ Παναγιώτα,
ἄχ κ' ἡ νύχτα βουρκομένη.

Τὶ κακόπαθες, κατῆμένη!

Τὴν ἀντικρούζουν τρεῖς Τουρκιά τὴν Παναγιώτα.

5 Ἄχ καὶ τρεῖς Ἀρβανιτάδες.

Τὰ σκυλιὰ τὰ Μωραΐττα.

— Δόσι μας ἓνα φίλημα, μὲρ Παναγιώτα:

δόσι μας καὶ μαῦρα μάτια,

γιὰ σὲ κέμνουμι ζουμμάτια.

10— Δὲν σᾶς ἐδίνω φίλημα, Τουρκαρβανίτες,

δὲν σᾶς δίνω μαῦρα μάτια,

κι' ἄς μὲ κάνετε ζουμμάτια.

-- Ἀγάλι' ἀγάλια πιάστε τὴν τὴν Παναγιώτα,

ἄχ γιὰτ' εἶνι βαρημένη,

15 τί καλὸ παιδὶ θὰ γένει.

Ἐνας τὴν πιάν' ἀπ' τὰ μαλλιά τὴν Παναγιώτα

ἄχ κ' ὁ ἄλλος ἀπ' τὰ χέρια,

μπαίνουν, βγαίνουν τὰ χαντσέγια.

12

Κάτω στὸ Τύρναβο

κ' εἰς τὸ Βελιγράδι,

χόρευαν οἱ ἔμορφες

κ' ἔσυρναν καμάρι.

5 Ἦταν καὶ μιὰ ἔμορφη

σὰν ἥλιος σὰν φεγγάρι.

Τοῦρκοσ τὴν ἀγάπησι

θέλει νὰ τὴν πάρει.

— Πάρτουνα, κόρη μου,

10 τὸν Τοῦρκοσ ἀντρα,

νὰ σὲ φωνάζουνε

Χανίμ Σουλτάνα.

— Δὲν τότε θέλω

ὅ,τι κ' ἂν γένω.

15 Στὸ πηγάδι οἰχνοῦμι

Τοῦρκο δὲν παίρνω.

— Κουγιουμτζῆ ὀλόρουμ,⁽¹⁾

Μπὲν σενὶ μπουλούρουμ.⁽²⁾

— Πάρτουνα, κόρη μου,

20 τὸν Τοῦρκοσ ἀντρα,

νὰ σὲ φωνάζουνε

Χανίμ Σουλτάνα.

— Δὲν τότε θέλω,

δὲν τότε παίρνω.

25 Πέρδικα γίνοῦμι

στὰ δάση μπαίνω.

— Μπὲρ Ἀβτζῆ ὀλόρουμ,

Μπὲν σενὶ μπουλούρουμ.

— Πάρτουνα, κόρη μου,

30 τὸν Τοῦρκο ἀντρα,

¹⁾ Γίνομαι. ²⁾ Σὲ βρίσκω.

- νά σέ φωνάζουνε
Χανίμ Σουλτάνα.
—Στό ποτάμι ρίχνουμι
Τουῦρκο δὲν παίρνω.
35—Καϊκτσῆ ὀλόρουμι,
Μπὲν σεὶ μπουλούρουμι.
—Πάρτουνα, κόρη μου,
τὸν Τουῦρκο ἄντρα,
νά σέ φωνάζουνε
40 Χανίμ Σουλτάνα.
—Ψαράκι γίνομαι
στὴν λίμνη πέφτω
—Μπαλικτσῆ ὀλόρουμι
Μπὲν σεὶ μπουλούρουμι.

13

- Ἔνα Τουρκὶ Τουρκόπουλο, ἕνα βασιλοπαίδι,
μὰ ρωμνιοπούλα ἀγάπησε καὶ θέλει νὰ τὴν πάρει,
κ' ἡ ρωμνιοπούλα δὲν τὸν θέλ' οὐδὲ τὸν ἀγαπεί·
παίρνει τὰ ὄρη τὰ βουνά τὰ ἔρμα τὰ μπαλκάνια·
5 Τὸν Ἀϊγεώργη ἀντίκρυσε στέκει καὶ τὸν ρωτάει.
—Σύ, Ἀϊγεώργη, ἀφέντη μου, κρύψε με ἀπ' τὸν Τουῦρκο,
νά σοὶ καπνίσω μάλαμμα, κ' ὄλο καθάριο ἄσῆμι.
Ραγίσανε τὰ μάραμα καὶ κρύφθηκεν ἡ κόρη.
Νὰ καὶ ὁ Τουῦρκος πῶρχεται μὲ τ' ἄλογο στὸ χέρι.
10 Τὸν Ἀϊγεώργη ἀντίκρυσε στέκει καὶ τὸν ρωτάει.
—Σύ, Ἀϊγεώργη ἀφέντη μου, φανέρωσε τὴν κόρη,
νά φέρω ἀμάξια τὸ κηρὶ κ' ἀμάξια τὴν θυμιάμα
καὶ μὲ τὰ βουβαλόπεισα νὰ κουβαλοῦν τὸ λάδι,
νά βαφτιστῶ σὰν Χριστιανὸς μέσα στὴν κολυμβήθρα.
15 Ραγίσανε τὰ μάραμα καὶ φάνηκεν ἡ κόρη,
τὴν πιάν' ὁ Τουῦρκος πτὰ μαλλιὰ καὶ σ' ἄλογο τὴν παίρνει,
—Ἄφσε με, Τουῦρκο, ἀπ' τὰ μαλλιὰ, καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὸ χέρι·
ἄλλον κ' ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ, σὺ εἶσαι δικό μου ταῖρι.

14

- Ἔνα πουλάκι ἕκατσι στῆς κερασιάς τὴν ρίζα,
ἕκατσι συλλογίζεται ποιόναν θὰ βγάλουν πρῶτον,
ποιόναν θὰ βάλλουν βόηβοδα στὸν σκλαβωμένον τόπον.
Ἐβαλαν ἄλλον βόηβοδα, ἔβαλαν ἄλλον πρῶτον
5 γι' αὐτὸν τὸν χρόνον π' ἄρχισε στὸν σκλαβωμένον τόπον.
Πότε νὰρθεῖ ἡ ἀνοιξη, τοῦ Μάη τὸ καλοκαίρι,
νά πρασινίσουν τὰ βουνά, νὰ λουλορδίσουν οἱ κάμποι,
ν' ἀνοίξουν τὰ τριαντάφυλα, τὰ κόκκινα καὶ τ' ἄσπρα,
τὰ κίτρινα τὰ γιασεμνιά, τὰ μοσχομουρισμένα.
10—Σηκῶτε, παλλικάρια μου, σηκῶτε, λεβεντάδες,
θὰ πᾶμε νὰ πατήσουμε τοῦ Οὐζοῦν-κεοπροῦ τὰ μέρη,

ἐκεῖ πού εἶνε ἔμορφες καὶ ὄλο μαυρομμάτες
 θὰ πάρουμι μάννες μὲ παιδιὰ καὶ πεθερὲς μὲ νύφες.
 Θὰ κλαῖν' ἢ μάννες γιὰ παιδιὰ κ' ἢ πεθερὲς γιὰ νύφες,
 15 τὰ χάνια γιὰ ἀλόγατα κ' οἱ ἀργαλοὶ γιὰ νύφες.
 Σι' αὐτὸν τὸν χρόνον τὸν καλὸν νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε,
 Θεὸς τὸ ξέρει ὡς ἀποχρόν, γιὰ ζοῦμε γιὰ δὲ ζοῦμε,
 γὰ ἄν τὸ ἔχ' ἢ Μοῖρα μας στὸν ἄλλο κόσμον πᾶμε.

15. Ἡ Παναγιώτα

—Τι ἔχεις Παναγιώτα καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς
 καὶ μένα τὸν πατέρα σου, γιατί δὲν μὲ τὸ λές ;
 —Πῶς νὰ στὸ εἰπῶ πατέρα. πῶς νὰ στὸ διηγηθῶ,
 δὲν ξέρεις ἀπὸ ἀγάπη κι' ἀπὸ καρδιάς καὶ μὸ.
 5 Ἔνας μὲ ἀγαπάει, τὸν ἀγαπῶ καὶ γώ,
 δὲν εἶν', πατέρα, ξένος, δὲν εἶνε μακρινός,
 μόν' εἶνε ὁ Βασιλάκης τῆς ἀδελφῆς μ' ὁ γιός.
 —Τὴν πᾶνει ἀπ' τὰ μαλλιά της, τὴν πᾶει στὸ γιᾶλό,
 τρεῖς μαχαιριές τὴν δίνει στὸ δεξιό τς πλευρό.
 10 Φωνάζει τὰ κορίτσια νὰ τὴν ἀλλάξουνε
 καὶ τὰ παλιγκαράκια γιὰ νὰ τὴν θάψουνε.
 Ὅταν τὴν κατεβάσαν ἀπὸ τὴν σκάλα της,
 μικροὶ μεγάλ' ἐκλαῖγαν τὴν ὠμορφάδα της.
 Ὅταν τὴν κατεβάσαν μέσα στὴν ἐκκλησιά,
 15 οἱ παπάδες ἀπ' τὴν λύπη τς ἐσβῆσαν τὰ κηριά.
 Ὅταν τὴν ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ καπηλειό,
 ὁ Σκυλοβασιλάκης εἶχ' ἕνα μπεκρηλιό.
 Ὅταν τὴν κατεβάσαν μέσα στὴν μαύρη γῆ,
 μικροὶ μεγάλοι ἐκλαῖγαν τ' ἀγγελικό τς κορμί.

16

Μωρὲ παιδιὰ, μωρὲ παιδιὰ	δόσε με τὰ ἄνθη σου,
τόσχες ράφτουν στὴν Βλαχιά.	νὰ ιτυθῶ, νὰ στολισθῶ
Ὅλη μέρα ἔρραφταν	10 καὶ νὰ πάγω στὸν χορὸ,
καὶ τὸ βράδυ ἔσκαφταν,	νὰ ἰδῶ, μηλίτσα μου,
5 καὶ τὸ χῶμα πῶβγαζαν	τὸ κορίτσι π' ἀγαπῶ.
τὸ πηγαῖναν στὴ μηλιά.	Κόρη μ' πῶς στολίζεσαι.
Νὰ μηλιά, τὸ χῶμα σου,	Κόρη μ' πῶς χτενίζεσαι.

17. Κανελόρριζα

Κάτω στὸ γιᾶλό, κάτω στὸ περιγιάλι,

ἀγαποῦσα μὰ ξανθιά καὶ μαυρομμάτα
δώδεκα χρονῶν.

Δώδεκα χρονῶν, μὰ ἥλιος δὲν τὴν εἶδε
μόν' ἢ μάννα της.

5

Μόν' ἢ μάννα της Κανέλα τὴν φωνάζει
Κανελόρριζα.

Κανελόρριζα καὶ τῆς κανέλλας τ' ἄνθη,
φούντα τῆς μηλιάς.

10 Φούντα τῆς μηλιάς στὰ μῆλα φορτωμένη.

τ' ἄκουσα κ' ἐγώ.

Τ' ἄκουσα κ' ἐγώ,

πῆγα νὰ κόψω μῆλα,

μῆλα δὲν ἦρα.

15

Μῆλα δὲν ἦρα

μόν' τὸν καῦμό τους πῆρα'

πέφτου κι' ἄρρουσῶ.

Πέφτου κι' ἄρρουσῶ

σὲ κίνδυνο μεγάλο,

20

φέρτε τὸν Γιατρό.

Φέρτε τὸν Γιατρό

τὰ ἱατρικά νὰ δώσει τὸν πόνο μου νὰ γιάνει.

Ἦλθε κι' ὁ γιατρός,

ἦλθε κι' ὁ γιατρός

25

τὰ ἱατρικά νὰ δώσει.

Δὲν εἶν' ἄρρωστος

μόν' εἶν' ἀπ' τὴν ἀγάπη,

φέρτε τὸν Παπᾶ.

Φέρτε τὸν Παπᾶ

30

τὰ στέφανα νὰ βάλει.

Ἦλθε κι' ὁ Παπᾶς,

ἦλθε κι' ὁ Παπᾶς

μὲ στέφανα στὸ χέρι.

Στεφανώνει τους,

18. Ἡ ἀναγνώριση

Μιὰ κόρη ἐτραγοῦδα στὸν ἀψηλὸν τὸν πύργο.

Παίρνει ἀγέρας τὴν λαλιά τς κ' εἰς τὸ γιὰλὸ τὴν πάγει

κι' ἀκοῦν τὰ Γκεμιτζόπουλα στέκουν καὶ ἀφικροῦνται.

— Τὶ στέκεστε, μωρὲ παιδιά, στέκεστε κι' ἀφικρᾶτε ;

- 5 Ἐγὼ τραγοῦδι δὲν τραγουδῶ, τραγοῦδι σὰν μοιρολόγι·
Ἐχου καλὸν στήν ξενιτειά, εἶνι δώδεκα χρόνια
κόμα ἓνα χρόνο ἂν δὲ ἔρτει, τὰ μαῦρα θὰ φουρέσου.
—Σώπαινε, κόρη, καὶ μὴν κλαῖς καὶ μὴν ἀναστενάξεις·
Δεῖξε σημάδι τοῦ σπιτιοῦ, σημάδι τῆς αἰλῆς σου.
- 10—Ἐχου μηλιά στήν πόρτα μου, ἐλιά στήν ἀμασχάλη.
Σκύβει μέσ' στήν ἀγκάλη τῆς κ' ἀρχίνισε νὰ κλαίει.
—Ἐγὼ μ', κόρη μ', ὁ ἄντρας σου, ἐγὼ καὶ ὁ καλὸς σου.
(Πορβ. Ἐκλ. Πολίτου 131. 84).

19. Τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι

- Ἀνάθεμα τὸν Βασιλεῖά, τὸν προῶτον του Βεζύρη,
ποῦ πρόσταξι τὸν Μπίσκαλφα νὰ φκιάσει τὸ γεφύρι.
Ὅλη μέρα τὸ ξακιαναν, τὸ βράδν βοάδ' γκορημνοῦσι,
κ' ἓνα πουλί, χρυσὸ πουλί, κουνεύει στήν καμάρα.
- 5—Καλὴ μέρα σας χιλ' μαστόρ' καὶ πεντακόσ' καλφάδες.
Αὐτὸ τὸ γεφύρι ποῦ φκιάνετε θεμέλιο θέλ' νὰ βάλτι.
Οὐδ' ἀπὸ σὰς, οὐδ' ἀπὸ μᾶς, τοῦ Παύλη τῆ γυναῖκα.
Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσι, νά, ξεχεται καὶ κείνη,
μὲ τὸ ψουμί στήν ἀγκάλιά, μὲ τὸ φαγι στὸ χέρι:
- 10—Τι ἔχεις, Παύλη μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρουναστενάξεις;
—Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔχασα τῆς πρώτης ἀρραβόνας·
ποιὸς εἶνι ἄξιος νὰ μῆν νὰ τῶβρει, νὰ τὸ βγάλει.
—Ἐγὼμαί, Παύλη μ', ἄξια νὰ μῶ γιὰ νὰ τὸ βγάλω.
Δὲν εἶνι, Παύλη μ', δὲν εἶνι ἐδῶ τὸ δαχτυλίδι.
- 16 Ὅλα τὰ ψάρια ρώτησα. κανένα δὲν τὸ εἶδνι,
ὄλην τὴν ἄμμο γύρισα καὶ πουθενὰ δὲν βροῦθηκνι.
Δὲν εἶνι, Παύλη μ', δὲν εἶνι ἐδῶ τὸ δαχτυλίδι,
—Τὸ δαχτυλίδι τῶχω ἐγὼ, καὶ σὺ βγαλμὸ δὲν ἔχεις.
—Ἐχω παιδί γιὰ βύζαγμα στήν κούνια ποῦ κοιμᾶται.
- 20 καὶ τὸ ψουμί γιὰ φούρνισμα μὲ κατρερεῖ στήν σιάφη.
—Καὶ τὸ ψουμί φουρνίστηκνι καὶ τὸ παιδί βυζάκηκνι,
μονάχα σὺ, κακόμοιρη, ποτὲ βγαλμὸ δὲν θάχεις.
—Τρεῖς ἀδερφάδες ἦμασταν κ' οἱ τρεῖς κακογραμμέτες.
Ἡ μιὰ κρατεῖ τὸν Δούναβη, ἡ ἄλλη τὸ Βελιγοράδι,
- 25 κ' ἐγὼ ἡ πιὸ μικρότερη τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι.
Πὼς τρέμει τὸ κορμάκι μου νὰ τρέμει τὸ γεφύρι,
πὼς τρέχ' τὸ γαλατάκι μου, νὰ τρέχει τὸ νεράκι.

20. Ἡ παντρεία τῆς Μαλάμου (Ἰδρυόδας)

- Κάτου στο γιालό στην ἄμμου
 ὑπαντρεύουν τὴ Μαλάμου.
 Μὲ προσκάλεσαν καὶ μένα.
 Κίνησα κ' ἰγὼ νὰ πάγω.
- 5 Πλάθω πῆττα στο πλαστῆρι
 καὶ κρασὶ μὲς στο ποτῆρι.
 Λύκουσ βλέπου συγκαθίζεῖ,
 κ' ἢ λαγὼσ παίξει τὴν λύρα (λαλαίε ντιουντούκα)
 κ' ἢ ἄλλοῦ τὸ τεμπελέκι,
- 10 κ' ὁ σκαντζόχοιρους ὁ Γιούδας
 παίρνει τὸν χορὸ γαϊτάνι,
 ἀπὸ δῶ στο ἀηδονοχώρι
 κ' ἀπὸ κεῖ στο Μποσνοχώρι.
 — Ἀχιλώνα, καυκαλώνα,
- 15 μὴ μὲ κάμνεις μὲ τὸ μάτι.
 Ἐλα βράδυ στο κρεββάτι
 νὰ φιλήσεις μαῦρα μάτια
 κ' ἄσπρου μάγουλο ἀφράτου,
 ν' ἀγκαλιάσεις καὶ κορμάκι
- 20 κάτασπρο σὰν τὸ βσμβάκι.

21. Ὁ Ἰδρυ Γεώργης

(τελειότερα παραλλαγὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13)

- Ἐνα μικρὸ Τουρκόπουλο, ἕνα βασιλοπαῖδι,
 μιὰ Ρωμιοπούλα ἀγάπησι καὶ θέλει νὰ τὴν πάρει,
 κ' ἢ Ρωμιοπούλα δὲν τὸν θέλ' καὶ δὲν τὸν ἀγαπάει.
 Παίγ' μὲ ταῖς ὥρες τὰ βουνὰ καὶ τὰ ὑψηλὰ Βαλκάνια,
 5 τὸν Ἰδρυ-Γεώργη ἀντίκρισε, στέκει καὶ τὸν μιλάει.
 — «Σὺ Ἰδρυ-Γεώργη, Ἰδρυόδα μου, κρύψε μ' ἀπ' τὸν Τουρκο,
 νὰ σὲ καπνίσω μάλαμα κ' ὄλο καθάριο ἄσημι.»
 Ραῖσανε τὰ μάσμαρα καὶ κρύφτηκεν ἡ κόρη.
 Νά, καὶ ὁ Τουρκο ἔρχεται μὲ τ' ἄλουγου στο χέρι,
 10 τὸν Ἰδρυ-Γεώργη ἀντίκρισε, στέκει καὶ τὸν ρωτᾷ.
 — «Σὺ Ἰδρυ-Γεώργη, Ἰδρυόδα μου, φανέρωσε τὴν κόρη,
 νὰ σὲ καπνίσω μάλαμα κ' ὄλο καθάριο ἄσημι,
 νὰ πλέξω τὸ στεφάνι σου μ' ἄδρὸ μαργαριτάρη,

νά φέρου ἀμάξια τὸ κηρί, ἀμάξια τὴν θυμιάμα,
καὶ μὲ τὰ βουβαλόπετσα νὰ ζουβαλῶ τὸ λάδι,
σὺν Χριστιανὸς νὰ βαπτισῶ, νὰ βάλω τ' ὄνομά σου .

Ραΐσανε τὰ μάραμα καὶ φάνηκεν ἡ κόρη.

Τὴν πιάν' ὁ Τοῦρκος πτὰ μαλλιὰ καὶ σταῖλουγου τὴν ρίχνει.

—'Αφσε με, Τοῦρκο, ἀπ' τὰ μαλλιὰ καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὸ χέρι.

20 "Ἄλλον ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ, σὺ 'σαι δικό μου τιρι.

22. Ὁ κάτω κόσμος

Νὰ ποὺ κι' ὁ Χάρος ἔρχεται νὰ πάρει τὴν ψυχὴ μου.

—'Αφσε με, Χάρε μ', νὰ χαρῶ κόμα σαράντα μέρες,
τις εἴκοσι νὰ φάω νὰ πῶ, τις εἴκοσ' νὰ γλεντήσω.

'Ἐχω μαθήτρες στὸ σχολεῖο νὰ πάω νὰ τις σχολάσω.

ὅ Ἡ μιὰ κεντάει τὸν Οὐρανό, ἡ ἄλλη τὸ Φεγγάρι,
ἡ τρίτη ἡ ὀλόμικρη τὴν θάλασσα μὲ ψάρα.

Δόσι με, Χάρε μ' τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
νὰ νοίξω τὸν Παράδεισου τὸν μοσχομυρισμένο,

νὰ διῶ τσ' ἀρχόντους πῶς περνοῦν, καὶ τοὺς φτωχοὺς πῶς στέκουν.

10 Οἱ ἀρχόντ' βαστοῦνε τὰ φλουριά σακκοῦλες βουλωμένες,
οἱ φτωχοὶ βαστοῦνε τὰ κηριά λαμπάδες ἀναμμένες.

—Δώσι μ' φτωγέ μου, τὸ κηρί σ', λαμπάδα ἀναμμένη,
καὶ πάρ' ἀμέτρητο φλουρι σακκοῦλες βουλωμένες.

—'Ἐδῶ οἱ παράδες δὲν περνοῦν, σακκοῦλες βουλωμένες,

15 μόνον περνοῦνε τὰ κηριά, λαμπάδες ἀναμμένες.

23. Τὸ παράπονο τοῦ νεκροῦ

Μηλιά μου, ποῖσαι στοῦ βοῦνοῦ τὸν κρέμνο φωτρωμένη,
τὰ μῆλά σου λιμπίστηκα, μόν' τὸν κρημνὸ σ' φοβοῦμαι.

—Τὸν κρέμνο κι' ἂν φουβήθηκες, πάρε τὸ μονοπάτι.

Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε σ' ἓνα ἐρημοκλήσι.

ὅ Βρίσκω σαράντα μνήματα ἀδέρφια κι' ἀξιδέρφια,
καὶ ἓνα μνήμα πὺν βουγγάει βαρεῖα κι' ἀναστενάζει.

—Τὶ ἔχεις μνήμα καὶ βουγγᾶς, βαρεῖα κι' ἀναστενάξεις ;

Μὴν εἶν' τὸ χῶμά σου βαρὺ κ' ἡ πλάκα σου μεγάλη ;

—Δὲν εἶν' τὸ χῶμά μου βαρὺ κ' ἡ πλάκα μου μεγάλη.

10 μόν' ἤρις καὶ μὲ πάτησις ἀπάνου στὸ κεφάλι.

'Αρά γε γὼ δὲν ἤμαν νιὸς δὲν ἤμαν παλλικάρη ;

'Αρά γε δὲν περπάτησα τὴ νύχτα στὸ σκοτάδι ;

24. Ὁ Μοῦτσιος

- Ἕνα καράβι τῆς Βλαχιάς κινᾷ καὶ δὲν πηγαίνει.
 — Ἀνέβα, Μοῦτσιο, στὰ πανιὰ νὰ ἰδεῖς καιρὸς πῶς πάει.
 Ἀνέφμι ὁ Μοῦτσιος στὰ πανιὰ νὰ ἰδεῖ καιρὸς πῶς πάει,
 γελῶντας κι' ἄν ἀνέβαινε, κλαίοντας καταβαίνει.
 Τὶ ἔχεις, Μοῦτσιο μου, καὶ κλαῖς καὶ βαριαναστενάτσεις ;
 — Ἔρχονται τρία σύννεφα, τὰ τρία ἀράδ' ἀράδα.
 Τὸ ἓνα μᾶς φέρνει τὴν βροχή, τὸ ἄλλο τὸ χαλάζι,
 τὸ τρίτο τὸ μικρότερο κοντεύει νὰ μᾶς χάσει.
 Τὸν λόγον δὲν ἀπέσωσε κι' ἄλλον λόγον δὲν εἶπε,
 10 καὶ γέμισ' ἡ θάλασσα πανιὰ κ' οἱ ἄκρες παλλικάρια.

25. Ἡ φόνισσα μάννα

- Μικρὸς μικρὸς στὰ γράμματα, μέγας στοὺς σχολεῖο,
 τὸν σχόλασεν ὁ δάσκαλος νὰ πάει νὰ γιοματίσει.
 Στὸν δρόμον ὅπου πήγαινε τὸν Θιὸν παρακαλοῦσε,
 νὰ εὔρει τὴν μητέρα του μαζί μὲ τὸν πατέρα.
 5 Μὰ βροῆκε τὴν μητέρα του μὲ ξένο παλλικάρια.
 — Ἄς εἶν', ἄς εἶν', μητέρα μου, κι' ἄν δὲν τὸ μαρτυρήσω,
 ἄν ἔρθει ὁ πατέρας μου, κι' ἄν δὲν τὸ μαρτυρήσω.
 — Τὶ εἶδες, βρὲ διαβουλογέ, καὶ τὶ θὰ μαρτυρήσεις ;
 — Ὅ,τι εἶδανε τὰ μάτια μου, κείνο θὰ μαρτυρήσω.
 10 Τὸν πᾶν' ἄπ' τὸ χερᾶκι του καὶ σὰν ἀρνὶ τὸν σφάζει.
 Παίρνει τίς δυὸ τίς πλάτες του στὸν μάγειρα τίς δίνει.
 — Νά, μάγειρα, μαγειρίτση κρέατα ἀνθρωπίσια.
 — Νὰ κι' ὁ πατέρας τ' ἔρχεται ἀπᾶν' ἄπ' τὸ μπαῖρι
 φέρνει καμῆλες δώδεκα, μουλάρια δεκαπέντε,
 15 φέρνει κ' ἓνα χρυσὸ πουλὶ νὰ παίζει ὁ Κωνσταντῖνος.
 — Καλὴ μέρα, νοικοκυρά, καὶ ποῦν' ὁ Κωνσταντῖνος ;
 Τὸν ἔφερα χρυσὸ πουλὶ νὰ παίζει νὰ ἐγλεντίζει.
 — Τὸν ἄλλαξα τὸν στόλισα, στὸν δάσκαλο πηγαίνει.
 — Καλὴ μέρα σου, δάσκαλε, καὶ ποῦνε ὁ Κωνσταντῖνος,
 20 τὸν ἔφερα χρυσὸ πουλὶ νὰ παίζει νὰ ἐγλεντίζει.
 — Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ τὸν ἰδῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸν διαβάσω,
 καὶ ἄλλες τρεῖς ἄν δὲν τὸν δγιῶ τὸν νοῦν μου θὲ νὰ χάσω.
 Καβαλικεύει τ' ἄλλογο στοὺς σπῆτι του πηγαίνει.
 — Δὲν εἶν', κυρά μου, τὸ παιδί, δὲν εἶν' ὁ Κωνσταντῖνος.
 25 — Κάτσε νὰ φῶς, κάτσε νὰ πῆς, κάτσε νὰ τραγουδήσεις,

- κι' ἀπὸ δυὸ ὄρες ἕστερα θι' ἔργ' κι' ὁ Κωνσταντῖνος.
 Στρώνει τραπέζι ὀλόχουσο καὶ κούτα διαμιντένια,
 καὶ τὰ χουλιάρια ποὺ θὰ φᾶν, ἦτανε ἀσημένια.
 Καὶ πῆρε μιὰ καὶ πῆρε δυὸ στὸ τρίτο ἀπεκρίθη.
- 30—Ἄν εἶσαι σκύλλος φάγε με, ἢ λύκος λυσσασμένος,
 κι' ἂν εἶσαι ὁ πατέρας μου, σκύψε καὶ φίλησέ με.
 Τὴν πιάνει ἀπ' τὰ μαλλιά της καὶ στὸ σακκὶ τὴν βάζει,
 στὸ ἄλογο τὴν φόρωσε, στὸν μύλον τὴν πηγαίνει.
- Ἄλεθε, μύλε μ', ἄλεθε, μᾶς ἄγνωμης χορμάκι,
 35 νὰ κίμς ἄλεῦροι κοκκίνο καὶ τὴν πασπάλη μαύρη,
 νὰ ἔρχονται οἱ εὔμορφες νὰ παίρνουν κοκκινάδι.
 νᾶρχονται κ' οἱ γραμματικοὶ νὰ παίρνουνε μελάδι,
 νὰ γράφουνε τὰ κᾶθια μου, τὰ κᾶθια τῆς καρδιάς μου.
- (Ποβλ. Ἐκλογ. Πολίτου 152. 91).

26. Ἡ Παναγιώτα

- Τι ἔχας Παναγιώτα καὶ κᾶθησι καὶ κλαῖς,
 καὶ μένα τὸν πατέρα κ' γιατί δὲν με τὸ λές ;
 —Τι νὰ σὲ πῶ, πατέρα, τί νὰ σὲ διηγηθῶ,
 ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπη πάγω νὰ τρελλαθῶ.
- 5 Δὲν εἶνε ξένος κείνος, δὲν εἶνε μακρυνός,
 μόν εἶν' ὁ ἀνεψιός σου, τῆς ἀδερφῆς ὁ γιγός.
 Σάν τ' ἄκουσε ὁ πατέρας γίνηκε σάν θεριό,
 ἀπ' τὰ μαλλιά τὴν πιάνει τὴν πᾶνει στὸ μαγειριό.
 Τρεῖς μαχαιριές τὴν δίνα στὴν δεξιὰ μεριά,
 10 καὶ τὴν ἀποκοιμάει ποῦταν κανακαριά.
- Στάσου, καλὲ πατέρα, στάσου γὰ νὰ σὲ πῶ
 χελάλι νὰ γίν' τὸ αἷμα: πολὺ τὸν ἀγαπῶ.
 Φωνάζουν τὰ ζουρίτσια γὰ νὰ τὴν ντύσουνε.
 Τὴν ἔβαλαν τὰ μαῦρα, χουσα τὴν πρόεπουνε,
 15 κι' ὅταν τὴν κατεβάσαν ἀπὸ τὴν σκάλα της,
 μικροί, μεγάλ' ἐκλάψαν τὴν εὔμορφάδα της.
 Κι' ὅταν τὴν ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸν μαχαλά,
 μικροί, μεγάλ' ἐκλαῖγαν τὰ μαζουὰ τς μαλλιά.
 Κι' ὁ αν τὴν κατεβάσαν μέσα στὸ μνημά της
 20 ἐκλαῖγαν κ' οἱ παπάδες τὴν εὔμορφάδα της.

27. Ὁ Εἶνος

- Διόχνεις με, μάννα μ', διόχνεις με καὶ γὼ νὰ φύγω θέλω,
 νὰ κίμω μῆνες δώδεκα καὶ χρόνια δεκαπέντε.

- Νὰ πᾶς, μάννα μ', στήν Ἐκκλησιά, νὰ κάμεις τὸν σταυρό σου,
νὰ ἴδεις τὸν τόπο μ' ἀδειανὸν καὶ τὸ στασίδι μ' ἔρμο.
- 5 Καὶ τοὺς διαβάτες νὰ ρωτᾷς : ἂν ἴδετε τὸν γιό μου,
τὸν γιόκα μου στὸν δρόμο σας, τὸν πολυχρονισμένον.
— Ἐχθρὸς προχθρὸς τὸν ἴδιγαμε στὸν κάμπο ξαπλωμένον.
Εἶχε τὸν κάμπο πάπλωμα καὶ στρωῶμα τὰ μαλλιὰ του.
Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε, ἄσπρα τὸν τριγυρίζουν.
- 10 Κ' ἓνα πουλί, καλὸ πουλί κάθηται καὶ τὸν κλαίει.
— Δὲν ἔχεις, ξένε μ', ἀδερφή, δὲν ἔχεις ξένε μ', μάννα,
νὰ ἔρθει νὰ σὲ κλάψει ;
— Φάγε, πουλί μ', καλό μ' πουλί, ἀνδρειωμένου πλάτες,
νὰ κάμεις πῆχυ τὸ φτερό, καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.

28. Ὁ φυλακωμένος

- Ἄρρώστησα, ξιαρρώστησα στὴ φυλακὴ ὁ καῦμένος,
σάπισε τὸ κορμάκι μου καὶ τὸ δεξί μου χέρι.
Παρακαλῶ τὴν Παναγιά καὶ τὸν Θεὸν δοξάζω,
νὰ γάνει τὸ κορμάκι μου καὶ τὸ δεξί μου χέρι,
- 5 νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κλεφτοχώρια,
γιὰ νὰ σφυρίξω κλέφτικα, νὰ συναχτοῦν οἱ κλέφτες,
νὰ εὗρω κυπαρίσσι ψηλό, στὴ ρίζα νάχει πέτρα,
νὰ κάτσω νὰ διηγηθῶ τῆς φυλακῆς τὰ πάθη.
Δώδεκα χρόνια ἔκαμα στὴ φυλακὴ ὁ καῦμένος
- 10 Ἰεστό ψομί δὲν ἔφαγα, σὲ στρωῶμα δὲν κοιμήθικα.
Ἡ φυλακὴ ἔχει σίδηρα καὶ σιδηρένις πόρτες,
ἡ φυλακὴ ἔχει φύλακας μὲ τὰ κλειδιὰ στὰ χέρια.

29. Ὁ Μιχάλ - βέης

- Ὁ Μιχάλ - βέης βουλευθῆκε τὸν Τοῦρκο γιὰ νὰ ζῶσει,
μὲ τετρακόσια κάτεργα μὲ ἐξῆντα δυὸ γαλόνια.
Μπροστὰ πααὶν' ὁ Μιχάλ - βέης, κατόπι τ' ὁ στρατός του,
Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ, γκιουρλέδες σὰν χαλάζι.
- 5 Κ' ἡ μάννα του τὸν προσκαλεῖ κ' ἡ μάννα τὸν τὸν λέγει :
— Παῦσε, Μιχάλ, τὸν πόλεμο, νὰ κατακάτῃ ὁ κόσμος,
νὰ κατακάτῃ ὁ κορνιαχτός, νὰ μετρηθεῖ ὁ στρατός μας.
Μετρέτ' ὁ Τοῦρκος τρεῖς φορές, τὸν λείπουν τρεῖς χιλιάδες.
μετρέται κ' ὁ Μιχάλ - βέης, τὸν λείπουν τρεῖς λεβέντες.
- 10 Νά, κ' οἱ λεβέντες ποὺ ἔρχονται μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

30. Τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι

(Ἴδε καὶ ἀριθ. 19)

- Ἀνάθεμα τὸ Βασιλεία, τὸν πρῶτο του Βεζύρη,
 ποὺ πρόσταξε νὰ φκιάσουνε τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι.
 Ὅλη μέρα τὸ ἔφκιαναν, τὸ βράδν βράδ' κρημνοῦσι.
 Ἦρτι κ' ἔνα χουσό πουλί, κόνιμι στὴν ζαμάρα.
- 5 Καλὴ μέρα σας χιλ' μαστόρ' καὶ πεντακόσ' καλφάδες.
 Ἡ γέφυρα ποὺ φκιάνετε, θεμέλιο θέλ' νὰ βάλλι.
 Οὐτ' ἀπὸ σὰς, οὐτ' ἀπὸ μᾶς, τοῦ Παύλου τὴν γυναῖκα.
 Νά, κ' ἡ γυναῖκα πῶρχεται μὲ τὸ ψωμί στὸ χέρι.
- Τί ἔχεις, Παῦλέ μου, καὶ ζλαῖς, βαρειά κ' ἀναστενάξεις;
 10—Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔχασα τῆς πρώτης ἀροαβῶνας.
 —Μὴν ζλαῖς, Παυλάκι μου, μὴν ζλαῖς θὰ σέβω νὰ τὸ εἶρω.
 Σκαλίζει μια, σκαλίζει δύο, σκαλίζει καὶ στὸ τρίτο.
 —Δὲν εἶνε Παύλη μου, ἐδῶ μέσα τὸ δαχτυλίδι.
 Μόν' εἶν' ἀντροχωρίστρες δῶ, στοιχειὰ θεμελιωμένα.
- 15 Ἀπλωσε τὸ χεράκι σου καὶ βγάλε μ' ἀπ' τὴ ρύμη.
 —Ἐσὺ ἐδῶ ποὺ σέβηκες, ποτὲ βγαλμὸν δὲν ἔχεις.
 —Βγάλε με, Παῦλε μ', βγάλε με, καὶ μὴ μ' ἀφίνεις μέσα.
 Ἄφσα τὴν θύραν ἀνοιχτὴ καὶ τὸ παιδί στὴν κούνια.
 —Καὶ τὸ παιδί κ' κουνήσθηζε, μὰ σὺ βγαλμὸ δὲν ἔχεις.
- 20—Βγάλε με, Παῦλε μ', βγάλε με κ' ἔχω ψωμί στὸ φοῦρνο.
 —Καὶ τὸ ψωμί σ' φουρνίστηζε καὶ σὺ βγαλμὸ δὲν ἔχεις.
 —Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔκαμα, τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἤρα.
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἡμασταν κ' οἱ τρεῖς κακογεγραμμένες.
 Ἡ μιὰ κρατάει τὸν Λούναβη, κ' ἡ ἄλλ' τὸ Βελιγοάδι,
 25 κ' ἡ τρίτη ἡ μικρότερη, τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΔΡ)ΠΟΛΕΩΣ (*)

Γλωσσοδέτες—Παιδιές

- 1 Τσίμ, τσίμ τὸν λιφτό, τὸν λιφτό τὸν σιγανό,
σέρνει βάβον τὸν κουντάρ, κὶ παπποῦς τὸν καλαμάρ.
—Τὶ γυρεύς, καλαμάρ.—Θέλου λάδ, θέλου ξιδ,
νὰ ποντίσου τὰ πηδιάμ, κὶ τὰ σκυλουκούταβαμ.
Ἐῶγα μουρῆ σὺ κουτσή, νᾶρθ' οὐ γιάλλους οὐ κουτσός,
οὐ κουτσός κὶ ἡ κουτσή, λουγγυνοῦσαν τὸν βουτσι.
Πάει παπποῦς νὰ βγάν κρασί,
ἔπαι μέσ' στὸν βουτσι,
πάει κ' ἡ βάβον νὰ τὸν βγάν,
ἔπαι κὶ κείν' μαζί.
- 2 Τσίμ, τσίμ, τσιταμπάκ, τσελεμπῆ τσιτσιάγκου
τσιάμ παπαρίζουκου, σιέφκι πιτίγκου.
ᾠ Αλειφίτσι λίτσι—κὶ παρακουλίτσι,
τί θὰ φᾶμ βράδν;—μέλι κὶ καρῶδι.
μὲ τί θὰ σκιπαστοῦμι;—μὲ τσ παπποῦ τὴν κάπα
τσιάκα τὴν καπάκα, τσιάκα τὴν μπουτίνα.
- 3—Ἰκκλησιά μουλυβουτή—μουλυβουκαγκυλουπιλικητή
ποιὸς σὲ μουλυβουκαγκυλουπιλέκησι;
Τοῦ μουλυβουκαγκυλουπιλικητή ὁ γυιός.
—Ἄν εἶχα γὼ τοῦ μουλυβουκαγκυλουπιλικητή τοῦ γυιοῦ τὰ σύνεργα
ἤθελα σὶ μουλυβουκαγκυλουπιλικήσου
ἀπ' τοῦ μουλυβουκαγκυλουπιλικητή τοῦ γυιὸ καλλιτέρα.
- 4 Φτοῦ σκουληκουμυρομηγκόπιτρα μὲ τὰ σκουληκουμυρομηγκουπιτροῦδια.
ᾠ Ασπρη πέτρα ξέξασπρη, ἀπ' τὸν ἥλιον ξεξασπρότερη.
Στοῦ βοννὸ βοννὶ μαλλί, μαβί, μπαμπάκ, βαμμένον.
Κούπα κατακουτή, κούπα ξικαπάκουτη.

(*) Σημ. Τὸ λαογραφικὸν τοῦτο ὕλικὸν συλήχθη κατὰ τὸ ἔτος 1898.

- 5 — Κουκουράκου πέτεινη. — Τί κλαῖς πέτεινη ;
 — Μ' ἔδειραν γυναῖκες.
 — Ποῦνι γυναῖκες ; — ἀπὸ κατ' στα ξύλα.
 — Ποῦνι τὰ ξύλα ; — τὰ ἔκαμ φουτίσα.
 — Ποῦνι φουτίσα : — τὴν ἔσβου βρουχίσα.
 — Ποῦνι βρουχίσα : — τὴν ἴσαν τὰ βουδάκια.
 — Ποῦνι τὰ βουδάκια ; — τὰ πῆρι κασάπς.
 Ποῦνι κασάπς ; — Πάει στὴν Πόλ' .
 — Τί θὰ σοὶ φέρο : — Γιαῖ κι χιτὲν κι χουσό μπιντέρ,

6 Βρέξι, βρέξι μὰ βρουχή,
 γὰ βραχοῦν οἱ τοιουματαῖ
 κι τὰ πρόβατα τς μαῖ.
 ἀχιλίονα πουροπατεῖ
 τοὺν Θεὸ παρακαλεῖ,
 κόφι τοὺν κιοφσίμ μου
 ρίξιτο μέσ τὴν θάλασσα
 γὰ ματώσ' ἢ θάλασσα.

7 Τρεῖς τοῖο τοῖριζαν
 μέσ στοὺν τοιροκάλαθου.
 — Τί τοῖριζι τοῖο ;
 — Εἴμισι τοῖο κι τοῖριζομι
 κι τοὺν μαχαλά μωρίζομι.

ΕΘΙΜΑ

1. Τὰ Διονύσια

Εἰς τὰ προάστεια τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ εἰς τὰ χωρία ἐώρταζαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῶν τὰ Διονύσια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μετὰ φαιδρότητος καὶ εὐθυμίας κατὰ τὴν Δευτέραν τῆς Τυρινῆς. Δυστυχῶς ὁμως εἰς τὴν ὄλως λαϊκὴν καὶ φαιδρὰν ἐορτὴν ταύτην, διὰ λόγους ἱστορικούς, ἐδόθη χαρακτηριστὴ γελῶσις, καὶ τὸ ὄνομα δὲ μετῆλλαξεν ἐθνικότητα μεταβληθὲν εἰς Κιοπέκ-βέην ἢτοι Ἡγεμόνα τῶν σκύλλων. Τὰ κατὰ τὴν δημοτελεῖ ταύτην ἐορτὴν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

Τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκριου δύο ἄνδρες ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένοι ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς μεταμφιέζονται, ὁ μὲν εἰς γυναῖκα, ὁ δὲ εἰς ὑπάλληλον αὐτῆς. Καὶ ἢ μὲν γυνὴ πρέπει γὰ φαίνεται γοαῖα, γὰ εἶνε ὀλίγον κυρτή, φέροι δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς ἓν βρόφος τεχνητόν. Ὁ δὲ ὑπάλληλος αὐτῆς δένει εἰς ἓν ξύλον ῥάκη τὰ ὅποια ἐμβαπτίζει εἰς δοχεῖον, περιέχον λάσπην ἀρκετὴν, καὶ δι' αὐτῶν ραντίζει καὶ κηλιδώνει πάντα, ὃν τινα ἤθελε συναντήσῃ, ἐὰν οὗτος ἠρνεῖτο γὰ προσφέρει δῶρα εἰς αὐτόν. Οὕτω δὲ περιέρχονται τὰς διαφόρους συνοικίας καὶ προσκαλοῦν τοὺς πάντας εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς ἐπιούσης.

Τὴν ἐπαύριον συναθροίζονται τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀφοῦ μεθύ-

σούν τὸν μέλλοντα νὰ ὑποδυθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ βέη, μαυρίζουν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν μεταβάλλουν εἰς αἰθίοπα. Ἐπειτα θέτουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἓν κάνιστρον κωνικὸν ὡς κορῶναν καὶ στολίζουν αὐτὸν μὲ σκόμβρους, παλαμίδας, κωδωνίσκους, πτίλα Ἰνδικῆς ὀρνιθος καὶ ἄλλα, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὰ φορέματα αὐτοῦ κρεμοῦν κώδωνας, ὄρμαθούς σκόρδων καὶ κρομμύων ἐν εἴδει ἀλύσσεως ὥρολογίου καὶ εἴτι ἕτερον. Ἐπειτα δίδουν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ράβδον, εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς ὁποίας εἶνε ἐμπεπηγμένον ἓν μέγα ρεπάνιον βορακωμένον. Κατόπιν οὕτως ἔχοντα, ἀναβιβάζουν αὐτὸν ἐπὶ δίφρου καὶ τὸν περιφέρουν εἰς τὰς ρύμας καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς μετ' ἀλαλαγμῶν καὶ ἰαχῶν. Τρέχουν δὲ πρὸ τῆς ἀμάξης ἢ γραῖα καὶ ὁ ὑπάλληλός της, καὶ ὄν τινα συλλαμβάνουν τὸν φέρουν εἰς τὸν βέην καὶ τὸν ὑπεχρεώνουν νὰ προσκυνήσῃ καὶ προσφέρῃ δῶρα καὶ οἶνον, τὸν ὁποῖον κενώνουν εἰς ἓν βαρέλιον ὅπερ φέρουν ἐπὶ τοῦ δίφρου, ἄλλως τὸν μαυρίζουν. Ἐὰν δὲ προσφέρῃ δῶρα, τότε ὁ παρὰ τὸν βέην καθημένος γραμματεὺς γράφει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ δὲ βέης τὸν εὐλογεῖ μὲ τὸν ἐν χερσὶ φαλὸν καὶ εὐχεται ὑπὲρ εὐδαιμονίας αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴκου του. Ἀφοῦ δὲ περιέρονται ὅλα τὰ μέρη, φθάνουν εἰς τὸ μέρος ὅθεν ἐξεκίνησαν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ἢ τοῦ προαστείου. Ἐκεῖ χορεύουν ὑπὸ τοὺς ἤχους αὐλοῦ καὶ τυμπάνου καὶ μεθύσκονται στραγγίζοντες ὕλον τὸν ἐν τῷ βαρέλιῳ οἶνον. Τελευταῖον δὲ ἀφοῦ ὁ βέης εὐλογήσῃ αὐτοὺς καὶ εὐχηθῇ νὰ εὐφορήσῃ ἢ γῆ καὶ νὰ γίνῃ κρασί ἀφθονον, ἀναβιβάζουν αὐτὸν τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τινος ὑψώματος καὶ ἐκεῖθεν ἀφίνουν τὸν δίφρον ἐλεύθερον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸν ταλαίπωρον βέην, ὅστις ἐν τῷ μέσῳ φρενητιῶδῶν ἐπευφημιῶν καὶ σαρκασμῶν κυλίσται μετὰ τοῦ δίφρου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

2. Ἡ Ἀπόκρεω

Τὴν ἀπόκρεω ἐνωρὶς ἀκόμη, ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας θὰ μεταβοῦν εἰς τὸν παπποῦ καὶ τὴν γιαγιά διὰ νὰ ἀσπασθοῦν τὴν χεῖρά των.

Περὶ τὸ ἐσπέρας τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας συνερχόμενα εἰς τὴν πλατεῖαν ἀνάπτουν πυρᾶς μὲ παλαιὰς ψάθες, τὰς ὁποίας ἀπὸ ἡμερῶν προμηθεύονται, κατόπιν δὲ πηδοῦν ἐπ' αὐτάς.

Τὸ δὲ ἐσπέρας ὅλοι οἱ συγγενεῖς θὰ μεταβοῦν μὲ τὰ φαγητὰ των εἰς τοῦ παπποῦ καὶ ἐκεῖ θὰ συμφάγουν. Τὸ τελευταῖον φαγητὸν θὰ εἶνε αὐγά, μὲ τὰ ὁποία θὰ στουπώσουν τὰ στόματα αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ κακολογοῦν. Ἀκολουθῶς κρεμοῦν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς κλωστήν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας δένουν ἓνα κουλουρι χαλβᾶν σησαμένιον, κἀθηνται δὲ ὀλόγυρα ὅλα τὰ μικρὰ τῆς οἰκογενείας. Τότε ὁ παπποῦς περιστρέφει τὸν χαλβᾶν

κρέφων αὐτὸν πλησίον εἰς τὰ στόματα τῶν μικρῶν, τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ δαγκώσουν καὶ κόψουν τεμάχιον αὐτοῦ. Κατόπιν μοιράζουσι εἰς ὅλους χαλβᾶν μὲ σησάμι, καρύδι καὶ λοιπά. Ἐπειτα ἀνάπτουσι τὴν κλωστήν καὶ ἂν μὲν κατὰ ὀλόκληρον προμηνύει ὑγίαν καὶ εὐτυχίαν καὶ ὑπανδρείαν τῆς ἐχούσης κατάλληλον ἡλικίαν πρὸς τοῦτο κόρης· ἂν δὲ σβύσῃ θεωρεῖται τοῦναντίον κακὸς οἰωνός, προμηνύων ὅπως τὰ ἐναντία.

(Πεβλ. Λαογραφ. Β' 405. 5).

3. Τοῦ ἁγίου Γεωργίου

Τὴν νύκτα τῆς 22 πρὸς τὴν 23 Ἀπριλίου, πολλαὶ οἰκογένειαι μεταβαίνουν εἰς τὸν Τόνζον ποταμὸν, ὁπόθεν τὸ μεσονύκτιον διέρχεται ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐφιππος καὶ κατόπιν πίνουσι νερὸν ἀπὸ τὸν ποταμὸν ἢ μᾶλλον κρατοῦν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ στόματος· ἀπαγορεύεται δὲ νὰ ὀμιλήσουσι εἰς τινα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸν οἶκον. Τοῦτο εἶνε τὸ «ἀμίλητο νερό», ὅπερ φέρει εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον.

4. Τὸ νέον ἔτος

Τὰ παιδιὰ ἐκίστης οἰκίας λαμβάνουσι ἀπὸ ἑνα κλῶνον κρανέας καλούμενον σούρβα. Τὴν σούρβαν αὐτὴν κοσμοῦν μὲ διάφορα χρωματισμένα μαλλίγια καὶ νομίσματα. Μεταβαίνουν δὲ ἀκολούθως εἰς τὰς συγγενικὰς οἰκίας καὶ μὲ τὴν σούρβαν κτυποῦν εἰς τὰ νῶτα ὅλους τοὺς συγγενεῖς λέγοντα εἰς ἕνα ἕκαστον :

Σούρβα, σούρβα καὶ τοῦ χρόνου
καὶ τ' ἁγίου Βασιλείου
καὶ εἰς χρόνους πολλούς.

Ὡς συγγενεῖς δὲ δίδουσι εἰς αὐτοὺς χρήματα ἢ ὀπωρικά καὶ ἰδίως ξυλοκέρατα.

Ἐπειτα ἔσπερας δὲ πρέπει νὰ ἔχουσι εἰς τὴν τράπεζαν 9 εἰδῶν φαγητά. Ἀφοῦ δὲ καθήσουσι ὅλοι, ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας θυμῶς τὴν τράπεζαν καὶ ψάλλει, ἐὰν ἤξεύρῃ, τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Ἐπειτα φέρουσι εἰς τὸ μέσον τὴν βασιλόπητταν, τὴν ὁποίαν κόπτει εἰς ἴσα τεμάχια, κατὰ τρία πλείοτερα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων, τὸ ἕν εἶνε προωρισμένον διὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον, τὸ δεύτερον διὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ τρίτον διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ οἰκοδεσπότη· ἕκαστον δὲ τῶν λοιπῶν διανέμεται εἰς τὰ διάφορα μέλη τῆς οἰκογενείας· εἰς οὗτινος δὲ τεμάχιον εὐρεθῆ τὸ ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης τεθὲν ἐν τῇ πῆττα νόμισμα, αὐτὸς θεωρεῖ ἑαυτὸν εὐτυχῆ, συγχαίρουσι δ' αὐτὸν καὶ ὅλοι

οἱ ἄλλοι. Μὲ τὸ νόμισμα τοῦτο τὴν ἐπιούσαν ἀγοράζουσι λαμπάδα διὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον.

5. Ἡ Καληνύτσα—Κλήδωνας

Καὶ ἡ ἐορτὴ αὕτη, λείψανον τῶν ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν χρόνων, τελεῖται καὶ ἐνταῦθα τὴν 24 Ἰουνίου ἐορτὴν τῶν γενεθλίων τοῦ τιμίου Προδρομοῦ μετὰ πολλῆς θυμηθίας καὶ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῶν δεσποινίδων, ὀνομάζεται δὲ Καληνύτσα—ὄπερ προήλθεν, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐκ τοῦ Καλῆ—νυφίτσα κατὰ συγκοπὴν, τελεῖται δὲ ὡς ἑξῆς:

Πρὸς τὸ ἐσπέρας τρεῖς γυναῖκες, πρωτοστέφανες, λαμβάνουσι ἓν κοράσιον ἡλικίας 8—10 ἐτῶν τοῦ ὁποῦ ἐπιζῶσιν οἱ γονεῖς καὶ ἐνδύουσι αὐτὸ ὡς νύμφην, θέτουσι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἐξ ἀνθέων καὶ βασιλικῶν καὶ πέπλον εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐπειτα θὰ συνέλθουν τὰ κορίτσια τῆς συνοικίας καὶ αἱ νέαι γυναῖκες καὶ θὰ ἀρχίσουν νὰ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι τοῦ κλήδωνα:

*Καληνύτσα μου πρωτοστέφανη,
μάννα μ' μ' ἔστειλε γιὰ κρύου νιὰρό
γιὰ κρύου νιὰρό, νὰ ποτιέσουμι
νὰ ποτιέσουμι τὸ βασιλικό,
τὸν βασιλικὸ τὸν πλατόφυλλον.*

*Ζουμποῦλι μου γαλάζιο, ποῦ σὲ φοροῦν οἱ ἔμορφι
σι' ἀχνάτα τὰ παχνάτα, σιὰ σπίτια τὰ γεμάτα.*

Ἀκολουθῶς θὰ ἐξέλθουν τῆς οἰκίας καὶ θὰ μεταβοῦν εἰς ὅλας τὰς οἰκίας τῆς γειτονίας ὅπου ἔχουν πηγάδια· θὰ πάρουν χάλκινον ποτήριον ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει βασιλικὸς καὶ θὰ χύνουν μέσα νερὸ τοῦ πηγαδιοῦ, θὰ τὸ θέτουσι δὲ ἐμπρὸς σιὰ πόδια τῆς καληνύτσας τρεῖς φορὲς, καὶ ἐκεῖνο μὲ τὸ πόδι του θὰ χύνη τὸ νερόν. Τὰ ἄλλα τὰ μικρὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας θὰ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπὸ δύο σαχάνια. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια θὰ ἐξακλουθοῦν νὰ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι τῆς καληνύτσας.

Ὅταν θὰ ἔβγουν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια θὰ τραγουδήσουν καὶ ἄλλα οἰαδήποτε. Ἐπειτα θὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὸ σπίτι, ὅπου θὰ τελεσθῇ ἡ ἐορτή. Θὰ πάρουν μέσα εἰς ἓνα μπακιρὶ νερό· τότε ὅλαι θὰ δώσουν ἀπὸ ἓνα σημάδι εἰς τὰ χεῖρα τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐκεῖνο θὰ τὰ ρίπη μέσα εἰς τὸ νερό. Ἐπειτα θὰ πάρουν μιὰ πετσέτα καὶ θὰ τὰ σκεπάσουν. Αἱ τρεῖς γυναῖκες τότε θὰ λάβουν μιὰν κλειδωνιά, θὰ σηκώσουν τὸ μπακιρὶ καὶ θὰ τὸ δώσουν εἰς τὰ κορίτσια. Αὐτὰ θὰ πηγαίνουν κάτω εἰς τὸν κήπον καὶ θὰ κλειδώσουν τὴν κλειδωνιά. Ἐπειτα ἡ μία τῶν γυναικῶν θὰ ἐρω-

τήσαι τὰς ἄλλας:—Τὶ κλειδώνετε ; καὶ ἐκεῖνες θὰ λέγουν:—Τὶς τύχες τῶν κοριτσιῶν. Ταῦτα θὰ εἶπουν τρεῖς φορὰς καὶ ἔπειτα θὰ τὰ ἀφήσουν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν πολὺ πρῶί, πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος, θὰ μαζευθοῦν πάλιν καὶ θὰ πάρουν τὸ μπακίρι καὶ θὰ λέγουν:—Τὶ ξεκλειδώνετε ; καὶ θὰ ἀπαντοῦν:—Ξεκλειδώνουμι τίς τύχες τῶν κοριτσιῶν. Τότε θὰ τὸ πάρουν καὶ θὰ ὀρχίσῃ ἢ νύφη νὰ βγάξῃ τὰ σημάδια ἀπὸ ἕνα ἕνα, καὶ εἰς κάθε ἕνα θὰ λέγουν ἀπὸ ἕνα δίστιχο. Τὸ πρῶτον θὰ εἶνε τῆς καληνύττας :

*Σήμερα εἶνε τ' Ἀγιανιοῦ, εἶνε μεγάλη χάρη
ὄσα σεπτούκια κι' ἀνοιξα ὄλα δικά μου νάνι.*

(Περβλ. Λαογρ. Β' 419. 29)

Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες

1. Οἱ κρωγμοὶ τῆς γλαυκὸς καὶ οἱ κλανθμηρισμοὶ τοῦ κυνὸς προμηνύουν θάνατον ἢ δυστύχημα. (Περβλ. Λαογραφ. Β' 402. 54)

2. Δυστύχημα προμηνύει ἐπίσης καὶ ὅταν, ἐνῶ ταξειδεύεις, σὲ κόψῃ τὸν δρόμον λαγός.

3. Αἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ μάλιστα ἡ ἐμφάνις κομήτου προμηνύουν δυστύχημα.

4. Πιστεύουν ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς στοιχεῖα καὶ φαντάσματα, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς γεφύρας, νεκροταφεῖα, πύργους καὶ ἐρημίους κατοικίας, ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε ἀδύνατον νὰ διέλθουν ἐν καιρῷ νυκτός, ἐπίσης εἰς βρυκόλακας, εἰς οὓς μεταβάλλονται οἱ κακότροποι τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον, καὶ εἰς καρκαντζάλους οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται κατὰ τὰ δωδεκαήμερα τῶν Χριστουγέννων, καὶ οἱ ὁποῖοι πνίγουν τὰ μικρὰ ἐὰν τὰ εὐρουν μόνα.

5. Πιστεύουν ἐπίσης καὶ εἰς νεράιδες καὶ ἐξωτικά, καὶ δράκους, καὶ λάμμες τῶν παραμυθιῶν.

6. Πιστεύουν ἐπίσης ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἶχε μιὰ ἀδελφὴν ἢ ὁποία μετεβλήθη εἰς φώκιαν καὶ εἶνε κατὰ ἥμισυ τὸ ἄνω κόρη μὲ μακρὰ μαλλιά κατὰ δὲ τὸ κάτω ψάρι. Εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς θαλάσσης σταματᾷ τὰ πλοῖα καὶ ἐρωτᾷ τὸν πλοίαρχον ἐὰν ζῇ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Καὶ ἐὰν μὲν οὗτος εἶπῃ ὅτι ζῇ ἀφίνει τὸ πλοῖον ἐλεύθερον καὶ φεύγει, ἐὰν δὲ εἶπῃ ὅτι ἀπέθανε βυθίζει αὐτό.

7. Ἐπίσης πιστεύουν εἰς τὸν μαρμαρωμένον βασιλεῖα, ὅστις κοιμᾶται ἐντὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ περιμένει νὰ ἠχήσῃ ἡ σάλπιγξ τοῦ Ἀρχαγγέλου διὰ νὰ ἐξεγεροθῇ ἐκ τοῦ ὕπνου καὶ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν ζωὴν.

8. Τὴν α' Μαρτίου ρίπτουν παλαιὰ δοχεῖα γεμᾶτα μὲ σιτίκτην.

9. Τὰ παιδιὰ φοροῦν μάρτη εἰς τὸ χέρι κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον.

(Πρβλ. Λαογρ. Β' 418. 28)

Ὅταν κανεῖς πνέη τὰ λοισθια, ἀλλὰ τυραννεῖται, ρίπτουν ἐπάνω του κανὲν φόρεμα ἀγαπητοῦ προσώπου ἀπόντος.

Ὅρκοι

1. Μὰ τοὺν Θεό.— 2. Μὰ τοὺν Χριστό.— 3. Μὰ τὴν Παναγία.— 4. Μὰ τὴν πίστη μ'.— 5. Μὰ τοὺ ψουμί.— 6. Νὰ μὴ χαρῶ τὰ μάτια μ', τὰ πηδιά μ'.— 7. Νὰ μὴ ξημερουθῶ.— 8. Νὰ μὴ διῶ πρόσουπου Θεοῦ.— 9. Νὰ κουπῆ ἢ νὰ φαγουθῆ ἢ γλῶσσα μ'.— 10. Νὰ τυφλωθῶ, νὰ στραβουθῶ.— 11. Νὰ μὴ φτάσου νὰ πάου στοῦ σπίτ μ'.

Εὐχές

Εἰς γέννησιν.— 1. Νὰ σᾶς ζήσης.— 2. Καλουρίζικου.— 3. Νὰ τοῦ χαιρίσσι.— 4. Νὰ τοῦ στιφανουχαιρετίσσι, στεριωμέν(ου).

Εἰς βάπτισιν.— 1. Νὰ ζήσης.— 2.— Νὰ χαιρίσσι τῶνομά τ'.— 3. Κι στὰ στιφάνια τ', κῆρ νουνέ.

Εἰς ἀρραβῶνα.— 1. Νὰ σᾶς ζοῦν.— 2. Κι στοῦ στιφάνουμά τς - κ' εἰς τὰ ἀπουδέλοιπα - κ' εἰς τοῦ κιφαλάκι σας.— 3. Κ' εἰς τὰ δικά σας.

Εἰς γάμον.— 1. Νὰ ζοῦν, νᾶχουν καλὰ ὑστερνὰ (καὶ τέλη ἀγαθὰ), στερεωμένοι.— 2. Κ' εἰς τὰ γινητούρια τς.

Εἰς θάνατον.— 1. Ζουῆ σὲ λόγου σας.— 2. Νὰ ζοῦν οἱ ἀποδέλοιποι.

Εἰς ταξειδεύοντα — 1. Καλὸ ταξειδ, ὦρα καλὴ κ' ἢ στρατάς ἀνοιχτή.— 2. Ὁ Θεὸς μαζί σας, καλὸ δρόμο.— 3. Καλὴ ἀντάμουση.— 4. Μὲ καλὸ νὰ ξανταμουθοῦμι, καλό σου κατευόδιον, ἢ μόνον κατευόδιον.— 5. Καλὴ ἐπιτυχία.— 6. Μὲ καλὸ νὰ σὲ ξαναιδοῦμι.

Εἰς ἐπάνοδον.— 1. Καλῶς ὥρσες ἢ καλῶς ὀρίσσι, καλῶς τον ἢ καλῶς τὰ μάτια μου τὰ δυό, πὺν πιθυμοῦσα νὰ τὰ διῶ — 2. Καλῶς οὔρίσσι.

Εἰς ἐπισκέψεις.— 1. Καλὴ μέρα σας.— 2. Καλῶς οὔρίσσι, καλῶς σᾶς ἡύραμι, εἰς ἔτη πολλὰ ἢ χρόνια πολλὰ, εἰς ὑγείαν σας.— Μὲ τῆς ὑγείας σας ἢ μὴ τσι γές, πολλὰ τὰ ἔτ', ὦρα καλὴ πουλύχρουνους, κὶ γαμβρὸς καὶ νύφ ἢ καὶ νυφούδα, νὰ ζήις στερεωμένους καὶ τοῦ χρόνου χαρούμενους.

Εὐχαὶ γονέων.— 1. Νᾶχς τὴν εὐχὴ μ.— 2. Τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας.— 3. Χῶμα νὰ πιάνς μάλαμα νὰ γίνητι.

Εἰς γέροντας.— 1. Καλὰ ὑστερνά.— 2. Καλὸν παράδεισου.— 3. Καλὰ γε-
ράματα.

Κατάρεις

1. Κακὸ χρόνο νᾶχ.— 2. Κακὸ φόφο νᾶχ.— 3. Κακὸ μπελιά ναῦρ.—
4. Νὰ μὴ φτάς κὶ νὰ μὴ σώος.— 5. Νὰ ρημάξ κὶ νὰ πλαντάξ.— 6. Νὰ
μὴ δγῆ καλὴ μέρα.— 7. Νὰ μὴ δγῆ πρόσωπου Θεοῦ.— 8. Νὰ τυφλωθῆ
9. Νὰ στραβουθῆ.— 10. Νὰ ψουφίος.— 11. Νὰ γίν τούμπανου, νὰ τὸν
πάρ οὐργή (διάβουλους).— 12. Νὰ τὸν σκώσουν τέσσιρις.— 13. Ἄπ'
τὸν Θεὸ νὰ τοῦ βρῆ.— 14. Γυαλιά, καρφιά νὰ γένουν. — 15. Νὰ ξηραθῆ
ἡ μαμὴ πὺ σὶ γέννσι.— 16. Νὰ καῖ ἡ κούνια πὺ σὶ κούνσι.— 17. Τῆς
θειᾶς τοῦ ρακουκέφαλου, τῆς μάννας . . . — 18. Στοῦ γιφύρ' νὰ σὶ δγιῶ.
19. Νὰ πᾶς στοὺν διάβουλου (στὴν εὐχή, στὴν κατάραι, στὸ καλό).— 20.
Νὰ πᾶς κὶ νὰ μὴ γυρίος.— 21. Νὰ σὶ κόψ(η)! νὰ σκάης!

Βρειαῖες

1. Στρούλα.— 2. Φειδουγλωσσοῦ.— 3. Ἄντρουχουρίστρα.— 4. Πα-
τσιαβούρα.— 5. Πουτάνα.— 6. Πουτόλου, πούστικου.— 7. Σκυλοκούτα-
βου.— 8. Γαῖδοῦρ.— 9. Ξισαμάρουτους γαΐδαρους.— 10. Ὄχιντρα.— 11.
Σκατοχούλιαρου.— 12. Σουσουράδα.— 13. Εἶογανου.— 14. Χαμάλ.— 15.
Κατσιβέλα.— 16. Μαγκουφᾶ.— 17. Μασκαρά καὶ μυρίας ἄλλας ἐχούσας
πρῶτον συνθετικὸν ἢ πρῶτον ὄρον τὸ ρῆμα γαμῶ. Ἐκτὸς δὲ τούτων με-
τεχειρίζοντο καὶ πολλὰς Τουρκικὰς.

Οἰωνοὶ

1. Ὄταν ἐξ ἀπροσεξίας χυθῆ ἐπὶ τῆς τραπέζης οἶνος, εἶνε καλὸς οἰω-
νός, τὸναντίον δὲ ὅταν χυθῆ καφὲς καὶ μάλιστα ρακί, πρέπει ἀμέσως
νὰ καθαρισθῆ δι' ὕδατος.

2. Ὄταν βοῖζῃ τὸ δεξιό σου αὐτί, εἶνε καλὸς οἰωνός, καθὼς καὶ
ὅταν παίξῃ τὸ δεξιό σου μάτι.

(Πρβλ. Λαογραφ. Β' 413. 60).

3. Ὄταν σὲ τρώγῃ ἡ παλάμη, ἢ χορήματα θὰ λάβῃς ἢ θὰ ξυλισθῆς.

(Πρβλ. Λαογραφ. Β' 413. 51).

4. Οἱ κρωγμοὶ τῆς γλαυκὸς καὶ τὸ κλαυθμῆρισμα τοῦ σκύλου προ-
μηνύουν θάνατον ἢ δυστύχημα.

(Λαογραφ. Β' 412. 54)

5. Ὄταν ἡ γάτα πλύνεται ἢ ὅταν ἀλογόμυγα καθίσῃ ἐπάνω σου ἢ
ὅταν ἡ καρακάξα φωνάξῃ ἐντὸς τῆς οἰκίας, ὅλα ταῦτα προοιωνίζονται ἐπι-
σκεψιν φιλικήν.

(Πρβλ. Θρακικά Α' τ. 195. 51, 52, 53).

6. Ἐπίσης ὅταν εἰς κηρίον σχηματισθοῦν ἐξοχαὶ ἀπὸ τὰ ἐκχύματα,

πρέπει τὴν ἐπιουσαν νὰ περιμένης τὴν ἐπίσκεψιν ὑψηλῶν μὲν προσώπων, ἔὰν αἱ ἔξοχαὶ ἦσαν ὑψηλαί, ταπεινῶν δέ, ἔὰν αὐταὶ ἦσαν χαμηλαί.

7. Ἐάν, ἐνῶ ταξειδεύεις, κόψη τὸν δρόμο σου λαγός, σημεῖον ὅτι θὰ περιπέσης εἰς ληστάς.

8. Ἐπίσκεψιν θὰ δεχθῆς καὶ ὅταν ἐνῶ τρώγεις πέση ἡ βούκα ἀπὸ τὰς χεῖρας σου.

9. Ἐάν τὸν Ἰανουάριον μῆνα ἀστράπη καὶ βροντήση, σημεῖον, ὅτι θὰ ἀποθάνουν μεγάλης ἡλικίας ἄνθρωποι, ἔὰν δὲ τὸν Φεβρουάριον, τότε θὰ ἀποθάνουν μικροί.

Προλήψεις

1. Ἐάν σὲ κάμη χερικὸ Ἀθίγγανος, περιμένε μεγάλα κέρδη ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

2. Ἐάν συναπαντήσης παπᾶν ἔξερχόμενος τῆς οἰκίας σου, θὰ δυστυχίσης ἐκείνην τὴν ἡμέραν

3. Ὅταν σαπωνίζῃσαι μὴ δίδεις τὸν σάπωνα εἰς τὴν χεῖρα τοῦ φίλου σου ἔξάπαντος θὰ δυσαρεστηθῆς μετ' αὐτοῦ.

4. Δὲν πρέπει νὰ ἀφήνῃ τις ἀνοικτὸν μῆτε τὸ ψαλίδι, μῆτε τὸ ἀμπαρί διὰ νὰ εἶνε κλειστὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν τὰ στόματα.

(Πεβλ. Λαογραφ. Β' 413. 73).

5. Αἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ ἡ ἐμφάνις κομήτου προμηνύουσι συμφορὰς μεγάλας (πόλεμον).

(Πεβλ. Λαογρ. Β' 413, 62, 64. Ἀστρολογ.)

6. Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δανείσῃ κανεὶς μῆτε προζύμι, μῆτε ξίδι.

7. Τὴν κόκκινην βαφήν, μὲ τὴν ὁποῖαν βάπτουν τὰ αὐτὰ τὴν μεγάλην Πέμπτην, δὲν πρέπει νὰ τὴν βγάλουν ἀπὸ τὸ σπίτι μερικὰς ἀκόμη ἡμέρας, διότι φεύγει μαζὶ καὶ ἡ τύχη τῶν κοριτσιῶν τῆς οἰκογενείας.

8. Ὅταν ἀναχωρῇ τις εἰς τὸ ταξειδίον χύνουν ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῆς ἀμάξης νερὸν διὰ νὰ εἶνε ὁ δρόμος σὰν τὸ νερὸν εὐθύς καὶ ἄνευ ἐμποδίων.

9. Ὅταν μιὰ ὄρνιθα φωνάξῃ ὡσὰν πετεινός, αὐτὴν ὁ νοικοκύρης δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὴν ἔχῃ σπίτι του, οὔτε νὰ τὴν κόψη, οὔτε νὰ τὴν πωλήσῃ διότι τότε θὰ ἀποθάνῃ κανεὶς εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν χαρίσῃ.

(Πεβλ. Λαογραφ. 424. 53)

10. Τὸ οὐρλιασμά τοῦ σκύλλου καὶ ἡ κραυγὴ τῆς κουκουβάγιας προμηνύουν θάνατον.

(Πεβλ. Λαογραφ. Β' 412. 54).

11. Ὅταν εἰς ἓνα σπίτι ἀποθάνῃ κανεὶς, τότε πρέπει νὰ χύσουν ὅλο τὸ νερὸ, ὅσο ἔχουν βγαλμένο, διότι εἰς αὐτὸ ὁ ἄγγελος ἔπλυνε τὸ σπαθὶ του.

12. Ὄταν σὲ ζητήσῃ κανεὶς βελόνην, εἴαν μὲν τὴν δώσης χωρὶς κλωστήν, θὰ πάρῃς πτωχὸν γαμβρόν, εἴαν δὲ μὲ τὴν κλωστήν, πλούσιον.

13. Μετὰ τὸ φαγητὸν ὅταν σκουπίσωμε, εἴαν μὲν ἡ σκούπα ἀκουμβήσῃ εἰς κανένα ἄνθρωπον, πρέπει νὰ φτύσωμε τρεῖς φορές, ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀποθνήσκει.

14. Τὸν Μάρτιον μῆνα εἴαν δώσωμεν φωτιά, δίνομε τὸ μπερκετί τοῦ σπιτιοῦ.

15. Ὄταν στρώσωμε τὸ στρώμα, πρέπει νὰ τὸ σκεπάσωμε μὲ τὸ πάπλωμα ἢ μὲ κανὲν ἄλλο σκέπασμα, ἄλλως κινδυνεύει ὁ νοικοκύρης.

Δεισιδαιμονίες

Πιστεύουσιν ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ ἀπλοϊκώτεροι τῶν κατοίκων καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες εἰς στοιχεῖα καὶ φαντάσματα. Πᾶσα γέφυρα λιθόκτιστος ἢ λουτρὸς, ὕδραγωγεῖον καὶ ἄλλα μεγάλα οἰκοδομήματα ἐρημικά, ἔχει ἀπὸ ἓν Στοιχεῖο, τὸ ὁποῖον εἶνε κύριον τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐπιτρέπει τὴν κτίσιν αὐτοῦ ἐκ βάρθρων ἢ ἐπισκευήν, εἴαν δὲν λάβῃ τὴν ἀναγκαίαν θυσίαν, ἀλλὰ καταστρέφει τὴν νύκτα ὅτι κτίσουν οἱ κτίσται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, φονεύει δὲ τοὺς ἐν καιρῷ νυκτὸς διερχομένους ἢ ἐν τῷ λουτρῷ λουομένους, εἴαν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ παρουσίαν τοῦ ἐξεβαλλον κραυγὴν. Τὸ ὀλιγώτερον κακὸν εἶνε ὅτι χάνουν διὰ παντὸς τὴν λαλιάν.

Τὰ εἰς τὰ Στοιχεῖα προσφερόμενα θύματα κατὰ τὴν κατάθεσιν τῶν θεμελιῶν ἦσαν συνήθως τετράποδα ζῶα ἢ πτηνά, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα γυναῖκες. Πολλὰ ὄραϊα δημοτικὰ ἄσματα ἔχουν ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τῶν γυναικῶν τῶν ἀρχιτεκτόνων εἰς τὸ δεσπόζον τῆς κτιζομένης γεφύρας Στοιχείον. Καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει διεσώθη παρόμοιον, ἀναφερόμενον εἰς τὸ γεφύρι τοῦ Παύλου, παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Παυλίκοιο. Τὸ ἄσμα τοῦτο μεθ' ὅλας τὰς ἀτελείας τοῦ δημοσιεύομεν ὧδε :

Ἄναθεμα σιὸν βασιλείᾳ, σιὸν πρῶτό του βεζύρη,

ποὺ πρόσταξε νὰ φκιάσουνε τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι.

Ὅλη μέρα τὸ φκιάνανε, τὸ βράδυ βράδ' κορηνοῦσε.

Ἔνα πουλί, χρυσὸ πουλί, κόνεψε στὴν καμάρα

5 καὶ δὲν λαλοῦσε σὰν πουλί, μὰ εἶχ' ἀνθρώπινη φωνή.

— Καλὴ μέρα σας χιλ' μαστόρ' καὶ πεντακόσ' καλφάδες,
καὶ γὰρ θεμέλιωμα ζητῶ τοῦ κάλφα τὴν γυναῖκα.

Τότ' οἱ καλφάδες ράϊσαν κι' ἀνάμεσά τους λέγουν :

Ὅποιον γυναῖκα πρῶτ' ἐρῶθῃ ζεστό ψουμι νὰ φέρει.

- 10 κείνην θεμέλιο ἄς βάλουμε, νὰ γένει τὸ γεφύρι.
 Τὸν λόγον δὲν ἀπέσωσαν οἱ ἄμοιροι καλφάδες,
 νά, κ' ἔρχεται ἀπὸ μακρὰ τοῦ Παύλου ἡ γυναῖκα.
 μὲ τὸ ψωμὶ στὴν ἀμασχάλ' καὶ τὸ φαγὶ στὸ χέρι.
 Ἄμα τὴν εἶδεν ὁ Παυλῆς κλαίει κι' ἀναστενάζει.
- 15 —Τὶ κλαίεις, Παῦλε μου, τί κλαῖς καὶ βαρυναστενάζεις;
 —Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔχασα τῆς πρώτης ἀρραβῶνας
 ἔπεσε μέσα στὸ νερό, ἐδῶ στὴν πρώτ' καμάρα.
 Ποιὸς εἶνε ἄξιος νὰ μπεῖ μέσα νὰ μὲ τὸ βγάλει;
 —Ἐγὼμαι Παῦλε μ', ἄξια νὰ μπῶ νὰ σὲ τὸ βγάλω.
- 20 Ὅλον τὸν ἄμμο δριάϊρα, κι' ἄλλα τὰ ψάρια ὅλ' ὅσα,
 μὰ τὸ δικό σου, Παῦλε μου, τὸ δαχτυλίδ' δὲν βρέθηκε.
 Βγάλε με, Παῦλη μ', βγάλε με, στὸ σπίτι νὰ πηγαίνω,
 —Τὸ δαχτυλίδι τῶχω γώ, μὰ σὺ βγαλμὸ δὲν ἔχεις.
 —Βγάλε με, Παῦλη μ', βγάλε με, στὸ σπίτι νὰ πηγαίνω,
- 25 ἔχω ψωμί νὰ φουρνισθεῖ, παιδί γιὰ νὰ βυζάξω.
 —Καὶ τὸ παιδί βυζάχθηκε καὶ τὸ ψωμὶ φουρνίσκε,
 μονάχα σὺ, κακόμοιρη, βγαλμὸ πὸ δῶ δὲν ἔχεις.
 —Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμασταν κι' οἱ τρεῖς θεμελιωμένες!
 ἢ μὰ κρατεῖ τὸν Δούναβη ἢ ἄλλ' τὸ Βελιγράδι,
- 30 κι' ἡ τρίτη ἢ μικρότερη τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι.
 Πῶς τρέμει τὸ κορμάκι μου, νὰ τρέμ' καὶ τὸ γεφύρι,
 πῶς τρέχ' τὸ γυλατάκι μου, νὰ τρέχ' καὶ τὸ ποτάμι,
 πῶς πέφτουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ πέφτουν κ' οἱ καμάρες.

(Βλ. Ἐκλ. Πολίτη 144, 85)

Περὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ Κούγκου

Βασιζήτ ὁ Β'. ὁ υἱὸς τοῦ πορθητοῦ ἀνιδρύσας παρὰ τὸν Τόνζον ποταμὸν τὸ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενον μεγαλοπρεπὲς τέμενος Γεντ Ἰμαρέτ, ἔκτισε παρ' αὐτὸ καὶ πτωχοκομεῖον καὶ μαγειρεῖον καὶ σωφρονιστήριον καὶ σχολεῖον καὶ δὴ καὶ ἓνα λαμπρότατον λουτρόν. Ὁ λουτρὸς οὗτος ἐκ θεμελίων καταστραφεῖς ὀνομάζετο Λουτρὸς τοῦ Κούγκου διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν:

Ἐνῶ μίαν ἡμέραν ἐλούετο εἰς αὐτὸν ἡ βασιλοπούλα μὲ τις σκλάβες τῆς ἑξαφνα βγαίνει τὸ στοιχειὸ τοῦ λουτροῦ, τὴν ἀρπάζει καὶ τὴν καταπίνει. Τὶ ἔγειναν αἱ γυναῖκες τῆς συνοδείας τῆς εὐκόλα εἰμπορεῖ κανεῖς νὰ τὸ φαντασθῆ ἡ γυμνὲς ἐπετάχθηκαν ἔξω ἀπὸ τὸ λουτρόν καὶ ἔτρεχαν ὡς τρελλαὶ ζητοῦσαι βοήθειαν. Ἀπὸ τότε κανεῖς πλέον δὲν ἐπάτησεν εἰς ἐκεῖνο τὸ λουτρόν, ὅστις διὰ τοῦτο ἕμεινεν ἔρημος, τὴν νύ-

κια δὲ ἐφώναζεν ἕνας κοῦκκος, πὺ εἶχε κτίσει ἐκεῖ τὴν φωλιάν του·
καὶ δι' αὐτὸ ὁ λουτροὺς ὠνομάσθη *Λουτροὺς τοῦ Κούκκου*.

Ἐπίσης ὁμοίως καὶ ἄλλοι ἐκδοσις, ὅτι τὸ στοιχειὸ ἐκεῖνο δὲν ἦτο,
παρὰ ἕνας Γενίτσαρος.

Ἐχωριστὴ δύναμις τῶν ἁγίων καὶ λατρεία

1. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ γιὰ τὰ μάτια καὶ τὰ πόδια.
  2. Ἡ ἁγία Στυλιανὴ καὶ ἁγ. Ἄννα καὶ ἁγ. Ἐλευθέριος ὅταν πνέη
κανεὶς τὰ λοισθία.
  3. Ἡ ἁγία Εὐφημία γιὰ τὸ ράψιμον.
  4. Ἡ ἁγία Βαρθολομαία γιὰ τὰ σπυριά.
  5. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος καὶ ὁ ἁγ. Μόδεστος γιὰ τὰ ζῶα.
  6. Ὁ ἅγιος Ἀντύπας γιὰ τὰ δόντια.
  7. Ὁ ἅγιος Μηνᾶς γιὰ τὸ χάσιμο.
  8. Ὁ Ταξίαρχης γιὰ τοὺς τρελλοὺς καὶ ἀρρώστους.
  9. Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ γιὰ τὴν υγεία.
  10. Οἱ Σαράντα Μάρτυρες γιὰ τὴν ψυχὴν.
  11. Ἡ ἁγία Μαρίνα γιὰ τὰ φεΐδια.
  12. Ἡ ἁγία Ζώνη γιὰ τὴν χολέρα.
  13. Ὁ ἅγιος Σπυρίδωνας γιὰ τοὺς φυλακισμένους.
-

ΣΑΡΑΝΤΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (*) ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

(Ἐκ τοῦ Λεξικογραφικοῦ ἀρχείου)

Α' Δεισιδαιμονίαι—Προλήψεις

Δεισιδαιμονίας ἔχουν οἱ ἐνταῦθα ὁμογενεῖς πλείστας ὄσας καὶ ἰδίαι γυναῖκες.

1. Ὅταν ἡ γυνὴ τεκνοποίησιν ἐμποδίζουσιν αὐτὴν νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας τῆς ἐπὶ 40 ἡμέρας, μῆτε δέχονται νυκτερινὰς ἐπισκέψεις διὰ τὸν φόβον μὴ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὰ κακὰ δαιμόνια. Πιστεύεται δὲ ὅτι ὄσαι ἀπὸ τὰς λεχώνας δὲν ἐτήρησαν τὰ ἀνωτέρω ὑπέφεραν ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλαι ἀπέθανον. Ἡ τήρησις τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης εἶναι ἀναγκαῖα καθόσον αἱ πλείοτα τῶν γυναικῶν ἦτον ἀδύνατον νὰ τηρήσουν ἄλλως τὴν ἀπαιτούμενην δίαιταν,

2. Κατὰ τὸν τοκετὸν θέτουν εἰς τὸ προσκεφάλαιον τῆς λεχώνας ἕνα ψαλίδιον, σάπωνα καὶ ἄλλα πρὸς προφύλαξιν αὐτῆς τε καὶ τοῦ νεογεννήτου ἀπὸ πάσης ἀσθενείας.

3. Πιστεύουν τὸ μάτιασμα, πρὸς θεραπείαν τοῦ ὁποίου μεταχειρίζονται γυναικείας μαντείας, αἵτινες ἐνίοτε ἀποβαίνουν καὶ βλαβεραί. Λόγου χάριν, ὅταν τὸ νεογέννητον ἀσθενῇ καὶ δὲν ἰσχύουν αἱ ἑλαφραὶ μαντεῖαι, τότε τὸ ἐκγυμνῶνουν νύκτα καὶ τὸ περιβρέχουν μὲ ὕδωρ ἵνα παρέλθῃ τὸ κακόν, ἐνῶ μὲ ταύτην τὴν μαντείαν ἀντὶ νὰ τὸ ὠφελήσουν δυνατὸν νὰ τὸ στείλουν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Εἰς τὸ μάτιασμα μεταχειρίζονται ἐπίσης καὶ πυρίτιδα, ἣν μιγνύουν μετὰ γάλακτος καὶ ποτίζουν τὸ βρέφος καὶ μέρος χροῖον ἐπὶ τοῦ μετώπου. Εἰς δὲ τοὺς βρεφικούς του πόνους τοὺς λεγομένους «παιδιακό», τότε γυμνῶνεται ἡ μητέρα τοῦ βρέφους καὶ τριγυροῖσι τρις αὐτὸ καὶ οὕτω πιστεύουν ὅτι παρέρχεται τὸ πάθος.

(Πρβλ. Λαογραφ. 410. 56)

(*) Ἡ πόλις *Τεσσαρακονταεκκλησίαι* κειμένη παρὰ τὰς ὑπορείας τοῦ Μικροῦ Αἴμου, εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ δύο λόφων καὶ διαρρέεται ὑφ' ἐνὸς ἀσημάντου χειμάρρου. Ἡ θεὰ αὐτῆς εἶναι ἀξιοσημεῖωτος καὶ μακρόθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τοῦ ἀπὸ τὸ νότιον ἰδίαι μέρος ἐπισκεπτομένου αὐτὴν ὁδοιπόρου, φαίνεται θελκτικὴ καὶ μεγάλη, ὃ δὲ δοῖζαν αὐτῆς, ἐκτὸς τῶν βορείων μερῶν τῶν περιοριζομένων ὑπὸ τοῦ Μικροῦ Αἴμου, εἶναι ἀπέραντος. Ἐχει ἀέρα καθαρότατον καὶ κλίμα εὐκραές καὶ ὑγιεινόν, περιστοιχίζεται δὲ πανταχόθεν ἀπὸ πλείστας ἀμπέλους, ὥστε τὸ καλοκαίριον ἡ πόλις αὕτη καθίσταται ὠραῖος περίβολος ἀμπελώνων καὶ

4. Όταν λείψη τὸ γάλα τῆς γυναικὸς κατασκευάζουν μικρὸν ψωμίον ἄζυμον ὅπερ δίδουν λίαν πρῶι εἰς βουκὸν ἀγέλης, ὅστις τὸ φέρει μαζί του μέχρι τῆς ἐσπέρας καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του τὸ παραδίδει ὅπως τὸ παρέλαβε. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ψωμίου ἡ γυναίκα ἐκείνη τρώγει τὸ ἡμισυ λέγουσα τὰ ἐξῆς: «Ὅπως γύρωσε αὐτὸ τὸ ψωμὶ σὴν ἀγέλ' καὶ ἦριε, ἔτο' νὰ γυρίσ' καὶ τὸ γάλα μ' νὰ ἔρι'» καὶ ὃ τοῦ θαύματος ἐνίοτε λέγουν ὅτι ἐπανέρχεται!

5. Όταν ἤθελε γεννηθοῦν τρίδημα, ὅπερ σπάνιον, τὰ ἐκδέτουν περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐπὶ τοῦ στεγάσματος ἐπὶ δύο ὥρας, πιστεύουσαι ὅτι οὕτω μεταβάλλεται ἡ τύχη των.

μακρόθεν θέλγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θεατοῦ καὶ φαίνεται ὅτι μαγεύει τὴν φύσιν διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς καταπρυσίνου βλαστήσεώς της φαινομένης ὡς ὥρατος ποικιλόχρους ἀραβικὸς τάπηξ, ἐν μέσῳ τοῦ ὁλοίου εἶναι κατάφυτα διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα προσθέντα νέον γόητρον εἰς τὴν τεχνητὴν ταύτην καλλονήν.

Ἡ πόλις αὕτη ὀνομάσθη Σαράντα—Ἐκκλησία, κατὰ παράδοσιν παρ' Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὸ «Κιρκι-Ἐκκλήσα» ἢ «Κιρ-Ἐκκλήσα». Ὅτε οὗτοι ἐπὶ ἀλώσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ Σουλτάν Μουράτ κατέλαβον καὶ τὰ μέρη ταῦτα, εἶρον αὐτὴν κόμην μικράν· διασκορπισθέντων δὲ τότε τῶν Χριστιανῶν ἕνεκα τρόμου καὶ καεισῶν τῶν πλείστων οἰκιῶν, ἔμεινε μικρὸν χωρίον κατοικούμενον ἐξ ὀλιγίστων πτωχῶν οἰκογενειῶν, ποριζομένων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς γεωργίας. Κάτω τοῦ εἰρημένου χωρίου, εἰς ἀπόστασιν χιλίων βημάτων καὶ πληθύνον τῆς ὑπαρχούσης πηγῆς τῆς ὀνομαζομένης τουρκιστὶ *Ἀσαά—Μπουνάξ*, ὑπῆρχεν ἐν εἰδει μοναστηρίου μικρά τις ἐκκλησία (ἐξωκκλήσιον) ἐξ ἧς εἶτε διὰ τὸ ἐτοιμόρροπον αὐτῆς ἦτοι *Κιρκι-Ἐκκλήσα*, εἶτε διότι ὡς ἐλέχθη ἐκεῖτο μακρὰν τοῦ χωρίου ἦτοι *Κιρ-Ἐκκλήσα*, ὀνομάσθη παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν *Κιρκ-Κλίσα*, οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐξήγησαν τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν ὀνομασίαν ἣν ἤδη φέρει.

Τινὲς διύσχυριζόμενοι θέλουν, ὅτι τοιοῦτον μοναστήριον ὑπῆρχεν εἰς τὸν πρὸς ἀνατολὰς λόφον, φέρον τὸ ὄνομα «*Τεσσαράκοντα μάρτυρες*» ὅπερ οἰκειοποιηθέντες οἱ ἀπὸ τῆς ἀναφερθείσης ἐποχῆς ἐγκαθιδρυθέντες Ὀθωμανοὶ μετέτρεψαν αὐτὸ εἰς *Τεκέν* καὶ τὸ ἐπωνόμασαν «*Κιρκ-Κιμισέ*» ἦτοι «*Τεσσαράκοντα τινες*» καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ παραφθοράν ὀνομάσθη «*Κιρκ-Κλίσα*» ἦτοι «*Σαρανταεκκλησῖαι*». Τὴν γνώμην ταύτην ὑποστηρίζει ὁ μέχρι τοῦδε σωζόμενος «*Τεκές*» ὁ φέρων τὴν ἐπωνυμίαν *Κιρκιάρ* καὶ εἰς ὃν μεταβαίνουν χάριν προσκυνήσεως καθ' ἐκάστην Παρασκευὴν Δερβίσαι, καὶ ὅστις ἔχει φήμην παρὰ τοῖς ξένοις Ὀθωμανοῖς ὡς θαυματουργός. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπεισε τοὺς τὸν λόφον ἐκεῖνον κατοικοῦντας Χριστιανούς νὰ ὀνομάσουν τὴν πρὸ ἐνδεκαετίας ἀνεγερθεῖσαν παρ' αὐτῶν ἐκκλησίαν «*Τεσσαράκοντα Μάρτυρας*».

Ἄλλη τις παράδοσις, ἣτις καίτοι φαίνεται μυθώδης, χάριν ὁμοῦ περιεργείας ἀναφέρω ἐνταῦθα, λέγει ὅτι, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ Μουράτ εἰσέβαλλον εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐκυριεύσαν τὴν Ἀδριανουπόλιν, τότε ὁ Σουλτάνος αὐτῶν εἶχε δώσει ἄδβιαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ του καὶ συνήνεσε νὰ παραχωρῇ εἰς αὐτοὺς τὴν διοίκησιν ὁποιασδήποτε ἐπαρχίας ἤθελον ζητήσῃ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ εἰσπράττουν καὶ ἀποστέλλουν τοὺς παρ' ἐκείνου ζητουμένους φόρους καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ χορηγοῦν ἐν καιρῷ ἀνάγκης στρατιώτας Ὀθωμανοὺς ἀναλόγως τοῦ

6. Αἱ ἐπισκεπτόμεναι τὴν λεχῶ, ὅτε ἀναχωρήσουν ἀφίπουν ἐν τεμάχιον ψωμοῦ ἢ ἄλλο τι εἰς τὰ σπάργανα τοῦ βρέφους μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ χαρίζουν ὕπνον πολὺν.

7. Ὅσα βρέφη τρώγουν πολὺ γάλα καὶ δὲν δύνανται νὰ τὰ διαθρέψουν αἱ μητέρες των, ἐπιθέτουν τὸ ἄκρον τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους ἐπὶ ζυμαρίου καὶ λέγουν: «*Νά, φάγε καὶ χόρτιας' καὶ νὰ μὴ γυρεύς ποὺ γάλα*». Πιστεύουν δὲ ὅτι οὕτω ἐλαττοῦται ἡ λαίμαργία των καὶ ἐξοικονομοῦνται μὲ τὸ ὑπάρχον γάλα. Πολλοὶ μάλιστα μητέρες ἐξ ὑπερβαλλούσης φιλοστοργίας ὠδοῦν τὸ πρόσωπον τῶν νηπίων μέχρι τῶν ὠτίων καὶ φορτώνουν ζυμαρίον.

πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκάστος εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν δι' ἰδίων των ἐξόδων καὶ νὰ παρέχουν αὐτῷ πάσας τὰς εὐκολίας.

Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι συνελθόντες διένειμαν τῇ προηγουμένη ἐγκρίσει τοῦ Σουλτάνου των τὰ ἐν τῇ Θράκῃ κατακτηθέντα μέρη καὶ ἕκαστος ἔλαβε τὸ τιμάριον του. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸ μέρος αὐτό, οἱ τοῦ ἱεροῦ τάγματος οἱ καὶ σωματοφύλακες τοῦ Σουλτάνου, οἱ λεγόμενοι *Κιρκλάρ* (μπαλτατζήδες) ἔνεκα τῆς τότε φυσικῆς καλλονῆς τοῦ τόπου καταροηθέντες ὄντες, δὲν ἐσυμβιβάζοντο μῆτε παρεδέχοντο νὰ παραχωρήσουν αὐτὸ εἰς ἕνα ἀρχηγόν, ὅστις μετὰ τῶν πᾶσι χωρίων νὰ στήσῃ τὸ τιμάριον του, ἀπεφάσισαν πρὸς ἄρσιν πάσης μεταξύ των φιλονικίας νὰ διαιρέσουν τὸν τόπον τοῦτον εἰς τεσσαράκοντα μερίδας καὶ ν' ἀφήσουν ἀντιπρόσωπὸν των ἕνα ἐκ τῶν 40' ἐκ τῆς τουρκικῆς λοιπὸν λέξεως *Κιρκ-Χησέ* ἤτοι τεσσαράκοντα μερίδες, προέκυψε τὸ ὄνομα *Κιρκ-Κλήσα* (40 Ἐκκλησῖαι), ὃ δὲ μέχρι τοῦδε σωζόμενος *Τεκές Κιρκλάρ* ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τιμαριούχου ἀντιπροσώπου ταφέντος ἐκεῖ ὡς ὄντος ἐκ τῶν τεσσαράκοντα....

Ἐν τινι γεωγραφικῷ χάρτῃ τοῦ αἰμνήστου Ρήγα τοῦ Φερραίου ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα «*Καρποδαίμων*» διὰ τὸ εὐφορον, ὡς φαίνεται, τοῦ τόπου καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν καρπῶν του, ἀλλὰ πόθεν οὗτος παρέλαβε τὴν ὀνομασίαν ταύτην, καὶ ἂν αὕτη ἀνατρεχῇ εἰς παλαιὰν ἐποχὴν δὲν λέγει. Ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς πόλεως ταύτης δυστυχῶς εἶναι ἀδηλος εἰς ἡμᾶς· πιθανολογεῖται δὲ ὅτι ὀνομαζέτο τὸ πάλαι *Ἡρακλεία* καὶ ὅτι ἦτο πόλις Ἑλληνικὴ ἀρκετὰ μεγάλη. Τὴν εἰκασίαν ταύτην ὑποστηρίζει μᾶλλον τὸ πλησιόχωρον χωρίον ἡμίσειαν ὄραν σχεδὸν ἀπέχον τῆς κωμοπόλεως Ἡρακλείτσα, καὶ τὰ περὶ τοῦ *Ἀσαά-Μπουνάρ*, ἀνακαλυπτόμενα ἐρεῖπια: θεμέλια τειχῶν ἀρχαίου φρουρίου, πύθι εὐμεγέθεις, κέρατοι μεγάλοι καὶ πλίνθοι χονδροὶ μετ' ἀσβέστου, τὰ ὑπὸ τῶν ἀμπελουργῶν ἀνακαλυπτόμενα νομίσματα καὶ πλεῖστα βυζαντινά, καὶ τὰ σωζόμενα μέχρι τοῦδε ἴχνη δευδροστοιχιῶν ἀπὸ καρούας. ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων ἐπὶ βασιλείᾳ των Κρούμου, καθ' ἣν περιεφράχθησαν εἰς διάσος τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα καὶ κατεσφάγησαν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου, καταστραφεῖσα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐδιχάσθη ἡ πόλις καὶ ἔμεινεν ἔνθεν μὲν μόνον λείψανον, ὡς φαίνεται ἡ ρηθεῖσα ἐκκλησία καὶ ἡ παρακειμένη κώμη, ἔνθεν δὲ τὸ χωρίον Ἡρακλείτσα μετ' ὀλίγων οἰκιῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ὀθωμανῶν, διασκορπισθέντων, ὡς ἐρρεθή, τῶν Χριστιανῶν ἔμεινε μικρὸν χωρίδιον, ἀπώλεσε τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν τῆς καὶ ὀνομασθῆ ἐκ τῆς ἐξοχικῆς ἐκκλησίας, *Κιρκ-Ἐκκλησία* ἢ εἰτοιμορρόπου ἤτοι *Κιρκ-Ἐκ-*

8. Αἱ ἔγγυι γυναῖκες φορτίζουν αὐστηρῶς τὰς φορτὰς τῶν ἁγίων Συμεῶν καὶ Σπυρίδωνος διὰ τὸν φόβον μὴ γεννήσουν τέκνα σημαδευμένα ἢ μὲ ἐξανθήματα. (Περβλ. Θεακικά Α' τόμ. 448. 15)

9. Ὅτε ἀσθενήσει κανὲν παιδίον μέχρι 10 ἐτῶν ἡλικίας στέλλουν ἓνα συγγενῆ τοῦ παιδὸς λίαν πρωὶ εἰς ἔξοχὴν, ὅστις δένει ἓν τεμάχιον πανίου ἐκ τοῦ ὑποκαμίσου τοῦ ἀσθενούντος εἰς ἀκάνθας καὶ λέγει τὰ ἔξῃς: «Καθὼς δένω αὐτὸ τὸ πανί, ἔστ' νὰ δεθῆ κ' ἡ ἀρρώστια τῆ ἀρρωστοῦ καὶ νὰ λείψ' π' αὐτόνα», εἶτα ἐπιστρέφει. Ἡ μετροῦν κλωστήν ἴσην μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ πάσχοντος ἦν αὐτὸς φέρει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἔπειτα τὴν κάμνουν κηρίον καὶ τὴν στέλλουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ

κλήσα—*Κίρκ*-*Κλήσα*—40 Ἐκκλησίαι, ἡ δὲ ἀρχαία ὀνομασία ἀπεδόθη εἰς τὸ νῦν σωζόμενον χωρίον *Ἡρακλεῖσα*.

Τὴν ἑλληνικότητα τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἀρχαιότητα μαρτυρεῖ καὶ ἓν ἐπίγραμμα σωζόμενον μέχρι τοῦδε εἰς τὸ τεῖχος· ἐνὸς ἐργαστηρίου ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πλάξ εἶναι συντριμμένη καὶ φέρει μόνον τὰ ἔξῃς: «Ἀπόλλωνι ἄλσι νόφ Θεῶ πρόγονοι.....», εἶναι δὲ ἡ πλάξ πέτρα σκληρὰ ὑπόλευκος καὶ οὐχὶ μάρμαρον.

Πραγματευθεὶς ἀρχετὰ περὶ τῶν διαφορῶν δοξασιῶν τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως ταύτης, μεταβαίνω ἤδη εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς σήμερον γενομένων μεταβολῶν.

Ἐρρόθη ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας διασκοπισθέντων τῶν πλείστων Χριστιανῶν, ἔμεινεν ἀσημαντὸν χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ 30 πτωχῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν μετὰ τῆς διασωθείσης εἰς ἀπόστασιν χιλίων βημάτων ἐξοχικῆς ἐκκλησίας καὶ ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν τότε συνοικισθέντων ὀλίγων Ὀθωμανῶν ἐνταῦθα *Κίρκ-Κλήσα*· μετὰ παρέλευσιν τετρακοσίων τριάκοντα (430) ἐτῶν, αἱ μὲν οἰκογένειαι τῶν Χριστιανῶν βαθμηδὸν ἔφθασαν εἰς ἑξακοσίας (600), αἱ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν εἰς πεντακοσίας. Ἀπὸ τοῦ καιροῦ δὲ πάλιν ἐκείνου ἦτο ἀπὸ τοῦ 1790 καὶ ἐνεῦθεν, ἕνεκα τῶν ἀνυποφόρων μεγάλων κακοχυῶν ἃς ἐδοκίμαζον οἱ τὰ περίξ κατοικοῦντες Ἑλληνας ὑπὸ τῶν πλεονασσῶν ληστρικῶν συμμοριῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς συμμορίας τοῦ διαβοηθῶ ἀρχιληστήρχου «*Καρὰ Φεῖζ*» καὶ τῶν Κιρτζαλίδων ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Κιομουλτζίνης καὶ ληξίζοντων ὀλόκληρα χωρία τῆς Θράκης, ἤρχισαν σωρηδὸν πολλοὶ ἐκ τῶν πλουσιωτέρων Ἑλλήνων τῶν περίξ κομῶν Σκεπαστοῦ, Σκοποῦ, Σαμακοβίου, Γένας, Πέτρας καὶ τῶν χωρίων Σκοπέλου, Εὐκαρίου, Ἀξερᾶς, Σαρακήναι, Βραχωρίου κτλ. καὶ τινων Βουλγάρων ἐκ τῶν ἐν τῷ Μικρῷ Αἰμῷ βουλγαρικῶν χωρίων νὰ συνοικίζωνται ἐνταῦθα εἰς 40 Ἐκκλησίας, ὥστε εἰς διάστημα πενήτηκοντα (50) ἐτῶν αὐθιγεῖσα ἀνεπαισθήτως ἀνεδείχθη κομόπολις καὶ ἐτιμήθη μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ *τανζιματίου* ὑπὸ τῆς Ὀθωμ. κυβερνήσεως ἔδρα Διοικητοῦ ἐπὶ τριακοντα χωρίων καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰρημνῆς ἐποχῆς προῦβιάσθη εἰς βαθμὸν *ποσαλικίου* ἐπὶ ἄλλων ἐπτὰ καζάδων ἐπὶ δεκατίαν, Τσορλοῦ, Βίζας, Βουργαζίου—Μπαμπά·Ἐσκι (Καβύλη ἢ Βουργουδιωσός), Βουνάρ Χισάρ (Βρῦση), Ἀγγιᾶλου καὶ Μηδεῖας. Ἡδὴ ἀνεπαισθήτως ὀλονὲν αὐξάνεται καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἐπάρχου φέροντος τίτλον καϊμακάμη καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ πολιτικῶς καὶ πνευματικῶς τῆς Ἀδριπόλεως ἔχουσα δὲ ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας (3000),

καῖ, καὶ ὅπως αὐτὴ καίεται, οὕτω νὰ μαρανθῆ καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ πάσχοντος.

10. Τὸ μάτιασμα πιστεύουν νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς τὰ μεγάλης ἡλικίας παῖδια. Ἰατροῦεται δὲ τοῦτο μὲ φτύσμα τοῦ ματιάζοντος, ὑποχρεομένου νὰ πτύσῃ τρίς εἰς τὸ στόμα τοῦ πάσχοντος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ κάπνισμα μυρωδικῶν.
(Περλ. Λαογρ. Γ' 345 κ. ἔξ.)

11. Ἡ λεχὼ πρὸ τῶν 40 ἡμερῶν δὲν πρέπει νὰ παρατηρηθῆ μὲ ἄλλην. Ἐὰν δὲ ἐκ τῶν μὴ φυλασσούντων ταύτας συμβῆ νὰ παρατηρηθοῦν τότε ἤστινος γυναικὸς ἐξ αὐτῶν ἀνησυχῆσει τὸ βρέφος καὶ πάσχει, εἰδοποιεῖ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἐνδιαφερομένη τὴν ἑτέραν καὶ ἔρχονται

οἰκίας καὶ περὶ τὰ χίλια (1000) ἐργαστήρια, φέρει πληθυσμὸν περὶ τὰς 18 χιλιάδας κατοίκους, τεσσάρων φυλῶν, ἔξ ὧν Ἕλληνες 8500, Ὀθωμανοὶ 3500, Βούλγαροι 4500 καὶ Ἰουδαῖοι 500.

Ἐχει περιφέρειαν μίαν ὥραν καὶ ἐν τέταρτον, φαίνεται δὲ μεγάλη ἔνεκα τῆς εὐρυχωρίας τῶν οἰκῶν της, ἀλλ' ἐντὸς οὐδεμίαν παρουσιάζει κομψότητα, καὶ οἱ δρόμοι της, ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς κεντρικωτέροις μέρει, εἶναι στενοὶ καὶ ἄνισοι.

Ἡ πόλις αὕτη, ὡς ἐρρέθη, μεσόγειος οἶσα, κεῖται εἰς ἴσον διάστημα μεταξὺ τῶν δύο θαλασσῶν, τῆς Προποντιδῆς καὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἤτοι 18 ὥρας, ἀπὸ δὲ τῆς ἀνωτάτης καὶ πλησιεστερας κορυφῆς τοῦ Μικροῦ Αἴμου ἀπέχει 6 ὥρας. Ποταμὸν πλησίον αὐτῆς, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντα πρὸς ἀνατολάς, ἔχει τὸν κοινῶς λεγόμενον ἐνταῦθα «*Μεγάλο - Ρέμα*» καὶ τουρκιστὶ *Μπουγιὸν Ντερέ*. Ὁ ἐσφαλμένως ὀνομαζόμενος οὗτος μεγάλος ποταμὸς, πράγματι ὅμως ὢν ἀσημαντος, ἔχει τὰς πηγὰς του ἀπὸ τὰς τοῦ Μικροῦ Αἴμου κορυφῆς πλησίον τοῦ χωρίου «*Ἀζεράς*» τὰ νῦν *Σάζαρα*, ἀπέχοντος 6 ὥρας καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας μικρὰς βρῦσεις τῆς περιφερείας του, ἐνούμενος δὲ πρὸς βορρῶν τῶν 40 Ἐκκλησιῶν μὲ ἕτερον ποταμὸν ὀνομαζόμενον διὰ τὸ κρημινῶδες τῆς κοίτης του «*Σεχτὰν Ντερέ*» ἔχοντα τὰς πηγὰς του ἀνω τοῦ χωρίου «*Κόγιοβο*» ἀπέχοντος 3 1/3 ὥρας, ἀποτελεῖ τὸν μεγάλον λεγόμενον ποταμὸν, ὅστις διαρρέει καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν ἐπὶ (9) ἐννέα ὥρας τὰ χωρία *Ἀσὴλ—Βεγλή, Λουφετζή, Γενήκιοϊ*, τὴν κόμην *Βαβὰ—Ἐσκι*, καὶ τὸ χωρίον *Ναδηρλή*, χύνεται ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν κάτω τοῦ τελευταίου χωρίου εἰς τὸν «*Ἐριγῶνα*» ποταμὸν, τὸν τουρκιστὶ λεγόμενον *Ἔργεγε*.

Βρῦσεις ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης δὲν ὑπάρχουν εἰμὴ (6) ἔξ, κείμεναι ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ εἰς τὰς χαμηλοτέρους συνοικίας διὰ τοῦτο αἱ ἐπὶ τῶν δύο λόφων συνοικίαι πάσχουν ἀπὸ λειψυδρίας καὶ ἀναγκάζονται νὰ πίνουν ὕδωρ φρεάτινον. Ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι «*ἐπτὰ βρῦσεις*» διατηρούμεναι καὶ αὐταὶ ἐκ βακουφικῶν εἰσοδημάτων «*Χατζὴ Χασάναρα*», ἀλλ' ἀπὸ τιῶν ἐτῶν διὰ λόγους ἀγνωστοῦς παρημελήθησαν. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τέσσαρες (4) βρῦσεις εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς πόλεως εἰς βάθος 3 πήχεων κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἀναβρῦσαι ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ τούτων εἶναι πικρὸν. Ἡ μία τούτων κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, ἐκτίσθη ἅμα τῇ ἐγκαθιδρύσει τῶν Ὀθωμανῶν καὶ φέρει χρονολογίαν ἀραβιστὶ γεγραμμένην ἀπὸ τοῦ 765 ἐγείρας, ἤτοι εἶναι 525 ἐτῶν. Ἡ βρῦσις αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα κατὰ 20 ἔτη καὶ αὐτοῦ τοῦ *Μπουγιὸν—Τζαμί* λεγόμενον καὶ τοῦ δημοσίου λουτρῶνος φερόντων ἀμφοτέρων 505 ἐτῶν ἡλικίαν.

Ὁ τόπος αὐτῆς εἶναι ἔφορος καὶ ἐξάγει σταφυλὰς ἀφθόνους μὲ τὰς ὁμοίας

εις ἓν μέρος, ἔπειτα ἀνταλλάσσουν τὰ τέκνα των καὶ κάθονται ῥάχη με-
 ράχη καὶ τὰ βυζαίνουν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀναχωροῦν χωρὶς νὰ παρατηρηθοῦν.
 Ἐὰν δὲ ἡ προκαλουμένη γυνὴ ἀρνηθῆ τὴν πρόσκλησιν, τότε ἡ ἐνδιαφερο-
 μένη λαμβάνει τρία τεμάχια ξύλου περιτυλίσσει εἰς αὐτὰ βάμβακα καὶ
 καίουσα τὰ ἄκρα των ἐπὶ ἀναμμένου κηρίου προφέρει τοὺς ἑξῆς λόγους:
 «Τσίκρα μίκρα τὸ κερὶ, μερῶσύν' στὸ παιδί», ἔπειτα τὰ στέλλει με γραιῖν
 τινά, ἥτις κρυφίως τὰ ρίπτει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀρνηθείσης νὰ ἀκούσῃ
 τὴν πρόσκλησιν. Συμβαίνει ἔνιστε νὰ φωραθῆ ἡ γραιῖα ἐκεῖνη καὶ τότε
 δὲ γίνονται αἱ μεγαλύτεραι φιλονικίαι καὶ κάποτε «πέφτ' καὶ ξύλο».

12. Πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Βασιλείου τὴν 1ην τοῦ ἔτους φρο-

κατασκευάζουν οἱ κάτοικοι κρασιά, οἰνοπνεύματα, μουστολαμπάδες καὶ πετμέζια,
 ἅτινα πολοῦνται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ προϊόν τοῦτο εἶναι τόσον ἀφθονόν, ὥστε
 οὐδεμία τῶν ἐν Θράκῃ ἰσομεγέθων πόλεων δύναται νὰ παραβληθῆ με αὐτὴν. Συμ-
 φως μὲν κατ' ἔτος ἐξάγει περὶ τὰ 6 ἑκατομμύρια ὀκάδας κρασιά καὶ οἰνοπνεύ-
 ματα, ἐν ὧρ δὲ ἐπιτυχῶς ἐσοδείας ὑπερβαίνει τὰ 10 ἑκατομμ., πετμέζια 150 χιλ.
 ὀκ. καὶ μουστολαμπάδες 100 χιλ.

Ἄλλο ἐμπόριον ἐκτὸς τούτου ἐκτεταμένον, δὲν ἔχει ὁ τόπος οὗτος διὰ τὸ με-
 σόγειόν του, ὀλίγοι δὲ τινὲς εἰσὶν ἐκ τῶν πλουσίων οἵτινες κάμνουν πράξεις μετὰ τὸ
 ἐξωτερικόν, ἀλλ' ὡς φαίνεται περιορισμένας καὶ ἔνδον διακρίνονται διὰ τοῦτο
 πολλοὶ πλούσιοι, ἀλλ' ὅμως πάντες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον ἔκ τε τοῦ προϊόν-
 τούτου καὶ τῆς ἐξασκήσεως ἐνὸς ἐπαγγέλματος μικροῦ καὶ διὰ τῆς αὐστηρίας
 πρὸ πάντων οἰκονομίας ζοῦν ἀνάτωρ, ὥστε λείπει ἡ πείσις τῆς ἐσχάτης ἐνδείας.
 Τὴν γεωργίαν ὀλίγοι τῶν Ὀθωμανῶν μετέρχονται, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ κάτοικοι
 ἐπιδιώκουν, ὡς ἑρρέθη, τὴν ἀμπελουργίαν μετ' ἐνὸς μικροῦ ἐπαγγέλματος ἢ τέ-
 χνης. Οἱ εἰρημένοι κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης, γενικῶς μὲν ἐξεταζόμενοι, εἶναι
 ὀπισθοδρομημένοι πολὺ ὡς πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν διανοητικὴν των ἀνάπτυ-
 ξιν, μερικῶς δὲ ὑπερέχουν πρῶτοι οἱ Ἕλληνες, κατόπιν οἱ Ὀθωμανοί, ἔπειτα οἱ
 Ἑβραῖοι καὶ τελευταῖοι οἱ Βούλγαροι.

Οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων, εἶναι μὲν ὀπισθοδρομημένοι ὡς πρὸς
 τὰ γράμματα ἔνεκα τῆς πρὸ ἐτῶν ἐλλείψεως τακτικῶν σχολῶν, ἀλλ' ὅμως πάντες
 τοῦλάχιστον ἔχουν προκαταρκτικὰς ἰδέας ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, δι' ὧν δύνα-
 ται νὰ διευθετοῦν τὰς πράξεις των. Δυστυχῶς πρὸ πενήτηντα ἐτῶν δὲν ὑπῆρχεν
 εἰ μὴ ἓν μόνον σχολεῖον καὶ τοῦτο κοινόν, ὅπερ ὑφίσταται μέχρι τοῦ νῦν διευθυ-
 νόμενον ὑπὸ ἐνὸς Γιάννη διδάσκοντος τοὺς ὀκτωήχους, ψαλτήρια κτλ. γραφῆν καὶ
 μικρὰν ἀριθμησιν, μόλις δὲ πρὸ 21 ἔτη, ἥτοι τῷ 1832 ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρώσ-
 σων ἐπιτευχθείσης ἀδείας παρὰ τῆς Ὀθωμαν. κυβερνήσεως καὶ ἀνεγερθείσης πρῶ-
 τῆς ἐκκλησίας πρὸς μνήμην τῆς Παναγίας, ὡς μὴ ὑπαρχούσης οὐδεμιᾶς, τῶν δὲ
 Χριστιανῶν ἐκκλησιαζομένων τέως εἰς τὴν ἐν τῷ παρακειμένῳ χωρίῳ Ἑρακλεί-
 τῳ διασωθεῖσαν ἐκκλησίαν, κατῳρθωσαν μετὰ δύο ἔτη ἐκ τῶν πόρων αὐτῆς καὶ
 ἐξ ἰδιαιτέρων συνδρομῶν νὰ ἀνεγείρουν Σχολεῖον καὶ ἔφερον διδάσκαλον ἀλλη-
 λοδιδάκτην, δίδοντα συγχρόνως καὶ ἀνώτερα ἑλληνικὰ μαθήματα. Ἐπὶ 14 ἔτη
 πάντες οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο ἐν αὐτῷ, κατὰ δὲ τῷ 1848 ἀνεγερθείσης ἐκ τῶν
 πόρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν παρὰ τῇ πλατείᾳ Μητρο-
 πόλεως μελλούσης τότε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπισκοπικὴ ἔδρα, καὶ μὴ πραγματοποιή-

νοῦν ὅτι περὶ τὰ μεσάνυκτα ἀνοίγει ὁ οὐρανὸς καὶ τότε ὅ,τι ἤθελε ζητή-
σει τις παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀπολαμβάνει. Τὰ δὲ κοράσια ἀφ' ἑσπέρας κρύπ-
τουν ὑπὸ τὸ προσκέφαλον τῆς κλίνης των πρὶν κατακλιθεῖν μίαν μαση-
μένην βούκαν καὶ ὄντινα νέον ὄνειρευτοῦν ἐκεῖνο τὸ ἑσπέρας, οὗτος θὰ
εἶνε ὁ μέλλον σύζυγός των.

13. Τὴν νύκτα δὲν δίδουν φωτιὰ διὰ τὸν λόγον μὴ χαθῆ τὸ φῶς καὶ
ἡ ἀρμονία τῆς οἰκίας. Ἐπίσης δὲν δίδουν δεξύδιον καὶ ἀρμυριὰ (λαχανο-
τουρσί) διὰ νὰ μὴ τὰ ξυρίσουν (φιλονικήσουν) μὲ τοὺς γείτονάς των.

14. Ὅταν τις δοκιμάσῃ φόβον ἢ ἀπὸ ληστᾶς, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας,
πρέπει νὰ καταβῆ τὴν ἀναβάθραν τῆς οἰκίας του κατακέφαλα καὶ πιστεύει

ἠθέντος τοῦ σχεδίου των μετεφέρθη τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ
διηρέθῃ τότε εἰς δύο σχολεῖα, Ἑλληνικὸν καὶ Ἀλληλοδιδασκτικόν, ἐνθα ἔκτοτε
διδάσκονται οἱ παῖδες. Κατὰ τῷ 1851 ἀνηγέρθη καὶ ἕτερα ἐκκλησία «Ἁγιος Ἰω-
άννης» μετ' ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς. Κατόπιν δὲ τῷ 1861 ἡ ἐκκλησία τῶν
«Ἁγίων Πάντων» ἐπίσης μετ' ἀλληλοδιδασκτικῆς, καὶ τελευταῖον τῷ 1864 ἡ τῶν
40 Μαρτύρων μετ' ἀλληλοδιδ. σχολῆς. Κατὰ τῷ 1867 ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὑπὸ
τοῦ πρὸ 9ετίας συστάντος ἐνταῦθα Φιλεκαπαιδευτικοῦ Συλλόγου καὶ Παρθεναγω-
γεῖον διατηρούμενον ὑπ' αὐτοῦ. Συγχρόνως δὲ συνεστήθη καὶ ἕτερον ιδιόρρυθμον
ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον.

Ἐν συνόλῳ λοιπὸν ὑπάρχουσι σήμερον (1873) 4 ἑλληνικαὶ ἐκκλησιαί, 5 ἀλλη-
λοδιδ. σχολεῖα, μία ἑλλην. σχολὴ μετὰ δύο διδασκάλων, δύο Παρθεναγωγεῖα, ὧν
τὸ ἓν κοινὸν ἰδιωτικὸν καὶ ἓν ἕτερον κοινὸν τῶν ἀρρένων σχολεῖον, διατηρούμενα
τὰ μὲν ἐκ τῶν πόρων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν τοῦ Συλλόγου, τὰ δὲ ἐκ διδάκτρων.
Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα φοιτῶσι περὶ τοὺς πεντακοσίους μαθηταὶ καὶ 130 μαθή-
τριαι ἀπὸ ἡλικίας 6—18 ἐτῶν. Ἐκ τῶν μαθητῶν 400 φοιτῶσι εἰς τὰ ἀλληλοδι-
δασκτικὰ σχολεῖα, 40 εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ 60 εἰς τὸ κοινόν, ἐκ δὲ τῶν μαθητριῶν
100 εἰς τὸ τακτικὸν Παρθεναγωγεῖον καὶ 30 εἰς τὸ ἰδιωτικὸν κοινόν, ὥστε παρα-
βαλλόμενοι ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἰσοδυναμοῦν 1 πρὸς 14. Ἡ παιδεία ἐνταῦθα
ἐλπίζεται νὰ καλλιεργηθῆ καλύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον (σημ. τ. Δ. ὅπερ
καὶ ἐπραγματοποιήθη περιφανῶς), ἂν ποτε πλουτίσῃ ὁ ἐνταῦθα Σύλλογος καὶ
εὐεухήσῃ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν ὄλων τῶν σχολῶν.

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ἀνατροφήν των ἔνεκα τῆς περιορισμένης
συγκοινωνίας εἶναι ἑλλειπῶς παιδαγωγημένοι καὶ ἔχουν πολλὰς ἐλλείψεις εἰς τὸν
ἐνταῦθα κοινωνικὸν βίον. Τοῦτο δὲ πηγάζει καὶ διότι οἱ πλεῖστοι τούτων, ὡς μὴ
ταξειδεύσαντες ἐκτὸς τῆς γενετικῆς των διὰ νὰ σπουδάσουν τὸν ἔξω κόσμον ἐμ-
μένουν εἰς τὰ κατὰ παράδοσιν ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν προπατορτων, καὶ ἀκούμε-
νοι εἰς ταῦτα πιστεύουν ὅτι τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν μέγα περιεσφραμένον ἐνός τοῦ
κύκλου τούτου. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν λείπει ἀπὸ πάντας ἡ φιλοξενία, ἡ
συμπάθεια πρὸς τοὺς ξένους καὶ ὁ φιλοφρονητικὸς τρόπος πρὸς τοὺς πλησιάζον-
τας αὐτοὺς. Ζοῦν ἀνέτως ἀλλὰ λιτῶς καὶ μὲ ἄκραν οἰκονομίαν, ἀποφεύγοντες πᾶ-
σαν πολυέξοδον καὶ καταστρεπτικὴν πολυτέλειαν. ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν δὲν
ὑπολείπονται κατὰ τοῦτο καὶ εἶναι αὐστηρότεραι ὡς πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν
οἰκιακῶν ἐξόδων, εἶναι δὲ λίαν ἐργατικάι, τηροῦν ἄκραν καθαριότητα, ἐκπληροῦν
πάσας τὰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας καὶ ἐπιτηδεύονται διάφορα ἐργόχειρα ἄξια παρατη-

ὅτι παρέρχεται ὁ φόβος καὶ ἐξαλείφονται ἐκ τῆς φαντασίας του αἱ κακὰ ἐκείναι ἐντυπώσεις.

15. Τὰ παιδιά ὅταν ἐκβάλουν ὀδόντα τινα, τὰ συνειθίζουν νὰ πηγαίνουν πλησίον τῶν στεγασμάτων τῆς οἰκίας των καὶ νὰ λέγουν τρεῖς φορές «*Νὰ κοκκαλένω καὶ δῶσε μ' σιδερένιο*» ἔπειτα τὸ ρίπτουν ἐπὶ τῆς στέγης.

16. Ὅτε πρόκειται νὰ ἐξέλθουν νύκτα ἔξω τῆς πόλεως ἢ χωρίου καὶ πρόκειται νὰ κοιμηθοῦν ἐπὶ τῆς γῆς, τότε γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὰ κακὰ δαιμόνια καὶ μὴ κακοπάθουν λέγουν τὰ ἑξῆς : «*Ἐνας λόγος τί λόγος, ἕνας ὁ Θεός. Ἀνὸ λόγια τί λόγια, δίκερο ν' τὸ βῶδ' . Τρία λόγια τί λόγια, τριοπόδ' (πυροστιά). Τέσσαρα λόγια τί λόγια, τεσσεροβύζ' τὰ γελάδ' . Πέντε*

ῥήσεως διὰ τε τὴν οἰκιακὴν καὶ σωματικὴν διακόσμησιν ὧν τὰ καλύτερά εἰσιν, προσκεφάλαια, χειρόμακτρα, δίμητα, ψηφωτὰ διαφόρων εἰδῶν κεντητὰ καὶ μὴ, πανιά ὠραῖα δι' ὑποκάμισα, φανέλλες, τσουράπια καὶ μάλιννα σιρσοῖδια δωματίων τὰ λεγόμενα *σκουλλωτὰ*.

Δημιόιοι περιπίπτοι καὶ συναθροίσεις λείπουν ἐνταῦθα, ἀντ' αὐτῶν δὲ τὸ καλοκαίριον κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς συνειθίζουν νὰ ἐξέρχονται μετὰ τὰς οἰκογενεῖας τῶν χωριστὰ καὶ πολλὰκις μαζί ἢ δέκα ἢ καὶ πλείοτεραι καὶ δι' ἐράνου, μετὰ ἢ ἄνευ μουσικῶν ὀργάνων, προστοιμάζουσι καὶ ψῆγουν *κεμπάπια*, ἀπερ γεύονται καὶ διασκεδάζουσι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐπαναλαμβάνουσι δὲ ταῦτα συνεχῶς διὰ τὸ ὀλιγοἔξυδον αὐτῶν ἀναλογούντων εἰς πᾶσαν οἰκογενεῖαν ἀνά πέντε ἕως ὀκτὼ ῥόσια τὸ πολὺ. Τὰ *κεμπάπια* ταῦτα εἶναι ἀξιοσημεῖωτα διὰ τὴν φαινομένην λιτότητα τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς ἐθιμοταξίας καὶ κατασκευάζονται ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ περιγράφει ὁ Ὅμηρος. Τὰ αὐτὰ περίπου γίνονται καὶ τὸν χειμῶνα. Εἰδοποιούμενοι ἀφ' ἐσπέρας συνέρχονται τὰς νύκτας μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐναλλοξ εἰς τὰς οἰκίας των καὶ διασκεδάζουσι μέχρι μεσονυκτίων τραγουδοῦντες καὶ χορεύοντες συνήθως τοὺς συρτοὺς μετὰ ἢ ἄνευ μουσικῶν ὀργάνων. Αἱ διασκεδάσεις αὗται γίνονται συνεχέστεραι καὶ ἄνευ καταχρήσεων ἢ παρεκτροπῶν καὶ τηρεῖται ἰδίως εἰς τὰς γυναῖκας μεγάλη σεμνοπρέπεια. Τὰ κοράσια ὁμως, ἐκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων, κρύπτονται καὶ τότε μόνον ἐξέρχονται ἐλευθέρως εἰς παρομοίας ἐπισκέψεις, ὅτε ὑπανδρευθοῦν. Ἡ καταγωγή τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνικὴ μετ' ὀλίγας ἐπιμιξίας Βουλγάρων. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι τὰ μέχρι τοῦδε σωζόμενα παλαιὰ τινα ἥθη καὶ ἔθιμα, δημοτικὰ ἄσματα, παροιμίαι, παραμύθια, προλήψεις καὶ δεσποδαίμονια, μαντεῖαι, λέξεις ὀραφαῖαι Ἑλληνικαί, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ ὀνομασίαι τῶν κέριξ κωμῶν καὶ χωρίων.

Οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ αὐτοὶ, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, εἶναι ὀπισθοδρομικοὶ καὶ δὲν ἀγαποῦν πολὺ τὰ γράμματα, καίτοι δὲ ἢ Ὀθωμ. Κυβερνήσις συνέστησε πρὸ τριετίας σχολεῖον *Ρουσιέ* καὶ προτρέπει αὐτοὺς ν' ἀποστέλλουν τὰ τέκνα των, ἀλλ' ὅμως ὀλίγοι ἔχουν ἐκείνην τὴν ὄρεξιν τοῦ νὰ ἐκπαιδεύουν ταῦτα. Ὡς πρὸς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸν κοινωνικὸν βίον ὀλίγους ἔχομεν τοὺς φανατικούς. Προσπορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς ἀμπελοφυγίας, γεωργίας καὶ ἄλλων τινῶν τεχνῶν, καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πλείστοι τούτων δὲν εἶναι ἐργοδιῶχται, ὡς οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες, καὶ τινες τούτων εἶναι παραδεδομένοι εἰς τὴν κραιπάλην καὶ δι' οὗς αἱ γυναῖκες των δὲν φαίνεται νὰ τη-

λόγια τι λόγια. πενταδάχτυλο τὸ χέρ'. Ἐξη λόγια τι λόγια, ἐξάσπερη ἢ πούλια. Ἐφτά λόγια τι λόγια, ἐφτάμηρ..... Ὀχτώ λόγια τι λόγια, ὀχτάμηρ' τὸ καμῆλ'. Ἐννιά λόγια τι λόγια ἔννεαμηρ' τὸ παιδί. Δέκα λόγια τι λόγια δεκαμηρ' τὸ βουβάλ'. Ὁ Θεὸς πάντα νικᾷ, καὶ οὕτω κοιμοῦνται.

Β' Μαντεῖαι

1. Πιστεύουν τὰς διὰ ζουκίων μαντείας, τὰς διὰ τῆς ὁμοπλάτης τῶν ζώων καὶ πτηνῶν καὶ εἰς τὰς τῶν Ἀθιγγάνων καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις ἀπολέσουν τι, καταφεύγουν εἰς ταύτας. Εἷς τινὰς μάλιστα αἱ μαντεῖαι αὐται

ροῦν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τούτου ἔνεκα δὲν δύνανται νὰ ζήσουν πάντοτε ὡς οἱ λοιποὶ κάτοικοι. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ των εἶναι στάσιμοι (ἵνα μὴ εἶπο ὅτι ἐλαττοῦνται), διότι ἔνεκα τῆς ἐπιβαλλομένης αὐτοῖς στρατολογίας δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τεκνοποιοῦν πολλὰ τέκνα, αἱ δὲ γυναῖκες των διὰ τὴν προεκτεθεισάν αἰτίαν καὶ διὰ νὰ εἶναι ἡσυχοὶ εἰς τὰς τρυφὰς των προσπαθοῦν διὰ παντός τρόπου νὰ μὴ τεκνοποιοῦν.

Τζαμιά μετὰ μιναρῆδων ἔχουν ἑννέα, ὧν τὸ μεγαλύτερον θολωτὸν ὀνομαζόμενον «*Μπουγιουκ Τζαμί*» κτισθὲν πρὸ 505 ἐτῶν. Δύο ἄνευ μιναρῆδων καὶ ἕνα τεκνὸν ὀνομαζόμενον *Κιρκλάρ*. Ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ τρία ἐτοιμόρροπα καὶ παραμελημένα. Σχολεῖα δὲ τρία, ἐν Ρουσιτί, ἐν Ἰδιόρρουθμον καὶ ἐν διδασκαλεῖον ἔχοντα περὶ τοὺς 70 μαθητάς.

Οἱ Ἑβραῖοι πρὸ 50 ἐτῶν δὲν ἦσαν εἰμῆ 30 οἰκογένειαι, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο καὶ διὰ τοῦ συνοικισμοῦ ἐν μέρει αὐξήθειαι συμποσοῦνται ἤδη εἰς 100 οἰκογενείας. Πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς ἀμπελοφυγίας καὶ τοῦ ἐ.αγγέλματος των. Ζοῦν ἀνέτως καὶ ἐν ὁμοιοῖα. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν εἶναι ὀπισθοδρομημένοι πολὺ, καίτοι δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν διατηροῦν σχολεῖον, δὲν ἐφρόντισαν ὅμως νὰ φέρουν οὐδεμίαν μεταρρυθμίσιν ἐν αὐτῷ πρὸς ταχεῖαν καὶ καλὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ μένουν εἰς τὴν ἀρχαίαν ὡς πρὸς τοῦτο φανατικότητα. Συναγωγὴν ἔχουν μίαν, ἣν πρὸ τριετίας μετὰ τῆς σχολῆς των ἀνεκαίνισαν.

Οἱ Βούλγαροι καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀμαθεῖς καὶ ἀκαίδητοι ἐκτὸς ὀλίγων, οἵτινες γνωρίζουν μικρὰν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν Ἑλληνικὴν. Εἶναι συνοικισμένοι ἐνταῦθα ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρρέθη ἀπὸ τὰ διάφορα ἐν τῷ Μικρῷ Αἴμῳ χωρία, ἀνάγονται δὲ εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τῶν κατοίκων καὶ πορίζονται τὰ πρὸς τοῦ ζῆν ἐργαζόμενοι τὰς ἀμπέλους τῶν πλουσιωτέρων. Καίτοι δὲ οἱ πλείοτεροι τούτων εἶναι ἀκτῆμονες, ἐπειδὴ ὅμως ἔνεκα τῶν ἀμπέλων τοὺς εὐρίσκονται ἐργασίαι, καὶ διότι εἶναι συνειθισμένοι εἰς τὴν σκληραγωγίαν, δύνανται ὄθεν νὰ ζοῦν καὶ δὲν περιέρχονται εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν εἶναι λίαν ἐργατικά.

Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ τέως ζητήματος, οἱ Βούλγαροι ἐνταῦθα ἦσαν ἀδιαχώριστοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔστελλον τὰ παιδιά των εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ ἐκαρποῦντο πολλὰς ὠφελείας ἐξ αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν, διερεθιζόμενοι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πρακτῶρων, ἤρχισαν νὰ διαχωρίζωνται καὶ τῷ 1865 ἔκτισαν ἰδιαιτέραν ἐκκλησίαν εἰς τὸν πρὸς Ἀνατ. λόφον εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῷ 1866 ἔτεραν εἰς τὸ κατώτερον μέρος τῆς

ἔχουν τόσην ἐπίδρασιν, ὥστε πολλάκις ἀνεκαλύφθησαν κλοπαὶ αὐτῶν.

Συνέβη νὰ κλέψουν χρήματα ἢ ὅ,τι πολύτιμον, καὶ διότι οἱ ἀπολέσαντες ταῦτα, ὡς ἔχοντες ὑποψίαν εἰς αὐτούς, ἐζήτησαν ἐκ τῶν εἰκοσιν ὀνύχων των ἀνὰ ἓν τεμάχιον διὰ νὰ δοκιμάσουν εἰς τοὺς μάντιεις περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητός των, οὗτοι φοβούμενοι μὴ ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀποθάνουν ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσουν καὶ ἀποδώσουν τὰ κλαπέντα.

2. Τοὺς κάλους καὶ τὰ ἐξογκώματα αἱ μάντισσαι ματεύουν ὡς ἐξῆς: Λαμβάνουν πῆλινον ἀγγεῖον ἢ στάμινον καὶ θέτουν ἐντὸς αὐτῆς ὀλίγον χῶμα, νερόν, χόρτα, καὶ πτύσμα τοῦ πάσχοντος, τὰ ὁποῖα στέκονται μαζὶ μίαν ἡμέραν. Τὸ ἑσπέρας περὶ τὰς δύο ὥρας, τῆς νυκτὸς τουρκιστί, ὁ μάντιης παραλαβὼν τὴν στάμινον ἐξέροχεται εἰς μέρος ἔνθα εἶναι ἀπαρατήρητος, φυσᾷ τρίς καὶ ἀφοῦ εἴπη τρίς «καθὼς θὰ τσακιστῇ αὐτὴ ἢ στάμινα καὶ θὰ χυθῇ τὸ ὄ,τ' ἔχ' μέσα, ἔτσ' νὰ χαθῇ καὶ τῇ ἄρρωστου τὸ πρῆξιμο» μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους συντριβεῖ τὴν στάμιναν ἔπειτα λαμβάνει ὀλίγην λάσπην καὶ ἐπιστρέφει. Τὴν ἐπαύριον λίαν πρῶι ἐπιθέτει τὴν λάσπην εἰς

πόλεως μετὰ σχολῆς καὶ τελευταῖον τῷ 1870 τρίτην τινὰ πρὸς μνήμην τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος διατηροῦσαν καὶ σχολὴν διαλυθεῖσαν ἤδη. "Οτε δὲ ἐξελέγη ὑπὸ τῆς ἐν Κων)πόλει παρασυναγωγῆς ὡς ἑξαρχος Βουλγάρων ὁ ἀγνώμων καὶ σχισματικὸς "Ανθιμος, ὅστις δαπάναις τῆς ἐνταῦθα Ἑλλην. κοινότητος ἐξεπαιδεύθη, ἀπεσχίσθησαν ὀλοσχερῶς καὶ συνετάχθησαν ἔκτοτε τοῖς σχισματικοῖς. Περὶ τὰς ἀρχὰς ὁ ἐνθουσιασμός των ἦτο τόσοσ μέγας, ὥστε ἐπίστευον ὅτι πλέον ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν στέλλοντες τὰ τέκνα των εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σχολεῖα, ἤθελον ἀποκατασταθῇ ταῦτα φιλόσοφοι. Ἦδη ὅμως πολλοὶ τούτων ἰδόντες ὅτι τὰ τέκνα των δὲν ἐπροόδευον τὰ ἀπέσυραν καὶ τὰ ἀποστέλλουν εἰς τὰ Ἑλλην. σχολεῖα καὶ αὐτοὶ δὲ συνετάχθησαν τοῖς Ὀρθοδόξοις.

"Ἄξια σημειώσεως ἀρχαῖα λείψανα εἰς τὰ χωρία ταῦτα ἔχομεν δέκα φρούρια μετρίου μεγέθους, Βυζαντινῆς ὡς φαίνεται ἐποχῆς, ἐξ ὧν τὰ μὲν 6 κατερειπωμένα τὰ δὲ 4 ἡμειρειπωμένα, ἔχοντα ταῦτα καὶ ἀνὰ μίαν κιστέρναν καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Τὰ 6 τούτων κείνται πλησίον τῶν χωρίων ἐπὶ ὑψηλῶν τόπων ὡς ἀκροπόλεις. Ἡρακλείτσας, Καρακότο, Κούλας, Κογιούν—Γκιαβουρ καὶ Ἐρεκλέο. Ἐκ δὲ τῶν 4, τὸ μὲν κεῖται πλησίον τῆς Ἀχμάτσας ὀνομαζόμενον *Κετσι*—*Ἰσάρ*—*Καλεσι* καὶ ὅπερ φαίνεται νὰ εἶναι ἀρχαιότερον Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὰ δὲ ἄλλα τρία πλησίον τοῦ Κογιόβου ἐπὶ τριῶν κορυφῶν, ἀποτελοῦντα τρίποδα καὶ περικλειόντα μίαν κοιλίδα ἀρκετὰ ἐκτεταμένην διαρροεμένην ὑπὸ δύο ρυακίων ἀντιθέτως κατερχομένων καὶ ἔχουσαν μίαν μόνην στενὴν εἴσοδον. Ἐντὸς τῆς κοιλιάδος ταύτης καταγοητευούσης τὸ ὄμμα τοῦ θεατοῦ ἀνεκαλύφθη πρὸ δεκαετίας μοναστήριον ἔχον μίαν ἐκκλησίαν ἐσκαμμένην ἐντὸς φυσικῆς πέτρας καὶ πλησίον αὐτῆς ἐπτὰ δωμάτια ἅπαντα λαξευμένα ὡς ἡ ἐκκλησία, ὑποκάτω δὲ τούτων ἐπίσης ἐντὸς φυσικῆς πέτρας εἰς σταυλὸς μὲ τὰς φάτνας τοῦ ἀρκετὰ εὐρύχωρος. Ὁμοίως εἰς τὸ ὑπαιθρον προαύλιον τῆς ἐκκλησίας εὐρέθῃ εἰς πῖθος τεθραυσμένοι, εἰς κλίβανος καὶ ἐν φρέαρ, πλησίον δὲ τούτου ὡς καὶ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐντὸς ἐνὸς δωματίου ἀνευρέθησαν ὅσατ' ἀνθρώπινα.

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ σημερινὴ (1873) κατάστασις τῆς ἐπαρχίας 40 Ἑκκλησιῶν.

τὸ μέρος ἔνθα πονεῖ ὁ πάσχων καὶ ὧ τοῦ θαύματος ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπαλλάσσεται ὁ πάσχων. Τοῦτο γίνεται μόνον Παρασκευὴν καὶ ὄχι ἄλλην ἡμέραν.

Γ' Βρυκόλακες, φαντάσματα, στοιχειά, τόπακάδες, ἐνυπνιάσματα ὄνειρα καὶ οἰωνοί.

1. Τοὺς βρυκόλακας παραστάνουν ὡς ἀσκὸν (τουλοῦμι) ἔχοντα προβοσζίδα μόνον καὶ ἓνα ὀφθαλμὸν καὶ ἄνευ ποδῶν, ἢ ὡς πῦρ. Παράγονται δὲ οὔτοι ἀπὸ ἀποθνήσκοντας ἀμαρτωλοῦς καὶ δὲν ἀφήνουν τὰς κατοικίας των ἔνθα ἔζησαν ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι πρὶν παρέλθουν 40 ἡμέραι, ἀλλὰ περιφέρονται ἐν αὐτῇ, ἐνοχοῦν πάντας τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους συνήθως νύκτα καὶ ἐπιφέρουν διαφόρους ζημίας εἰς αὐτάς. Δύνανται δὲ οἱ βρυκόλακες οὔτοι νὰ μεταβαίνουν καὶ εἰς γειτονικὰς οἰκίας, ἀλλὰ μετὰ 40 ἡμέρας χάνονται καὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα κατόπιν, μόνον ἀπαξ τοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν Θεοφανείων κατὰ τὰς δώδεκα ἡμέρας «δωδεκαήμερα» νὰ ἐξέρχονται πάντοτε οἱ εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς εὐρισκόμενοι βρυκόλακες καὶ *Καρκαντζέλ'* καὶ νὰ περιέρχονται πάσας τὰς οἰκίας, ὅτε μὲν κυλιόμενοι ὡς ἀσκοί, ὅτε δὲ πετώντες ὡς φλόγες. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἔχομεν πολλοὺς, οἵτινες φοβοῦνται μετὰ τὰ μεσάνυχτα νὰ ἐξέλθουν τῆς οἰκίας των, φοβούμενοι τοὺς βρυκόλακους καὶ καρκαντζέλους. Ἐὰν δὲ γίνῃ ἀνάγκη νὰ ἐξέλθουν τότε προφέρουν τοὺς ἐξῆς λόγους μετὰ τοὺς ὁποίους ἐξαπατῶντες τοὺς βρυκόλακους καὶ ἀποδιώκοντες αὐτοὺς κατορθώνουν καὶ ἐπιστρέφουν ἀνενόχλητοι.

Ἄπο Θῆρ θηρινιά. (1)
 ἀπὸ πέτρα θεμελιό
 ἦρτε ἄγγελος κυρίου
 καὶ μαρτύρησε:
 5 — Μάρθα καὶ Μαγδαληνὴ
 πῶς κοιμᾶσαι μοναχῇ;
 — Ὅχ' ἀφέντη μου, Χριστέ,
 δὲν κοιμοῦμαι μοναχῇ
 μοναχῇ καὶ ταπεινῇ.
 10 Ἔχω Πέτρους ἔχω Παύλους,
 ἔχω δώδεκ' ἀποστόλους,

τὰ βγαγγέλια ἀνοιχτὰ
 κιὸ Χριστὸς τὰ μελετᾷ.
 Τῇ Χριστοῦ ἡ πατερίκα (2)
 15 ἀπὸ κὰτ' στήν κεφαλή μ'
 κιὸ ποιος νᾶρτ' καὶ μὲ κραῖξ'
 ὁ Χριστὸς νὰ τὸν πετάξ'.
 Ὅσα παρὰ θύρα στήν Πόλ'
 κιὸ τι ἄμδι (3) στή θάλασσα,
 20 πάντε (4) καὶ λογαριάστε τὰ
 καὶ ἐλάτε νὰ μὲ φάτε.

(Περβλ. Λαογραφ. Β' 412. 51).

1) Ἄπο αἰθέρα αἰθήρ καὶ ἀπὸ πέτρα θεμέλιο.

2) βακτηρία, σκῆπτρο. 3) ἄμιος. 4) πηγαίνετε.

Τὰ αὐτὰ φρονοῦν καὶ διὰ τὰς ἐπιδημικὰς ἀσθενείας καὶ βαρείας νόσους παριστῶντες αὐτὰς ὡς λαμβανούσας μορφὴν λευκοενδεδυμένης ἢ μελανοενδεδυμένης γυναικὸς δυσείδους καὶ περιφερομένης εἰς τὰς οἰκίας ἔνθα ἀφίρουν ἀσθένειαν.

2. Τὰ φαντάσματα καὶ τὰ στοιχεῖα εἶναι τερατώδους φύσεως ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς ἀρχαίους Τιτᾶνας, Κύκλωπας, Γίγαντας κ.λ.π. Ταῦτα περιτριγυρίζουν νύκτα εἰς τὰ βουνά, δάση, ἐξοχικὰ φρέατα, νερομύλους, βρύσες, ποταμούς καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ τὰ σκοτεινὰ μέρη τῶν οἰκιῶν. Διὰ τοῦτο οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτά, δὲν πλησιάζουν νύκτα εἰς τὰ εἰρημένα μέρη, μήτε ἀντλοῦν ὕδωρ διὰ νὰ μὴ κακοπάθουν. Ἄν δὲ κατ' ἀνάγκην συμπέση νὰ διέλθῃ κανὲν τῶν μερῶν τούτων, πρέπει νὰ μετρήσῃ τρεῖς φορὰς ἀπὸ τοῦ ἕν μέχρι τοῦ ἑκατὸν καὶ μετὰ ταῦτα λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἄν εἴστε δῶ φαντάσματα καὶ θέλτε νὰ μὲ φᾶτε ρωτῆστε, τὸν Ἰσοῦ Χριστὸ καὶ ἔλατε δῶ κοντά μ'» καὶ τότε ἀπαλλάσσονται. Ὅστις δὲ δὲν γνωρίζει τὰ ἀνωτέρω ὑποφέρει πολὺ. Τότε τὸν καβαλικεύουν τὰ στοιχεῖα καὶ φαντάσματα καὶ ἂν δυνηθῇ νὰ ὑποφέρῃ καὶ σταθῇ γενναίψυχος καὶ κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς χωρίον ἢ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ ταῦτα, διότι φεύγουν πλέον, εἰδεμὴ ἢ ἀποθνήσκῃ ἀπὸ τὸν φόβον του ἢ ἀποκτᾷ κανὲν πάθος κακόν. Τὰ τέρατα ταῦτα τὰ παριστάνουν διὰ διαφόρων σημάτων, καὶ ἕκαστος ἐκ τῶν ἁδόντων αὐτὰ τὰ παριστάνει ὡς τὰ ἀντελήφθη ἐκ τῆς φαντασίας του. Διὰ τοῦτο εἶνε δύσκολον νὰ τὰ περιγράψῃ τις.

3. Τόπακάδες διηγοῦνται ὅτι εἶναι παμμεγέθεις ὄφεις φέροντες καὶ πτερά. Δοξάζουν δὲ ὅτι οὗτοι φυλάττουν χωσμένους θησαυροὺς μεγάλους συνήθως ἐπὶ ἔρειπια φρουριῶν ἀρχαίων καὶ τοὺς μεταφέρουν ὅπου βούλονται. Οἱ Τόπακάδες οὗτοι ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ, τὴν ἐσπέραν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐξάγουν καὶ ἀπλώνουν τοὺς θησαυροὺς τούτους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοὺς καθαρίζουν ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν διὰ νὰ μὴ βλαφθοῦν καὶ πάλιν τοὺς κρύπτουν.

Ὅταν δὲ πρόκειται νὰ παραχωρήσουν κανένα τῶν θησαυρῶν τούτων εἰς τίνα ἐν πρώτοις στέλλουν εἰς αὐτὸν ἐνύπνιον καὶ διὰ τοῦ ἐνυπνιασματος προτείνουν τὴν ἀπόφασίν των, ὡς ἀντάλλαγμα δὲ ζητοῦν ἔμψυχον ζῶον, ἢ ἀνθρωπον πρὸς θυσίαν. Καὶ ἂν ὁ ἐνυπνιασθεὶς ἐκτελέσῃ τὴν αἰτησίαν τῶν τόπακάδων λαμβάνει ἀπολύτως τὸν παραχωρούμενον θησαυρόν, εἰδεμὴ τὸν χάνει, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις δὲν πρέπει νὰ ἐκμυστηρευθῇ τίποτε εἰς οὐδένα, διότι κινδυνεύει νὰ κακοπάθῃ. Τινὲς μὴ φοβούμενοι τοὺς τόπακάδες πρὶν ἐνυπνιασθοῦν τρέχουν εἰς πολλὰ μέρη καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ βουνά καὶ ζητοῦν τοιοῦτους θησαυροὺς. Κατὰ τὴν ἐν τῷ Μικρῷ Αἴμῳ περιοδείαν μου 1870 ἰδίως ὄμμασιν εἶδον πολλὰ μέρη ἐσκαμμένα πρὸς εὑρεσιν θησαυρῶν. Τὸ δὲ περιεργότερον ὅτε εἶχον ἀναβῆ

εις μίαν τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους τούτου παρὰ τὸ χωρίον Πασπαλὰ πρὸς παρατήρησιν ἐνὸς μεγάλου βαράθρου ἔνθα τὸ καλοκαῖρι διατηρεῖται χιών, τοῦτο ἐκλαβόντες οἱ ἰδόντες με ὡς σκόπευσιν πρὸς ἀνακάλυψιν θησαυροῦ μετέβησαν καὶ ἐπὶ ἡμέρας ἔσκαπτον.

4. Οἱ *Νεράϊδες* παριστῶνται εἰς σχῆμα γυναικὸς ὄραίας. Λιγοῦνται καὶ βεβαιῶνουν πολλοί, ὅτι τὰς εἶδον εἰς ὄχθας ποταμῶν λουομένας καὶ χορευούσας με ἀτημελήτους κώμας, διὲ μένισγυμνῆς, ἄλλοτε δὲ ἐνδεδυμένας λευκά. Ὁ διαβαίωνν τότε δὲν πρέπει νὰ ὀμιλήσῃ μῆτε νὰ προχωρήσῃ πρὸς αὐτάς, διότι ἀμέσως γίνονται ἄφαντοι, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ παραμείνῃ πολὺ, διότι διὰ τῆς λυγερᾶς φωνῆς των τὸν ἀποκοιμίζου καὶ κλέπτου τὰ φορέματά του χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Ἡ κατοικία των εἶναι οἱ ποταμοὶ καὶ ἐξέρχονται μόνον τὰς νύκτας περὶ τὰ μεσάνυκτα καὶ πρὸ τῶν γλυκοχαραγμάτων χάνονται.

5. Τὰ *ἐνυπνιάσματα* πιστεύου νὰ γίνωνται κατὰ θεϊαν οἰκονομίαν. Κατὰ καιροὺς ἀναφαίνονται γυναῖκες, αἵτινες διηγοῦνται, ὅτι ἐνυπνιασθεῖσθαι μετέβησαν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον καὶ εἶδον τοὺς ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ κολάσει. Καὶ πρὸ δύο ἐτῶν μία τις πεντηκοντοῦτις ἐνυπνιασθεῖσα ἢ με ἄλλους λόγους ἀναληφθεῖσα μετέβη καὶ εἶδε τὰ τοῦ ἄλλου κόσμου καὶ ἐγνώρισε πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα ἀποθανόντων καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπιστρέψασα ἐδιηγεῖτο τὰ ὅσα εἶδε. Πρὸς αὐτὴν ἔτρεχον πολλαὶ γυναῖκες διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν κατάστασιν τῶν ἀποθανόντων συγγενῶν των, καὶ εἰς ἄλλας μὲν ἔλεγεν ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτῶν εἶναι εἰς τὸν παράδεισον, ἔχου τὰς μεγαλυτέρας ἀναπαύσεις καὶ τρώγου τὰ καλύτερα φαγητά, εἰς ἄλλας δὲ πάλιν ἔλεγεν ὅτι οἱ συγγενεῖς των ὑποφέρου ἐξ ἁμαρτιῶν των τὰ πάνδεινα, πειράζονται ὑπὸ τῶν διαβόλων καὶ βράζου μέσα εἰς κατράμα καὶ πίσσες καὶ ὅτι πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῶν ἀνάγκη ἦτο νὰ κάμουν ἐλεημοσύνας. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα ἐχρησιμοῖται πάντοτε ἐπὶ πληρωμῇ. Τὸ μυσαρὸν τοῦτο ἐπάγγελμα ἐξήσκησεν αὐτὴ ἐπὶ δύο μῆνας, ὅτε μαθοῦσα τοῦτε ἢ ἐκκλησία τὴν ἐμπόδισε.

6. Καὶ εἰς τὰ *ὄνειρα* δίδου μεγάλην πίστιν καὶ ἕκαστος δίδει ἰδιαιτέραν ἐξήγησιν εἰς αὐτά, πολλοὶ δὲ συμβουλευόνται τοὺς ὄνειροκρίτας (βιβλία). Ἦκουσα πολλοὺς νὰ διηγοῦνται μετὰ σεβασμοῦ τὴν διάλυσιν ὄνειρων καὶ νὰ φοβῶνται αὐτὰ δσάκις εἶναι φοβερά.

7. Ἀλλὰ καὶ τοὺς *οἰωνοὺς* δὲν ἀφίνου ἀπαρητηρήτους καὶ εἰς αὐτοὺς δίδου μεγάλην πίστιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, τὸν κρωγμὸν νυκτοκόρακος, ἢ ὄρνιθος, τὴν φωνὴν γλαυκὸς ἢ σκύλου κλπ., θεωροῦν ὡς κακοὺς οἰωνοὺς προμηνύοντας θάνατον ἢ δυστυχίαν. Τὴν γέννησιν μικρῶν ὦν ὄρνιθος καὶ τοῦτο δὲν θεωροῦν καλόν. Ἐν καιρῷ ὀδοιπορίας τὴν ἐξαφνικὴν ἐμφάνισιν ὄφεως, λαγοῦ, λύκου ἢ ἀλώπεκος ἔχου ἐπὶ κακοῦ, τὴν δὲ ἐμφάνι-

σιν ἄλλου ζώου ἐπὶ καλοῦ. Τὸν τριγμὸν στύλου τινὸς τοῦ στεγάσματος τῆς οἰκίας καὶ τὴν ἐμφάνισιν πολλῶν μυρμηγκῶν ἐν αὐτῇ χαρακτηριζομένων ὡς κλεπτῶν, ἐπίσης ἔχουν ἐπὶ κακοῦ ἐν συνόλῳ τὴν ἐμφάνισιν ἀκρίδων, ποντικῶν, πολλῶν πελαργῶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἐκτὸς τῆς ζημίας ἣν ἐπιφέρουν εἰς τὰ σπαρτά, ταῦτα πάντα θεωροῦν πρόξενα ἐπιδημικῶν καὶ βαρέων ἀσθενειῶν, τὴν δὲ ἐμφάνισιν οὐρανίων φαινομένων καὶ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τὴν πτώσιν ἀστέρων, θεωροῦν ἄλλα μὲν ὡς προμηνύοντα πόλεμον ἢ λοιμόν, ἄλλα δὲ ὡς τὸ τέλος τοῦ κόσμου.

Δ' ΕΘΙΜΑ (*)

1. Ἀρραβῶνες καὶ γάμοι

Ἐθιμον ἐπικρατεῖ πάντοτε τὸ μέρος τῆς νέας νὰ ζητῇ τὸν γαμβρόν. Μετὰ τὸ πέρας δὲ τῆς διαπραγματεύσεως, μετὰ ἢ ἄνευ προικοσυμφῶνων, δρίζεται ἡ ἡμέρα καθ' ἣν πρόκειται νὰ μεταβοῦν οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες τοῦ γαμβροῦ μετὰ τῶν λοιπῶν συγγενῶν καὶ φίλων του, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ ἐνοριακοῦ ἱερέως, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς νύμφης, ἔνθα ἐν τῇ μεταβάσει τῶν εὐρίσκουν συνηγμένους τοὺς συγγενεῖς καὶ προσκεκλημένους αὐτῆς. Πρὶν ἢ ἐξέλθῃ ἡ νύμφη πρὸς χαιρετισμὸν τῶν συμπεθερίων ὁ γεροντότερος ἐκ τοῦ μέρους τοῦ γαμβροῦ ἢ ὁ ἱερεὺς ποιεῖ ἐπίσημον ἔναρξιν τῆς διαπραγματεύσεως μὲ τοὺς ἀκολούθους λόγους: «Ἐμαθαμ' ποὺ ἔχτε ἓνα κορίτσ' καὶ θέλουμ' νὰ τὸ κάνουμ' νύφ', γὰ τὸ παλλικάρ' μας, καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία ἤραταμ' νὰ σᾶς τὸ ποῦμ' καὶ σὰ τὸ κρίντε καὶ σεῖς εὐλογο νὰ μᾶς τὸ δόστε». Τὸ δὲ μέρος τῆς νύμφης ἀπαντᾷ: «Ἀφοῦ τὸ βροῖσκετε σεῖς εὐλογο, τότες καὶ μεῖς θέλουμ' τὸ παλλικάρ' σας καὶ αὐτὸ τὸ συνοικέσιο ἔνε εὐλογο καὶ ἅγιο». Ἐπὶ τέλος τὸ μέρος τοῦ γαμβροῦ ἀπαντᾷ: «Τώρα θέλουμ' νὰ μᾶς πῆτε καὶ τί προικιὰ θὰ μᾶς φέρ' ἡ νύφ'».

Κατόπιν τούτου συζητοῦν καὶ καθορίζουν τὴν προικὰ καὶ τὰ προγαμιαῖα δῶρα, ἂν δὲν ὑπάρχουν προικοσύμφωνα, καὶ μετὰ τὴν διατύπωσιν ταύτην ἐξέρχεται ἡ νύμφη καὶ ἀσπάζεται τὰς χεῖρας πάντων τῶν παρευρισκομένων πρὸς ἣν δίδουν χρηματικὰ δῶρα.

Αἱ προσηρθεῖσαι διατυπώσεις δὲν φυλάττονται παρὰ τῆς ἀνωτέρας τάξεως καθόσον οὗτοι τελειώνουν καὶ καθορίζουν τοὺς συνομολογουμέ-

(*) Σημ. τ. Δ. Περὶ ὄλων τούτων τῶν ἐθιμῶν δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἴδῃ τίς «Θρακικὲς Ἠθογραφίαις» τοῦ κ. Πολυδ. Παπαχριστοδοῦλου, τόμ. Α' Β' Γ' Δ' καὶ τὰ Χριστουγεννιάτικα καὶ Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα, ὡς λ.χ. τὸν «Τρόγον», «τὰ Χαρά», «ἡ Γιάτρισσα», «τὰ Ριζικάρια», «οἱ Ψῆφες» κλπ.

νους ὄρους καὶ ἀραβῶνας διὰ προκοσμηφώνου καὶ μεταβαίνει ὁ ἴδιος γαμβρὸς μετὰ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς νύμφης. Ἄλλοτε ὁ γαμβρὸς μετὰ τοὺς ἀραβῶνας δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβαίη συνεχῶς πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς νύμφης εἰμὴ τοῖς τοῦ ἔτους, τὸ Πάσχα, τὰς Ἀπόκρεω καὶ τὰ Χριστούγεννα, ἐκτάκτως δὲ ἠδύνατο νὰ τὴν ἴδη ὁσάκις προσεκαλῶντο εἰς ἄλλους γάμους. Ἦδη ὅμως ἡ συνήθεια αὕτη παρηγωνίσθη, ὁ δὲ γαμβρὸς μεταβαίνει συνεχῶς ἐρχόμενος μετ' αὐτῆς καὶ εἰς συναναστροφὴν.

Οἱ γάμοι συνήθως τελοῦνται μετὰ μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Σαββάτου ἕκαστον δὲ μέρος ἔχει τοὺς προσκεκλημένους του καὶ πρὸς τὸ ἐσπέρας ξυραφίζουσι τὸν γαμβρόν. Τὴν Κυριακὴν πρὸ τοῦ γεύματος μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης πάντες οἱ προσκεκλημένοι νέοι κομίζοντες τὰ νυμφικὰ δῶρα αὐτῇ, ἔνθα κάμνουν καὶ ἓνα χορὸν μετὰ τῶν προσκεκλημένων κορασιῶν τῆς νύμφης καὶ ἐκεῖ ἀρέσκονται. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ παραλαμβάνοντες τὰ δῶρα τῆς νύμφης ἐπανέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, μετὰ μικρὰν δὲ ἀνάπαυλαν πάντες μετὰ τοῦ γαμβροῦ μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἣν παραλαμβάνουσι καὶ μεταφέρουσι προπορευομένων τῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπομένων τῶν γυναικῶν, εἰς τὴν τῆς ἐνορίας τῶν ἐκκλησίαν, ὅπου, ἀφοῦ κατόπιν φθάσουσιν καὶ οἱ γονεῖς καὶ προσκεκλημένοι τῆς νύμφης, γίνεται ἡ νενομισμένη θρησκευτικὴ στέψις. Οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως τελοῦν τοὺς γάμους τῶν καὶ ἄνευ μουσικῶν ὀργάνων, ἀλλ' ἡ στέψις γίνεται πάντοτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐξαιρέσει μόνον τῶν εἰς δευτέρον γάμον ἐρχομένων, οἵτινες ὁπότε θέλουσι στεφανοῦνται εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

Ἄλλοτε οἱ γάμοι ἤρχιζον ἀπὸ τῆς Τετάρτης μέχρι τῆς Κυριακῆς. Ἄμφοτερά τὰ μέρη προσεκάλουσι κοράσια, μὴ ὀρφανὰ, τὰ ὁποῖα ἠτοίμαζον τραγουδοῦντα προζύμιον. Τὴν ἐπιούσαν Πέμπτην πρῶτῃ, ἀφοῦ ἐχώρευον κρατοῦντα διαδοχικῶς τὸ προζύμιον, ἐξύμωσαν τὰ διὰ τὸν γάμον ἀπαιτούμενα ψωμιά καὶ τὰ ἔστειλλον εἰς τὸν φοῦρνον, μετὰ δὲ ταῦτα ἔβαφον τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης μὲ μαύρην βαφήν καὶ τὸ ἐσπέρας τὴν ἔλουον εἰς κινητὸν λουτρὸν (κάδον). Τὴν Παρασκευὴν εἰς μὲν τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἐναπέθετον ἐν ἐπὶ τούτῳ κιβωτίῳ τὴν προῖκα αὐτῆς καὶ προητοίμαζον τὰ νυμφικὰ σιτάματα, τὸν δὲ γαμβρόν νέοι ὀμηλικῆς τοῦ ἐκόμιζον εἰς τὸ λουτρὸν διὰ νὰ λουσθῇ. Τὸ δὲ Σάββατον ἀμφοτερά τὰ μέρη ἐδίδοντο πλέον εἰς τὴν διασκέδασιν καὶ ἀντήλλασσον κομίζοντα τὰ δῶρα τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης καὶ περὶ τὰς 8 ὥρας τῆς ἡμέρας ἤρχιζεν ὁ ξυρισμός. Ἐν πρώτοις ἐξυραφίζοντο δύο παιδιὰ, μὴ ὀρφανὰ, κατόπιν ὁ γαμβρὸς καὶ τελευταῖον ὁ παρὰ γαμβρὸς, ὃν μετὰ ταῦτα ἐκάθιζον ἐπὶ μεγάλῃ τραπέζῃ (σινί) καὶ ἐξητωκραύαζον αὐτὸν ὡς ἐξῆς : «Ὁ παρὰ-

γαμπρός ἔνε ἄξιος γιὰ νὰ γέν' γαμπρός», οἱ δὲ λοιποὶ σηκώνοντες ὑψηλὰ τὴν τράπεζαν μέχρι τῆς ὀροφῆς ἐφώναζον «ἄξιος, ἄξιος καὶ καλός». Τοῦτο δὲ ἐπανελάμβανον πολλάκις ἕως ὅτου ἠναγκάζετο ὁ εἰρημένος παραγάμβρος νὰ τοῖς δώσῃ ἓνα πρόβατον, ὕρνυθα ἢ κρασίον. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν παραγάμπρον ἂν κατὰ κακὴν του μοῖραν συνέπιπτε ἡ ὀροφή τῆς οἰκίας νὰ εἶναι χαμηλή.

Τὴν δὲ Κυριακὴν ἔπραττον ὡς μέχρι τοῦδε μὲ μόνην τὴν διαφορὰν τῆς νυμφικῆς κοκκίνης καλύπτρας, ἢν συνήθιζον, ὡς τῆς Ρεβέκκας, νὰ ἐναποθέτουν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς νύμφης, καὶ τῆς ἐπικρατούσης συνθηθείας τοῦ νὰ μὴν εἰσέρχεται ἡ νύμφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, πρὶν οἱ γονεῖς αὐτοῦ δωρήσουν τι εἰς αὐτήν.

Τὴν Δευτέραν κάμνουν τὴν λεγομένην ἀντίχαρὰν καὶ μεταβαίνουν οἱ πλησιέστεροι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διασκεδάθουν δίδοντες χρηματικὰς δωρεὰς εἰς τὴν νύμφην. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ γαμβρός ἐξέρχεται μετὰ τοῦ παραγάμβρου καὶ μεταβαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πεθεροῦ καὶ πεθερᾶς του καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἀγορὰν ὀπόθεν ἀγοράζει ὀπωρικά καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος μεταβαίνει μετὰ τῆς συζύγου του εἰς τὰ πενθερικά καὶ διατρίβει ὀλίγας ἡμέρας καὶ μετὰ παρέλευσιν 20 ἡμερῶν τελοῦν τὸ νυμφικὸν λούσιμον. Πλήθος γυναικῶν παραλαμβάνει καὶ μεταβαίνει εἰς τὸ λουτρον ἔνθα λούει τὴν νύμφην καὶ μετὰ τὸ λούσιμον τὴν τριγυρίζει τρεῖς ἔντος τοῦ λουτροῦ μετὰ τραγουδιῶν.

Τὴν συνήθειαν τῆς ἀντίχαρας καὶ τοῦ λουτροῦ διατηροῦν ἀπαράλλακτως καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

2. Ὁ τρύγος

Ἐθιμον ἐπικρατεῖ ἐν καιρῷ τοῦ τρύγου τὰς σταφυλὰς νὰ τὰς μετακομίζουν μετὰ χορῶν καὶ τυμπάνων οἱ τρυγηταί. Τὴν δὲ νύκτα ὄνηροχοίμενοι πολλοὶ εἰς μέρος εὐρύχωρον ἢ πλατεῖαν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων παρατηροῦνται καὶ πολλοὶ μετημφισμένοι (τζαμάλες) χορεύουν μέχρι μεσονυκτίων, ὥστε νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἐκείνους τοὺς παλαιούς καιροὺς καθ' οὓς οἱ Ἕλληνες ἐώρταζον τὸν «Βάκχον».

3. Πρωτομαγιά

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐξέρχεται ὁλος ὁ κόσμος γλυκοχοράγματα εἰς ἓν μέρος, συλλέγοντες ἄνθη καὶ χόρτα καὶ διασκεδάζοντες ἄλλοι μὲν μέχρι μεσημβρίας, ἄλλοι δὲ μέχρι ἐσπέρας.

4. Πρωτοχρονιά

Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους τὰ παιδιά περιέρονται τὰς οἰκίας καὶ με κλῶνον κρानιάς λεγόμενον σούρβα χτυποῦν (σουρβίζουν) εἰς τὴν ράχιν τὸν οἰκοδεσπότην διὰ τὸ δωρεῖσθαι ὀπωρικά ἢ πεντάρες λέγοντα ἑξακολουθοῦντος τοῦ σουρβίσματος τὰ ἑξῆς: «Σούρβα σούρβα, γερὸ κορμί, γερὸ σταυρί, σὰν ἀσῆμ' σὰ κρानιά, καὶ τὴ χρόν' γούλ' γεροὶ καὶ καλόκαρδοι».

Εἰς τὰς ἐπισκέψεις καὶ γιγνομένας ὑποδοχὰς καὶ φιλοφρονήσεις πάντοτε προτιμῶνται οἱ ἄνδρες.

ΕΥΧΑΙ—ΚΑΤΑΡΑΙ

1. Εὐχαι

1. Νὰ σχωρεθοῦν τῇ μαμπὰς τὰ κόκκαλα.— 2. Νὰ σχωρεθοῦν τὰ γονικά σ' καὶ γούλ' ἢ γενεγά σ'.— 3. Νάχς τὴν εὐκὴ τῇ Θεγοῦ.— 4. Ὁ Θεγὸς νὰ σάξιώσ' νὰ γένς πολὺ πλούσιος καὶ χατζῆς.— 5. Ὁ Θεγὸς νὰ σὲ χαρίσ' τὰ παιδιὰσ' καὶ τὴν ὑγιάσ'.— 6. Χῶμα νὰ πιάς καὶ μάλαμα νὰ γίνται.— 7. Ὁ Θεγὸς νὰ σὲ δίν' πὲ γούλα τὰ καλά.— 8. Νὰ χαρῆς τὰ νιάτα σ'.— 9. Ὁ Θεγὸς νὰ σὲ φυλάγ' πὲ τὶς κακοὶ ὄχτροί.— 10. Νὰ ζήσς νὰ γεράσς καὶ κακὸ νὰ μὴ δγῆς.— 11. Νὰ ἔχς τῇ Ἄβραμ καὶ τῇ Ἰσαὰκ τὰ καλά καὶ νὰ πᾶς ἴσα στὸ μαπαράδεισο.

2. Κατάραι

1. Νὰ σὲ πάρ' ὁ Χάρος.— 2. Ὁ διάβολος νὰ σὲ πάρ'.— 3. Νὰ σὲ χτυπήσ' ἢ πανούκλα καὶ νὰ μὴ νεσαίνς⁽¹⁾.— 4. Νὰ σὲ βάλω μέσ' τῇ μάνοη γῆ.— 5. Νὰ σὲ πάρ' κείνος ποὺ σέπλασε.— 6. Καλὸ νὰ μὴ δγῆς καὶ νὰ κωλοσέργνησαι.— 7. Νὰ πέσ' ἀστραπὴ νὰ σὲ κάψ'.— 8. Νὰ σὲ δγιῶ τουλούμ'.— 9. Νὰ πέσς στὸ στρώμα καὶ νὰ μὴ σκωθῆς.— 10. Νὰ μὴν ἀξιωθῆς νὰ βγῆς ὄξω πὲ τὴ μπόρτα.— 11. Νὰ σὲ φάγ' ἢ κάπα, νὰ τὰ τραβοῦν καὶ τὰ παιδιά σ'.— 12. Νὰ σκάσς καὶ νὰ πλαντάξ'.— 13. Νάχς τἀνάθεμα καὶ τὴν ὄργη.— 14. Ἀναθεματισμένε, ἀφωρισμένε, τρισκατάραι, σκατόφυχε, ψεύτ', κατεργάρ', παλιο—γῆλοῦ⁽²⁾.— 15. Μάλαμα νὰ πιάς καὶ χῶμα νὰ γίνται.— 16. Περιδρομος νὰ σὲ βροῖ καὶ νὰ μὴ γλυτώσς.— 17. Νὰ ψωμοζητᾶς, νὰ ψωμομιμάξς, καὶ στῆς ἐκκλησιᾶς τῇ μπόρτα πὲ τὸ πινάκ' νὰ γυρίξς.— 18. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ κάν' κουβάρ, καὶ κουρδουκέλ' (κουβάρ).— 19. Νὰ ψοφήσς καὶ νὰ βγῆς ἄλυτος τουλούμ'.

¹⁾ Νεσαίνω=ἀναπνέω. ²⁾ Θηρίο φτερωτό.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο
ΤΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΝ. ΘΡΑΚΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὰ προηγούμενα τεύχη)

Κ

Κιορλούκια (τὰ) (Κιὼρ=τυφλὸς λ. τουρκ.)=τὰ πεισματικά, τὰ τυφλώματα.

--Τέτοια κιορλούκια δὲ γείδα ξανά.-- Πὲ τὰ κιορλούκια ντους τὴν πέθανε τὴ γυναῖκα.

Κλαῖτα (τὰ)=τὰ κλάματα.

--Δὲ θέλω γὼ κλαῖτα.-- Τὶ κλαῖτα ἔν αὐτὰ πὲ σένα; -- Γοῦ (ὦ) στὰ κλαῖτα!

Κλημιὰ (ἡ)=ἡ κνημιά)=τὰ παρμάκια ποὺ λέγαν οἱ ἀπλοῖ. Τὰ ξύλα ποὺ ἔκαναν τοὺς τροχοὺς τῶν ἀμαξιτῶν.

--'Α σὲ δώκω μιὰ πὲ τὴ κλημιὰ=(φοβέρισμα).

Κλουθῶ=ἀκολουθῶ.

--'Οπου πάγω μὲ κλουθῶ.-- Τὶ μὲ κλουθῶς μπρὲ παιδίμ'; -- Κλούθσετόνα νὰ διοῦμ' ποὺ ἄ πάγ'.-- Σὰ ζουτοῦλ' κλουθοῦνα ὁ ἕνας τὸν ἄλλονα.-- 'Εχω δουλειὰ δὲ ἄ κλουθῶ γὼ σένα.

Κλούστικο (τὸ)=τὸ κλούβιο.

--Σὰν κλούστικο ἀβγὸ μύρ'σε.-- Νερεβέγουμ' κλούστικο ἀβγά.

Κλῶκα (ἡ)=ἡ κλῶσσα.

--Τὶ κάθσαι, λεγῶ, σὰ ντὴ κλῶκα;--'Η κλῶκά μας κάθσε.-- Σὰ ντὴ κλῶκα κορπατάει.-- Κάθσα μιὰ κλῶκα.-- Παλιοκλῶκα! (βρυσιά).

Κλωστρό=νῆμα, ποῦναι κλωσμένο.

--Τὸ μαλλὶ μ' ἔνε κλωστρό.-- 'Εβαλα κλωστρό μαλλί.

Κνυπὸ=πυκνό.

--Κνυπά πολὺ κεντὰ αὐτὴ.-- Κνυπὸ κατάνυπο τὸ πανίμ'.

Κοντυλῶ=ταλαντεύομαι ὅπως τὸ κοντυλι τοῦ καλαμοῦ, (πρὸβλ. 'Ηπειρ. κοντουλῶ).

--Κοντυλὸ πιὰ, παιδίμ', γέρασα.--Τὶ κοντυλῶς, λεγῶ, σὰ μεθυσμέν';

Κοντόφωτ' (ἡ)=αὐτὴ ποὺ δὲ βλέπει μακρὰ, ποὺ ἔχει κοντὸ τὸ φῶς της.

--'Η νύφ' μου ἔνε κοντόφωτ'.--Πολὺ κοντόφωτ' εἶσαι, λεγῶ, σὺ!

Κοιλάρφανο (τὸ)=τόρφανὸ ποὺ ἔμεινε δίχως πατέρα πρὶν ἀκόμα γεννηθῆ.

Κοκονιάζω = ματιάζω έναν με λιθάρι και τὸν χτυπῶ.

— Τὸν κοκόνιασα μιάνα (μπάτσα) = τὸν χτύπησα έναν μπάτσο. — Ἄ σὲ κοκονιάσω μιάνα ἂ δῆς ἐσύ! (ἀπειλή).

Κοκολέκα (ἡ) = ἡ ξύλινη ἀγκλίτσα τοῦ τσομπάνη (ἡ τσομπανόβεργα).

— Σὰ μάρω τῆ γκοκολέκα ἂ διῆς ἐσύ. — Αὐτὸς κοκολέκα θέλ' = θέλει ξύλο.

Κολύμπα (ἡ) = ἡ καλύβα τοῦ ἀμπελοφύλακα μέσα στὰμπέλια.

— Σὰ ντῆ γκολύμπα τῆ μπεχῆ τὸ σπít' ντου. — Ἔκανε κιαυτὸς μιὰ κολύμπα.

Κολάζουμ = ἄμαρτάνω.

— Ἄ κολαστῶ. — Κολάσκα μωρῆ! — Δέ κολάζουμ' γὼ γιὰ μιὰ ψίχα φαγί.

Κολασμέν (ἡ) = ἡ ἄμαρτωλή.

— Γοῦ γὼ ἡ κολασμέν', γοῦ ἡ πάθεια! — Ἄστηνα τῆ γκολασμέν'!

Κοκκινάδ (τὸ) = ἡ κόκκινη βαφή πού ἔβαφαν τὰ κορίτσια τὰ μάγουλά τους.

Κολλτσιδα (ἡ) = ἕνα φυτὸ πού κολλᾷ και κατὰ συνεκδ. ὁ ἄνθρωπος πού κολνᾷ και γίνεται ὀχληρὸς ὅπως τὸ τσιμποῦρι.

— Μωρὲ κολλτσιδα! — Σὰ ντῆ κολλτσιδα δὲ ξεκολλᾷ. — Ἄ! κολλτσιδα μᾶς γίνκες πιά. — Ἄμμα κολλτσιδα!

Κομπώνω = κουμπώνω, πετυχαίνω.

— Δὲ θὰ τὸ κομπώσς = δὲ θὰ πετύχης. — Τὸ κόμπωσες γλέπω! (εἰρωνικά ἀπέτυχες). — Ἄ τὸ κομπώσς δά. . . . = δὲ θὰ πετύχης.

Κόμα = ἀκόμα = 1) βλέπε, κύτταξε.

— Κόμα, λεγῶ, χύνται ἡ σοῦπα. — Κόμα, λεγῶ, ἂ πέσ' τὸ παιδί.

2) ἀκόμα.

— Κόμα τρῶς νε, μωρῆ; — Κόμα πλύνης; — Κόμα νὰ νᾶρτ'.

Κόν'δα (ἡ) = τῶν μαλλιῶν ἡ κόνιδα (ἡ κονίδα).

— Γιομάιο τὸ κεφάλ' ντου κόν'δα. — Τὶ κόν'δα, λεγῶ, ἔν αὐτή; — Ἄ τὸ φάγ' ἡ κόν'δα τὸ παιδί.

Κονάκ = 1) τὸ κατάλυμα.

— Ἔκαναμ' κονάκ' = καταλύσαμε. — Μεῖς ἔχουμ' τὸ κονάκ' μας = τὸ κατάλυμα.

2) τὸ διοικητήριο.

— Ποῦ πᾶς; — Πάγω στὸ κονάκ.

3) τὸ δικαστήριο πού συγκέντρωνε τὸ διοικητήριο, δικαστήριο και ὅλες τὶς πολιτ. ὑπηρεσίες.

— Ἄ σὲ πάγω στὸ κονάκ'. — Ἦμνα στὸ κονάκ'. — Τὸν πάνα στὸ κονάκ'.

4) μεγάλο χτίριο.

— Ἰσαμ' κονάκ' τὸ σπít' ντου! — Τὸ σπít' ντου ἔνε κονάκ'!

Κονεύω = (λ. τ.) καταλύω σ' ἕνα σπítι φιλοξενούμενος.

—Κόνεψαμ' στή Πάτε τῆ Γιάνν'.—'Α κονέψουμ' στοῦ χάν' τῆ Σαράφ'.—Ποῦ γιὰ ἃ κονέψουμ';—'Όπου κονέψα γούλ'.

Κόν' κόν', τσελεμπή,
 γὰ σὲ κάτσω στοῦ σαμνί
 γὰ σὲ δώκω λεμπλεμπί.

τραγουδοῦσαν τὰ παιδιὰ στὶς πεταλοῦδες, γὰ νὰ καθίσουν στὰ λουλούδια πάνω καὶ νὰ τὶς πιάσουν.

Κοντίζω—πλησιάζω (λ. τ.).

—Ποῦ νὰ κοντίσ' δῶ!—Αὐτὸς δὲν κοντίσ' κατὰ δῶ.—Μὴ κοντίσ' ξανά δωνά πέρα, γιὰτὶ σὲ σπάνω τὰ ποδάρια σ'.

Κόπανος ἢ **Κούπανος** (δ)—τῶν πουλιῶν τὸ ψαχνὸ μῆρι.

Κορακόνουμ'—σιωπῶ ἀπὸ κατάπληξη, μένω ἀπὸ κάτι ἀναπάντεχο σατισμένος. (Φιλήντας ἀπὸ τὸ τουρκ. *Κουράκ*—ξηρασία—μένω ξερός).—Σὰ ντὸν γεῖδα κορακῶθκα.

Κορακιστὰ—ἓνα εἶδος συνθηματικῆς ὀμιλίας, ποὺ τὴν μεταχειρίζοτανε γὰ νὰ μὴν καταλαβαίνουν οἱ μικροὶ τὶς ὀμιλίες τῶν μεγάλων. Νά, πῶς γινότανε αὐτό: Ὑστερα ἀπὸ κάθε συλλαβὴ τῆς κάθε λέξης προσθέτανε μιὰ συλλαβή, ποὺ εἶχε τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, ποὺ προσκολλώτανε. Ἐβαζαν μπροστά της ἓνα σύμφωνο ἢ τὸ κ ἢ τὸ ντξ ἢ τίποτε ἄλλο. Ἔτσι οἱ λέξεις *τὶ φκιάνεις μωρῆ*—*τίκι φκιάνκα-νείκες μωκωρήκη*, ἢ *τὸ καλὸ παιδί μὲ τόντξ*—*τόντξο κάντξα λόντξο* παίντξαι δίντξι, ἢ *πηγαῖνω στοῦ σχολεῖο*—*πηκηγαῖκαινώκω στοῦκο σχολεικωκω*.

Κόρξα (ἦ)—ὁ κοργιός.

Κοράνω—ἀνάβω.

—Κόρωσε τὸ σπὶτ' ντου.—Κόρωσε ἡ ἀφτρεγιὰ μας.

2) Θυμῶνω.

—Κόρωσε πάλ' κι' ἀναψ.—Σὰ κορώσ' αὐτὸς ἔνε νὰ φεύγεις.

Κορδώνω—καμαρώνω, ὑπερηφανεύομαι.

—Μὴ κορδῶνς δὰ καὶ τόσο.—Κόρδωσ', κόρδωσ' λιγάκ' καὶ σύ, ὦρα ἔν.—Κόρδωσε σὰ γκούλ'κος.

Κορδωμένος—ὁ τσιτωμένος, ὁ περήφανος.

—Πολὺ κορδωμένος ὁ γείτονάς σου, λεγῶ;

Κοσῆ (ἦ)—δρόμος, τὸ τρέξιμο (λ. τ.).

—Τὸ δῶκε μιὰ κοσῆ...—Ἡ κοσῆ τῆ ἄλογου ἔνε καλή.—Τέτοια κοσῆ δὲ γεῖδα!

Κοσεύγω = τρέχω.

—Τάλογο πολύ κοσεύ'.—Σήμερα ἀ κοσέψνα τάλόγατα.—Κοσεύ' σά ντάλογο.

Κοτήματα (τὰ) = 1) τὰ αινίγματα, 2) τὰ δίστιχα πού ἀπάγγελαν στοῦ

Ἀηγιάννη τὰ ριζικάρια (βλ. περιγραφή Θρακ. Ἡθοῦρ. Μέρ. Γ') ὡς λ.χ.

Ἐγὼ πὲ δῶ καὶ σὺ πὲ κεῖ νὰ στήσωμε γερύρι,

γὰ νὰ περνοῦν οἱ ὁμορφοὶ νὰ μᾶς φιλοῦν σὶά χεῖλη.

Ὁ διαμαντένιος ὁ σταυρὸς κρέμεται σὶὸ λαιμό σου

ἄλοι φιλοῦνε τὸ σταυρὸ καὶ γὼ τὸ μάγουλό σου.

Κότσαλα (τὰ) = τὰπομεινάρια ἀπὸ τὰ στάχυα μετὰ τὸ ἀλώνισμα.

Κοτσάνια (τὰ) = 1) τὰ σκληρὰ μέρη τῶν λαχανικῶν, λ. χ. τοῦ λάχανου, τοῦ κουνουπιδιοῦ. 2) Τὰ ἄκρα τοῦ κορμοῦ.

—Ἐχ'ς κοτσάνια σὺ γὰρ δρόμο;—Πόνεσαν τὰ κοτσάνια μ'.

Κότς (τὸ) = τὰρσενικὸ τοῦ προβατιοῦ. 2) Καὶ κάτι σκληροὶ κάλλοι πού

βγαίνουν σὶὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν καὶ πού γιατρεύονται μὲ τὸ κα-

τούρημα (βλ. «Θρακικά» Γ', Δ' τεύχη, Α' τόμ. σελ. 450, 31), ἢ μὲ

γήτεμα λέγοντας: «Γέρος διάβκες (πέρασες), νιὸς ἦριτες, τί καλά ἦφε-

ρες;—Σκούρδουλα, μούρδουλα, κότσια ξερριζωμένα, νὰ ξερριζωθοῦν

κι' αὐτά».

Κοτάρα (ἡ) = σταῦλος γουρουνιῶν (ἢ λ. σλαβική).

—Ἐκανε κιαῦτὸς σπὶτ' σὰ γκοτάρα = σπὶτι μικρὸ.—Τὶ κοτάρα ἔν αὐτῆ, λεγώ,

= Τὶ σπὶτι μικρὸ;

Κούγω = ἀκούω.

—Ὅποιος κούγ' ξένα λόγια, ἡ βραδυὰ τ' γίνεται μεγάλ' (παροιμία).

2) Ἐπακούω.

—Δὲ κούγ' τὸ μουσουμπέτκο.—'Α κούγς ἢ δὲ θὰ κούγς; λέγε!—'Α κούγω.

3) Ἐχει καλὸ ἢ κακὸ ἀφτί.

—Ντιπ δὲ γκούγ' αὐτὸς = δὲν ἔχει καθόλου καλὴ ἀκοή.

Κούγουμ' = ξακούομαι μᾶλλον γὰρ τὸ κακὸ.

—Κούσκε αὐτῆ σὶὸ γκόσμο.—'Α κουστοῦμ' σὶὸ γκόσμο, λεγώ, σωπάτε.— Δέ-

θέλω, νὰ κούγουμ' = δὲ θέλω νὰ δυσφημίζομαι.—Θέλς νάκουστοῦμ' σὶὸ γκόσμο;

Κοῦντρος (ἐπίθ.) = κοντός, ὄχι ψηλός. Ἐπῆρχε καὶ ἐπίθετον Κοῦντρος

σὶὸ Σκοπὸ. 2) Λίγος—μικρός.

—Σὺ κοῦντρα νὰ τὰ κόβς = σὺ νὰ μιλάς λίγα.—Κόβε τὰ λόγια σ' κομμάτ' κοῦν-

τρα, γιὰτί . . . = μὴ λὲς μεγάλα λόγια, βραιοῖς.

Κουγι (τὸ) = τὸ πηγᾶδι (λ. τ.).

—Εἶχατε μὲ φαίνται ἓνα κουγι πέξω πὲ τὸ σπὶτ' σας οεῖς.—Τὸ κουγι μας

ἔνε βαθύ.—Ἐπεσε μέσ' τὸ κουγί.—Τὶ καπέλο, ἔνε αὐτό, πὲ σένα ; σὰ κουγί.—βαθύ.—Θαρρεῖς μιλά πὲ μέσ' τὸ κουγί=βαθειά.

Κουκέρος (ὁ)=ἓνα εἶδος φάντασμα ἀπὸ τὸ *κουάκερος* τῶν Διονυσιακῶν ἑορτῶν ἀπὸ τῶν ἀναστεναρίων ἢ τὸ *κούκηρος* (βλ. περὶ Ἀναστεναρίων Α. Χουρμουζιάδου 1873 σ. 22). Χούχουτος ἢ Κούκηρος: «οὗτος δ' ἔστιν ἀνήρ ἐνδεδυμένος αἰγῶν ἢ προβάτων δέρματα, φέρων προσωπίδα καὶ περὶ τὸν τράχηλον κώδωνας καὶ σάρωθρον (σφούγγιαν ἢ πάναν) τοῦ κλιβάνου ἐν ταῖς χερσὶ κρατῶν, καὶ τῆς μουσικῆς παιανίζουσης, χορεύων, εἰς τὰς οἰκίας περιφέρεται, ὃ δὲ οἰκοδεσπότης σίτω αὐτὸν περιχέει, ἀφθονίαν δημητριακῶν καρπῶν ἐπευχόμενος».

Κουκκίζω=μὲ τὰ τρία μου δάχτυλα κρατώντας τὸ πιπέρι ἢ τὸ ἄλατι τὸ θρίβω σιγὰ σιγὰ στὸ φαγητό, (*ἀλατίζω* ἀφίροντας τὸ ἄλατι ἀπὸ τὰ τρία μου δάχτυλα καὶ *πιπερίζω* τὸ πιπέρι).

—Κουκκισές νε, λεγώ, τὸ φαγί ;— Πάω νὰ κουκκίσω τὸ φαγί.— Κούκκσε καὶ λίγο κίμνο καὶ λίγο μαῦρο πιπέρ' πὲ πάν'.— (Παροιμ.) Νὰ σὲ κουκκίσω, νὰ μὴ βρωμῆσ'ε.

Κουκουλώνω=1) σκεπάζω ἓναν καλά.

—Τὸν κουκουλώσω καλά.—Τὰ χιόνια μὰς κουκουλώσαν.

2) Τὸν παντρεύω.

—Τὸν κουκουλώσανα.

Κουκουλώνομυ'=σκεπάζομαι καλά.

—Κουκουλώθηκα καλά πόψα.—Φάγε καὶ κουκουλώθησε πιά=φάγε ὅσο νὰ παραχορτάσεις.

Κουκουρίζω=1) χτυπῶ μὲ τὸ κούκουρο (κόπτω τὴν θύραν).

—Πῆγα καὶ κουκούρσα τὴ θύρα ντους, μὰ δὲν ἔν μέσα.

2) Χτυπῶ μὲ λόγια.

—Τὸν κουκούρσα καλά=τόν ὠνειδίσα πολύ.—'Α νάρτ' ἢ ὦρα νὰ τὴν κουκουρίσω καὶ γώ (ἀπειλή).

Κολαβοῦξ (ὁ) =(λ. τ.) ὁ ὀδηγός.

—Χωριό πὸν φαίνεται κολαβοῦξ δὲ θέλ'= (παροιμία).— Κολαβοῦξ νε ἀ σὲ βάνουμ' σένα ;

Κουλοῦτα (ἡ) λέξις φτιασμένη ἀπὸ τὸν ἦχο πὸν βγάζει χύνοντας τὸ νερό : (κούλ' κούλ' κούλ')=τὸ σταμνί. Στὰ χωριά πίνουν ὑψώνοντας ὀλόκληρο τὸ σταμνί.

Κουλάστρα (ἡ)=τὸ πρῶτο γάλα τῆς λεχώνας σὰ νερό. (Lat. calostrum).

Κουλίκια (τὰ)=τὰ στορογγυλά τῆς Πασκαλιάς μαῦρο καὶ ἀλεῦρι μικρὰ

πλακούντια, πού τὰ τραγουδοῦσαν οἱ πωλητάδες: *κουλικάρια σάν μπαμπάρια*, γιὰ τὰ μικρὰ παιδάκια καὶ 2) κάθε στρογγυλὸ ζυμαρικό. —Γούλα τὰ στραβά κουλίκια ἢ γύφ' τὰ φκιάν' (παροιμ.).

Κούλ'κα (ἦ) = ἡ γαλλοπούλα, ἀπὸ τὸ κούλ-κούλ-κούλ πού κάνει ἡ φωνή τους, 2) βρισιά: —παλιοκούλ'κα!

Κουβανιοῦμ' = συγχάζω σ' ἓνα μέρος. 2) Μετακομίζομαι.
—Πολὺ κουβανιέται κι' αὐτὸς σπὶτ' μας.
—Κουβανιούμαστε σήμερα. —Κουβανίσκαμ' πὲ τὰ προχτές.

Κουβαλαντίζω = τρέχω πίσω ἀπὸ ἕναν, κυνηγῶ.
—Τὸν κουβαλάτασ' τὸ καλιόσκυλλο, μὰ ἔφυγε. —Αὐτὸς τί κάν; —Κουβαλαντίζ' τὰ σκυλλιά = δὲν κάνει τίποτε.

Κουβλαντῶ = προδίνω στὸ δάσκαλο.
—'Α σὲ κουβλαντήσω μπρέ, (στὸ δάσκαλο). — Τὸν κουβλάτασ' στὸ δάσκαλο.
—Κουβλάτσετόννα καὶ σύ.

Κουβαλητὸ = τὸ σύχνασμα, τὸ κουβάλημα. Καὶ ἐπίθ.
—Τὶ κουβαλητὸ ἔν αὐτὸ πὲ σένα μπρέ! — Πὲ τὸ κουβαλητὸ νερὸ μύλος δὲ γυρίζ'.

Κουβαλιοῦμ' = *κουβανιοῦμ'*.

Κουμανταρῶ = οἰκονομῶ, μεταχειρίζομαι μὲ οἰκονομία.
—Γὼ κουμανταρῶ, εἰδεμή.... — Νὰ κουμανταρεῖς τὸ μπαρά σ'. — Σὰ γκουμανταρὰς ἔχς, σὰ δέ, πολὺ ἄ κάθεσαι νηστικός.

Κουμαντάριο (τὸ) = ἡ οἰκονομία.
—Τὸ κουμαντάριο ἔνε καλὸ πρᾶμα.

Κουμάρ (τὸ) = τὸ πῆλινο ἀγγεῖο τοῦ νεροῦ.
—Φέγ τὸ κουμάρ, λεγῶ. — Τὸ κουμάρ τὸ νερὸ κεῖ ἔν. — Ἐφερα ἓνα κουμάρ νερό.
2) Τὸ τυχερὸ παίγνιδι.
—Κουμάρ παίζ' αὐτὸς. — Πὲ τὸ κουμάρ νὰ φοβάσαι. — Τὸ κουμάρ ἔνε κακὸ πρᾶμα. — *Τὸ κουμάρ, ἡ γυναῖκα κ' ἡ φωτιά*, τὰ τρία κακὰ τῆ κόσμου.

Κουμούλα (ἦ) (λ. Λατ.) = ὁ σωρός.
—Μιά κουμούλα χῶμα. — Μιά κουμούλα παράδες. — Μιά κουμούλα στρώματα.
—Κουμούλα ἔχ' τῆ λίρα! — Μιά κουμούλα προῖκα σὲ δώκαμ', κόμ' τί θέλς;

Κουπάνη (ἦ) = ἡ ξυλένια σκάρη, γι' αὐτὸ καὶ *ξυλοκουπάνη* = ἡ ἀπραχτὴ γυναῖκα.

Κουπάζω = ἡ συγχάζω, πρᾶννω.
—Κούπασέ νε, λεγῶ, ὁ πόνος; — Βάλ' τὸ χαρντάλ' καὶ ἄ σὲ κουπάσ'. — Σὰ δὲ κουπάσ' ξαναβάλ'. — Κούπασε ὁ πόνος μου πὲ τὸ ρακὶ (ἔνα πανὶ βρεγμένο μὲ ρακὶ ἀντὶς σπύρτο).

Κοῦρμπες = ἀρρώστεια τῆς μικρᾶς ἡλικίας τῶν παιδιῶν.

Κουρμπιάζω = ὑποφέρω ἀπὸ αὐτῆ τὴν ἀρρώστεια.

Κουρέλια (τά) = 1) κομμάτια πανιῶν ἀχρηστα. 2) Τὰ σκατά. 3) Τῆς μύτης ἢ ξεραμένες μύξες.

—Κουρέλια θὰ φᾶς; —Μάζωξ' πρῶτα τὰ κουρέλια σ'. —Ἡ μύτ' ντου γιομάτ' κουρέλια. —Τὰ κουρέλιατ' κρέμνται.

Κουράδα (ἡ) = τὸ πλατυσμένο σκατό.

—Ἐκανε μιὰ κουρούδα. —Κουράδα! (βρισιά). —Σὰν κουράδα πορπατᾶ. —Κουράδες νὰ φᾶς!

Κουρτσουλιά (ἡ) = τσαλλὶ μικρό, θάμνος ἀγκαθωτός.

Κουτσουλιά (ἡ) = τῶν πουλιῶν τὰ περιττώματα.

Κουρουλντίζουμ = περηφανεύομαι.

—Μὴ κουρουλντίζεσαι δὰ τόσο. —Τὶ κουρουλντίζεσαι, μπρὲ καὶ σὺ, σὰ καταιβέλο σκεπάρ'!

Κουρουλτίσματα = τὰ παινέματα.

—Τὶ κουρουλτίσματα ἔνε αὐτὰ πὲ σένα, μπρὲ;

Κουρκουντῶ = σκουντῶ ἕναν πρὸς τὰ πίσω.

—Μὴ κουρκουντᾶς μπρὲ; —Δὲ σὲ κουρκουντῶ γώ, αὐτὸς σὲ κουρκούντες.

Κουσπίζω = πονῶ (κεντῶ) ἀπὸ πληγῆ.

—Μὲ κουσπίζνα τὰ γόνατά μ'. —Κούσπισαν τὰ χέργια μ' πὲ τὴ μπλύσ'. —Κουσπίζνα τὰ δάχτυλα πὲ τὸ κρῦο.

Κουτρῶ = χτυπῶ μὲ τὰ κέρατα.

—Τὸ βῶδ' αὐτὸ κουτρᾶ. —Τὸν κούτρησε. —Κύτταξε, γιατί κουτρᾶ.

2) Φανερώνει, χτυπᾶ στὰ μάτια.

—Τὸ πρᾶμα κουτράει = δὲ θέλει συζήτηση. —Σὲ κουτρά, καὶ σὺ κόμ' νὰ πάρες εἶδησ' (βλ. Φιλήντα Γλωσσ. τ. Α' 25).

Κούτρα (ἡ) = τὸ κεφάλι, ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.

(Πάρουμ.) —Ἡ κούτρα τῶχ' νὰ κατεβάζ' ψεῖρες. —Δὲ φτάν' ἡ κούτρα σ' = δὲν καταλαβαίνεις.

Κουτί (τὸ) = τὸ κουτί.

—Ἐνα κουτί γλυκά! —Βάλ' στὸ κουτί ζάχαρ'. —Γέμισε τὸ κουτί.

2) Τὸ γυναικεῖο αἶδοιο.

—Τὸ κουτί ντης φάνκε. —Τὴν τρώγ' τὸ κουτί ντης.

Κουτσουμεσιάζω —ζουμ' = δουλεύω τόσο, πὸν πιάνεται ἡ μέση μου.

—Κουτσουμεσίασε τὸ κορίτσ' πὲ τὴ δουλειά. —Κουτσουμεσιάσκα νὰ σκύβω.

Κουτάβ (τὸ) = τὸ σκυλλάκι.

—Τὶ καλὰ κουτάβια.—Σὰ ντὰ κουτάβια βαβίζνα.

Κουφίζω = ἀκούω λίγο βαρειά.

—Κουφίζ' κομμάτ' κι' αὐτός.

Κουχτή (ἡ) = μέρος ποῦ δὲν τὸ χτυπᾶ ἀέρας.

—'ΑΣ κάτσοιμ' σὲ μιὰ κουχτή.—'Εδωνά κουχτή ἔν.

Κόφτω = κόβω κάτι.

—Δὲν κόφτω τὸ μολύβ' μου γώ.—Κόψ' λίγο κρέας.—Δὲν κόφτ' ὁ σογιᾶς μου.

2) Ἔχω φροντίδα.

—Δὲ τὸν κόφτ' = δὲν φροντίζει.—Σένα δὲ σὲ κόφτ' ἀμὰ μένα μὲ κόφτ'.

3) Παγώνω.

—Ἔκοψαμ' καρφιὰ πόψα.

4) Σκέφτομαι. δουλεύει τὸ μυαλό μου.

—Δὲ μὲ κόφτ' μπρὲ παιδί μ'.—Δὲ σὲ κόφτ' και λιγάκ;—Ποῦ νὰ τὸν κόψ'.—Χίτς δὲ μῆκοψε.—Τὸν ἔκοψε.

Κράνοιχτα (ἐπίρρ.) = ἀνοιχτὰ ὀλότελα.

—Φῆκε τῆ θύρα κράνοιχτα.—Βρῆκαμ' τὸ σπιτ' κράνοιχτο.

Κράντας = ὁ μεγάλος και ψηλὸς ἄντρας.

—Ἔε στὸ γκράντα πῶγινε! = πόσο ψήλωσε!

Κρεμασταργιά (ἡ) = ἓνα σανίδι ποῦ κρέμονται διάφορα πράγματα ἀπὸ

αὐτό. 2) τίποτε, στῆ φράση: κρεμασταργιά ἂ γέν = κάτι σπουδαῖο θὰ γίνη.

—Μεγάλ' κρεμασταργιά πιά..... δηλ. τίποτε.

Κριγιάσια (τὰ) = εἶδος σταφυλιοῦ μὲ μεγάλες ρόγες και χρῶμα σὰν κόκκινο κρέας.

Κριγιᾶς (τὸ) = τὸ κρέας.

Κριῖμα (τὸ) = 1) δείχνει θαυμασμό.

—Γοῦ στὸ κριῖμα!

2) Και μετάνοιωμα.

—Γοῦ στὸ κριῖμα, λεγώ, πάει ὁ ἄνθρωπος.—Γοῦ στὸ κριῖμα πῶγινε στὰ παιδιά τ'.—Γοῦ στὸ κριῖμα τι ἔκανα.....

Κριθάρ (τὸ) = τὸ ἑξάνθημα ποῦ βγαίνει σιὰ βλέφαρα, γιατί ἔχει σχῆμα κριθαριοῦ.

Κριθαροζοῦμ' (τὸ) = τὸ βρασμένο νερὸ τοῦ κριθαριοῦ, ποῦ τὸ πότιζαν τοὺς ἄρρωστους, γιὰ νὰ καθαρίζει τὸ αἷμα.

Κύμνος (ὀ) = τὸ κύμινο.

Κυρβένησ' (ἦ) = ἡ διατροφή, ἡ οἰκονομία τοῦ σπιτιοῦ, τὰ οἰκονομικά.
—Μεῖς ἔχουμ' τὴ κυρβένησ' μας.—Πὲ τὴ κυρβένησ' ντους κιαῦτοὶ παλαίβνα.

Κῶλος (ὀ) = τὰ πσινα τοῦ κορμιοῦ.
—Ὁ κῶλος' ντου δὲν τὸν χωρεῖ = ὁ ἀνήσυχος.—Πὲ τὸν κῶλο μάτια ἔχ = ὁ ἔξυ-
πνος.—Τὸν ἔλεγα : Κάτσε μπρὲ στὸν κῶλο σ', αὐτὸς τίποτε = σὺχασε.

Κωλοκόκουρο (τὸ) = τὸ ὑστερνὸ τῆς σπονδυλικῆς στήλης.
—Τσάκ'σε τὸ κωλοκούκουρό τ'.—Τὸ κωλοκούκουρό μ' πονεῖ.

Κωλοφωτιά (ἦ) = τὸ μαμοῦδι ποὺ λάμπει = ἡ πυγολαμπίδα.

Κωλοτριβουμ' = τριβουμαι στὸν πσινό, ἐπιμένο ζητῶντας πι.
—Φτάν' ποὺ κωλοτριβουσαι.—Κωλοτριβουσαι, μὰ νὰ διοῦμ' τι θέλ'.

Κωλοπάν' (τὸ) καὶ κωλόπανο = τὸ παιδικὸ πανί.
—Ἐπλυνα τὰ κωλοπάνια τῆ παιδιοῦ.—Πὲ τὰ κωλόπανα ἀδειάζ' νε κανεῖς

Κωλοσφούγγια = 1) πανί ποὺ σφουγγίζου τὸν πσινό. 2) Βρισιά.
—Κωλοσφούγγια κιαῦτῆ = ταπεινή.

Λ

Λαγάρα (ἦ) = τὸ ἀποσταγμένο ὑγρὸ, ἡ ἀσπράδα, τὸ ξάσπρισμα, τὸ ὀλο-
κάθαρο νερό.
—Νερὸ λαγάρα.—Μοῦστος λαγάρα ! Λαγάρα δὰ ροῦχα !

Λαγαρίζω = κάμνω κάτι ἄσπρο, κάτασπρο, ξαυγίζω.
—Λαγάρα τὰ ροῦχα μ' μιὰ χαρά.—Λαγάρασε τὸ νερὸ μέσ' τὸ κιοῦπ' (πιθάρι).

Λαγγομαχῶ = φουσκῶνω τρέχοντας.
—Λαγγομάχσα στὸν ἀνήφορο.

Λαγώγερος (ὀ) = ὁ τυφλοπόντικας, ὁ ποντικὸς τῶν χωραφιῶν.

Λαδικὸ (τὸ) = τὸ μπουκάλι ποὺ βάζου τὸ λάδι.
—Ποῦν', μωρή, τὸ λαδικό ;
2) Οἱ γριές, ἀπὸ τὸ στάλαγμα τῆς μύτης των, ποὺ σταλάζει στὰ
γεράματα ἀπὸ τὸ κρύο, σάν τοῦ λαδιοῦ τὸ μπουκάλι.
—Τὰ λαδικὰ πάλ' μαζώχαν.

Λάδ' = τὸ λάδι, ὁ ἐπιτήδειος.
—Λάδ' πάλ' ξῆβκε αὐτὸς.—Γοῦλο λάδ' βγαίν'.—Βγαίν' πὲ πάν' σὰ ντὸ λάδ'.
—Γοῦλο πλέκ' σὰ ντὸ λάδ' πὲ πάν' (=πλέει).

Λάκκος (ὀ) = τὰ ραγαλιό. Ὁ λάκκος γίνεται ἀπὸ τέσσαρες κάθετους δοκούς.
Πάνω στοὺς δυὸ πρώτους εἶνε τὸ ἀργαλιό ποὺ τυλίγεται τὸ φασμένο
Θ ρ α κ κ α

πανί, και στους δυο υστερονους το άλλο ἀργαλειό που τυλίγεται το ἄφαστο στημόνι. (Βλ. περιγραφή λάκκου «Θρακ. Ἐθνογραφίες» μέρος Α' Δοχινιώ ἢ Διάστρα).

Δαλάγγια ἢ *λαλαγγίτες* (τά) = ζυμαρικά, σάν πολτός ἀπό ζυμαρί που ψήνονται μέσα στο λάδι ἢ στο βούτυρο.

Δαλές (ὁ) = ὁ κρῖνος (λ. τ.).

Δαμπουρίζ' = λάμπει ἀπό φῶς, φέγγει.

—Τὸ πρόσωπό της λαμπουρίζ'. — Πολύ, τζάνεμ, λαμπούρσεζ. — Δαμπούρσε ἡ πέτσα τ' = ἀπὸ τὸ καλοφάγωμα συνήλθε και ἔλαμψε ἡ ὄψη του.

2) Εἶνε ὄραία.

— Ἡ νύφ' λαμπουρίζ' πολύ!

Δαμπουριστός (ἐπιθ.) = ὁ λαμπερός.

— Ὁ γαμπρός πολὺ λαμπουριστός. — Δαμπουριστά ρούχα πὲ τόσα.

Δάκκα (ἡ) = ὁ λάκκος.

— Κεῖ νά ἔχ' μιὰ δάκκα, κύτταξε μὴ μπέσε.

Δαλήματα (τά) = τὰ μουσικὰ ὄργανα. Τὰ λένε και *παιγνίδια*.

— Κάλεσαν και λαλήματα. — Πάν τὴ νύφ' πὲ τὰ λαλήματα. — Ἐρχονται πὲ τὰ λαλήματα. — Ἄ παίξνα τὰ λαλήματα.

Δαλώ = 1) παίζω ὄργανο.

— Δάλσε, μπρέ, λιγάκ'! — Δάλσε σάν ἀήδόν'!

2) Βάζω νά προχωροῦν τὰ ζῶα μὲ φωνές.

— Δάλα, μωρή, τὰ πρόβατα. — Δὲν τὰ λαλάω — Τὶ δουλειὰ κάν' αὐτονάς;

— Δαλεῖ τὰ πρόβατα.

Δαμπάδα (ἡ) = τὸ κερδί.

— Ἄ κολλήσω μιὰ λαμπάδα.

2) Τὸ ἴσιο πρῶμα.

— Σωστή λαμπάδα. — Ἡ νύφ' λαμπάδα στέκουνταν.

Δαμποκοπῶ = λάμπω πολὺ πολὺ.

— Δαμποκόποσε ὁ τόπος που πέρασα. — Ὁ ἥλιος λαμποκοπᾷ.

Δανάρ (τὸ) και ἡ *λανάρα* = τὸ ὄργανο που ξαίνουν τὰ μαλλιά. Ἡ ἐπιφάνειά του εἶνε γεμάτη ἀπὸ βελόνια μεγάλα σάν τὸ σκαντζόχοιρο. Τὸ ἄλλο μέρος του εἶνε ἓνα σανίδι μὲ λαβὴ γιομάτο κ' αὐτὸ βελόνια. Τὸ δεύτερο σέρνεται πάνω στο πρῶτο και τὸ μαλλὶ *λαναρίζεται* δηλ. καθαρίζεται και γίνεται ἡ τουλούπα (*lanarius pecten*). Τὸ *λανάρ* γίνεται και ἀπὸ ἓνα μόνο ξύλο μὲ βελόνες παράλληλες. Σαυτὲς πάνω καθαρίζουν τὸ μαλλί. Μὲ τὸ καθαρὸ κάνουν τουλοῦπες, τὸ δὲ κατα-

κάθι, νὰ ποῦμε, τὸ θέλουν γιὰ ἄλλες δουλειὲς κατώτερες.

Λανὸ = νῆμα μπαμπακερὸ ἄκλωστο, ὄχι «κλωστρὸ» ἀλλὰ ἴσιο.

Λάπτσος (ὁ) = ὁ ἐλαφρὸς ἄνθρωπος, ὁ ἀκατάστατος.

— *Αἴντε, μπρέ, λάπτσο καὶ σύ! — Αὐτὸς ἓνας λάπτσος ἔν... πού... — Τι ἂ τὸν κάνς, λεγῶ, αὐτὸ τὸ λάπτσο; — *Αμμα λάπτσος ἀά!

Λαρδι (τὸ) = τὸ παχὺ μέρος τοῦ γουρουνιοῦ, πὺ πολλὰ φορὲς φτάνει ὡς μιὰ πιθαμὴ στὰ πολὺ μεγάλα γουρούνια. Τὸ λαρδι τὸ ἀλατίζουν καὶ τὸ καλοθέτουν γιὰ τὸν χειμῶνα μέσα σὲ πῆλινα ἀγγεῖά, κόβοντάς το κομμάτια. Τρώγεται ὡμὸ ἢ τσιγαρισμένο μὲ αὐγά, ἢ ὡς *σιζντριμάς* πὺν λένε.

Λάσπη (ἡ) = τὸ ξυνὸ κατακάθι τῶν βαρελιῶν. 2) Ἡ φευγάλα.

— Τὸ βαρέλ' γεμᾶτο λάσπη. — Τόκοψε λάσπη.

3) Ἡ Ἀσκημα.

— Ἡ δουλειὰ τ' πάγ' λάσπη. — Λάσπη ἡ δουλειὰ μας γλέπω.

Λαίγια (τὰ) = ἓνα εἶδος λουλουδιῶν.

Λαφρὸς = ὁ ἐλαφρὸς.

— Τι λαφρὸς ἄνθρωπος. — *Αμμα λαφρὸς ἀά!

Λαφραίνω = γίνομαι ἀνόητος, ἐλαφρὸς,

— Δὲ θέλω νὰ λαφραίνς = νὰ λέγεις ἢ νὰ κάνεις πράγματα ἀνόητα. — Πολὺ λάφραινες μπρέ σύ, παιδί μ'; Δὲ ντὸ ἤξευρα. — *Αἴντε μὴ λαφραίνς τόσο.

— Λάφραινε πολὺ ἢ νύφ' σου!

Λαφρὸς = ὁ ἐλαφρὸς.

— Πὲ τὸ λαφρὸν νὰ φοβᾶσαι. — Μαθὲ λαφρὸς, τί νὰ σὲ κάν'.

Λαφριδκος = ὁ ἐλαφρὸς.

— Πολὺ λαφριδκα μιλά. — Τι λαφριδκα λόγια ἔν αὐτά, πὲ σένα, λεγῶ! — Δὲ θέλω νὰ λὲς λαφριδκα λόγια. — Λαφριδκα λόγια ἓνα παραά...

Λαχτάρα (ἡ) = μεγάλη ἐπιθυμία.

— Ἡ λαχτάρα μ' γιὰ τὸ παιδί μ' ἀναφε.

2) Στενοχώρια.

— Τι λαχτάρα δά ἔν αὐτὴ πὲ σένα μπρέ παιδί μ'! — Λαχτάρα δά πὲ τὸ παιδί τ' καὶ τὸ καλὸ τ'! = στενοχώρια.

Λαχταρίζω = ἐπιθυμῶ πολὺ κάτι, σπαράζω, σφαδαίζω.

— Λαχτάρσα καὶ γὼ τέτοιο φαγί. — Λαχτάρσα σὰ ντὸ ψάφ'.

2) Τιμωρῶ ἓναν μὲ λαχτάρα.

— 'Α τὸν κάνω νὰ λαχταρίσ'. — Καταλαχτάρσε τὸ παιδί μ' ψωμί.

3) Περιφρονητικὰ: δὲ θέλω.

—Ναί, σὲ λαχτάρσαν... αἴντε πὲ κεὶ νά.—Σὲ λαχτάρσαν πιά... ἂ γρᾶμνίτος νά διῶ!

Λαχταριστός (ἐπιθ.)=ἐπιθυμητός.

—Ὁ ἥλιος ἐν λαχταριστός σήμερα.—Ψάρ' λαχταριστό.

Λαχανιάζω=φουσκώνω ἀνηφορίζοντας, ἢ ἀπὸ τὸν πολὺ δρόμο.

—Λαχανιάσε νά τρέχ' τὸ παιδί, δόστο ἓνα γρόσ'.—Συχνά σύνθ. καταλαχανιάζω=ὑπερβολικά φουσκώνω.

Λαχαίνω=τυχαίνω.

—Κόπταξε μὴ λάχ' καὶ γίν', χάθηκες ὕστερα.—Μὴ λάχ'=(σύνδεσμος) πλιά.—Νά μὴ γε λάχς=κατάρα, ὅπως καὶ τὸ, πού νά μὴ γε γένς. Σώζεται ὁ διάλογος —'Ελαχέστοννα τὸ Γιάνν' στὴ Ντρίτ;=τὸ παζάρι πού γίνονταν ἡμέρα Τρίτη —'Ελαχά τόννα, ἢ 'Ελαχές μας, παπά, στὸ τραπέζ'.=Λόγος στὸν παπά, πού τοὺς ἔτυχε στὸ φαγητὸ πάνω.

Λαχοῦρ' (τὸ)=Τὰ σάλια τῶν γυναικῶν ἀπὸ τὴ Λαχώρη τῆς Ἀσίας.

Λαχοурένιο=ἀπὸ λαχοῦρι ροῦχο.

—Τὸ λαχοурένιο μ' ἂ φορέσω.—Τὸ λαχοῦρ' ντης πρεπομαχοῦσε.

Λάψ'=1) Ἡ φεγγοβολή.

—Σήμερα ἔνε λάψ'.—Τέτοια λάψ' καὶ σὺ κάθεσαι μέσα;

2) Ἡ ὁμορφιά.

—Λάψ' ἔχ' δὲ μπαίξ'.—Τὶ λάψ' ἐν αὐτῆ πὲ σένα!

Λεγνός (ἐπίθ.)=1) προᾶγμα δίχως βάρους.

—Τὶ λεγνὸ πιάτο μέφερες;— Φέρε ἓνα λεγνὸ πιάτο.— Τὸ ποτάμ' ἔνε λεγνὸ.

—Πολὺ λεγνὸ τῶκανες.—'Ετσ' μόν' λεγνὸ κόφτο.—Πολὺ λεγνὸ τῶκαναν τὸ λημώρ'.

2) Ὁ ἄνθρωπος πού δὲν βαθαίν'.

—Τὶ ἄνθρωπος λεγνός!—Τὰ λόγια τ' πολὺ λεγνά...

Λεγῶ=εἶνε τὸ λέγω (ἐ) γῶ κατ' ἀνομοίωσιν καὶ πῆρε τὴν ἔννοια ἀντωνυμ. προσ. β' καὶ τοῦ κλητ. ἐπιφωνήματος.

—'Ελα, λεγῶ, δῶ νά.—Ποῦ ἔνε, λεγῶ;

Στὴν Ἀδριανούπολη ἔχουν τὸ λιῶ=λέγω.

Λέγω=λέγω, λές, λέγ', λέμε, λέτε, λέν.

—Τὶ λέν γιά μένα;—Λέτε νά πᾶμ';—Λέμ' νά πᾶτε στὴ δουλειά σας.

2) Φλυαροῦ, καυχῆσιολογῶ.

—Σὰ πολλὰ τὰ λές!—Μὴ δὰ τὰ παραλές!—Λές, λές, γοῦλο σὺ λές.—Δὲν κἀν' δὰ γοῦλο νά λές.

Λειτουργιά καὶ **λειουτουργιά** (ἦ)=τὸ πρόσφορο.

—'Α πάγω λειουτουργιά στὸν παπά.

Τὴ λειτουργιά τὴν ζυμώνουν μοναχὲς οἱ κυρὲς καὶ τὶς σφραγίζουν

μὲ τὰ ξυλένια τᾶγιου Ὁρους σουφραγιστά, τις ψήνουν καὶ κατόπι τις πᾶν στὸν παπά. Οἱ παπάδες μάζευαν ἑκατοστὲς τις λειτουργιᾶς τὰ ψυχοσάββατα καὶ στὶς γιορτὲς τῶν ἁγίων.

—Πὲ τὰ τσουβάλια τις λειτουργιᾶς τις πῆγε σπὶτ' ντου ὁ παπᾶς.—Τὰ παιδιὰ μ' ἔνε θρεμμένα ὅλο λειτουργιὰ!

Λειχίνα (ἦ)—(ὁ λειχὴν πρβλ. Χατζ. Egul. 359, Ψάλτης ΣΤ').

—Γιῶσε τὸ παιδί μ' λειχῆνες.

Λεκὲς (ὀ)—ἡ κηλίδα.

—Τὸ ροῦχο σ' ἔν γιομάτο λεκέδες.

2) Πρόστυχος, κακός.

—Ἔνε ἕνας λεκές!—Πὲ λεκέδες γὼ δὲ μπάγω.

Λεκιάζω—λερώνω, κηλιδώνω.

—Μὲ λέκιασε τὸ ροῦχο μ'.—Γὼ δὲ λεκιάζω τὴν ὑπόληψ' μου.—Μὲ λέκιασε τὸνομά μ'.—Ἐέ, ποῦ θέλ' νὰ λεκιάσ' τὴν ὑπόληψ' μου.

Λεντζιπέρος—ὁ γεωργός, τουρκ. ρεσπέρο.

—Ὁ παποῦς μου εἶνταν λεντζιπέρος.

Λέρα (ἦ)—ἡ κηλίδα.

—Τὶ λέρες ἔχ' τὸ ροῦχο σ';—Ἔνε μιὰ λέρα, δηλ. πονηρός, κακός.—Φεύγα παυτόν, ἔνε μιὰ λέρα, πού....—Ἄντε, μπρὲ λέρα!

Λερώνω—λεκιάζω κάτι.

—Λέρωσε τὰ ροῦχα σ'.—Κύτταξ' μὴ λερώσῃς τὸνομά σ'.—Γὼ δὲ λερώνω τὸνομά μ' πὲ τις κλεψιές.—Λέρωσε τὴ μπαμπά σ' τὸνομα.

Λερώνομυ'—1) ρυπαίνομαι.

—Ποῦ πῆγες καὶ λερώθηκε παιδί μ';

2) Τὸ βρώμισμα τῶν παιδιῶν.

—Λερώθηκε τὸ παιδί λεγῶ=βρώμισε ἀπὸ τις ἀκαθαρσίεις του.

3) Καὶ ἠθικῶς βρωμίζω τὸνομά μου.

—Γὼ δὲ λερώνομυ' μήτε τὴ μπαμπά μ' τὸνομα λερώνω.

Λεπετσούρ' (τὸ)—ἡ πέτσα τοῦ κρεατιοῦ καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ πιὸ πολύ.

—Δὲ τρώγω γὼ λεπετσούρια.—Τὸ κρέας ἔνε λεπετσούρ'.—Γοῦλο λεπετσούρια μὲβαλες.

Λεύτερος (ἐπίθ.)—ὁ ἀνύπαντρος.

—Τὸ παιδί μ' ἔν κόμα λεύτερο.—Ἔχω τρεῖς λεύτερ' καὶ δυὸ παντρεμέν'.

—Ὁ μεγάλος νηῆς γιυὸς ἔνε λεύτερος.—Παιδί μ', λεύτερ' ὡς ἕνα γκαϊρὸ (μέχοι τινός).—Ἡ λεύτερ' νηῆς ἡ κόρη.

2) ἄδειος.

—Εἶμαι σήμερα λεύτερος.—Πότε εἶσαι λεύτερος νὰ πᾶν;

Δευτεριά (ἡ) = ἡ γέννα.

—Καλή λευτεριά.

Δευτερώνομ = γεννῶ, πεθαίνω.

—Τὶ ἔκανε μωρὴ ἡ Δέσπω, λευτερώθηκε γῆ ὄχι; —Λευτερώθηκε προφές = γέννησε.

—Λευτερώθηκε ἡ γυναίκα = πέθανε.

Δήγωρα = γλήγορα.

—Δήγωρα μωρὴ ἔλα. —'Α νάρτω λήγωρα. —Εἶδες τὶ λήγωρα ἤρατα;

Λημόρια (τὰ) = τὰ μνήματα, τὸ νεκροταφεῖο. (Μνήματα, memoria: μνημόρια, πρώτη ἀνομοίωσις: νημόρια, δευτέρα ἀνομ. λημόρια (Φιλήντας). —Τὸν μπάνα στὰ λημόρια. —Τὴ παμπὰς τὸ λημόρ' νὰ χ... = (βουσιά). —Νὰ χ... τὰ λημόρια ντους (βουσιά).

Ληνός (ὁ) = ἓνα μεγάλο ἀγγεῖο ἀπὸ ξύλο φτιαγμένο καὶ πὺν μπορεῖ νὰ χωρέσει 1200—1500 ὄκ. σταφύλια. Ἔχει σχῆμα κύβου. Ἀνεβασμένο καὶ στημένο πάνω σ' ἓνα τετράτροχο ἀμάξι σέρνεται ἀπὸ 2 ἢ 4 βώδια ἢ βουβάλια. Μαυτὸ κουβαλιοῦνται τὰ σταφύλια ἀπὸ τ' ἀμπέλια. Μέσα στὸ ληνὸ γίνεται τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν. Τὸ πρῶτο ζουμί πὺν τρέχει ἀπὸ τὸ *σουράκι* μέσα στὸ *μετάκ* εἶναι ξανθὸς μούστος. Τὸ παρακάτω βγαίνει πὺν βαθύ, γιατί πλειότερον καιρὸ μένει μὲ τὰ πατημένα σταφύλια μέσα σὲ μεγάλα, πολὺ μεγάλα βαρέλια, στημένα κι' ἀκούνητα τὶς «*τίνες*» πάνω σὲ *κατήχαρα* (ὑποστηρίγματα ξυλένια). Τὸ πάνω μέρος τους εἶναι ἀνοιχτό. Ληνοὶ εἶναι τρεῖς μπόγια. (Βλ. περιγραφὴ Θρακ. Ἡθογορ. τόμ. Α' «*Ὁ Τρύγος τῆ κὺρ Ἀμπατζόγλου*».)

Λιάζω—**λιάζουμ** = ξηραίνω καὶ ξηραίνομαι στὸν ἥλιο.

—Λιάζω τὰ ἐρίκια μ'. —Λιάσκαν τὰ ρούχα μ'. —Ἡ γῆ λιάσκε. —Λιάζουμ' στὸν ἥλιο. —Αὐτὸς λιάσκε σὰ ντὸ τσίρο = στέγνωσε καὶ ροφήθηκε.

Λιαλιῶ = μὲ φωνὲς κάνω ἓνα ζῶο νὰ προχωρῆ.

—Λιάλιε τὸ γαδούρ'. —Σὺ εἶσαι νὰ λιαλεῖς γαδούρια = (βουσιά). —Καλὰ λιαλεῖ τὰ πράματα = (ζῶα).

Λιανὰ = τὰ ψιλὰ χρήματα, τὸ 1/4 τοῦ παρῶ.

—Δὲν ἔχουμ' λιανὰ. —Ποῦν τὰ λιανὰ μας;

Λιαλήματα = βλέπ. λαλήματα.

Λιγούρα (ἡ) = ἡ ναυτία, τὸ λιγόστημα, τὸ ἀδειασμα τοῦ στομαχιοῦ ἀπὸ τὴν πείνα.

—Ἔχω μιὰ λιγούρα!

Λιγουρεύγω = δοκιμάζω τὸ αἶσθημα τῆς λιγούρας.

—Λιγουρέψε τὸ στομάχ' μου.

Λιγοθυμῶ = λιποθυμῶ.

—Λιγοθυμ'σα πὲ τὴν πείνα.—Λιγοθυμᾶ ἡ καρδιά μ'.

Λιγοθυμιὰ = ἡ λιποθυμία.

—'Εχω λιγοθυμιές.—Τίς ἔρχονται λιγοθυμιές.

Λίγδα (ἡ) = τὸ πάχος μὲ προσδιορισμὸ πάντοτε.

—'Εχουμ' χοίριν' λίγδα.—'Αγελαδινὴ ἔν ἡ λίγδα μας — 'Η ποδιά ντης ὄλο λίγδα!

2) 'Ο βρωμερῶς, ὁ πρόστυχος.

—'Ενε μιὰ λίγδα πού Θεὸς νὰ σὲ φυλάξ'.—'Αστὴνα τὴ λίγδα.—Μωρὲ τί λίγδα εἶσαι σύ!

Λίμα (ἡ) = τὸ ἐργαλεῖο πὸν λιμάροουμε, τὸ *ρινά* 2) 'Η βουλιμία.

—'Εχω μιὰ λίμα πού δὲ σὲ γλέπω!

3) 'Ο φλύαρος.

—Μωρὲ μιὰ λίμα πού τὴν ἔχ'!—Τὶ λίμα! Μᾶς τσάκσε στὴ λίμα.

Λιμάρος (ὁ) = αὐτὸς πού ἔχει λίμα.

—Τὶ λιμάρος;—Σὰν κι'αὐτὸν λιμάρ' ἀνθρώπο δὲν εἶδα.—Τέτοιο λιμάρ' δὲν ἔχω ξαναδῆ.

Λιμπίζουμ' = ὀρέγομαι, ἐπιθυμῶ.

—Τὸ λιμπίσκα αὐτὸ τὸ παιδί.—Λιμπίσκα τὴν ὀμιλία τ'.—Κεῖνο ἔνε νὰ τὸ λιμπίζεσαι.—Σὰν τὸ εἶδα τὸ λιμπίσκα.—Πῶς νὰ μὴ τὸ λιμπιστεῖς τέτοιο κορίτ'.

Λιμπούτζα (ἡ) = κάποιο στρατήγημα στὸ πάλαιμα πού μὲ τὸ πόδι, βάζοντας το στὸ πόδι τοῦ ἄλλου καὶ ὠθῶντας τὸ κορμί του πρὸς τὰ πίσω, τὸν ρίχτεις κάτω.

—'Α σὲ βάλω μιὰ λιμπούτζα.—Τὸν ἔβαλε λιμπούτζα.

Λιμπουτζώνω — **τζώνουμ'** = τρικλοποδιάζομαι, σκαλώνει τὸ πόδι μου καὶ πέφτω. Οἱ παλαιστὲς βάζουν τὸ πόδι τους καὶ τρικλοποδιάζουν τὸν ἀντίπαλό τους. Αὐτὸ εἶναι ἡ λιμπούτζα.

—'Α σὲ βάλω μιὰ λιμπούτζα.—Τὸν ἔβαλε λιμπούτζα.—Τὸν λιμπούτζωσα καὶ πάρτον κάτ'.—Μὲ λιμπούτζωσε καὶ ξαπλώθκα κάτ' σὰ σκουμπρί.

Λιχνίζω = λιχνίζω. Μῆνα ἐργαλεῖο σὰν πηροῦνι ὁ ἀλωνιστὴς στ' ἄλωνι λιχνίζει τὸ ἀλωνισμένο, γιὰ νὰ φύγει τὸ ἄχυρο.

Λιπανάβατος καὶ ἀλιπανάβατος (ὁ) = τὸ ἄζυμο ψωμί. Στὸ ζύμμαμα οἱ νοικοκυρὲς ἔκοβαν ἓνα κομμάτι ἀγίνωτο ζυμάρι καὶ τῷπλαθαν σὰ μιὰ πῆττα λιπανάβατη πού τὴν ἔστελναν στὸ φούρνο κέτρωγαν ὥσπου νάνεβῆ τὸ ψωμί στὴ σκάφη.

—'Εστειλα μιὰ λιπανάβατ' πῆττα στὸ φούρνο νὰ φᾶμ' τὸ μεσημέρ'.

2) 'Ο ἀγίνωτος στὸ μυαλό, ὁ λειψός.

—Μπρὲ τί λιπανάβατος εἶσαι!—Τέτοιο λιπανάβατο ἄθροπο δὲ ξαναγεῖδα!

Λιχνησιήρας (ὁ) ἢ τὸ *λιχνησιήρ*.

Λογιῶ ντιῶ λογιῶν—γεν. πού χρειάζεται για ἐπίθετο κάθε εἶδους.

—Λογιῶ ντιῶ λογιῶν πράματα μᾶς ἔφερε.— Λογιῶ ντιῶ λογιῶν μπαχαρικά.

Λογυριά (ἡ) = τὸ κοκκίνισμα γύρω στὸ νύχι πού καμμιά φορὰ τὸ φθείρει καὶ τὸ καταστρέφει. Τὴ γιαιτρεύουν ὡς ἐξῆς: «Ἄμα βγήκ' ἀρχινᾶ καὶ κουσπίξ', κουσπίξ'... Τότες βράζεις καβὲ χῶρις ζάχαρ' καὶ τὸ βουτᾶς μέσα καὶ τὸ βαστᾶς πολλὴν ὥρα. Σὰ δγεις καὶ κιτρινίξ' τότε τὸ βου- τᾶς καὶ μέσ' τὸ κατρᾶν' τὸ δάχτυλό σ'. Τὸ πρῶτο γιαιτρικό ἐν αὐτό».

Λογκαιλόγερα—ἀπὸ παντοῦ γύρω.

Λόγερα—δλόγυρα. «Δὸς καὶ πάρ' λόγερα» φράσις παιγνιδιοῦ.

—Λόγερα λόγερα ντιλίξτο καλά ἔτσινα—Βάλ' λόγερα λιγάκ' κλωστή καὶ φτάν'.

Λόθρα (ἡ)—χαρφι ἄτεχνο πού πεταλῶνουν τᾶλογα.

Λοξίξ'—ἔχει τὰ μάτια λοξά.

—Λιγάκ' λοξίξ'.—Λοξίξνα τὰ μάτια ντης θαρρεῖς.

Λουντρι (τὸ)—κομματί πηγμένου τυριοῦ μέσα στὸ τουλοῦμ'.

—Δόμ', λεγώ, ἓνα λουντρι τυρί.—Τὸ τυρί μας γούλο λουντριᾶ ἔνε.—Σὰ λουντρι φούσκωσε κάτ' πὲ τὴ μασκάλ' ντου τὸ τσιμπάν'.

Λουκτιζῶ—καταβροχθίζω κάτι γρήγορα.

—Πότε μόν' τὸ λουκτσεῖς ;—Αὐτὸς λουκτιξ' δὲ μπαίξ'.

Λούνα (ἡ)—μιὰ κλωστή φτυοῦ.

—Δόμ', λεγώ, μιὰ λούνα κλωστή.—Μιὰ λούνα μὲ δῶκε.—Σὰ μιὰ λούνα πόμκε ἢ καημένη.—Κόπκε ἢ λούνα ντης.—Ἡ ψυχὴ ντης βαστιέται πὲ μιὰ λούνα.

Λούτζα—κατάβρογμα, βρέξιμο.

—Ἐγινα λούτζα—βράχηκα ὡς τὸ κόκκαλο.—Λούτζα ἂ γένε μπερὲ παιδί μ'.

Λουκάνκο (τὸ)—τὸ γνωστὸ κρεατινὸ, πού κάνει στὴ Θράκη μὲ τόση τέ χνη στὰ σπίτια ὁ κάθε νοικοκύρης, γεμίζοντας τὰ ἄντερα μὲ κρέας ἀπὸ τὰ σφαχτὰ χοιρινά.

—Δὲν μόν αὐτὸ λουκάνκο νὰ τὸ καταπιῆς !—Τὸ γκαῖρὸ πού δέναν τὰ σκυλιά πὲ τὰ λουκάνκα—παροιμιώδης φράσις.

Λουλοῦδ' (τὸ)—1) ἄνθος.

—Τὸ χορίτο' ντης σωστὸ λουλοῦδ' πιά !

2) Βρωμερός, ἐπικίνδυνος.

—Ἐν αὐτὸς ἓνα λουλοῦδ' πού.. ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξ'.

3) ὄμορφος.

—Σωστὸ λουλοῦδ' πὲ τὸ μπαχτσέ !

Λουλουδίξ' = ἀνθεὶ σὰν τὸ λουλοῦδι.

—'Αθίξ' καὶ λουλουδίξ' = γὰ τὸν ἀρρωστο στὴν ἀνάρρωσή του.

Λουλάκ' (τὸ) = τὸ γαλάζιο πὸν μεταχειρίζονται στὴν πλύση.

Λουλᾶς (ὁ) = τὸ πῆλινο δοχεῖο πὸν βάζουν στὴν ἄκρη τῆς καπνοσήριγγος γὰ τὸν καπνὸ.

Λούρδα (ἡ) = περιποιητικιά.

—'Ἐνε αὐτὴ μιὰ λούρδα! — Λούρδα, μωρή, ἡ νύφ' σου λούρδα!

Λουρδίξω = κολακεύω.

— Λουρδίξετονα τὸ γαμπρὸ σ' νὰ περνᾶς κιά. — Οἱ λουρδες πὲ ἰὸν παρὰ δὲν ἔν γιά; — Σαίρ' καὶ λουρδίξ' αὐτῆ.

Λυκοπρόγονα (τὰ) = τὰ προγόνα τοῦ λύκου καὶ συνεκδοχ. τὰ παιδιὰ πὸν μαλώνουν μεταξύ τους.

Λωλοφακῆ (ἡ) = ἡ μωρή καὶ κούφια γυναῖκα.

— Λωλοφακῆ! — Τι λωλοφακῆ πὸν εἶσαι;

Λαχομαχῶ = φουσκώνω.

— Λαχομάχσε πὰ τὸ παιδί. — Λαχομαχῶ ἀνεβαίνοντας τὸν ἀνήφορὸ σας.

Λιανίζω = κομματιάζω, κόβω λιανὰ (= 1/4 τοῦ παρὰ).

— Λιάνσε τὸ κρέας. — Λιάνσε ψωμί. — 'Α σὲ λιανίσω κομμάτια.

2) Ξοδεύω.

— Λιάνσε τὸν παρὰ τ' στὸ πιότη = τὸν ξόδεψε πίνοντας. — Λιάνσαμ' τὸν παρὰ μας στὴν προίκα τῆς 'Ελένης.

Λαγοῦμ' (τὸ) = ἡ ὑπόνομος.

— 'Ανοιξε τὸ λαγοῦμ' μας. — Λαγοῦμ' μυρίζ'.

Λεγάμενος (ὁ) = ὁ πισινός, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος.

'Ο λεγάμενός ντου φάνκε. — Φαίνται ὁ λεγάμενός ντου πὲ τὴν προκοπὴ τ'.

— 'Ἡρε τὸ λεγάμενος. — Νάτη πάλ' ἡ λεγάμεν'.

Λατίξω = 1) ἀλατίξω, 2) σώξω κάτι, ἢ ἕναν.

— Νὰ σὲ λατίξω νὰ μὴ βρωμίσ'. — Τὸν λάττισε ὁ μπαμπᾶς ντου. — Τὸν λάττισα τῆς γυναίκας ντου τὰ χρήματα, εἰδεμή....

Λουλουκίζω = μασῶ γλήγορα καὶ καταπίνω λαίμαργα.

— Τι, μωρή, λουλουκίζ' πάλ'; — Τὸ λουλούκσα μάνι μάνι.

Λαλεμεκῆς (ὁ) = λουλοῦδι.

Αλάξω = ἀλλάξω τὰσπρόρρουχί μου, ἀλλάξω τὰ λόγια μου, δρόμο, συμπεριφορὰ.

— 'Ελλαξες τὰ ροῦχα σ'; — 'Ελλαξα. — Λάξ' τὰ πανιὰ τῆ παιδιοῦ. — 'Ελλαξαν τὰ λόγια ντους. — 'Ελλαξε μόν' τὰ χρώματά ντης. — Αλάξε, νύφ' μου, νὰ σὲ δγιώ.

Λιαλιουρός (ὁ) = ὁ λαμπερός.

Λιαλιουρίζ' = λαμπυρίζει.

—Τὸ πρόσωπό ντης λιαλιουρίζ'. —Πολὺ λιαλιουρίζς σήμερα, γλέπω.

Λεγὲν (τὸ) = μιὰ λεκάνη μὲ μπροῦνζο ποὺ μοιάζει τοῦ μπαρμπέρη τὸ τάσι.

Λιμάρ'ς (ὁ) = ὁ λαίμαργος ποὺ ἔχει μεγάλη πείνα.

—Τὶ λιμάρς ἄνθρωπος! —Σὰ λιμάρς γάν'.

Λιμάρκος (ἐπίθ.) = ὁ λαίμαργος.

—Τὶ λιμάρκο παιδί. —Μὴ γίνεσαι παιδίμ' λιμάρκο. —'Ο λιμάρκος ἄνθρωπος, τὸν σχαίνουνται. Στὴν Ἑδρ)πολη, λυμάρκα = τὰ δίδυμα ἴσως ἐκ τοῦ δυμάρικα.

Λαγὴν' (τὸ) = τὸ σταμνί.

—Τὸ λαγὴν' πρόσεξ' μὴ τὸ σπάσς. —Φέρ' τὸ λαγὴν' νὰ πιουῖμ' νερό.

Λάχανο (τὸ) = τὸ λάχανο, ποὺ τὸ βάζουν στὴν ἄρμη καὶ κάνουν τὴν *τουρσί* ἢ *λαχανοτουρσί*, γιὰτὶ εἶναι καὶ ἡ σταφυλοτουρσί. Τὸ λένε καὶ *ἀρμνιά*, τὸ δὲ ζουμί *ἀρμνιοζουῖμ'*. Τὸ ξυνὸ αὐτὸ *λάχανο* εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ μαγεῖρεμα γαλοπούλας ἢ γουρουνοῦ. Ὅλη τὴ σαρακοστὴ τῶν Χριστουγέννων ὁ κόσμος νηστεύοντας τρώγει *ἀρμνιά* ἢ *τουρσί*.

Λυποῦμ' = εἶμαι λυπημένος, ἔχω λύπην γιὰ ἕναν ἄλλον.

—Πολὺ τὸν λυποῦμ'. —Τὸν λυπήθα, εἶδὲ μὴ... —Χίτς δὲ ντὸν λυποῦμ' (ἀκολουθεῖ)

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὰ προηγούμενα τεύχη)

Θ

Θάμα (τὸ) ἀντὶ θαῦμα καὶ ρῆμ. θαυμάζου=θαυμάζω καὶ θαυμάζομαι.

Θάματις=ὡς φαίνεται : θάματις θὰ βρέξ κλπ.

Θαρρῶ=νομίζω. Τὶ θάρσεις τοῦ λόγουσ'; =Τὶ ἐνόμισες ;

Θανατικὸ=λοιμός, πανώλης : φρ. Στοῦ μεγάλου θανατικὸ.

Θεραπευμέν καὶ **ξετινάγμέν**—εὐσωμος, εὐτραφής. Ἐξαφνα πιτάκη ἕνας λαγὸς θεραπευμένος. Θεραπευμένος ἄνδρας—μεγαλόσωμος. Ξετινάκη—ἐπάχυνεν, ἐμεγάλωσε.

Θειά (ἡ)—ἡ θεία καὶ ὑπ. θεϊσα. β') Ἡ προσφώγησις τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν πρεσβύτερον : ἦσαν στοῦ παζάρ κάμπουσεσ θείες.

Θεός (ὁ)—ὁ Θεὸς ἔνθα τὸ ἄτονον ε φυλάττεται, β') ἐπιτατικὸν π. χ. θεό-τρολλος, θεόκουφος, θεοσκότεινα—λίαν τρολλὸς κλπ. καὶ ἐν γένει ἐπὶ παντός ὅ,τι ὑπερβαίνει τὸ ἀνθρώπινον μέτρον ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀρετῆς ἢ τοῦ καλοῦ. Αὐτός εἶνε Θεός—ἐκτακτός δι' ἐκτάκτων προσόντων πεπροικισμένος. Αὐτὴ εἶνε Θεά—ἄραιοτάτη.

Θέσι (ἡ)—θέσις. Εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ δωμάτια μίαν πιθαμὴν ὑπὸ τὴν ὄροφην ἐτοποθέτουσ σάνιδα τινὰ ὀριζοντίως ἐφ' ἧς ἔθετον ἰδίᾳ οἱ χωρικοὶ τὰ χάλκινα σκευὴ πρὸς κόσμησιν ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ὡς βιβλία, δοχεῖα, ὀπωρικά κλπ.

Θέρη καὶ **θιρμασιά**—ὁ πυρετός.

Θερμός (τὸ ε φυλάττεται) καὶ **Φηλόσταχτη**—τὸ μετὰ στάκτης μεμιγμένον θερμὸν ὕδωρ, δι' οὗ καθαρίζουσι τὰς παροψίδας.

Θαφτικά (τὰ)—οἱ οἰκογενειακοὶ τάφοι.—Ποῦ ἔχτι τὰ θαφτικά σας;

Θανάις (ὁ)—ὁ Ἀθανάσιος καὶ **Θουδώρς**—ὁ Θεόδωρος.

Θέλου λέγεται καὶ φέλου, συνώνυμον ἔχει τὸ χαλεύου π. χ. τσαί μου θέλς γόκσαν καιβὲ χαλεύς—Τὶ ἀγαπᾶτε κύριε;

Θηριὸ (τὸ)—θηρίου, β') ὡς ἐπιφ. θηρίου!—σκληρὸ καὶ αἰμοβόρο ἀνθρώπε, θηριὸ μουνάχου—γενναῖος ὡς ὁ λέων, ἔγεινι θηρίου—ἐξηγρωθή.

Θιρίζου—θερίζω, θέρους, θεριστάδες. 2) Μὴ θέρσι τὴν καρδιά—μοὶ ἐπρο-ἔξηνησε βαθεῖαν λύπην.

Θουλὸς—θολός, οὐχὶ καθαρός. 2) Τὰ πράματα θόλουσαν ἢ εἶνι θουλουμένα—οὐχὶ εὐχάριστα, προμηγνύουσι καταστροφὴν. Τοῦ νεροῦ ἔσου δὲν θουλῶσ δὲν καθαρίζ—ἵνα ἐπέλθῃ βελτίωσις εἰς τὴν κατάστασιν, πρόπει νὰ καταντήσουσι εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς ἐξαχρειώσεως καὶ διαφθορᾶς. Ὁ μουλουχτός οὐ ἀνθρώπουσ μοιάζει θολὸ πούτάμ—ἐγκρούπτει δηλ. ὄλεθρον.

Θωρῶ ἐκ τοῦ **θεωρῶ** κατὰ συγκοπήν τὸ ε=βλέπω.

*Συλλογισμένον σὲ θωρῶ θέλου γὰ σὲ ρουτήσου,
ἂν εἶμι ἀπ' τὸν ἔρουτα γὰ σὶ παληγουρήσου.*

Θουρειά (ἦ) = θεωρεία, χρωῶμα. Ἔχει τὴν θουρειάτ, κάθε ὥρα ἀλλάξ θουρειά, ἢ θουρειάτ ἤρει στὸν τόπο της.

Θυμητικὸ = ἐνθυμητικόν, μνήμη. Μεγάλου θυμητικὸ ἢ δυνατὸ θυμητικὸ = ἐπὶ τοῦ ἔχοντος ἰσχυρὰν μνήμην.

Θρέμμα (τὸ) συνημμένον πάντοτε μὲ τὸ γέννημα πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ ἰθαγενοῦς στοιχείου.

Θράψου (τὸ) = ἐν ἐκ τῶν ἀκάρπων δένδρων ἐν Καβακλή, ἡμεῖς ὀνομάζομεν αὐτὸ τουρκιστὶ *γκολγκέν*.

Θεωρία (ἦ) = ἡ ἐξωτερικὴ ἀγαθὴ ὄψις. Αὐτὸς ἔχει θεωρία δηλ. εἶνε ἄνθρωπος μὲ καλὸν ἐξωτερικὸν καὶ μὲ μίαν λέξιν εἶνε **θεωρητικός**. θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδία μυλωνᾶ, καὶ ἀπ' ἔξω κούκλα καὶ ἀπὸ μέσα πανούκλα, φράσεις λεγόμεναι ὅταν τὸ ἐξωτερικὸν δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸ πρῶγμα.

Θουμᾶς = ὁ Θωμᾶς, β') ὁ ἔχων τὴν ιδιότητα τοῦ ἐν λόγῳ ἀποστόλου : — Ἐγὼ εἶμι ἀπ' τοῦ Θουμᾶ τοῦ σοῖ = δηλ. δύσπιστος.

Θύρα (ἦ) = ἡ θύρα ἐν τοῖς χωρίοις, παρ' ἡμῖν πόρτα.

Θυρίδα (ἦ) = ἐν πάσῃ οἰκίᾳ πλησίον εἰς τὸν τοῖχον ὑπάρχει στενὸν καὶ ἐπίμηκες ἄνοιγμα, ἔχων τρεῖς συνήθως θέσεις. Τοῦτο καλεῖται θυρίδα. Ἐνταῦθα θέτουμε προχείρως μικρὰ ἀντικείμενα π. χ. ποτήρια, ἐργόχειρα κλπ. ἡ θυρίδα πρὸς διάψευσιν τοῦ ὀνόματός της δὲν ἔχει θύραν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὸ ντουλάπι, ὅπερ εἶνε καὶ πλατύτερον καὶ βαθύτερον.

Θροονίζουμι = θροονίζομαι, κάθημαι ἐπὶ θρόνου. Κύτταξι ποῦ πῆγι κὶ θροονίσκι = ἐκάθισε δηλ. ἐπὶ θέσεως μὴ ἀνηκούσης.

Θυμιάμα (ἦ) = τὸ θυμιάμα. Δὲν δὲν στὸν διάβουλου θυμιάμα, φρ. λεγομένη ἐπὶ τῶν ἄκρω φυλαργύρων.

Θυμιατὸ (τὸ) = θυμιατήριον. β') Τὶ ἔχ καὶ τὶ δὲν ἔχ ὁ θυμιατὸς θὰ τοῦ δείξ = ὁ θάνατος.

Θημουνιά (ἦ) = ὁ σωρὸς τῶν σταχύων.

I

Ἰδρους καὶ **γίδρους** = ὁ ἰδρῶς καὶ γιδρόνου = ἰδρώνω. Γιὰ νὰ μάθῃ καλά, πρέπ νὰ ἰδρῶσ ὁ πισηνός.

Ἰδρουτήρια = τὰ ἰδρῶα ἐξανθήματα.

Ἰληὰ (ἡ) = α') ἡ ἐλαία τὸ δένδρον, β') ὁ καρπός, γ') σημεῖον τοῦ σώματος ἔχων σχῆμα καὶ χροῶμα ἐλαίας. Παροιμ. Τὸν ἔδωσα τῆς ἰληᾶς τοῦ μέσα κι τ' αὐγοῦ τοῦ ὄξω = τίποτε.

Ἰγκα = ἐγενόμην, ἀόρ. τοῦ γίνουμι.

Ἰδγίους = ὁ ἴδιος, ἴδγίους κ' ἀπαράλλακτους.

Ἰσκιους (ὁ) = ἡ σκιά, τὸν ἔπασε ἴσκιους, β') ἡ χάρη τὸ ἐπαφροδίτον (ἴδ. λ. ἀέρα) : αὐτὸς δὲν ἔχ ἴσκιου ἢ εἶνι ἀίσκιουτη = ἄχαρις, γ') ἔχ βαρὺν ἴσκιου = ἀνθρωπος βαρὺς, ἐπιβλητικὸς, δύσκολος.

Ἰλιρι = ἰλαρά, ἡ ἀσθένεια κατ' εὐφημισμὸν.

Ἰσιους = εὐθύς, τοῦναντίον, στραβός, β') ἴσιος ἀνθρωπος = ὁ ἀγαπῶν τὴν εὐθύτητα, τὴν ἰσιάδα. Τὴν ἰσιάδα νὰ σὲ πῶ = τὴν ἀλήθεια.

Ἰσιάζω = κάμνω τι ἴσιο, διευθετῶ. τακτοποιῶ.

K

Καίβες (ὁ) = ὁ καφές καὶ β') τὸ καφενεῖον, ὅπερ ὅμως λέγεται καὶ καίβενες καὶ καίβετζῆς καὶ βραδύτερον καφετζῆς ὁ καταστηματούχος. Εἰς τὸν εἰσερχόμενον πελάτην ὁ ὑπάλληλος λέγει : τσιάι μου θέλς, καίβέ μου χαλεύ.

Καββαδάτο (τὸ) = λέγεται τὸ φὸν τοῦ Πάσχα, ὅταν δι' ὀξέως ἐργαλείου σχηματίζωσιν ἐπὶ τοῦ φλιουῦ διάφορα σχήματα (Σουφλίον).

Κακὸς πλὴν τῆς γνωστῆς σημασίας ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἱκανός, γενναῖος ἐν Καβαλῆ π. χ. κακὸς ἀνδρας = γενναῖος, ἱκανός.

Κάκου ἐν Σουφλίῳ = ἡ γραῖα, β') ἡ κυρία, ἡ λέξις φαίνεται Σλαυική, γ') τοῦ κάκου ἐπίρρ. = εἰς μάτην. Τοῦ κάκου πῆγες κλπ. = εἰς μάτην.

Καρακάξα (ἡ) = ἡ κορώνη, β') ἡ φλύαρος γυνή.

Καλαμποῦμι = ἀραβόσιτος, λέγεται παρ' ἡμῖν μισίρι, ἴδ. λ. βλαχόστιαρου.

Κάλτσα (ἡ) = τὸ βαμβακερὸν περιπόδιον, ἐνῶ τὸ μάλλινον λέγεται τσιουράπ. β') Εἶνι τοῦ διαβόλου κάλτσα = ἀνθρωπος τετραπέρατος.

Κάκια (ἡ)=ἡ δυσαρέσκεια καὶ **καμιόνου**=δυσαρεστοῦμαι.

Καμάρα (ἡ)=ἄψις. Τοῦ γεφύρου ἔχ πέντε καμάρις.

Κάμαρα (ἡ)=δωμάτιον, λέξις εὐπρεπεστέρα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, ἀντὶ τοῦ συνήθους *odas*.

Καμαρώνω=σοβαρεύομαι. Ἡ νύφ καμαρών, τὸν καμαρὸν τὸν γιότης=ἐναβρύνεται βλέπουσα τὸν υἱὸν της.

Κάμμουσαν τὰ μάτια μ'=ἐκάμμωσαν, ἤρχισαν νὰ κλείουν ἀπὸ ὕπνου, ἐν τοῖς χωρίοις ἢ φράσις, παρ' ἡμῖν : σφάλσαν τὰ μάτια μ'.

Καμόνουμι=προσποιοῦμαι.

Καμώματα (τὰ)=προσποιήσεις. β') Ἀταξίαι καὶ βιαιοπραγίαι. Τὶ καμώματ' εἶνε τοῦτα.

Καλιβόνω καὶ καλιγόνω=πεταλώνω. β') Ἀπατῶ. Τοὺν καλίβουσα=τὸν ἠπάτησα, συνών. τὸν πέρασα κουλιάφ.

Καλάθ (τὸ)=α') καλάθος, β') εἶνι ἓνα καλάθ δηλ. χωρὶς μυελό, αὐτὸς ἔπλιξι τοῦ καλάθιτ=ἐξησφάλισε καλῶς τὰ συμφέροντά του.

Κανέλλα=τὸ κινάμωμον, β') ἡ βρύση τῶν βαρελιῶν, λέγεται δὲ καὶ κάνουλλα.

Καταβάζω=καταβιβάζω. Κατέβγη τοῦ γάλα μ'=ἤρχισε νὰ ἔρχηται, κατέβκαν τὰ νερά=ἡ πλήμμυρα ἔπαυσε, κατέβκαν τὰ κασίκια=ἔπαυσεν ὁ θυμός.

Κατσιβελους=ὁ ἀθίγγανος καὶ δηλ. κατσιβέλα, β') φιλάργυρος.

Κατσιβελειὰ (ἡ)=ἡ φιλαργυρία, πληθ. κατσιβέλ, κατσιβιλαργειὸ=πλήθος ἀθιγγάνων.

Καταχωριάζου -ἡ ἡρεμία εἰς ἣν διατελῶ μετὰ τὴν τιμορίαν.

Κατσιπουδιάζου=ἀδιαθετῶ. Τὸ παιδί κατσιπόδκσι=ἔχασε τὴν προτέραν του εὐθυμίαν καὶ εὐρίσκεται εἰς νοσηρὰν κατάστασιν.

Κάστρου=τὸ φρούριον. β') τὸ ἄστν, ἡ πόλις, καστρινὸς=ὁ ἀστὸς.

Κάντιους (ὁ)=κρυσταλλωμένη ζάχαρη.

Κουντιστέκομαι=διακόπτω συχνὰ τὴν πορείαν καὶ στέκω.

Καλουπιχειρους (ὁ)=εὐκατάστατος, εὐπόληπτος.

Καραβάνα (ἡ) = τὸ γνωστὸν χάλκινον σκεῦος τοῦ μαγειρείου ἐν ᾧ τίθεται φαγητὸν διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, στρατιώτας λ. χ. β') τὰ πλατέα βρακία ὡς τὰ τῶν νησιωτῶν, γ') ἀνάξιος λόγου ἢ προσοχῆς π. χ. Αὐτὰ εἶναι λόγια τῆς καραβάνας = ἀνάξια πίστεως.

Καλαμῖδια (τὰ) = τρεῖς κάλαμοι χρησιμεύοντες διὰ τὴν ἐξύφανσιν τοῦ πανίου.

Καλαμάδραχτους (ὁ) = ἡ ἄτρακτος, ἐν ἣ θέτοντες τὰ μεγάλα πινία περιτυλίσσομεν εἰς αὐτὰ ἀνὰ ἓν πάσμα τοῦ μέλλοντος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στήμων νήματος.

Καλούτσικους = θωπευτικῶς ἀρετὰ καλῶς, β') ὥραϊς.

Καλῶ = προσκαλῶ εἰς τὴν φρ. εἶναι καλεσμένος. Μένα δὲν με κάλεσαν στὴν χαρά.

Κάλλια = κάλλιον. Κάλλια πέντε καὶ στὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρι.

Καρδιοχτύπ (τὸ) = οἱ βίαιοι παλμοὶ προερχόμενοι ἐκ σφοδρᾶς συγκινήσεως.

Καρέκλα (ἡ) = καθέκλα, τὸ σκαμνίον ὅταν ἔχη ἐρεσίνωτον.

Κραίνου = διμῶ.

Καυκί (τὸ) = μικρὸν ποτήριον, τὸ μεγαλύτερον λέγεται κούπα ἢ μπιλιοῦρ καὶ ὅταν εἶνε χαλκοῦν ἢ ἐκ λευκοσιδήρου μαστραπᾶς. Ἡ κούπα εἶνε ἐκ πορσελάνης, τὸ μπιλιοῦρ ἐξ ὑέλου.

Κατὰ λαχῶ = φρ. κατὰ σύμπτωσιν, κατὰ τύχην.

Καρκάτσα (ἡ) = διφθέρα.

Καρμιῶ = καρτεῶ, περιμένω, ἀναμένω. Καρτέρο = ἡ ἐνέδρα.

Καράβ (τὸ) = πλοῖον, β') χαμένου καράβ καὶ χαμένου ρούχου καὶ χαμένου κουρμὶ συνώνυμα = ἀνόητε.

Καματηρῆ (ἡ) = ἐργάσιμη ἡμέρα, εἰς τὰ χωρία = καθημερνή.

Καραβίδα = εἶδος μικροῦ ποταμίου ἀστακοῦ, κάμμαρος.

Καλουπιάνω = περιποιοῦμαι τινα, προσπαθῶ ἵνα ἐξευμενίσω αὐτὸν ἐὰν τὸν εἶχον δυσαρεστήσει, ἢ νὰ προσεταιρισθῶ.

Καύκαλου (τὸ) = ὄστρακον τῆς χελώνης καὶ τῶν λοιπῶν ὄστρακοδέριμων β') νοῦς, μυελόν. Πετεινουκαύκαλος = χωρὶς νοῦν, ἡλίθιος.

Καντήλα (ἡ) = ἡ κανδήλα, β') φρ. Ἀγάλια τὴν καντήλα, ὕβριστικῶς ἐπὶ τῶν τυφλῶν.

- Καρπούξ** (τὸ)=ὁ ὑδροπέπων, καὶ καβὸν=ὁ πέπων.
- Καναπές**=νέα λέξις, ἡμεῖς λέγομεν σεδιρ τουρκιστί.
- Καινούργιους**=καινός, νέος. Καινούργιου κόσκινου, ποῦ γὰρ σὶ κριμάσου; φρ. ἐπὶ τῶν προφυλασσόντων τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ὅταν εἶνε νέα.
- Κασέρ** καὶ κασκαβάλ=εἶδος κεφαλοτύρου.
- Κάσσα**=τὸ χρηματοκιβώτιον, β') ὁ ταμίας, αὐτὸς εἶναι ἢ κάσσα.
- Κασσόν**=νέα λέξις, φέρετρον, νεκροκράββατον, ἡμεῖς λέγομεν κριββάτ.
- Κανάτ** (τὸ)=λ. τ. πτερό, β') τὸ παραθυρόφυλλον, ὅπερ σήμερον λέγεται παντζιούρι, γ') πῆλινον δοχεῖον ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Θράκης.
- Κάμνου** (κάμς, κάμ, κάμουμι, κάμι, κάμνουν. Παρατ. Ἐκαμνισκα, ἔκαμνισκίς, ἔκαμνισκι, ἔκαμνισκαμι, ἔκαμνισκιτι ἔκαμνισκαν)=ποιῶ. Θὰ τὰ κάμου ἀπὸ πάνουμι καὶ θὰ λερωθῶ=θὰ χεσθῶ.
- Καμόνουμι**=προσποιοῦμαι, φρ. Νὰ σὶ καμουθῆ καὶ γὰρ σκαίς=ἐπὶ τῶν θελώντων γὰρ δικαιολογήσῃσι παράλειψιν καθήκοντος, διότι δῆθεν ἔκαμον κάτι.
- Κασαβέτ** (τὸ λ. τ.=μοὶ εἶνε ἀδιάφορον, δὲν μὲ μέλει τίποτε.
- Καθῆκ** (τὸ) καὶ ἀγγεῖο ἰδ. λέξ. β') Τὶ καθῆκ ποῦ εἶσι=πρόστυχος, ἐλεεινός.
- Καλίστρο** (τὸ)=ἡ σέλλα τοῦ ἀλόγου, ξικαπίστρουτους=αὐθάδης καὶ ἐλεεινὸς μὴ γνωρίζων μῆτε τί λέγει, μῆτε τι πράττει.
- Κανακάρης** (ὁ) καὶ θηλ. κανακαριά=μοναχογιός, μονογενής. Μᾶς κάμνει κανακαριῆς=φέρεται ὅπως τὰ πολὺ χαϊδευμένα κανακάρικα,
- Κακουψύχ** (τὸ)=ἡ ἐγκυμοσύνη, ὅταν ἐκδηλοῦται δι' ἐμέτου ἢ ἄλλων διαταράξεων καὶ ρῆμα κακοψυχῶ=ἔχω κακοψύχ.
- Κηρουπάλιδου** (τὸ)=ἡ ψαλὶς δι' ἧς ἔκοπτον τὴν θρυαλίδα τοῦ ἀλιματοκηρίου, ὑπῆρχε μάλιστα καὶ φρ. Βγάλ' τῆς πεθερᾶς τὰ μάτια=κόψε τὴν θρυαλίδα, διὰ γὰρ φέγγη καλλίτερα, λέγεται καὶ φυτηλᾶς.
- Κόρα** (ἡ)=ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ὄρου, ἢ ξηρά, β') τὸ ἐπούλωμα τῆς πληγῆς.
- Κόρζα** (ἡ)=ὁ κοριός.
- Κοιλιά** (ἡ)=ἡ κοιλία, τὸ μεγεθυντικὸν κοιλαρᾶς=κοιλίων.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΦΩΡΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Ἡμαρτημένα καὶ προσθήκαι εἰς τὴν μελέτην
«Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως»

Σελ. 326, στίχ. 8 ἐλεγχόμενος γραπτέον ἐλεγχόμενον
» 327 » 10 ἀπεδείκνυε » ἐπεδείκνυε.

Σελ. 330 σημ. 3. Ἡ λ. πιθανώτερον ἐκκληπέτα ἀντὶ τῆς ἐδξνεβῆς (= ξένος), ὁπότε τίθεται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν προηγουμένην λ. ξένος. Οὐδαμῶς ὅμως ἀποκλείεται καὶ ὑπολανθάνουσα διάκρισις τις τῶν δύο λέξεων, τῆς μὲν δηλοῦσης τὸν πάντη ἐν τῇ πόλει ξένον, τὸν πόρρωθεν ἐρχόμενον, τὸν Ἀνατολίτην, τῆς δὲ τὸν ἐκ τῶν πλησιοχώρων κομῶν καὶ κομποπόλεων ἐγκαθιστάμενον εἰς Φιλιππούπολιν, οἳοι ἦσαν οἱ πλείστοι τῶν μαθητευομένων (τζιζακία).

Σελ. 341 στίχ. 17	Πετριτζιονίτης	γραπτέον	Πετριτζιονίτισης
» » σημ. 4	Καρέτσας	»	Παρέτσας
» 342 στίχ. 31	Γιόντους	»	Γιόντσος
» 343 » »	ὑπὸ τοῦ πατρ.	»	ἀπὸ τοῦ πατρ.
» 345 » 10	καταστάσεως	»	καταστάσης
» » σημ. 1	τῇ Ρουμανίᾳ	»	τῇ Ρωμανίᾳ
» » »	Maypotschulft	»	Maypotschafft
» » »	zu deuer	»	zu dem

Σελ. 346 στίχ. 30. Ὑπὸ τὴν λ. οἰκοδομηθέντι θεθείσθω ὡς σημείωσις ὃ τότε : Ὁ ἐν τῷ προαστείῳ τῆς πόλεως Καρσί—ἀκᾶ βουλγαρικῶς ναὸς ἠγέρθη δαπάνη τοῦ ἕλληνος Ἡπειρώτου τζορμπιτζῆ Δημητρίκα Μήτσορα, τυγχάνοντος τότε ἐπιτρόπου τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας, Th. Manew, Panajurische, negonoto zacelwane, bitie i vyzstanie (=τὸ Πανηγυράκι, ὁ συνοικισμὸς του, τὰ ἦθη καὶ ἡ ἐπανάστασις). Plovdiv, ἔτ. 1906, σελ. 17.

Σελ. 349 σημ. 3	ot	γραπτέον	of
» » »	» voyage	»	voyage
» 351 στίχ. 1	Πέτβος	»	Πέτκος
» 355 » 1	Γιάγκου	»	Σοντάγιον

Σελ. 356. στίχ. 14. Ὑπὸ τὴν λ. παρσία θεθείσθω ὡς σημείωσις. «Ἡ λ. ἀλλαχοῦ τῶν ἀρχείων γράφεται ἔσφαλμένως καὶ παρουσία. Εἶναι ἀντὶ τῆς λ. παρρησία. Ὡς φαίνεται δὲ ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν ἁγ. Ἀναγύρων Κουκλένης, ἀρχιμανδρι-

του Νικοδήμου Φιλιππουπολίτου, ἔτους 1852, δέον νὰ σημαίη τοὺς ἐν ταῖς μοναῖς δέλτους ἢ δίπτυχα, ἐν οἷς ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν εὐσεβῶν δωρητῶν, ἅτινα μνημονεύονται κατὰ τὰς ἱεράς τελετάς. Τὸ χωρίον τῆς προειρημένης διαθήκης, εὐρεθείσης ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς οἰκογενείας τῶν εὐπατριδῶν Φιλιππουπολιτῶν Γκιουμούς—γκερδάνη, ἧς ὁ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πολλαπλῶς δρώσας ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους *Μιχαλάκης βέης* ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐκτελεστῶν, ἔχει ὡς ἑξῆς: «οἱ δὲ ἐνασκούμενοι ταῖς ἱεραῖς ταύταις μοναῖς συνάδελφοί μου θέλουν καταγράψαι εἰς τὰς *παροησίας των* διὰ νὰ μνημονεύουν εἰς τὰς ἱεράς των τελετάς τῶνομά μου *Νικοδήμου γονέων καὶ ἀδελφῶν*».

Σελ. 335 σημ. εἰς τοὺς χρ. τοῦ Σ. γραπτέον καὶ εἰς τοὺς χρ.

» 356	στιχ. 15	μεγάλαλην	»	μεγάλην
» 357	» 24	ἄσπρα 605	»	ἀσλάν. 605
» »	» »	τὸ τόκο	»	τὸ Τόκο
» 358	» 6	ἄσπ. 90	»	ἀσλ. 90
» »	» 13	ἄς. 160	»	ἀσλ. 160
» »	» 15	τόκον	»	Τόκον
» »	» 23	6004	»	600
» »	» 25	ἄς. 100	»	ἀσλ. 100

» » σημ. 1 προσθετόν: Τὸ *ἀσλάνιον* ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς τὸ γερὸν γρόσιον καὶ ἀνακατεστάθη ὀλοτελῶς σχεδὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18 αἰῶνος ἐν τοῖς λογαριασμοῖς. Τὸ γρόσιον εἶχε 40 παραδες, ὁ δὲ παρὰς 3 ἄσπρα, ἄρα τὸ γρόσιον (ἀσλάνιον) εἶχεν 120 ἄσπρα.

Σελ. 366 σημ. 1 σερὰν γραπτέον σειραὶ

* * *

Εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν παρατηρήσεις τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ ἔχω ν' ἀντιπαρατηρήσω τινά.

α') Τὸ *Μέγας* ἀπέδωκα εἰς τὸ Οὐῆς μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ *ἱερομνήμων*, διότι ὁ Κωδηνὸς ἐνῶ μνημονεῦει *μέγας* *δομέστικος* λέγει ἀπλῶς *ἱερομνήμων*, ὅπερ *ἐρομνεύει*. Ἄλλως τε τὸ *maximus* εἶναι *μέγιστος*—*πρῶτος* καὶ οὐχὶ *μέγας*. Πρὸς δὲ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *δομέστικος μέγας* ἔδει νὰ ρηθῆ *ἱερομνήμων μέγας* καὶ οὐχὶ *μέγας ἱερομνήμων*, ἕξ οὗ προέρχεται καὶ ἡ σύγχυσις.

β') Τὸ Οὐῆς παράγω ἐκ τοῦ Οὐῆιός (Vejus), ὅπερ παρὰ ποιηταῖς εἶναι εἰρησθηστὸν ἀντὶ τοῦ Vejus—Vejentanus· δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Vejus μετασχηματισμὸς του κατὰ τὸ Valens, *Οὐῶλης*, Vejus—*Οὐῶλης*—*Οὐῆς*.

γ') Τὸ ὄνομα *Κορηῖς* εἶναι μετάφρασις τοῦ Μπουναρτζήκι. Ὁ Τσουκαλῆς πρῶτος καλεῖ τὸν λόφον οὕτω (σελ. 11, § 15). Ἐγὼ υἰοθετῶ τὴν

γνώμην τοῦ ἱστοριογράφου τῆς πόλεως καὶ ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἀρχαία προσωνυμία τοῦ λόφου στηριζόμενος εἰς σύγχυσίν τινα τῆς Ἐν. Κομνηνῆς, ἥτις διέτριψε πολὺν χρόνον ἐν τῇ πόλει μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Αὕτη λέγει : «Πολίχνιον δὲ ἦν τὰ πρῶτα καὶ πρὸ Φιλίππου Κρηνίδες ὀνομαζόμενον, παρ' ἐνίων δὲ Τριμουῦς» (XIV, 8).

Ἀναμφιβόλως ἡ Κομνηνὴ ποιεῖται σύγχυσιν τῆς Φιλίππουπόλεως καὶ καὶ τῶν Φιλίππων, οἵτινες ἐκαλοῦντο Κρηνίδες πρὸ τῆς ἀνακτίσεώς των ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Εἰς τὴν σύγχυσιν ὁμῶς δ' αὐτὴν, ὑποθέτω, ὅτι κατήντησε πιθανῶς ἔνεκα τῆς ὑπαρχούσης τότε προσωνυμίας τοῦ λόφου Κρηνὶς ἢ Κρηνίδες ἔνεκα τῶν ἀειροῶν ἐπ' αὐτοῦ δύο πηγῶν.

δ') Περὶ τῆς βουστροφηδὸν ἐπιγραφῆς, ἀντεγράφη πιστῶς, διότι εἶναι καθαρὰ ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ἀμφορέως, ὅν κακῶς ἔγραψα ἠδριά, ὡς παρετήρησα νῦν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Gühl und Kroner Das Leben der Griechen und Rümer. Ἡ χρῆσις τοῦ Ε ἀντὶ Η ἐν ἐπιγραφαῖς μετὰ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἀποκλείεται. Δὲν ἔχω τὸ C. I. G. ὅπως βεβαιώσω τοῦτο. Τοῦτο ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν ἴνστιτούτον Σόφρας καὶ μοι εἶναι ἀπρόσιτον. Ὅταν λειτουργήσῃ ἡ αὐτόθι βιβλιοθήκη καὶ τὸ μουσεῖον θὰ φωτογραφίσω τὸν ἀμφορέα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ θὰ σᾶς ἀποστείλω τὰς φωτογραφίας.

ε') Εἰς τὸ ἐπιτύμβιον τῆς Καινίδος δὲν κλονίζεται ἡ ἀνάγνωσίς μου «ἀπὸ σῶς κἀνθῶν παρόδευε τὸ σῆμα» διότι ἐν τῷ λίθῳ σφίζεται εὐδιάκριτος παρὰ τῷ Ω ἡ ἀνωθι ὀριζοντία κεραία τοῦ Σ. Ὑποθέτω ὅτι ὁ ποιητὴς ἐσχημάτισε ρῆμα ἀποπαροδύω=παροδεύω ἀπομακρυνόμενος, μοναδικὸν κατὰ τὸ παρόν, ἀλλ' ἐκφραστικόν, καὶ ἐχώρισεν αὐτὸ κατὰ τμησιν ὡς συμβαίνει παρὰ τοῖς ποιηταῖς. Πρβλ. τὰ μεταγενέστερα σύνθετα ἐκ δύο καὶ ἐκ τριῶν προθέσεων ρήματα, ὑπεξαναδύομαι, ὑπεξελαύνω, ὑπερ-εισέρχομαι, ὑπερεκνικῶ κτλ.

ς') Ἐν τῇ ἐξ Ἀπολλωνίας ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ δὲν τίθεται τὸ ὄνομα τοῦ : Πολυάνακτος Κύρσα, διότι οὗτος ἔζη καὶ ἔκαμε τὸ μνημα τοῦ πατρὸς του, τῆς μητρός του καὶ τοῦ τέκνου του, ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του. Τοῦτο εἶναι ἀρίδην καὶ ἐγράφη ὑπ' ἐμοῦ, τ. ἔ. ἐν τῷ τάφῳ ἐτάφησαν ὁ Κύρσας Πολυάνακτος, (πατὴρ τοῦ Πολυάνακτος Κύρσα), ἢ Ὑβρεῖς Ξέρξου θυγάτηρ, Κύρσα γυνή (μῆτηρ Πολυάνακτος Κύρσα) καὶ ὁ Κύρσας Πολυάνακτος (ἔγγονος τοῦ Κύρσα Πολυάνακτος καὶ υἱὸς τοῦ Πολυάνακτος Κύρσα, ζῶντος εἰσέτι).

ζ') Τὸ ἐπίθετον μέγας εἶναι λίαν εὐχρηστον ἐν πατριαρχικῇ γλώσσῃ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὡς : μέγας χαρτοφύλαξ, διδάσκαλος, διερμηνεύς, λογοθέτης κτλ.

Εἰς τὴν μελέτην Β. Μυστακίδου διορθωτέα τὰ ἑξῆς :

Σελ. 308 στίχ. κλιτεὶ » κλίτει

» 312 ἐν § 30 προσθετέον κάτωθι 30β

» 321 ἐν σημ 1 στίχ. 1 διόρθου « Ἀργυροπούλεια ».

* *

*

Ἐντύπωσιν μὲ ἔκαμαν τὰ γραφόμενα τοῦ κ. Κ. Μυστίλου στὰ τελευταῖα «Θρακικά» στήν σελ. 23 πού οἱ παλιοὶ προπάτορές μας συνήθιζαν νὰ χαραῖζον ἀπάνου στίς ἐπιτύμβιες πλάκες τὰ ὀνόματά των καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων πού ἐθάπτοντο στὸ ἴδιον μνήμα, ἢ ἀπηγόρευον νὰ ταφῆ ἄλλος. Τέτοιες πλάκες εἶδα στὰ μέρη μας σ' ἓνα τούρκικο χωριό, πού τὴν εἶχαν ἀγοράσει οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἀπολλωνιάδα καὶ τὴν εἶχαν ἀπάνου στήν βρούση τοῦ χωριοῦ τους. Νὰ ἡ ἐπιγραφή της :

« Μνηοφάνης Ἀπολλωνίου τοῦ Θεαγένους

ζῶν ἑαυτῷ καὶ τῇ γυναικὶ τα τα (;)

τὸ μνημεῖον ὃ πρὸς τοὺς ἀπογόνους οὐκ ἔσται ».

Ἐπειτα καὶ ὁ τύπος τῆς ἐπιγραφῆς στὴ σελ. 22 « Ἀγαθῇ τύχη... » πού ὅμοια μ' αὐτὴν ὑπῆρχε καὶ στήν Ἀπολλωνιάδα Προύσσης καὶ τὴν διέσωσεν ὁ ἐκ Ζαγοράς Πηλίου Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ι' σ' ἓνα βιβλίον του πού βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκῃ Ζαγοράς ἔχει ἔτσι : « Ἀγαθῇ τύχῃ Αὐτοκράτορι Καίσαρι Αἰθρηλιανῷ Ὀλυμπίῳ σωτήρι καὶ κτίστη »,

* *

*

Γιὰ τὸ αἰνίγμα 21 τοῦ συναδέλφου Κ. Παπαϊωαννίδου στὴ σελ. 174 ἔχω νὰ παρατηρήσω τοῦτο. Καὶ σὲ μᾶς εἶνε τὸ αἰνίγμα αὐτὸ ἀλλ' ἔτσι :

Εἶμαι μῆτηρ τοῦ πατρός μου

τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ τεχθὲν

ἀδελφός καὶ ἔγγονός μου.

Ἐπὶ ἀγεννήτου παιδός

καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ

σὺ καθεύδεις κ. πρόεδρε.

Ἡ λύσε μου τὸ αἰνίγμα

ἢ δός μου τὸν υἱόν μου

τὸν ἄνδρα τῆς μητρός μου.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μύθου ἢ ἴδια.

Βέβαια. Ὅταν ἡ κόρη θηλάζει τὸν πατέρα της λέγεται « μῆτηρ τοῦ πατρός της » τὰ παιδιὰ τοῦ πατέρα της εἶνε καὶ ἀδέλφια της, ἀλλὰ καὶ ἔγγονα της. Τὸν πατέρα της δὲν τὸν γέννησε ἡ κόρη, γι' αὐτὸ καὶ λέγει « ἐπὶ ἀγεννήτου παιδός » « καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ » ἢ κόρη ἔγεινε μητέρα τοῦ πατέρα « σὺ καθεύδεις κ. πρόεδρε » δηλ. κοιμᾶσαι, ἀδιαφορεῖς, δὲν

καταλαβαίνεις, «ἢ λῦσε τὸ αἰνigma κτλ.» ἐννοοῦνται. Καὶ νομίζω πρὸ καλῆ ταιριαζέει ἔτσι καὶ ἀκολουθεῖ τὴν φυσικότητά του τὸ αἰνigma, παρὰ πού λέγει ὅτι, ὁ βασιλεὺς ἔπνευε ἔπνον ἐξαχθέντα ἐκ τῆς κοιλίας τῆς νεκρῆς ζῶντα καὶ τὸ δέσμα τῆς μητρὸς μεταχειριζομένου ἀντὶ σέλας, ὅπως διόλου τερατώδες.

* *

Πολλὴν ὁμοιότητα παρατηρῶ, σὺς Σαρανταεκκλησιώτικες λέξεις μὲ τις δικές μας Κουβουκλιώτικες. Οἱ λέξεις, τὶ ζορέγω, ζαμακῶνω, ζουποῦνε, ζαραφούχτ, καμτσουρίζω, κενῶνω, κηγκατίζω, καταπόδ', καταποδῶς καὶ ἄλλες πολλὰς ἀκόμη, εἶνε καὶ σὲ μᾶς μὲ τὴν ἴδια σημασίαν πού δὲν τις εἶδα σὲ ἄλλα μέρη ὅπου καὶ ἂν γύρισα. Ἐπειτα ἡ κατάληξις—να σὲ τὸ γ' πρόσωπο τῶν ρημάτων, ἔκατσάνα, ἔφαγάνα, διάβκανα, ἦτονα κλπ. εἶνε πολὺ συνηθισμένη καὶ σὲ μᾶς. Τὶ συμβαίνει καὶ ἐγὼ δὲν ξέρω.

B. N. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

* *

Ὁ συνεργάτης τῶν «Θρακιῶν» κ. Κ. Παπαϊωαννίδης ἀποστέλλει ἡμῖν τὴν ἐξῆς προσθήκην εἰς τὴν μελέτην του «Περὶ τοῦ φυσικοῦ λιμένος τῆς Σωζοπόλεως» τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ παρόντα τεύχη Γ' καὶ Δ' καὶ εἰς τὸ μέρος τῆς περιγραφῆς τοῦ μεγάλου νησιοῦ «Ἄϊς—Γιάννης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μοναστηρίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ» σ. 284—285.

Περὶ τῆς νήσου καὶ τῆς μονῆς ταύτης ὁ ἐκ Πάτμου Ἰακώβος ὁ Μιλοῖτης γράφει κατὰ τὸ 1588. . . . «Ἀπὸ τὴν Ἀγαθούπολιν εὐρίσκομε ἕτερον χώρα ὀνομαζομένην Σωζόπολιν καὶ εἰς τὴν Σωζόπολιν ἐγγὺς ἔστι νῆσος. Τὸ κύκλος τῆς νήσου μικρὸς, ἕως ἑνα τέταρτον ἀπὸ μίλι Ἰταλικῷ. Καὶ ἔστω τῆς νήσου ἔστι μοναστήριον ὠραιότατον καὶ θαυμάσιον, τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου Προδρομοῦ καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, γενόμενον ὑπὸ τῶν παλαιῶν βασιλέων. Καὶ ὑπάρχουσι πολλοὶ καλόγεροι Ἕλληνες ἕως τὴν σήμερον, ἀλλὰ καὶ τὸ μοναστήριον ὑπάρχει πολλὰ πλούσιον. Ἀπὸ τὸ μοναστήριον ἐγγὺς εὐρίσκομε πόλιν Ἀχιλό. . . (ἐκ τοῦ ὀδοπορικοῦ Ἰακώβου Μιλοῖτη ἀποκειμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Τυβίγγης)».

* *

Ἐκ τῶν ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Ἀντιτύπου Περινθιακοῦ δημοσιευθεῖσάντων εἰκόνων 1—4, αἱ μὲν δύο πρώται (1—2) εἶναι νέαι φωτογραφίαι τῆς κεφαλῆς, αἱ δὲ ἄλλαι (3—4) εἶναι παλαιαὶ εἰλημμένα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ καιμένου.

* *

Εἰς τὸν πίνακα τῶν κατατεθειμένων ἐν τῇ Ἑθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενεῶν Ἐκπαιδευτηρίων σελ. 384 δέον νὰ

προστεθῆ εἰς τὸ β' στίχ. 4 ὀφειλόμενοι τόκοι εἰς στήλην : *Συνολικὴ ἀξία* εἰς δρ. 141.20.

Εἰς τὴν Β' ἐν τῷ ταμείῳ τίτλων πρὸς φύλαξιν ἑτησίᾳ πρόσοδος τὸ 13 νὰ διορθωθῆ 12. Ἐν τέλει δὲ νὰ προστεθῆ : Σύνολον 1.133.739.10.

* *

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ (σελ. 275—285) δημοσιευόμενας ἐπιγραφὰς Αἴνου, ὄρα καὶ τὸ Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τεύχ. Η' σελ. 8 καὶ 13.

* *

Εἰς τὸ 12ον τραγοῦδι τῆς συλλογῆς Λαμπουσιάδου σελ. 417—418, στίχ. 17 ἀντὶ *Κουγιουμιζῆ* ἀνάγνωθι *Κουγιουτζῆ*.

Ἡ δὲ μετάφρασις τῶν τουρκικῶν στίχων ἔχει ὡς ἑξῆς :

Στίχ. 17—18	Πηγαδᾶς	γίνομαι,	ἐγὼ	σὲ	βρίσκω.
» 27—28	Ἐνας	κυνηγὸς	»	»	
» 35—36	Ναύτης	»	»	»	
» 44—45	Ψαράς	»	»	»	

Δ Η Λ Ω Σ Ι Σ

Καθίσταται γνωστὸν τοῖς ἐνδιαφερομένοις ὅτι τὸ χρονικὸν ὄριον πρὸς ὑποβολὴν ἐργασιῶν εἰς τὸν Β' Λαογραφικὸν καὶ Γλωσσικὸν διαγωνισμόν τῶν «Θρακικῶν» παρατείνεται μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 1930.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σπήλιου Χ. Σακελλαριάδου.— Πόλεις και θέσμιμα Θράκης και Ἰωνίας ἐν τῇ Ἀρχαιότητι, μετὰ γεωγραφικῆς και ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως και παραρτήματος τῶν κυριωτέρων ἐπιγραφῶν.— Τόμος πρῶτος: Θράκη.— Ἐν Ἀθήναις 1929, 16ον (μέγα) σελ. 312 (μεθ' ἐνός χάρτου).

Κατὰ τὴν παλαιότεραν περίοδον τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ὀλίγον μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, εἶχον ἀρχίσει οἱ λόγιοι—γυμνασιάρχαι, καθηγηταὶ και ἄλλοι συγγραφεῖς—νὰ δημοσιεύουν μικρὰς μονογραφίας τῶν ἰδιαιτέρων τόπων ἢ πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουν λοιπὸν γραφῆ, εἰς παλαιότερους χρόνους, ἀρκεταὶ τοπικαὶ ἱστορίαι, αἱ ὁποῖαι παρ' ὄλην τὴν ἔλλειψιν τῆς ἱστορικῆς μεθόδου, δύνανται νὰ παράσχουν και σήμερον χρῆσιμους παρατηρήσεις. Ἐπειτα ἐσταμάτησε τὸ κίνημα τοῦτο τῆς ἰδιαιτέρας πατριδογραφίας, ἤρχισε δὲ και πάλιν σήμερον μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰρήνευσιν τῆς χώρας ἡμῶν ἐκ τοῦ μακροῦ σάλου τῶν πολέμων. Εἰς τὴν νέαν ταύτην και γενναιοτέραν ὁρμὴν πρὸς ἐξέτασιν ἰδιαιτέρων χωρῶν, ἔδωκε προφανῶς ὄθησιν ἢ συγκέντρωσις ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι διεσπαρμένων τέκνων αὐτῆς, Μικρασιατῶν, Ποντίων, Θρακῶν και ἡ κατανουθεῖσα ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἱστορικῆς και λαογραφικῆς ἐξηρευνήσεως τῶν ἄλλοτε μεγάλων ἐκείνων Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἰκαναὶ λοιπὸν ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐκδίδωνται ἱστορικαὶ και λαογραφικαὶ πραγματεῖαι, μετὰ δὲ τούτων πρόπει νὰ καταλάβῃ τιμητικὴν θέσιν και τὸ βιβλίον τοῦ Ἀρεοπαγίτου κ. Σακελλαριάδου περὶ τῆς Θράκης και Ἰωνίας, τοῦ ὁποίου δίδεται ἀνωτέρω ὁ λεπτομερῆς τίτλος.

Ἡ πραγματεῖα τοῦ λόγιου Ἀρεοπαγίτου δὲν εἶναι βραχεῖα τις μονογραφία ὁμοία μετὰς ἄλλοτε και τὰς συνήθως ἀκόμη συνηθιζομένας ἐκδόσεις. Ἄλλ' εἶναι πλήρης, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, ἱστορικὴ ἐπισκόπισις τοῦ πολιτικοῦ και κοινωνικοῦ βίου τῆς Θράκης και τῆς Ἰωνίας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Προτιμότερον ἦτο ἴσως νὰ μὴ συνδέσῃ ὁ συγγραφεὺς τὴν Θράκην μετὰ τὴν Ἰωνίαν, ἢ, ἂν αἱ μελέται αὐτοῦ, τὸν εἶχον φέρει εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ βίου και τῶν δύο τούτων μεγάλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἂν διεξῆγε τὴν ἔρευναν ταύτην, ἢ τοὐλάχιστον ἂν προσβαίνειν εἰς τὴν δημοσίευσιν εἰς ἴδια χωριστὰ βιβλία. Θὰ ἠδύνατο τότε, θὰ εἶχε δηλαδὴ τότε τὴν εὐκολίαν και τὴν ἄνεσιν, ἀκόμη πληροστέραν νὰ κάμῃ τὴν διαπραγματεύσειν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς δὲν ἐλαττώνει τὴν ἀξίαν τῆς

παροχομένης συμβολῆς, καὶ οὕτως ἔχομεν ἤδη ἐνώπιον ἡμῶν ἐν ἀρκετὰ οὐσιαστικὸν καὶ μακρὸν βιβλίον σχεδὸν 20 τυπογραφικῶν φύλλων, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἀρχαίας Θράκης.

Ὁ συγγραφεὺς ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν ταύτην ὀλίγον ἀσυνήθη μεθοδολογικὴν ὁδόν. Μετὰ βραχέϊαν γενικὴν ἐπισκόπησιν γεωγραφικὴν καὶ ἱστορικὴν (ὄριογραφία τῆς Θράκης, ὀνομασία, κάτοικοι, ἱστορικὰ καὶ τύχαι κλπ.) ἡ ὁποία καταλαμβάνει τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἔπεται τὸ κύριον μέρος τῆς ἐργασίας, κατανεμόμενον εἰς τὰ δύο ἐπόμενα κεφάλαια: *Θρακικαὶ πόλεις καὶ Θέσμα Θράκης*. Ὁ τρόπος διαπραγματεύσεως, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζω ἂν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὁ καλύτερος, εἶναι ἡ γεωγραφικὴ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ λεξικογραφικὴ κατάταξις τοῦ ὕλικου κατὰ τὰ μεγάλα γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας καὶ κατὰ πόλεις ἐν ἐκάστῳ διαμερίσματι. Ἐκάστης πόλεως ἐκτίθενται μὲ ἰκανὴν λεπτομέρειαν καὶ μάθησιν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαπραγματεύσεως ἰδιάζων εἰς Ἐγκυκλοπαιδείαν εἶτε Ἱστορικὸν Λεξικόν, δίδει μὲν ἴσως ἀκριβεῖς καὶ εὐκόλους πληροφορίας, ἔχει ὅμως τὸ ἐλάττωμα, ὅτι διασπᾷ τὴν ἱστορικὴν συνοχὴν καὶ δὲν δίδει συνολικὴν ἱστορικὴν εἰκόνα. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην εἶναι ἀξίεπαινος ὁ συγγραφεὺς ὅτι διορθῶναι εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπάνευρισκεται ἡ ἐνότης, διότι ἐνταῦθα ἐξήτασεν ἰδιαιτέρως ἕκαστον ἐκπολιτιστικὸν φαινόμενον ὄχι ὡς ἐμφανίζονται ταῦτα πάντα εἰς ἐκάστην πόλιν χωριστά, ἀλλ' ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἐξελίξει ἐντὸς τοῦ ἱστορικοῦ πλαισίου, τὸ ὁποῖον παρέχει ἡ ἀρχαία Θράκη. Καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀναλογίζομαι ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶναι νομομαθῆς καὶ ἐξηγῶ ὅτι τὸ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐξαιρέτως τεθραμμένον πνεῦμα αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ εὔρη τὴν ἀληθῆ καὶ πρέπουσαν ἐπιστημονικὴν ὁδόν, προκειμένου περὶ ζητημάτων σχετιζομένων μὲ τὸ δίκαιον καὶ τὰ θέσμα. Εἰς τὸ περὶ θεσμίων τῆς Θράκης κεφάλαιον τοῦτο πρέπει νὰ δώσωμεν ἐξαιρετικὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν.

Αἱ γενικαὶ αὐταὶ παρατηρήσεις δὲν σκοποῦν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου. Εἶναι ζητήματα μεθοδολογικά, τὰ ὁποῖα ἐνίοτε κατανοῦν καὶ ζητήματα προσωπικῆς ἀντιλήψεως. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ προκειμένου βιβλίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μόνον σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης, καὶ οὗτος ἀκόμη ὁ σκοπὸς ἐπιτυγχάνεται, ὡς θὰ λεχθῆ κατωτέρω, ἀλλ' ἔχει κύριον σκοπὸν τὴν εἰς εὐρὸν κύκλον λογίων γνωστοποίησιν τῶν περὶ τῆς ἀρχαίας Θράκης εἰδήσεων, ἴσως ὁ λεξικογραφικὸς τρόπος παρουσιάζει ἐπιτυχίαν, διότι τοῦλάχιστον εὐκολύνει ἐξαιρετικῶς τὸν ἀναγνώστην, ἀκόμη καὶ τὸν ἐρευνητὴν εἰς τὴν εὔρεσιν τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον μετὰ κόπου συνήγαγεν ὁ συγγραφεὺς καὶ δίδει ἔτοιμον πρὸς γνῶσιν. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἄξιον πάσης τι-

καίης κατόρθωμα, ὅτι ἐπέτυχεν ὁ κ. Σακελλαριάδης νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς, ὄχι μόνον τοὺς λογίους καὶ φιλόστορας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἔρευνητάς, ἀλῶς συνηγμένον καὶ συστηματικῶς ἐκτεθειμένον τὸ ἱστορικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον περιεσώθη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀναφέρεται εἰδικῶς εἰς τὴν Θράκην. Ἐν προσέξῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς, ἰδίως δὲ εἰς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον πιστοῦνται διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς τὰς πηγὰς τὰ μνημονευόμενα γεγονότα, εἰς τὴν μνείαν τῶν ἀρμοζόντων ἐκάστοτε χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων, θὰ κατανοήσῃ πόσον εὐσυνείδητον καὶ κοπιώδη ἐργασίαν ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς. Προτάσσεται κατάλογος τῆς «βιβλιογραφίας καὶ τῶν πηγῶν», ἔπειτα ἔρχεται «ἐξήγημα συντεταγμένων παραπομπῶν», τέλος κλείει τὸ ὅλον βιβλίον Παράρτημα, περιέχον ἀρχαίας ἐπιγραφὰς τῆς Θράκης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλω νὰ τονίσω εἶναι ὅτι καταφαίνεται ὁ κ. Σακελλαριάδης ἀληθῆς ἔρευνητὴς ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἔκθεσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τρόπον καὶ εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἀναγραφῆς τῶν πηγῶν. Μ' ἐνθουσιάζει τόσο πολύ ἡ εἰδικότης αὕτη τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνωνται αἱ παραπομπαί, τοῦ τρόπου γενικώτερον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ παρέχεται ἐπιστημονικῶς τὸ καταλειφθὲν ἱστορικὸν ὕλικόν καὶ ἐπίσης τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐπιλογή, ὥστε θὰ ἔλεγον εἰς πολλοὺς συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ εἰδικοὺς ἔρευνητάς, νὰ προσέξουν πῶς εἰς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος εἰδικὸς ἔρευνητὴς, εἶναι ὅμως πολυμαθῆς καὶ συγχρόνως εὐσυνείδητος, δύναται νὰ γίνῃ ὑπόδειγμα εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὄφειλον νὰ ἔχουν κύριον ἔργον τὸν ἔρευνητικὸν τοῦτον τρόπον.

Δὲν θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω τὴν βιβλιοκρισίαν μου ταύτην χωρὶς νὰ ἐξάρω ἰδιαιτέρως τὸ κεφάλαιον τοῦ βιβλίου (τὸ τρίτον), τὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὰ *Θέσμια τῆς Θράκης*. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου εἶναι ἄριτον καὶ παρέχει πολυτιμοτάτην συμβολήν. Ἐνταῦθα εἶναι προφανές, καὶ ἐπαναλαμβάνω πάλιν, ἐβοήθησε τὸν συγγραφεῖα τὸ νομικὸν πνεῦμα αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, τὸν ἐβοήθησε καὶ πολυμαθία ἐξαιρέτος καὶ ἔρευνα διεξοδικὴ καὶ ἐνδελεχῆς. Σπουδαιόταται εἶναι αἱ ἐκδρομαὶ τοῦ συγγραφέως ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν θεσμοθεσίαν καὶ πολιτειακὴν ὀργάνωσιν, σπουδαιόταται δὲ αἱ παρατηρήσεις καὶ αἱ συγκρίσεις μὲ θέσμια καὶ νόμιμα Ἑλληνικῶν πόλεων ἄλλων ἀρχαίων χωρῶν. Θὰ ἦτο ἐπιθυμητὸν καὶ θὰ παρεῖχε μεγίστην ὑπηρεσίαν ὁ συγγραφεὺς, διότι εἶναι ὁ μόνος κατάλληλος, ἂν συνεπλήρωνε ταῦτα μὲ παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις λαμβανόμενας ἀπὸ τὰ περιωθέντα λαογραφικὰ ἔθιμα καὶ τὰς βιωτικὰς συνηθείας τῶν σημερινῶν Θρακῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἴσως θὰ ἔφερε μακρὰν αὐτόν, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονήσῃ ὁ κ. Σακελλαριάδης, ὅτι, ἀφοῦ μὲ τόσην εὐ-

σύνειδησίαν καὶ μάθησιν, συνήγαγε τὸ ὑλικὸν τὸ περιστροφόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, εἶναι ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος νὰ παράσχη εἰς τὸ Ἔθνος καὶ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον θὰ διελευκάνη τὴν διὰ μέσῳ μακρῶν καὶ πολυκυμάντων αἰῶνων διατήρησιν τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνικῆς συνοχῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

* * *

Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου.— Ὁ Στενίμαχος, ἦτοι συνοπτικὴ τῆς πόλεως Στενιμάχου ἱστορία ἀπὸ τῶν παλαιῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.— Ἀθήναι 1929 8ον σελ. 83.

Τὸ 1929 μᾶς ἐχάρισεν ἀρκετὰ συγγράμματα διὰ τὴν Θράκην. Τὸ περὶ Ἀνατ. Θράκης βιβλίον τοῦ ἀντισυνταγματάρχου κ. Καράσσου ἠκολούθησεν ἢ περισπούδαστος περὶ Πόλεων καὶ Θεσμιῶν τῆς Θράκης μελέτη τοῦ Ἀρεοπαγίτου κ. Σακελλαριάδου.

Τελευταίως ἐξεδόθη τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἔργον τοῦ ἀκαμίτου ἐν Φιλιππουπόλει συνεργάτου τῶν «Θρακικῶν» κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου. Ὁ κ. Ἀποστολίδης ἀφοῦ ἐπὶ ἔτη ἐδίδαξεν εἰς τὰ ἀλησμόνητα Ζαρίφεια τῆς Φιλιππουπόλεως, δὲν παύει ἀπὸ πολλοῦ ἀσχολούμενος εἰς πᾶν ὅ,τι εἶνε δυνατόν νὰ δια φωτίσῃ τὴν ἀρχαίαν ἢ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Θράκης. Ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» τοῦ 1928 καὶ 1929 δημοσιευθειῶν πραγματειῶν αὐτοῦ, ἐδημοσίευσεν διάφορα ἀρχαιολογικὰ κατὰ τὸ 1899 εἰς τὴν τότε Ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένην ἐν Φιλιππουπόλει ἐφημερίδα «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου» καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 Βουλγαριστὶ εἰς ἐφημερίδας καὶ ἰδιαιτέρως διαφόρους μελέτας περὶ Φιλιππουπόλεως κλπ. Ἦδη χάρις εἰς φιλογενεῖς Στενιμαχίτας ἀναλαβόντας τὴν ἐκτύπωσιν, ἐξέδωκε τὴν ἱστορίαν τῆς μέχρις ἐσχάτων ἑλληνικωτάτης πόλεως «Στενιμάχου» ἐκ τοῦ περὶ Θράκης καὶ Φιλιππουπόλεως ἀνεκδότου ἔργου του, τοῦ ὁποῖου ἄς εἰχηθῶμεν ἄλλοι φιλογενεῖς πατριῶται συντόμως νὰ ἀναλάβουν τὴν ἐκδοσιν.

Τῆς ἱστορίας τῆς Στενιμάχου προηγεῖται περιγραφὴ τῆς τοποθεσίας καὶ διαιρέσεως τῆς Στενιμάχου, καὶ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον κλίνει νὰ παραδεχθῇ ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἐκ μέρους τινὸς ἢ ἐκ κτιρίου καλουμένου Σθενιμάχου—Σθενιμάχου—Στενιμάχου μετωνομάσθη καὶ ὁ περὶ αὐτὴν συνοικισμὸς Σθενίμαχος—Στενίμαχος. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ κ. Ἀποστολίδου πληροφοροῦμεθα ὅτι παρὰ τοῖς κατοίκους ἐκφέρεται συνήθως καθ' ἀρσενικὸν γένος, ἐνῶ ἐγνωρίζαμεν συνήθως: ἢ Στενίμαχος, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ κ. Ἀποστολίδης παρ' ὄλον τὸν τίτλον (ὁ Στενίμαχος) εἰς πολλὰ μέρη ἀναφέρει (ἢ Στενίμαχος).

Ἐκτὸς τῆς ἱστορίας, κοσμουμένης καὶ μὲ ἀρκετὰς εἰκόνας, ἰδιαιτέρα κεφάλαια πραγματεύονται περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Στενιμάχου, τῶν Σχολείων καὶ Ἐκκλησιῶν αὐτῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, τῶν νεκροταφείων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν παραδόσεων περὶ τοῦ φρουρίου. Ἀκολουθεῖ ἢ παρὰ τοῦ πρώην ὑπουργοῦ καὶ ἐκ Στενιμάχου κ. Ἀποστ. Δοξιάδου διατριβὴ περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς Ἑλληνικῆς Στενιμάχου καὶ πίναξ ἐμφαίνων τοὺς ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων ἐγκατασταθέντας ἐν Ἑλλάδι πρόσφυγας ἐκεῖθεν, καθ' ὃν ἐγκατεστάθησαν ἀγροτικῶς εἰς διάφορα μέρη τῆς Μακεδονίας 810 οἰκογένειαι (3029 ἄτομα) καὶ ἐν Δυτικῇ Θράκῃ 128 οἰκογένειαι (514 ἄτομα) ἀγροτικῶς καὶ 29 οἰκογένειαι (88 ἄτομα) ἀστικῶς.

Τελευτῶν τὴν μικρὰν περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἀποστολίδη σημείωσίν μου δὲν ἔχω παρὰ νὰ συγχαρῶ τόσον τοὺς φιλογενεῖς ἐκδότας ὅσον καὶ τὸν συγγραφέα διὰ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ καταγίνεται εἰς τοιαύτας μελέτας. Εὖχομαι τὸ παράδειγμα αὐτῶν νὰ μιμηθῶσι καὶ οἱ δυνάμενοι εἶτε ὑλικῶς ἢ πνευματικῶς νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐκπόνησιν καὶ ἐκδοσιν πραγματειῶν ἰδίᾳ περὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ μονογραφιῶν περὶ τῶν διαφορῶν αὐτῆς πόλεων, τοσούτω μᾶλλον ὅσον, ἂν δὲν ὑπάρχη ἐλπίς διὰ τὴν Βόρειον Θράκην, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι δυνατὸν οὔτε ἡμεῖς νὰ λησμονήσωμεν τὴν πατρίδα μας, ἀλλ' οὔτε ἡ ἀσφυκτιῶσα Ἑλλάς νὰ μένη ἄνευ τῆς ἐριβόλακος Ἀνατολικῆς Θράκης.

M. A. Σ.

NEA BIBLIA

Τοῦ Γιάννη Στριμοπούλου «*Βόλτες Ὀνοματολογικῆς*» σειρά πρώτη.

Ἀθῆναι, 1929. Σελ. 328, 8ον.

Στὸ βιβλίον ἐτυμολογοῦνται περίπου δέκα χιλιάδες νεοελληνικά οἰκογενειακὰ ὀνόματα. Ἀπ' αὐτὰ ὄχι λίγα εἶναι ἀπὸ τῆς Θράκης. Τὸ βιβλίον εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς.

Χρ. Γ. Παντελίδου, συντάκτου τοῦ Ἱστορ. Λεξ. τῆς Ἑλλ. γλώσσης «*Φωνημικῆ*» τῶν Νεοελληνικῶν Ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰακρίας. Ἀθῆναι, 1929.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου ἔ. ἔτ. ἐτέλεσεν ἐν τῇ ἀσφρικτικῶς πλήρει αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας μνημόσυνον φιλολογικὸν τοῦ ἀειμνήστου Ἀριστ. Κουρτίδου, διαπρεποῦς παιδαγωγοῦ καὶ λογοτέχνου Θρακός, μέλους δὲ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν «Θρακικῶν». Κατὰ τοῦτο εἰσηγουμένον τοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδου προέδρου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρον», ὠμίλησαν συγκινητικώτατα μετ' αὐτὸν κατὰ σειρὰν ὁ σεβαστὸς κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἀκαδημαϊκός, ὁ κ. Δ. Λάμπας Ἐκπαιδ. Σύμβουλος καὶ παιδαγωγὸς καὶ ὁ κ. Γρ. Ξερόπουλος, ὁ ἐπιφανὴς λογογράφος, ἀπήγγειλε δὲ μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ τέχνης συγκινητικὰ ὁ μικρὸς Λάκης Κουρούκλης τρία τοῦ ποιήματα καὶ ἀνέγνωσεν ἓνα τοῦ διήγημα, ὡς δείγμα τῆς συγγραφικῆς του ἰκανότητος ἡ κ. Φερέντιο. Κατωτέρω δημοσιεύομεν τὰς ὁμιλίαις τῶν ἀγορητῶν, τοὺς ὁποίους τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» εὐχαριστεῖ ὀλοφύχως καὶ ἀπὸ τῶν σιηλῶν τούτων.

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Δὲν ἐπίστευα, ὅτι ἓνα καθῆκον, ἐξόχως θλιβερόν, θὰ μὲ ὑπεχρέωνε ν' ἀπευθύνω ἐπιμνημοσύνους ἐπαίνους εἰς τὸν νεώτερόν μου Κουρτίδην, εἰς τὸν ἄνδρα, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκατάβλητος θέλησις καὶ τὸ ἀκαταπόνητον πνεῦμα, εἶχον πείσει τοὺς πάντας, ὅτι καὶ τὸ σῶμά του, τὸ ὁποῖον εἶχε στομῶσει τὸ καθῆκον, δὲν ἤθελε τόσον ἐξαφνικὰ ὑποκύψει εἰς τὸ μοιραῖον κτύπημα, δὲν ἤθελε τόσον προώρως «γυμνωθῆ τοῦ φυσικοῦ τῆς χειτῶνος ἡ ἀκαμψῆς του ψυχῆ».

Δὲν ἐπίστευα, ὅτι ἡ μακρὰ καὶ ἀδιάσπαστος φιλία μας, ἡ ὁποία ἤρχιζε τόσον ὁμαλῶς καὶ μὲ τόσῃν φαιδρότητα, θὰ ἐτεσματίζετο τόσον ἀποτόμως καὶ μὲ τόσῃν τραγικότητά.

Καὶ παρέμεινεν ἀλησιμόνητος ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤλθε τὸ πρῶτον πρὸς ἐμὲ κρατῶν συστατικὴν ἐπιστολὴν Βυζαντινοῦ φίλου μου. Ἦμουν ὁ πρῶτος Ἑλλαδικὸς τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε. Διέμενα τότε εἰς ἓνα σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ἀκροπόλεως. Μοῦ εἶπε γρήγορα-γρήγορα τὸ ὄνομά του, τὰς σπουδὰς του, τὰς σκέψεις του, τὰς ἀποφάσεις του, τὰς ἐλπίδας του. Τὸν ἤκουσα, τὸν ἐνεθάρρυνα, νέοι δὲ καὶ φαιδρότατοι καὶ οἱ δύο ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸ ἀνοικτὸν ἔδαφος, διὰ νὰ ἀνταλλάξωμεν περιπατῶντας τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς γνωριμίας μας, ἡ ὁποία καὶ κατέληξεν εἰς φιλίαν.

Διηυθύνθημεν τότε πρὸς τὸν λόφον τοῦ Φιλοπάππου. Ἐκεῖ ᾠηλά, ἐσκέφθη, θὰ εἶναι τὸ κατάλληλον σημεῖον, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὸν πρῶτον γοητευτικὸν συγκλονισμόν, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δραματισμοῦ. Ὅταν ἐφθάσαμεν ὤρμησεν ὁ Κουρτίδης, ἀγκάλιασε τὸ Ἀντιοχικὸν μνημεῖον καὶ ἐφίλησε τὸ μάρμαρόν του. Ἀφοῦ δὲ ἐπεσκόπησεν ἔνθους τὰ πέριξ, ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος. Ἐλαμποκοποῦσαν τὴν στιγμήν ἐκείνην τὰ γραφικὰ ἐρειπώματα τοῦ κορυφαίου τῆς Αἰσθητικῆς καὶ τῆς Τέχνης δημιουργήματος.

— «Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, τοῦ εἶπα, ἀγαπητέ μου Κουρτίδη, ὅτι πατοῦμεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Μουσῶν καὶ ὅτι ἐδῶ κάπου θὰ εὐρίσκειται καὶ ὁ θρυλικὸς τάφος τοῦ Μουσαίου».

Ἦρχισαν νὰ παρελαύνουν ἐνώπιόν μας τότε εἰς φανταστικὴν σειράν, ὅλοι αἱ ἀρχέγονοι μύσται τῆς λατρείας τῶν Μουσῶν: ὅλοι οἱ πανάρχαιοι κάτοχοι τοῦ μυστηρίου τοῦ ἠυθμοῦ καὶ τοῦ μέλους· ἐκείνοι τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι σύμβολα τοῦ ἀρμονικοῦ καὶ τοῦ ὠραίου.

Τελευταῖος ὅλων εἰς τὴν σειράν ἦρχετο ὁ γέρον Θυῶλος.

Δὲν ἐλησμονήσαμεν οὔτε τὸν Αἶνον... Ποῦ νὰ φαντασθῶ τότε, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος: ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἐθρήνησαν τὸν Αἶνον, διότι ἀπέθανεν, ἐνῶ προσέφερε τοὺς καρπούς του, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος νὰ θρηνησῶ καὶ ἐγὼ τὸν Αἶνον τῆς διανοητικῆς παραγωγῆς, τὸν Αἶνον τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει νεότητα, ἀλλ' οὔτε καὶ γῆρας ἔχει.

Τοῦλάχιστον ὁ φίλος μου ἠτύχησε νὰ μὴ δοκιμάσῃ τὰς πικρίας τοῦ παρατεινομένου ἐπιλόγου τῆς ζωῆς, ὅτε ὁ ἄνθρωπος προπέμπει τὰς ἀναμνήσεις του καὶ ἔπεται αὐτός, μόνος, καὶ νεκροπομπὸς καὶ νεκρός.

Ὁ Κουρτίδης ἐγεννήθη εἰς τὴν χώραν τοῦ μυστηρίου, τοῦ ὠραίου καὶ τῆς ἀγάπης. Εἰς τὴν Θράκην τοῦ Ὁρφέως· εἰς τὴν γῆν ἐκείνην ὅπου τὸ ἄσμα ἔκαμνε τοὺς κορμούς τῶν δένδρων νὰ λησμονοῦν τὴν ἀκινήσιαν των· τοὺς βράχους τῶν βουνῶν νὰ λησμονοῦν τὴν ἀναισθησίαν των καὶ τὰ θηρία νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τοὺς φωλεοὺς των καὶ νὰ πλησιάζουν δειλά δειλά, διὰ νὰ ἐνωτισθοῦν τοὺς εὐθέους τῆς λύρας παλμούς.

Ὁ Κουρτίδης δὲν ἦτο ναοθηκοφόρος τις ἐκ τῶν πολλῶν. Ἦτο τέλειος μύστης τοῦ ἐπιστητοῦ, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Μὲ πυρσὸν ἱεροφάντου διέσχισε τὸ ἔρεβος τῆς ἀμαθείας καὶ διωχέτευσεν τὰ διαυγῆ τῶν γνώσεών του νάματα ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων μέχρι τῆς λαϊκῆς καλύβης. Καὶ αὐτοφωτιζόμενος, ἤρεύνα τὸν μυστικὸν θαλαμίσκον τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν λαβύρινθον τῆς ψυχῆς τῆς γυναικός. Ἄν δὲ πολλάκις ἐξῆλθε νικητῆς τῶν σκέψεων, τοῦτο δὲν ὄφειλεν εἰς τὴν βοήθειαν νήματος, ἀλλ' εἰς τὰ ἐφόδια τῶν γνώσεών του, εἰς τὴν ἰδιοφυίαν του καὶ εἰς τὴν ἔμφυτον εὐθυκρισίαν του.

Τὸ ἀθύρβον τοῦ ὕφους καὶ τοῦ ἤθους τοῦ Κουρτίδου, ἡ ἀνεπίδεικτος ἐμφάνισις του καὶ ἡ μετριοφροσύνη του — δείγμα ἀσφαλὲς τῆς πραγματικῆς ἀξίας — εἶχαν περιορίσει, τὴν πλήρη διάγνωσιν τῆς προσωπικότητός του, εἰς τὸν κύκλον τῶν διανοουμένων καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ μεταλαβόντων φῶς.

Τώρα πλέον ἡ ἐπίγνωσις αὐτῆ θὰ γενικευθῆ, διότι: ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καταφαίνεται, ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπολογίζεται ἀκριβῶς, μόνον ἀπὸ τὸ κενὸν ποῦ θὰ μείνῃ μετὰ τὸν θάνατόν του.

Τὸ ἔργον τοῦ Κουρτίδου ὑπῆρξε πολισιχιδές. Ἄλλ' οἱ διακλαδισμοὶ του πάντες ἐκφύονται ἀπὸ ἓνα κεντρικὸν κορμόν, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται: φιλοπατρία καὶ ἀρετῆ.

Οἱ πνευματικοὶ αὐτοὶ διακλαδισμοὶ δύνανται νὰ διευθετηθῶσιν εἰς δύο συνολικὰ συμπλέγματα: εἰς τὸ παιδαγωγικόν, ψυχολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν καθόλου, καὶ ἐξ ἄλλου εἰς τὸ λογοτεχνικόν, τεχνοκριτικὸν καὶ αἰσθητικὸν καθόλου.

Τὰ δύο αὐτὰ σύνολα θὰ τὰ γνωρίσετε μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὰ χεῖλη δύο ἐκ τῶν διαπρεπεσιῶτων ἐκπροσώπων τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῶν Γραμμάτων εἰς τοὺς ὁποίους τώρα ἀνήκει ὁ λόγος.

* *

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Ὅταν οἱ ἀξιοτίμοι κύριοι, οἱ διοικοῦντες τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», μοῦ ἔκαμαν τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ με καλέσουν, ὅπως μετὰσχω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ σημερινὸν μνημόσυνον, εἶπα εἰς αὐτούς: «Κύριοί μου! Ὅλοι, ὅσοι θὰ παρευρεθῶμεν εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτὴν τελετὴν, θὰ σᾶς εἴμεθα περισσότερον παρὰ εὐγνώμονες, διότι μᾶς παρέχετε τὴν ἐπιθυμητὴν εὐκαιρίαν νὰ ζήσωμεν ἔστω καὶ ὀλίγας στιγμὰς τοῦ χρόνου ἀποκλειστικῶς μετὰ τὴν μνήμην ἐνὸς εὐγενοῦς μὲν τέκνου τῆς Θράκης, ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ πολυτίμου *ἐθνικοῦ ἀνδρός*, ἂν ὡς ἐθνικοὶ ἄνδρες πρέπει νὰ λογίζωνται κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἀνυψῶνται τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον τοῦ ὅλου Ἔθνους. Εἰς τὴν ἀνύψωσιν δὲ αὐτὴν συνετέλεσεν ὅσον ὀλίγοι ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης διὰ πεντηκονταετοῦς πολισιχιδοῦς πνευματικῆς ἐργασίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχη σχεδὸν μορφωμένος Ἕλλην τῶν τελευταίων πενήκοντα ἐτῶν, ὁ ὁποῖος νὰ μὴν ἔχη εἰς τὴν ψυχὴν του κατιτὶ ἀπὸ τὸν Κουρτίδην, κατιτὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, τὰς ιδέας του καὶ τὰς γνώσεις του, κατιτὶ ἀπὸ τὰ συναίσθηματά του καὶ τὴν καρδίαν του, κατὶ τέλος καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὕφος του ἀκόμη». Αὐτὰ εἶπα εἰς τοὺς κυρίους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον, εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι καὶ ὅλοι σὰς θὰ ἐλέγατε τὰ ἴδια.

Πολισχιδής είναι, καθὼς εἶπα, ἡ πνευματικὴ ἐργασία τοῦ Ἄρ. Κουρτίδου, εἰς ἐμὲ δὲ ἔλαχεν ὁ κλῆρος νὰ εἰκονίσω δι' ὀλίγων ἓνα μέρος τῆς ἐργασίας του αὐτῆς, τὴν παιδαγωγικὴν καὶ φιλοσοφικὴν δρασίον του. Ἀλλὰ καὶ ἡ δρασίς του αὐτῆ εἶναι πάλιν πολυμερῆς, δι' αὐτὸ δὲ εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ἐξάρω ἐδῶ συντομώτατα τρία μόνον, τὰ μᾶλλον ἐξέχοντα, σημεῖα αὐτῆς, νὰ σᾶς παρουσιάσω δηλαδὴ τὸν Ἄρ. Κουρτίδην α') ὡς ἐπιστήμονα παιδαγωγὸν καὶ φιλόσοφον, β') ὡς μορφωτὴν διδασκάλων καὶ γ') ὡς καλλιεργητὴν τῆς παιδικῆς φιλολογίας, ὡς συγγραφεὰ δηλαδὴ βιβλίων προωρισμένων διὰ τὴν ἐξωσχολικὴν ἀνάγνωσιν τῶν παιδιῶν.

Ὡς ἐπιστήμων παιδαγωγικὸς καὶ φιλόσοφος ὁ Κουρτίδης στρέφει διαρκῶς τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν *ψυχολογίαν τοῦ παιδίου* ἢ ὁποῖα, καθὼς ἠξέυρετε, ἐρευνᾷ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ ἡ ὁποῖα δι' αὐτὸ εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀπὸ τὰς βοηθητικὰς ἐπιστήμας τῆς Παιδαγωγικῆς. Πῶς εἶναι δυνατὸν τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἐπιδρῶ ὁ παιδαγωγὸς ἐπὶ τὴν παιδικὴν ψυχὴν, ἂν δὲν γνωρίζῃ τοὺς νόμους, κατὰ τὰς ὁποῖους ἐξελίσσεται αὕτη; Ἡδὴ ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ Κουρτίδου, ἡ Γερμανιστὶ γραφεῖσα διατριβὴ του «*Gewöhnung und Gewonheit*» (Ἔθισμός καὶ ἔθος, Ἀσκήσις καὶ συνήθεια)—ἐργασία, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν πολλαχῶς ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ θέμα αὐτό, —εἶναι πρὸ παντὸς ψυχολογικὴ ἐργασία, διότι, μολοντί κύριον θέμα της εἶναι ἡ κατάδειξις τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἐθισμοῦ ὡς παιδαγωγικοῦ καὶ διδακτικοῦ μέσου, ἐν τούτοις τὸ μεγαλύτερον μέρος της διατίθεται εἰς τὴν ὑποτύπωσιν τῶν ψυχοφυσιολογικῶν παραγόντων, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζέται ὁ ἐθισμός. Ἐπακολουθοῦν ἄλλαι ψυχολογικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κουρτίδου, ἑλληνικαὶ αὐταί, καθὼς ἡ «*ψυχολογία τοῦ παιδίου*», «*αἱ ψυχοπάθειαι ἐν τῷ σχολεῖῳ*», «*αἱ πνευματικαὶ ἰδιοφυΐαι*», «*ὁ φόβος παρὰ τοῖς παιδίοις*» καὶ ἄλλαι, διὰ τῶν ὁποίων κατορθῶναι ὄχι μόνον νὰ καθιστᾷ τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδίου οἰκείαν εἰς ὅλον ἐν εὐρύτερους ἐπιστημονικοὺς καὶ διδασκαλικοὺς κύκλους, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ ἀναπτύσῃ αὐτήν. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ ψυχολογικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κουρτίδου, πολὺ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ καθ'αυτὸ *παιδαγωγικαί*, ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ, *πῶς πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ σχολεῖα αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι*, ἰδίως δὲ ἡ Φυσικὴ Ἱστορία, ἡ Ζωολογία καὶ ἡ Βοτανικὴ. Εἰς τὰ σχετικὰ συγγράμματα τοῦ Κουρτίδου ὑπείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ πρώτη ἐξέγερσις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν διδασκάλων μας πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε ἔζων μίαν αὐτόχρονη ὑποτυπώδη καὶ μαρασμώδη ζωὴν εἰς τὰ σχολεῖά μας. Θὰ ἀπορήσετε ἴσως, Κυρία καὶ Κύριοι, πῶς ὁ Ἄριστοτέλης Κουρτίδης, ὁ ὁποῖος ἔξεχει τόσον ὡς φιλολογικὴ καὶ λογοτεχνικὴ φυσιογνωμία, εἰργάσθη μὲ

τόσον φανατισμόν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὰ σχολεῖα. Ἡ ἀπορία σας ὅμως αὐτὴ θὰ μεταβληθῆ εἰς θαυμασμόν πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν καὶ φιλοσοφικὴν βαθύτητα τοῦ Κουρτίδου, ἂν ἀναλογισθῆτε τὰ δύο κύρια ἐλατήρια, τὰ ὁποῖα τὸν ὤθησαν εἰς τὴν ἀσχολίαν του αὐτῆν. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐλατήρια αὐτὰ θὰ τὸ ἀκούσητε μὲ τὰς ἰδίας λέξεις τοῦ Κουρτίδου. Ὅταν κάποτε μετὰ τὴν ἐκδοσιν ἐνὸς ἀπὸ τὰ περὶ ὧν πρόκειται συγγράμματά του ἔσπευσα νὰ τὸν συγκαρῶ δι' αὐτό, ὁ ἀείμνητος ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι μὲ ὄλας μου τὰς δυνάμεις διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν φυσιογνωστικῆς διδασκαλίας, μοῦ ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς : « Ἀγαπητέ μου φίλε ! Δέχομαι τὰ συγκαροτήριά σου μὲ ὄλας ἰδιαίτεράν χαράν, διότι προέρχονται ἀπὸ ἓνα Παιδαγωγικόν, ὁ ὁποῖος συμφωνεῖ μαζί μου εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ θὰ ἐπαρκοῦν εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, τῶν ὁποίων ὅσον τὸ δυνατόν ευρύτερα στρώματα κατέχουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας φυσιογνωστικῆς γνώσεις. . . . » Ἀκούοντες τώρα τὴν λέξιν « ἀγῶν » μὴ νομίσετε, Κυρίαί καὶ Κύριοι, ὅτι ὁ Κουρτίδης ἐθεώρει ὡς προορισμόν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν ἀνταγωνισμόν. Ὁ ἄκακος παιδαγωγὸς καὶ φιλόσοφος ἦτο περισσύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον εἰρημιστῆς καὶ ἐφρόνει μαζί μὲ τόσα ἄλλα ἐκλεκτὰ πνεύματα, ὅτι λαοὶ καὶ ἄτομα ἓνα μόνον προορισμόν ἔχουν, ὅπως ἐν κοινῶνι καὶ ἀδελφοσύνη προάγουν τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Διέβλεπεν ἐν τούτοις μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν βαθύτητα, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ ἀποβαίνει καθαρὰ οὐτοπία, ἐφ' ὅσον δὲν αἴρεται ἀπὸ τὸ μέσον ὁ ἀμείλικτος οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς, καὶ ἔβλεπεν ἀκόμη, ὅτι αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ, μόνον ἂν οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἄτομα προικισθοῦν μὲ τόσας φυσιογνωστικῆς γνώσεις, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ὑποτάξουν τὴν φύσιν εἰς τοὺς σκοποὺς των καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τοιουτοτρόπως τὴν ὑλικὴν των εὐημερίαν, διὰ νὰ ἠμποροῦν κατοπινὰ νὰ ἐπιδίδωνται ἀπερίσπαστοι εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῶν εὐγενεστερῶν ἰδεωδῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἓνα ἐλατήριο τῆς προκειμένης ἀσχολίας τοῦ Κουρτίδου. Ἀκόμη ὅμως βαθύτερον καὶ φιλοσοφικώτερον εἶναι τὸ ἄλλο του ἐλατήριον. Ὁ Κουρτίδης ἔχει τὴν ὀρθοτάτην γνώμην, ὅτι κάθε ἀνθρώπος, πολὺ δὲ περισσότερον φυσικὰ ὁ μορφούμενος διὰ τῆς ἀγωγῆς, ὀφείλει νὰ παραδέχεται καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ κάτι τι ὡς προορισμόν του ὄχι εἰς τὰ τυφλά, ἀλλὰ στηρίζων τὸν προορισμόν του αὐτὸν ἐπάνω εἰς μίαν ὠρισμένην ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ λέγῃ : « φέρομαι ἔτσι καὶ ἔτσι, διότι αὐτὸ μοῦ ἐπιβάλλει ἡ περὶ τῆς ζωῆς ἀντίληψίς μου ! » Διὰ νὰ σχηματίσωμεν ὅμως μίαν ὠρισμένην ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ ἔχωμεν σχηματίσει μίαν ὠρισμένην ἀντίληψιν περὶ τοῦ ὅλου κόσμου, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει καὶ ἡ ζωή.

Ἄλλὰ διὰ τὰ σχηματίζομεν μίαν ὠρισμένην ἀντίληψιν περὶ τοῦ κόσμου, πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐρευνήσει καὶ νὰ ἔχωμεν γνωρίσει τὴν οὐσίαν καὶ τῶν δύο συντελεστῶν τοῦ κόσμου, τοῦ πνεύματος δηλαδή καὶ τῆς φύσεως, καθὼς καὶ τὴν σχέσιν, ἣ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ αὐτῶν. Ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς σχέσεώς της πρὸς τὸ πνεῦμα εἶναι ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς ὠρισμένης ἀντιλήψεως περὶ τοῦ κόσμου καὶ ἄνευ τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς ὠρισμένης ἀντιλήψεως περὶ τοῦ κόσμου εἶναι ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς μιᾶς ὠρισμένης ἀντιλήψεως περὶ τῆς ζωῆς μας καὶ τοῦ προορισμοῦ μας. Ἴδου λοιπόν, διὰ ποῖον ἄλλον λόγον ἀπέδιδεν ὁ Κουρτίδης τόσην σημασίαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φύσεως.

Ἄλλ' ἂν εἶναι τόσον σπουδαία ἡ δρᾶσις τοῦ Κουρτίδου ὡς ἐπιστήμονος παιδαγωγικοῦ καὶ φιλοσόφου, δρᾶσις, διὰ τῆς ὁποίας συνετέλει ἐμμέσως μὲν, οὐχ ἦττον δ' ὅμως σημαντικώτατα καὶ εἰς τὴν υἰόρφωσιν τῶν διδασκάλων, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον σπουδαία ἢ ἅμεσος ὑπὲρ αὐτῶν ἐργασία του, ἡ δρᾶσις του δηλαδή ὡς *μορφωτοῦ διδασκάλων*. Ὑπηρετήσας ἐπ' ὀλίγον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ διδασκαλικοῦ σταδίου του ὡς καθηγητῆς τῶν Παιδαγωγικῶν εἰς τὸ Λιδασκαλεῖον ἀρρένων Ἀθηνῶν ὑπηρετήσας κατόπιν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὡς καθηγητῆς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος εἰς τὸ Λιδασκαλεῖον θηλέων Ἀθηνῶν, τὸ συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, καὶ εἰς τὸ Λιδασκαλεῖον Νηπιαγωγῶν, τὸ συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἑλληνίδων, τέλος δὲ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὡς διευθυντῆς τοῦ Λιδασκαλεῖου θηλέων Πειραιῶς. Ἀπὸ τὸν σύντομον αὐτὸν ἀπολογισμὸν τῆς διδασκαλικῆς του δράσεως παρατηρεῖτε, Κυρία καὶ Κύριοι, ὅτι ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἀφιέρωσεν ὅλην σχεδὸν τὴν ἐνεργὸν ζωὴν του εἰς τὴν *μόρφωσιν διδασκαλιστῶν*. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε τυχαῖον καὶ συμπτωματικόν, ἀλλὰ ἀπόρροια τῆς ἐσκεμμένης καὶ ἐλευθέρως ἐπιλογῆς του. Ὁ Κουρτίδης ἔλαβεν ὑπ' ὄψει του ἀφ' ἑνός, ὅτι ἡ σχολικὴ ἀγωγή δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποφέρῃ ἀξίους λόγου καρποὺς χωρὶς τὴν ἀμέριστον συνδρομὴν τῆς οἰκιακῆς, ὅτι δὲ κύριος παροχὸς τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς θὰ μὲνη πάντοτε ἢ μητέρα, τῆς ὁποίας πάλιν μορφώτρια θὰ εἶναι πάντοτε ἡ διδασκάλισσα. Ἐξ ἄλλου ὁ Κουρτίδης ἤξευρε πολὺ καλά, ὅτι διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκαλιστῶν ἀπαιτοῦνται ἀπὸ τὸν Παιδαγωγικὸν καὶ ἄλλα χαρίσματα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκάλων. Ὁ μορφωτῆς διδασκαλιστῶν πρέπει νὰ εἶναι καὶ πλουσία συναισθηματικὴ φύσις, μὲ τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν γυναικείαν ψυχὴν πολὺ εὐκολώτερα καὶ ἀμεσώτερα παρὰ μὲ τὴν ψυχρὰν διάνοιαν. Ἐβλεπε δὲ ὁ Κουρτίδης, ὅτι κατεῖχε τὸ μέσον αὐτὸ τῆς ἐπιδράσεως πλουσιώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν αὐτοὺς ἔθεσεν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τῆς ἀμέσου παιδαγωγικῆς

του δράσεως τὴν μόρφωσιν διδασκαλισσῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιλογῆς του αὐτῆς τὸ ἠξεύρετε ὅλοι. Αἱ περισσότεραι, ἀλλὰ καὶ καλύτεραι διδασκάλισσαι τῶν τελευταίων τεσσαράκοντα ἐτῶν εἶναι μαθήτριαι τοῦ Κουρτίδου, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἀποβαίνει ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους συντελεστὰς τῆς σχετικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς γυναικείας μορφώσεως εἰς τὴν πατρίδα μας.

Ἄσυγκρίτως ὅμως σπουδαιότερα ἀπὸ τὰς μέχρι τοῦδε εἰκονισθεῖσας εἶναι κατὰ τὴν ταπεινὴν μου ἀντίληψιν, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ἡ παιδαγωγικὴ ἐκείνη ἐργασία, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ Κουρτίδης ὡς *καλλιεργητῆς τῆς παιδικῆς φιλολογίας*, ὡς συγγραφεὺς ἔργων προωρισμένων διὰ τὴν ἐξωσχολικὴν ἀνάγνωσιν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων, διὰ τῶν ὁποίων πλεον ὀμιλεῖ ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας. Τὸ ζήτημα, ποῖα ἄλλα βιβλία ἐκτὸς τῶν ὀλίγων καὶ κατ' ἀνάγκην ξηρῶν σχολικῶν πρέπει νὰ δίδωνται εἰς τὰ παιδιά, ποῖα ἐξωσχολικὴ πνευματικὴ τροφή, ὡς συμπλήρωσις, ἐπέκτασις καὶ ἐμβάθυνσις τῆς σχολικῆς, ἀλλ' ἐν ταῦτῳ καὶ ὡς ἀνακούφισις ἀπὸ αὐτὴν, πρέπει νὰ παρέχεται εἰς τοὺς νέους, ἀπασχολεῖ τὸν Κουρτίδην εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς παιδαγωγικῆς του δράσεως. Τὸ ζήτημα αὐτὸ —ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε φλέγον εἰς κάθε μορφωμένην κοινωνίαν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ εἰς τὰς μικροτέρας ἀκόμη πόλεις τῆς Δύσεως νὰ μὴ λείπουν σύλλογοι μεριμνῶντες διὰ τὴν ἐξωσχολικὴν ἀνάγνωσιν τῶν νέων, σύλλογοι, εἰς τοὺς ὁποίους θεωροῦν ὡς ὑψίστην τῶν τιμῶν, ἀλλ' ἐν ταυτῳ καὶ ὡς ὑψίστην τῶν ὑποχρέωσιν νὰ μετέχουν ἔξοχοι ἄνδρες καὶ ἐπιφανεῖς γυναῖκες, —τὸ ζήτημα αὐτὸ μόλις ἤρχισε νὰ ἀνακινήται παρ' ἡμῖν, ὅταν ἤρχισε τὴν σταδιοδρομίαν του ὁ Κουρτίδης. Τὸ εἶχεν ἀνακινήσει πρῶτος ὁ λαμπρὸς σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὁ ὁποῖος καὶ ἐξέδωκεν ὀλίγα βιβλία διὰ τὴν ἐξωσχολικὴν ἀνάγνωσιν τῶν παιδιῶν, τὰ περισσότερα μεταφράσεις τοῦ ἀειμνήστου Α. Βαμπᾶ, διὰ νὰ τὸ ἐγκαταλίπη ὅμως μετ' ὀλίγον, διότι εἶχε νὰ ἀσχοληθῆ μὲ πολλὰ ἄλλα, ἐπίσης κεφαλαιώδη, ζητήματα. "Ο,τι δὲν ἠμπόρεσε νὰ συνεχίσῃ ἕνας ἰσχυρὸς Σύλλογος, ἀνέλαβε νὰ τὸ κάμῃ ἕνας ἀδύνατος ἰδιώτης, ὁ πολύτιμος Ἕλλην καὶ ἐδῶ παρῶν Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Ὑδραῖος, ὁ δημιουργὸς τοῦ περιφήμου παιδικοῦ περιοδικοῦ *«τῆς Διαπλάσεως τῶν παιδῶν»*. Μὲ τὸν Παπαδόπουλον ἐσυγγένευσε καὶ συνεργάτης του εἰς τὴν Διάπλασιν ἔγινεν ὁ ἀειμνήστος Κουρτίδης, διατελέσας ἀρχισυντάκτης τῆς ἐπὶ μακρὰ ἔτη. Εὐρίσκομαι ἤδη, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, εἰς τὴν μέσσην ἡλικίαν καὶ ἀναπολῶ, μὲ ποίαν λαχτάραν ὡς μικρὸ παιδί ἐπερίμενα τὸ νέον φύλλον τῆς Διαπλάσεως, διὰ νὰ διαβάσω τὸ νέον διήγημα, τὸ νέον δραματάκι ἢ τὴν κωμωδιοῦλα, τὸ νέον ποίημα ἢ τὸν νέον διάλογον, τὸν ὁποῖον θὰ εἶχε γράψῃ εἰς αὐτὸ ὁ *Αἰμίλιος Εἰμαρμένος*,

—εἶναι τὸ ψευδώνυμον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔγραφε συνήθως εἰς τὴν Διάπλασιν ὁ ἀοίδημος Κουρτίδης. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πρωτότυπα αὐτὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ἰδιαίτερα βιβλία, διὰ νὰ γίνουσι προσιτὰ εἰς εὐρύτατον κύκλον μικρῶν ἀναγνωστῶν, τέτοια δὲ εἶναι αἱ Παιδικαὶ Σελίδες, τὰ Παιδικὰ Διηγήματα, οἱ Παιδικοὶ Διάλογοι, ἡ Παιδικὴ Ἀνθολογία, τὸ Θέατρον Οἰκογενείας καὶ Σχολείου καὶ ἄλλα. Δὲν εἶναι ἔξ ἄλλου ὀλίγα καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ξένης παιδικῆς φιλολογίας, τὰ ὁποῖα μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁ Κουρτίδης καὶ ἐκ τῶν ὁποίων Σᾶς ἀναφέρω προχείρως τὴν Ἀνθούλαν, τὸν Γῦρον τῆς Οἰκίας, τὸν Ἀγροτικὸν οἰκίσκον, τοὺς μαθητὰς τοῦ Εὐσεβίου, τὴν Μουφλοῦ, τὸ εἰς τὴν Θάλασσαν, τὸν Ναυαγὸν τῆς Κυνθίας κ.τ.λ. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πρωτότυπα αὐτὰ ἔργα του τῆς παιδικῆς φιλολογίας, ἰδίως δὲ τὰ περισσότερα παιδικὰ διηγήματά του, εἶναι αὐτόχρομα λογοτεχνικὰ ἀριστουργήματα, εἶναι ἔργα κλασικά, δυνάμενα νὰ ἀναγνωσθοῦν ἀπὸ ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας. Διότι εἰς αὐτὰ ὁ Κουρτίδης μᾶς παρουσιάζει ιδέας καὶ συναισθήματα θεμελιώδη, ιδέας καὶ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἔχει καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεται κάθε ἄνθρωπος ὁποιασδήποτε ἡλικίας, τὰ παρουσιάζει δὲ μὲ λογοτεχνικὴν μορφήν ἀπλὴν καὶ ἀπέριττον, δι' αὐτὸ δὲ προσιτὴν εἰς ὅλους. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὁ Κουρτίδης μὲ ὅλα του τὰ ἔργα τῆς παιδικῆς φιλολογίας ὁμιλεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν, τὴν τέρει καὶ τὴν διδάσκει, τὴν συγκινεῖ καὶ τὴν μορφώνει, τὴν ἐξυψώνει συντόμως εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐπίπεδον. Καὶ ἂν δὲν εἶχε κάμει τίποτε ἄλλο ὁ Κουρτίδης, θὰ ἔφθανε μόνῃ ἡ ἐργασία του αὐτῆ, διὰ νὰ εἶναι ἄξιος τῆς Ἑθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Δι' αὐτὸ θὰ Σᾶς παρακαλέσω. Κυρίαί καὶ Κύριοι, ὅπως ἀποβλέποντες ἰδίως εἰς τὴν ἐργασίαν του αὐτῆν, ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐγενῆ πνευματικὴν τροφήν, τὴν ὁποῖαν ὁ αἰμνηστος ἀνὴρ ἔδωκε, δίδει καὶ θὰ δίδῃ ἐπὶ μακροῦς χρόνους εἰς τὰ παιδιὰ μας, θελήσατε νὰ τὸν εὐχαριστήσατε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς Σας, ἐγειρόμενοι καὶ μένοντες ὄρθιοι ἐπὶ ὀλίγα δευτερόλεπτα. (Γίνεται),

Αὕτη εἶναι, Κυρίαί καὶ Κύριοι, μὲ ὀλίγας καὶ ὠχρὰς λέξεις ἡ παιδαγωγικὴ καὶ φιλοσοφικὴ δρᾶσις τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου. Τὸ τελευταῖον σημεῖόν της μᾶς φέρει πλέον εἰς τὴν ἐν γένει λογοτεχνικὴν ἐργασίαν τοῦ Κουρτίδου, ὁ ὁποῖος ἔγραφε λογοτεχνήματα ὄχι μόνον διὰ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεγάλους, ἐργασίαν, τὴν ὁποῖαν θὰ σᾶς παρουσιάσῃ ὁ ἰσάξιος συνεργάτης του καὶ ἐπιφανὴς Ἑλλην λογοτέχνης κ. Γε. Ξενόπουλος. Πρὶν παραδῶσω τὸν λόγον εἰς αὐτόν, θὰ Σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐπιτάξω εἰς ὅσα εἶπα δύο μόνον λέξεις: Ἡ ὅλη πνευματικὴ ἐργασία τοῦ Ἀρ. Κουρτίδου, ἰδίως ὅμως ἡ παιδαγωγικὴ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ εἶναι τσοσάυτη καὶ τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ἐσκεμ-

μένον και ὄργανωμένων μνημοσύνων, ὅπως τὸ ἀποψινόν, διὰ νὰ ἀνακαλεῖται εἰς τὴν μνήμην μας εἶναι τοσαύτη και τοιαύτη, ὥστε νὰ δίδῃ εἰς κάθε μορφωμένον και εὐγενῆ ἄνθρωπον ἀδιακόπως ἀφορμὰς νὰ κάμνῃ εἰς τὰ ἄδύτα τῆς ψυχῆς του ἀνεπίσημα μὲν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ὄχι ὀλιγώτερον ἱερὰ μνημόσυνα τοῦ Κουρτίδου. Καὶ τὰ μνημόσυνα αὐτὰ θὰ εἶναι ἡ καλύτερα ἀμοιβή, δι' ὅσα εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ὁ ἀείμνηστος Ἀριστοτέλης Κουρτίδης.

ΔΗΜ. Ι ΛΑΜΨΑΣ

* *

Κυρίαί και Κύριοι,

Μοῦ ἀνετέθη νὰ ὀμιλήσω περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου μόνον ὡς αἰσθητικοῦ και λογοτέχνου. Ἀλλ' ἡ ἀπομόνωσις καὶ ἡ χωριστὴ ἐξέτασις τῶν ιδιοτήτων δὲν εἶναι τόσον εὐχερῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν χωρίζεται. Καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ κριθῆ κανεὶς ὡς λογοτέχνης, πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει και ὅλαι του αἱ ἄλλαι ιδιότητες. Ὅταν, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, ἔγραφα ἕνα σύντομον χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὀνόμασα «ὁ λογοτέχνης παιδαγωγός». Ἐνας ἄλλος θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸν ὀνομάσῃ «ὁ παιδαγωγός λογοτέχνης». Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῆ μόνον «ὁ παιδαγωγός», ἢ μόνον «ὁ λογοτέχνης». Ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης ἦτο ὁ «λογοτέχνης παιδαγωγός». Αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς του. Καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀποψιν ἦτο τόσον ἰδιότυπος και μοναδικὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι δὲν ὑπῆρξεν ἴσως ἄλλος Ἕλλην παιδαγωγὸς μὲ τὸ λογοτεχνικὸν χάρισμα τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου.

Μετὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν, ἠμποροῦμε τώρα νὰ ἐξετάσωμε χωριστὰ τὸ λογοτεχνικὸν χάρισμα τοῦ παιδαγωγοῦ μας. Ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα του στοιχεῖα ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός. Τὸ περιστατικὸν τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς ἡμέρας τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, τὸ ὁποῖον διηγῆθη ὁ κ. Καμπούρογλους—ὅταν ὁ νέος Θορᾶξ ἐνηγκαλίσθη και κατεφίλησε δακρυῶν τὰρχαῖα μάραμα—μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἐγκατέλειψε τὸν λογοτέχνην παιδαγωγόν. Ἦτο ἐνθουσιώδης και ὡς ἄνθρωπος και ὡς διδάσκαλος και ὡς συγγραφεύς. Τὸ ὠραῖον, τὸ ὑψηλόν, τὸ εὐγενικόν, ὅπου τὸ εὗρισκεν, ὅπου τὸ ἔβλεπεν,—ὅπου τὸ ἐφαντάζετο ἴσως ἀκόμη—τοῦ ἀνέβαζε δάκρυα στὰ μάτια και τοῦ ἔκαμνε τὴν φωνὴν παλμώδη. Ὁμιλοῦσε μ' ἐνθουσιασμόν, ἐδίδασκε μ' ἐνθουσιασμόν, ἔγραφε μ' ἐνθουσιασμόν και ἐνηγκαλίζετο μ' ἐνθουσιασμόν, ὅπως τὰρχαῖα μάραμα, ὅλα τὰ ἰδεώδη. Ἀπὸ τότε ποῦ ἦτο νέος, ἕως τὰ ἐβδομήντα του χρόνια. Διαβάστε τὸ τελευταῖον του ἄρθρον, περὶ τῆς γυναικειᾶς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδύσεως, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Νέαν Ἐστίαν» ὀλίγον πρὸ

τοῦ θανάτου του : Πάλλεται ἀπὸ ἐνθουσιασμόν,—τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, τὸν κανονικόν τὸν παντοτεινόν, τὸν ἀκούραστον, τὸν ἀδιάπτωτον !

Πῶς κατώρθωνε νὰ τὸν διατηρῇ εἰς τὴν ψυχὴν του, ἀκόμη καὶ εἰς καιροὺς ποὺ δὲν ἔβλεπε γύρω του, παρ' ἀνθρώπους ψυχροὺς, σκεπτικούς, ἀπογοητευμένους, κουρασμένους, νεκροὺς; Μυστήριον, ἀλλὰ τὸν διατηροῦσε' θαῦμα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἄφινε ποτέ. Καὶ ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης δὲν ἐξοῦσεν, ὅπως θὰ ἔλεγε τώρα κανεὶς, εἰς ἄλλον κόσμον ποὺ τὸν ἔπλασε μὲ τὴν φαντασίαν του, ὅπως συνήθως οἱ ποιηταί. Ὅχι. Ἐξοῦσεν εἰς αὐτὸν τὸν πραγματικόν καὶ τὸν κακορίζικον. Ἀλλὰ θὰ ἤξευρες, φαίνεται, νὰ βλέπῃ μόνον τὰ καλὰ του, αὐτὰ νὰ λογαριάζῃ, εἰς αὐτὰ νὰ πιστεύῃ μὲ αὐτὰ νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ—τὸ κυριώτερον—νὰ μεταδίδῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του εἰς τοὺς γύρω του. Καὶ οἱ γύρω του ἦσαν πρὸ πάντων γυναῖκες,—διδασκάλισσαι, μαθήτριά. Τὰς γυναικείας αὐτὰς ψυχάς, μὲ τὴν διδασκαλίαν του, μὲ τὴν ὁμιλίαν του, μὲ τὰ βιβλία του, μὲ τὴν δραῖσιν του, μὲ τὸ παράδειγμά του, ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης τὰς ἐκρατοῦσεν ὑπὸ διαρκῆ ἐνθουσιασμόν. Ἦσαν, ἂν θέλετε, ὁ κόσμος του. Καὶ ἂν ἦτο ἐν μέρει δημιουργημά του, ὁ κόσμος αὐτὸς ἦτον ὅμως πραγματικός, καὶ πραγματικὴν εἶχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἐμπνευστοῦ του. Διὰ τοῦτο, ὁ ἐξετάζων τὰ λογοτεχνήματα τοῦ παιδαγωγοῦ, διακρίνει, καὶ εἰς ἐκεῖνα ἀκόμη ποὺ δὲν εἶναι γραμμένα γιὰ παιδιά, ὅτι ὁ γράφων ἀπευθύνεται πρὸς ἀναγνώστας μὲ τρυφεράν καὶ εὐαίσθητον ψυχὴν, χρησιμοποιοῦν ὅλην τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν εὐαίσθησίαν τῆς ἰδικῆς του.

Καὶ ἰδοὺ, μετὰ τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸ δεύτερον γνώρισμα τοῦ λογοτέχνου παιδαγωγοῦ: ἡ τρυφερότης, ἡ καρδιά. Τὰ διηγήματά του,—καὶ τὰ παιδικὰ καὶ τὰ ἄλλα,—δὲν εἶναι τὰ ἐγκεφαλικά, τὰ λογικὰ καὶ ψυχρὰ κατασκευάσματα τῶν ἄλλων παιδαγωγῶν συγγραφέων. Προέρχονται ἀπὸ τὸ αἶσθημα, ἀπευθύνονται εἰς τὸ αἶσθημα, γεννοῦν τὴν συκίνησιν, φέρουν τὰ δάκρυα. Ὅταν εἰς τὸ τέλος ἐνὸς διηγήματος δακροῦζῃ ὁ ἀναγνώστης, τοῦτο προέρχεται ἀπὸ δύο αἷτια χωριστά, καὶ σπανίως ἠνωμένα: ἢ ἀπὸ τὴν μεγάλην τέχνην, ἢ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν τρυφερότητα. Ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης εἶχε τὸ δεύτερον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβάσῃ κανεὶς ἓνα διήγημά του,—«τὰ Τρία Τριαντάφυλλα», «τὸ Ποτήρι μὲ τὰ δάκρυα»—κάποτε καὶ μιὰν ἀπλῶς του βιοβραφίαν—τοῦ Ζάππα, τοῦ Καπλάνη, τοῦ Βαρβάκη—χωρὶς νὰ αισθανθῇ τὰ μάτια του ὑγρά. . . .

Ἀλλὰ εὐαίσθησία καὶ καλαισθησία πηγαίνουν τόσο συχνὰ μαζί! Ἴσως θὰ εὔρισκε κανεὶς, ὅτι γενικῶς ὅλοι οἱ εὐαίσθητοι ἄνθρωποι εἶναι καὶ καλαισθητοί. Ὅπωςδήποτε ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης ἦταν. Κι' ἡ μεγάλη του καλαισθησία διαλάμπει πρὸ πάντων εἰς τὸ λογοτεχνικόν του

ἕφος. Ἦτον ἓνας ἔξοχος *στυλίστας*. Ἄν θέλετε μάλιστα, εἰς τὸ ἕφος αὐτό, πού τὰ περιλαμβάνει ὅλα—ἐνθουσιασμόν, εὐαισθησίαν, καλαισθησίαν—ἔγκειται τὸ λογοτεχνικὸν τάλαντόν του. Διότι μεγάλος δημιουργὸς δὲν ἦτο βέβαια ὁ Κουρτίδης. Εἶχεν ὅμως ἓνα προσωπικὸν ἕφος γεμάτο χάριν, δροσίαν, πνεῦμα καὶ ποιητικὰς εἰκόνας ἢ μεταφορὰς θαυμασίας. Ἄδύνατον νὰ διαβάσῃ κανεὶς πέντε γραμμὰς του χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἓνα ὅπως ἓνα ὥσάν. Ἡ εἰκὼν, ἢ παρομοίωσις, ἢ μεταφορά, — τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ ἕφους του. Μετεχειρίζετο τὴν γλῶσσαν—καὶ πρὸ πάντων τὴν μικτὴν καθαρεύουσαν, αὐτὴ ἦτο ἡ γλῶσσα του : Τὴν ἀμιγῆ δημοτικὴν τὴν ἔγραφε κατ' ἀνάγκην,—μὲ ἀπαράμιλλον ἀκριβολογίαν· αἱ δὲ παντοῖαι του γνώσεις, ἢ ψυχολογικὴ κ' ἢ ἄλλη του σοφία, καθίστων καὶ οὐσαῶδες πᾶν ὅ,τι ἤξευρε νὰ γράφῃ τόσον ὠραῖα. Ἐξ ἄλλου, ἢ τελεία γνώσις τῆς παιδικῆς ψυχῆς κ' ἢ φυσικὴ του, ὡς εἶπομεν, τρυφερότης, τὸν ἔκαμναν εἰδικὸν συγγραφέα τῆς νεότητος. Ὅ,τι ἔχει δημεσιεύσει εἰς τὴν «Διάπλασιν» καὶ τὰ σχολικὰ του ἀναγνωστικά, ἀποτελοῦν ἴσως τὸ δημιουργικώτερον μέρος τῆς λογοτεχνικῆς του παραγωγῆς.

Λέγω ἴσως, διότι δὲν ρισκοκινδυνεύω κρίσιν, ἐφ' ὅσον τὸ ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου μένει σκορπισμένον ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ «Διάπλασις» τὴν ὁποίαν, ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη, ἐτροφοδότησε μὲ τὰ ἔξοχα παιδικὰ διηγήματα καὶ τὰ παντοῖα ἀναγνώσματα τοῦ Αἰμιλίου Εἰμαρμένου. Ὅταν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἰέναν, μὲ τὸ δίπλωμά του, διωρίσθη μὲν καθηγητῆς, ἐξηκολούθησεν ὅμως ἔντονον τὴν λογοτεχνικὴν του δρασίαν, γράφων εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια. Ὁ φιλομετρῶν παλαιὸς τόμος τῆς «Ἐστίας»,—καὶ τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς ἐφημερίδος,—τῆς «Ἐβδομάδος», τῆς «Ἐφημερίδος» τοῦ Κορομηλά, τοῦ «Ἄστεος», τοῦ «Νέου Ἄστεος» καὶ τοῦ Ἡμερολογίου Σκόκου, συναντᾷ συχνότατα τὴν ὑπογραφήν Ἀριστοτέλης Π. Κουρτίδης κάτωθεν διηγηγημάτων, χρονογραφημάτων, ψυχολογικῶν, αἰσθητικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μελετῶν, ἢ λογοτεχνικῶν καὶ θεατρικῶν κριτικῶν. Κατόπιν εἰργάσθη, ἀποκλειστικῶς σχεδόν, εἰς τὰ «Παναθήναια» τοῦ Μιχαηλίδου. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ὁ παιδαγωγὸς ἀπερρόφα τὸν λογοτέχνην, ὁ καθηγητῆς ἐκυρίευσεν τὸν συντάκτην. Ἡ λογοτεχνικὴ δρασίς τοῦ Κουρτίδου εἶναι κυρίως ἀπὸ τὰ 1890 ἕως τὰ 1905. Ἐκτοτε ἐμφανίζεται εἰς τὸν λογοτεχνικὸν τύπον ὀλονὲν ἀραιότερα. Δὲν γράφει σχεδὸν παρὰ βιβλία σχολικὰ. Κάπου—κάπου κάμνει καμμίαν δημοσίαν διάλεξιν. Ὡσότου ἢ ἐκδοσις τῆς «Νέας Ἐστίας»,—τοῦ περιοδικοῦ τὸ ὁποῖον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διευθύνω,—ἀναζωπυρῶνει τὸν παλαιὸν του ἔρωτα, καὶ ἰδοὺ πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης λογοτέχνης. Ἡ μετάφρασις τοῦ «Γυιοῦ» τοῦ Γκούναρσων μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ τοῦ νέου συγγραφέως,—τὸ «Χέρι», μία αἰσθητικὴ

καὶ ψυχολογικὴ ἐξήγησις τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου τοῦ Λαβίντσι,—οἱ «Μαρμαρυγές» συλλογὴ πρωτοτύπων γνωμικῶν,—κι' ἡ μελέτη περὶ τοῦ φιλέλληρος Γερμανοῦ ποιητοῦ Γουλιέλμου Μύλλερ, εἶναι ἀναντιρρήτως ἀπὸ τὰ ὠραιότερα κομμάτια πού ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικόν μου. Καὶ γνωρίζων μὲ ποίαν ἀγάπην τὸν ἐδιάβαζαν παλαιῶν καὶ νέοι θαυμασταὶ του, ὁ Κουρτίδης ἐσκόπει, ἀποχωρῶν ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λιδασκαλείου, νάφοσιωθῆ ἄλλοτε εἰς τὴν «Νέαν Ἑστίαν» καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ὁ θάνατος,—πρόωρος θάνατος δι' ἓνα τόσον ἀκμαῖον καὶ σφριγηλὸν ἐβδομηκοντούτη,—δὲν τῷ ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ὠραίου τούτου σχεδίου.

Δύο λέξεις ἀκόμη περὶ τοῦ Κουρτίδου ὡς αἰσθητικοῦ καὶ κριτικοῦ. Ἡ αἰσθητικὴ ἦτο τὸ μεγαλύτερον ἴσως μέρος τοῦ φιλοσοφικοῦ του καταρτισμοῦ, τὸν ὅποιον δὲν εἶμαι διόλου ἀρμόδιος νά κρίνω. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν μ' ἐμποδίζει νά θαυμάζω τὴν γνώσιν, τὴν εἰλικρίνειαν, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸ πάντοτε αὐστηρὸν ὕφος τῶν κριτικῶν του περὶ λογοτεχνικῶν ἢ θεατρικῶν ἔργων. Ἐνα καιρὸν μάλιστα, δικαίως ὁ Κουρτίδης ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν θεατρικὸς μας κριτικὸς,—ὅπως π. χ. σήμερον ὁ Ἄλκης Θρύλος, ὁ ὁποῖος, κατὰ σύμπτωσιν, ὑπῆρξε μαθητὴς του.

Καὶ θὰ τελειώσω μὲ τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», τὸ πατριωτικώτατον, ἀναλάβῃ τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν ἐκδοσιν τοῦ διεσκορησμένου αὐτοῦ Ἔργου τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, τοῦ μεγάλου Θρακός. Τοῦτο θὰ ἦτο τὸ ὠραιότερον μνημόσυνον καὶ τὸ προσῆκον μνημεῖον.

Γ. Ρ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ

- 1 *Παιδαγωγικὸν Φροντιστήριον τοῦ ἐν Ἰένῃ Πανεπιστημίου*, 1891, Κλέϊν Λειψίας.
- 2 *Φοιτηταὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους* (ιστορ. παιδ.) περιοδ. «Ἐστία» 1892.
- 3 *Ὁ Τολστόη ὡς παιδαγωγός* (ιστορ. παιδ.) Παρνασσός 1892.
- 4 *Gewöhnung und Gewonheit eine psychologisch pädagogische Monographie* 1894.
- 5 *Ψυχολογία τοῦ παιδίου*. Ἐπετηρὶς Δημοτ. ἐκπαιδεύσεως Μπουκουβάλα 1902.
- 6 *Ἀγωγή τῆς γυναικός*. Πρακτικὰ τοῦ Α' ἑλλῆν. ἐκπαιδ. συνεδρ. 1904.
- 7 *Ψυχοπάθειαι ἐν τῷ Σχολείῳ*. Ψυχιατρικὴ καὶ νευρολογικὴ ἐπιθεώρησις 1906.
- 8 *Πνευματικαὶ ἰδιοφυΐαι* κτλ. 1907.
- 9 *Διανοητικὴ ἐργασία καθ' ἕνρον*. Μελέτη 1907.
- 10 *Τὸ συναίσθημα τῆς φύσεως καὶ οἱ Ἕλληνες πατέρες τῆς Ἐκκλησίας* (αἰσθητικὴ μελέτη) 1909.
- 11 *Περὶ ὀνείρων*. Ἑλλῆν. Ἐπιθεώρησις 1910.
- 12 *Εἰκόνες βίου τῶν ζώων* (ἐν συνεργασίᾳ) 1912.
- 13 *Ὑποδείγματα διδασκαλίας τῆς Ζωολογίας*. 1912 (διδακτικὴ).
- 14   »   »   τῆς Φυτολογίας. 1913   »
- 15 *Ἡ δημοτικὴ ποίησις εἰς τὰ σχολεῖα*. (Διάλεξις εἰς διδασκαλ. συνέδριον) Πινακοθήκη 1916,
- 16 *Διαφέρει ψυχικῶς ἡ γυναικα ἀπὸ τὸν ἄνδρα*; Διάλεξις 1917 (ἀδημοσίευτος).
- 17 *Ἡ γυναικα ἐνώπιον τοῦ κινδύνου*. Διάλεξις 1918 (ἀδημοσίευτος).
- 18 *Ὁ φόβος παρὰ τοῖς παιδίοις*. Ἐκπαιδ. ἐπιθεώρησις Ζαμάνη 1921. Ψυχολ. μελέτη.
- 19 *Τὸ Ἑλλῆν. διήγημα μέχρι τῆς Ἐπαραστάσεως*. Γραμματολογικὴ μελέτη 1921.
- 20 *Ἡ σχολὴ τῶν ἀπόρων παιδῶν τοῦ Παρνασσοῦ*. (Κοινωνικοπαιδαγωγικὴ μελέτη) 1923.
- 21 *Ἡ ἀγωγή κατὰ τὴν Μοντεσσόρη*. 1924 Ἐλευθερουδάκης.
- 22 *Ὁ Βασιλειάδης καὶ ἡ σχολὴ τῶν ἀπόρων παιδῶν*. 1925 (λογοτεχνικὴ καὶ παιδαγωγ. μελέτη).

23 Ἡ μητέρα τοῦ Γκαίτε 1924 } ἀνέκδοτοι
24 Ἡ μητέρα τοῦ Βύρωνος 1927 }

25 Μύλλερ, ὁ ποιητὴς τῶν Gaiechenlieder. Περιοδ. «Νέα Ἑστία»
1927.

Καὶ τὰ λοιπὰ ὡς: Ἡμετανάστευσις εἰς τὸ σχολεῖον. Ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς. Τὰ
πρῶτα βήματα τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐάσιγκτων. Ὁ γῦρος τῆς οἰκίας. Ἡμε-
ρολόγιον Ἐρημίτου κλπ.

ΠΙΝΑΞ

Τῶν εἰς τὰ τέσσαρα τεύχη τοῦ Β' τόμου ὀνομάτων καὶ ἰδιωματικῶν λέξεων.

Α' ΟΝΟΜΑΤΑ

- *Αγαθούπολις 485.
 *Αγία Ἰουστίνη (πόλ.) 341.
 *Αγία Παρασκευή (μον.) 350, 375.
 *Άγιοι Ἀνάργυροι (μον.) 350.
 *Άγιος Γεώργιος 350.
 *Άγιος Πολύκαρπος 150, 151.
 *Άγρηπιότης Ν. 53.
 *Άγριάνης 84.
 *Άγριάνος 66, 75, 76, 78, 79.
 *Άγχάνη (κώμ.) 350.
 *Άγχιάλος 287, 310, 313, 369, 443.
 *Αδά (καζ. Ἄδρ)πόλεως) 75.
 *Άδριανεῖς 18, 19.
 *Άδριανίς 19, 20.
 *Άδριανουπολίτης Ἄθαν. 70, 80.
 *Άδριανός (βασιλ.) 66.
 *Άδριανούπολις 7, 8, 33, 46, 60, 66, 67,
 70, 72, 75, 76, 79, 80, 81, 83, 84, 85,
 86, 90, 91, 133, 250, 251, 252, 279,
 338, 372, 382, 385, 414, 474.
 *Αετός (πόλ.) 341.
 *Άζατλή 92.
 *Άζερά 443, 444.
 *Άθανασιάδης Γεώργ. 110.
 *Άθανάσιος Ἄδρ)πόλεως 70, 71.
 *Άθανάσιος (μητροπολ. Αἴνου) 298.
 Αἰλία 83.
 Αἰμίμοντον 15
 Αἶμος 369, 373.
 *Αἶναρτζικ 39, 40.
 Αἰνίτης Ἀντώνιος 59.
 Αἶνος 39, 40, 45, 46, 47, 49, 50, 60, 62,
 66, 77, 78, 279, 280, 281, 282, 283,
 295, 314, 321.
 *Άκ—βουνάρ 91, 92.
 *Άλεξανδρούπολις 282, 283.
 *Άλμπάνης Δημ. 53.
 *Άλπουλού 250.
 *Άλιναλαμάχη Ἀργύρης 52.
 *Άμνηαύμ Γιαννακός 52.
 *Άμπερούδης 62.
 *Άμυδαλιά 132.
 *Άνανίας (Ἀγχιάλου) 307.
 *Άνατολική Ρωμυλία 119, 121, 350.
 *Άνδρέου Βασιλ. 51.
 *Άνδρόνικος (διδ.) 95.
 *Άνθιμος Β' 65.
 *Άνθιμος (μητροπολ. Αἴν.) 312.
 *Άνθιμος (ήγούμ. Σκαλωτής) 315, 320.
 *Άνθιμος (ήγούμ. Σκεπαστής) 321.
 *Άντώνιος (πατριάρχ. έφημ.) 303.
 *Άπολλωνία 31, 284, 286, 292, 483.
 *Άπρηνός 42.
 *Άπρω 39, κεξ. 323.
 *Άράπ—τεπέδες 276.
 *Άρβανιτοχώριον 350.
 *Άργυριάδης Δημ. 110, 115.
 *Άρίσβος (Τόνζος) 339.
 *Άρκαδιούπολις 84.
 *Άρμάτος (βικάριος Θράκ.) 15.
 *Άρτας 83.
 *Άρτεμισιάς (φυλή) 20.
 *Άρτέσκος 86.
 *Άρτύσιος (Ἄρτα-Μαρίτζα) 66, 77, 78.
 *Άρχιγένης Σαράντης 97, 380, 383.
 *Άρχιγένης 373, 377, 378, 379, 380,
 382, 383.
 *Άρχιγένους Ἐλένη 377, 380, 381.
 *Άρχιγένους Φώτιος 377, 379, 380, 381.
 *Άσβεστάδες 91.
 *Άσήλ—βεγλή 444.
 *Άσκλητιάς (φυλή) 20.
 Αὐτιά Δημήτρ. 52.
 Αὐτιά Κύρκος 52.
 *Άχελώ 154.
 *Άχλαπής Γιάννης 51.

- Βαβὰ—'Εσκι 444.
 Βάρνα 290, 369.
 Βασιάδης 'Ηρακλῆς 105.
 Βάσκοβον (κώμ.) 350.
 Βαφειδης Κων. 87.
 Βεξεβέρης Βασίλ. 123.
 Βελίγι-γετιν-μαχαλὲ (συνοικ. 'Αδριαν.) 75.
 Βενδίπαρα 30, 31.
 Βενδῖς 30.
 Βεργάδης 'Ιωάν. 116.
 Βερναρδάκης Γρηγόρ. 110, 116.
 Βίζα 443.
 Βισβίξης (οἰκογ.) 50.
 Βισβίξης 'Αντών. 52, 54, 55, 56, 57, 58.
 Βλαστίτσα (κωμ.) 350.
 Βοδενά (Θράκ.) 22.
 Βοδένη (κώμ.) 350.
 Βόρειος Θράκη 152.
 Βόσπορος 261, 262.
 Βούβα (λόφ.) 87.
 Βουλγάρο-κιοὶ 92.
 Βουνάρ 443.
 Βουργάζι-Μπαμπά-'Εσκι 443.
 Βουργασέλη Σάββας 51.
 Βραχώρι 443.
 Βυζάντιον 66, 262.
 Βυζίη 81.
 Βυζοῦ 81.
 Γαβριήλ (μητροπολ. Αἴν.) 310.
 Γανοχωρίτης 'Αλέξ. 283.
 Γεδεών (μητροπ. Αἴν.) 304, 305.
 Γένα 443.
 Γενῆ-ιμαρετ 68.
 Γενῆ-κιοὶ 92, 444.
 Γεωργιάδης 'Αναστ. 96.
 Γεώργιος (ἐπίσκ. Δεβλέτου) 81.
 Γεώργιος (ἐπίσκοπ. Αἰνιτῶν) 97.
 Γεωργίου Βασίλ. 52.
 Γιαννακάκης 123.
 Γιατρούδενας Φραντζῆς 32.
 Γιόντους-Γιόντσος 342, 481.
 Γκέλογλους 122.
 Γκισούρ-Κουρακλή 22.
 Γκουμουλτζία 250.
 Γκουμουσγερδάνης 103, 105, 108, 112.
 Γκορλόνης Χριστόφ. 53.
 Γρηγοριάδης Σταυράκης (Αἴνιος) 311.
 Γρηγόριος (μητροπολ. Αἴνου) 303, 309, 315, 316, 319, 320.
 Γρηγόριος (;) 307.
 Δαδιά 91, 234.
 Δαμασκηνός (μητροπολ. Βυζίης) 302.
 Δανιήλ (μητροπ. Αἴνου) 298, 301, 302, 305.
 Δαρδανέλια 251.
 Δεδαγαῖς 48, 50, 250.
 Δειώ-Διὸ 27, 28.
 Δεληγιάννης Ν. 252.
 Δελη-Δούκα-Μηχαήλ 52.
 Δελιῶνες 275, 276.
 Δερρις ἢ Δέρις 13.
 Δερσαῖοι 12.
 Δέρταλος 12.
 Δζαμπᾶς-'Ιμπλεδιν 92.
 Δημητριάδης Παναγ. 95.
 Δημητρίου Εὐφρον. (Βαλασίς) 281.
 Δημοκρανεια 371.
 Διονύσιος (μητροπολ. Φιλιππουπ.) 298.
 Διονύσιος (μητροπολ. Αἴνου) 298, 306, 307.
 Διονύσιος Σηλυβρίας 319.
 Διονύσις 28.
 Διοπεΐθης 19, 20.
 Διδυμότειχον 77, 84, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 235, 337, 370, 375.
 Δογάν-κιοὶ (Μαλγάρων) 401, 406, 407, 408, 441.
 Δολιῶνες 278.
 Δόρζας 12.
 Δορύστολον (Σιλίστρια) 369, 371.
 Δόρσος 12.
 Δορτάξη 12.
 Δορταζηνός ('Απόλλων) 11, 12 13.
 Δορικόν 12.
 Δουγαντζή 92.
 Δωρόθεος 60.
 Δωρόθεος (μητροπολ. Αἴνου) 300, 312.
 'Εβρηίς (φυλή) 19.
 'Εβρος 34, 35 47, 66, 77, 83, 84, 86, 337.

- Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια τοῦ 1906, 39.
 Ἐλευθερόπουλος Βασίλ. 381.
 Ἐξάστερο 396.
 Ἐπίαιος 27.
 Ἐπιβάται 83, 97, 188, 250, 275, 276,
 307, 372, 373, 374, 375, 376, 377,
 378, 379, 381, 382, 383.
 Ἐργκενες 77.
 Ἐριγῶν π. 444.
 Ἐσκή-κιοῖ 92.
 Ἐσκή-τζαμί 68.
 Εὐθυβουλῆς Ἰωαννίμ 120.
 Εὐχάριον 443.
 Εὐμολπία 19.
 Εὐμολπος 262.
 Εὐρώπη (ἐπαρχ. Θράκης) 15.
 Ζαγορά 76, 81.
 Ζαγοράς 66.
 Ζαλιφάκι 91, 92.
 Ζαλιφι-Ἀσλάν 92.
 Ζαμαρίας Ἀλέξ. 110, 116.
 Ζαρζαβούλς (δ) 240.
 Ζαρφιειον 102, 104, 106, 107, 108, 109
 111.
 Ζαρίφης Γεώργ. 106.
 Ζαφείρης 166.
 Ζινδάν 88.
 Ζωγράφινας Θεοδοωράκης καὶ ὁ ἀδελ-
 φός του 52.
 Ζωύλος 28.
 Ἡμέρη Γεωργ. 53.
 Ἡράκλεια 39, 42, 209, 210, 265, 396,
 397.
 Ἡρακλήϊς (φυλὴ) 20.
 Ἡρακλῆς 18, 20.
 Θάμυρις 262, 263.
 Θεοδόσιος (Μηδείας-Σωζοπόλεως) 65.
 Θεοδόσιος (μητροπ. Αἴνου) 306.
 Θεοδοσιούπολις 39, 40.
 Θεόδωτος (ἐπιγραφῆς) 324.
 Θεράπων Ἅγιος, (Ἐν Συκερτζῆ Κων-
 σταντινουπόλεως) 381.
 Θερχίδια 263.
 Θερχική Χερσ. 39.
 Θεῤῥξ 263.
 Ἰαννούπολις-Γιάμπολι 84.
 Ἰατρούδακις 116.
 Ἰερεμίας (μητροπ. Αἴν.) 305.
 Ἰερεμίας (Χριστιανουπόλεως) 307.
 Ἰλδεριμ. 79.
 Ἰλτεριμ 68.
 Ἰμβρος 35, 36.
 Ἰντζέ-κιοῖ 92.
 Ἰσάο καποῦ 16.
 Ἰσκοῦταρι (καζ. Ἀνδριανουπόλεως)
 76.
 Ἰωάννης Βαρεῦς (Ἅγιος) 73.
 Ἰωάννης (μητροπ. Αἴν.) 297, 298.
 Ἰωαννίδης Δαμιανός 116.
 Ἰχμάλπασια-μαχαλέ (συνοικ. Ἀδριαν.)
 75.
 Καβάκης Κωνστ. 53.
 Καβακλή 92, 476, 477.
 Καβιρσαρτεμιπωθία 285.
 Καγκλαμάνος Μανώλης 51.
 Καδῆ-κιοῖ 91, 92, 275.
 Καθανεῖς 217.
 Καινίς 26, 483.
 Κακαμάντης 124.
 Καλαμάντης Κωνστ. 123.
 Καλαφάτης Ἀθαν. 53.
 Καλλικράτεια 83, 373, 375.
 Καλλίνικος (ἀρχιερ. Αἰδυμοτ.) 87.
 Καλλίπολις 251.
 Καλλίτσες 217.
 Καλογιάννης 336, 337, 338.
 Καμπάνα Σαάτ-τεπέ 20.
 Καμπούρης Κωνσταντῆς 52.
 Καμπούρης Μηνᾶς 52.
 Καμπούρης Μ. Δημ. 52.
 Καναβούτζης Αὐγουσταριάκης 281.
 Καραγάτζι 77, 86.
 Καραγιάννης 53.
 Καραγκιόζογλους 123.
 Καραγκουλές Γεώργ. 53.
 Καραδούκας 52.
 Καρακασίμι 92.
 Καρακατσανίδης Δημ. 110.
 Καρακατσανίδης Ἰωάν. 116.
 Καρα-Μανώλης 53.

- Καρα-Μπειλή 91.
 Καραμπουνάο 91, 92.
 Καρασακλή 92.
 Καρα-Φεϊζή 443.
 Καραχαμζά 92.
 Καραβούνης Δούκας 53.
 Καρδένθης 23.
 Καρέτσας-Παρέτσας 341, 481.
 Καριστηράν 84.
 Καρκαντζέλ' 450.
 Καρλή 92.
 Κάρβαλον 26.
 Καρόλου ΙΒ' φυλακή 88.
 Καρποδαίμων 84.
 Καστανιές 132, 140, 396.
 Κατίκιοι 396.
 Κενδρισηίς (φυλή) 19.
 Κεντζεντζιλέρ καπῆ (συνοικ. Ἀδριαν.)
 74.
 Κερμινέν 323, 329.
 Κεπές ντάγ 286.
 Κεσσάνη (πόλ. καὶ ὑποδοικ.) 133, 307.
 Κετσέ-Ἰσάο-Καλεσι (φρούρ.) 449.
 Κεφάλας Γεώργ. 53.
 Κεχρὶ (πύργος) 89.
 Κηδόνης Ἀθαν. 51.
 Κηριχανᾶς 79.
 Κιζιλτζίκ-κιοϊ 91.
 Κινζανλίμι 76.
 Κινικλί 83.
 Κουκουόδης Κωνστ. 52.
 Κιοπέκ-βέης (ἡγεμῶν τῶν σκύλων) 429.
 Κιουπλί 91.
 Κιοκτσούκ-Μπουπλικ 289.
 Κιουτσούκ-Τσεκμετζέ 250.
 Κιρεσιτζόγλου Γιαννακάκης 52.
 Κιρεσιτζόγλου Δημήτρ. 52.
 Κίρκ Κλίσε 250.
 Κιρμέντη Γιάννης 53.
 Κισανιώτης Κωνσταντῆς 51.
 Κίτκος 226.
 Claudia Aprestensis 39.
 Κλεόβουλος Γ. 99.
 Κόγιοβο 444.
 Κοϊμτζιόγλου Ἰωάν. 363.
 Κόιντος Ἄτριος Κλόνιος (διοικ. Θρά-
 κης) 29, 31.
 Κολαζίλης Χριστόφορ. 51.
 Κόλπος Θεοδοωράκης 53,
 Κολυκαραία Παναγία 71, 73.
 Κομιζόπουλος Ἄντων. 102.
 Κομνενάκης 53.
 Κονάκη Δημήτρ. 53.
 Κοροφολιά 34, 91.
 Κοσνικός 341.
 Κουκλένη (κάμ.) 350.
 Κουλακλή 91, 92.
 Κουλελή—βουργας 91, 92.
 Κουμαριανός Δημ. 120.
 Κούμπορον 389.
 Κουμπουργάξι 83.
 Κουρατζή 92.
 Κουρδέλας Κωνστ. 53.
 Κουρμένης Στρατῆς 51.
 Κουρμετελίς Θεόδ. 53.
 Κουρούτσεσμε (συνοικ. Ἀδριαν.) 75.
 Κουρουτζή 91.
 Κούρτ 92.
 Κουρτιδῆς Ἀριστοτέλης 243, 244, 492,
 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499,
 500, 501, 502, 503.
 Κουρφόβουνο 92.
 Κουστή—Οὐλή 92.
 Kutsuk—Paris 24.
 Κουφόβουνο (λόφ.) Διδυμ. 87, 91.
 Κριθέα 46.
 Κρηνίς (Μπουναρτζικ) 17, 20, 482, 483.
 Κρυτζιμός 341.
 Χ' Κυριάκου Χρυσόσκουλος 51.
 Κύριλλος (μητροπολ. Αἰν.) 309, 310.
 Κύριλλος (Φιλίππου.) 321.
 Κύριλλος (Μεσημβρίας) 319.
 Κυρίλλου Σεραπετζόγλου ἀνεψιός 385.
 Κύρσα 31, 32, 483.
 Κύρσας 293.
 Κωνσταντινίδης Γεώργ. 107, 109, 116.
 Κωνσταντινίδης Σκαρλάτος 121.
 Κωνσταντινούπολις 14, 271, 280.
 Κωστή (χωρ.) 91.
 Λαμπούς (μονή) 251.
 Λαμπουσιάδης 251.

- Λασέβης (κώμ.) 350.
 Λασκαράκης 52,
 Λασκαράκης Ἰωνάν. 60.
 Λατούσης Γιάννης 52.
 Λεβόσχη 350.
 Λεόντιος (μοναχ. Αἴν.) 317, 318, 319.
 Λεόντιος μοναχ.) 315.
 Λιάκος 158.
 Λιβαδάριος Ἰωάν. 282.
 Λίνος 493.
 Λίτζα 66.
 Λουλέ—Μπουργάζι 84, 250.
 Αυκοῦργος (βασιλ. Θράκης) 262.
 Λουφετζή 444.
 Λύτιζα 77.
 Μαδυνιὸς Σταμ. 91.
 Μάδυτος 377.
 Μακάριος (μητροπολ. Αἴν.) 304.
 Μακάριος (μητρο. Μεσημβρίας) 307.
 Μάλαγα 308, 324
 Μάνδρα 91, 250.
 Μανδρίτσα 92.
 Μανουήλ τοῦ Ἀγγέλου 282.
 Μανώλογλου 123.
 Μαράσλειος σχολή 112.
 Μαρασλῆς Γρηγόρ. 113, 114.
 Μάρδας 122.
 Μαρίτσα 77, 85.
 Μαρκιανούπολις 369, 370, 371.
 Μαρούλη Θεοδωρῆς 52.
 Μαρώνεια 46, 49, 66, 77.
 Μαστρογιάννης 166.
 Ματθαῖος (μητροπ. Αἴν.) 300, 307, 308,
 309.
 Μαυρίκιος (βικάρ. Θράκης) 13.
 Μαύρογλου Ἀποστ. 52.
 Μεγαπένθης 18, 19, 20.
 Μεζεβίρης Γ. 123.
 Μεζεβίρης Χρ. Βασίλ. 123.
 Μεθόδιος (μητροπ. Αἴν.) 305.
 Μέλας Κ. 13, 46.
 Μελέτιος (μητροπ. Αἴν.) 312.
 Μέσον ὄρος 19.
 Μέστον 46.
 Μέτραι ἢ Ἀθυρα 42, 83, 250.
 Μήδεια 4, 43.
 Μηνάς Φράγκος 53.
 Μητάφη Γεώργ. 51.
 Μιθριδάτης 25, 26.
 Μιλητία 27.
 Μιχαήλ (μητροπ. Αἴν.) 297.
 Μιχαλάκης βέης 482.
 Μουσία Κατ. (ἐπισκοπ. Θράκ.) 15, 369,
 371.
 Μοναστήριον (Καζ. Ἀδρ.) πόλεως) 75.
 Μόσχου 282.
 Μουράτ Α' 90.
 Μουρατιέ 68.
 Μουρούζη Ζωή 102.
 Μουσικὸς Ἰωαν. (Φιλιππουπ.) 98.
 Μουσουτιέ 68.
 Μουσταῖα 84.
 Μπασαίτι 132.
 Μπαχτσιβάνης Τριαντάφυλλος 51.
 Μπέαδος 341.
 Μπέη Ἀλέξης 52
 Μπεσέ-Κουσιὰκ (Πύργος) 89.
 Μπόταλου Κατρώνης 52.
 Μπουγιούκ-ντερέ 444.
 Μπουτζιούκ-τεπές 85.
 Μπουτινέλης Ἄνδρ. 51.
 Μυριόφυτα 42.
 Μυστακίδης Βασίλ. 109
 Ναδηρλή 444.
 Νεόφυτος (μητροπ. Ἀδριαν.) 9.
 Νεόφυτος (μητροπ. Φιλίππ.) 95.
 Νεόφυτος (μητροπολ. Αἴν.) 305.
 Νεόφυτος (Ἀγαθουπόλεως) 307.
 (τῆς) Νεράγδας Πηγὰδι 181.
 Νερόπορτα (Διδυμοτ.) 90.
 Νερόπορτα 91.
 Νέσος (ποτ.) 46.
 Νικηφόρος (μητροπολ.) 98.
 Νικηφόρος (μητροπολ. Αἴν.) 304.
 Νικηφόρος (μητροπολ. Φιλίππ.) 365
 Νικόδημος (ιερομόν.) 105.
 Νικόδημος Φιλιππουπολίτης 482.
 Νικολαΐδης Ντούλας 114.
 Νικολέτιος Γατελούζος (ἀρχ. Αἴν.) 298,
 299.

- Νικόπολις πρὸς Ἴστρω 370, 371.
 Ντερνελόγλου Κωστής 51.
 Ντότζου Δημητράκης 52.
 Ντριζόκωλη (παραμύθ.) 155, 156, 157.
 Νυμφόδωρος 294.

 Ξαφίξας 122.
 Ξένος Δημήτρ. 280.
 Ξερξής 31, 32, 33.

 Ὀδυσσός (Βάρνα) 369, 371.
 Οἰκονομεῖο 396.
 Ὀλύμπιος Αἴνων 297.
 Ὀρεστιάς 83, 336, 337, 382.
 Ὀρτάκακη (συνοικ. Ἀδριαν.) 75.
 Ὀρφεὺς 262.
 Οὐζοῦν Κιουπροῦ 84.
 Οὔης.
 Οὐτζ-Σεριφιλή 68.

 Παζαρλή 91, 92.
 Παῖσιος (μητροπολ. Αἴν.) 303
 Παζαροκαστριτῆς Ἄγ. Γεώργιος 90.
 Παλιούρι 91, 92.
 Παναγία (κώμ.) 350.
 Πάνογλου Ἀντών. 53.
 Πανταλία 370.
 Παντελεήμων Ἄγ. (μονή) 319.
 Παντοβασιλίσα (Παναγία) 49.
 Παπαγεωργίου Πέτρος 109.
 Παπαϊωαννίδης Κ. 247.
 Παπακωνσταντινόπουλος Γ. 103.
 Παπακωνσταντίνου Γεώργ. 101.
 Παπακολίτης Ἀγγελῆς 51.
 Παραμονή 136.
 Παρασκευᾶ Κωνσταντῆς 53.
 Παρθένιος (μητροπ. Ἡρακλ.) 302.
 Παρθένιος (μητροπολ. Αἴν.) 302, 303.
 Πασᾶ—Ἰντζέ (Γενίκιοι) 92.
 Πέεφ Ἀλεξ. 24.
 Πεντάζωνος 89, 90.
 Πέρινθος 39, 265.
 Περιστίτζα 341.
 Πέτρα 413.
 Πετράδες 91, 92.
 Πετριτζιονίτισσα 341, 481.

 Πετσόγλου 89.
 Πεχλιβανλάρ—μαχαλέ (συνοικ. Ἄδρ)-
 πόλεως) 75.
 Πηγαδίσια (Διδυμοστ.) 90.
 Πλωτινόπουλος 370.
 Πολυάναξ 31, 32, 483.
 Πολυχρόνης Νοταράς 80.
 Ποταμός Δέβνα (Βάρνης) 369.
 Πράγγ 91.
 Πραγκι 92.
 Πρίκλος 28.
 Πρίμος 122.
 Προποντις 372, 373, 374, 376.
 Πρωτοτέτραδο 146.

 Ραιδεστός 40, 42, 250, 251.
 Ραρέλθη 41.
 Ρέμπιτς (χωρ.) 403.
 Ρήγιος 83.
 Ροδόπη 12, 15, 19, 22, 297, 336, 340,
 341.
 Ροδοπηίς (φυλή) 20.

 Σακελλαρίου Φίλιπ. 116.
 Σάκκοι 131.
 Σαλμιδησός 292.
 Σαλτίνι 91.
 Σαμακόβιον 443.
 Σαμοθράκη 45.

 Σαμουήλ (μητροπολ. Φιλίπ.) 350.
 Σαντερή υἱός 53.
 Σαπὴν τσιφλικ 324.
 Σαρακῆναι 443.
 Σαραντα Ἐκκλησίαι 84, 183, 250, 382,
 440.
 Σαραπλάρ 32.
 Σαρδική 370.
 Σαρησαῦθος 102, 115.
 Σαχτάν—Ντερε 444.
 Σελίμης Σουλτάν 68.
 Σέλυμος 97.
 Σηλυβρία 139, 141, 183, 276, 373, 374,
 376, 396.
 Σηστός 46.
 Σίλυμος 84.

- Σιναιτικὸν μετόχ. Ἄδρ)πόλεως 72.
 Σιουργκούν—κιδί 276.
 Σκαλωτή Παναγία 48.
 Σκαλωτή (μονή) 315, 317, 318, 320.
 Σκάρος Ἰωάν. 350.
 Σκεπαστός 443.
 Σκόπελος 443.
 Σκοπός 443.
 Σκορδέλης Γ. Ἀριστείδ. 96.
 Σκορδέλης Βλάσ. 103, 104, 109, 116, 121.
 Σκουροτοχώρι 31, 92.
 Σκυθία (ἐπαρχ. Θράκης) 15.
 Σκυλοδόνη, 88.
 Σολομὸν Οὐης (βικάρ. Θράκ.) 14, 15.
 Σοφίδες 207, 211.
 Σουλτάν Μουράτ Α' 67.
 Σουλτάν Σελίμη (κτίρ. Ἀδριαν.) 65.
 Σουφλί 87, 90, 91, 477.
 Σπαντωνάκης 95.
 Σταμάτη Χριστόδουλος 52.
 Σταμάτη Κωνσταντῆς 52.
 Σταμάτιος Ἄδρ)πολίτης 80.
 Σταμάτιος Θάσιος 80.
 Στενήμαχος 22, 95, 103, 121, 122, 123, 125, 128, 335, 339, 340, 345, 346, 350, 490, 491.
 Στεφανίδης Μεθόδιος 283.
 Στέφανος (ἔθνομαρτυς) 279.
 Στράντζα 396, 397.
 Στριτζου Γιάννης 52.
 Στριτζου Μανώλ. 52.
 Στρόεβον 28, 30.
 Σύλιμνος 76.
 Συρόπουλος Γεώργ. 51.
 Συρόπουλος Συρόπ. 59.
 Σφιτίλης Μανώλ. 53.
 Σωζόπολις 31, 152, 154, 155, 161, 172, 181, 247, 284, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 485.
 Σωτηριάδης Γ. 110, 116.
 Σωφρόνιος (μητροπ. Αἴν.) 310.
 Ταξιδασιά (Παναγία) 49.
 Τάξος 83, 84, 85.
 Τάξος—Τήναρος 76.
 Τατάρ 92.
 Τεργιακός Ἀναστάσ. 53.
 Τζέπεινα 341.
 Τζεπχανέ (συνικ. Ἀδριαν.) 75.
 Τζάνας Ἄνδρ. 52.
 Τζιακέλη Δούκας 51.
 Τζορλοῦς 84.
 Τζόρτζης (ιατροφιλόσοφ.) 80.
 Τζουρλόη—Τυρολόη 42.
 Τιμόθεος (μητροπ. Αἴν.) 306.
 Τόπακας 451.
 Τοπ—χανέ (Διδυμοτ.) 90.
 Τούνας 132.
 Τούντζας 75, 77.
 Τσακμάκ 92.
 Τσαλίκογλου 103.
 Τσαλόγλου Κούρτοβιτς 99.
 Τσανδῶ 249.
 Τσαντιῶ 396.
 Τσεκμετζές 83, 250.
 Τσιαλή 92.
 Τσιαουπλή 92.
 Τσιαουσλή 92.
 Τσιόμπα 92.
 Τσιφλικάκι 92.
 Τσόγλος 209, 210.
 Τσορλοῦ 443.
 Τσουκαλᾶς Γεώργ. (Ζάκυνθος) 96, 97.
 Τσουκαλᾶς Ξανθόπουλος 53.
 Τσουκαλᾶς Γ. (συγγραφεύς) 347.
 Τσουμπαλή 91.
 Τσοῦλκας Κωνστ. 116.
 Τσοῦντας Χρ. 109, 116, 123.
 Τύρνοβον 339, 375.
 Τυρολόη 250.
 Τυρολοῦς 83.
 Ὑάμπολις 76.
 Ὑβρεῖς (ἄνομ.) 31, 32, 483.
 Φαμέος Φράγκος 53.
 Φανάρι 396.
 Φιλαλήθης Ἰωάν. 283.
 Φιλάρετος (μητροπ. Διδυμοτ.) 87.
 Φιλιππούπολις 11, 13, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29, 46, 47, 66, 83, 94, 97.

98, 99, 101, 102, 104, 105, 106, 111,
120, 300, 325, 329, 333, 334, 335, 336,
337, 338, 339, 340, 341, 342, 344,
345, 346, 349, 350, 353, 361, 362,
363, 368, 481, 483, 490.

Φουντουκλί 76.

Φουντούκη Π. Διαμαντούλα 63.

Φραντζέσκος Παλαμίδη 280.

Φυλακτὸς Ἄθαν. 116.

Φώτιος Κ. 377.

Χάλλη 284, 313.

Χαριούπολις 324.

Χάρος 150. 151.

Χασβουγᾶς 208.

Χασκεή (καζ. Ἄδριαν.) 75.

Χατζῆ-Ἀργύρης 122.

Χατζῆ-Κώνστας Λύσσανδρ. 110, 116.

Χατζῆ-Λασκαράκης Χατζῆ-Μανωλάκη
317.

Χατζῆ—Νικόλα 122.

Χατζῆ—Χρυσάφης 122.

Χιδιρλίκ—Τεπές 85.

Χισάρ 443.

Χούλαρης Ἄθαν. 53.

Χρῦσανθος (μητροπ.) 102.

Ψάλτης Σταμ. 110.

Ψάρογλου Γιαννάκης 53.

ᾠλον Πιτρουμαγαλεσι (συνοικ. Ἄ-
δριαν.) 75.

Β' ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

Ἄρδι 450.

Ἄνάμο 141, 148.

Ἄνελη 145.

Ἄντζια 367

Ἄντζιαρα 455.

Ἄργιάνι (τὸ) 405.

Ἄρκαντάσδες 404.

Ἀσλάνιον 482.

Ἄχταπούχτου 173.

Βαλαμιδιά 226.

Βαράκ' (τὸ) 227.

Βαράρα 226.

Βαριταλαμὺδ (τὸ) 227.

Βαρυμέν' 227.

Βασταγεριά 150.

Βάτα (ἡ) 228.

Βῆτα 385.

Βίδους (ὁ) 228.

Βιργί (τὸ) 228.

Βλατίν (τὸ) 199.

Βλαχόστιαρου (τὸ) 229.

Βότρουδα 145, 228.

Βουρδίλα (ἡ) 229.

Βροντᾶρι (τουφέκι) 395.

Γαράφης 138.

Γαργάρα 230.

Γερέντσια 401.

Γιαβακλού 411.

Γιαμζᾶς 366.

Γίλνιτζέδες 402.

Γιορκάνια 410.

Γκαλέτσια (τὰ) 234.

Γκλαβανή (ἡ) 234.

Γκογκόφια (τὰ) 234.

Γκορώνω 170.

Γκραβάν (τὸ) 231.

Γλίντζα (ἡ) 232.

Γλίντζας (ὁ) 232.

Γλυτήρ' (ἡ) 231.

Γούνουμα 385.

Γουργόν (τὸ) 232.

Γουρνιθ' (τὸ) 232.

Γρουνίζω 232.

Γκυργκυλιάνους (ὁ) 232.

Γύσμπα (ἡ) 233.

Δαβούλ (τὸ) 237.

Δαῆς 237.

Δαρδάνα 237.

Δαρδανιάζω 237.

Δγιαλέζου 235.

Δγιαλυστήρα 235.

- Δγιαγέρνου 235.
 Δεῖξα (ἦ) 235.
 Δξέπ (ἦ) 238.
 Δέρνω (γυρίζω) 405.
 Δζιά 238.
 Διμοκατία 325.
 Διρδιρίζω 236.
 Δκέντρα (ἦ) 235,
 Δόξα (οὐράν. τόξον) 180.
 Δουκάνα (ἦ) 237.
 Δούπλα (ἦ) 237.
 Δουράκινο (τό) 236.
 Δουρβανίζω 238.
 Δουσιμές 386.
 Δραγάτς 235.
 Δρόπικας 236.
 Δωδεκαήμερα 450.
 *Εγκλαβή 152.
 *Εγκόρφι 385.
 Εἶα (ἦ) 239.
 *Ελάκια 386.
 *Εξάγι μαργαριτάρι 366.
 *Εσσαμπῆς-Εδζνεβῆς 330, 481.
 Ζάγκους (ὀ) 241.
 Ζακάτο 212.
 Ζακάτου (τό) 240.
 Ζακουμιά 212.
 Ζικούμνια 212.
 Ζακουμάνω 212.
 Ζαναγιέτ 212.
 Ζανιά 212.
 Ζαπώνω 213.
 Ζαραφούχτ 485.
 Ζαρηφλίκια 407.
 Ζαρίφς (ὀ) 240.
 Ζαροφούχτ' 213.
 Ζαφείρ (τό) 239.
 Ζάφτω 213.
 Ζαχερῆς 213.
 Ζγατζεμένος 213.
 Ζγατζεύγω 213.
 Ζερβοσκουτέλλα (ἦ) 213.
 Ζερντέλ' (τό) 213.
 Ζερντελιά (ἦ) 213.
 Ζέχ (ἦ) 239.
 Ζιάμπα (ἦ) 240.
 Ζορέγω 214, 485.
 Ζουβακίζω 414.
 Ζουγραλίδα 240.
 Ζουγρό (τό) 240.
 Ζουλομανίταρο 179.
 Ζουλάφια 214.
 Ζουμακῶνω 485.
 Ζουμίτζ' 214.
 Ζουντίμ' (τό) 241.
 Ζουπούν' (τό) 214, 485.
 Ζουργκούτζι 368.
 Ζουρεῖ 214.
 Ζούφλα (ἦ) 214.
 Ζούφα 214.
 Ζούφιο (τό) 241.
 Ζουφωμένος 214.
 Ζουφῶνω 214.
 Ζυγούδια (τά) 241.
 Ζφδιον (τό) 242.
 Ζολῶτα 214.
 Ζωντίμκος 214.
 *Ἡπατα (τά) 242.
 *Ἡσκερός 215.
 *Ἡσκιούμενος 215.
 Θάματος 474.
 Θαφικά (τά) 475.
 Θειαφίζω 215.
 Θεκιάζω 215.
 Θελόσταχτ' (215).
 Θεραπευμέν' 475.
 Θηλύκ' (τό) 215.
 Θλίβγω 216.
 Θλίψιμο 216,
 Θράψου (τό) 475.
 Θρέμμα (τό) 476.
 Θρίβγω 216.
 Θυρίδα (ἦ) 476.
 Θωρία 216.
 *Ἰδρους 477.
 *Ἰδρωτήρια 216, 477.
 *Ἰζαριές (ὀ) 216.

- *Γράμια 216.
 *Γλερ (ἦ) 216.
 *Γλερη 477.
 *Γιμάκια 217.
 *Γιο 133.
 *Γομπα (ἦ) 217.
 Καββαδάτο 477.
 Καβραντίζω 217.
 Καικαῖς (ὁ) 217.
 Καίσκαι 217.
 Κακανίζω 217.
 Κακίωνομι' 218.
 Κακονάς 217.
 Κάζου (ἦ) 477.
 Κακουψύχ' (τὸ) 480.
 Καλαμάσα (ἦ) 218.
 Καλαριάζω 217.
 Καλάμνιασμα 217.
 Καλαφατίζω 218.
 Καλέσματα 216.
 Καληνίτσα 432, 433.
 Καλοπίχρος 218, 478.
 Καλπάκι 395.
 Καμάδα 219.
 Καματερή 478.
 Καμπαρτίζω 220.
 Καμποχάς 396.
 Καμπωτιά 219.
 Καμτσουρίζω 219, 484.
 Καντίζω 220.
 Κάπεια (τὰ) 220.
 Καποτιός 221.
 Καπουτζή 91, 92.
 Καπρούζα 221.
 Καπτίζω 221.
 Καρίδες (οἱ) 221.
 Καρχάτσα (ἦ) 479.
 Καρπουζοκαμπούκια 395.
 Καρσακόγουννα 385.
 Καρτουλάδικο 179.
 Καρσοφύλλια 222.
 Κασμερεύγω 224.
 Κασσατούρα (ἦ) 221.
 Καταχωριάζω 478.
 Κάτανας (ὁ) 223.
 Καταπάτια 222.
 Καταπόδ' 485.
 Καταποδνός 222, 485.
 Κατέρατα (τὰ) 222.
 Κατηβασία 222.
 Κατήχανα 222.
 Κατηλιῶ 222.
 Κάτι (τὸ) 385.
 Κατλαβάκια (τὰ) 222.
 Κατρακέφαλα 223.
 Κατσιβελιά (ἦ) 223, 478.
 Κατσιπουδιάζου 478.
 Κατσούλ' (τὸ) 223.
 Κατσουλῶνα 223.
 Καφέρεγγι 224.
 Καφίδα (ἦ) 224.
 Κάφια (τὸ) 223.
 Καψίδια (τὰ) 224.
 Κειθώστε 224.
 Κεμνιά 224.
 Κεῖται 224.
 Κεντίπλα 225.
 Κενῶνα 485.
 Κεραιεῖο (στέγη) 133.
 Κερβάνια (τὸ) 224.
 Κερπίτσια 224.
 Κεσιὰ (ἦ) 224.
 Κεφαλόδεμα 385.
 Κεφάλωσ' (ἦ) 225.
 Κηνατιζώ 225, 485.
 Κηρουφάλιδου (τὸ) 480.
 Κιαραμόδος (ὁ) 224.
 Κιβούρι 133.
 Κιβουροκάπακο 133, 137, 158.
 Κινήθω 225.
 Κινητικό 225.
 Κιριάζω 225.
 Κιορλουκ' (τὸ) 457.
 Κιουκιουριάζω 225.
 Κιούτ—πάτ—κιούτ 226.
 Κιρμπάτζ 226.
 Κιτρινοφυλλιάζω 226.
 Κλαῖτα 457.
 Κλημνιά (ἦ) 457.
 Κλούστιχο 457.
 Κλώκα 457.
 Κλωσιρὸ 457.
 Κνά 403.

- Κνωπὸ 457.
 Κοιλιάρφανο 457.
 Κοκολέκα 458.
 Κοκονιάζω 458.
 Κολιαντρὸς 143.
 Κονεύω 458.
 Κοντίζω 459.
 Κοντόφωτη (ἡ) 457.
 Κοντυλῶ 457.
 Κόπανος 459.
 Κόπτσα 407,
 Κορακιστὰ 459.
 Κορακάνουμαι 459.
 Κόρζα 459, 480.
 Κορώνω 459.
 Κοσεύγω 460.
 Κοσῆ (ἡ) 459.
 Κοτάρω 460.
 Κοτήματα 460.
 Κότς (τὸ) 460.
 Κουβαλαντίζω 462.
 Κουβανιούμαι 462.
 Κουβλαντῶ 462.
 Κουγι 460.
 Κούκερος (ὁ) 461.
 Κουκκίζω 461.
 Κουκουρίζω 461.
 Κουλῆς 366.
 Κουλίκες 136, 137, 138.
 Κουλίκια 143, 461.
 Κουλοῦτα (ἡ) 461.
 Κούλ'κα (ἡ) 462.
 Κομάρ' (τὸ) 462.
 Κοῦντρος 460.
 Κουπανέρι 391.
 Κουπάζω 462.
 Κουπάνω (ἡ) 462.
 Κουράδα (ἡ) 463.
 Κουρκουντῶ 463.
 Κοῦρμπες 463.
 Κουρμπιάζω 463.
 Κουρουλοννίζουμ' 463.
 Κουρτσάλια (ἡ) 463.
 Κουσούρι 186.
 Κουσπίζω 463.
 Κουτρῶ 463.
 Κουχτή (ἡ) 464.
 Κράνοιχτα 464.
 Κράντρας 464.
 Κρίνο 386.
 Κρομμυδομαντούκα 395.
 Κτενιές 137.
 Κυκλομέσαλον 367.
 Κυλίμι 367.
 Κύμνος (ὁ) 465.
 Κύπειρος 155.
 Κωλοκόκουρο (τὸ) 465.
 Λαγγομαχῶ 465.
 Λαγώγερος 465.
 Λιάζω 473.
 Λαιμουδιά 132.
 Λαλάγγια ἢ λαλαγγίτες (τὰ) 466.
 Λαλεμεκές 473.
 Λαλήματα (μουσ. ὄργ.) 466.
 Λανὸ 467.
 Λατίνα (λουλούδι) 467.
 Λαχομαχῶ 473.
 Λαχοσίρ' (τὸ) 468.
 Λεγάμενος (ὁ) 473.
 Λεγνὸς 468.
 Λεκανοίμπρικον 367.
 Λεντζηπέρος 469.
 Λεπετσούρ' (τὸ) 469.
 Λευτεριά (ἡ) (γέννα) 470.
 Λεύτερος 469.
 Λευτεράνουμ' 470.
 Λημόρια 470.
 Λιαλιουρὸς 477.
 Λιαλιουρίζ' 474.
 Λιαλῶ 470.
 Λιγλιές τῆς πόλεως 366.
 Λιμάρκος 474.
 Λιμάρς (ὁ) 471, 474.
 Λίμνος 131.
 Λιμπούτζα (ἡ) 471.
 Λιμπουτζῶνω 471.
 Λιπανάβατος 471.
 Λζγγάδι 153.
 Λογκαιλόγερα 472.
 Λογουριά (ἡ) 472.
 Λόθρα (ἡ) 472.
 Λουκτίζω 472.
 Λουλούδι διαμαντένο 368.

- Λουλουκίζω 473.
 Λούνσ 472.
 Λουντρί (τό) 472.
 Λούρδα (ή) 473.
 Λουρδίζω 473.
 Λυκοπρόγωνα 473.
 Λωλοφακή (ή) 473.

 Μάξος 149.
 Μεντέρες 385.
 Μιντεροῦδες 385, 386.
 Μερδοχάρτι 145, 148, 149.
 Μεσάλα 148.
 Μουκάτι 385.
 Μουχαρές 366.
 Μπακιράκι 432.
 Μπαλκάνι (ὄρος) 418.
 Μπαλντιράνι 395.
 Μπαρμπέτα 408.
 Μπατζάκι 165.
 Μπελμπιλένια (ἀηδονιοῦ) 404.
 Μπιντοῦνκο 147.
 Μπλαστήρ (ὄ) 408.
 Μπό(γ)ος 367, 385.
 Μπουζιά 148.
 Μπουλντουρτζούμι (ὄρτύκι) 405.
 Μπουρλειά (ή) 385.

 Νόιντι 409.
 Νταούλι 394.
 Νταρμπούκ' (μουσ. ὄργ.) 404.
 Ντερλυκάνω 405.
 Ντουντοῦκα 395.

 Ξενομελικίζω 155.
 Ξεχαντριστα 143.

 Όβριά 164.
 Οὐτζάκι-περδεσι 385.

 Παλιοτσέρβουλας 391.
 Πάλλα 134.
 Παπαδιά 148.
 Παραμάνες (συγγενεῖς) 397.
 Πατερίκα 450.
 Πέραντρο 132.

 Πηλοκούτι 367.
 Πικροβούκ' 136.
 Πιστιμάλλ' 368, 386.
 Πιλαντάζω 435.
 Πογεννήτης 180.
 Πόγος 386.
 Προικοχάρτι 364.

 Ραγατεῦω 410.
 Ραγιάτι 409, 410.
 Ρετσέλι 146.

 Σανδάνι 367, 386.
 Σαχνικό ἀπλάτο 367.
 Σαχνικό καπακίδικο 367.
 Σεντούκι 385.
 Σεπέτι 367.
 Σιακτάνι 385.
 Σιδεροσίνι 143.
 Σιδερομιντερι 386.
 Σινι 141, 143, 367, 385, 386.
 Σιτζαντές 152.
 Σκουλαρικι 365.
 Σκουλλῦ 162.
 Σοργούσια 407.
 Σούρβα 431.
 Σοφραῖδα 132.
 Στέφανο 149.
 Συγκόρνια 401.
 Συναστρεῖ 180.
 Συντροφι 385, 386.

 Ταβλομέσαλο 136.
 Τακίμι 366, 385.
 Ταμπαρικό ἀσημένιο 368.
 Ταμπούκιο 182.
 Τεπελήκια 408.
 Τζαγανός 169.
 Τζαχειλάς (ὄ) 239.
 Τζεβρές 385, 386, 389.
 Τζιάρι 867, 368.
 Τζιμπέρι 385, 386.
 Τουμάνι 367.
 Τραπεζομέσαλον 367.
 Τριβόλι 143.
 Τσάπα 149.
 Τσερβούλι 157, 158, 160.

Τσέφλι 395.

Φαράσι 385, 386.

Φερεντζές 385.

Χαμαδή 206.

Χαυλί 367.

Χαυσά 84.

Χινδηστανήσιον (άντερι) 366.

Χολομανῶ 150,

Ψαθάδες 91, 92.

Ψιλοτσουτσουδιζῶ 397.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α' ΚΑΘ' ἙΛΛΗΝ

Γεωγραφικά.

Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως, Ἰγνατίου Σαράφογλου 66—82. Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τινων τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν, Κυρίλλου 5' τοῦ Ἀδριανοπολίτου 83—86. Ὀδοιοποικὸν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀν. Θράκης, Γ. Λαμπουσιάδου 87—93. Ὀδοιοποικὸν, Γ. Λαμπουσιάδου 323—324.

Ἱστορικά.

Θρακικὰ μελετήματα, Κ. Πετριδῆ 32—38. Μητρόπολις Ἄκρω καὶ Μητροπολίτης Ἄκρω κλπ., Β. Α. Μυστακίδου 39—43. Θρακικὰ, ἰδίου 43—47. Ἐνια—Αἴνια, ἰδίου 47—64. Ἐὰ ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καθεστῶτος μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, Μυρτίλου Ἀποστολίδου 94—120. Ἀπονημονεύματα, Βλ. Σκορδέλη 121—128. Σημειώματα α') ἢ παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν μονὴ τῆς Λαμποῦς, ἐπιδιόρθωσις χρονολογίας 251—252, β') Παρατηρήσις διὰ τὸ «χέρι τῆς Παναγίας» 252, γ') Πόθεν αἱ δημοσιευθεῖσαι περιγραφαὶ Ἀδριανουπόλεως 252—253), Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου. Περὶ Θρακῶν καὶ Θράκης, Π. Καρολίδου 261—264. Ὁ φυσικὸς λιμὴν τῆς Ἀπολλωνίας—Σωζοπόλεως πάλαι καὶ νῦν 570 π. Χ.—1930 μ. Χ., Κ. Παπαϊωαννίδου 284—294. Πατριαρχικὴ ἀλληλογραφία Β. Μυστακίδου 315—323. Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, Ἀποστολίδου Κ. Μυρτίλου 325—367. Ἀρχιγένεια, Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου 372—384. Δύο προικοσύμφωνα ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἀτὰ Θρακικὰ» 385—386. Θρακικὰ (Αἴνος, Ἐκκλησία Αἴνου, Πίναξ κυριωτέρων ὀνομάτων τοῦ Α' μέρους), Β. Α. Μυστακίδου 295—314. Προσθήκαι εἰς τὸ «περὶ φυσικοῦ λιμένος τῆς Σωζοπόλεως» Κ. Παπαϊωαννίδου 485—486.

Ἀρχαιολογικά.

Ἀρτοποιεῖον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως, Γ. Α. Σωτηρίου 7—10. Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως, Μυρτίλου Ἀποστολίδου 11—13.

Ἄντιτυπον Περιανθικὸν ἐνὸς χαλκίνου τοῦ Ἡρακλείου, De la Coste—Messeliere 265—274. Μωσαϊκὸν δάπεδον, Ἰωάν. Β. Παπαδοπούλου 275—278. Ἐπιγραφαὶ Αἴνου, Σαμίδου 279.

Μνημόσυνα.

«Ἀριστοτέλης Κουρτίδης», Δ. Γρ. Καμπούρογλου 241—246. Ὀμιλίαι ἀγορευτῶν κατὰ τὸ μνημόσυνον Ἀριστ. Κουρτίδου τῆ 20 Δ)βρίου, Δ. Γρ. Καμπούρογλου 492—494, Δημ. Ι. Λάμψα 494—500 καὶ Γρ. Σενοπούλου 500—503.

Βιβλιογραφία—βιβλιοκρισία. Σημειώματα.

Χρήστου Δ. Καράσου... «Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη. Στρατιωτικὴ γεωγραφία μετὰ 15 χαρτῶν...» Ἀθήναι, «Πυρσοῦ», 8ον σ. 156. Μ. Α. Σ. 249—251. Ἡμαρτημένα καὶ προσθῆκαι εἰς τὴν μελέτην «Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως», Μυρτίλ. Ἀποστολίδου 481—483, Εἰς τὴν μελέτην Β. Μυστακίδου διορθωτέα. Εἰς τὰ γραφόμενα Κ. Μυρτίλου (τελευτ. «Θρακικά» σ. 23). Εἰς τὸ αἰνίγμα Κ. Παπαϊωαννίδου (σελ. 174), Β. Ν. Δεληγιάννη 484—485, Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, ὁ Στενῆμαχος κλπ. βιβλιοκρισία Μ. Α. Σ. 490—491, Σπήλ. Χ. Σακελλαριάδου, πόλεις καὶ θέσμιμα Θράκης κλπ. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀδαμ. Ἀδαμαντίου. Νέα βιβλία 491.

Γλωσσικά.

Γλωσσάριο τῶν Σαραντία Ἐκκλησιῶν τῆς Ἄν. Θράκης, Πολυδ. Παπαχριστοδούλου (Ζ—Κ) 212—226. Γλωσσάριο Ἀδριανουπόλεως, Γ. Ααμπουσιάδου (Β—Η) 226—242. Γλωσσάριο τῶν Σαραντία Ἐκκλησιῶν τῆς Ἄν. Θράκης (συνέχεια), (Κ κεξ), Πολυδ. Παπαχριστοδούλου 457—474. Γλωσσάριο Ἀδριανουπόλεως, Γ. Ααμπουσιάδου 472.

Προκηρύξεις καὶ λογοδοσίαι.

Λογοδοσία τοῦ Διοικ. Σημβουλίου καὶ τῆς διευθ. ἐπιτροπῆς ἀναγνωσθεῖσα τῆ 10 Σεβρ. 1929 ἐν τῇ Γεν. Συνελεύσει ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Φιλ. Μανουηλίδου 1—16 (παράρτ.). Λαογραφικὸς γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τῶν «Θρακικῶν» 247—249. Προκήρυξις δευτέρου λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ Θρακικοῦ κέντρου 255.

Πίνακες.

Πίναξ σύντομος κυριωτέρων ὀνομάτων τοῦ Α' τόμου 313—314. Πίναξ σύντομος τῶν κυριωτέρων τοῦ Β' μέρους 322. Πίναξ Πρωτομαϊστῶρων Φιλιππουπόλεως 351—352.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Ἄσματα.

Παραλαγαὶ 1—2—3 ἀδόμεναι ἐν Σαῶζοπόλει, Κ. Παπαϊωαννίδου 153—154. Μοιρολόγι Θράκης, Ἑλλ. Σταμούλη Σαραντιῆ 134—136. Δίστιχα τοῦ Κλήδονα ἐν

Σωζοπόλει, *Κ. Παπαϊωαννίδου* 154—155. Λιανοτράγουδα Θράκης (ἔρωτικά, παί-
νέματα, καίμοι, βάσανα τῆς ἀγάπης, πόθοι εὐχές, μπατινάδες, χωρισμός, ὄρκοι
κλπ. κλπ.), *Πολυδ. Παπαχριστοδούλου* 183—198. Θρακιώτικα τραγούδια (μουσική),
Μόσχου Παπαχριστοδούλου 199—206. Δείγματα νεωτέρας λαϊκῆς στιχουργίας : (ὁ
διωγμὸς τοῦ χωρίου Σοφίδες) 207—211. Θρακιώτικα τραγούδια, *Μόσχου Παπαχρι-
στοδούλου* 383—395. Τραγούδι τῆς Ἀρετῆς, *Ἑλπ. Σταμ. Σαραντῆ* 396—399. Τρα-
γούδι τῆς Ἀρετῆς, *Σωσιπάτρου Δημοσθενοπούλου* 399—400. Δημοτικά τραγούδια
Ἀδριανουπόλεως, *Ι. Λαμπουσιάδου* 414—427. Τραγούδι «τοῦ Παύλου τὸ γεφύρι»
427.

Ἐπωδαί.

Ἐν § 16, Σύμμικτα Λαογραφικὰ Κων. Χατζοπούλου 447. Ἐν λέξει «κότς»,
Γλωσσάριο Πολ. Παπαχριστοδούλου 460.

Αἰνίγματα καὶ γλωσσοδέται.

Αἰνίγματα ἐπιχωριάζοντα ἐν Σωζοπόλει, *Κ. Παπαϊωαννίδου* 172—178. Γλωσσο-
δέτες—παιδιές, *Πολυδ. Παπαχριστοδούλου* 428—429. Κουβουκλιώτικο αἶνιγμα, *Β.
Ν. Δεληγιάννη* 484.

Εὐχαι καὶ κατάραι, ὕβρεις καὶ ὄρκοι

Εὐχαι σὲ πεθαμένον, Ἑλληνικῆς Σταμούλ. Σαραντῆ, 134. Εὐχές, Πολυδώρου
Παπαχριστοδούλου 434—435. Κατάρεις, *Π. Παπαχριστοδούλου* 435. Εὐχαι-κατάραι;
Κων. Χατζοπούλου 456. Βρισιές, *Π. Παπαχριστοδούλου* 435. Ὅρκοι, *Π. Παπα-
χριστοδούλου* 434. Ἀπειλή ἐν λέξ. κουκουρίζω, Γλωσσάριο *Π. Παπαχριστοδούλου*
461. Εὐχὴ «πρὸ τοῦ τάφου» 138. Ἐν λ. κωλοσφούγγια 465.

Παροιμίαι

Παροιμίαι ἐπιχωριάζουσαι ἐν Σωζοπόλει, *Κ. Παπαϊωαννίδου* 161—172. Ἐν
ὑποσημ. δύο ἐγγράφων ἐκ Φιλιπ)λεως, *Κ. Μ. Ἀποστολίδου* 363. Ἐν λέξ. «κου-
κίζω», Γλωσσάρ. *Π. Παπαχριστοδούλου* 461. Ἐν λέξ. «λάδ», Γλωσ. Πολ. Παπαχρι-
στοδούλου 465. Ἐν λέξ. «Θωμάς», Γλωσ. *Γ. Λαμπουσιάδ.* 476. Ἐν λ. «ἐλιά», ἰδίου.
Ἐν λέξ. «καλαθ'» ἰδίου. Ἐν λέξ. «κάλτσα» ἰδίου 477.

Παραμύθια

Ἡ Ντριζόκωλη (Σωζοπόλεως), *Κ. Παπαϊωαννίδου* 155—157. Τῆς Κερῶς
Μηλιάς ἡ κόρη (Σωζοπόλεως), *Κ. Παπαϊωαννίδου* 157—161.

Παραδόσεις

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου, ἀπὸ τὰ ἔθιμ. τῆς Θράκης Ἑλπ. Σαραντῆ 149.
Ἡ καλὴ γριὰ ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος καὶ ὁ Χάρος, ἀπὸ τὰ ἔθιμ. τῆς Θράκης Ἑλλι-
νικῆς Σαραντῆ 150. Ἡ Νεράγδα, *Κ. Παπαϊωαννίδου* 181—182. Παραδόσεις περὶ

Χριστοῦ κλπ., ἐκ Δογάνκιοι (Μαλγάρων) 411, 412, 413. Παράδ. Νεράϊδας, Ἐξω-
τικῶν, Δράκου, Λάμπας, Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Π. Παπαχριστοδούλου 437. Λου-
τρό τοῦ Κούζκου, Π. Παπαχριστοδούλου 438—439. Βρυκόλακες, Φαντάσματα,
Στοιχεῖά, Τοπακάδες, Ἐνυπνιάσματα κλπ. Κ. Χατζοπούλου 450—451. Νεράϊδες,
Κ. Χατζοπούλου 452.

Γάμος

Συμμιζτ. Λαοογ., Κ. Χατζοπούλου, ἀρραβῶνες καὶ γάμοι 453—455.

Λατρεία

Ἡ παραμονὴ τῆς Παναγίας καὶ τὸ πικροβοῦζ', ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης Ἑλλι-
νικῆς Σαραντῆ 136. Τῆς Γονατιστῆς ἔ. ἀν. 145. Τὰ Διονύσια, Πολ. Παπαχριστο-
δούλου 429—430. Ἡ Ἀπόκρεω, ἐνθ. ἀν. 430—431. Τὸ νέον ἔτος, ἐνθ. ἀν. 431.
Ἐθῆμον τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἐνθ. ἀν. 331. Πρωτομαγιά-Πρωτοχρονιά, Κ. Χατζο-
πούλου 355—356. Χούχουτος ἢ Κούζηρος, Πολ. Παπαχριστοδούλου 361.

Μαντική.

Καληνίτσα, Πολ. Παπαχριστοδούλου 432—433. Διάφοροι μαντικά, Π. Παπα-
χριστοδούλου 433. Οἰωνοὶ ἐνθ. ἀν. 435—436. Μαντεῖα Κ. Χατζοπούλου 438—450.
ἌΟνειρα-Οἰωνοὶ ἐνθ. ἀν. 452—453.

Μαγικαὶ καὶ Δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Προλήψεις καὶ Δεισιδαιμονίαι, Κ. Παπαϊωαννίδου 178—181. Μαγικαὶ δεισι-
δαίμονες προλήψεις, Π. Παπαχριστοδούλου 433—434. Προλήψεις—Δεισιδαιμονίες
ἐνθ. ἀν. 436—437. Ξεχωριστὴ δύναμις τῶν ἁγίων καὶ λατρεία ἐνθ. ἀν. 439. Δει-
σιδαιμονίαι—Προλήψεις, Κ. Χατζοπούλου 440—448.

Βίοι.

Ὁ Τρύγος (γεωργ. ζωή) Κ. Χατζοπούλου 455.

Τελετή.

Τὸ ψυχομάχημα. Ἡ Ἁγία Μετάδοσις. Τὸ ἀγγελόκομμα. Ὁ νεκρός. Τὸ σαβά-
νωμα, Ἑλληνικῆς Σταμουλ. Σαραντῆ 131. Τὸ πέραντρο ἢ ὀβολὸς τοῦ Χάρου. Τὸ
κιβούρι, ἐνθ. ἀν. 131. Ἡ τύχη τοῦ νεκροῦ. Γιὰ νὰ μὴ βρυκολακιάσει. Στὸ σπῆτι
τοῦ νεκροῦ, ἐνθ. ἀν. 133. Τὸ μοιρολόγημα, ἐνθ. ἀν. 134. Γιὰ τὸ μνήμα
ἐνθ. ἀν. 136. Τὸ σήκωμα τοῦ λειψάνου ἐνθ. ἀν. 137. Πρὸ τοῦ τάφου ἐνθ.
ἀν. 138. Τὸ τρισάγιο καὶ ἡ παρηγοριά. Ἡ μακαριά. Τὸ σπαθὶ τοῦ χάρου. Ἡ
ψυχὴ ἐνθ. ἀν. 139. Τὸ τρισάγιο στὸ μνήμα. Οἱ θλιμμένες ἐνθ. ἀν. 140—142. Μνη-
μόσυνα. Τὰ κόλυβα. Τὰ τρίμερα. Τὰ σαράντα ἐνθ. ἀν. 142—143. Στὸ μνήμα,
ἐνθ. ἀν. 143. Νεκρικὰ ἢ νεκρικὰτα. Δὲν χωροῦν τὰ κόλυβα. Τὸ ξεχωμάτισμα,
ἐνθ. ἀν. 144. Δροσιά γιὰ τὶς ψυχές. Τῆς γονατιστῆς, ἐνθ. ἀν. 145. Γιὰ τὴν ψυχὴ

τῶν ζωντανῶν. Ἡ Παναγία καὶ οἱ ψυχές, ἔνθ. ἄν. 146. Τὸ ψυχοσάββατο τοῦ Μάη, ἔνθ. ἄν. 147—148. Τὸ ψυχοσάββατον τῆς Ἀποκριᾶς καὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, ἔνθ. ἄν. 149.

Β' ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ.

Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου.— Ἡ παρὰ τὴν Ἀδριανουπόλιν μονὴ τῆς Λαμποῦς. Ἐπανόρθωσις χρονολογίας. 251—252. Σπήλιου Σακελλαριάδη: Πόλεις καὶ Θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας. Ἀθῆν. 1929. βιβλιοκρισία.

Ἀποστολίδου Μυρτίλου Κ.— Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως 11—33.

Ἀποστολίδου Μυρτίλου Κ.— Τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καθεστώτος μέχρι τῆς Καταλύσεως τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος 94—121. Ἡμερησίαι καὶ προσθῆκαι εἰς τὴν μελέτην «Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλίππης» 481—483.

Ἀποστολίδου Μυρτίλου Κ.— Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος 325—368. Ἀρχαῖα νομίσματα ἐκ Μαρκιανουπόλεως 369—371.

Δελγιάννη Β.— Παρατηρήσεις διὰ τὸ «χέρι τῆς Παναγίας» τῆς σελ. 130 τοῦ Α' τόμ. 252.

Δελγιάννη Βασιλ.— Σύμμικτα λαογραφικὰ 401—413. Διόρθωμα ἐκ σελ. 23. 22. 174. κλπ. 481—485.

Δημοσθενοπούλου Σωσιπάτρου.— Τραγούδι τῆς Ἀρετῆς 399—400.

«**Θρακικά**».— Δύο προικοσύμφωνα ἐξ Ἀδριανουπόλεως 385—386.

«**Θρακικὸν Κέντρον**».— Προκλήρις λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον 255. Μνημόσυνον Ἀριστ. Κουρτίδου. Ὁμιλίαι ἀγορητῶν Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Δ. μ. Λάμψα καὶ Γρ. Ξενοπούλου 492—503.

Καμπούρογλου Γρηγ. Δ.— Ἀριστοτέλης Κουρτίδης (σπουδαί, ἔργα, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότης αὐτοῦ) 243—246.

Κυριακίδου Στίλπ.— *Ἐδοστρ. Πελεκίδη* Λαογραφικὸς καὶ γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τῶν «Θρακικῶν». Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς 247—249.

Καρολίδη Παύλου.— Περὶ Θρακῶν καὶ Θράκης 261—264.

Κυρίλλου ζ' τοῦ Ἀδριανουπολίτου. Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως καὶ τινῶν τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν 83—86.

Λαμπουνσιάδου Γ.— Ὀδοιπορικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Κατοχῆς τῆς Ἀνατ. Θράκης 87—93.

Λαμπουνσιάδου Γ.— Γλωσσάριον Ἀδριανουπόλεως (συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενον τόμον) 226—242.

Λαμπουνσιάδου Γ.— Ὀδοιπορικὸν 323—324 καὶ 474.

Λαμπουνσιάδου Γ.— Δημοτικὰ τραγούδια Ἀδριανουπόλεως 414—427.

Λάμψα Δημ.— Ὁμιλία εἰς μνημόσυνον Ἀρ. Κουρτίδου 492—500.

Μανουηλίδη Φιλ.— Λογοδοσία τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς. Παραρτ. 1—16.

Μανουηλίδη Φιλ. καὶ Χατζηγιάννη Δημοσθ.— Πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Θρακίαις καὶ λοιποὺς συνδρομητάς τῶν «Θρακικῶν» 3.

- Messeliere de la Gose.*— Ἀντίτυπον Περινθιακὸν ἐνὸς χαλκίνου τοῦ Ἡρακλείου 265—274.
- Σ. Α. Μ.** βιβλιοκρισία : Κ. Μυρτίλ. Ἀποστολίδου. Ὁ Στενίμαχος κλπ. Ἀθην. 1929 490—191.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Μητρόπολις Ἄπρω καὶ Μητροπολίτης Ἄπρω 39—43.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Θρακικά ὄρια 43—47.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Ἐνια—Αἶνια 47—64.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Θρακικά, Αἶναι, ἐκκλησία Αἶνου 295—314.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Βιβλιογραφικά σημεῖωματα 65.
- Μυστακίδου Β. Α.*— Πατριαρχική ἀλληλογραφία 315—323. Ξενοπούλου Γρηγ. ὁμιλία εἰς μνημόσυνον Ἄρ. Κυρτίδου 500—503.
- Παπαδοπούλου Β. Ἰωαν.*— Μωσαϊκὸν δάπεδον ἐν Δελιῶνες 275—278.
- Παπαῖωαννίδου Κ.*— Σύμμικτα λαογραφικά 153—182.
- Παπαῖωαννίδου Κ.*— Ὁ φυσικὸς λιμὴν τῆς Ἀπολλωνίας—Σωξοπόλεως πάλαι καὶ νῦν 570 π. Χ.—1930 μ. Χ. 284—294, Προσθῆκαι 485—436.
- Παπαχριστοδοῦλου Μόσχου.*— Θρακιώτικα Τραγούδια 201—206.
- Παπαχριστοδοῦλου Μόσχου.*— Θρακιώτικα Τραγούδια 389—395.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.*— Λιανοτράγουδα Θράκης 183—198.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.*— Γλωσσάριον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀν. Θρακίας (συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγ. τόμ. Ζ-Κ) 212—226.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.*— Σύμμικτα λαογραφικά Ἀδριανουπόλεως 428—439.
- Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.*— Γλωσσάριον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀνατ. Θράκης (συνέχεια ἀπὸ τὰ προηγούμενα τεύχη) 457.
- Πετρίδου Π.*— Θρακικά μελετήματα 34—38.
- Μ. Α. Σ.** Βιβλιογραφία-βιβλιοκρισία Χρήστου Δ. (Καράσσου: ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη. Ἀθῆναι τυπ. Πυρσοῦ 8ον σ. 156) 249—251.
- Σαμίδου.*— Ἐπιγραφαὶ Αἶνου 279.
- Σαράφογλου Ἰγνατ.*— Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως 66—82.
- Σκορδέλη Βλασ.*— Ἀπομνημονεύματα 121—128.
- Σταμούλη Σαραντῆ Ἑλπινίκης.*— Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης 131—151.
- Λουλούκα Λυκοπούλου.*— Δείγμα τῆς νεωτέρας λαϊκῆς στιχοουργίας 207—211.
- Σταμούλη Σαραντῆ Ἑλπ.*— Τραγούδι τῆς Ἀρετῆς 306—399.
- Σωτηρίου Α. Γ.*— Ἀρτοφόριον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως 7—10.
- Ταμβακίδου Ἀδμαντ.*— Ἱστορία τῶν Ἀρχιγενεῶν ἐν Ἐπιβάταις Ἐκπαιδευτηρίων 372—384.
- Χατζοπούλου Ν. Κων.*— (1873), Σαράντα Ἐκκλησιῶν σύμμικτα λαογραφικά 440—456.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ Τῷ ΚΕΙΜΕΝῳ.

1. Τὸ ἀρτοφόριον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως 8.
  2. Ὁ πύργος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ πύργος τοῦ Ὁρολογίου 33.
  3. Τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει Σιναΐτικον Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ ἐπικαλούμενον Ὁρφανοῦ 72.
  4. Τὰ ἐρεΐπια τῆς ἐκκλησίας ἢ μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας 74.
  5. Ἀνασκαφὴ ἐν Σηλυβρία τύμβου ὑπὸ G. Seur καὶ Ἀν. Σταμούλη 82.
  6. Διάφορα μονογράμματα καὶ σχήμ. ἀντιγεγραμμένα διὰ χειρὸς. Γ. Λαμπουσιάδου 88.
  7. Οἱ τελειόφοιτοι τῆς Ἑλλην. Σχολῆς Φιλιππουπόλεως τοῦ 1871—1872 μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν 104.
  8. Ὁ διδασκαλικὸς σύλλογος τῶν Ζαριφειῶν διδασκαλείων τοῦ 1874—1875.
  9. Τὸ Ζαριφειῶν οἰκοτροφεῖον τῶν ἀρρένων 108.
  10. Μαρμάσειος σχολὴ 112.
  11. Ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ Μαρμασλῆ ἐν Φιλιππουπόλει 114.
  12. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης.
  13. Ἐκ χαλκοῦ κεφαλὴ τῆς Περίνθου Θράκης (εἰκ. 1) 266.
  14. Ἐκ χαλκοῦ κεφαλὴ τῆς Περίνθου Θράκης (εἰκ. 2) 267.
  15. Περινθία κεφαλὴ (εἰκ. 3) 268.
  16. Ἡρακλειῶτις κεφαλὴ (εἰκ. 3) 268.
  17. Ἡρακλειῶτις κεφαλὴ (εἰκ. 4) 269.
-

ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς Ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὸ 1930 ἀντὶ τοῦ τακτικοῦ τόμου τοῦ περιοδικοῦ θέλει ἐκδοθῆ πλουσίως εἰκονογραφημένον τεύχος ἐξ 20 τυπογραφικῶν φύλλων ἐπὶ πολυτελοῦς χάρτου μὲ περισπούδαστον ὕλην. Πρὸς τοῦτο καλοῦνται θερμοῶς ὅπως καὶ οἱ ἔχοντες Θρακικὰς εἰκόνας, ἥτοι ἐκκλησιῶν, σχολείων, εὐαγῶν ἰδρυμάτων, καὶ ἄλλων κειμηλίων: εὐαγγελίων, χειρογράφων, εἰκόνων κλπ., ἀποστείλωσιν αὐτὰς μέχρι τῆς 15 Μαρτίου πρὸς τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», (Μέγαρον Τουρίστ, Βουλῆς 18) ἐπὶ ἐπιστροφῇ, καθὼς καὶ ὅ,τι σχετικὸν γνωρίζουσιν διὰ τὴν συμβολὴν τῶν Θρακῶν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας ἢ τοὺς διωγμοὺς καὶ καταπίσεις τῶν ὁμογενῶν τῆς Θράκης συνεισφέροντες οὕτω εἰς τὴν ὅσον οἷόν τε ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ πανηγυρικοῦ τεύχους τῶν «Θρακικῶν».

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ—ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ—ΙΣΤΟΡΙΚΑ—ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

<i>Παύλου Καρολίδου</i>	Περί Θρακῶν καὶ Θράκης	Σελ. 261—264
<i>De la Coste Messelière</i>	Ἀντίτυπον Περινθιακὸν ἑνὸς χαλκίνου τοῦ Ἡρακλείου	» 265—274
<i>Ἰωάν. Παπαδοπούλου</i>	Μωσαϊκὸν δάπεδον ἐν Δελιώνεσ	» 275—278
<i>Σαμίδου</i>	Ἐπιγραφαὶ Αἴνου	» 279—283
<i>Κ. Παπαϊωαννίδου</i>	Ὁ φυσικὸς λιμὴν τῆς Ἀπολλωνίας—Σω- ζοπόλεως πάλαι καὶ νῦν	» 284—294
<i>Β. Α. Μυστακίδου</i>	Θρακικὰ	» 295—321
<i>Γ. Λαμπουσιάδου</i>	Ὀδοιορικὸν	» 322—324
<i>Κ. Μ. Ἀποστολίδου</i>	Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππόλεως	» 325—368
» » »	Ἀρχαῖα νομίσματα Μαρκιανοπόλεως	» 369—371
<i>Ἄδαμ. Ταμβακίδου</i>	Ἀρχιγένεια	» 372—384
«Θρακικὰ»	Δuo προικοσύμφωνα ἐξ Ἀδρ)πόλεως	» 385—386

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΓΛΩΣΣΙΚΑ

<i>Μ. Παπαχριστοδούλου</i>	Δημοτικὰ τραγοῦδια Θράκης	» 389—395
<i>Ἑλλ. Σταμ. Σαραντῆ καὶ</i>	} Τὸ Τραγοῦδι τῆς Ἀρετῆς	» 396—400
<i>Σωσ. Δημοσθενοπούλου</i>		
<i>Β. Δεληγιάννη</i>	Σύμμικτα Λαογραφικὰ	» 401—413
<i>Γ. Λαμπουσιάδου</i>	Τραγοῦδια Ἀδρ)πολίτικα	» 414—427
<i>Π. Παπαχριστοδούλου</i>	Σύμμικτα Λαογραφικὰ Ἀδρ)πόλεως	» 428—439
<i>Κ. Ν. Χατζοπούλου</i>	Σύμμικτα Λαογρ. Σαράντα—Ἐκκλησιῶν	» 440—456
<i>Π. Παπαχριστοδούλου</i>	Γλωσσάριον Σαράντα—Ἐκκλησιῶν	» 457—474
<i>Γ. Λαμπουσιάδου</i>	Γλωσσάριον Ἀδρ)πόλεως	» 474—480

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

<i>Σημειώματα</i>	» 481—486
<i>Βιβλιοκρισία καὶ Νέα βιββία</i>	» 487—491
<i>Μνημόσυνα</i>	» 492—503
<i>Ἐπιστημονικαὶ ἔργασαι Ἀριστοτέλους Κουρτίδου</i>	» 504—505
<i>Πίνακες περιεχομένων</i>	» 506—524

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικὸν	ἑξαμηνιαία	Δρ.	75
	ἔτησία	»	150
Διὰ τὴν Εὐρώπην	ἑξαμηνιαία	Σελ.	8
	ἔτησία	»	15
Διὰ τὴν Ἀμερικὴν	{	ἑξαμηνιαία	Δολ. 2
		ἔτησία	» 4

Διὰ πᾶσαν ἐργασίαν δημοσιευομένην, ἀναφερομένην δὲ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Θρακίης, εἰδικὸς συνεργάτης τῶν «Θρακικῶν» ἀναλαμβάνει νὰ γράψῃ βιβλιοκρισίαν.

Τὰ «Θρακικὰ» ἀνταλλάσσονται μὲ κάθε ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἀποστελλόμενον πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν.

«ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ»

Προμηθευθῆτε ὅλοι οἱ Θραῖκες τὶς «Θρακικὰς Ἠθογραφίας» τοῦ Πολυδ. Παπαχριστοδούλου, πού ἀνασταίνουν μιὰ ζωὴ πού χάνεται — ἴσως μιὰ ζωὴ πού ἔχασθη.

(Ποιοῦνται εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα)

Τιμὴ τοῦ παρόντος διπλοῦ τεύχους δραχ. 75